

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ УКРАЇНОЗНАВСТВА ім. І. КРИП'ЯКЕВИЧА

ТЕТЯНА ЯСТРЕМСЬКА

ТРАДИЦІЙНЕ ГУЦУЛЬСЬКЕ ПАСТУХУВАННЯ

Львів - 2008

Серію "Діалектологічна скриня"
започатковано 2003 року

Редколегія:

Наталя Хобзей (відповідальний редактор),
Тетяна Ястремська, Оксана Сімович, Ганна Дидик-Меуш

У монографії вперше введено до наукового обігу лексику відгінного пастухування гуцульського говору як структурно зорганізовану цілість, подано опис семантики, мотивації, географії цих лексем, наведено історичні й етимологічні довідки для більшості аналізованих назв. Додатком до книжки є "Словник пастушої лексики гуцульського говору", лінгвістичні карти та діалектні тексти.

Відповідальний редактор:
доктор філологічних наук, професор Павло Гриценко

Рецензенти:
доктор філологічних наук, професор Іван Сабадош
доктор філологічних наук, професор Костянтин Герман

Затвердила до друку Вчена рада
Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України

Видання виходить за сприяння
Державного фонду фундаментальних досліджень

ISBN 966-02-2982-8 (серія)
ISBN 978-966-02-5049-9

© Тетяна Ястремська, 2008
© Обкладинка - Михайло Москаль, 2008

ЗМІСТ

Передмова	4
Розділ 1. Лексика пастухування як об'єкт діалектологічного дослідження	7
1.1. Лексика як предмет діалектології	7
1.2. Стан дослідження лексики гуцульського говору	10
1.3. Лексикологічне, лексикографічне та лінгвогеографічне опрацювання пастуших назв	14
1.4. Пастуша лексика у форматі мотиваційного словника	17
Розділ 2. Структурно-семантична організація пастушої лексики гуцульського говору	21
2.1. Назви тварин	23
2.2. Назви стад тварин	46
2.3. Пастуші агенти	55
2.4. Назви пастушого одягу й атрибутів	89
2.5. Назви оплат і розрахунків	98
2.6. Назви посуду	104
2.7. Назви місця	115
2.8. Назви продуктів тваринництва	153
2.9. Назви хвороб тварин	168
2.10. Назви пастушого календарного циклу	179
2.11. Назви розрізнявальних знаків	193
Розділ 3. Ареальна характеристика лексики пастухування	200
3.1. Просторова варіативність лексики пастухування гуцульського говору	200
3.2. Лексика пастухування гуцульського говору на лінгвістичній карті Карпат	205
3.3. Загальноукраїнський контекст пастушої лексики Гуцульщини	207
Висновки	211
Полонинське пастухування Гуцульщини в текстах	217
Словник лексики пастухування гуцульського говору	272
Умовні скорочення	344
Перелік обстежених населених пунктів і їх скорочень	345
Лінгвістичні карти	350
Література і джерела	368
Індекс назв	393
Тематичний покажчик текстів	420

Гори — це країна вічності й безсмертності життя.
Ніщо тут насправді не вмирає, не гине
й не пропадає, і в забуття не йде.
Минуле тісно пов'язане зі сучасним.
Аж дивно, як у горах уся теперішність пересякла минулим...
М. Ломацький, "Король-гуцул"

Відгінне полонинське пастухування пов'язане насамперед зі специфічною рельєфу, з особливістю гористої місцевості Гуцульщини. Упродовж віків воно було однією з основних і життєво необхідних галузей сільського господарства. Ідеться, властиво, не про сучасне скотарство, а про традиційне вівчарство, що існувало в гірських областях південно-східної Європи (Україна, Польща, Чехія, Словаччина, Румунія), а на сучасному етапі під впливом нових форм утримання та розведення худоби поступово затрачає деякі риси. Полонинське пастухування — складне явище людської культури, яке відображає і поняття матеріальної культури, і чимало вузьколокальних пастуших обрядів, що є елементом духовної культури. Важливим періодом є весняно-осінній цикл, який в українців Карпат починається і завершується в період календарних свят — від св. Юрія (6 травня) до Різдва Богородиці (21 вересня). Випасання худоби на полонинах ще збереглося, однак важко сподіватися на його незмінність в умовах динаміки матеріальної й соціокультурної сфер. Усвідомлення незворотних утрат важливої інформації про цей феномен стало поштовхом у виборі об'єкта дослідження саме в гуцульському говорі, одному з архаїчних в українській мові.

Детальне ознайомлення з гуцульською пастушою традицією під час експедицій, з'ясування стану дослідження номінації цієї культури переконали в тому, що в діалектологічних студіях назви денотатів гуцульського (і ширше — карпатоукраїнського) відгінного пастухування представлені недостатньо. Автори й не ставили за мету системно відтворити цю лексику, а тому подавали аналіз окремих слів чи фрагментів системи [Клепикова 1968, 1971, 1972, 1973⁶, 1974^a, 1974⁶, 1975, 1976, 1983; Дзендзелівський 1959^a, 1965; Дзендзелевский 1965; Пуйо 1977, 1981, 1983^a, 1983⁶ та ін.].

Моє дослідження зумовлене передусім необхідністю зафіксувати назви денотатів відгінного пастухування, які за останні десятиріччя зникають разом з елементами цієї локальної традиції, системно дослідити пастуші номени в контексті української діалектної мови та карпато-балканських мовно-культурних зв'язків. Особливе значення цієї мікросистеми як специфічного замкненого шару загальноукраїнської діалектної лексики зумовлює важливість комплексного вивчення пастуших назв.

У монографії зібрано слова, які відтворюють гуцульське відгінне пастухування в його найрізноманітніших виявах — об'єктному, суб'єктному, акціональному та ін., досліджено склад і структурну організацію тематичної групи пастушої лексики, з'ясовано шляхи формування репертуару

Передмова

та семантики, просторову поведінку, основні способи номінації та принципи мотивації назв, виявлено міжмовні та міждіалектні зв'язки, паралелі, у Словнику та текстах зафіксовано і збережено цей унікальний пласт лексики. Поданий у роботі діалектний матеріал записано здебільшого від професійних пастухів на гірських пасовищах, адже функціонування лексики пастухування відзначене обмеженою “острівною” (полонинською) локалізацією. Пастуші номени мають різні ареали поширення та частотність вживання на всій території Гуцульщини, однак активно використовують їх лише представники конкретної професійної групи — люди, які беруть участь у відгінному пастухуванні, насамперед пастухи і власники худоби.

Пастуша лексика відображає вузьколокальні особливості карпатського регіону, а також дає цінний матеріал для вивчення валаської колонізації в Карпатах, що розпочалася в XI ст. і тривала до XVI ст.; її пов'язують із міграцією пастушого населення з Балканського півострова через Дунай до північних Карпат. Деякі дослідники вважають полонинське пастухування спільним надбанням жителів Карпат (Д. Кринжало, М. Сюсько), інші (Г. Клепікова, Й. Дзендзелівський), до цієї думки і схиляюся, припускаючи румунське походження цієї трудової традиції горян, вважають, що українці Карпат перейняли знання валаського (пастушого) ремесла, тобто відгінне пастухування, від мандрівних чабанів-волохів. Таку інформацію підтверджують і назви спеціальних пастуших понять румунського походження, і те, що пастуша лексика гуцульських говірок абсорбувала риси слов'янських і неслов'янських мов. Це, на мою думку, і відтворює кочовий, особливо в давнину, спосіб життя пастухів.

Вибір регіону дослідження зумовлений тим, що Гуцульщина — один із центрів відгінного пастухування в Україні, а гуцульські говірки до сьогодні зберігають значну кількість архаїчних рис на всіх мовних рівнях, передусім на лексичному, що відзначено в дослідженнях І. Вагилевича, І. Верхратського, І. Панькевича, І. Зілінського, Б. Кобилянського, Я. Янова, О. Горбача, Я. Рігера, Я. Закревської, Й. Дзендзелівського, М. Грицака, І. Сабадоша, Я. Вакалюк, Н. Хобзей, М. Бігусяка, М. Олійник та ін.

Джерельна основа — експедиційні діалектні матеріали, зібрані в 1997–2008 рр. польовим методом на гуцульських полонинах і в селах, передусім тексти-описи матеріальної і духовної культури гуцульських пастухів. Пастушу лексику зібрано за спеціально укладеною програмою (690 питань), яка побудована за тематичним принципом. Питальник покриває всі десигнати, пов'язані з відгінним пастухуванням, і відтворює пастушу культуру цього регіону. Більшість матеріалів зафіксовано на магнітофонну плівку та цифрові аудіоносії від пастухів, які впродовж багатьох років займаються пастухуванням (записи зберігаються у фонотеці відділу української мови Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича

Передмова

НАН України). У зв'язку зі збереженням на Гуцульщині традиції відгінного полонинського скотарства співвідношення між пунктами “село” – “полонина” не однопланове, тому назви пастушого побуту, які засвідчено на одній полонині, можуть стосуватися кількох населених пунктів або й цілого мікрорегіону.

До дослідження залучено рукописні й опубліковані праці, авторами яких є фахівці й аматори (від кінця XIX – початку XX ст. і сучасні), загальномовні та регіональні атласи, історичні, діалектні, етимологічні словники та картотеки до словників, а також етнографічні матеріали.

Картотека пастуших назв гуцульського говору нараховує близько 1650 одиниць. Класифікацію лексики здійснено за лексико-семантичним принципом, виділено групи назв тварин, стад, агентів, посуду, продуктів тваринництва, розрахунків, місць, обрядів і звичаїв та ін.

Текстову частину доповнюють ілюстративні матеріали: цитати, таблиці, схеми, карти, фотографії. Додатком до монографії є “Словник пастушої лексики гуцульського говору”, лінгвістичні карти та діалектні тексти.

З особливою повагою згадую прекрасних, милих, розумних Жінок, Учених, Професорів — світлої пам'яті Ярославу Василівну Закревську, свого першого наукового керівника, і Тамілу Іванівну Панько, керівника моїх перших студентських починань.

Сердечна вдячність моєму Вчителю, науковому керівникові і науковому редакторові цього видання професорові Павлові Юхимовичу Гриценкові за науку, доброзичливі поради і багаторічну підтримку. Вельмишановним рецензентам — професорові Іванові Васильовичу Сабадошеві та професорові Костянтину Федоровичу Германові — завдячую увагу до мого наукового поступу.

Приятелям, мовознавцям Інституту українознавства НАНУ, серед яких відбувалося моє наукове становлення, висловлюю щирю вдячність. Без їхніх фахових і корисних порад було б важко обійтися. Особлива подяка завідувачці відділу української мови Наталі Хобзей за сприяння і підтримку в підготовці та виданні книжки, розуміння і віру в мене, а також Наталі Хібебі, Ксені Сімович, Ганні Дидик-Меуш, Марії Чікало, Вірі Шелемех та Лесі Хомчак за дружню допомогу.

Щиро дякую Федору Кузьменкові та Ігореві Бущаку за допомогу в підготовці до друку лінгвістичних карт.

За домашній затишок і тепло, розуміння й підтримку сердечно дякую моїй Родині, передусім Чоловікові, Батькам, Бабці, Сестрі та Донечкам — Дзвіночці і Роксолянці.

Розділ I

ЛЕКСИКА ПАСТУХУВАННЯ ЯК ОБ'ЄКТ ДІАЛЕКТОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Лексика як предмет діалектології

У сучасній діалектній лексикології активно підтримується ідея системного вивчення лексики народних говорів. Теоретичні засади дослідження лексики як системи, які заклали О. Потебня [Потебня 1968], висвітлено у працях М. Покровського [Покровский 1959], Л. Щерби [Щерба 1974], О. Смирницького [Смирницкий 1956], Р. Будагова [Будагов 1963], А. Уфимцевої [Уфимцева 1961, 1962, 1968], Д. Шмельова [Шмелев 1964, 1973], Л. Васильєва [Васильев 1971], В. Мартинова [Мартинов 1971], Н. Лук'янової [Лукьянова 1975], А. Кузнецової [Кузнецова 1963], Ю. Караулова [Караулов 1972, 1976], Л. Саяхової [Саяхова 1979] та ін. Переваги системного вивчення діалектної лексики, а також реалізацію засад цього підходу подано у студіях Ф. Філіна [Филин 1936, 1982], М. Толстого [Толстой 1963, 1966, 1969], Ф. Сороколетова [Сороколетов 1978], О. Блінової [Блинова 1975, 1978, 1984^a, 1984^b], Г. Клепикової [Клепикова 1971, 1972, 1974^a, 1975, 1999], О. Мораховської [Мораховская 1975, 1989, 1994], П. Гриценка [Гриценко 1980^a, 1982, 1984^a, 1984^b, 1985, 1987, 1990], В. Павела [Павел 1983] та ін.

Переорієнтацію досліджень від аналізу діалектизмів як основного (часто — єдиного) об'єкта пізнання до вивчення говірок як цілісних систем зумовила саме системна проекція діалектних свідчень. Монографічний опис семантики, мотивації, локалізації цих лексем із наведенням історичних та етимологічних довідок підтвердив переваги системного над атомарним описом, який, репрезентуючи зв'язок “об'єкт” — “номінація”, “виявляючи причини й типи смислових змін на основі вивчення історії конкретних, ізольованих слів” [Уфимцева 1962: 17], оминає увагою структурні відношення між лексемами [див.: Мораховская 1975: 3; Мораховская 1994: 226; Шмелев 1971: 23]. Діалектні одиниці потребують дослідження в межах парадигми чи кількох парадигм, мікросистем різної величини. Тільки такий аналіз дає вичерпну інформацію про досліджуване діалектне явище, підвищує наукову цінність і сприяє широкому використанню цієї інформації [див.: Гриценко 1984^b: 22].

Перевагою системного опису діалектної лексики є можливість не вибірково аналізувати деякі лексеми, а представити лексику цілісно. Системність лексики закладена в лінгвістичній природі слова, оскільки “словесний знак, що є основним типом номінативних знаків, поєднує дві основні семіологічні функції: уподібнення й розрізнення, передаючи в мові не лише відмінності, а й тотожності, на підставі яких у системі мови виформовуються окремі класи, групи та ряди слів” [Саяхова 1979: 10].

Лексична, чи лексико-семантична, система, за словами О. Блінової, становить “внутрішньо організоване ціле, яке створюється завдяки єдності відношень, що склалися між словами та їх лексичними модифікаціями” [Блінова 1984⁶: 52]. Традиційне окреслення основних принципів формування мікропарадигм [див.: Саяхова 1979: 8, 15; Мораховская 1975: 5; Васильев 1971: 110; Гриценко 1984^а: 156; Долгих 1973: 90; Максимова 1972: 90], зокрема: 1) *внутрішніх* (внутрішньомовних; лексико-семантичних), які зумовлені динамізмом семантичної структури, структурної організації; наявністю різноманітних семантичних відношень; 2) *зовнішніх*: а) позамовних, що вказують на зв’язок із позамовною дійсністю, зі світом понять, предметів, явищ, із культурно-історичним досвідом народу — носія мови, оскільки лексика значно тісніше пов’язана з дійсністю, ніж інші рівні; б) міжмовних, що виявляють наслідки контактування та взаємодії мов.

Системне вивчення діалектної лексики передбачає:

1) вияв якнайповнішого набору лексем і їх структурної організації в межах мікропарадигми; аналіз семантики в лексичних мікросистемах — тематичних і лексико-семантичних групах, адже для “аналізу мовної системи, специфічною ознакою якої є її структурність, важливе значення має ерархічна підпорядкованість її елементів” [Горнунг 1959: 43];

2) дослідження системних відношень — парадигматичних, що “ґрунтуються на спільних ознаках, за якими мовні одиниці об’єднуються у групи, класи” [Кочерган 2000^а: 545; пор.: Кочерган 2000^б: 423], синтагматичних, які виявляються в контексті, та епідигматичних, т.зв. “третього виміру” лексики (за термінологією Д. Шмелєва [Шмелєв 2002]), що фіксують дериваційні та мотиваційні зв’язки слів: у площинах смислових асоціацій (семантична мотивація) і словотвірних уподібнень (словотвірна мотивація). Ці площини зливаються в одну “вісь” значення слова — “глибинну” (як доповнення до “вертикальної” — парадигматичної і “горизонтальної” — синтагматичної) [див.: Горнунг 1959: 47; Шмелєв 1971: 11; Шмелєв 2002: 69; Саяхова 1979: 37–82; Плотников 1984: 18–47; Мораховская 1989: 170; Горпинич 1999: 92, 96].

Системний аналіз наповнює іншим змістом просторову проекцію лексики і дає змогу виявити ступінь регулярності діалектних явищ, харак-

1.1. Лексика як предмет діалектології

терні способи і засоби номінації в межах лексико-семантичних парадигм, окреслити продуктивні / непродуктивні типи, а також виявити мотиваційні ознаки й мотиви номінації.

Системність навколишньої дійсності ґрунтується на різноманітних відношеннях між елементами матерії, а також між предметами, явищами, ознаками зовнішнього світу. У лексиці системність виявляється в сукупності слів, об'єднаних у тематичні групи на підставі спільних понять [Плотников 1984: 135; Будагов 1963: 157].

Лінгвістичні дискусії підтвердили доцільність виділення тематичних груп лексики (далі — ТГЛ) та лексико-семантичних груп (далі — ЛСГ) [детально див.: Гриценко 1984^а: 7–8; Гриценко 1984^б: 28–29; Уфимцева 1962: 132–137; Саяхова 1979: 28–36]. Класифікуючи групи слів, дослідники називали їх по-різному: семантичні (лексико-семантичні) поля (чи мікрополя), лексико-семантичні парадигми, функціонально-семантичні, предметно-семантичні групи [див.: Ганич, Олійник 1985: 204; Бертельс 1982: 53–54; Бланар 1971: 5; Бурячок 1985: 41; Васильєв 1971: 105–110; Вялкина 1975: 69; Жилко 1971: 25; Караулов 1976: 237; Максимова 1972: 90; Мораховская 1975: 4–5, 21; Сороколетов 1978; Уфимцева 1962: 133–137; Филин 1982: 228–233; Чернейко 1978: 86; Шмелев 1973; Щур 1974: 104]. Історіографію цього питання в українському мовознавстві див.: [Гриценко 1990: 50].

Тематична організація лексики є основою аналізу лексичних одиниць. Системне дослідження лексики передбачає вивчення складу і структурно-семантичної організації тематичних груп. “Групи слів, які означають поняття близькі чи безпосередньо пов'язані завдяки зв'язку названих об'єктів у реальній дійсності чи в людській свідомості, називають тематичними групами” [Мораховская 1989: 160–162]. Ф. Філін виділив два типи тематичних груп: а) тематико-мовні (тематико-семантичні) — на підставі предметно-поняттєвого взаємозв'язку за родовим поняттям (такі ТГЛ межують із ЛСГ, напр., назви меблів, одягу, посуду і т.д.); б) тематико-мовленнєві (ситуативні) — на підставі взаємозв'язку з галузями застосування мови [Филин 1982: 232; Саяхова 1979: 36]. Тематична мікросистема має складну ерархічну будову. У її межах виформовуються лексико-семантичні групи — власне мовні об'єднання слів, які ґрунтуються на парадигматичних відношеннях. Подвійна назва групи “лексико-семантична” свідчить про те, що вона об'єднує всі варіанти слова — формальні і семантичні — за основною ознакою, лексичним значенням слова [Уфимцева 1962: 137]. ЛСГ на підставі семантичних ознак розпадається на менші семантичні утворення: семантичні підгрупи, мікрогрупи, ряди, мікроряди (див.: схему 1).

Розділ I

Такий багаторівневий поділ демонструє внутрішню складність лексики як системи.

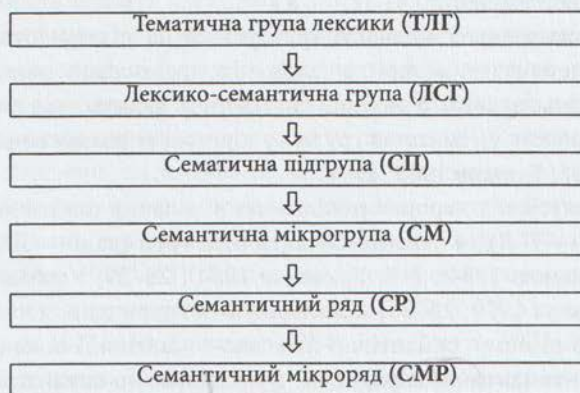


Схема 1

Дослідження словникового складу народних говорів уже знайшло практичне втілення в описі багатьох ТГЛ на матеріалі різних діалектів української мови.

1.2. Стан дослідження лексики гуцульського говору

“Полуднево-східне крило галицьких Карпат знеслося горі до альпійської висоти помежи жерелами Черемоша, Прута і Тиси...” [Шухевич 1899–1908 I: 1]. Це Гуцульщина, яка здавна привертала до себе увагу етнографів, істориків і, звичайно, лінгвістів, оскільки до сьогодні зуміла втримати “найбільше знамен оригінальності” [там само: 25], зацікавивши вчених своєю неповторністю.

Гуцульські (східнокарпатські) говірки входять до галицько-буковинської групи південно-західного наріччя української мови, хоч умовно дослідники зараховують їх до карпатської групи говорів поряд із бойківськими, лемківськими та закарпатськими. Межі гуцульських говірок дослідники визначають по-різному (див. картосхему 1) [див. також: Гриценко 1984^а: 6–8, 17; Герман 1998: к. 200; УМ: 116, 720–721; LАND: 371].

Сучасні гуцульські говірки функціують на території трьох історичних регіонів України — у межах Галичини розташована центральна частина Гуцульщини, а саме: Верховинський, Коломийський, Косівський і Надвірнянський райони Івано-Франківської області, східна її частина — Вишницький і Путильський райони Чернівецької області — фактично належать до західної Буковини, а західна — Рахівський район — охоплює східну частину Закарпаття (на жаль, дослідники, аналізуючи говірки За-

1.2. Стан дослідження лексики гуцульського говору

карпатської області, часто неправомірно називають їх закарпатськими). Поза межами України гуцули досить компактно проживають у Румунії (Мараморощина, Сучавщина та один населений пункт у Банаті) [Павлюк, Робчук 2003: 24]. Ареал поширення гуцульських говірок продовжується вздовж річки Тиси, “становлячи з ними, таким чином, єдиний компактний мовний масив” [там само]. Виразний тричленний поділ гуцульського мовного обшину виявляється на всіх мовних рівнях. Відомий і двочленний його поділ на східну й західну частини (північно-західну і південно-східну), що пов’язане з перевагою румунських запозичень у лексичному складі гуцульського говору на сході Гуцульщини, а угорських — на заході (до речі, угорці проживають у гуцульських селах Бичків та Ділове Рахівського району [Лизанець 1976: 79]) [див.: Закревська, Черняк 1985; Закревська 1991; Сабадош 2000; ГГ: 8; Rieger 2001: XVIII].

Своєрідна ознака гуцульських говірок — поєднання минулого й сучасного, оскільки, зберігаючи архаїчні риси, вони функціують у мові місцевого населення, є “активнодіючою діалектотворчою одиницею” [Гуцульщина 1987: 3].

Лексику гуцульського говору відображено в численних дослідженнях, таких як:

1) *оглядові* характеристики гуцульського говору, у яких також з’ясовано його відношення до суміжних говорів [Кобилянський 1928; Панькевич 1938; Закревська 1991; Хобзей, Ястремська 2008];

2) *тематичні* описи лексики, зокрема сімейно-обрядової (весільна, родильна) [Бігусяк 1997, 2000; Вакалюк 1982 (Івано-Франківська область)¹], міфологічної [Хобзей 2002], медичної [Вакалюк 1974 (Івано-Франківська область); Вакалюк 2003 (Закарпатська область)], ботанічної [Сабадош 1996, 2000; Закревська 1976: 105–138; Черкес 1995], одягу та прикрас [Войтів 1991; Пашкова 2000; Шляхов 1977 (Івано-Франківська область)], географічної [Нгабес 1950; Поспелов 1964; Грицак 1971 (с. Ясіня Рахівського району)], метрологічної [Дзендзелівський 1955 (Закарпатська область); Жеребецький 1991], різьбярської [Герман 1972], вишивальної [Зінченко 1997 (Чернівецька область)]; фразеологію гуцульського говору зібрала й опрацювала М. Олійник [Олійник 2002] та ін.;

3) *проблемні*, у яких висвітлено питання інтерференції гуцульських говірок та інших мов і діалектів. Дослідники неодноразово вказували на тісні культурні взаємини населення Карпат, яке розмовляє різними мовами й належить до різних етнічних груп, але має багато спільного в галузі

¹ Якщо дослідницькі студії не охоплюють усього мовного ареалу Гуцульщини, у дужках подаю назву області чи населеного пункту.

господарства, житла, одягу, традиційної духовної культури — народних вірувань, фольклору та ін. Спільні риси матеріальної та духовної культури зумовили “утворення багатьох спільних рис у психологічному складі, що своєю чергою привело до утворення спільних рис у лексичній номінації” [Рот 1967: 13]. Запозичення в гуцульських говірках можна пояснити сусідніми мовнодіалектними контактами з румунським ареалом та опосередковано через інші українські діалекти, зокрема середньозакарпатські говірки, — з угорським. До питання інтерференції мов і діалектів карпатського (і ширше — карпато-балканського) ареалу, до проблеми запозичень (зокрема з румунської й угорської мов) часто зверталися українські лінгвісти: І. Панькевич [Панькевич 1937], Б. Кобилянський [Кобилянський 1928, 1960, 1965, 1966, 1967, 1969, 1971, 1981], Я. Закревська [Закревська 1982], Й. Дзензелівський [Дзензелівський 1959^б, 1959^а], В. Німчук [Німчук 1962], О. Рот [Рот 1967, 1973], М. Грицак [Грицак 1966], В. Орос [Орос 1966] і зарубіжні — Д. Кринджале [Crânjală 1938], Я. Янів [Janów 1929, 1938 (1993)], С. Бернштейн [Бернштейн 1973, 1976^а], Г. Клепікова [Клепікова 1972, 1973^а, 1975, 1983, 1985], А. Десницька [Десницкая 1976^а, 1976^б], К. Вільперт [Wilpert 2003; Вільперт 2003, 2005] та ін. Основні проблеми карпатології, перспективи та стан дослідження карпатських говорів знайшли своє втілення в низці праць [Бевзенко 1958; Бернштейн 1972; Вашек 1976; Клепікова 1985 та ін.].

Лексикографічне опрацювання гуцульського говору бере початки від 30-х років XIX ст. Ідеться про додаток до праці Івана Вагилевича “Huculové, obyvatelé východního pohorí Karpatského”, яку опубліковано чеською мовою у Празі [Vahylevič 1838–1839]; згодом працю було перевидано польською та російською мовами [Вагилевич 1842, 1855]. Збереглися в архівах і рукописні словнички М. Мосори [Мосора 1885–1896] та В. Коржинського [Коржинський 1894–1896], які мають понад сторічну історію [див.: Черняк 1982, 1989]; друковані словники, подані як розділи до праць Я. Головацького [Головацкий 1982], С. Витвицького [Witwicki 1863], І. Огоновського [Огоновський 1879], Я. Грегоровича [Gregorowicz 1880], В. Гнатюка [Гнатюк 1910], І. Свенціцького [Свенцицкий 1899], Й. Шнайдера [Schnajder 1901], В. Шухевича [Шухевич 1899–1908 V: 280–296], Я. Янова [Janów 1936], Б. Кобилянського [Кобилянський 1928], О. Горбача [Горбач 1997].

“Słownik huculski” Я. Янова [Janów 2001], виданий у Кракові 2001 року, фіксує мовлення гуцулів другої половини 30-х років XX ст. До Словника залучено етнографічні матеріали В. Гнатюка, А. Онищука, В. Шухевича, П. Шекерика-Доникова та Б. Заклинського. Властиво, працю, яку задунав створити Я. Янів, завершували його учні; завдяки проф. Я. Пігеро-

1.2. Стан дослідження лексики гуцульського говору

ві це видання з'явилося друком. За матеріалами Я. Янова підготовано й опубліковано також лексичний атлас гуцульського говору [LAHD].

Два словники — “Словник гуцульського говору в Закарпатті” І. Жегуца та Ю. Піпаша, “Матеріали до словника гуцульських говірок: Косівська Поляна і Росішка Рахівського району Закарпатської області” Ю. Піпаша і Б. Галаса — фіксують гуцульську лексику Рахівського р-ну, а виданий нещодавно “Скарби гуцульського говору: Березови” М. Негрича — діалектне мовлення із 4 сіл Косівського району Івано-Франківської області (Нижній Березів, Середній Березів, Вишній Березів та Бая-Березів).

Діалектологи відділу української мови Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича Національної академії наук України працюють над укладанням повного Словника гуцульського говору. Упродовж багатьох років слово до слова формувалася картотека цього Словника за експедиційними записами науковців, яких зацікавила Гуцульщина. До реєстру Картотеки внесено відомості достовірних джерел — архівні й опубліковані матеріали (фольклорні та етнографічні збірки, словнички тощо). Хронологічні межі картотеки охоплюють більш як столітній період — від другої половини XIX ст. до початку XXI ст.

На основі картотеки 1997 року за редакцією Я. Закревської було укладено короткий словник “Гуцульські говірки” (укладачі Г. Гузар, Я. Закревська, У. Єдлінська, В. Зеленчук, Н. Хобзей), який містить близько 7 тисяч слів і репрезентує лексику з усього гуцульського ареалу.

У контексті ширших ареалів (зокрема карпатоукраїнському, полімовному карпатському, карпато-балканському) лексику гуцульського говору опрацьовано у працях Г. Клепікової, Й. Дзєндзелівського, Й. Пуя (пастуша лексика) (див. підрозділ: 1.3), І. Сабадоша, В. Лимаренка, В. Манівчука (лексика лісництва) [Сабадош 1997; Лимаренко 1958; Манівчук 1977], З. Булика (музична лексика) [Булик 1972], І. Сюська (зоологічна лексика) [Сюсько 1982], Н. Хобзей (міфологічна лексика) [Хобзей 1995, 2002], Н. Пашкової (назви одягу) [Пашкова 2000], Г. Мазур (календарно-обрядова лексика) [Мазур 2000], І. Сабадоша (ботанічна лексика) [Сабадош 1996] та ін.

Лінгвістична географія, що “виросла з діалектології і порівняно з якою має деякі переваги через свою специфіку, конкретність і наочність” [Лизанець 1976: 184], дає змогу не тільки виявити детальне територіальне поширення лексем, а й чітко окреслити картину міждіалектних, міжмовних контактів. Гуцульський говір, а саме його центральну частину, представлено в уже згаданому “A Lexical Atlas of the Hutsul Dialects of the Ukrainian Language” [LAHD], закарпатська частина (Рахівський район) увійшла до “Лінгвістичного атласу Закарпатської області” Й. Дзєндзелівського [ЛАЗО] і “Атласу лексичних мажаризмів та їх відповідників

в українських говорах Закарпатської області УРСР” П. Лизанця [Лизанець 1970^a], а буковинська — до атласу К. Германа (фонетика, словозміна) [Герман 1995, 1998].

Досліджуваний говір як один із говорів південно-західного наріччя української мови репрезентовано у другому томі “Атласу української мови”; гуцульські діалектні явища наводять атласи карпатського регіону (“Общекарпатский диалектологический атлас” [ОКДА], “Карпатский диалектологический атлас” [КДА]) та “Общеславянский диалектологический атлас” [ОЛА].

Щодо відтворення, уведення до наукового обігу спеціальних діалектних назв важливими залишаються етнографічні праці, зокрема дослідження І. Вагилевича [Вагилевич 1842, 1855], Я. Головацького [Ноловаску 1841–1942; Головацкий 1878; Головацкий 1976], В. Гнатюка [Гнатюк 1910, 1917], А. Онищука [Онищук 1912^a, 1912^b, 1912^a], О. Кольберга [Kolberg 1970], В. Шухевича [Шухевич 1899–1908], М. Мандибури [Мандибура 1972, 1978], Т. Тиводара [Тиводар 1986, 1988, 1992, 1994], Р. Кирчева [Кирчів 1985] й ін. Важливими є також художні та художньо-публіцистичні твори, у яких яскраво відображено традиційну культуру гуцулів [Vincenz 1980; Вінценз 1997; Шекерик-Доників 2007; Ломацький 1959 та ін.].

Названі джерела частково відображають і лексику пастухування, дають змогу проаналізувати її в різних аспектах та вповні збагнути її значущість для розв’язання глобальних проблем діалектології.

1.3. Лексикологічне, лексикографічне та лінгвогеографічне опрацювання пастуших назв

Добір матеріалу тісно пов’язаний з ідеографічною сферою — сукупністю понять, які репрезентують традиційну пастушу культуру, а об’єкт дослідження — лексика на позначення цих понять. Науковці називають її по-різному: пастуша лексика, чи лексика пастухування (Г. Клепікова, В. Корчмар, А. Габовштяк, Й. Пуїо (останній паралельно використовує терміни “лексика пастівництва”, “скотарська лексика”, “тваринницька лексика”)), вівчарська лексика (М. Грицак, Й. Дзензелівський, М. Бухтій), тваринницька (П. Гриценко, В. Куриленко, В. Шур, Н. Шеремета).

Різними є й ареали дослідження цієї групи назв; це, зокрема, степові говірки [Гриценко 1980^a, 1980^b, 1982; Бухтій 1981], поліські говірки [Куриленко 1978, 1983, 1984, 1991, 2004; Шур 1974], говірки південноволинсько-подільського порубіжжя [Шеремета 2000]. Окрему групу складають описи семантичних мікропарадигм: назв тварин (одиночні і збірні назви; загальні і власні) [Гриценко 1980^b, 1982; Сюсько 1982; Трубачев 1960; Кон-

1.3. Лексикологічне, лексикографічне та лінгвогеографічне опрацювання пастуших назв

нова 1974], стад [Трубачев 1960], осіб [Захарків 1985], вигуків [Прилипка 1978] тощо.

В українській діалектології проведено низку досліджень карпатоукраїнської пастушої лексики. М. Грицак зібрав, систематизував та опрацював вівчарську лексику с. Росішка Рахівського району Закарпатської обл. [Грицак 2008]; Й. Дзендзелівський проаналізував деякі ЛСГ на матеріалі говірок Закарпатської області (зокрема гуцульські говірки Рахівського району) [Дзендзелівський 1959^a, 1965; Дзендзелевский 1965]; Й. Пуйо дослідив назви, пов'язані з великою рогатою худобою, українських говорів карпатського ареалу [Пуйо 1978, 1981, 1983^б].

Достовірним джерелом і взірцем для опрацювання діалектних явищ є численні праці із цієї теми Г. Клепикової. Цікавим є твердження ученої про два шляхи дослідження лексики — “докладне вивчення невеликої кількості лексем чи охоплення більшої кількості, але зменшення обсягу матеріалу, що знижує документованість” [Клепикова 1974^a: 6], яка надає перевагу першому. Дослідниця в монографії “Славянская пастушеская терминология” [Клепикова 1974^a] розглянула шляхи формування, семантичну розбудову та територіальне поширення пастуших назв, які функціують у слов'янських мовах, на прикладі назв тварин, молокопродуктів і приміщень для худоби. Ґрунтовні та всебічні діалектологічні розвідки вченої зосереджені також на аналізі слів *струнта*, *урда*, *ватра*, *жентиця* [Клепикова 1968, 1971, 1973^б, 1974^б]. Є чимало описів лексико-семантичних груп чи семантичних підгруп, мікрогруп пастушої лексики у працях Й. Дзендзелівського, Й. Пуя, Р. Удлера [Дзендзелівський 1959^a, 1965; Дзендзелевский 1965; Пуйо 1977, 1978, 1981, 1983^a, 1983^б; Удлер 1983, 1996].

Ґрунтовно вивчали цю лексичну групу дослідники інших слов'янських мов [Габовштяк 1965, 1985; Nabovštiak 1961]; В. Корчмар системно проаналізувала пастушу лексику молдавської мови [Корчмарь 1989].

Досить повно пастуші номени картографовано в регіональному атласі “A Lexical Atlas of the Hutsul Dialects of the Ukrainian Language” Я. Пірепа [ЛАНД: мм. 111–113, 138, 141, 165–167, 189, 192, 193, 196, 202], “Карпатському діалектологічному атласі” [КДА: кк. 2, 92–95, 123–128, 144–147], “Загальнокарпатському діалектологічному атласі” [ОКДА I: кк. 2, 13, 20, 21, 23, 24, 27–34, 55, 57, 58, нм. 5, 10, 11, 14–19, 24; ОКДА III: кк. 6, 27–31, 33–42, нм. 8, 17, 21, 23; ОКДА IV: к. 10, нм. 4; ОКДА V; ОКДА VI: к. 16, 22, 23–33, 42–61, 64–68, нм. 5–7, 10, 16; ОКДА VII: к. 2–8, 47], “Загальнослов'янському діалектологічному атласі” [ОЛА II, VIII: к. 53, 70–71], “Лінгвістичному атласі Закарпатської

області” Й. Дзендзелівського [ЛАЗО I: кк. 21, 29, 90; ЛАЗО II: кк. 163, 170, 172, 208–210; ЛАЗО III: к. 409], в “Атласі лексичних мадяризмів та їх відповідників в українських говорах Закарпатської області УРСР” П. Лизанця [Лизанець 1970^а: к. 53], мережі яких охоплюють Рахівський район Закарпатської області.

Фрагментарно аналізовану лексику відтворює “Атлас української мови” [АУМ II: кк. 292, 298]. “Atlas gwar bojkowskich” подає інформацію про лексику пастухування з контактного з гуцульським бойківського ареалу [AGB I: мм. 17, 20, 22, 23, 61, 62, 64–67; t. II: мм. 120, 122; t. IV: мм. 204, 205, 229; VII: м. 359].

Лексику пастухування різною мірою фіксують лексикографічні джерела. Повнота її представлення залежить насамперед від регіону дослідження, від того, наскільки поширене тваринництво і, зокрема, пастухування. Найповніше, щоправда, на матеріалах говірки одного села її зафіксував за тематичним принципом М. Грицак (часто дефініції подано описово й у вигляді мовних ілюстрацій) [Грицак 2008].

Діалектологія й етнологія мають чимало точок перетину, а саме: один із методів дослідження — польовий, адже експедиційні матеріали мають найбільшу наукову цінність; об’єкт дослідження — здебільшого це архаїчні явища традиційної народної культури, які, поступово відходячи на периферію, трансформуються, нівелюються і з часом можуть цілком зникнути. Оскільки номінаційні процеси тісно пов’язані зі світом понять, предметів, явищ, із культурно-історичним досвідом народу — носія мови, — важливо, що явища однієї дисципліни слугують джерелами для іншої і навпаки. Цінний матеріал, що стосується лексики пастухування Карпат, черпаємо саме з етнографічних праць В. Шухевича [Шухевич 1899–1908], А. Онищука [Онишук 1912^а, 1912^б, 1912^в], В. Кубійовича [Кубійович 1935], М. Мандибури [Мандибура 1972, 1978, 1983], Т. Тиводара [Тиводар 1986, 1987, 1988, 1992, 1994; пор. теж: Богатырев 1964, 1971; Кирчів 1985; Сеньків 1995], про особливості пастуших обрядів і звичаїв слов’ян ідеться у працях В. Соколової [Соколова 1979] та Г. Шаповалової [Шаповалова 1974]. Традиційне скотарство Середнього Полісся опрацював М. Гладкий [Гладкий 2007].

Пастуша культура та її номінації багато представлені у студіях польських дослідників: С. Росінського [Rosiński 1998], А. Дроздовського, В. Коркошки, В. Копчинської-Яворської, А. Шифер, опублікованих у виданні “Pasterstwo Tatr Polskich i Podhala” (t. I–VIII) [див.: Drozdowski 1961; Karkoszka 1961; Korczyńska-Jaworska 1962; Szyfer 1962], словацьких — Я. Подоляка [Подоляк 1961; Podolák 1961, 1966, 1982], чеських — Я. Штіки [Štika 1962], болгарських — Т. Колевої [Колева 1981], серб-

1.4. Пастуша лексика у форматі мотиваційного словника

ських — С. Трояновича, Ж. Бошняковича [Троjanовић 1930; Бошнякович 1985] та ін. Це дає змогу окреслити міжмовні та міждіалектні паралелі, виявити ареали поширення того чи іншого явища.

1.4. Пастуша лексика у форматі мотиваційного словника

Зацікавлення явищем мотивованості, що виявляється в мотиваційних зв'язках лексичних одиниць, зумовлене насамперед тим, що у словниковому складі мови переважають саме мотивовані слова, а також функційною значущістю мотиваційних зв'язків і мотивованості слова загалом, оскільки “мотивованість пов'язана з такими важливими характеристиками слова, як його лексичне значення, експресивність, образність; мотивованість впливає на функціонування синонімів, антонімів, передбачає лексичну сполучуваність слів тощо” [МДС: 3].

Розв'язанню проблем лексикології сприяє створення лексикографічних праць, словників різних типів. Ідея *Мотиваційного діалектного словника* не є новою. У Томському університеті (Росія) укладено й видано “Мотивационный диалектный словарь” за редакцією О. Блінової на матеріалі середньообських говорів російської мови [МДС]. Мета цього словника — “лексикографічно репрезентувати мотивовані слова говору в усій різноманітності і складності їхніх мотиваційних зв'язків з іншими словами, які виявляємо в мовленнєвій дійсності” [там само: 163–164]. Мотиваційний діалектний словник — праця диференційного типу, оскільки слова дібрано на підставі усталених критеріїв відбору мотивованих слів. Теоретичну основу складають наукові поняття, пов'язані з явищем мотивованості слова, а саме: мотивованість слова, мотиваційні зв'язки, мотиватор слова, мотиваційне значення та ін.

Мотивованість — структурно-семантична особливість слова, що дає змогу виявити зв'язок значення слова і його звукової оболонки на підставі співвіднесення зі спільнокореновими й одноструктурними одиницями [МДС: 6]. Мотиваційний зв'язок (мотивація) — зв'язок лексичних одиниць, що виявляє їхню мотивованість (‘час’ > ‘місце’: *л'іт'нар'ка, зимар'ка, вес'нар'ка*; ‘час’ > ‘тварина’: *на'зимок, о'с'інка, вес'нол'а* тощо).

Лексична мотивація — тип мотиваційного зв'язку, завдяки якому виявляється лексична мотивованість слова, що відображає його мотиваційну ознаку. Лексичний мотиватор (ЛМ)², відповідно, — мотиваційна основа, співвідносна спільнокоренова одиниця (ЛМ для слова *вес'нар'* ‘пастух, який випасає овець навесні’ — *вес'на* ‘пора року’).

². ЛМ — лексичний мотиватор; МЗ — мотиваційний зв'язок; СМ — структурний мотиватор.

Відношення з одноструктурним словом — це відношення структурної мотивації, тобто мотивування структурою лексичної одиниці чи елементом її структури, а співвідносна одиниця — це структурний мотиватор (СМ). Важливим є взаємозв'язок лексичних і семантичних мотиваторів на підставі узагальнено-мотиваційних значень. Зауважмо, що СМ тематично пов'язані між собою.

Мотивоване слово здебільшого має складнішу семантичну структуру, аніж немотивоване; його характеризують лексичні і словотвірні значення. Окрім цього, особливістю мотивованих слів є їхнє мотиваційне значення, тобто значення (чи сукупність значень) морфем — сегментів слова, яке виявляємо завдяки лексичній і структурній мотиваціям слова. При цьому семантика кореневої морфеми домінує у визначенні лексичного мотиватора слова, семантика афіксальної морфеми — відповідних значень структурного мотиватора.

Важливо, що такий словник не тільки відображає один із видів системних зв'язків, а й репрезентує лексику системно, як цілість, що є важливою умовою лексикографічного опрацювання саме діалектних явищ. Пропонуємо фрагмент *Мотиваційного діалектного словника тематичної групи лексики пастухування* на матеріалі гуцульського говору: деривати лексеми *весна*, які репрезентують мотиваційні особливості спільнокорених слів, та СМ назв посуду для заквашування молока й виготовлення сирів, що виявляє спільні мотиваційні моделі творення назв однієї семантичної парадигми. Наприклад, назва *веснарць* 'пастух, який випасає овець навесні' — мотивована одиниця, оскільки зв'язок її зовнішнього вияву і значення очевидний. Мотивованість виявляємо у співвідношенні зі спільнокореним словом *весна*, що є лексичними мотиватором, і одноструктурними утвореннями — назвами пастуших агентів, словотвірним засобом яких є суфікс *-ар'* (у гуцульських говірках відзначено варіант *-ер'*), які подано після скорочення СМ. Далі наведено тип мотиваційного зв'язку, тобто мотиваційну модель, та інші лексеми, утворені за цією моделлю. Слово *веснарць* характеризується із погляду як лексичної (ВЕСНарць — який випасає НАВЕСНІ), так і структурної мотивованості (веснАРць — пастух, де суфікс указує на суб'єкта дії). Аналізоване слово має 1 ЛМ і 21 СМ.

Структура пропонованого *Мотиваційного словника* така:

1. Порядок розміщення слів алфавітний.
2. Слова різних частин мови подано в окремих словникових статтях.
3. Лексико-семантичні варіанти одного слова, утворені за різними мотиваційними моделями, викладено в різних словникових статтях із числовими індексами справа.
4. Омоніми наведено в різних словникових статтях із числовими індексами зліва.

1.4. Пастуша лексика у форматі мотиваційного словника

Структура словникової статті складається із чотирьох частин:

1. Реєстрове слово в початковій формі, закінчення Р.в. одн., лексичне (лексичні) значення, із якими слово функціонує в обстежених говірках, мовна ілюстрація (якщо є), детальна локалізація: у круглих дужках — паспортизація (населені пункти), у квадратних — інші джерела, зазначені у спискові літератури і джерел. Після знака || подано зафіксовані у Словникові синоніми.
2. ЛМ із тлумаченням значення та з паспортизацією (виняток — загальновідомі однозначні слова, для яких не подано ні значення, ні джерела). ЛМ може бути кілька. Першим наведено вихідне слово мотиваційного ланцюга, далі — деривати за абеткою. Виділене слово (наприклад: *(в)урда*) вказує на його наявність у словнику як реєстрового.
3. МЗ і приклади інших пастуших номенів, утворених за цією моделлю; у дужках наведено кількість зафіксованих номенів.
4. До СМ зараховуємо і слова з аналогією структурою: “ближні” мотиватори³ (наприклад: *літовище, осеновище, весновище* — отари овець, які випасають, відповідно, улітку, восени, навесні) і “дальші” мотиватори (слова однієї ЛСГ із подібною формально-семантичною структурою; пор.: *весняник* ‘казан, який пастухи використовують навесні’ — СМ: *літняник* ‘казан, який пастухи використовують улітку’; *молочаник, мідяник, крицяник, бляшаник* ‘назви казанів’). У круглих дужках зазначено загальну кількість СМ.

ВЕСНАРЬ (*вес'нар'*), а. Пастух, який випасає овець навесні (83)

ЛМ: *весна* ‘пора року’

МЗ: час > діяч (1)

СМ: *в'іу'ч'а(е)р', бара'нар', йігн'і'тар', йело'ч'ер', хр'ім'кар, вес'нар', кор'вар', во'л'ар', тел'е'ч'ер, ко'н'ар', ста'дар, ко'з'ар, сви'нар, до'мар', тер'хар, с'пу'зар', бод'нар', бербени'чар', коли'бар'; кон'у'хар'* (суфікс **-ар**- вторинний) (**-ар**)-(**-ер**)-(**-Ø**) (20)

ВЕСНАРКА¹ (*вес'нар'ка*), и. Приміщення на полонині, де утримують худобу навесні (5, 55, 67, 83, 96) [Грицак 2008: 221]

ЛМ: *весна* ‘пора року’

МЗ: час > місце: *л'іт'нар'ка, л'ітовище, л'іт'н'і'юка, л'і'тука; осе'н'і'юка; зи'мар'ка, зи'м'і'юка, зи'мука* (9)

СМ: *л'іт'нар'ка, зи'мар'ка* (**-ар**)-**к**-(-а) (3)

ВЕСНАРКА² (*вес'нар'ка*), и. Весняний випас худоби, зокрема овець (34–38)

|| **веснóванс** 1

ЛМ: *весна* ‘пора року’

МЗ: час > процес (1)



³. “Ближній мотиватор” і “дальший ~” — терміни О. Блінової [Блінова 1984^а: 172].

ВЕСНА́РКА³ (*вес'нар'(')ка*), *и.* Сир, який давали тим, хто навесні допомагав виганяти овець на полонину або робити кошари для худоби: *Коли по-маган:ики готувалиси повертати ў село/ватаг роздаў ўс'ім вес-нар'ку* (67)

ЛМ: весна 'пора року'

МЗ: час > молокопродукт (1)

ВЕСНОВА́НЕ (*вес'нован'е(а)*), *а.* 1. Весняний випас худоби, зокрема овець (34–38, 83) [ГГ: 35; Шухевич 1899–1908 II: 189; Грицак 2008: 109]: *Веснован'а/ то коли веснууйут там два тижн'і або три о'дин бо'тей/одно вес'новишче* (38) || **весна́рка**²

2. Весняні сільськогосподарські роботи [ГГ: 35]

ЛМ: весна 'пора року', **веснувати**

МЗ: час > процес (дія > процес): *л'ітуван':а, осе'нован':а, зи'мован':а* (4)

СМ: *л'ітуван':а, осе'нован':а, зи'мован':а (-н'(:)-(-а,-е))* (4)

ВЕСНОВИ́ЩЕ (*вес'новишче*), *а.* Отара овець, яку випасають навесні [ГГ: 35]: *Навес'н'і — вес'новишче//в'іуц'і м'ішайес'а ў вес'новишче/а в'ід м'іри — ў л'ітовишче* (83)

ЛМ: весна 'пора року', **веснувати**

МЗ: час > отара (дія > отара): *л'ітовишче; осе'новишче, осе'н'іука* (4)

СМ: *л'ітовишче, осе'новишче (-ов)ишч(-е))* (3)

ВЕСНО́ЛЯ (*вес'нол'а*), *і.* Корова, яка народилася навесні (83)

ЛМ: весна 'пора року'

МЗ: час > тварина: *ос'інка, на'зимок* (2)

СМ: *б'ігол'а (-ол'-(-а))* (2)

ВЕСНУВА́ТИ (*вес(е)ну'вати*), *йу, йеш.* 1. Випасати худобу навесні (34–38, 45, 83) [ГГ: 35]: *Веснували в'іуц'і ў с'тавиш'ч'их* (45)

2. Проводити весняні сільськогосподарські роботи (84) [ГГ: 35]

ЛМ: весна 'пора року'

МЗ: час > дія: *зиму'вати, осе(и)ну'вати, л'ітувати* (4)

СМ: *зиму'вати, осе(и)ну'вати, л'ітувати (-ува-))* (4)

ВЕСНЯ́НИК (*весн'аник*), *а.* Котел, який пастухи використовують навесні для приготування молокопродуктів: *Не'величкиї котел' шо с'а ним на-весн'і служба — весн'аник* (83)

ЛМ: весна 'пора року', **весняний**

МЗ: час > посуд (ознака > посуд): *л'ітн'аник* (2)

СМ: *л'ітн'аник; мо'лочаник; м'ід'аник, криц'аник, бл'аша'ник (-аник-(-Ø))* (6)

Мотиваційний діалектний словник зможе поєднати завдання тлумачних і перекладних діалектних словників, словотвірних діалектних словників, а також допомогти в розв'язанні проблеми системних зв'язків.

РОЗДІЛ 2

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНА ОРГАНІЗАЦІЯ ПАСТУШОЇ ЛЕКСИКИ ГУЦУЛЬСЬКОГО ГОВОРУ

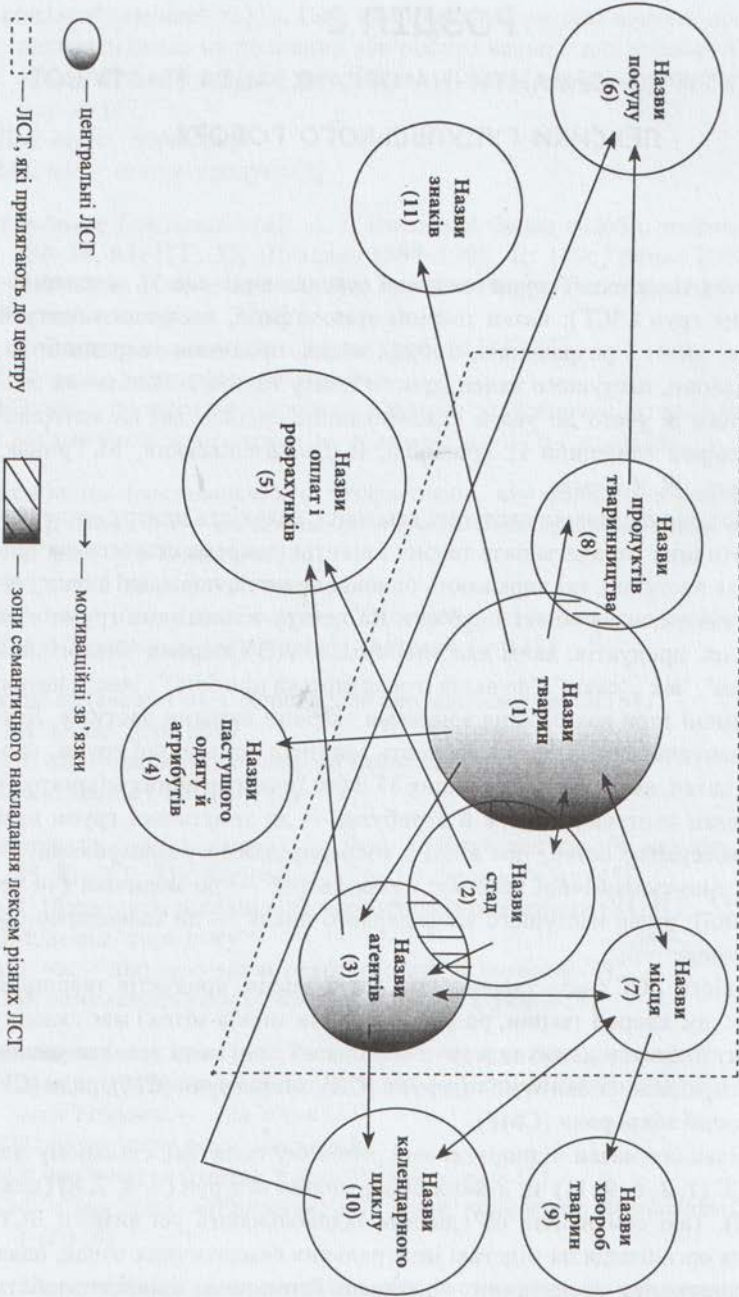
У межах тематичної групи пастушої лексики виділено 11 лексико-семантичних груп (ЛСГ): назви тварин, стад, агентів, пастушого одягу й атрибутів, оплат і розрахунків, посуду, місця, продуктів тваринництва, хвороб тварин, пастушого календарного циклу та розрізнявальних знаків. До того ж узято до уваги класифікаційні поділи, які на матеріалі інших говірок здійснили П. Гриценко, Й. Дзєндзелівський, М. Грицак, Г. Клепікова, В. Корчмар.

Характерною ознакою пастушої лексики є наявність центру — лексико-семантичних парадигм назв тварин і агентів (зокрема семантична підгрупа назв пастухів), які виражають основні поняття, пов'язані з пастухуванням, указуючи на об'єкт і суб'єкт. До центру прилягають групи назв стад, місця, продуктів, яким властиві спільні ДО (зокрема 'біологічний рід тварин', 'вік', 'стать', 'функція (господарська цінність)', 'час'); наявні й семантичні зони накладання з назвами тварин і назвами пастухів. Лексико-семантичні групи, що утворюють маргінал тематичної групи, охоплюють назви, які входять і до інших ТГЛ (чи їх семантичних мікрогруп), напр., назви пастушого одягу й атрибутів — до тематичної групи назв одягу, аксесуарів; назви, пов'язані з господарськими розрахунками, — до соціально-економічної лексики; назви хвороб — до медичної (чи ветеринарної); назви пастушого календарного циклу — до календарно-обрядової тощо.

Більшість ЛСГ (назв тварин, стад, осіб, місця, продуктів тваринництва, посуду, хвороб тварин, розрізнявальних знаків-міток) має складну ієрархічну будову; у межах цих груп виділяємо різні види лексико-семантичних парадигм: семантичні підгрупи (СП), мікрогрупи (СМ), ряди (СР) і семантичні мікроряди (СМР).

Здебільшого назви підпорядковані родовому поняттю, спільному для всієї ЛСГ (1, 2, 6, 9, 11) чи деяких семантичних підгруп (3, 4, 7, 8) (див.: схему 2). Такі семантичні об'єднання задовольняють усі вимоги ЛСГ: системна організація на підставі інтегральних семантичних ознак, наявність різнотипних семантичних відношень і тематична співвіднесеність. У межах ТГЛ пастухування виділяємо також прості лексико-семантичні групи (5, 10), елементи яких об'єднані на підставі логічного зв'язку.

Схема 2 Структурна організація тематичної групи лексики пасукування тваринського говору



2.1. Назви тварин

“Тісний зв’язок денотатів, співвідносних із різними ЛСГ, близькість структурної організації ЛСГ, наявність зон семантичної ідентичності, накладання фрагментів семантичних полів та дериваційний зв’язок лексем суміжних ЛСГ” — усе це, за словами П. Гриценка, характеризує тематичну групу лексики тваринництва (і пастухування) як ерархічну систему вищого щодо ЛСГ порядку [Гриченко 1984^а: 40–41].

Системні відношення в межах ЛСГ, зокрема родо-видові, синонімі, антонімі, мотиваційні, а також спільні ознаки їх структурно-семантичної організації, що мають здатність взаємно проникати, накладатися, підтверджують доцільність виділення лексики пастухування в окрему, системно організовану тематичну групу.

2.1. Назви тварин

2.1.1. Збірні назви тварин диференційовано за семантичною ознакою ‘велика рогата худоба’ / ‘дрібна рогата худоба (вівці, кози)’.

Значення ‘велика рогата худоба’ в гуцульських говірках репрезентує низка лексем: *ху¹доба* (*з¹руба ху¹доба, рого¹ва ху¹доба*), *то¹вар*, *живи¹на*, *мар¹жи(’е)на*, *скот*, *ско¹ти¹на*, *бидло*, *ро¹говис’ко*, *паст¹во* (див.: карто-схему 2) [ЗА; КСГГ; КГ; Грицак 2008: 20; Janów 2001: 28, 124, 291; Негрич 2008: 111, 168, 179; Лесюк 2008: 107; Піпаш, Галас 2005: 99; БГ: 18; пор.: КДА: к. 144; ММАГ: кк. 3, 86]. Відзначені найменування творять несутільні ареали поширення. У деяких говірках ці назви формують дублетні ряди, напр.: *ху¹доба* ||⁴ *то¹вар* (*товар’ї¹та*) || *живи¹на* || *мар¹жина* || *марга* (знев.) (30, 31)⁵; *ху¹доба* || *то¹вар* || *живи¹на* (49, 55, 56, 66), *ху¹доба* || *то¹вар* || *мар¹жина* || *ско¹т’ена* (48), *ху¹доба* || *то¹вар* || *мар¹жи(’е)на* (36, 45, 67); *то¹вар* || *живи¹на* || *мар¹жина* (5), *то¹вар* || *живи¹на* || *мар¹жина* || *ху¹доба* (33), *марга* || *то¹вар* (12) тощо. Назви інколи диференціюються семантично, утворюючи опозиції ‘велика кількість худоби’ : ‘мала кількість худоби’, відповідно, *ху¹доба*, *то¹вар* : *живи¹на* (30, 56), *ху¹доба* : *мар¹ж’ена* (94), *то¹вар* : *ху¹доба*, *мар¹жина* (7), *то¹вар* : *мар¹жина* (48): *Ў нас ў Вер’хо¹вин’ї/ то мар¹жина — то йек’шо три–ш¹тири ко¹ров’ї/ а йек богато — то то¹вар* (48).

Лексеми *мар¹жина* (*мар¹ж’и¹на*, *мар¹ж’ена*), *марга*, *паство*, *ско¹ти¹на*, *то¹вар*, *ху¹доба* майже послідовно мовці вживають на позначення і всіх свійських тварин, і суто великої рогатої худоби.

⁴ Знак || позначає паралельні, синонімі назви, знак : вказує на опозицію.

⁵ Перелік скорочень обстежених населених пунктів подано на с. 345. Джерельні матеріали подано зі збереженням мовностилістичних і правописних особливостей оригіналу.

М. Грицак зафіксував слово *худоба* зі значенням ‘вівці та барани’, що формує опозицію з *марга* ‘велика рогата худоба’: *На одн’ї полонин’ї буде л’їтувати худоба, а на друг’ї — марга* [Грицак 2008: 20].

Спорадично виявлено збірні назви овець, баранів, волів, биків, кіз: *в’їуч’нота, в’їуч’н’а; бара’н:ота, баран’чад’; вол’їу’н’а; бугаї’нота, бугаї’н’а; к’із’нота* [КГ; Грицак 2008: 19, 20], які здебільшого мають дещо зневажливий характер; видові назви тварин у формі множини — *в’їуц’ї, ове’чата (ови’ч’ута), бир’ки, дроба’х’и* ‘вівці’, *бара’ниє* ‘барани’, *їагн’ата (їєгн’їта, їагн’їта), нл’їк’ї, бир’ки, бир’ч’їта, їарч’їта (їєрч’їта)* ‘ягнята’, *ко’рови, би’киє, тел’їта (тел’їта, тел’їта), кози, кон’ї* та ін.

Семантику ‘дрібна рогата худоба (вівці й кози)’ репрезентують лексеми *др’їб* (30, 43, 45, 55, 67, 83) [Грицак 2008: 20], *дроб’їєта, дроб’їєта* (5, 34–38, 67, 96) [Головацкий 1982: 528; Мосора 1885–1896: 41; Коржинський 1894–1896: 16; Witwicki 1863: 93; Kolberg 1970 I: 176; Gregorowicz 1880: 18; Гнатюк 1910: 335; Шухевич 1899–1908 I: 106; II: 195; V: 284; Онишук 1912^а: 113; Мандибуря 1978: 52; Brzezina 1992: 162; Жегуц, Піпаш 2001: 51]: *Дроб’їєта — в’їуц’ї/кози// їа їаїу одно дроб’їє’* (48); *Дроб’їє — то хот’ мале/хот’ вели’ке* (5); *М’їє діс’ат’ стрі’жок та ї тр’їє їа’лових — трин’їц’ї’їтеро др’їбу* [Грицак 2008: 20]. Лексему *дроб’їєта* зі значеннями ‘ягнята і козенята’ та ‘вівці’ зафіксував Я. Янів у 30-х роках ХХ ст. (28, 67) [Janów 2001: 47], використовують її і тепер із цими значеннями: *Др’їб/ дроб’їєта — то їєгн’їта/р’їдко кажут на в’їуц’ї. Кажут на в’їуц’ї ше дроб’їєта/а на кози не кажут дроб’їєта* (48).

Деривати з коренем *-др’ї(о)б-*, які відомі також у бойківських, закарпатських, лемківських говірках [КГ; Онишкевич 1984 I: 235; SŁ: 46; Пиртей 1986: 101], мотивовані прикметником *др’їбний* ‘малий’ у протиставленні до великої рогатої худоби.

У межах цієї СП виділено семантичні мікрогрупи за віком тварин. Перша — на позначення сукупності малят тварин: *вату’льчєта* ‘козенята’ [Шухевич 1899–1908 II: 211]; *мал’їг (мал’їє)* ‘ягнята, козенята чи телята’, *мал’їж’єта* ‘тс.’ (5, 17, 33, 33^а, 34) [КСГТ; Janów 2001: 123; пор.: *маліг* ‘стадо телят, ягнят’ [Мосора 1885–1896: 78]: *Ягн’їтка, кіз’їта і тел’їта — то маліг* (34), а назву *мал’їж’їк* зафіксовано зі значенням ‘дрібна худоба’ (34) [Janów 2001: 123].

Друга — репрезентує значення ‘молода, ялова худоба; недійні вівці або корови’. До її складу входять назви: *їя’лове (її’лове)* (48), *їял’їу’їк (їєл’їу’їк, їїл’їу’їк)* (48, 83, 84), *їя’лоха; молод’ї’ек* (46, 52) [ЗА; Піпаш, Галас 2005: 54, 233; Грицак 2008: 25, 57]: *Худоба/шо си ни до’їла/то на-*

2.1. Назви тварин

зи'валаси йел'іу'ник/ бо це й'елове/ бо недо'йц:и (48) [ЗА]; Розл'уча й'аліу'ник окремо — й'агн'ата, бар'ані, й'аркі окремо ў одін бот'ей. То с'а назива'йе й'ал'оха (83) [Грицак 2008: 57].

Часто від збірних назв тварин утворено й одиничні за допомогою:

- деривації: *худо'бина* 'тварина (корова, вівця)', *бид'лина* 'тварина (перев. вівця)', *бид'ла* 'кволе, слабозвинене ягня'; *дроб'йе* (*дроб'йи*, *дроб'л'и*, *дроб'л'а*, *др'іб'л'и*; *дроб'л'атко*) 'вівця', 'ягня чи козеня' [КСГГ; ЗА; Грицак 2008: 20; Піпаш, Галас 2005: 51; Негрич 2008: 65];
- вторинної номінації: *бидло* 'тварина (перев. вівця)' [Грицак 2008: 20], *мар'жина* 'тварина (корова, вівця)' (6) [Janów 2001: 124].

Про важливість тварин у житті людей свідчить особлива увага до них в обрядах календарного циклу, зокрема в часі Різдва Христового гуцули називали худобу *світ'оха*: *Чирез цілі сьвіта нивільно казати мар'жині по им'ю, али свитьоха* [Онищук 1912^a: 17; Janów 2001: 225].

2.1.2. Загальні назви тварин. Семантична підгрупа об'єднує мікрогрупи найменувань тварин за біологічним родом. Однак вираження вказаної ДО не є обмеженим і супроводжується поділом назв на підставі ознак 'стать', що виявляється в опозиції $f : m^6$ (див.: табл. 1), 'вік' (у протиставленні 'доросла особина' : 'маля') ($f, m : n$) і 'функція' ($m : m_1$), які, переплітаючись, зумовлюють появу гетеронімічного тричлена $f < \frac{m}{m_1}$ [Гриценко 1982: 145].

Щодо загальних назв малят тварин усіх біологічних родів зазначу, що на всій досліджуваній території функціують фонетико-словотвірні варіанти літературних назв, як-от: *й'а(e)ж'н'а(e,и,i)*, *й'а(e)ж'н'а(e,i)тко*; *'те(и,i)-л'а(e,и)*, *'тел'а(e,е,и)тко*; *л'о'ш'е(i)*, *л'о'ш'е(i)тко*; *к'о'з'а(a,і,и)*, *к'із'л'а(e,и)*, *козе(и)'н'а*, *к'із'л'а(e)тко*, *коз'етко*; *поро'с'е(i)*, *п'а'ц'и*, *п'ід'свинок* та ін., а також назви, що не вказують на біологічний рід тварин (вживають переважно на позначення ягнят чи телят): *св'сун* (67); *п'леканч'е* (30, 34–38, 43, 48, 49, 55, 67; пор.: *п'л'ік'и* 'ягнята' (36)), *м'ін'ч'е*, *м'ін'ч'етко* (67): *А п'леканч'е/ то ка'зали/ йек во'но ни |с:ало |маму* (48).

На позначення малят тварин (перев. до 1 року) мовці часто використовують і пестливі назви дорослих особин: *б'ас'ка*, *б'ас'ко*, *б'ир'ка* 'ягня' [Негрич 2008: 23, 25], *й'арча* (*й'арч'е*, *й'арч'е'*, *й'арч'и*, *й'арч'і*, *й'ерч'е*, *й'ерч'і*, *й'ерч'и*) 'ягня (незалежно від роду)' [ЗА; КСГГ; КГ; Janów 2001: 86; Піпаш, Галас 2005: 54; Негрич 2008: 195; Грицак 2008: 27], *вату'ч'е* 'ягня, козеня' [Janów 2001: 253; Шухевич 1899–1908 II: 211; V: 282], *ва-*

⁶ БР – біологічний рід, f – доросла самиця, m – дорослий самець, m' – кастрований дорослий самець, n – маля.

Розділ 2

л'тул'ч'ітко 'тс.' [Горбач 1997: 145], *бога'йец* 'бичок після 1 року' (30) [ОКДА VI: к. 53]; *веприк* 'поросся-самець' (30, 31, 54, 83, 84) [Janów 2001: 254; Піпаш, Галас 2005: 21; Негрич 2008: 34].

Таблиця 1

БР	<i>f</i>	<i>m</i>	<i>m</i> ₁
Вівці	в'й'ц'а ⁷ (в.н.п.), овечка (б.н.п.), ст'рижка (33, 48 [*] , 83, 84); <i>нест.</i> бир'ка (5, 25, 30, 31, 43, 87, 96), б'ас'ка (30, 31)	ба'ран (в.н.п.), но'рец (77)	л'нутер (30, 36, 43, 48, 55, 66), л'тоўканиі ба'ран ⁸ (30, 31, 48, 67), й'аловіи ба'ран (44 [*])
ВРХ	ко(о')рова (в.н.п.)	бик (в.н.п.), бугаі (б.н.п.), б'іка (81–83)	в'іл (в.н.п.)
Кони	ко'била (б.н.п.), с'тадняца (41, 46), жере'биц'а (43), ло'ш'иц'и (83, 84)	к'ін' (в.н.п.), о'г'ер (1, 4, 5, 12, 25, 28–34, 64 [*] –65, 70, 72–73, 77–79, 83–85), в'ір' (72–75, 80–84 [*] , 96), гарма'сар' (96), жере'бец (4, 72, 90)	л'валаш(ч)аниі к'ін' (33, 43, 44 [*]), л'валаш'ч'иниі к'ін' о'б'ернутиі к'ін' (90), л'тоўканиі к'ін' (30, 31, 44 [*])
Кози	ко'за (в.н.п.), кап'рул'а (30, 45, 53, 55, 66, 67)	цап (в.н.п.), ца'пок (43), перч (49, 56, 67, 87, 91, 94), пер'чук (67)	—
Свині	л'оха, сви'н'а (в.н.п.), г'ирла (83, 84)	кнур ⁷ (б.н.п.), к'нороз (44, 65, 70, 76, 77, 83, 84, 84 [*]), гон'да (11, 74, 75, 80–84, 84 [*]), гач (67), гу'кач' [Janów 2001: 77]	в'епер' (б.н.п.), п'чичиц'иниі в'епер' (44 [*])

2.1.3. Назви тварин за віком формують опозиції 'маля': 'доросла тварина'. ДО 'вік тварин' представлена насамперед у загальних назвах малят тварин — незалежно чи залежно від статі тварини.

Часто мовці для номінації малят тварин різного віку не використовують конкретних назв, уживаючи загальні назви. У деяких населених пунктах вдалося зафіксувати диференціацію назв тварин за віком та статтю (див.: табл. 2) [ЗА; ОКДА VI: к. 47–55]: *Й'егн'і/це ма'лен'ке/л'м'іс'іц'—два/й'егн'ітко// ма'лен'ке/то й'егн'ітко/по'тому й'ероч'ка/ўже л'маіе ш'іск'л'м'іс'іц'іў/а й'ерка/ўже р'і'к/а виўц'а/ўже два; Ба'ранч'ік/до тійў року/одни ка'зали ба'ранч'ік/друг'і ка'зали й'ерч'ук/до року// вид'так*

⁷ Фонетичних варіантів у таблиці не подано (див.: Словник на с. 272).

⁸ Для позначення кастрованих самців часто спеціальні назви відсутні, натомість відомі прикметники (с)л'тоўканиі, л'валаша(ш':і)ниі (л'валаши'ч'иниі), л'хара-шч(ш':)е(і)ниі, о'б'ернутиі та ін.

2.1. Назви тварин

Таблиця 2

Ягтя, яке ссе матку	Вісця від ½ до 1 року	Барани від ½ до 1 року	Козеня, яке ссе матку	Коза від ½ до 1 року	Козел від ½ до 1 року	Теля, яке ссе матку	Телиця від ½ до 1 року	Бичок від ½ до 1 року	Лоша, яке ссе матку	Лоша від 1 до 2 років	Гриварка
йагн'ї, йагн'єтко	йагн'ї, йагн'єтко, вагул'ї, йєрка	йагн'є	коз'єтко	вагул'ї	цапок	теле'тко	теле'тко	теле'тко	лош'є	лош'є	28
йагн'єтко, йарч'ї, бар'ка, бар'ка, бас'ю	йагн'єчка, йагн'єч'ї, вагул'ї	баранч'їк, лунчак	коз'ї, коз'їєтко	к'їзличка, вагулка	цапок	тил'ї	теличка	бичок	стригун		30
йагн'є	йєрч'є, вагулка	йєрч'ук	коз'ї, коз'їєтко	к'їзлич'ка, вагулка	цапок	'тел'є	теле'ч'ка, буз'їука	бурич'є, бурчик	лош'ї, лош'єк	лош'єк	43
йєгн'є, йєгн'єтко, йарч'є, баранч'їк	йєроч'ка (йароч'ка)	баранч'їк, йєрч'ук	коз'є	к'їзлич'ка	цапок	'тел'є, теле'єтко	теле'єч'є, теле'єч'ка	бурич', бич'ок	лош'є	лош'є	48
йєгн'ї, йєгн'єчка, баранч'їк	йєрч'ї, йєроч'ка, йєрчук	йєрч'ук, лунчак	к'їзл'є, вагулка	к'їзличка, вагулка	цапок	'тел'є	теличка, теле'єтко	бурич', теле'єтко	лош'є	лош'є, лош'єк, лош'єч'ка, лош'єч'ка	55
	йєгн'єчка, вагулка	лунчак, йєрчук, йєрчук	к'їзличка, вагулка	к'їзличка, вагулка	цапок	'тел'є	теличка	бичок	лош'є	лош'є	67
йагн'а	йєрка	йєрч'а	коз'ає	коз'ає	цапок	'тел'є	теле'єч'ка	б'їч'ок	лош'є	лош'єк, лош'єк	70
йагн'є	йагн'єч'ка	баранч'їк	козен'я, к'їзл'єтко	козоч'ка	цапок	'тел'є	теличка	бич'ок	лош'є	лош'єк, лош'єч'ок	77
йєгн'а, йагн'єтко, й'їука, йарч'а, йарч'ї	йагн'єчка, баранч'їк, баранч'а, баранч'ук, лунчак, йєрчук	баранч'їк, лунчак, йєрчук	коз'а, к'їзл'єтко, коз'ї, коз'їєтко	к'їзлич'ка, коз'їєчка, коз'їєчка	цапок	'тел'ї	теличка	бичок	лош'ї	лош'їк	83
	йагн'єчка	баранч'ук	к'їзлич'ка, вагулка	к'їзлич'ка, вагулка	цапок	'тел'є	теле'єч'ка	бич'ок	лош'є	лош'є	87
йєгн'є	йєрка	баранч'їк	к'їзл'єч'ка, вагулка	к'їзл'єч'ка, вагулка	цапок	'тел'єч'ка	теле'єч'ка	бич'ок		лош'єк	91
йєгн'є	йєрка	йєрч'ук	коз'їєчка, вагулка	коз'їєчка, вагулка	йєрчук	теле'єч'ка	теле'єч'ка	бич'ок	лош'є	лош'єк	94

баран у́же// а лун'ч'ак/ це йік'шо старій/ йек майе три-ш'тири рок'і; Тел'ич'ка/ по'тому ўже тел'иц'е/ ўже до'росла// йек си о'телит/ перв'іска 'кажут/ на в'і'чу так ни 'кажут// з д'ругим тел'ем/ то ко'рова; бурч'/ то би'ч'ок/ хоч' бурч'/ а хоч' би'ч'ок/ то од'но/ вид ти' року (48).

Однорічну тварину⁹ номінують лексеми, мотиваційно пов'язані із семантичними ознаками:

• 'пора року': *йар* 'весна' > *йарка* 'однорічна вівця' (28, 29^a, 30, 31, 48^a, 59, 70, 83, 84), *йар'ка* (77), *йерка* (43, 55, 87, 91, 94), *йар'чук* 'однорічний баран' (33), *йерч'ук* (43, 48, 55, 83, 94 (а також 'однорічний цапок (козел)'), *йерч'чок* (67) [ЗА; КСГГ; КГ; ОКДА VI: кк. 48, 49; Janów 2001: 86; Піпаш, Галас 2005: 54, 234; Негрич 2008: 195; Грицак 2008: 27], які паралельно з дериватами *йагн-* та *баран-* активно функціують у всьому гуцульському ареалі (в інших говорах карпатського регіону — лише поодинокі фіксації назви жіночого роду в буковинських та бойківських говірках, а також у діалектах словацької та польської мов [ОКДА VI: кк. 48, 49]); *весна* > *вес'нол'а* 'корова, що народилася навесні' (83); *марець* (заст.) 'березень' > *мар'чук* 'баран, народжений у березні' [Піпаш, Галас 2005: 99]; *зима* > *о'зимк'і'юка* 'однорічна телиця' (рідко вживають зі значенням 'корова, яка влітку не дає молока' (див.: 2.1.5)), *о'зимок* 'однорічне теля, яке вже перезимувало' (64) [ГГ: 138], 'теля чи ягня, народжене взимку' (83, 84) [Жегуц, Піпаш 2001: 96; Піпаш, Галас 2005: 124; пор.: *зі'мований* 'який перезимував (про ягня чи теля)', *о'зимий* 'який народився взимку (про ягня чи теля)': *о'зиме йагн'а/ йік'шо ўзи'м'і наро'дилось* (48); *на'зимок* 'однорічне теля' (33, 48^a) [Шухевич 1899–1908 II: 185; Janów 2001: 139], 'теля, народжене взимку' (83, 84) [Жегуц, Піпаш 2001: 96; Піпаш, Галас 2005: 110]; *зі'мак* 'свиня, годувана протягом зими' [Шухевич 1899–1908 II: 185]. Оказіонально фіксуємо метонімізовану назву *пёрша паша* 'ягнята й телята, які перезимували і вперше вийшли на полонину': *Зи'мовані тел'ета і йегн'ета* — *пёрша паша/ шо пёрший раз во'ни лі'ше идут на пашу/ шо во'ни д'уже молод'і// та і'кажут/ шо це пёрша паша/ во'ни ше молод'ен'к'і* (48);

• 'час': деривати слова *річний* > *р'ічн'ак, р'ічн'ек* 'однорічний бичок' (33–38, 42); утворене від поширеного в гуцульському говорі *лони* 'торік' > *лун'чак* 'однорічний баран; баран від ½ до 1 року' (30, 55, 66, 67, 83).

Семантичний ряд доповнюють номени *бу'з'і'юка* 'річна телиця' (43), *ва'тул'а(і), ва'тул'(і)ка* 'однорічна коза, вівця; молода коза, вівця, яка ще

⁹ Значення 'однорічна (річна) тварина' охоплює вікові категорії 'тварина від ½ до 1 року', 'тварина від 1 до 2 років', а для самиць, окрім цього, — 'молода вівця (коза, корова), яка ще не котилася; до періоду парування', розмежувати їх важко навіть носіям говору.

2.1. Назви тварин

не котилася' (5, 6, 11, 28, 29^a, 30, 31, 34, 43, 49, 52, 55, 66, 67, 87, 91, 94, 96) [ОКДА VI: к. 31, нм. 5; ГГ: 34; Мосора 1885–1896: 13; Коржинський 1894–1896: 8 (зі значенням 'кізля'); Gregorowicz 1880: 29; Шухевич 1899–1908 II: 211; V: 282; Janów 2001: 253; Мандибуря 1978: 53 (теж *ватуй* 'цап до 1 року'); Горбач 1997: 145; Негрич 2008: 32], *табзук* 'бичок або телиця до року' (5) [ГГ: 180; пор.: Мораховская 1983: 124–131].

На тюркській основі (ног. *бузав* 'теля', аз. *бузов* 'теля до шести місяців' [ЕСУМ I: 282]) утворено слова *буз'їука* 'річна телиця' (43) та *буз'ївок* 'однорічне теля; назимок' (64^a).

М. Грицак у с. Росішка виявив спеціальні назви дво-, три-, чотирирічного барана, відповідно: *двагодак*, *три'т'ак*, *четвер'так* (83) [Грицак 2008: 28], також: *йар'чук*, *йар'чун* 'дворічний баран' [там само].

Слово *лун'ч'ак*, окрім згаданого вище значення 'однорічний баран', вживається також на позначення старого (дво-, три-, чотирирічного) барана (48) [Janów 2001: 120; ЗА]: *Лун'ч'ак/це йїк'шо стар'їй/їек'маїе три-ш'тири рок'ї* (48); *Молодий баран — лун'ч'ак, доў одного году* (83) [Грицак 2008: 28].

СМ 'стара вівця, корова чи коза' репрезентують лексеми: *баба* (83) [Грицак 2008: 27], *г'арж'ї*, *г'арж'їшчи* (30, 31) [Негрич 2008: 48], *г'ерба*, *г'ерба* (37, 67, 83) [ГГ: 44; Грицак 2008: 27], *г'иба* [КГ; Пуйо 1981: 12], *г'амба* (52), *ка'вул'а* (43, 55, 96), *г'обза*, *г'обза* (83, 84) [Жегуц, Піпаш 2001: 74; Піпаш, Галас 2005: 80], *г'омба* (72), *г'орба* (30, 31) [Негрич 2008: 61], *к'л'импа*, *к'л'ипа* (30, 31, 83, 84) [Негрич 2008: 94; Піпаш, Галас 2005: 79], *луп'еха* (81) [Жегуц, Піпаш 2001: 87], *й'ало'вета* (30, 31) [Негрич 2008: 195]; СМ 'старий кінч чи кобила' — *ган'дуга* (43), *г'анца* (30, 43, 61) [Мосора 1885–1896: 26], *м'ерш'ї* (83, 84) [Піпаш, Галас 2005: 79], *шкар'їна* (60), *ш'капа* (23) [Коржинський 1894–1896: 69; Шухевич 1899–1908 V: 295; Gregorowicz 1880: 28; Janów 2001: 228], що виявляє опозицію 'доросла особина': 'стара особина'. Усі назви переважно зневажливі, і тільки дві пестливі: *ба'бус'а* 'стара вівця, коза чи корова' (83) [Грицак 2008: 27], *голубан'ї* 'тс.' (83, 84) [Піпаш, Галас 2005: 37]. Мікрогрупа 'стара вівця, корова чи коза' семантично накладається на СМ назв тварин, які не дають приплоду (2.1.4.3). На Бойківщині на позначення старої худоби функціює збірна назва *стар'ник* [Онишкевич 1984 II: 249]; пор.: гуц. *молод'ї'ек* 'сукупність молодих тварин'.

Із семантикою 'корова й теля', 'вівця і ягня' спорадично засвідчено словосполучення *п'їуто'ра ко'рови*, *п'їуто'ра в'їу'ц'ї* (48) [Мосора 1885–1896: 106; Kolberg 1970 I: 242], які мовці оцінюють як давні назви.

Збірну назву *буч'їн'е* 'бичок і телиця до 1 року' зафіксовано спорадично (67) [ОКДА VI: к. 53].

Розділ 2

2.1.4. Назви тварин за часом народжування та здатністю народжувати малят

2.1.4.1. Назви тварин, які народили малят

2.1.4.1.1. СР назв тварин, які народили вчасно, формують опозиції ‘назви тварин, які народили вперше’ : ‘назви тварин, які народили вдруге’ та ‘назви тварин, які народили одне маля’ : ‘назви тварин, які народили одночасно двоє (і більше) малят’; пор.: *йагн'ачка* ‘вівця, яка окотилася’: *Ужé ѓе ѓ йагн'ачкѓ та ѓ иче мно́го ниѓкочéних* [Грицак 2008: 62].

На позначення корови, вівці або кози, яка вперше привела маля, відзначено деривати з коренем *перв-, перш-*: *п'ерв'іс(т,ст)ка*, *п'ерв'ісоч'ка*, *п'ер'шу(и)нка*, з *п'ершим йагн'ім* (пор.: *п'ер'вачка* ‘корова (вівця) першого отелення (окоту)’ (4, 41, 42, 46, 65)), а також слова *п'ел'іпка*, *п'отинка* (*п'отин'а*, *п'отен'ка*) та *в'а'туїка* (*в'а'тул'ка*) (див.: табл. 3).

Таблиця 3

Вівця, яка вперше привела маля	Коза, яка вперше привела маля	Корова, яка вперше привела маля	Говірки
п'от'ка, п'отинка		п'ерв'іска	5
п'ерв'ісоч'ка			28
	п'ерв'іс(т)ка		30
		п'ерв'істка, п'ерв'іска	43
з п'ершим йагн'ім		п'ерв'істка, з п'ершим п'ел'ем	48
п'отин'а, п'отинка	в'а'туїка, в'а'тул'ка	п'ерв'іска	55
	п'ерв'істка	п'ерв'іска	67
	п'ел'іпка		70
с п'ершим йагн'ім			77
п'ерв'іска		п'ерв'істка, п'ерв'іска	83, 84
	п'отен'ка		87
	п'ер'шунка, п'ер'шинка		90
	п'ерв'істка		91
	п'ерв'ітка		94
		п'ерв'іска	29, 33, 34, 41, 42, 53, 65, 66

Зі значенням ‘вівця, корова, яка народила вдруге’ відомі назви, мотиваційно пов’язані зі словом *молодий*: *п'олод'ічка* (77, 83), *п'олода в'іуц'а* (34–38) [Мандибуря 1978: 52]; okazіонально відзначено *п'ел'іпка* ‘тс.’ (43, 96) [КСГГ; ОКДА VI: к. 43]. До речі, прикметник *п'олодї* вказує на ознаку молодих тварин, які ще не дають молока (як синонім до *п'аловий*) (48, 49). На Рахівщині М. Грицак записав слова *п'олод'ачка* зі значенням ‘вів-

2.1. Назви тварин

ця, яка окотилася пізніше за інших', *молод'а* 'ягня, яке народилося пізніше за інших', а також *ранен'а* 'ягня, яке народилося раніше за інших': *Ран'і — то перші йагн'ата, ранен'ата, а пізно — молод'ата. Уродилис'а двомá тїжн'ами сперед дрўгих йагн'ат, ранен'ата* (83) [Грицак 2008: 26, 61, 62]. На позначення цього поняття занотовано аналітичну назву з другим *тел'ем* (48).

Відомі назви тварин, які народили маля на другому році життя (очевидно, вчасно): назви вівці й кози — *ч'їсунка* (55) (пор.: *ч'їсунка* 'корова перед отеленням' (83, 84) [Піпаш, Галас 2005: 219]), *їарка* (70), *пер'шунка* (87, 94). Слово *нел'інка* в говірці с. Гринява (67) вживають на позначення корови, вівці та кози, однак в інших гуцульських говірках воно може номінувати самиць тільки одного біологічного роду: *нел'інка* (вівця) (70) і *нел'інка* (корова) (55, 87, 94). Як паралельні до *нел'інка* фіксуємо *перв'їска* (55), *перв'їсоч'ка* (87) [ОКДА VI: к. 43].

На Рахівщині відзначено назви, що сигналізують про наявність ДО 'кількість народжених малят' — *одиначка* 'вівця, яка народила одне ягня' (83) [Грицак 2008: 27], *близн'ачка* (83) *близн'учка* (48) 'вівця, яка народила ягнят-близнят'; пор.: *близн'а, близниці'а, близничка, близн'учка, близн'ук, близн'учок* 'ягня із близнят', *близн'ата* 'ягнята-близнята' (45, 48, 83) [Грицак 2008: 27, 62, 63], *трит'ачка, троїн'ачка* 'вівця, яка народила одночасно троє ягнят', *троїниці'а, троїн'ичка, троїн'ак, троїн'ачок* 'ягня із трійнят', *троїн'а* 'ягнята-трійнята' (83) [Грицак 2008: 27, 63].

2.1.4.1.2. Назви тварин, які народили передчасно

Значення 'вівця (корова, коза), яка передчасно народила маля' репрезентує лексема *нел'інка* (*нел'інка, нил'інка'нел'їтка, нел'їтка, нел'їмка; нел'їпочка, нел'їпча*) (11, 34–38, 42, 53, 55, 65–67, 69, 70, 72, 73, 75–79, 81–85, 90) [Мосора 1885–1896: 89; ГГ: 132; ЛАЗО I: к. 90; Жегуц, Піпаш 2001: 99; Піпаш, Галас 2005: 116; Грицак 2008: 27; ОКДА VI: к. 43], яка відома майже в усьому гуцульському ареалі. Менш поширені назви вівці: *неч'їсунка* (9^a) [Janów 2001: 139] (пор.: згадуване вище *ч'їсунка*), *нотка* (5, 6) [там само: 142], *їарка* (46), *покрите'н'а* (83) [Грицак 2008: 27], *покриточ'ка* (48); у бойківських говірках відомі назви *неліпка* 'тс.'; *копавка, копилиці'а* 'тс.' [Онишкевич 1984 I: 375, 486], у буковинських — *неліпка* 'молода корова-первістка' [СБГ: 329]; пор.: гуц. *скоп'личитиси* 'окотитися в ранньому віці' (55).

2.1.4.2. Назви тварин, пов'язані з виношуванням плоду

СМ містить три СР: 'назви самиць у період парування', 'назви самиць, які виношують плід' та 'назви самиць, які не можуть доносити плоду'.

Перший СР представляють лексеми *б'їгол'а, го'ниці'а* (*го'ниці'и*) 'вівця (корова) у період парування' (83, 84) [Грицак 2008: 26, 59; Піпаш, Галас 2005: 38]; пор.: *б'їгатис'а, го'нитис'а* (*го'нитис'и*) 'бути в періоді пару-

вання (перев. про корову або вівцю)' [ЗА; КСГГ; Негрич 2008: 25]: *Тотá, шо с'а гóнит — гоніц'а* (83).

На позначення тварини, яка виношує плід, відзначено такі назви корови: *т'ї́на* (41, 43, 44, 55, 67, 77, 87, 87^a), *к'ї́на* (5, 11, 25, 30–33, 34, 46, 48, 49, 65, 90) [БГ: 14; Негрич 2008: 91; Лесюк 2008: 103], *к'ї́лна* (*т'ї́лна*) *ко'рова* [Жегуц, Піпаш 2001: 72, 144; Піпаш, Галас 2005: 78], *назим'кул'і* (за 2 місяці до отелення) (72); *тї́внята* [Шухевич 1899–1908 III: 162] (пор.: лемк. *тївна* 'тс.' [Пиртей 1986: 402]; бойк. *значна корова* 'тс.' [Онишкевич 1984 I: 315]); вівці, кози: *к'ї́мна* ((*ї*)*ко'титис'і(и,а)* 'народити маля (про вівцю, козу)', *он'к'ім* 'період окоту овець' [ОКДА VI: к. 44; Піпаш, Галас 2005: 28, 126; Негрич 2008: 42]; кобили: *же'реб'на* (*ко'бела в'їдб'еласи/ так казали за ко'бе'лу/ або же'ребна* (48)), свині: *п'їуна* (78) [Жегуц, Піпаш 2001: 109]. Назви *к'ї́мна* та *же'реб'на* поширені майже на всій території гуцульського ареалу [ЗА; КСГГ; ОЛА II: кк.70, 71; Шухевич 1899–1908 II: 211; V: 160; Janów 2001: 95].

Лексему *пом'ітка*, яка належить до третього СР, засвідчено зі семантикою 'вівця, яка не доносила ягняти чи народила мертвий плід' (34, 36, 48, 48^a) [Janów 2001: 175]: *Пом'ітка — то та/ шо с'кинула ї'агн'е/ не ўродила та їак т'реба* (36); *Пом'ітка — та/ шо в'їк'їнула ї'егн'е* (48); пор.: *пом'єтати, пом'ітувати* 'передчасно народити (про корову, вівцю)' (28, 30, 31, 48, 67, 70, 77, 94) [ЗА; ОКДА VI: нм. 7]; *їм'іток* 'недоношений плід ягняти': *Бўли їарочкі, та з'ачали помітувати ї'агн'ата, р'одили змїтки* (83) [Грицак 2008: 63]: *В'їўц'а пом'ітуїє/ і с'кажу вид'ч'ого пом'ітуїє// коли в'їўц'а/холодно/ вос'єни ўже/холод/ та ї на во'д'ї'роби'тс'и ле'док/ примерзайє во'да/ то їак в'їўц'а приїшла та ї'ни'ском'отак/ проло'ми'ла л'їд/ то во'на ўже'може'вик'їнути ї'егн'е* (48). Я. Янів зафіксував *плекот'ор'їа* (48^a), зазначивши, що так упродовж цілого літа називають вівцю, у якої ягня народилося мертвим або здохло після народження [Janów 2001: 167]; пор.: *плекот'ор'я* 'вівця, під яку дають на ссання чуже ягня' (83) [Грицак 2008: 70], *пле'кати* (*пла'кати*) 'вигодовувати молоком малят (про тварин)' (в.н.п.) [ОКДА III: к. 55; вживають паралельно зі значенням 'годувати грудьми немовлят (про жінок)'].

Спорадично відзначено *чим'кул'і, чим'кул'а* (33) [Janów 2001: 37]; *перех'їд'ниц'а* 'корова, яка не може доносити теля': *Перех'їд'ниц'а/ та ко'рова/ шо ни'є'може си ўк'їмнити/ або тел'є перех'одит* (29).

2.1.4.3. СМ назв тварин, які не дають приплоду. СМ диференціюється на підставі темпоральної ознаки: 'безплідна вівця (корова)': 'вівця (корова), яка тимчасово не дає приплоду': 'стара, уже не плідна вівця (корова)', хоча назви чітко розділити за групами досить важко.

Зафіксовано назви із коренем **stir-*: *ш'їтурба в'їўц'а* 'стара, уже не плідна вівця' (91) [ОКДА VI: к. 32], *ш'єрега* 'безплідна вівця' (66), *ш'їтур'а* 'без-

2.1. Назви тварин

плідна корова': *Штир'а/корова/ш'о не ме* ¹*м'іт'і тел'ети* (96). Спільно-кореневі лексеми зі семантикою 'безплідна вівця, коза, корова' спорадично фіксуємо в закарпатських, буковинських говірках, а також на півдні Польщі, півночі Угорщини, у Молдові та на Балканах [ОКДА VI: к. 32].

Для дериватів *йаловії* (*йеловії*), відомих в обстеженому регіоні зі значеннями 'який не дає молока (про молоду корову чи вівцю)' та 'який не дає приплоду (про стару корову, вівцю)' характерне значне територіальне поширення й динамізм семантичної структури (див.: табл. 4). Назва в різних фонетичних варіантах відома всім карпатським говорам [КГ; Онишкевич 1984 II: 402; Горбач 1993^a: 292; СБГ: 686; Сабадош 2008: 428; Пиртей 1986: 461]. В українській мові слово *яловица* 'ялова корова' відоме від XIV ст. [ССУМ II: 583; КІС; Желехівський, Недільський 1885–1886 II: 1113].

Таблиця 4

Номер моделі	Семантична структура лексем із коренем <i>йалов-</i>						Говірки
	Молода корова (вівця), яка не дає молока; ялова корова (вівця)	Корова (вівця), яка тимчасово не дає молока	Стара недійна корова (вівця)	Телиця, яка готується народити теля	Корова, яка не доносила теляти	Корова (вівця), яка не дає приплоду	
1	+				+	+	65
2	+ ○					+	46, 48, 49
3	+ *						11
4	+		*				5
5			*	+		○ *	30, 31
6	+					*	29, 29 ^a , 33, 34
7	+						4, 35–38, 96
8	*						45, 72, 77
9						+	22, 41, 42, 44, 90
10	* ❖ ⊙	+ *					83

Знаком + передано наявність лексеми *йал'іўка* (*йел'іўка* – 44, 48 (|| *йал'іўка*), 90, *йалов'юка* – 83), знаком * — *йалов'єга* (*йіл'ов'єга* – 45), знаком ❖ — *йалов'єца* (*йіл'ов'єца* і 84), знаком ⊙ — *йал'юха* (83); знаком ○ — субстантивовані назви *йалова* (*йелова* – 48).

Мікрогрупу доповнюють лексеми *бабана* (94) [ОКДА VI: нм. 10] та *пєрєх'інка* 'вівця, яка рік не народжувала ягнят' [Грицак 2008: 27], а також *йєрка* 'стара вівця, яка не дає приплоду' (поширена на значній території на позначення однорічної вівці): *Йік'шо во'на два-три* /*рок'и майє/ а йєг'ні'та ни ма'йє/ то назі'вали й'її йєркоў ўже/ во'на ўже не могл'а/ та йік'би* /*в'їшла з ст'роў// йєл'іўка і йєрка/ то од'но/ бо це йєлове* (48).

2.1.5. Назви тварин за надоями. Значення ‘корова (вівця), яка дає молоко; дійна корова (вівця)’ репрезентують у всьому гуцульському ареалі деривати прикметника *дійний*, зокрема *д'їйка*, *д'їйна*, *д'їйна ко'рова*, *д'їйна в'їуц'а* [ЗА; КСГГ].

Корову (вівцю), яка дає багато молока, номінують: *мо'лочниц'а* (34–38), *мо'лочанка*, *пруд'оха* (83) [Грицак 2008: 25, 27, 134, 142–143]. Опозиційними є лексеми, зафіксовані в с. Росішка (83), — *сла'б'інд'а* ‘вівця, яка дає мало молока’ (*Тоті слабі на молоко*) та *ц'ап'лиўка* ‘вівця з малим вименем, яка дає мало молока’ [Грицак 2008: 25, 134, 143].

Назви, пов’язані з молочністю тварин, об’єднуються в мікрогрупи за такими мотиваційними ознаками:

- ‘пора року’: *ос'інка* ‘вівця, яка дає молоко до пізньої осені’ (83) [Грицак 2008: 25], *о'зимк'їўка* ‘корова, яка не дає молока влітку’ (36); назви свідчать про наявність ДО ‘тривалість дії’ і ‘час дії’;

- ‘кількість надоеного молока на мірі’ (про *міру* див.: 2.10.3): *л'ім'р'їўка*: *л'ім'р'їўка з'вес'а стрижска/кот'ра даїє л'ітер молока на м'іру*; *п'їў-л'ім'р'їўка* ‘вівця, яка дає “на міру” 500 г молока’, *и'ц'їўка*: *та'ка/шо даїє на м'іру иц'у* [7 децилітрів = 700 мл] *моло'ка* (83) [Грицак 2008: 25, 157], а також: *триде'ц'їўка*, *чо'тириде'ц'їўка*, *ш'іст'де'ц'їўка*, *в'іс'імде-ц'їўка*, *де'віят'де'ц'їўка* [...] на позначення овець, які дають, відповідно, 300 г, 400 г, 600 г, 800 г, 900 г [...] молока [Грицак 2008: 25, 156–157].

Із семантикою ‘корова або вівця, яка тимчасово не дає молока’ відзначено лексеми *йало'вег(т)а*, *й'алоўка* (83) (див.: табл. 4) [Грицак 2008: 24, 25, 57]. Зафіксовано в гуцульських говірках і назви тварин із хворим вименем, які дають молоко не на всі дійки або зовсім не дають, напр.: *над-важе'н'ак*, *загор'ен'ак* (83) [Грицак 2008: 25, 26]; *у'ражена* (25), *з'важена* (72), *шчер'бата* (42).

2.1.6. Назви тварин за зовнішнім виглядом (частинами тіла). “Лексична реалізація візуальних характеристик є часто інваріантною по відношенню до тварин різних біологічних родів, хоча тенденція закріплення цих лексем відповідно до тварин деяких біологічних родів виявлена чітко” [Гриценко 1982: 144]. У гуцульських говірках більшість номінацій вживають на позначення овець.

За наявністю / відсутністю рогів (двох чи одного) та за їх величиною назви утворюють СМ:

- ‘рогата вівця (корова чи коза)’ репрезентують: деривати лексеми *ріг* > *ро'ган'і* (77, 83), *ро'ган'у* (84), *ро'гул'а* (30, 34–38, 43, 48, 67), *ро'гата* (30, 43, 55, 67, 87, 91), *з ро'гами* (77, 91); *р'їгак* ‘рогатий баран’ (83), *ро-гата в'їуц'а* (67) [ОКДА VI: к. 24; ГГ: 164; Грицак 2008: 28; Піпаш, Галас 2005: 165], які відомі також у бойківських говірках, діалектах польської та словацької мов; назви *кор'нута* (*кур'нута*) (1, 28, 43, 45, 49, 53, 55, 56,

2.1. Назви тварин

66, 77, 92, 94, 96), *кор'нута в'їўц'а* (34), *корну'ти'ста* (53, 77); *кур'нутий ба'ран* 'рогатий баран' (91, із ремаркою "застаріле") [ОКДА VI: к. 24; ГГ: 101; Janów 2001: 102] — не творять суцільного ареалу в українських карпатських говорах, поширені в діалектах західнослов'янських мов; а також спорадично зафіксовано *бер'ка* (70) [ОКДА VI: к. 23];

• 'безрога вівця чи коза': *шута* (4, 11, 25, 28, 29, 30 (+ 'вівця (коза) з малими рогами'), 31, 34–38, 42, 43, 53, 56, 66, 67, 72, 77, 83, 84 (|| *чулка*), 90, 91, 94), *ш'ута* (43 (|| *шут'а*), 55, 87), *шут'а* (77) [ОКДА VI: к. 25, 27]; *шута в'їўц'а* 'безрога вівця', *шутії ба'ран* 'безрогий баран': *Шута/ без р'іг/ шута в'їўц'а* і *шутії ба'ран* (48); *Шут'а* — *без рогіў, а роган'а* — *з рогами* (83); фіксуємо і прикметники *шутії* 'безрогий (про вівцю, козу)' (30, 31, 70, 67, 77, 83, 84, 91 (|| *ш'утії*)), *ш'утії* 'тс.' (87), *чулії* 'тс.' (28, 83, 84, 94) [ОКДА VI: к. 25, 28, 29; Janów 2001: 232; Грицак 2008: 29; Піпаш, Галас 2005: 223, 230; Негрич 2008: 192]. На Рахівщині 'безрогий баран' також має назву *чол'ко* [Піпаш, Галас 2005: 222];

• 'вівця (коза) зі зламаним рогом': *шч'ебо'рога, шчебу'р'ішка* (34–38; пор.: *шчи'бати* 'ламати роги' [Негрич 2008: 193]), *одно'рога* (83), *шута* (28, 43, 53, 55, 66), *ш'ута* (87); часто носії вживають і паралельні назви, напр.: *безрога* || *ш'ута* (91), *одно'рога* || *шута* (67), *одно'р'ішка* || *шута* || *шут* (94), *шч'ебо'рога, шчебу'р'ішка* || *одно'рога* || *шута* (30)¹⁰; пор.: *шутії, одно'рогий, шч'ебо'рогий* 'який має зламаний ріг (про вівцю, козу, корову)' [ОКДА VI: к. 26, 27; КСГГ; ЗА; ГГ: 222; Janów 2001: 147; Грицак 2008: 28].

За формою рогів назви овець диференційовано: 'вівця із закрученими рогами' — *колоч'ко'рога* (34–38, 45, 48), *колачко'рога* (83), *р'іжкул'ка, ро'гул'а* (48), *ко'лач'і* (36, 48, 77): *Йе шо 'роги закруч'ен'ї/ то р'іжкул'ка/ йек хто сам соб'ї наз'ваў/ ро'гул'а/ ко'лач'і/ колоч'ко'рога* (48); 'вівця із клюкастими рогами' — *кл'уко'рога* (83) [Грицак 2008: 28]; 'вівця з рогами у формі коси' — *ко'сар'і* (36), *коса'риста, ко'сар'ка* (83, 84) [Грицак 2008: 28; Піпаш, Галас 2005: 85]; 'вівця (корова) із загнутими назад рогами' — *ро'гата, кор'нута* (43, 55) [ОКДА VI: к. 24], *ко'сана* [Janów 2001: 103].

Зафіксована спорадично лексема *шута* 'вівця (коза) із малими рогами' дає змогу виділити опозицію за ДО 'величина рогів' — *шута* (30) : *ро'гачка, ро'ган'а* (83) [Грицак 2008: 28]; пор.: *чаба'нистії* 'який має великі роги (про барана)' [Піпаш, Галас 2005: 217].

За розміром ('великий' : 'малий') таких частин тіла овець (рідко кіз), як вуха, хвіст, живіт, вим'я, виокремлено опозиційні групи:

¹⁰. Слово *шута* відзначається варіативністю семантичної структури навіть у межах однієї говірки, позначаючи вівцю (рідко козу) безрогу, із малими рогами та зі зламаним рогом (30).

• ‘вівця з великими вухами’ : ‘вівця з малими вухами’ — *клап'аўка* (83) : *чулка* (67, 77, 83), *ч'улка* (43, 55, 70, 83), *чуўка* (28), *чула* (30, 36, 43, 55, 70, 77, 87, 94), *ч'ула* (43, 55, 70, 91), *чул'а* (77), *ч'ула в'іўц'а* (87) [ОКДА VI: к. 28, 29; Грицак 2008: 29; 3А];

• ‘вівця з великим хвостом’ : ‘вівця з малим хвостом’ — *фостан'а* : *куцан'а* (83) [Грицак 2008: 29];

• ‘вівця з великим животом’ : ‘вівця із пласким животом’ — *кел'ухан'а* : *плоскан'а* (83) [там само];

• ‘вівця з великим вименем’ : ‘вівця з малим вименем’ — *д'їткан'а*, *ик'ран'а*, *ик'рата*, *мериндан'а* (83), *мере'ндата* (5, 36) : *ц'ап'лиўка* (83); пор.: *прад'їткан'а* ‘вівця, яка має *п'радїйки* — п'яту й шосту дїйки, які є менші, ніж інші’ [там само: 135]. До речі, *в'ї(у)мн'(а^е, е, і)* ‘вим'я вівці (корови)’ покриває весь ареал обстежених говірок; слово *ме'ринд'а(е)* фіксуємо зі значеннями ‘вим'я вівці (корови)’ (28, 55, 70, 77) і ‘велике вим'я вівці’ (77), *икра* — ‘м'ясна частина вимені’, *д'їїка (доїїок)* — ‘дїйка вівці (корови)’ [3А; КСГГ; ОКДА VI: к. 59].

На позначення вівці з великими очима, ногами та головою М. Грицак виявив лексеми *о'кан'а*, *ла'бан'а*, *голо'वेशа* (83) [Грицак 2008: 29].

Візуальні ознаки, які, за словами П. Гриценка, “є надлишковими у системі диференційних ознак реалій” [Гриценко 1982: 144], часто слугують основою утворення власних назв тварин, аналіз яких є спеціальним предметом дослідження; пор.: власні назви овець [Грицак 2008: 33–43].

2.1.7. Назви овець за типом вовни поєднують дві мікрогрупи: за якістю вовни та наявністю / відсутністю вовни. ДО ‘якість вовни’ реалізовано в кореляціях:

• ‘вівця з гарною, густою вовною’ : ‘вівця з поганою, рідкою вовною’ (*воўн'енка*, *воўн'анка*, *воўнан'а*, *воўнис'т'анка* (83), *воўниста* (36) : *пар'шиўка* (36, 83), *кушлан'а* (83); *густовоўниц'а* : *р'їдковоўниц'а* (83);

• ‘вівця з довгою вовною’ : ‘вівця з короткою вовною’ (*мац'їтанка* (30), *румунка* (30, 36 + ‘із кучерявою вовною’), *бундан'а*, *воло'систка* (83), *берка*¹¹ (94) : *мацїтанка* (67), *ма'цїт(д)анка* (30, 31), *берка* (28), *бир'ка* (43, 53, 66, 77), *штиман'а* (83)) [ОКДА VI: к. 16, 22, 23; ГГ: 121; Грицак 2008: 23, 190–191; Негрич 2008: 112].

¹¹. Лексеми *берка*, *бир'ка* поширені в усіх українських говорах Карпат, у діалектах польської, чеської, словацької мов зі значенням ‘вівця з короткою густою вовною’. У говорах угорської мови в одному населеному пункті слово позначає вівцю і з довгою вовною, і з короткою (часом вказано ще додаткові ознаки ‘м'яка’, ‘кучерява’), як і в гуцульських, щоправда, у різних населених пунктах [ОКДА VI: кк. 22, 23]. Лексема *мацїтанка* (*мац'їтанка*, *мац'їданка*) також позначає протилежні поняття (30).

йаг'н'а, ло'ш'е, коз'а, нел'інка, жє'реб'на); словотвірному (тов'ар – това-р'ї'та, др'їб – дроб'їета, йало'ве – йал'ї'ї'ник – йа'лоха, бурч – бурч'е, мал'ї'уг – мал'ї'г – мал'ї'ж'ета – мал'ї'ж'ник, м'ї'нч'їе – м'ї'нч'ї'етко, йарч'ук – йарч'ун, ватул'ї – ватул'ї'ч'е – ватул'ї'ка, нот'ї'ка – нотин'а – нотинка, ро'ган'ї – ро'гата, кор'ї'нута – кор'ї'нути'єста, во'ї'н'енка – во'ї'нан'а – во'ї'ниста, шч'ї'ебо'рога – шчебу'р'ї'шка, ро'гул'а – р'ї'ж'кул'ї'ка, ро'гачка – ро'ган'а, ук'ран'а – ук'рата, бир'а – бир'ї'ка – бир'ї'кун – бир'ї'кунка, ц'ї'гайа – ц'ї'гай'ї'ка, ко'струб – ко'стр'ї'убан'а, лу'п'ї'е – лу'пен' – лу'п'ї'еха, го'лан'а – го'лиц'ї'у).

Зафіксовані номени неоднорідні щодо способів творення. Одним з основних і найпродуктивніших способів номінації є афіксальний словотвір. Номінативні одиниці, утворені суфіксально, складають більшість від загальної кількості аналізованих назв. Результат процесу номінації — похідні слова, для яких характерні такі специфічні ознаки:

- 1) синтетична форма, тобто монолексемність, порівняно з аналітичними одиницями — словосполученнями;
- 2) різноманітність дериваційних структур і засобів словотворення;
- 3) багатоаспектність мотивації та ін.

Визначальними у творенні суфіксальних іменників є твірна основа — осердя мотивації (залежно від частини мови позначаємо її за допомогою скорочень) — та словотворчі форманти, що виконують відповідну семантичну функцію [Закревська 1976: 53]:

- а¹²(утворення особин жіночого роду): (ОІ¹³) жєре'б'ї'ц'ї'а; пор.: хр'о'мака 'кульгава вівця';
- а(-'е¹⁴,-'ї,-'и) (утворення назв малят тварин): (ОІ) бар'д'н'а, к'ї'зл'а(е,и), дроб'ї'е(и); (ОП) м'олод'а;
- (')ак(-'єк,-'ик)-(-∅): (ОП) р'ї'ч'н'а(е)к, перед'н'ак, зад'н'ак (можлива подвійна мотивація), над'важе'н'ак, загор'є'н'ак; (ОЧ) тр'ї'т'ак, чет'вер'ї'так; (ОІ) ло'ш'а(а',е)к, тро'ї'н'ак; (ОД) про'ход'ак; пор.: назви тварин, які відстають у розвитку або хворі, кульгаві: та'ї'л'а(и)к, др'ї'х'л'ї'к, мер'ї'ш'ї'к, здо'хл'а(и)к; моти'л'ї'ч'н'ак, кру'т'єк, хр'о'мак;
- ан'(-а,-ї,-и): (ОІ) ро'ган'а(ї,и), о'кан'а, фо'с'тан'а, ук'ран'а, д'ї'ї'кан'а, ме'р'ї'ндан'а, пра'д'ї'ї'кан'а, ла'бан'а, кел'ї'хан'а, во'ї'нан'а, шти'л'ман'а, бун-

¹² Учені кваліфікують його (і наступний) як суфікс-закінчення, що формує і лексичне, і граматичне значення похідного слова [Аркушин 2004: 36; Білосусенко 1996: 159–160].

¹³ У дужках подаю скорочення основ: ОІ — основа іменника (субстантивна), ОП — основа прикметника (ад'єктивна), ОД — основа дієслова (вербативна), ОЗ — основа займенника, ОЧ — основа числівника, ОВ — основа вигука.

¹⁴ У позиції після м'яких та шиплячих приголосних у гуцульських говірках а > е, и чи ї, тому фіксуємо варіанти суфіксів, які наведено в дужках.

2.1. Назви тварин

- дан'а, крилан'а; (ОП) голан'а, голубан'и, куцан'а, плоскан'а, костр'у-бан'а, кушлан'а; пор.: хроман'а 'кульгава вівця'; (ОЗ) саман'а;
- ('ан)к-(-'ен)к-(-а): (ОІ) воўн'а(е)нка, икр'анка, криланка; (ОП) воўни-с'т'анка, мо'лочанка;
- ар'-(-а,-і): (ОІ) до'мар'а, ко'сар'і;
- ар'к-(-а,-і): (ОІ) до'мар'ка, ко'сар'ка;
- ат-(-'ет,-'ит-)(-а): (ОІ) ове'ча('и)та, мал'у'ж'ета, дроб'іе(и)та, близн'ата;
- 'атк-(-'етк,-'итк,-'ітк-)(-о): (ОІ) дробл'атко, к'із'л'а(е)тко, коз'етко, м'ін'ч'етко, ло'ш'е(і)тко, тел'а(е,е,и)тко, йагн'а(е)тко, ва'тул'ч'ітко;
- ач'-(-∅): (ОД) гукач';
- ('ач)к-(-а): (ОІ) йагн'ачка; (ОП) молод'ачка, ро'зачка; (ОЧ) пер'вачка;
- ег-(-ег-)(-а): (ОП) йа(і)ло'вега; (ОІ) ште'рега;
- еї-(-∅): (ОД) лу'пей;
- ен'-(-ин'-)(-а): (ОІ) козе(и)н'а, воле'н'а; (ОП) ране'н'а; (ОД) покрит'ен'а;
- ен'-(-∅): (ОД) лу'пен';
- ет-(-ит-)(-а): (ОІ) дроб'е('и)та, мал'у'ж'ета;
- ец'^(і)-(-∅): (ОІ) бога'йец, жеребец'^(і);
- ех-(-а): (ОД) лу'пеха;
- ик-(-∅): (ОІ) ве'прик, волик;
- ин-(-ен-)(-а, 'е): (ОІ) ско'тина, мар'жи(и^е, 'е)на (збірні назви); худо'бина, бид'лина (одичні); (ОП) жи'вина;
- инк-(-а): (ОЧ) пер'шинка;
- ип'^(і)-(-а,-и): (ОІ) тел'иц'а, ло'шиц'а, йе'гниц'а, близни'ц'а; (ОД) го'ни'ц'а(и); (ОП) го'ли'ц'а, йало'вица('и), с'тадни'ца, мо'лочни'ц'а; трої'ни'ц'а (ОЧ);
- (ич'^(і))к-(-('іч)к-)(-а): (ОІ) к'із'ли(и^е)ч'ка, ко'зичка, близни'чка, трої'ни'чка; (ОП): мо'лод'ічка;
- іўк-(-а): (ОІ) о'зимк'іўка, и'ц'іўка, л'іт'р'іўка, п'іўл'іт'р'іўка; також триде-ц'іўка, чо'тириде'ц'іўка, ш'іст'де'ц'іўка, в'іс'імде'ц'іўка, де'вят'де'ц'іўка (утворені від складних назв);
- іг-(-∅): (ОП) мал'іг;
- істк-(-іск-, -ітк-)(-а): (ОЧ) пер'в'істка (пер'в'іска, пер'в'ітка);
- к-(-а): (ОІ) оди'начка, близн'учка, близн'ачка, три'т'ачка, трої'н'ачка, трої'ни'чка, поло'нинка, ос'інка, бир'кунка, о'вечка, йагн'ичка; (ОП) йар-ка, йел'іўка, чулка, воло'систка, пар'шиўка, клапаўка, ц'ап'лиўка; пор.: задр'истанка 'вівця, яка має діарею, др'іставку'; кусанка 'вівця, яку вкусила змія'; (ОД) ст'риж'ка, нел'ітка (нел'іпка), пом'ітка, пер'ех'іпка; (ОВ) бир'ка, бас'ка;
- к-(-о): (ОВ) бас'ко; (ОІ) чол'ко;
- н'-(-а): (ОЧ) трої'н'а;
- н'ак-(-н'ек-)(-∅): (ОП) молод'н'ек;

- ник**-(-∅): (ОП) *йа(е,і)л'іўник*; (ОІ) *мал'уж'ник*;
 -**ниц**⁽⁻⁾-(-а): (ОД) *перех'ідниц'а, прох'ідниц'а*;
 -**ок**-(-∅): (ОІ) *б'іч'ок, цапок, йарчучок, близн'у'чок*;
 -**ол'**-(-а): (ОД) *б'ігол'а*; (ОІ) *вес'нол'а*;
 -**ор'**-(-а): (ОД) *плеко'тор'а*;
 -**ох**-(-а): (ОД) *пру'д'оха*; (ОП) *с'віт'оха, й'алоха* (усічена основа);
 -**оч**⁽⁻⁾**к**-(-а): (ОІ) *йа(е)роч'ка, нел'іпочка, перв'ісоч'ка, покриточ'ка* (до-
 слідники виділяють цей підтип як особливий — “деривати від іменників
 жіночого роду на -к-а, що не мають демінутивного значення” [Родніна
 1979: 105; Аркушин 2004: 199] — *йарка, нел'іпка, перв'іска*);
 -**ств**-(-о): (ОД) *паст'во*;
 -**с'к**-(-о): (ОП) *ро'говис'ко*;
 -**уг**-(-∅): (ОП) *мал'уг*;
 -**ук**-(-∅): (ОІ) *тел'ук, йа(е)р'ч'ук, баран'ук, ло'шук, близн'ук, мар'чук*;
 -**ул'**-(-а,-і): (ОІ) *ро'гул'а, чим'кул'а, назим'кул'і*; пор.: *хро'мул'а(і)* ‘кульгавя
 вівця’;
 -**ун**-(-∅): (ОД) *си'сун*; (ОІ) *йа(е)р'чун, бир'кун*;
 -**ун**-(-а): (ОІ) *па'цуна*;
 -**унк**-(-а): (ОЧ) *пер'шунка*; (ОІ) *ч'і(и)сунка, неч'і(и)сунка*;
 -**ч**⁽⁻⁾-(-а,и): (ОІ) *в'іўч'а, нел'іп'ча, ватуї'ч'е*; (ОП) *йа(е)р'ч'е*; (ОД) *п'леканч'е*;
 -**ч**⁽⁻⁾**нк**-(-∅): (ОІ) *баранч'и(і)к, бурчик*;
 -**ч'ук**-(-∅): (ОІ) *баранч'ук*;
 -**Ѡ**-(-∅): (ОП) *др'іб*;
на + -**ок**-(-∅): (ОІ) *назимок*;
о + -**ок**-(-∅): (ОІ) *озимок*;
п'ід + -**ок**-(-∅): (ОІ) *п'ідсвинок*.

Зафіксовано назви, утворені шляхом основоскладання (інколи з афіксацією): *дваго'дак, мн'ако'воўниц'а, гу'стовоўниц'а, р'ідковоўниц'а*, а також субстантивізації: *жер'єб'на, т(к)'іўна, к'іт'на, д'ії'на, ро'гата, шчер'бата, мере'нда'та, ик'рата, кор'нутиста, ко'сариста, йа(е)лове, колач'ко'рога, шчебо'рога, без'рога, одно'рога*.

Серед назв тварин засвідчено вторинні номени, які постали в результаті метонімії ‘місце’ > ‘тварина’: *перша'паша*; ‘людина’ > ‘тварина’: *баба, ба'бус'а*. Частина таких назв, як *пер'вачка, перв'іска, близн'учка, оди'начка*, виявляє лексичну спільність із тематичною групою “Людина”, хоча переконливо твердити про наявність метонімічного перенесення не можна, оскільки це може бути конкретизація спільної ДО в різних ТГЛ. Мотивація слова *д'ії'ка* ‘дійна корова (вівця)’ подвійна — як наслідок метонімізації (‘частина тіла’ > ‘тварина’) або суфіксації (д'ійний + -к-).

2.1. Назви тварин

Регулярний характер має аналітична номінація¹⁵: *з'руба худоба, рогова худоба, тоўканий ба'ран, кур'нутий ба'ран, шутий ба'ран, молода в'їў'ц'а, д'їїна корова (в'їў'ц'а), передова в'їў'ц'а, шута в'їў'ц'а, ч'ула в'їў'ц'а, ш'тирба в'їў'ц'а, кор'нута в'їў'ц'а, до'машина в'їў'ц'е, до'маши'ї в'їў'ц'ї, поло'нинс'к'ї в'їў'ц'ї та ін.* Особливістю гуцульських говірок є тавтологічне словосполучення *ш'чишч'їний ве'пер'* 'кастрований самець свині', адже мовці вживають слово *ве'пер'* із цим самим значенням, а *ш'чишч'їний* означає 'кастрований', а тому ознака 'кастрований' вказана подвійно.

Більшість назв тварин належить до праслов'янського фонду (*вівця, баран, ягня, корова, бик, віл* (слов'янський новотвір, похідний від псл. *valjati* 'каструвати' [ЕСУМ I: 399]), *теля, кобила, кінь, коза, козел, свиня, кнур, кнороз*) [ЕСУМ I: 138–139, 182, 389–390, 399; II: 448, 467–468, 474, 494; III: 34–35; V: 191, 541–542; Казанський 1958: 202–203] або утворені від праслов'янських основ, однак є й такі, твірні основа яких — іншомовні слова, зокрема румунізми: *ва'тул'ка* (від рум. *vătuī* 'молодий козел, баран', *vătuīe* 'однорічна коза до часу окоту' (+*-к(-а)*) [ЕСУМ I: 340]); *кап'рул'а* (+*-ул'(-а)*) (рум. *sărga* 'коза' [Павлюк, Робчук 2003: 661; Гриценко 1984^a: 155]), *нотинка* (+*-к(-а)*) (від рум. *noāten, noātin* 'однорічне ягня; вовна однорічного ягняти' [ЕСУМ VI: 114]); у гуцульських говірках на Мараморощині вживають *кап'р'а* на позначення дикої кози [Павлюк, Робчук 2003: 169]); *ч'ула(ї)ка* (+*-к(-а)*), *ч'ула* (+*-а*) (рум. *ciul* 'карнавухий (про овець, собак)' [ЕСУМ II: 53–54]; унгаризм *bunda* 'хутро, шуба' слугував підставою творення гуц. *бундан'а* (+*-ан'(-а)*) (можливе часткове польське і словацьке посередництво) [ЕСУМ I: 295; Brückner 1957: 49]); на підставі ног. *бузав* 'теля', аз. *бузов* 'теля до шести місяців' утворено *буз'їўка* (+*-к(-а)*), *буз'ївок* (+*-ок(-∅)*) за аналогією до *назімок*) [ЕСУМ I: 282]).

Відзначено запозичення:

- із румунської мови: *ганца* (рум. діал. *hanț* 'шкапа' [ЕСУМ I: 468]), *мінка* (рум. заст. *măncă* 'брак, відсутність', рум. діал. *mîncă* 'яка не має, якій бракує' [ЕСУМ III: 461]), *кор'нута* (рум. *cornută* 'рогата' [ЕСУМ III: 32]), *гарма'сар'* (рум. *harmăsăr* 'тс.' [ЕСУМ I: 474–475; Scheludko 1927: 127]);

- з угорської мови: *марга* (уг. *marha* 'худоба' [ЕСУМ III: 390; Лизанець 1976: 609]), *гиба* (уг. *gebe* 'шкапа' [ЕСУМ I: 488]), *тонда* (уг. *konda* 'стадо свиней' [ЕСУМ II: 549, Лизанець 1976: 604]), *б'їка* (уг. *bika* 'бик' [Лизанець 1976: 578]);

¹⁵ Утворення словосполучень для номінації реалій деякі дослідники називають синтаксичним способом словотворення [Красножан1985: 78; Аркушин 2004: 604–608], способом дериваційних сполучень (дериваційного аналітизму) [Никитевич 1978: 62].

• із польської мови: *бидло* (пол. *bydło* ‘худоба’ [ЕСУМ I: 183]), *л’оха* (пол. *locha* ‘свиня; самиця дикого кабана’ [ЕСУМ III: 348; Brückner 1957: 301]);

• із тюркських мов: *то’вар* (уйг. *tavar* ‘майно, худоба’, тур. *tavar* ‘тс.’ [ЕСУМ V: 586; Фасмер IV: 67, 68; спочатку означало ‘обоз’, ‘стан’, згодом ‘стадо’ і все, добуте за допомогою зброї, обміну чи торгу [Казанский 1958: 51]), *буґаї* (тат. діал. *буга* ‘бик’, тур. *boğa*, дтюрк. *buqa* [ЕСУМ I: 275]), *лоша* (чув. *laša* ‘кінь’ [ЕСУМ III: 296]), *о’гер* (тур. *aygır* ‘жеребець’, узб., уйг. айгир ‘тс.’ [ЕСУМ IV: 152]);

• із германських мов: *вір* (свн. *ors, gos*, нгерм. *hrossa* ‘кінь’ [ЕСУМ I: 402]).

Лексему *скот* — праслов’янську з походження (*skotsь*) — здебільшого вважають запозиченням із германських мов [ЕСУМ V: 283–284; Фасмер III: 655; Brückner 1957: 495]. “У давнину худоба була ознакою і багатства, і честі. В індійському епосі “війна” і “похід” передає буквальный вираз “добування биків”. Слов’янське *скот* відповідає ст.нім. *скац* (сучасне *шац*) — “багатство”, “скарб” [Казанский 1958: 218].

Етимологію слова *цап* дослідники вважають “темною”. Деякі припускають можливість запозичення з румунської мови (рум. *țap*) [Scheludko 1927, 146; Фасмер IV: 288; Machek 1957: 54]), інші — з албанської (алб. *сјар*) [Crânjală 1938: 231; ESJP I: 108], а, за словами О. Трубачова, етимологія слова вказує на турецьку мову [Трубачев 1960: 89; Габовштяк 1985: 32–33].

Проблема мотивованості діалектних явищ передусім пов’язана з виділенням мотиваційної (семантичної) бази та виявленням мотиваційних ознак і зв’язків. Мотивованість, смислові зв’язки, семантична залежність похідної основи від твірної є основним і найважливішим елементом у процесі номінації. Мотивованість, як зазначав Д. Шмельов, — “це можливість повністю або частково вивести значення складного цілого зі значень частин цього цілого”, “дериваційна зв’язаність” слів, оскільки “похідне, тобто дериваційно зв’язане, значення в кожному разі мотивоване первинним значенням” [Шмелев 2002: 66].

Аналіз матеріалу дає змогу виділити типові для номінації назв тварин мотиваційні ознаки (МО):

- 1) дія > тварина (сукупність тварин): *стрижка*, *нел’ітка* (*нел’інка*, *нел’імка* — результати видозміни деетимологізованої форми *нелітка*, утвореної від *літатися* ‘бути в періоді парування’ [ЕСУМ IV: 69; III: 272]), *св’сун*, *плекан’ч’е*, *го’ниці’а*, *б’ігол’а*, *перех’ідниці’а*, *прох’ідниці’а*, *пом’ітка*, *п’ерех’інка*, *проход’ак*, *пру’д’оха*, *луп’еха*, *лупен’*, *лупеї*, *гук’ач’*, *покрите’н’а*, *плек’отор’а*, *паст’во*;
- 2) ознака > тварина (сукупність тварин): *др’іб* (*дроб’ета*), *мал’іг*, *мал’уг* (*мал’уж’ета*), *мал’уж’ник*, *м’інч’е*, *молод’а*, *молод’ічка*, *молод’ачка*, *молод’н’ек*, *йа(і)ло’вета*, *йа(е)лове*, *йа(е)л’їўка*, *йа(е)л’їўник*, *йалоха*,

2.1. Назви тварин

- голан'а, куцан'а, плоскан'а, костр'убан'а, кушлан'а, пар'шиўка, кла-паўка, ц'ап'лиўка, воло'систка, мн'ако'воўниц'а, гу'стовоўниц'а, р'ідко-воўниц'а, шчебо'рога, шчер'бата, хро'ман'а, хро'мак; худо'ба (< худий, щоб увести в оману нечисту силу [Фасмер IV: 282; пор.: Коннова 1974: 146–148]), жи'ви'на, ро'говис'ко, с'ви'т'оха;
- 3) вік > тварина: р'ічн'ак, дваго'дак, три'т'ак, четвер'так;
- 4) час > тварина: на'зимок, назим'кул'і, озимок, о'зимк'іўка, лун'чак, ос'ін-ка, вес'нол'а, йарка, йер'ч'е, ране'н'а, ч'і(и)сунка, неч'і(и)сунка;
- 5) кількість > тварина: оди'начка, близн'ачка, трої'н'а, три'т'ачка, трої'н'ачка, трої'н'ичка, одно'рога, и'ц'іўка, л'іт'р'іўка, и'ц'іўка, л'іт-р'іўка, пі'ўл'іт'р'іўка, триде'ц'іўка, чо'тириде'ц'іўка, ш'іст'де'ц'іўка, в'іс'імде'ц'іўка, де'в'ят'де'ц'іўка;
- 6) послідовність (почерговість, порядковість) > тварина: пер'вачка, пер-шунка, пер'шинка, пер'істка;
- 7) форма (рогів) > тварина: ко'лач'і, ко'лачко'рога, ко'сар'і, ко'сар'ка, ко'са-риста;
- 8) частина тіла > тварина: о'кан'а, фос'тан'а, мери'н'дан'а, мерин'дата, и'к'рата, и'к'ран'а, д'і'і'кан'а, пра'д'і'і'кан'а, ла'бан'а, кел'у'хан'а, ро'ган'а, ро'гул'а, ро'гата, без'рога, чол'ко;
- 9) місце > тварина: до'мар'(к)а, поло'нинка, передн'ак, задн'ак, кри'лан-ка(н'а);
- 10) продукти тваринництва (молоко, вовна) та вироби з них > тварина: мо'лочниц'а, воў'нан'а, шти'ман'а, бун'дан'а (пор.: бунда 'кожух з ове-чої шерсті' [КСГГ]);
- 11) стадо > тварина: с'тадниц'а;
- 12) вигук > тварина: бир'ка¹⁶, бас'ка, бас'ко.

МО 'кількість', 'місце випасання', 'продукти тваринництва та ви-роби з них', 'якісна характеристика продуктів тваринництва', які є основою творення назв тварин, на підставі опрацьованих джерел, можемо визна-чити як специфічно гуцульські.

Мотивація деяких слів затемнена, напр., бурч (слово може бути пов'я-зане з буріи 'рудий' чи із бурка 'повстяний плащ', 'вовняна сукня' [пор.: ЕСУМ I: 300–301]), ште'рега, шти'р'а, г'ерба, ра'мба, ка'вул'а, ко'бза, ѓ'омба, тан'дуга, шкар'іпа, норе'ц (можливо, від ну'рити 'опускати голо-ву' [ЕСУМ 4: 119]) та ін.

Назви тварин слугують мотиваторами назв інших ЛСГ (табл. 5).

¹⁶ Деякі вчені припускають угорське чи румунське походження цієї назви, однак схилилися до думки укладачів ЕСУМу про утворення слова від вигуків, якими підганяють овець, бир, бер та ін., а уг. birka 'вівця, баран' походить з української мови [ЕСУМ I: 184; Лизанець 1976: 578].

Розділ 2

Таблиця 5

ЛСГ	Назви тварин	Агентиви	Назви продуктів тваринництва	Назви місця	Назви стад	Назви атрибутів
1	в'їуц'а	в'їуц'ер'	в'їуцанка, в'їуцаник	в'їуцарник, в'їуцарн'а	в'їуц'нота, в'їуц'н'а	
2	баран	баранар', баранча('и)р', бараничка, баран'ачка	баран'ічка	баранар'ка, баранар'н'а	баран'ота, баран'чад'	
3	йа(е,і)г- н'е(і)та	йсігн'ітар' (йегнич'ер'), йаг'н'атник		йаг'н'атник		
4	йа(е)г'ниці'а	йа(е)г'ничник, йаг'нич'ер'			йа(е)г- ничник	
5	йа(е)рка	йар'чар	йарча('і)- тина			
6	йе(а)лова	йело'ч'ер'		йело'ч'ер', йел'їу'ник	йел'їу'ник	
7	йа(е)лоха	йало'хар'				
8	ва'туї(л')ка			ватуї'ник	ватуї'ник	
9	ко'за	ко'з'ар	ко'з'ачка			
10	ко'рова	коро'вар ⁽¹⁾		ко'р'і(о)ўник коро'в'арн'а		
11	д'їїка				д'її'ник	
12	бу'гаї		бу'гаїка, бу'гаївурда	бо'гаї'ник	бу'гаї'нота, бу'гаї'н'а	
13	в'іл	вол'ар'		волар'ка	вол'їу'н'а	
14	тел'е	тел'етник, тел'е'ч'ер'	тел'ачка	тел'етник		
15	к'ін'	кон'ар, кон'ух, к'ін'ик		к'ін'ик		к'ін'ик
16	лош'е		лошат'аник			
17	свин'а	свинар				
18	вепер'		веприна			
19	гонда	гонд'аш				
20	скот	ско'тар				

До складу ЛСГ входять назви загальні, що відображають диференціацію за біологічним родом, статтю і віком тварин (2.1.2), і спеціальні (2.1.3–2.1.9), які формують мікрогрупи (СМ) та ряди (СР) за семантичними ознаками, що неоднаково регулярно виявлені у групах назв тварин різних біологічних родів, зокрема ознаки 'біологічний рід', 'стать', 'вік' ('мал'я' : 'доросла особина') домінують у всіх групах. Закономірно, що назви стосуються насамперед овець і корів, оскільки саме цих тварин здебільшого випасають на полонинах Гуцульщини.

2.1. Назви тварин

Назви тварин у гуцульських говірках утворюють складне за внутрішньою організацією ціле. Характерна ознака цієї ЛСГ — наявність різного виду системних відношень. Аналізовані лексеми передають протиставлення ‘збірні назви’: ‘одиночні назви’, ‘загальні назви’: ‘спеціальні назви’, відображають опозиції денотатів за біологічним родом, статевими, віковими, зовнішніми ознаками, а для самиць — і диференціацію найменувань за часом і здатністю народжувати малят, за семантичними ознаками ‘дійна / недійна’; назви овець також групуються за ДО ‘якість вовни’, ‘місце випасання (улітку)’, ‘місце в отарі’.

Назви тварин різних біологічних родів формують лексичні мікропарадигми, виявом цілісності яких є наявність загальної назви, що відповідає узагальненому поняттю про тварин. Наявність загальних назв тварин конкретних біологічних родів зумовлює гіперо-гіпонімічну підпорядкованість номенів. Зокрема в ‘іуц’а є гіперонімом до видових назв *‘перв’іска, воўнан’а, роґан’а; баґран* — до *‘тоўканиї баґран, йаловий баґран, чол’ко, йер’чук; си’сун, плекан’ч’е* — до *йаґн’е і ‘тел’е* тощо. Спеціальні назви, підпорядковані загальним, інколи об’єднуються в низку опозицій на підставі спільних ДО денотатів, утворюючи антонімні пари, зокрема *ноґрец – нутер, кнур – ве’пер’, йарка – герба, молод’а – ране’н’а, клапаўка – чул’ка, фос’тан’а – ку’цан’а, д’і’кан’а – ц’ап’лиўка, воўн’енка – пар’шиўка, густовоўниц’а – р’ідковоўниц’а, до’мар’ка – поло’нинка, перед’н’ак – зад’н’ак* та ін.

Назви формують синонімічні ряди. Зі значенням ‘вівця, яка окотилася вперше’ фіксуємо: *‘перв’іс(т)ка, з’першим йаґн’ім, ‘нел’іт(н)ка, ‘нотин’а, пер’шинка, пер’шунка*; ‘коза, яка окотилася вперше’: *‘перв’іс(т)ка, ва’тул’а, ‘нел’ітка, ‘нотинка, пер’шинка, пер’шунка*; ‘корова або вівця, яка не дає приплоду’: *йало’вета, ште’рега, ш’тир’а, йал’іўка, йало’вица, йарка*; ‘рогата вівця, корова, коза’: *роґан’а, бир’ка, з роґами, кор’нута, кор’нута в’іуц’а, кор’нутиста, роґата, роґата в’іуц’а, роґул’а* та ін.

Очевидний тісний взаємозв’язок тематичних груп лексики тваринництва та пастухування. Характерні спільні лексико-семантичні групи (зокрема назви тварин) і диференційні ознаки, на підставі яких виділено мікропарадигми. Зокрема ДО ‘біологічний рід тварин’, ‘стать’, ‘вік’, ‘функція’, ‘здатність народжувати малят’, ‘дійна / недійна’, ‘наявність і величина рогів’, ‘якість вовни’ спільні для назв тварин, які функціують у різних ареалах української мови й інших слов’янських мовах. У досліджуваних говірках, як свідчать опрацьовані джерела, відзначено лексеми, утворені на підставі специфічних для гуцульського говору семантичних ознак, — ‘кількість великої рогатої худоби’ на позначення її сукупності, ‘кількість народжених малят’, ‘кількість надоеного на мірі молока’, ‘тривалість дії’, ‘довжина хвоста’, ‘величина вимені’, ‘величина живота’, ‘довжина ніг’, ‘величина очей’, ‘місце випасання’, ‘місце в отарі’.

2.2. Назви стад тварин

ЛСГ відображає диференціацію реалій за кількома ознаками: біологічний рід тварин, величина стада, мета формування, вік тварин, продуктивність (= функція) [див.: Гриценко 1982: 148–150].

2.2.1. СП назв тварин за біологічним родом (вівці, кози, корови, коні) чітко розмежована, як і в літературній мові (отара овець, кіз, череда корів, табун коней, об'єднані загальним словом *стадо* [СУМ V: 802; IX: 636; X: 11; XI: 303]). Як свідчать опрацьовані джерела, спеціальні назви наявні на позначення стад різних тварин.

2.2.1.1. СМ 'назви отари овець' у гуцульських говірках репрезентують: *бо'теї*, *бота*, *бо'тери*, *м'иш'ин'е*, *с'тадо*, *о'тара*, *гурма*, *гурт*, *турма*, *онад*, *с'тайа*, *ворох*, *зг'ін*, *таб'ір* (див.: картосхему 3).

В аналізованих говірках лексема *о'тара* поширена зі значеннями 'отара овець', 'череда корів' (див.: табл. 6): *Кажут переважно о'тара овец* (36).

Таблиця 6

Номер моделі	Семантична структура лексеми <i>о'тара</i>		Говірки
	Отара овець	Череда корів	
1	+		4, 27, 34–38, 42, 44, 46, 52, 65
2		+	48, 49, 59, 62

Широкий семантичний обсяг характерний для лексеми *бо'теї* (див.: табл. 7), яка творить суцільний ареал поширення в усьому обстеженому регіоні. Назва споріднена зі словом *бо'теї* (*бу'теї*) 'пастух овець'. Із семантикою 'отара (перев. овець)' її фіксують словники [пор.: Желехівський, Недільський 1885–1886 I: 51]; лінгвогеографічне поширення подає ЛАНД [к. 192]. Відома назва в закарпатських — *бо'теї*, *бота* 'тс.' [КГ; Дзензелівський 1959^a:109; Дзензелевський 1965: 123], бойківських — *бо'тейец* 'тс.', *бу'тейа* 'велика череда овець' [Онишкевич 1984 I: 78], буковинських говірках — *бутейі* 'отара овець з одного села, яку випасає один пастух' [СБГ: 44; БГ: 17]; пор.: молд. *ботей* 'невелика отара овець' [Корчмарь 1989: 116; ОКДА VI: к. 65, нм. 14].

М. Мосора у "Словарі" подав лексему *колей* із нечітко окресленою семантикою 'бутей, писаний кулею' [Мосора 1885–1896: 68]; можливо, назва споріднена з пол. *kolej* 'черга', 'випасання череди згідно з установленою чергою' [SW II: 398, 399].

Лексема *с'тадо* функціює в гуцульських говірках на позначення групи тварин (переважно одного виду, віку тощо), об'єднаних із господарською метою (див.: табл. 8).

2.2. Назви стад тварин

Таблиця 7

Номер моделі	Семантична структура лексеми <i>бо́теї</i> (і споріднених)								Говірки
	Отара овець	Невелика отара овець	Отара овець на гірському пасовищі	Зграя; гург	Молодий пастух	Палиця	Наріст на тілі чи дереві	Товстун	
1	+	+	+	+	+	+	+	+	83, 84
2	+	+	+						5, 6, 20, 21, 30, 34–38, 48, 49, 55, 61
3			+						28, 43, 70, 77, 87, 94
4						+			96
5		+						+	78
6								+	66
7							+		53

Примітка. Відзначено варіанти *бота* (53, 66, 78, 83, 96), *бу́теї* (28, 36, 43 || *бо́теї*), *бо́тери* (61).

Таблиця 8

Номер моделі	Семантична структура лексеми <i>стадо</i>			Говірки
	Череда корів	Отара овець	Табун коней	
1	+		+	34–38
2	+			5, 25, 28, 45, 53, 65–67, 70, 77
3	+	+		48, 49
4		+		16, 20, 21, 29, 41
5		+	+	56

Слово відзначають пам'ятки української мови з XIV–XVII ст. з основним значенням 'стадо', 'череда' та переносним — 'паства, віряни' [ССУМ II: 378; КІС]. Назва належить до праслов'янського фонду і є загальнослов'янською — пол. *stado* 'тс.' [ОКДА VI: к. 64; SJP III: 294], чес. *stádo* 'тс.' [ЧУС II: 350], слц. *stádo* 'тс.' [VSRS IV: 501; KSSJ: 670], болг. *стадо* 'тс.' [БРС: 631]; пор. теж: лемк. *stado* 'тс.' [SŁ: 122], бойк. *стадейко* 'тс.' [Онишкевич 1984 II: 247; пор.: ММАГ 1975: 93], буков. *стадя* 'худоба' [СБГ: 517].

Семантична структура назви *турма* об'єднує значення '(велика) отара овець', 'стадо корів', 'стадо (загальна назва)', 'гурт людей' (див.: табл. 9)

[ОКДА VI: к. 64; нм. 15; Janów 2001: 242; Піпаш, Галас 2005: 197; Павлюк, Робчук 2003: 98]; пор.: бойк. *турма* 'отара овець', 'гурт; юрба, череда', буков. *турма* 'тс.' [ОКДА VI: к. 64; нм. 15; Онишкевич 1984 II: 307; ММАГ 1975: 93; СБГ: 556; пор.: Желехівський, Недільський 1885–1886 II: 994; Грінченко 1907–1909 IV: 297].

Таблиця 9

Номер моделі	Семантична структура лексики <i>турма</i>					Говірки
	Отара овець	Велика отара овець	Черета корів	Стадо (загальна назва)	Гурт людей	
1	+		+			96
2	+					22, 66
3		+				55, 83, 84, 87, 91, 94
4					+	5, 45
5		+	+		+	34
6				+		30

Спорадично на Гуцульщині засвідчено назву *турма* 'стадо, гурт (овець)', 'гурт людей': *Дорогою же'нут турму овец* (67). Слово відоме від XVI ст. і засвідчене в пам'ятках зі значенням 'купа', 'юрба' [КІС; Тимченко 1930–1932: 630]. Із аналогічною семантикою подають лексику словники Є. Желехівського та С. Недільського, Б. Грінченка [Желехівський, Недільський 1885–1886 I: 164; Грінченко 1907–1909 I: 341]. Відоме слово всім карпатським діалектам української мови зі значеннями 'гурт людей', 'група тварин' [Janów 2001: 77; Онишкевич 1984 I: 200; SŁ: 58]. Як українізм назву засвідчено в діалектах польської мови — *hurta*, *hurta* 'стадо, отара овець', 'громада' [SW II: 65].

У досліджуваних говірках лексику *гурт* okazіонально відзначено зі семантикою 'отара овець' (12), 'черета корів' (67) [ГГ: 50; Мандибуря 1978: 52; пор.: Желехівський, Недільський 1885–1886 I: 165]; пор.: *гуртувати* 'збирати овець різних господарів в одну отару для випасу на полонині' [КСГГ; Kolberg 1970 I: 172]. М. Грицак зафіксував у с. Росішка лексику *гурт* 'отара овець на полонині' й 'оплата гуртовому вівчареві' [КГ] (див.: 2.3.1.2; 2.5). Писемні пам'ятки XVI ст. фіксують *гурть* 'табун, стадо' [КІС; Тимченко 1930–1932: 630].

Okazіонально на Гуцульщині занотовано слова *опад* 'отара овець': *Ўже два опади овец п'їшло на полонину* (67); *бер'ка* 'невелика отара овець' (70) [ОКДА VI: к. 23].

О. Горбач в українських говірках сіл Бродина й Поляни на території Румунії на позначення отари овець чи кіз засвідчив лексику *стайа*

2.2. Назви стад тварин

(*стейя*) [Горбач 1997: 217; Горбач 1993^a: 313; пор.: Мандибуря 1978: 52], яка поширена в обстежених говірках зі семантикою ‘приміщення для пастухів у полонині’ (див.: 2.7.7). Слово *стейя* ‘отара овець’, імовірно, є результатом давнього семантичного розшарування назви місця *стайя*. Безперечно наявність мотиваційного зв'язку між лексемами, що позначають ‘місце’ й ‘сукупність’, які походять від праслав'янської дієслівної основи **stā-* (до речі, від того ж кореня і *стадо*), але належить до різних семантичних парадигм [детально див.: Гриценко 1990: 175].

Лексема *ѣ'урга* ‘велике стадо худоби (овець, корів)’ рідкофіксована у Верховинському районі (48, 49): *ѣ'урга на худобу кажут/ ѣак ба'гато* (48). У минулому назва була досить поширена і з цим значенням [Мосора 1885–1896: 37 (*дзурга*); Коржинський 1894–1896: 16; Gregorowicz 1880: 19; Шухевич 1899–1908 I: 84; V: 284; Желехівський, Недільський 1885–1886 I: 179 (за Я. Григоровичем); Грінченко 1907–1909 I: 377 (за В. Шухевичем)], і на позначення скупчення людей [Грінченко 1907–1909 I: 377].

Зі значенням ‘невелика отара овець (кілька особин)’ М. Грицак у с. Росішка відзначив *марадик*, *марадичок*, широко вживані в гірських районах Закарпаття [ОКДА VI: к. 65]: *П'ят' – шість овець — марадік. Самі марадичкі овець пасуть туді* (83) [Грицак 2008: 56].

На позначення великої отари овець на полонині, у яку зібрано овець різних господарів, у гірських районах Гуцульщини вживають лексему *м'иш'е(і)н'е(і)* (див.: картосхему 3) [ЛАНД: к. 193; ОКДА VI: к. 67, 68; ГГ: 124; Janów 2001: 127–128; Піпаш, Галас 2005: 103; Brzezina 1992: 162]; слово функціює також на позначення полонинського ходу, виходу пастухів із вівцями на полонину для літнього випасання (див. ще: 2.10.1). Засвідчено фонетичні варіанти: *м'иш'ін'і* (7, 30, 34–38, 43, 45, 55, 67, 77), *м'иш'ін'е* (29^a, 48, 48^a), *м'иш'ен'е* (34, 49, 56, 87, 91, 92, 94, 96), *м'иш'ен'і* (19^a, 28, 67), *м'ишан'а* (5), *м'иш'ан'а* (70, 83), *м'иш'ін'и* (84): *Пастухи п'ізнали м'иш'ін'і овець на стойишче* (34); *То/ шо 'зоне' на полонину — то си називаєе бутей/ кажут бутейі з'ізнали/ а ўже ѣак це до купи спустили — то м'иш'ін'е овець* (36); *Збирайут овець у м'иш'ін'е/ то ѣе ўс'і в'іў'і на полонин'і/ чотири сотн'і/ п'ят' сотен' чи тис'еча/ то ѣе отара овець* (35); *А отара овець — то м'иш'ін'е// раніше отара казали за кол'госпу/ а так то м'иш'ін'е// м'иш'ін'е погналі ў полонину та і з полонини// в'іў'і — це називали м'иш'ін'е/ колис м'иш'ін'а були по в'іс'ім соток// оце було м'иш'ін'е// а тўпер дв'іста-триста* (48). Ця назва відома в усіх українських карпатських говорах (гірські райони), а також у південно-західних діалектах польської мови, македонської мови, спорадично — словацької та чеської мов, пор.: лемк. *miszania* ‘по-

еднання овець різних господарів для спільного випасання влітку'; буков. *ʼmʼiʃʼenʼe*, *ʼmʼiʃʼenka*; бойк. *ʼmʼiʃʼinʼi*: *ʼBʼiʃʼiʼiʼriʒnihʼselʼan*, *ʼzʼmʼiʃʼanʼiʼiʼoʼtaryʼperedʼvʼidʼxodomʼnaʼpoloʼninu* [ОКДА VI: к. 68; СБГ: 292; Онишкевич 1984 I: 446; SŁ: 82, 151].

Спорадично відзначено словосполучення *ʼmʼiʃʼinʼuʼovecʼ* із цим самим значенням (83, 84) [Піпаш, Галас 2005: 103].

Назва *ʼmʼiʃʼinʼi* в деяких населених пунктах утворює опозицію із *ʼboʼteʼi* за ДО 'величина отари': *ʼboʼ(y)ʼteʼi* 'невелика отара овець': *ʼmʼiʃʼinʼi* 'велика отара овець (до 1000 голів)' (30, 43) [ОКДА VI: к. 65, нм. 14]; також семантичну опозицію за ДО 'біологічний ріл тварин': *ʼmʼiʃʼinʼi* 'отара овець': *ʼmʼiʃʼinʼi* 'череда корів' (30) [ОКДА VI: к. 64].

На Закарпатті (Рахівський район) відзначено складну назву *naʼvʼiʃʼcharʼʼaʼovecʼ* 'отара (80–120 голів), яку випасає один чабан' [Дзендзелевский 1965: 123]. На позначення великої отари вживають слово *ʼvʼiʃʼcharʼ* у поєднанні з числівниками *два*, *три*: *ʼVaʼsilʼmaʼjʼtriʼvʼiʃʼcharʼiʼovecʼʼjaʒʼzimʼuʼtakʼlʼʼito* (82) [Грицак 2008: 57; Дзендзелевский 1965: 118], а також *ʼtriʼʼtakʼ* 'отара, яку пасе троє чабанів': *ʼKoliʼtriʼviʃʼcharʼiʼdoʼvoroʼxa — toʼtritʼʼak*. *ʼUʒeʼtritʼʼakomʼrozlucʼilicʼʼa*. *ʼNaʼdvaʼviʃʼcharʼiʼovecʼʼtaiʼʼjaloxaʼokremeʼ, triʼboteʼi — toʼtritʼʼak* (83) [Грицак 2008: 57; Дзендзелевский 1965: 123], що сигналізують про наявність ДО 'величина отари' та 'кількість вівчарів, які випасають отару'.

Відзначено слово *ʼkrʼʼaga* 'дуже велике стадо' [Грицак 2008: 57 (дуже багато овець); Дзендзелевский 1965: 123], що, очевидно, походить від псл. **krega* 'круг, гурт'. Лексема споріднена із *krjaj*, яке в говірках української мови відоме із семантикою 'колода дерева' [ЕСУМ III: 115]. Назву *колода* 'череда' зафіксував на Гуцульщині М. Мосора [Мосора 1885–1896: 69], вживають її і тепер на Рахівщині на позначення отари овець [Піпаш, Галас 2005: 82].

Я. Янів на початку ХХ ст. у гуцульських говірках засвідчив назви *ʼzʼʼin* 'отара овець' (34) і *ʼvoroʼx* 'тс.' (5, 6); пор.: *ʼvoroʼʃiti* 'зганяти овець в отару' (6); пор.: закарп. *ʼvoroʃ* 'тс.' [Панькевич 1938: 450; Сабадош 2008: 41]; укр. діал. *ʼvoroʃ* 'купа, зокрема невіяного зерна', 'купа, гурт' (псл. **vogʃ* 'купа хліба') [див.: ЕСУМ I: 429; Желехівський, Недільський 1885–1886 I: 22; Піпаш, Галас 2005: 30].

М. Грицак виявив назви на позначення групи овець, яка відбилася від отари, — *ʼurvaʼniʃʼʼa* та *ʼfalʼka*: *ʼToʼnidoʼbre, ʃoʼtiʼtakʼviʃʼiʼrozʼʼag*. *ʼJeʃoʼbiʼtakʼpiʼrvaʼʼviʃʼiʼ*. *ʼKoliʼsʼtakʼʼjaʼurvaʼʼviʃʼiʼ, piʃʼlaʼurvaʼniʃʼʼa*; *ʼPeredʼʼide, aʼzadʼostʼajʼsʼʼa — totoʼfalʼkaʼovecʼ* (83) [Грицак 2008: 56, 106, 122]; остання досить поширена з цим значенням у гірських районах Закарпаття [Лизанець 1976: 629; ОКДА VI: нм. 13]. Спорадично зафіксо-

2.2. Назви стад тварин

вано *фалка* зі семантикою ‘невелика отара овець’ (5); пор. теж: уг. *falka* ‘зграя’, слц. *falka* ‘зграя собак’, чес. *falka* ‘худоба, яку купують без вибору’ [Лизанець 1976: 629; Пуйо 1981: 16; Дзєндзелєвський 1965: 123].

2.2.1.2. На позначення череди великої рогатої худоби (переважно корів) зафіксовано: *стадо* (5, 25, 28, 34–38, 48, 49, 56, 65–67, 70, 77), *отара* (48, 49, 59, 62), *урга* (48, 49), *турма* (34, 96), *громада* (28), *гурт* (67), які номінують і назви отар овець, а також *череда* (30, 43, 55, 96), *чер’га* (22), *стадо корови* || *громада корови* (70): *Ўже чер’га їде/бо ч’ути/шо ри’кайт* (22). Часто в одному населеному пункті вживають паралельні форми: *череда* || *м’иш’ин’и* (30), *стадо* || *громада* || *гурт* (28), *стадо* || *стадо корови* || *громада корови* (70), *стадо* || *отара* || *урга* (48, 49) [ЗА; КСГГ; ОКДА VI: к. 64; Janów 2001: 32].

Назва *череда* активно функцієє з указаним значенням у літературній українській мові, а також у діалектах [СУМ X: 303, 304; Грінченко 1907–1909 IV: 455; Желєхівський, Недільський 1885–1886 II: 1066; Грищенко 1982: 148–149; Горбач 1993⁶: 371; SŁ: 40; КГ; Панькевич 1938: 435; Сабодош 2008: 413]. І. Срезневський зафіксував лексему *чреда* зі семантикою ‘стадо’, а також — ‘багатство’, ‘пастух’ [Срезневський 1893–1903 III: 1538]. Слово з такими ж значеннями відзначають джерела староукраїнської мови із XV ст., а також пам’ятки пізнішого часу [ССУМ II: 543; КІС]. *Череда* належить до лексичного фонду праслов’янської доби — псл. *čreda ‘гурт великої рогатої худоби’ [Фасмер IV: 337, 338; ЭССЯ IV: 60–63; Brückner 1957: 582; ESJP I: 224]; пор.: пол. *czereda, trzoda* ‘стадо’, ‘група людей’, ‘зграя’, пол. діал. ‘хлопець чи дівчина, які допомагають пастухові’ [SW I: 384; VIII: 10; SJP I: 312; SJPD I: 1124], слц. *črieda* [KSSJ: 98], болг. *чєрдá* ‘стадо великої рогатої худоби’ [БРС: 712] тощо. Назва відома в українській мові від XVII ст. — *череда* ‘черга; послідовність, порядок’, ‘група людей, які стають один за одним для одержання або здійснення чого-небудь’ і ‘стадо (переважно овець)’ [КІС; Срезневський 1893–1903 III: 1538; Желєхівський, Недільський 1885–1886 II: 1066], останнє з яких, імовірно, вторинне, утворене внаслідок метафоризації за формальною подібністю.

Слово *стрóпа* ‘череда, стадо великої рогатої худоби’, яке зафіксував М. Мосора понад 100 років тому [Мосора 1885–1896: 136], як свідчать опрацьовані джерела, не функцієє в сучасному мовленні гуцулів.

2.2.1.3. СМ ‘назви табуна коней’ у досліджуваних говірках репрезентують: *табун* (34–38), *стадо* (34–38, 56); пол. діал. *tabun* ‘тс.’ [SW VIII: 4; SJP III: 438].

2.2.2. Диференціація назв стад за продуктивністю (= функцією) виявляється в опозиції ‘стадо дійних овець (корів)’ : ‘стадо недійних (ялових) овець (корів)’ — *д’їїник* (28, 30, 43, 48, 55, 67, 83, 84), *д’їїн’ак*, *доїка* (5),

д'ї́ка (83) : йел'ї́уник (й'їл'ї́уник) (5, 34–38, 43, 45, 48, 55, 67, 96), йал'ї́уник (83, 84), йа́лоха [ЗА; ГГ: 67; Коржинський 1894–1896: 71; ОКДА VI: к. 64; Janów 2001: 42; Піпаш, Галас 2005: 48; Грицак 2008: 57; Мандибуря 1978: 52]. Ця мікрогрупа тісно пов'язана з назвами, диференційованими за ознакою 'вік', адже йал'ї́уник — недійна, ялова худоба — проміжна ланка між малятами й дорослими тваринами.

2.2.3. СП назв стад тварин відповідно до віку виявляється в опозиції 'отара дорослих тварин' : 'отара ялових тварин' : 'отара малят тварин'. Щоправда, спорадично відзначено лексему *ватуїник* 'отара козенят' (48) [КСГГ; Janów 2001: 253], а на Рахівщині — *йаг'ничник* 'отара ягнят' (83, 84) [Піпаш, Галас 2005: 233].

2.2.4. СП назв, утворених за часовою ознакою: *весновишче* 'отара овець, яку випасають навесні' [ГГ: 35], *л'їтовшиче* 'отара овець, яку випасають улітку': *Навес'н'ї* — *весновишче*// *в'їуц'ї м'їшайес'а ў весновишче/ а в'їд'м'їри* — *ў л'їтовшиче* (83) [Грицак 2008: 50–51]; пор.: закарп. *весновишче*, *л'їтовшиче* [Дзендзелевский 1965: 123; Дзендзелівський 1959^а: 109]. Із аналогією семантикою фіксують назву *л'їтовшиче* словники кінця ХІХ – початку ХХ ст.: *Більше стадо називається літовшиче* [Гнатюк 1910: 334; Желехівський, Недільський 1885–1886 I: 410]. На позначення осінньої отари овець на Закарпатті засвідчено лексеми *осе'н'ї́ка* (36, 38) й *осе'новишче* (83) [Дзендзелівський 1959^а: 109; Дзендзелевский 1965: 123]: *Осе'н'ї́ка* — *то йе'мен'ша о'тара о'вецц// то ўже не'дойтс'а/молока не'даїе* (38). У бойківських говірках отара овець, яка пасеться восени в селі після повернення з полонини, отримує назву *о'сінка*, яка функцієє також зі значенням 'випасання овець від Чесного Хреста (27 вересня) до снігу' [Онишкевич 1984 II: 26].

Із семантикою 'стадо' інколи вживають збірні та видові назви тварин у формі множини (див.: 2.1.1).

Засвідчено варіанти: фонетичні (*л'їш'ї(а,е,'е)н'е'(а,'ї)*, *ста(е)їа*, *до('ї)їка*, *йе(а,ї)л'ї́уник*), словотвірні (*д'ї́ник* – *д'ї́н'ак* – *д'ї́ка*, *осе'новишче* – *осе'н'ї́ка*) та ін.

Серед аналізованих — праслов'янські назви *стадо*, *череда*. Більшість назв утворена від праслов'янських основ за допомогою суфіксів: **-ник**-(-Ø) ((ОП) *йел'ї́уник*, *д'ї́ник*; (ОІ) *йаг'ничник*; на основі румунізму *ватуля* — *ватуїник*); **-ак**-(-Ø) ((ОП) *д'ї́н'ак*; (ОЧ) *три'т'ак*); **-ниц'**-(-а) ((ОД) *урва'ниц'а*); **-(ов)ишч**-(-е) ((ОД) *весновишче*, *л'їтовшиче*, *осе'новишче*); **-н'**-(-е) ((ОД) *л'їш'їн'е*); **-ї́к**-(-а) ((ОІ) *осе'н'ї́ка*); **-Ю**-(-Ø) ((ОД) *зг'їн*, *ворох*) та ін.

Назви *зурма*, *черга*, *ворох*, *громада* — вторинні, утворені внаслідок метафоризації, а *бер'ка* — у результаті перенесення ознаки з назви тварини на назву отари.

2.2. Назви стад тварин

Таблиця 10

Номер молелі	Лексема	Диференційна ознака (ДО)													
		Біологічний рід тварин				Величина стада		Мета формування		Вік тварин		Продуктивність		Місце випасання	
		Вівця	Корова	Коза	Кінь	Велике	Невелике	Для перегону	Для випасу	Ялові тварини	Малюта	Дійна худоба	Недійна худоба	На полонині	У селі
1	бер'ка	+					+								
2	бо'теї	+					+	+						+	
3	бота (бо'тери)	+					+							+	
4	ва'туґник			+						+					
5	вес'новишче						+							+	
6	ворох	+													
7	гро'мада	+	+			+									
8	гро'мада корови		+												
9	гурма	+													
10	гурт	+	+												
11	два в'іу'чар'і о'вец	+				+									
12	до('і)ка	+	+								+			+	
13	д'іґни('а)к	+	+								+			+	
14	д'урга	+	+			+									
15	йаґ'ничник	+								+					
16	йе(і,а)д'іу'чик	+	+							+		+	+		
17	йа'лоха	+	+							+		+	+		
18	зг'ін	+													
19	к'р'ага	+				+								+	
20	л'ітовишче					+								+	
21	мара'дик	+					+							+	
22	м'іш'ін'е	+				+		+	+					+	
23	м'іш'ін'и о'вец	+				+			+					+	
24	на в'іу'чар'а о'вец	+					+							+	
25	опад	+													
26	осе'новишче, осе'ніу'ка						+							+	
27	о'тара	+	+												
28	с'тало	+	+		+										
29	с'тало корови		+												
30	с'тайа	+		+											
31	с'тропа		+												
32	таб'ір	+													
33	табун				+										
34	три в'іу'чар'і о'вец	+				+									
35	триг'ак	+				+								+	
36	турма	+	+			+									
37	фалка	+					+							+	
38	чєрга		+												
39	чєреда		+												

Більшість слів — монолексеми, з аналітичних назв — *на в'їчар'а овець*, *два (три) в'їчар'і овець*, *м'їш'їн'и овець*, *стадо корови*, *громада корови*, останні дві цікаві із граматичного погляду: залежне слово узгоджується з головним у родовому відмінкові однини, а не множини.

Відзначено такі запозичення:

- унгаризми: *ʃ'урга* (уг. *csürhe* 'стадо свиней; натовп' [ЕСУМ II: 54]), *ʃалка* (уг. діал. *falka* 'стадо', 'зграя' [Лизанець 1976: 629]), *мара'дик* (уг. *maradék* 'залишок; залишок отари овець') [там само: 609];

- румунізми: *бо'теї* (рум. *botéj* 'отара' [ЕСУМ I: 238; див. теж: Дзендзелевський 1965: 123; Scheludko 1927: 127]); *турма* (рум. *turtă* 'отара' [Scheludko 1927: 143]);

- германізми: *гурт* (двн. *hurt*, нвн. *Hürde* 'плетена огорожа для овець'; можливо, запозичене через польське посередництво — пол. *hurt* 'гуртова торгівля', 'стадо', пол. діал. *hurt* 'переносна огорожа для овець' [ЕСУМ I: 624; Brückner 1957: 174; Пуйо 1981: 19; SW II: 65; SJPD III: 128; SJP I: 712]);

- тюркізми: *о'тара* (тур., тат. *utar* 'ферма' [Rudnyc'кyj II: 887]); *та'бун* (тур. *tabun* 'тс.' [Фасмер IV: 7; Brückner 1957: 563]); *гурма* (узб. кумик. йигирма 'двадцять', уйг. тат. діал. *жігірма* [ЕСУМ I: 622–623; пор.: Фасмер I: 476, 477; Brückner 1957: 174]).

Назви стад у досліджуваних говірках утворено на підставі МО:

- дія (*м'їш'їн'е*, *зг'їн*, *ʃорох*, *урва'ниц'а*);
- тварина (*бер'ка*, *ва'туїник*, *йаг'ничник*);
- ознака (*йел'їўник*, *д'їўник*);
- кількість (*три'т'ак*, *два (три) в'їчар'і овець*);
- час (*вес'новишче*, *л'ї'товишче*, *осе'новишче*, *осе'н'їўка*).

ЛСГ назв стад, як і назв тварин, спільна для ТГЛ тваринництва та пасування. Окрім типових ДО ('біологічний рід', 'вік', 'продуктивність', 'величина стада', 'мета формування'), виявлено такі локальні, характерні для обстежених говірок семантичні ознаки назв стад, як 'кількість вівчарів, які пасуть стадо' (*два (три) в'їчар'і овець* 'отара, яку випасає два (три) вівчарі', *три'т'ак* 'отара, яку випасає три вівчарі'), і 'час випасання' (*вес'новишче* 'отара, яку випасають навесні', *л'ї'товишче* 'отара, яку випасають улітку').

Структурна організація ЛСГ назв стад указує на повторення в ній деяких мікромоделей організації ЛСГ назв тварин, зокрема ДО 'біологічний рід', 'вік', 'функція' [Гриценко 1982: 152], а також ЛСГ пастуших агентів — 'біологічний рід тварин', 'вік тварин'. Назви стад інколи мотивують назви пастухів, напр.: *гур'таш*, *гурт'їўник*; *йелеўнікар'*; *та'бун:ик*; *ста'дар'*; *чере'дар'* (див.: 2.3.1).

2.3. Пастуші агенти

2.3. Пастуші агенти

Вагоме значення для збереження, розвитку та передавання пастуших традицій має колектив пастухів [див.: Шухевич 1899–1908 II: 189–190; Мандибур 1978: 33–49; Тиводар 1994: 157–163; Гуцульщина 1987: 100–101]. ЛСГ пастуших агентивів, тобто назв осіб, які задіяні в пастухуванні, представляють дві семантичні підгрупи: СП назв пастухів, які виконують основну роботу, пов'язану з випасанням і доглядом худоби, і СП назв осіб, які допомагають в організації випасання.

2.3.1. Назви пастухів

2.3.1.1. Загальні назви пастуха. У гуцульських говірках для вираження загального поняття “людина, яка випасає худобу; пастух” засвідчено назви *pac'tux* (б.н.п.), *pac'tup'* (*pac'tup*, *pac'tep'*) (34, 56, 72, 83, 84), *sko'tap'* (48, 90), *гу'л'ap* (5) [Шухевич 1899–1908 V: 295, Janów 2001: 157, 210; Грицак 2008: 52–53; Піпаш, Галас 2005: 132, 133]. М. Мосора зафіксував слово *погар* ‘тс.’, яке на сучасному етапі втратило семантичний зв'язок із пастухуванням і функціює з омонімічними значеннями ‘згарище’; ‘поляна, сіножать’ та ‘склянка’ [Мосора 1885–1896: 107].

Лексеми *pac'tux*, *pac'tup'* містять процесуальну ознаку та зберігають безпосередній зв'язок із дієсловом *пасту* (із псл. **pasti*). Із семантикою ‘титул духовної особи; пастир’, ‘пастух худоби’ відомі в українській мові від XI ст. [Срезневский 1893–1903 II: 886, 887; ССУМ II: 129; КІС; пор.: Желехівський, Недільський 1885–1886 II: 609]. У гуцульських говірках для цих слів характерний широкий семантичний обсяг у межах ЛСГ (див.: табл. 11, 12). Назви також мають аналоги в бойківських говірках — *pac'tux* [Онишкевич 1984 II: 44], *pac'tup* [Захарків 1985: 95], лемківських — *pastuch*, *pastyr* [SŁ: 96; Пиртей 1986: 285], закарпатських — *pac'tup'* [КГ; Rebušarčā 1977: 49], *pac'tux* [КГ]; пор.: пол. *pastuch* ‘пастух (загальне поняття)’, пол. *pasterz* ‘тс.’, пол. діал *paster* ‘тс.’ [SW IV: 79, 80; SJP III: 591; SWJP: 726; Siatkowski 2001: 504]; слл. *pastier* ‘тс.’ [VSRS III: 51]; чес. *pastýř*, *pasák* [PSJČ IV: 117, 130; ЧУС II: 15; ЧРС II: 15; USČ II: 718]; чес. діал. *pastuch* ‘тс.’ [PSJČ I: 129], хрв. *pàstir* [HPR: 611], болг. *pac'tup* [БРС: 438] тощо.

Для номінації пастухів, які працюють на гірському пасовищі, полонині, засвідчено назви: *поло'нин:ик*, *поло'нинс'киї* (37).

Як зазначає Я. Сятковський, у слов'янських мовах виникають труднощі щодо розмежування загальної назви пастуха та спеціальних — відповідно до біологічного роду тварин [Siatkowski 2001: 504]. У лексичній системі гуцульського говору за ДО ‘об'єкт дії’ сформовано семантичні ряди назв пастуха овець, великої рогатої худоби (далі – ВРХ), коней, кіз та свиней.

Таблиця 11

Номер моделі	Семантична структура лексики <i>пастух</i>							Говірки
	Пастух (загальне поняття)	Пастух ВРХ	Пастух овець	Пастух корів	Пастух коней	Пастух телят	Помічник пастуха	
1	+		+	+		+	+	90
2	+							35-38
3	+			+	+	+		43
4	+		+	+				48, 49
5	+		+	+				30, 41, 46, 72
6	+	+	+					34
7	+				+			11, 25
8	+			+				96
9	+	+						4, 95

Таблиця 12

Номер моделі	Семантична структура лексики <i>пастур'</i>						Говірки
	Пастух (загальне поняття)	Пастух ВРХ	Пастух овець	Пастух корів	Пастух, який пасе одну корову	Дояр	
1	+		+				72
2	+						34, 56
3	+		+			+	83, 84
4				+			11, 73, 80-82, 84, 85
5		+			+		66
6		+					1, 4, 7
7					+		77

Примітка. Відзначено варіанти *пастер* (56), *пастер'* (1, 4, 7, 66), *пастур* (34).

2.3.1.1.1. Назви пастуха овець. На Гуцульщині найбільшою повагою користувалися вівчарі, серед інших пастухів їх становище вважалося найпочеснішим [Сеньків 1995: 118; Тиводар 1994: 160], адже найчастіше

2.3. Пастуші агенти́ви

на гірських пасовищах випасали саме овець: *Овець на полонині і білі шеліак ко́р'ї́// кози – разом з в'ї́ч'ами* (36). І, як свідчить проведене дослідження, семантична мікропарадигма назв пастухів овець є найбільш розгалуженою.

В аналізованих говірках існує чимало лексем із загальною семантикою 'пастух овець (на гірському пасовищі)' (див.: картосхему 4), зокрема лексема *в'ї́ч'ар'* функціює в усьому гуцульському ареалі [КДА: кк. 145, 204–205; ОКДА VII: к. 7; ЛАЗО II: 208; Кайндль 2000: 87; Шухевич 1899–1908 II: 189; Janów 2001: 260; Негрич 2008: 37; Лесюк 2008: 93; Жегуц, Піпаш 2001: 30; Піпаш, Галас 2005: 23; БГ: 18] у таких варіантах: *в'ї́ч'ар'* (4–7, 11, 14, 20, 21, 25, 29–38, 44, 45, 48–51, 53, 55, 56, 59, 63, 64, 67, 69, 70, 72–78, 80, 82–85, 88, 90–95), *в'ї́ч'ер'* || *в'ї́ч'ар'* (83), *в'ї́ч'ер'* || *в'ї́ч'ар'* (85), *ви́ч'ер'* (96), *в'ї́ч'ер'* || *у́ч'ар'* (75, 78, 80), *ви́ч'ер'* (93, 96): *В'іс'ім'сот овець/ три в'ї́ч'ер' і пасло/ бу́ с'тарши́ в'ї́ч'ер' і були два молодч'і// то шо с'тарши́ в'ї́ч'ер' — то пе́редни́/ їшо́у напе́ред з в'ї́ч'ами/ а т'і два молодч'і — задн'і/ шо їшли їз'аду* (48); пор.: бойк., закарп., буков. *в'і(у)ї́ч'а(и,е)р'* [КДА: к.145; ЛАЗО II: 208; КГ; Дзендзелевський 1965: 118; ММАГ 1975: 93; Онишкевич 1984 I: 116; Stieber, Hrabec 1974: 483; Панькевич 1938: 435; Сабадош 2004: 40]; лемк. *owczar* [SŁ: 93], *вівчар*, *учар* [Пиртей 1986: 59, 285]; пол. *owczarz* [SW III: 916; SJP II: 547; SWJP: 705; Rosiński 1998: 507], пол. діал. *owczarz* [Stieber, Hrabec 1974: 169–170]; слц. *ovčiar* [VSRS II: 836], чес. *ovčák* [PSJČ III: 1243; ЧУС I: 478; ЧУС I: 575; UČS I: 119], чес. діал. *ovčár* [PSJČ III: 1243]; хрв. *ovčar* [HPR: 594; УХСС: 344, 520], болг. *овчар* [БРС: 395].

Відзначено деривати *в'ї́ч'а(е,и)рити*, *в'ї́ч'ерувати*; *в'ї́ч'ерс'ки́*, *в'ї́ч'ерство* та ін.

Слово *ча́бан* (34–38, 43, 48, 55, 67, 90, 92–95), *ч'абан* (48), *чо́бан* (34, 83, 84) [ЗА; КСГГ; Janów 2001: 34; Піпаш, Галас 2005: 217] мовці вважають давнім й асоціюють із радянськими часами: *То були у́с'ек'і ч'абани/ ц'і ка́зали р'уск'і/ у́с'ек'і в'ї́ч'ер'і/ шо б'рали/ та ї в'ї́ч'і р'ізали/ та ї прода́вали* (48); пор.: пол. *czaban* 'пастух волів чи овець' [SW I: 367], хрв. *čobanin* [УХСС: 212, 389]; молд. *ч'обан* 'тс.' [Жорчмарь 1989: 136; див.: ОЛА VIII: к. 23; Siatkowski 2004: 54].

Пам'ятка української мови "Реєстр Війська Запорозького 1649 року" наводить як власні назви слова (*В*)*овчарь*, *Чабань* [Реєстр 1649: 533, 554, 564; КІС]; про пастуші агенти́ви як основу прізвищевих назв див.: [Ястремська 2003^а].

Спорадично на Рахівщині Ю. Піпаш та Б. Галас зафіксували лексеми *ї́угас* 'вівчар, ватаг' [Піпаш, Галас 2005: 230], ареал поширення якої продовжується в закарпатських, бойківських та лемківських говірках, а також у діалектах польської мови [ЛАЗО II: 208; КДА: кк.145, 205; ОЛА

VIII: к. 25а; Siatkowski 2004: 92; Дзензелевский 1965: 119; КГ; Горбач 1993*: 542, 587; Верхратський 1912: 487; Пиртей 1986: 459; AJDL III: 116; SŁ: 62; AGB IV: 205; Панькевич 1938: 544; Stieber, Hrabec 1974: 483], пол., пол. діал. *juhas* [SW II: 185; Indeks SGP I: 233; SJP I: 796; SWJP: 349; Stieber, Hrabec 1974: 483].

Цікавими є етимологічні розвідки польського дослідника Я. Сятковського щодо тюркізму *чабан* й унгаризму *югас*. В основі обох слів — назва вівці — відповідно, перс. *šū* та унг. *juh* [Siatkowski 2004: 54, 92]. Щоправда, учений припускає ще одне джерело запозичення слова *чабан* — румунська мова [там само: 54].

У записках дослідників Гуцульщини кінця XIX — початку XX ст. на позначення пастуха овець засвідчено назви *бойтар* [Верхратський 1899, 1901: 203; *байтарити* ‘пасти овець, бути овечим пастухом’ [Головацкий 1982: 358]; пор.: хрв. *bòjtār* [HPR: 50], *botej* [Kolberg I: 277]] та *ботей* (*бойтей*, *бутей*) ‘молодий пастух’ [Огоновський 1879: 53; Мосора 1885–1896: 8; Желехівський, Недільський 1885–1886 I: 51; SW I: 241 (пор.: пол. діал. *butej* ‘старший вівчар’ [SW I: 143])]. У сучасних гуцульських говірках лексема *бо’меї* (*бу’меї*) поширена зі значенням ‘отара овець’ (див.: 2.2.1.1).

М. Грицак зафіксував у с. Росішка назву в *і’у’чарний* ‘полонинський пастух, який часто вівчарить’ (83): *Котрій такій ві’у’чарний, йак Іван Копирл’осі’у, та він зна’у би, шо с’а годіт коло ове’ц, а шо с’а ни годіт* [Грицак 2008: 122], а також словотвірні варіанти *гур’таш*, *гурт’і’у’ник*, *гурто’вик* ‘пастух, який випасає *гурт*, отару овець на полонині’: *Колі б’уло мно’го ві’у’чар’і’у, та най’м’али й гурто’во’го ві’у’чар’а, гурто’вика, гурта’ша. Най’м’али гурто’во’го та платі’ли з г’урту, то с’а з’вало гурт* (83) [Грицак 2008: 264].

Назви пастухів овець диференційовано за об’єктом та суб’єктом дії.

Поділ назв вівчарів за об’єктом дії здійснено за ДО ‘вік овець’, ‘стать овець’ і ‘стан здоров’я овець’. У межах цього семантичного мікроряду (мікропарадигма назв, підпорядкована CP) наявна ерархічна залежність з інклюзивним типом опозиції між родовою назвою (гіперонімом), яка представлена лексемами із загальним значенням ‘пастух овець’, і видовими номенами (гіпонімами) з конкретною семантикою, основою виділення яких є ДО ‘стан здоров’я овець’, ‘вік овець’ і ‘стать овець’. Цю родо-видову вертикаль подано схематично в таблиці (див.: табл. 13, 14), обираючи за основу гіпонімних відношень не лексему, а загальне значення (‘пастух овець’), навколо якого згруповані інші значення, що співвідносяться з родовим поняттям тим чи іншим ступенем узагальнення [див.: Нефедова 1983: 186–203]. Загальне, опорне значення ‘пастух овець’ (клас А) — “безознаковий член опозиції” [Нефедова 1983: 189], видові значення підкласів нижчого рівня узагальнення утворено в результаті послідовного додаван-

2.3. Пастуші агенти

ня ДО до більш загального значення. Основою виділення та міжгіпонімного протиставлення підкласів B_1, B_2, B_3 є ДО 'стан здоров'я овець', C_1, C_2, C_3 — 'вік овець', а D_1, D_2 — 'стать овець'.

Таблиця 13

I	A	A		
II	B	B_1		B_2
III	C	C_1	C_2	C_3
IV	D	D_1	D_2	

Таблиця 14

I	A	в'їв'чар', ча'бан, пастух, пастир, бача, бутей, боїтар A		
II	B	$B_1=A$		хр'їм'кар, хро'мар B_2
III	C	$C_1=A$	йе(а,і)ло'че(а,і)р', йелеу'нікар', йало'ха, йало'хар' C_2	йїгн'їтар', йагні'ч'ер', йар'чар C_3
IV	D	$D_1=A$	баран'ар', баран'ча(и)р' D_2	

Примітка. I–IV – рівні узагальнення родового поняття (рівні A, B, C, D); A – об'єднує репрезентанти загального значення 'пастух овець'; B_1 – 'пастух, який випасає здорових овець'; B_2 – 'пастух, який випасає хворих овець'; C_1 – 'пастух дорослих овець'; C_2 – 'пастух ялових овець'; C_3 – 'пастух ягнят'; D_1 – 'пастух дійних овець (самиць)'; D_2 – 'пастух баранів'.

На позначення пастуха дійних овець (дорослих самиць), які є основним об'єктом випасання на гірських пасовищах, носії говору здебільшого використовують лексеми із загальним значенням 'пастух овець' (див.: 2.3.1.1).

Спеціальні назви зафіксовано для номінації пастуха ялових овець (яких часом випасали разом із баранами): йело'чер' (55, 56, 64, 66), йало'чер' (43, 66), йалу'ч'їр (34, 48^a, 49, 67), йалу'чер' (36), йело'чер' (37), йїло'чер' (45), йело'ч'ер (48), йело'чер' в'їд йарок (37); йелеу'нікар' (67), йел'їу'нікар' (48); йало'ха (83, 84); йало'хар' (83) [КДА: кк.146, 205; ГГ: 66; Шуевич 1899–1908 II: 185; Brzezina 1992: 217; Грицак 2008: 57;

Піпаш, Галас 2005: 233]: *Йело^ч'ер' / шо бара^н'и пас/ ба^р'ан'і* пасли з йар^к'амаи ^лразом / то назива^у'си йело^ч'ер' (48); Тот, шо з йало^хо^у х^о-дит, — йало^х'ар' (83) [Грицак 2008: 264]; для пастуха ягнят — йігн'і^т'ар' (45), йагн^ч'ер' (37), йар^ч'ар (5). На Рахівщині відома назва йан^ч'ар', утворена внаслідок спрощення групи *гнч* у слові *йагн^ч'ар' < *йаг^н'ар' (ч могло з'явитися під впливом в'й^ч'ар') [Німчук 1992: 184]. Фонетичні варіанти цієї лексеми номінують обидва поняття — 'пастух ялових овець' (йан^ч'ар' (ган^ч'ар') (85), йан^ч'ер' (77)) : 'пастух ягнят' (йан^ч'ар' (83), йан^ч'і(и)р' (84)) [Грицак 2008: 264; Піпаш, Галас 2005: 233]. Етнографічні та лексикографічні джерела фіксують у цьому значенні: ягничник (єгничник) [Шухевич 1899–1908 II: 190; Brzezina 1992: 217; Грінченко 1907–1909 IV: 535], ягнятник [Верхратський 1899, 1901: 84, Желехівський, Недільський 1885–1886 II: 1111], янчар [Желехівський, Недільський 1885–1886 II: 1114].*

Назви *йало^х'ар* 'пастух ялових овець' [ОКДА VII: к. 5; ЛАЗО II: 208; Дзензелівський 1959^а: 109; Дзензелевський 1965: 120], *йан^ч'ар'* (ган^ч'ар'), *йагн^ч'ар'* 'пастух ягнят' [КГ] поширені в закарпатських говірках; *jagniaczar* 'пастух ялових овець і ягнят' [SŁ: 59] — у лемківських; *йагн^ч'ан* 'пастух ягнят' [Онишкевич 1984 II: 400], *йар^к'ар'* 'пастух ягнят і ялових овець' [ММАГ 1975: 94] — у бойківських. Словники інших слов'янських мов фіксують назви: пол. *jahnioasterz*, пол. діал. *bojtar* 'пастух ягнят' [SW II: 124; I: 186], слц. *jahñačiar* 'тс.', *jaloviar* 'пастух молодняка' [VRSR I: 757, 759], чес. *pasák jehňat* 'ягнятник' [UČS II: 1372], болг. *яловар* 'пастух ялових корів чи овець' [БРС: 731], мак. діал. *jalovar* 'тс.' [ОКДА VII: к. 5].

На позначення пастуха баранів в обстежених говірках відзначено лексеми: *бара^н'ар'* (35–38, 43, 40, 45, 48, 49, 53, 83) [ГГ: 21], *баран^ч'ар'*, *баран^ч'ир'* (34): *Ба^р'ан'і^у пасли ок^р'оме// бара^н'ар' си назива^у' (48); *Ба^р'ан^и с'а відл^учує, та баран^а'р' і^х сок^от^ит. Уж^е від пер^ш'ого сер^п'и'а відл^уча бар^а'ни та баран^а'р' і^х сок^от^ит (83) [Грицак 2008: 264]. В. Шухевич виявив слово *слочер* у цьому ж значенні [Шухевич 1899–1908 II: 185]. У закарпатських говірках функціює назва *бара^н'ар'* 'тс.' [ЛАЗО II: 208; Дзензелівський 1959^а: 109; Дзензелевський 1965: 120; КГ], у лемківських — *баран^и'ар* 'тс.' [SŁ: 28], у діалектах польської мови — *baraniarz* 'тс.' [SW I: 96; SJP I: 344].**

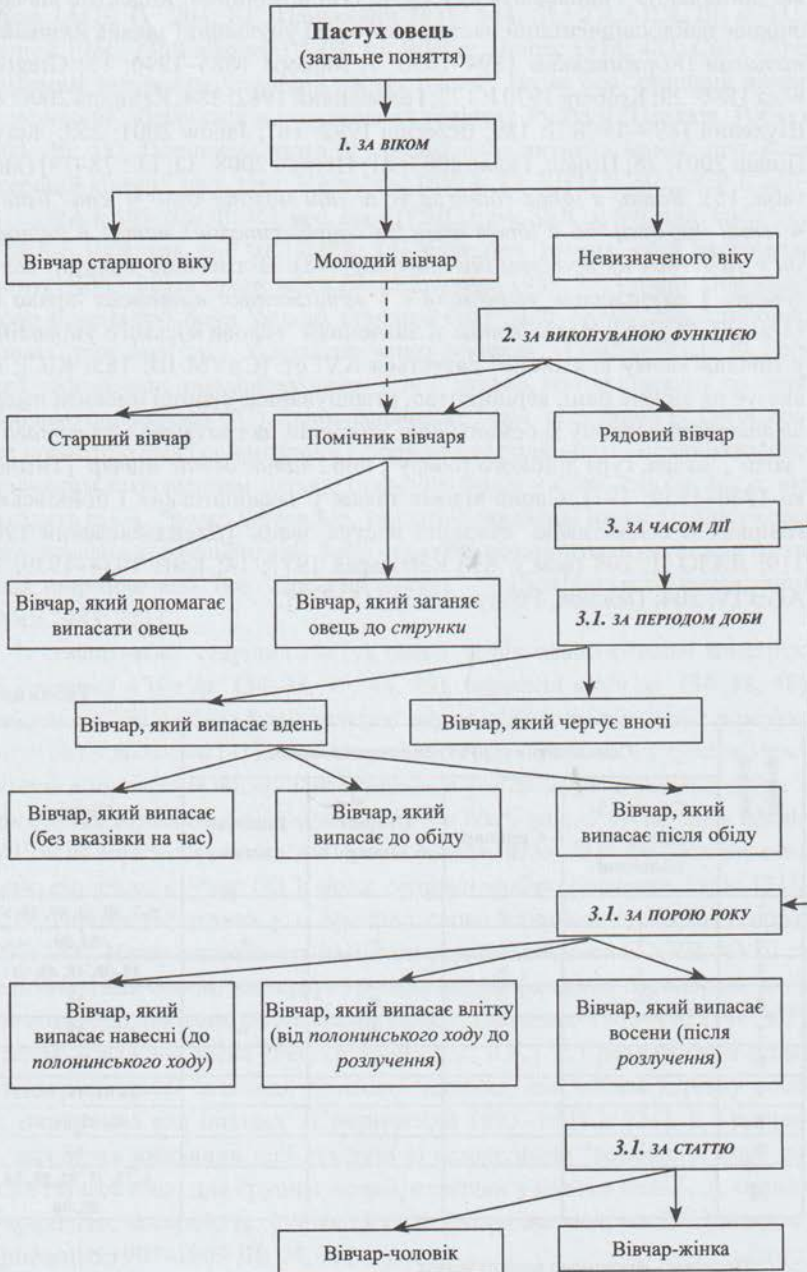
Кульгавих овець здебільшого випасають окремо. На позначення пастуха таких овець на Гуцульщині відомі лексеми — *хр'ім^к'ар* (67), *хро^м'мар'* (36, 45), *хро^м'мал'ник* (37) (від *хр^імка*, *хромак* 'кульгава вівця' [ГГ: 203]): *Хро^м'мар' / шо па^с'е хро^м'і в'і^у'і// і^х йе^ч'асом до^ч'сорок (45).*

Назви вівчарів за суб'єктом дії структуровано відповідно до виду виконуваної роботи (див.: схему 2).

2.3. Пастуші агенти

Схема 2

Диференціація назв пастухів овець за суб'єктом дії



Найвищий ранг вівчарів на Гуцульщині — старші вівчарі, які контролюють процес випасання худоби та керують ним, далі — рядові чабани, які доглядають і випасають худобу, та їхні помічники. Колектив вівчарів очолює найдосвідченіший пастух, якого на Гуцульщині здавна називають *ватагом* [Коржинський 1894–1896: 7; Мосора 1885–1896: 13; Gregorowicz 1880: 29; Kolberg 1970 I: 172; Головацкий 1982: 384; Кайндль 2000: 87; Шухевич 1899–1908 II: 189; Brzezina 1992: 167; Janów 2001: 252; Жегуц, Піпаш 2001: 28; Піпаш, Галас 2005: 21; Негрич 2008: 32; БГ: 78–79] (див.: табл. 15): *Ватаг в'ідпов'ідає за ўс'о/аби молоко було ч'істе/бринза ч'іста/продукц'іа в'ідпов'ідна/ за стандартами// ватаг в'ім'пов'ідаў за молоч'ну продукц'іў/ сир'вар* (48). Відзначено похідні: *ватагувати* || *ватажити*; *ватаж'ін'е* || *ватажство*; *ватажка* 'ліжка ватага' [КСГГ; ЗА]. Назва *ватаг* зі значенням 'голова міського управління у молдавському князівстві' датується XVI ст. [СЛУМ III: 185; КІС], що вказує на вищий ранг, керівництво, старшунство; пізніші писемні джерела фіксують лексему зі семантикою 'старший над ватагою', де *ватага* — 'загін', 'отара, гурт дрібного товару'; пор.: *ватаг овечи* 'вівчар' [Тимченко 1930–1932: 191]. Слово відоме також у закарпатських і бойківських говірках із семантикою 'старший пастух овець' [Дзєндзелєвський 1965: 119; ЛАЗО II: 208 (ком.); КГ; Rebuşarşă 1977: 14; Кміт 1934–1939: 23; АГВ IV: 204; Павлюк, Робчук 2003: 115, 221].

Таблиця 15

Номер моделі	Семантична структура лексики <i>ватаг</i>				Говірки
	Старший вівчар на полонині	Сировар	Старий вівчар	Власник овець	
1	+	+	+		5–7, 30, 31, 43, 55, 67
2	+		+	+	83, 84
3	+	+			35–38, 48, 49, 66
4	+		+		44
5			+	+	53
6	+		+		4, 34, 45
7	+				23, 41, 46, 70, 93
8			+		48, 49, 56, 92
9			+		96
10			+		1, 72, 77, 82, 88, 94, 95, 96

Примітка. Відзначено варіант *ватах* (7).

2.3. Пастуші агентиви

У минулому для вираження значень ‘вівчарський старшина’, ‘завідувач господарства на полонині’, ‘пастух овець’ на Гуцульщині вживали назву *бача* [Головацкий 1982: 362], яка відома в усіх карпатоукраїнських говірках [AGB IV: 204; КГ; Панькевич 1938: 544; SŁ: 27; AJDŁ III: к. 115; Пиртей 1986: 23; Siatkowski 2004: 91; Stieber, Hrabec 1974: 483; СБГ: 27] із основним значенням ‘старший пастух овець’. Назва *бач* ‘старший вівчар на полонині’ збереглася в гуцульських говірках Румунії [Павлюк, Робчук 2003: 96: 15]. Поширена назва й у інших слов’янських мовах: пол. *baca* ‘старший вівчар’, пол. діал. *bacza* ‘тс.’ [SW I: 79; SJPД I: 286; SGP I: 240–241; SJPA I: 103; SWJP: 36], чес. *bača* [PSJČ I: 64; SŠJČ I: 69], слц. *bača* ‘тс.’ [VRSR I: 100], хрв. *bač* ‘тс.’ [HPR: 15], болг. *бач* ‘пастух, який виготовляє бринзу’ [БРС: 28], а також молд. *бач* [Корчмарь 1989: 131] тощо. Пов’язане слово *бача* із сrb. *бача* ‘батько, старший брат’, алб. *bac(ë)* ‘старший брат; дядько’, рум. *baci* ‘тс.’. У досліджуваних говірках, за свідченнями М. Грицака, зафіксовано поодинокі назви *бач’и* ‘дядько, кожен старший чоловік, особливо одружений’ (83). Ранньоалбанське *batja*, за словами В. Орла, вражає повнотою своєї семантичної і формальної подібності з первинним експресивним позначенням батька, старшого брата у слов. *bat(j)a*, *bat’a*, яке походить із і.-е. **pater*. Очевидно, карпато-балканські назви старшого пастуха походять із раннього алб. *batja* через посередництво румунської мови. Хоча вторинне алб. *baç* ‘гірський пастух’ — слов’янського походження [Орел 1983: 211].

Із семантикою ‘старший пастух овець’ зафіксовано описові конструкції *старший в’й’ч’ер’* (34–38, 45, 48, 49), *передній в’й’ч’ер’* (34–38, 48): *Старший в’й’ч’ер’ /шо йшоу наперед /перед /в’й’ч’іми/ в’ін /маіе пожуритиси/ де би по’пасти* (45); *Цес старший в’й’ч’ер’ /акти ви’ни’сували/ дуже бо’гато в’ідпов’ідал’ности/ і це старший в’й’ч’ер’ /перший рос’писуваўси/ а так другий/ третій.../ в’ін /перший в’ідпов’іда’ў за це// йі’кшо там йі’кїс’ на’д’іж чи во’ук /може та’ке/ то /перше ні’тали йі’го* (48): пор.: закарп. *стар’иук*, *старший в’й’чар* [КГ]; молд. *старши ч’обан* [Корчмарь 1989: 131].

О. Горбач зафіксував у с. Бродина слово *ватаман* ‘тс.’ (96) [Горбач 1997: 145]. Назву відзначають пам’ятки української мови із XVII–XVIII ст. на позначення особи, яка керує групою людей (*атаман городовый, атаман кошовый, атаман рыба́льскый* тощо) [Тимченко 1930–1932: 40; КТ], а також у власній назві [Ресстр 1649: 302; КІС]. І. Срезневський подав лексему *ватаман* (*атаман, отаман*) ‘людина, яка займає керівну посаду, є старшою над іншими’ [Срезневский 1893–1903 I: 231]. Б. Грінченко засвідчив вживання цієї лексики із семантикою ‘вообще старше начальствующее лицо для группы людей, стоящих у одного дела [...], отаман у чумаковъ, косарей, [...], пастухов [розрядка моя. — Т.Я.] и проч.’ [Грінченко 1907–1909 III: 74, 75].

‘Рядовий вівчар’ як компонент загального значення ‘пастух овець’ представляють назви *в'їу́ч'ер'*, *чабан*, *пастух*, *пастир'* (див.: 2.1.2).

За характером виконуваної роботи назви помічників вівчарів і ватага поділено на дві групи. Першу — складають деривати дієслова *гнати* (псл. **gnati*) > *го́н'ін:ик* (*го́н'ілник*) (53, 67, 77, 83, 84), *заго́н'іл'ник* (96), *заго́н'ін:ик* (56, 64), *нага́н'іл'ник* (28, 33) ‘помічник (старшого) вівчаря, який допомагає пасти овець і наганяє їх для доїння’ [ОКДА VII: к. 8; ГГ: 74; Brzezina 1992: 217; Грицак 2008: 135, 264; Піпаш, Галас 2005: 38 (*го́н'ілчити* ‘заганяти овець для доїння’): *Гон'ілник майє віу́ч'і у́ стру́нгу гоніти*, або *ходіти у́ полі з йал'їу́ником* (83); пор. теж: бойк. *го́нниник*, *загі́н'чай* ‘тс.’ [Онишкевич 1984 I: 183, 266], бойк. *го́н'ілник* [ММАГ 1975: 93], закарп. *го́н'ілник*, *нага́н'алник* ‘тс.’ [КГ], лемк. *nahaniacz* ‘тс.’ [SŁ: 85]; пол. діал. *nagańacz* [SW II: 52], *honielnik*, *goniec* [там само; Stieber, Hrabec 1974: 170]; слц. *honélnik* ‘підпасич, помічник пастуха овець’ [SSJ I: 504; VSRS I: 634; пор.: Siatkowski 2001: 506], чес. *honák*, *honéc* ‘погонич’ [ЧУС I: 180–181; Siatkowski 2001: 506] тощо.

До другої групи входять назви помічника вівчаря, який заганяє овець для доїння до *стру́нки*, — *струн'кар* (45, 64, 67), *струн'кар'* (34–38, 43, 48, 49, 55, 67), *струн'тар'* (30, 96), *струн'таш* (73): *Струн'кар' / маліи́ х'лопчик / й'аки́ заго́н'е́йє в'їу́ч'і у́ струнку / де до́йут в'їу́ч'і / у́стане рано́ та ї заже́не / а по́тому к'рути́ц' :а б'іл'а с'тайі́ / пома́га́йє ватаго́ви* (48); *Струн'кар' т'іл'ки в'іго́н'а́йє з ко́ш'еру / а в'їу́ч'ер' і до́йут* (36); пор.: буков. *струн'тар'* ‘тс.’ [СБГ: 529]; молд. *струн'гар'* ‘тс.’ [Корчмарь 1989: 32]. Відзначено *струнку'вати* ‘гнати овець у *струнку*’ [КСГГ: 3А].

Засвідчено аналітичні назви, де слова-конкретизатори вказують на рангове протиставлення, підпорядкованість, — *менч'її в'їу́ч'ер'* (45, 48, 55), *менши́й в'їу́ч'ер'* (40), *менши́й пастух* (67), *молодши́й в'їу́ч'ер'*, *задни́й в'їу́ч'ер'*, *в'їу́ч'ер'є пом'іч'ник* (34–38, 48) [Brzezina 1992: 217]: *Менч'її в'їу́ч'ер' ішоу́ по́зад в'їу́ч'їу́ // в'їчн со́коче йіх / шоб не п'їчу́ли у́ дру́гий б'ік* (45); *Старши́й в'їу́ч'ер'* — *це пе́редни́й / а менши́й* — *задни́й* (48).

У Рахівському районі поширені лексеми *пома́галник*, *по́мочник*, *с'лужка* (пор.: чес. діал. *slouha* ‘тс.’ [Siatkowski 2001: 506]), *пуч'телник*, *зетеш*, *костош* ‘помічник вівчаря’ (83) [Грицак 2008: 259, 265; Дзєндзелевський 1965: 120].

Я. Рігер засвідчує вживання в лемківських говірках слова *bacza* та *bojtár* ‘помічник вівчаря’ [SŁ: 32]; пор.: слц. *bojtár* ‘тс.’, хрв. *bójtār* ‘тс.’ [ЕСУМ I: 224; НРР: 50], пол. діал. *bojtar* ‘тс.’ [Stieber, Hrabec 1974: 170], *juhasbojtar* ‘тс.’ [SW II: 185].

Диференціація пастухів за віком представлена в гуцульських говірках нечітко. На позначення старого пастуха засвідчено лексему *ватаг* (див.:

2.3. Пастуші агенти

табл. 15), яка з такою ж семантикою функціює на Бойківщині: бойк. *ва-маг* [Онишкевич 1984 I: 85; ММАГ 1975: 9].

Значення ‘молодий вівчар’ інколи репрезентують дедемініутивні назви, зокрема в *і'у'чарик* ‘молодий пастух овець’, *ганчар'ча* ‘пастух ягнят, молодий (малий) хлопець’, *бойтар'чук* ‘малий хлопець, який допомагає пасти’ [КГ; ЗА]. Принагідно зазначу, що помічниками вівчарів здебільшого були молоді хлопці.

Випасали худобу на полонинах переважно чоловіки. На Закарпатті засвідчено лексеми на позначення пастуха овець — жінки: в *і'у'чар'ка*, *баран'ачка* || *баран'ничка*: *Ни бєри баран'ачку/ бо по'падеш у дур'н'ачку* [КГ].

Назви пастухів овець у гуцульських говірках виявляють диференціацію за часом (періодом доби та за порою року згідно з пастушим календарним циклом) і тривалістю дії.

Відповідно до періоду доби — до обіду чи після — виявлені лексеми формують опозицію: *дополуднар'* (76, 77) [ГГ: 74; Дзєндзелівський 1959^a: 109], *старший* (77) ‘пастух овець, який випасає до обіду’: в *ідполуднар'* (77) [ГГ: 37; КГ]; пор.: в *імполудн'и* ‘після обіду’ [Піпаш, Галас 2005: 27], *п'ідстарший* (76, 77) ‘пастух овець, який випасає після обіду’. Це вказує на те, що основним періодом випасання овець є дообідній час, а пастух, який випасає їх у цей час, — найголовніший. Для номінації пастуха, *шо вартує уночи*, В. Шухевич виявив слово *нічник* [Шухевич 1899–1908 II: 190], відоме воно й у сучасних говірках на Рахівщині — *н'іч'ник* ‘черговий чабан на полонинській *стаї*’ [Піпаш, Галас 2005: 118]; пор.: *н'іч'не* ‘нічне чергування біля ягнят’ [КГ: б.м.з.] і *н'іч'нар'ка* ‘кошара, де ночують вівці’ (55).

Залежно від кількості вівчарів на полонині і, відповідно, можливості позмінної праці, у закарпатській частині Гуцульщини зафіксовано нomen *талан'товий*, *таланто'вик* на позначення пастуха, який випасає овець цілий день (*шо х'одит у'талан*) (83) [Грицак 2008: 256]: *Йак и'де ц'ілий ден' з в'і'у'ц'ами/ та то'то у'талан, а йак н'і'у'ден' — то у'пєрепуст// в'ін мусит талану'вати ц'і'ле л'і'то/ бо н'і'ма ко'му го перепус'кати* (83). У Косівському районі Івано-Франківської області мовці активно вживають дієслово *перепус'кати* ‘заміняти один одного’ (34–38); пор.: *перепусток* ‘вівчар, який згідно із встановленою чергою має вихідний’ [Мандибуря 1978: 39], *і'ти у'талан*, *талану'вати* ‘випасати овець упродовж цілого дня’, *і'ти у'пєрепуст* ‘випасати овець півдня’ (83). У досліджуваних говірках слово *та'лан:ик* номінує також працювиту людину [ГГ: 180]; пор.: *робити у'талан* ‘багато працювати’ [КСГГ]; пор.: бойк. *талан* ‘вистнажлива праця’, *та'лан:ик* ‘робітник’, *талану'вати* ‘тяжко працювати’ [Онишкевич 1984 II: 278; Желєхівський, Недільський 1885–1886 II: 945; Грінченко 1907–1909 IV: 244].

На позначення підмінного пастуха відзначено словосполучення *по-мочник* *ватага*, *по-мочник с'тайі* (37), а в минулому функціювала назва *п'ідм'ін:уї* (37), *п'у'дм'ін:уї* (48): *За колгоспу буу такиї п'ідм'ін:уї/ о'цеї/ шо перепускаї/ і зараз ѓе по-мочник ватага/ по-мочник с'тайї/ ѓакиї перепускаїе* (37); *Була і п'ідм'ін:а до'їарка/ та ѓак ран'ше ѓ колгосп'і/ і п'ідм'ін:уї пастух/ в'ін п'ідм'ін'ау'с'іх/ т'реба ми'н'і п'іти до'дому/ ну там с'іно'кос/ та'ке/ до'пустим/ реу'матизм* (48).

Лексема *вес'нар'* 'вівчар, який випасає навесні' (83), яку зафіксував М. Грицак, дає змогу диференціювати пастуші агентиви за ДО 'пора року'. Спеціальні назви пастуха, який доглядає овець восени чи взимку, як свідчать опрацьовані джерела, відсутні, хоч активно вживають мовці на досліджуваній території *осе'нар'ка*, *л'ім'нар'ка*, *зім'їўка* 'кошара для овець' [КГ: Рахівський район], *зі'марка* 'тс.' (64, 67) [ГГ: 83], *осену'вати* 'працювати пастухом восени' (5, 34–38), *осе'нити* 'тс.' (83); *осе'нован':а*, *л'ітован':а*, *зі'мован'а* 'пора випасання овець' (83) тощо.

Для назв пастухів овець за суб'єктом дії характерні гіперо-гіпонімні відношення, яким властива паралельність ДО, їх логічна незалежність. В основі поділу — родова назва (загальна назва пастуха овець), яку можна поділити на підставі кількох семантичних ознак, зокрема 'вік пастуха', 'стать', 'виконувана функція' та 'час дії' (див.: схему 2).

У межах гіперо-гіпонімної парадигми за ступенем узагальнення родового поняття наявні такі типи відношень: інклюзивні (між гіпонімом і гіперонімом), відношення включення нижчого класу у вищий за спільними ознаками, що об'єднують один клас із іншим, напр., назви *їгн'ітар'* 'пастух ягнят', *хр'ім'кар* 'пастух кульгавих овець' ¶¹⁷ *в'їўч'ер'* 'пастух овець' (загальне поняття); *ватаг* 'старий вівчар', *го'н'ільник* 'помічник чабана' ¶ *в'їўч'ер'* 'пастух овець', та протиставні (міжгіпонімні), за спільними ознаками, що відрізняють один клас (групу понять) від іншого, формуючи опозиції: *їгн'ітар'* 'пастух ягнят' : *їелеу'ні'кар'* 'пастух ялової худоби' : *в'їўч'ер'* 'пастух дорослих овець' (за віком овець), *ватаг* 'старший вівчар' : *в'їўч'ер'* 'рядовий чабан' : *го'н'ільник* 'помічник вівчаря; молодший пастух овець' (за виконуваною функцією).

2.3.1.1.2. Назви пастуха великої рогатої худоби. Серед членів пастушої громади виділяють пастухів великої рогатої худоби (*мар'жсини*, *худоби з'рубойі*), яку на гірських пасовищах звичайно випасають окремими чередами. Назви пастуха, який доглядає стадо великої рогатої худоби на полонині, представляє в гуцульських говірках низка назв: *боу'гар'*, *ва'кар'*, *ско'тар'*, *пастух*, *паст'тир'* (див.: картосхему 5), серед яких найпоширеніша — *боу'гар'*, для якої характерна формальна та семантична

17. Знак ¶ означає "включення".

2.3. Пастуші агенти

варіативність (див.: табл. 16). Територіальні різновиди назви подано на картах атласів [КДА: кк. 146, 205; ЛАЗО III: к. 409; ОКДА VII: к. 2; ОЛА VIII: кк. 23, 26]. У записах дослідників Гуцульщини (етнографів і лінгвістів) слово 'боўгар' має значення 'пастух корів (і биків)' [Коржинський 1894–1896: 3; Мосора 1885–1896: 7; Головацкий 1982: 368; Шухевич 1899–1908 II: 189; V: 281; Онишук 1912^а: 148; Кайндль 2000: 87; Мандибура 1978: 36; Brzezina 1992: 161; Гуцульщина 1987: 100; Кобилянський 1928: 12; ГГ: 27; Janów 2001: 16; Жеґуц, Піпаш 2001: 22; Піпаш, Галас 2005: 14; Негрич 2008: 26; Лесюк 2008: 91; пор.: Желехівський, Недільський 1885–1886 I: 35; Гринченко 1907–1909 I: 78]; *Боўгар'і/ то за коро-вами* (49); *В'ід би'к'іў і в'ід телиц'їellowих/ то називаўси 'боўгар'* (48).

Номен 'боўгар' 'пастух великої рогатої худоби', 'пастух корів' відомий на Закарпатті [ЛАЗО III: к. 409; КГ; Rebuşarşă 1977: 11], Буковині (спорадично) [КДА: кк. 146, 205]; пор.: пол. діал. *bouhar* 'пастух' [SW I: 194].

Таблиця 16

Номер моделі	Семантична структура слова 'боўгар'					Говірки
	Пастух ВРХ	Пастух корів	Пастух биків	Пастух биків і ялових телиць	Старший пастух корів	
1	+	+	+		+	67, 77
2	+	+			+	34–38, 55
3		+	+			69, 78, 84
4		+			+	56, 66
5	+	+				5, 30, 31
6	+		+			96
7	+			+		45, 48
8	+				+	25, 65
9	+					9, 28, 33, 48*
10		+				11, 43, 49, 53, 72, 73, 75, 76, 79, 83–85
11			+			4, 23, 51
12					+	70

Примітка. Відзначено варіанти *боўгаі* (65), *боўгар'* (72), *бо'вар'* (96).

Розділ 2

До семантичної мікрогрупи входить слово гул'аш (82) [ГГ: 27, 55; КДА: кк. 146, 205; ЛАЗО III: к. 409], яке зафіксоване в Рахівському районі Закарпатської області із дещо вужчим значенням 'пастух череди корів (на полонині)' та 'старший пастух' (75, 81–84) [Жегуц, Піпаш 2001: 46; Піпаш, Галас 2005: 44]; пор. також гул'ар 'пастух (загальна назва)' (5), 'пастух волів і молодняка' (7). Номен гул'аш відомий у закарпатських говірках із семантикою 'пастух великої рогатої худоби', 'пастух корів', 'пастух биків', 'пастух биків і ялівок' [ЛАЗО III: к. 409; КДА: кк. 146, 205; КГ; ОЛА VIII: кк. 25b; Siatkowski 2004: 91; Лизанець 1976: 592], у бойківських — 'полонинський пастух' [ММАГ 1975: 93; КДА: кк. 146, 205].

На території буковинської Гуцульщини функціює назва вакар' (див.: табл. 17, картосхему 5); пор.: буков. вакар' 'тс.' [СБГ: 46; теж вака 'корова'; вакарювати 'пасти корів, бути вакарём'; Горбач 1993⁶: 331; ОЛА VIII: к. 23; Siatkowski 2004: 119–120]. Давні регіональні джерела фіксують слово зі значеннями 'пастух корів' [Верхратський 1899, 1901: 5; Кобилянський 1928: 86; Janów 2001: 251], 'надзиратель чабанів' [Мосора 1885–1896: 13].

Таблиця 17

Номер моделі	Семантична структура лексики вакар'					Говірки
	Пастух ВРХ	Пастух корів	Старший пастух	Пастух коней	Людина, яка підтримує вогонь і варить їжу в колибі на полонині	
1	+					88, 91–93, 95
2		+				95, 96
3			+			48
4				+		5
5					+	87

У минулому для вираження поняття 'пастух великої рогатої худоби (переважно корів)' на Гуцульщині були поширені назви ско'тар' (вживають на Рахівщині також із семантикою 'дояр'); пор.: ско'тарити 'випасати худобу', 'бути доярком'; ско'тар'ка 'випасання худоби', 'приміщення для худоби', 'жінка-пастух', 'доярка' та ін. [Коржинський 1894–1896: 51; Шухевич 1899–1908 V: 295; Janów 2001: 210; пор. ще: Желехівський, Недільський 1885–1886 II: 877]. У цьому значенні вживають номен на Рахівщині (75, 80–84) [Жегуц, Піпаш 2001: 135; Піпаш, Галас 2005: 176]. Функціює слово в цьому ж значенні в закарпатських говірках [КГ; ЛАЗО III: 409; КДА: кк. 146, 205], бойківських [Онишкевич 1984 II: 226], у діа-

2.3. Пастуші агенти

лектах польської мови: *skotarz, skotnik* [SW VI: 167; Siatkowski 2001: 506], молдавської — *скутап*¹ (із слов. *скотар*) ‘старший чабан’ [Корчмарь 1989: 131]. У чеській мові поширене спільнокореневе слово *skoták* ‘те.’ із характерним суфіксом *-ak-* (*pasák, ovcák, volák* тощо) [ЧРС II: 325].

Слово *ску́тарь* засвідчують східнослов’янські пам’ятки раннього періоду [Срезневский 1893–1903 III: 385], а також пам’ятки української мови з XVIII ст. [КТ].

У досліджуваній діалектній зоні засвідчено: *пастух, пастур’ (пастер’)* ‘пастух великої рогатої худоби’, ‘пастух корів’ (див. табл. 11, 12).

Етнографічні джерела фіксують у гуцульських гівірках лексему *гайде́й* ‘пастух рогатої худоби’ [Шухевич 1899–1908 II: 189 (учений вважав, що назву утворено від вигуків *гайда і гей* — *гайдéй* (від покрикування “гайда гей!”); Мандибуря 1978: 36; Brzezina 1992: 162; пор.: Желехівський, Недільський 1885–1886 I: 134], яка, ймовірно, є фонетичним варіантом *гайда́й* ‘пастух’ [Піпаш, Галас 2005: 32].

Назва *гайда́й (гайда́р)* ‘погонич волів, яких гнали далеко на продаж’ відома з українських пам’яток XVII–XVIII ст. [Тимченко 1930–1932: 501; Реєстр 1649: 534; КІС; КТ; пор.: *гайда́р(ь)* ‘пастух овець’ [Желехівський, Недільський 1885–1886 I: 148; Грінченко 1907–1909 I: 265; СУМ II: 16]; у діалектах польської мови відзначено: *hajda, hajdaj, hojdak, hajdak* ‘пастух у горах’, ‘старший пастух’, ‘пастух великої рогатої худоби’ [SW II: 4; Indeks SGPA: 201].

У Рахівському районі Закарпатської області відоме слово *бої́тар* ‘пастух череди корів на полонині’ (69, 70, 72, 76–79, 82, 85), яке в закарпатських гівірках поширене зі значеннями: ‘пастух великої рогатої худоби’, ‘пастух череди корів на полонині’, ‘пастух власних корів’, ‘пастух волів’, ‘підпасич’, ‘той, хто переганяє худобу на ярмарок’ [КГ; ЛАЗО III: к. 409; Siatkowski 2004: 91–92].

Лексема *лепо́тар* ‘пастух, який випасає та доїть корів’ (77) рідкофіксована [ЛАЗО III: к. 409].

На позначення пастуха (очевидно, череди великої рогатої худоби) на Рахівщині мовці вживають слово *череда́р* (83, 84) [Піпаш, Галас 2005: 219], ареал поширення якого продовжується в середньозакарпатських гівірках і спорадично в центральній частині бойківських верховинських [ОКДА VII: кк. 2, 3; ЛАЗО III: 409; КДА: кк. 146, 205; КГ; Панькевич 1938: 435; Сабашко 2008: 413; Захарків 1985: 96; Siatkowski 2001: 506]. До речі, за даними ОКДА, це слово відоме лише в діалектах української мови [Гриценко 2008: 37]. Спільнокореневе *череда́ш* відзначене в цих самих гівірках зі семантикою ‘черговий пастух, чередник’ [Піпаш, Галас 2005: 219].

Окрім загальних назв пастуха великої рогатої худоби, в аналізованих гівірках наявні спеціальні назви пастуха корів, волів і телят.

Лексему *коро́вар* 'пастух корів' (45, 48, 48^a, 51, 83, 84) [ГГ: 27; Brzezina 1992: 217; Janów 2001: 103; Піпаш, Галас 2005: 84] фіксують етнографічні регіональні джерела [Мандибура 1978: 36; Гуцульщина 1987: 101]: *А в'їд ко́роу назива́уци коро́вар'// в'їн пас ко́рови діїн'ї/ то називали і бо́уґар'/ але б'їл'ше ка́зали коро́вар'/ бо це в'їд ко́роу* (48). На Буковині відома назва *ко́ровник* 'чередник, пастух череди корів' [СБГ: 225], лемк. *коров'яр* [Пиртей 1986: 179]; пор. спільнокореневі: пол., пол. діал. *krowiarz, krowopas* [SW II: 564; SJPД IV: 1161; SJP I: 988; Janów 1938: 117; Індекс]; слц. *kraviak* [VSRS I: 929]; чес. *křovnik* [SSJČ I: 1024], хрв. *krävār* [HPR: 347] тощо.

Слово *во́лар* || *во́лар* (76, 77, 83, 84) поширене на Гуцульщині (Равнівський район) для номінації пастуха волів [Піпаш, Галас 2005: 29; теж 'власник волів']. На Косівщині мовці вважають назву *во́лар* (34–38) застарілою. Ареал поширення назви *во́л'ар* продовжується далі в закарпатських, бойківських говірках [ОКДА VII: к. 3; ЛАЗО III: 409; Онишкевич 1984 I: 140; ММАГ 1975: 93; Захарків 1985: 97], де активно вживають варіанти *во́л'ар* [КГ], *во́лар* [Сабадош 2008: 413], *воло́вар* [ЛАЗО III: 409; КГ; Онишкевич 1984 I: 140], *во́рал* [Онишкевич 1984: там само]; пор. теж: лемк. *woliar, wolowar* [SŁ: 142, 143]. Словники слов'янських мов з аналогією семантикою фіксують: пол. *wolarz, wolownik* [SW VIII: 686], пол. діал. *wolarek* [там само], слц. *voliar* [SSJ V: 142; VSRS V: 439], чес. *volař, volák* [SSJČ IV: 1111], хрв. *vòlār* [HPR: 1195], болг. *воло́вар* [БРС: 70] та ін. Давні писемні пам'ятки української мови засвідчують словотвірні варіанти: *воло́вникъ, воло́пасъ* 'пастух волів' і *воло́вець* 'погонич волів' [СЛУМ IV: 208, 209; КІС].

Значення 'пастух волів' у гуцульських говірках представлено поодиноким словом *биреш* (*бир'їш*) (5), яке спорадично засвідчене на Закарпатті як назва пастуха корів [ЛАЗО III: 409 (ком.)].

Складні назви *бо́уґар* 'в'їд йа(е)лового (37), *бо́уґар* вид йелової худоби (48) номінують пастуха недійної, ялової худоби (телиць): *Телиц'ї насли окроме// насли бир'ше молод'ї хлопц'ї// теж бо́уґар'ї вид йелової худоби/ або йел'їу́нкар'/ чи йел'їу́ник* (48).

Для номінації пастуха телят (якщо їх випасали окремо) використовують назви *тел'ет'ник* (77) [ГГ: 182], *тел'етнек* (91, 92), *тел'итнек* (83, 84) [КДА: кк. 146, 205; Піпаш, Галас 2005: 189], які засвідчені також із семантикою 'приміщення, загорода для телят (на полонині)' [КСГГ; Janów 2001: 235]. Слово *телятныкъ* відзначає давня пам'ятка Реєстр Війська Запорозького 1649 р. у власній назві: *Федор Телятныкъ* [КІС].

У минулому на Гуцульщині функціювала лексема *тел'и'ч'ир* 'пастух телят' (83, 84) [Піпаш, Галас 2005: 189, теж 'хлів для телят'], *телсчер*

2.3. Пастуші агенти́ви

‘тс.’ [Шухевич 1899–1908 II: 190; Brzezina 1992: 217]. У говірках Закарпатської області, за матеріалами М. Грицака, функціують назви *мелич-нар’*, *меличкар’*, *мел’атник* [КГ], а на Бойківщині — *мел’атник* [КДА: к. 146]; пор.: слц. *tel’atnik* ‘пастух телят’ [VSRS V: 45], чес. діал. *teletnik* ‘тс.’ [PSJČ VI: 67], болг. *мелчар* ‘тс.’ [БРС: 655] та ін.

Окрім назв пастухів великої рогатої худоби, відзначено також назви їхніх помічників і погоничів, зокрема: *п’іднасач* ‘помічник пастуха’ (22, 43), *п’іднасач* ‘тс.’ (41), *п’іднасуч* ‘тс.’ (44); пор.: пол. діал. *podpasek*, *podpasicz*, *podpasyez* ‘тс.’, пол. *podpastych* ‘тс.’ [SW IV: 396].

Лексема *погонич* (25, 41, 65), *гун’чаї* [Janów 2001: 78] номінує на Гуцульщині погонича; людину, яка супроводжує худобу, коли її переганяють куди-небудь; пор.: пол. діал. *rogonicz*, *roganiacz* ‘хлопець-погонич волів’ [SW IV: 465]. У бойківських говірках поширені спільнокореневі номени *го’нин:ик*, *загін’чай*, *погін’ч’ай* (*погін’ч’ай*) [Онишкевич 1984 II: 91].

Цю групу доповнюють назви *гаїнар*, *гаїн’ар* (37, 48^a (заст.)) [Шухевич 1899–1908 I: 84; V: 283; Janów 2001: 67]: *Ни маю добрих гайнарів, аби мені займили на полонину маржину* [Janów 2001: 67]; *Були ко’лис’ гайнар’ і/го’нили ху’добу куд’ис’ да’леко/ на з’дачу/ на’приклад/ чи ше шос’/ або з полони’ни г’нали ху’добу* (37). У закарпатській частині Гуцульщини зафіксовано лексему *гаїташ* ‘погонич’ [Жегуц, Піпаш 2001: 36], поширену на Закарпатті: закарп. *гаїташ* ‘тс.’, закарп., гуц. *гаїто’вати* ‘гнати, поганяти (коней)’ [RS: 17; Піпаш, Галас 2005: 32; Siatkowski 2004: 89].

Назви жінок, які випасають худобу, формують опозицію стосовно назв чоловіків за статтю: *боу’гар*: *боу’гар’ка* [Негріч 2008: 26], *ско’тар*: *ско’тар’ка*, *во’лар*: *во’лар’ка*, *воло’вар’ка*, *бої’тар*: *бої’тар’ка*, *мел’етник*: *мел’етн’ица* [КГ].

Особливістю назв пастухів великої рогатої худоби є наявність системних зв’язків у межах семантики одного слова. Для семантичної структури слів *боу’гар*, *гул’аш*, *пас’тир*, *пас’тух*, *вакар’*, *гаї’деї* характерні і родо-видові відношення (‘пастух корів’, ‘пастух волів’ † ‘пастух великої рогатої худоби’), і видо-видові (‘пастух корів’: ‘пастух волів’, ‘пастух корів’: ‘пастух ялової худоби’: ‘пастух телят’, ‘чоловік-пастух’: ‘жінка-пастух’; усі вони підпорядковані родовому поняттю ‘пастух великої рогатої худоби’).

2.3.1.1.3. Назви пастуха коней. Коней на полонині виділяли в табуни й пасли *самими верхами* [Шухевич 1899–1908 II: 211], а на сучасних полонинах *кон’і пере’важно па’суц’:а’ б’іл’а с’тайі са’м’і/’ран’ше йїх пас кон’ух/ в’ід коней та’ка’ назва/ але те’пер то так не’ма/ бо то та’ке дес’їе з дес’атеро’ коней/ то йе по’р’ізному/ йе б’іл’ше коней/ йе мен’ше* (36).

Значення ‘пастух коней’ репрезентують деривати (див.: картосхему б):

- **кон-**: *кон'ух*, *ко'н'ар'*, *кон'ухар'*, *кон'їнар* (заст.), *к'їн:ук* — функціують у різних варіантах у всьому ареалі: *Тої/ кот'риї пас т'ї кон'ї/ то називали к'їн:ук/ до конії* (48); *Кониї було сорок п'ятеро ў тої ч'ес// називаўси кон'ух/ шо пас* (36);
- **стад-**: *ста'дар'*, *стадник* — поширені у Верховинському і Косівському районах Гуцульщини;
- **табун-**: *табун:ук* (42) — спорадична фіксація;
- **пас(т)-**: *пастух* — поширене на півночі Гуцульщини.

Деякі з наведених назв у цьому ж або близькому значенні функціують в інших карпатоукраїнських діалектах, напр., закарп. *ко'н'ух* 'тс.', *к'їн:ук* 'тс.'; *кон'ухар'* 'господар, власник коней' [КГ], бойк. *ко'н'ар'*, *кон'ух*, *кон'ухар'* 'той, хто доглядає чи пасе коней або торгує ними' [Онишкевич 1984 I: 374; ММАГ 1975: 93; Захарків 1985: 97], лемк. *koniар* 'пастух коней' [SŁ: 68]; у слов'янських мовах: пол. діал. *koniарz* [SW II: 439], чес. *koňák* [PSJČ II: 228; SSSJ I: 925; UČS I: 458], слц. *koniар* [SSJ I: 733; VSRS I: 888], хрв. *koňjār* [HPR: 330], болг. *коняр* [БРС: 272]; пол. *koniuch* [SW: там само; SJPД IV: 923; SJP I: 928], пол. діал. *koniucha* [SW: там само; SJPД: там само]; хрв. *konjušar* [УХСС: 143, 446]; чес. діал. *kobylák* [PSJČ II: 174; SSSJ I: 898] тощо.

Давні пам'ятки української мови фіксують номен *конюх*, стрижневий семантичний компонент якого в різний період — 'той, хто доглядає коней' [Срезневский 1893–1903 I: 1277; ССУМ I: 495; КІС; Желехівський, Недільський 1885–1886 I: 363, 364]. Назва *ко'н'ар'* — пізніше утворення, її подають словники С. Желехівського, С. Недільського і Б. Грінченка на позначення пастуха коней. Лексема *конюхар'*, за словами О. Захарків, утворена внаслідок "своєрідної контамінації, що виявляється у формальному нарощенні додаткового агентивного суфікса на вже сформовану відіменникову назву особи за родом заняття (*конь* < ^{-арь > коняр}
< -х > конюх > *конюхарь*)" [Захарків 1985: 97].

Лексема *ста'дар'* [ГГ: 177; Janów 2001: 217], за матеріалами ОКДА, зі значенням 'пастух коней' відома тільки в українських говірках [ОКДА VII: к. 4; Гриценко 2008: 37], пор. теж: гуц. *стадник* 'пастух корів' (41, 65), *ста'дар'* 'пастух' [Піпаш, Галас 2005: 183]. Документує її Реєстр Війська Запорозького 1649 р. у власній назві: *Пилип Стадник* [Реєстр 1649: 560; КІС], фіксують етнографічні регіональні дослідження та словники [Шухевич 1899–1908 II: 189; Желехівський, Недільський 1885–1886 II: 914]. Пам'ятки киеворуського періоду відзначають слово *стадъникъ* 'той, хто належить до стада' [Срезневский 1893–1903 III: 490], а згодом — із семантикою 'плідник (жеребець, бик)' [КІС, пор.: Желехівський, Недільський 1885–1886 II: 914]; пор.: пол. *stadnik* 'тс.' [SW VI: 382; SJP III: 294; SWJP: 1054].

2.3. Пастуші агенти

Лексему *табун:ик* (42) як назву пастуха коней спорадично відзначено на Косівщині; пор. теж: пол. діал. *tabuńczyk, tabuniarz* [SW III: 4; пор.: ОЛІА VIII: к. 25а]. На Бойківщині значення ‘пастух коней’ репрезентує давнє слово *ораль* [Онишкевич 1984 II: 23; Захарків 1985: 96], в основі якого псл. **орь* ‘жеребець’ [ЕСУМ III: 402]; пор.: гуц. *в’ір, ворик* ‘тс.’ [КСГГ].

2.3.1.1.4. Назви пастуха кіз. *Ў даўн’і часі випасали к’із на полонин’і/це було дуже поширене/ўперед буў спеціал’ніі козар’/і було нав’іт’ по три сотки к’із по поло’нинах/ка’заў м’іі д’ід’//тепер ііх йе мало і па’сут’разом з в’іў’ами* (38).

Назви *козар’* (7, 37 (заст.), 45, 64, 83, 96), *козар’чук* (83) [Грицак 2008: 280], *козарик* [Janów 2001: 105]: *Ран’че-ран’че даўно/то буў сп’іў’ал’ніі козар’/кози пас* (48). Лексему *козар’*^(?) нотують етнографічні записи дослідників Гуцульщини [Kolberg 1970 I: 174; Шухевич 1899–1908 II: 190; V: 178; Мандибура 1978: 37, 55, 101], регіональні та загальноновні словники [Гнатюк 1910: 337; ГГ: 98; Brzezina 1992: 164; Janów 2001: 105; Грицак 2008: 280; Жегуц, Піпаш 2001: 75; Піпаш, Галас 2005: 81; теж: Желехівський, Недільський 1885–1886 I: 356; Грінченко 1907–1909 II: 265]. Це слово відзначають матеріали до СЛУМ [КІС]. Відома назва *козар’*^(?) у бойківських, закарпатських, лемківських говірках [Онишкевич 1984 I: 365; ММАГ 1975: 93; Захарків 1985: 98; КГ; Сабадош 2008: 147; Пиртей 1986: 173]; пор. теж: пол. *koziarz* [SW II: 511, SJPD IV: 1077; SJP II: 967], пол. діал. *kozopas, kozarz* ‘тс.’ [SW II: 511], слц. *koziar* [VSRS I: 919], чес. *kozák, kozař, pasák koz* ‘тс.’ [PSJČ II: 329, SSIČ I: 978], хрв. *kòzār* ‘тс.’ [HPR: 324], болг. *козар* [БРС: 264] тощо.

2.3.1.1.5. Назви пастуха свиней. За великою кількістю свиней на гуцульських полонинах до I Світової війни доглядав пастух, якого називали *свинар* [Шухевич 1899–1908 II: 190; Brzezina 1992: 217; Мандибура 1978: 37; Гуцульщина 1987: 101]. Тепер на гірських пасовищах свиней здебільшого не випасають: *Сви’неі йе д’войе/т’роіе коло с’тайі/ватас’німи заї’майец’а* (37). На Рахівщині відзначено лексеми *сви’нар’* та *свино’пас* ‘пастух свиней’ [Піпаш, Галас 2005: 171]. О. Горбач у с. Бродина занотував слово *свинар* ‘згінник і торговець свиньми’ (96) [Горбач 1997: 214]. Це слово поряд із композитом *свинопас* виявляють давні українські пам’ятки у прямому та переносному значеннях, а також у складі власних назв [КІС]. У бойківських і закарпатських говірках [Онишкевич 1984 II: 207; Захарків 1985: 98; КГ] функціює номен *сви’нар’*^(?) ‘хто доглядає свиней’; пор.: пол. *świniarz, świniak, świniopas* [SW VII: 790; SJP III: 435; SWJP: 1116], слц. *sviniar* [VSRS IV: 646], чес. *sviňak, sviňář, svinar* [PSJČ V: 957], болг. *свинар* [БРС: 598]. Оказіонально на Рахівщині засвідчено назву *гон’даш* ‘свинопас’ (81) [Жегуц, Піпаш 2001: 45; див.: Siatkowski 2004: 93–94].

2.3.2. Назви осіб, які беруть участь у процесі випасання

2.3.2.1. Назви власника чи орендаря полонини. Для номінації власника чи орендаря полонини, обраного сільською громадою для організації випасу худоби на полонинах і керування ним, носії досліджуваних говірок здебільшого використовують лексему *депутат*, яка функціє в усьому гуцульському ареалі [КСГГ; 3А; ГГ: 57; Janów 2001: 40; Негрич 2008: 61; Грицак 2008: 265; Жегуц, Піпаш 2001: 47; Піпаш, Галас 2005: 46]; спорадично зафіксовано *репутат* (83): *Депутат — це ўже за в'ідуўч'иї було за кол'госпу/ а до кол'госпу це називали депутат/ а зара тоже депутат/ вернулоси/ це ўже в'ін соб'і к'єрує [...] три дни ў тижни депутат маў би бути ў полонин'и/ в'ін привоз'є ў йїсти/ ди'виўси за по'р'едком/ ко'рови'е пома'гаў до'їти/ в'ін ни сид'іў/ скла'ў руки/ в'ін робе ўс'о то/ шо і ми/ але в'ін мае право ни'ти до'дому/ продукт'іў завести дес там на'реб'нок/ куда т'реба// ў с'іл'с'ку раду ни'ти/ шос' там д'їла р'їшити/ т'реба бути там/ т'реба ни'де* (48). Назву наводять етнографічні регіональні джерела [Мосора 1885–1896: 35; Шухевич 1899–1908 II: 184; V: 284; Brzezina 1992: 161; Дзендзелевский 1965: 121] і словники [Желехівський, Недільський 1885–1886 I: 177; Грінченко 1907–1909 I: 368]; пор.: закарп. *депутат* (*репутат*) ‘тс.’ [КГ]. В українській мові пам'ятки фіксують її від XVI ст. зі значеннями ‘представник суду’, ‘посол, делегат’ [КІС].

Цю СМ доповнює спорадично зафіксоване слово *л'іварент* ‘орендар полонини’ (91), *ливо'рант* ‘підприємник випасу худоби’ (96) [Горбач 1997: 182; КСГГ; ГГ: 112; Мандибуря 1978: 33]: *Л'іварент йшоў по л'удих/ хто мае в'іўци/ і ка'заў/ к'іл'ко да'їе бри'нзи/ с'єру на в'іўч'у// бо на м'іру ў нас ни було// то'гди на'їмає в'іўч'єр'іў/ ватага/ за'го'н'ін:ика* (91); пор.: *л'іварант* ‘постачальник’ [Желехівський, Недільський 1885–1886 I: 407].

За радянських часів на Гуцульщині активно вживали *за в'ідуўч(и)ч'иї* (48), *за в'ідуўч'иї полонини* (34–38) або складноскорочену назву *заўполонини* (48): *Ў нас до дев'їносто 'першого існуваў кол'госп/ то були полонини кол'госп'и// то'де депутата називали за в'ідуўч'иї/ заўполонини// а те'пер / н'ісл'а дев'їносто 'першого 'року/ кол'госп'и росфор'м'іровали'єси/ то ўже б'рали полонини ў о'ренду/ це ў с'іл'с'к'иї рад'и// те'пер то мае с'іл'с'ка'рада// і депутати/ та йк то те'пер го'ворят' / то берут ту полонину ў о'ренду* (48).

Етнографічні джерела фіксують слово *завідця* ‘тс.’ [Мандибуря 1978: 33; Гуцульщина 1987: 100], яке відоме також із значенням ‘бригадир, керівник лісових робіт’ [КСГГ; Шухевич 1899–1908 II: 173; пор.: Желехівський, Недільський 1885–1886 I: 235].

На Закарпатті засвідчено номен *поло'нинвош* (*поло'нин'ош*) ‘людина, яку обрав господар полонини’, ‘старший над чабанами’ [Дзендзелевский 1965: 121].

2.3. Пастуші агенти

До цієї семантичної мікрогрупи належить слово *газда* (до полонини) (83) [Грицак 2008: 272, 273], яке засвідчене в говірках Закарпатської області, а словосполучення *газда полонини* поширене зі значенням ‘власник полонини’ на Косівщині: *Газда полонини призначає депутата/ а депутат ѓс ім керує на полонині* (37). У гуцульському ареалі назву здебільшого вживають із семантикою ‘(добрий) господар’, ‘чоловік’, ‘порядна чесна людина’, ‘власник землі, маєтку’, а також ‘власник овець, який дає їх на випас у полонину’ (34, 48) (див.: 2.3.2.2) [ЗА; КСГГ; Шухевич 1899–1908 V: 181; Janów 2001: 62; ГГ: 51]. Лексема відома і в українській мові, і в інших слов’янських мовах із семантикою ‘господар’; ‘власник (чогось)’; ‘багатій’. Семантичну структуру слова *газда* доповнює значення ‘власник овець, який дає їх на випас у полонину’ (34–38). Назва засвідчена в закарпатських говірках — *газда* [КГ], *gazda* [Панькевич 1938: 544], у польській мові — *gazda* ‘тс.’ [SJPД II: 1066].

2.3.2.2. Назви власників худоби. Безпосередню участь у полонинському випасанні беруть і власники худоби, які віддають її на літо, а через деякий час приходять згідно з чергою, щоб отримати молочні продукти, “вирядити” (див.: 2.10.4). На деяких полонинах їхнім обов’язком є допомагати пастухам: наганяти худобу, носити воду, збирати дрова, готувати їжу та ін.

Семантика лексем *мішеник* || *міш’еник* (48, 67), *міш’ин:ик* (33, 51), *міш’иалник* (83), *міш’ил’ник* (84) розкривається у контексті: *То міш’алники тоті, шо прижене віўч’і ѓ мішін’а. Навесні, коли міш’айут у мішін’а, у весновішче, то міш’алники с’а зут. Хто прижене, тот міш’алник [...]* *Їа за три дни усі віўч’і пізнавати буду котрого міш’алника* (83); *Пастух’е/ в’іўч’ер’/ боўгар’/ ватаг/ то л’удеї називали м’іш’ен:иками/ це ѓже м’іш’ен:ики приїшли/ знач’у/ по худобу/ то називали м’іш’ен:иками* (48); *На полонину приїшли два м’іш’ен:ики/ аби ѓз’ети масло і бринзу за своіу худобу* (51). Варіанти слова фіксують регіональні джерела [Верхратський 1899, 1901: 36; Шухевич 1899–1908 I: 197; Brzezina 1992: 165; Janów 2001: 128; Грицак 2008: 52; Піпаш, Галас 2005: 103] і словники [Желехівський, Недільський 1885–1886 I: 445; Грінченко 1907–1909 II: 434]. Засвідчено лексему *міш’ин:ик* ‘господар, який допомагає гнати на полонину овець, зібраних для випасу’: *Міш’ин:ик/ той/ хто прижене м’іш’ин’е овец на полонину/ за ѓмову з депутатом в’ін допомагає ѓому з ібрати овец/ це л’убіі таки хаз’айін/ шо в’ін має у ѓ’ому смак* (37). Активно мовці вживають *міш’ети* (*міш’ити*) ‘змішувати вівці різних господарів в одну отару перед виходом на полонину’; *міш’ети мар’жину*, *міш’ити овец* ‘формувати отару (з овець та великої рогатої худоби чи тільки з овець) перед виходом на полонину’; пор.: буков. *мішенник* ‘господар, який віддає овець у мішене’ [СБГ: 292].

Господарі, віддавши худобу на літо в полонину, залишаються на господарстві в селі. За локативною ознакою утворено лексему *домар’* (34–38,

48, 83) [Грицак 2008: 186]: *Нин'і р'адуїє йа'кис' 'мало б'ідалашку'ватії до'мар' (83); Ви'ход'ат до'мар'і/ чи м'їи'ен:ики ше ка'зали/ чи 'тазд'і/ та і ц'і ко'рови до'їат (48); О'ос'ін'оси'нуїє/ наст'аїут пок'р'їуц'і/ приї'шли до'марики таї забрали 'в'їуц'і (83), назва відома і в говірках Закарпаття [КГ]. У діалектах української мови, і зокрема в гуцульському, та в інших слов'янських ця назва функцієє зі значенням 'чоловік, який працює вдома', 'господар' [Шухевич 1899–1908 I: 259; Janów 2001: 45; Піпаш, Галас 2005: 50; Негрич 2008: 64; Лесюк 2008: 98; Онишкевич 1984 I: 227; Желехівський, Недільський 1885–1886 I: 196; Грінченко 1907–1909 I: 418; ЕСУМ II: 91, 92].*

Спорадично на Рахівщині Ю. Піпаш та Б. Галас виявили слово *цемб'раш* 'власник овець' (83, 84) [Павлюк, Робчук 2003: 396]; пор.: *буков. цімбраш* 'напарник під час орання' [СБГ: 628].

Із пастушою традицією "вибирання ряду" пов'язані деривати назви *р'ад* (див.: 2.10.4) > *р'адаш*, *р' 'ад'ілник* (83) [Грицак 2008: 155, 186; Желехівський, Недільський 1885–1886 I: 109], *р'едаш* 'власник овець, який виходить у полонину *вибирати ряд*' (34–38): *Тот/ шо на р'аду іє (р'адуїє)/ з'вес'а р'ад'іл'ник/ та 'деколи тот/ шо 'гонит у ст'рунгу (83); Гос'подар/ ха'з'айін о'вец — та'зда/ до'мар' / то ўже йак 'в'ін іє та'зда/ то і до'мар' // ш'е ў нас 'кажут р'едаш'і — т'і до'мар'і/ шо їдут в'ібириати р'ед (37).*

На позначення цього поняття на Гуцульщині відомі вже згадувані назви *та'зда*, *ватаг*, *бача*, а також слово *гос'подар*' (34–38).

Значення 'люди, які здали овець одному вівчареві' репрезентоване в гуцульських говірках поодинокую лексемою *банда* (83) [Грицак 2008: 163]: *'Каждїй та'зда [власник полонини. — Т.Я.] з с'воїим в'їу'чарем та і з с'воїими м'їшалниками с'а 'гос'т'а на м'ір'і// 'к'іл'ко в'їу'чар'їу'їє/ та 'кажда 'банда д'с'вому в'їу'чареві іде (83). Семантичну структуру слова доповнюють значення, не пов'язані з пастухуванням: 'озброєна група злочинців; бандити', 'ватага; група людей', 'група музикантів', 'велика група дітей' [ГГ: 20].*

2.3.2.3. Назви людей, які слідкують за випасом худоби. СМ репрезентують лексеми *до'зорець*, *к'іреїт'їу*, *'горник* [Грицак 2008: 265; Дзєндзелєвський 1965: 122]: *К'іреїт'ови були та соко'тили/ а'би ни переп'асали одні д'ругих поло'нинами// на с'к'іл'ка поло'нин іє о'дин к'іреїт'їу// 'горник — то'то к'іреїт'їу до поло'нин (83). Слово *дозорець* словники української мови фіксують зі значенням 'наглядач' [Желехівський, Недільський 1885–1886 I: 193; Грінченко 1907–1909 I: 411; СУМ II: 348 (як застаріле); пор.: ЕСУМ II: 103].*

2.3.2.4. Назви осіб, які беруть участь у доїнні "на міру", мотиваційно пов'язані з назвою обряду — *міра* (див.: 2.10.3). Усі вони записані в с. Росішка Рахівського району (83), адже обрядове доїння *на міру* найбільш поширене на цій території:

- *м'ір'анин* 'учасник міри' [Грицак 2008: 152];

2.3. Пастуші агенти

- м'їр'ак, м'їрець, м'їр'унік 'той, хто міряє молоко (на мірі)' [Грицак 2008: 151; Піпаш, Галас 2005: 102];
- подавалник 'той, хто подає на мірі овець у струну' [Грицак 2008: 153];
- контрол(ь) 'контролер на мірі' [Грицак 2008: 162]: В'їби'райес'а по чо'тири л'уде контрол'а'би контрол'ували на м'їр'ї/ци п'равил'но дойа та м'їр'айут (83). Здебільшого учасниками міри є ватаг чи депутат, які доять худобу і стежать за процесом, і власники худоби.

2.3.2.5. Назви доїльників. На гірських пасовищах здебільшого худобу доять пастухи: В'їчар'ї'їс'їсам'ї'дойа/уни'ї в'їчар'ї'ї доїл'нику// по'деколи'ї'газди [власники овець. — Т.Я.] пома'гають доїти/ хто'добре з'нає (83). Проте на великих полонинах були спеціальні доярі, на позначення яких зафіксовано назви: доїльник: тот/шо доїт — доїльник (83); дояр (48), гаїдаї, пас'тур', ско'тар' (83, 84) [Грицак 2008: 135; Піпаш, Галас 2005: 32, 132, 177]. У часи, коли полонини належали колгоспам, доїли худобу тільки жінки; відзначено: доїрка (б.н.п.), п'їдм'їн:а доїрка 'доярка, яка підмінює іншу'; бойк. доїн:ик, доїрка 'людина, яка доїть худобу' [Онишкевич 1984 I: 226, 231], лемк. dojacz 'людина, яка доїть худобу на полонинах' [SŁ: 45]; пол. dojarz (dojarzka) 'тс.' [SJPD II: 204; SJP I: 387; SWJP: 181]; слц. dojčiar 'тс.' [VSRS I: 357]; чес. dojička 'тс.' [SSJČ I: 348]; болг. дояр (доярка), дояч (доячка) 'тс.' [БРС: 133] та ін.

На Рахівщині корів доять дівчата або старші жінки [Мандибуря 1978: 37, 66], на позначення яких засвідчено назви майерка (69, 70, 72, 73, 82) [Жегуц, Піпаш 2001: 88], майорка (5) [ГГ: 118], ско'тар'ка (83, 84) [Піпаш, Галас 2005: 177]: 'Кожда гро'мада в'їбрала со'б'ї д'ла об'хожен'и ко'ровок майерку (70). У бойківських говірках зафіксовано лексему ма'їурничка 'тс.' [Онишкевич 1984 I: 435].

2.3.2.6. Назви людей, які переробляють молоко та виробляють сир на полонині. На гірських пасовищах виготовляють молочні продукти здебільшого ватаги. Лексема ватаг 'сировар' поширена в усіх карпатських українських говірках (див. табл. 15) [пор.: КДА: кк. 147, 206; ГГ: 34; Шухевич 1899–1908 II: 189; КГ], okazіонально засвідчено номен бач (95); пор.: буков. баш (бач) [КДА: кк. 147, 206; Горбач 1993⁶: 329]. У закарпатській частині Гуцульщини функціують назви п'ратник, воро'ш'їльник 'тс.', утворені від дієслів п'ратати, воро'шити 'виготовляти сир, переробляти молоко на полонині': Воро'ш'їльник покла'де'руки'ї п'утеру та са'мо с'а'ворошит у сир; Тот/шо п'ра'че/то'то п'ратник/то'то в'їчар'ї п'ратники/а де'їє'многo в'їчар'ї'ї/то' ватаг — п'ратник (83) [Грицак 2008: 168; Дзензелівський 1959^a: 109; Дзензелевский 1965: 121], а також брин'з'аник, брин'з'унік (83, 84) 'майстер, який виготовляє бринзу' [Піпаш, Галас 2005: 17]; пор.: спільнокореневе слово брен'зар 'тс.' у бойківських говірках [КДА: 147].

2.3.2.7. Назви людини, яка відповідає за зберігання молока на полонинах. Семантичну мікрогрупу представляє поодинок лексема *моло¹чарник*: *‘Коло колгоспних овець їе шче моло¹чарник/ шо за-в’їдуїе моло¹ком (83) [Грицак 2008: 227; Дзендзелевский 1965: 122].*

2.3.2.8. Назви перевізників. На позначення людини, яка перевозить із полонини в село бринзу, масло й гусянку, а з села на полонину — сіль, кукурудзяне борошно, необхідний господарський посуд [Мандибуря 1978: 39; Гуцульщина 1987: 101], на досліджуваній території функціують словотвірні варіанти: *тер¹хач’* (30, 34–38 (заст.), 43, 45, 48, 49, 55), *тер¹хар* (67), *тер¹шник* (83) [Грицак 2008: 257]. Назви мотивовані об’єктом дії — словом *тер¹х* ‘вантаж, який кладуть на коня; вантаж, який везуть конем із полонини’ [Шухевич 1899–1908 I: 185; Brzezina 1992: 217; ГГ: 184; Janów 2001: 236; Грицак 2008: 188, 251; Жегуц, Піпаш 2001: 143; Піпаш, Галас 2005: 190; КСГГ; КГ]: *Тот/ шо возит тер¹хи з полонини (83); Називали терха¹ч’ ем/ шо но¹си¹ї бринзу ц’ у/ кон’ і с’їдлаї чи ф’їру там/ сп’їц’ ал’но в’їн це во¹зиї// то це називали тер¹хач’// на кон’ ах во¹зиї// де була до¹рога/ шо їїхаї ф’їрої/ а де/ то на кон’ ах (48).*

2.3.2.9. Назви господарників у колибі. Господарником у колибі часто є ватаг або його помічник, який підтримує вогонь (“живу ватру”), готує їжу для пастухів, рубає дрова, носить воду, миє посуд та ін. [див.: Мандибуря 1978: 38–39; Гуцульщина 1987: 100–101]. На позначення помічника ватага відома в гуцульських і буковинських говірках назва *спузар¹* (див.: табл. 18): *Ватаг... годить...спузара, шо носить воду, дрова до ватрів, та все їх піддержує, і він тому спузар, бо все замащений у спузї — попелі [Шухевич 1899–1908 II: 190]; її нотують етнографічні регіональні джерела та словники [Мосора 1885–1896: 135; Коржинський 1894–1896: 51; Гнатюк 1910: 341; Brzezina 1992: 217; Janów 2001: 217; Грицак 2008: 234; Негрич 2008: 162; Лесюк 2008: 119; Піпаш, Галас 2005: 182; СБГ: 516].*

Таблиця 18

Номер моделі	Семантична структура лексеми <i>спузар</i>			Говірки
	Помічник у колибі пастухів	Помічник бринзороба	Палиця, якою підгортають вогонь	
1	+		+	5, 83, 84
2	+			25, 33, 37, 45, 56, 67
3		+		92
4			+	30, 31 (заст.), 49, 80

Примітка. Відзначено варіанти *спузар¹* (33, 67, 80), *спузар¹* (30, 31, 45), *спузар* (83).

2.3. Пастуші агенти

Поширені також деривати *ватр-* > *ват'рак*, *ват'ерник* (див.: табл. 19) [Brzezina 1992: 217]: *Це йек у йе'кого депутата/ де 'було 'бир'ше пастух'іу/ 'бир'ше худоби/ шо це не ўсти'гали' це зроби'ти' то буў спец'і-й'ал'но дл'а 'цего буў ч'олов'ік/ називаўси ват'рак; мої/ шо д'рова руб'айе — ват'рак/ в'ін д'рова руб'аў/ за 'ватреў гл'ад'іу/ ўно'ч'і ди'журиу/ 'б'іл'ше в'іднов'ідал'н'ішиї за н'іч' (48).*

ОКДА і лексикографічні джерела слов'янських мов фіксують словотвірні варіанти: слц. *vatrar* 'помічник пастуха, який слідкує за вогнищем' [ОКДА I: к. 58; SSJ V: 26; VSRS V: 328]; пол. діал. *watrál* 'палиця для підгортання вогню' [SW VIII: 47, 48]; чes. *vatrál* 'тс.' [SSJČ IV: 23]; хрв. *vàtrāl̩j* 'тс.' [HPR: 1169].

Таблиця 19

Номер моделі	Семантична структура лексем із коренем <i>ватр</i> ¹⁸					Говірки	
	Помічник у колибі пастухів	Помічник бринзороба	Частина <i>стайі</i> , де пастухи їдять і варять сир	Літня кухня (у селі)	Місце, де розкладають вогонь		
					у полі		на полонині
1	+ ●		+ ●	+ ●			67
2	+		+	+		●	55
3	+		+	+			45
4	+			+			87, 91
5	+ ●						48, 48*
6			+	+	●	●	43, 66
7			+	+		●	30, 56
8		+	+ ●	+ ●			49
9						+ ●	96

Примітка. Знаком + передана наявність лексеми *ват'рак* для реалізації відповідного значення, а знаком ● – *ват'ерник*; пор. теж *ват'рал* 'палиця для підгортання вогню' (66).

Назва *каїман* (5), *каїмин* (5, 23, 48^a), *кал'ман* (54, 59) 'помічник у колибі пастухів, який підтримує вогонь, варить їсти та слідкує за порядком на полонинах' [Шухевич 1899–1908 II: 175; Janów 2001: 90; ГГ: 89] засвідчена спорадично: *Каїман в'оди/ каїман дров/ каїман туди/ в'ідтиї*

18. До уваги взято назви, які вживають на позначення помічника пастуха.

зної (5). Паралельно та з більшою частотою вживання відзначено номен із семантикою 'помічник у колибі лісорубів' [КСГГ; КГ; ЗА; Горбач 1997: 171; Мосора 1885–1896: 64; Коржинський 1894–1896: 26; Gregorowicz 1880: 21; Шухевич 1899–1908 II: 175; Жегуц, Піпаш 2001: 67; Піпаш, Галас 2005: 74 (пор.: *ка́йменка* = *ка́ймен*, *ка́йменати* 'кухарити, обслуговувати лісорубів'); Негрич 2008: 87]: *На поло'нин 'і назива'уysi с'пузар' / а у коли'бах* [лісорубів. — Т.Я.] *то бу' кал'ман* (45). Відоме слово в закарпатських і бойківських говірках [КГ; Онишкевич 1984 I: 335]. О. Горбач зафіксував у гуцульській говірці с. Бродина (Румунія) назву *'кал'ик' 'і той, хто варить їсти на полонинах'* (96) [Горбач 1997: 171].

2.3.2.10. Назви осіб, які каструють тварин. Номен *'валах* [ГГ: 32] функціє в гуцульських говірках у варіантах: *'валах* 'той, хто каструє худобу' (4, 25, 30–31 (свиней), 43, 46, 55, 65–67) [КСГГ; ЗА; Негрич 2008: 31], *'валах* 'той, хто каструє свиней' (37), *вала'хар* 'той, хто каструє тварин' (65), *вала'ш'іл'ник* 'тс.' (72), *вала'шайник* 'тс.' (33), *вала'шар* 'тс.' (80, 82) [пор.: ЛАЗО II: к.208], *вала'ш'івник* 'тс.' (72, 73, 76–78, 82, 83, 85) [Жегуц, Піпаш 2001: 28], *вала'шул'ник* 'тс.' (75). В. Шухевич подав назву із семантикою 'той, хто каструє коней' [Шухевич 1899–1908 I: 211]. Характерна семантична розбудова слова, передусім у період із XV до XIX ст. Уперше документує варіант *волохове* 'молдавани, волохи' пам'ятка 1470 року [ССУМ I: 193]. Староукраїнські джерела XVII ст. нотують слово *валахъ* зі значеннями: 1. 'кастрований кінв' (пор.: укр. діал. *'валах* 'тс.' [КСГГ; СЛ: 137; СБГ: 46; Тимченко 1930–1932: 180; СУМ I: 183]; слц. *valach* 'тс.' [VSRS V: 318]); 2. 'євнух' [СЛУМ III: 169; Тимченко 1930–1932: там само]; пор.: пол. *walach* [SJP III: 609]. Значення 'кастратор' репрезентують також лексеми *'валах*, *вала'шайник* [Желехівський, Недільський 1885–1886 I: 54; Грінченко 1907–1909 I: 123]. Засвідчена назва також із семантикою 'спеціально обрізана смерека для захисту від дощу': *Ш'е називали коли молоду смереку зрубували вер'ш'ек і во'на пускала 'ф: ойу / і це називали 'валахи у' полони'н'і / це 'було дл'а худоби за'шчита 'проти до'шч'у / це значит' / шо т'реба 'було шос' зрубати / зроби'ти йа'кус' опе'рац'ію* (37).

Праслов'янське за походженням слово *холостити* < *cholstiti* (гуц. *'хара'ш'е(і,и)ти* 'каструвати', щоправда, джерела наводять різні об'єкти кастрації: кабани, бики, коні [КСГГ; Јапów 2001: 24; Піпаш, Галас 2005: 210; Негрич 2008: 178]) стало основою для утворення номена *хара'ш'іл(й)-ник* 'той, хто каструє биків, кабанів, коней' (25, 80, 82–84) [ГГ: 32, 200; Жегуц, Піпаш 2001: 155; Піпаш, Галас 2005: 210; Лесюк 2008: 121; ЛАЗО II: 210], *хара'шойник* 'тс.' (82), *хор'б'ш'ілник* 'тс.' (80); пор. гуц. *'хараши':іний* 'кастрований' [КСГГ], бойк. *хорошений* 'тс.' [Онишкевич 1984 I: 345].

2.3. Пастуші агенти

На позначення цього поняття відома назва *кастратор* (41, 44); пор.: *каструвати* ‘видаляти статеві залози у тварин; каструвати’: *За союзу баранів кастрували/ а до союзу то тоукали* (48).

На Рахівщині відомі назви *тоукал’ник* ‘той, хто каструє биків, кабанів, баранів або коней’ та *тоукач* ‘тс.’: *Тоукал’ник/ то той/ шо лиш бики тоукау* (72), мотивовані дієсловом *товкати*, *товчи* ‘каструвати барана, жеребця закритим способом’ [ГГ: 186; Негрич 2008: 168]. Слово *тоукач* вживають також на позначення дерев’яного стрижня, яким каструють худобу [Негрич 2008: 168].

Поняття ‘каструвати’ передає також лексема *обертати*: *Давно товкали, тепер обертаят (валашиют) бика* (29^a) [КСГГ; ЛАЗО II: 209 (ком.); Janów 2001: 143; Горбач 1997: 192].

Сучасні мовці на позначення людини, яка каструє худобу, а також лікує її, вживають назви *ветери’нар*, *вет’л’ікар*’ (б.н.п.).

2.3.2.11. Назви виконавців інших робіт, пов’язаних із випасанням худоби на полонинах. Для номінації особи, яка стриже овець, засвідчено словотвірні варіанти *стриг(ж)ал*’, *стриг(ж)ар*’, *стриж’ільник*, *стрижач* (34–38, 48 (заст.), 83) [Грицак 2008: 197; Дзензелевский 1965: 121], *стригал’ник* (48).

Назви *лупир*’, *лупей*’ (83) [Грицак 2008: 197; Дзензелевский 1965: 121], що функціують із семантикою ‘той, хто здирає шкіру з овець’, утворені від дієслівної основи *лупити* ‘здирати шкіру з овець’ (< **lupiti* ‘знімати шкіру, лущити’).

Від цих найменувань утворено також назви осіб жіночої статі, напр.: *стриг(ж)ал’ка*, *стриг(ж)ар’ка*, *стриж’іличка*, *стрижачка*, *лупир’ка*, *лупейка* (83) [Грицак 2008: 197; Дзензелевский 1965: 121].

Номен *пан’ірник* ‘той, хто навесні обчищає вівцям ратиці, *панірки*’ (83) [Грицак 2008: 202; Дзензелевский 1965: 121] засвідчений у Рахівському районі Закарпатської області зі значенням, яке розкривається у контексті: *То/то/ шо обчиш’чайе навесн’і стрижкам пан’ірки // пан’ірки обрубуйес’а в’іу’ам при стриж’ін’у [...] аби не ло’милис’а/ йак в’іу’і н’ідут у пашу/ бо тогди хром’ііут* (83). На Івано-Франківщині ратиці вівцям обстригають господарі, власники овець.

На позначення майстра, який вичиняє хутро зі шкіри овець і шие хутрянні вироби, зафіксовано загальноновживане слово *куш’н’ір*; пор.: пол. *kuśnierz* ‘тс.’ [SJP I: 1024; SWJP: 448], слц. *kuśnier* ‘тс.’ [VSRС II: 931].

2.3.2.12. Назви осіб, які лікують тварин. Піклування про здоров’я пастухів, лікування худоби є одним з обов’язків ватагів і старших пастухів [Мандибуря 1978: 139–154; Болтарович 1994: 38–39]. У колгоспах на полонинах працювали ветеринари; пор.: гуц. *ветери’нар*’, *вет’л’і-*

кар' (34–38; див.: 2.3.2.10). Проте лікувальні засоби народної медицини не завжди ефективні, тому доводиться застосовувати магічні способи лікування хвороб за допомогою замовлянь, молитов тощо. Для цього з *вивча'рем и'де з'нахар' / аби 'файно 'пасли 'в 'і'уц'і* [КГ]. На означення знахаря, людини, що лікує різними немедичними засобами, займається чаклуванням, у гуцульських говірках засвідчено назви: *ба'їл'ник* (*ба'їл'а, ба'їл'ниц'а*) (5, 78, 83); *при'м'і'уник* (*при'м'і'униц'а*) (5, 10, 34–38, 45, 48, 49, 90, 92), *при'мо'уник* (65) [ГГ: 20; Janów 2001: 189], *чере'д'ін:ик* (*чере'д'ін:иц'і(а), чере'д'ілиц'а*) (48, 48^a, 67) [Шухевич 1899–1908 V: 226; Janów 2001: 32; 3A]; *бам'б'ір'* (36), *ба'б'ір'*, *ба'б'ірник*, *ба'б'ірник* [Janów 2001: 5]; пор.: *байбірство* 'знахарство до худоби' [Желехівський, Недільський 1885–1886 I: 27]; пор.: в українських пам'ятках із XVI ст. *балверь, балв'єрь* 'цирюльник' [СЛУМ II: 14]; *не'простий; зем'єний* (*зем'ний, зем'кий*) *бог* (3, 5) [ГГ: 82, 132; Janów 2001: 140, 281; детально див.: Хобзей 1995: 23–30, Хобзей 2002]: *Зеленці вірять, що між ними є багато непростих (або земляних богів), се б то людей, котрі “у всекім тілі” уміють помагати соб'і або другим; ...можуть “потегати” від чeledи і худоби “манну”* [Онищук 1912^a: 104]; пор.: *байати, байб'ірити* (*бам'б'ірити*) 'ворожити, замовляти (рани чи хвороби)' [Janów 2001: 5].

Для сучасних інформаторів ця лексика дотепер залишається табуваною. Вони зазначають, що це було або дуже давно (і неправда), або не в їхньому селі, і взагалі намагаються не говорити про це, переводячи тему в інше русло: *'Ран'ше 'були при'м'і'уники/ чере'д'ін:ики/ шос'там роб'і'ли з то'у кор'овом/ шоб мо'лока 'дала/ да'вала п'їет' / а 'мала 'дати два// 'ї нас 'того ни'ма// то 'бир'ше 'ї тих 'селах/ 'Шешори/ Брустури'* (48).

На Рахівщині зафіксовано назви *чере'д'ільник* (*чере'д'ілиц'и*) на позначення 'чаклуна (відьми), який відбирає у корів молоко'; теж: *чере'ду'вати* 'заворожувати, чаклувати', *зчере'ду'вати ко'рову* 'чаклуном відібрати молоко у корови' [Піпаш, Галас 2005: 71].

2.3.2.13. Назви інших працівників пастушої зупинки. На деяких гуцульських полонинах працював ремісник, який виготовляв у колибі, розташованій поблизу гірського пасовища, бочки та дерев'яний посуд для сусідніх полонинських господарств [Шухевич 1899–1908 II: 249; Мандибура 1978: 39; Гуцульщина 1987: 101].

У гуцульських говірках на всій досліджуваній території відзначено лексему *'боднар'* [КСГГ; 3A; Janów 2001: 14; Піпаш, Галас 2005: 15; Негрич 2008: 27]. Назва відома з пам'яток XVI–XVII ст.: *бондарь, боднарь, боднарь, боньдарь* 'бондар' і у власній назві [СЛУМ III: 29; Реєстр 1649: 386, 530]. Слово належить до групи іменників — назв діячів, які, як уважала Я. Закревська, засвідчені в усьому карпатському ареалі [Закревська

2.3. Пастуші агенти́ви

1976: 75]; пор.: закарп. *боднар'* [КГ], буков. *боднар'* [СБГ: 35], бойк. *боднар'* 'тс.' [Онишкевич 1984 I: 63]; пол. діал. *bondar* 'тс.' [SW I: 190; SJPД I: 610; SJP I: 127], чес. *bednář* 'тс.'. Назва є дериватом слова *бодня* 'бочка, діжка' [КСГГ; Janów 2001: 14; Піпаш, Галас 2005: 15], утворена від псл. **bъdъn'a* / **bъdъль* [ЕСУМ I: 222; Фасмер I: 192].

М. Грицак у с. Росішка занотував лексему *бербеничар'* (< *бербениц'а* 'дерев'яний посуд для зберігання молокопродуктів' [ГГ: 23]): *У нас лиш один бербеничар' / шо робит бербениц'и* (83), а для номінації особи, яка робить колиби, — *колибар'* [КГ: Рахівський район], яку частіше носії говору вживають зі значенням 'житель колиби' [КСГГ; КГ].

Хоча назви музичних інструментів, зокрема пастушких труб, розглянуто в межах ЛСГ "Назви пастушого одягу й атрибутів", доречно проаналізувати назви осіб, які грають на *трембіті* та *флюярі* (переважно це самі пастухи), у групі назв осіб; це дає змогу виявити продуктивні і регулярні способи творення гуцульських агентивів.

Отже, від назви *тремб'іта* 'гуцульський духовий музичний інструмент; довга пастуша труба' утворено словотвірні варіанти: *тремб'ітар'* (34–38), *трумб'ітар'* (83, 84) [Піпаш, Галас 2005: 196; теж: 'той, хто робить *трембіти*' [Грицак 2008: 243]]; *тремб'ітач'* (30, 31, 34–38; 48, 48^a) [Janów 2001: 240; Негрич 2008: 170]; *тремб'ітан:ик* [Шухевич 1899–1908 II: 89, 99; Janów 2001: 240]; *трембеташ*, *трумбеташ*, *трумб'іташ* [Janów 2001: 240; Грицак 2008: 243; Піпаш, Галас 2005: 196]: *Йак в'іход'ат на полоні'ну тремб'ітут' / і на поло'нинах тремб'ітут тремб'ітач' / і в'іуч'ер' і т'рубл'ет' / і боўгар' і т'рубл'ет* (38); *Котрій знайе красно трумбіташ играти ў трумбету, та того дўже л'убл'а. Трумбіташ у трумбету йграйе та за сёрце пот'ігайе* (83).

Із значенням 'той, хто грає на *флюярі*' виявлено *флюй'раш* (59), *флюй'раш* (83, 84) [Janów 2001: 58; Грицак 2008: 246; Піпаш, Галас 2005: 208]; пор.: поширені на Закарпатті словотвірні аналоги назв осіб: *сон'ілкаш*, *дудаш* та ін. [КГ; Грицак 2008: 243].

Назви пастушких агентив у гуцульських говірках варіюються на фонематичному рівні (*в'іў(ў)ч'а(е)р'*, *йан'ча(е)р'* || *ган'чар'*, *струн'к(т)ар'*, *боўгар'*, *паст'и(е)р'*, *ва'кар'*, *ко'н'ар'*, *ко'зар'*, *тел'е(а,и)т'ни(е)к*, *ма-йе(о)рка*, *кал'і)ман*, *стриг(ж)ар'*, *при'м'і(о)вник*, *бодн'ар'*, *тре(у)мбе(і)таш*); акцентуаційному (*ва'таг*, *боўгар'*, *тел'ет'ник*, *п'ід'пасач*, *газ'да*, *с'пу'зар'*) та словотвірному (*баран'чар'* – *баран'чир*, *загон'іл'ник* – *наган'іл'ник*, *тел'ат'ник* – *тел'е'ч'ер*, *ко'нар'* – *ко'н'ух* – *кон'ухар'*, *стад-ник* – *стадар*, *п'ід'пасич* – *п'ід'пасач*, *ват'рак* – *ватер'ник*, *вала'шар'* – *валаш'іл'ник*, *тоў'кал'ник* – *тоў'кач*, *стри'жал'* – *стри'жар'* – *стри'жач* –

*стри'ж'ілник, лу'пир' – лу'пей, тремб'ітар' – тремб'ітан:ик – тремб'і-
'тач' – тремб'іташ*) та ін.

Аналізована лексико-семантична група є компонентом тематичної групи пастушої лексики і групи назв осіб за родом діяльності (потіпа *agentis*), оскільки мотиваційною базою найменувань є пастуші назви, оформлені за допомогою агентивних суфіксів. Назви пастухів та осіб, які задіяні у процесі випасання худоби на гірських пасовищах, утворено від іменникових та дієслівних основ.

Відзначено такі найпродуктивніші моделі афіксального словотворення (див. також: [Ястремська 2005]):

-ар^(*)- (-ер^(*))-(Ø)¹⁹: (ОІ) *в'і'ча(е)р', бара'нар', йело'ч'ер', йігн'ітар', йан'чар', йагни'ч'ер', хр'ім'кар^(*), вес'нар', дополу'д'нар', в'ідополу'д'нар', коро'вар^(*), чере'дар', вол'ар^(*), тел'е'ч'ер', ко'н^(*)ар^(*), ста'дар', ко'з'ар', сви'нар', до'мар^(*), тер'хар', с'пу'зар^(*), бод'нар', бербени'чар', коли'бар';* а також *кон'у'хар'* ‘пастух коней’, де суфікс **-ар^(*)-** вторинний [Закревська 1976: 66]; (ОД): *стри'жар' (стри'гар')*;

-ник-(Ø)²⁰: (ОІ) *поло'нин:ик, тел'ат'ник, к'і'н:ик, с'тадник, м'іш'ін:ик, тер'шник, ва'терник, пап'і'рник;* (ОД) *по'мочник, пр'атник;* (ОП) *н'іч'ник, г'орник, гурт'і'уник* (двомотивовані назви). На підставі суфікса **-ник-** виникла низка поліформантів, вторинних кількадементних конструйованих суфіксів та їхніх аломорфів (напр., *-льник-, -альник-, -ільник-, -вник-, -анник-, -інник-, -инник-*), що, як зазначає Є. Карпіловська, “характерне для діалектного словотворення української мови” [Карпіловська 1999: 55–57];

-ал^(*)ник-(Ø): (ОД) *м'ішалник, пода'валник, пома'гал^(*)ник, тоу'кал'ник, стри'гал'ник;* (ОІ) *хро'мал'ник;*

-айник-(Ø): (ОД) *вала'шайник;*

-ойник-(Ø): (ОД) *хара'шойник;*

-(ар)ник-(Ø): (ОІ) *моло'чарник;*

¹⁹. Це високопродуктивний тип для творення назв осіб за професією або заняттям у діалектах карпатського ареалу [Закревська 1976: 61–75], а також у західнополіських говірках [Аркушин 2004: 59], однак малопродуктивний у сучасній літературній українській мові [Горпинич 1998: 21]. Він є “одним із найдавніших у системі словотворення. [...] Іменники з суфіксом *-арь* зафіксовані вже в пам'ятках Київської Русі” [див.: Гумецька 1958: 82]. Я. Закревська зазначила, що цей словотворчий тип є панівним “в межах семантичного поля “назва пастуха і доглядача тварин” не тільки в діалектах однієї мови, а й у групі контактних мов [Закревська 1976: 75].

²⁰. Словотвірний тип із суфіксом **-ник-**, як зазначає О. Кровицька, найпродуктивніший у словотвірній категорії назв осіб. “Уже з праслов'янського періоду утворення цього типу починають бути активними і займають панівне місце серед агентивних назв” [Кровицька 2002: 103]; пор. [Гумецька 1958: 80].

2.3. Пастуші агентииви

- (іл²¹)ник-(-ію)ник-(-Ø)**: (ОД) *вала'ш'іл'ник, вала'ш'ію'ник, хара'ш'іл'ник, заго'н'іл'ник, нага'н'іл'ник, до'йіл'ник, воро'ш'іл'ник, стри'ж'іл'ник, ба'йіл'ник, чере'д'іл'ник*; (ОІ) *р'а'д'іл'ник*;
- ін:ик-(-Ø)**: (ОІ) *чере'д'ін:ик, м'іш'ін:ик*;
- ак²¹-(-Ø)**: (ОІ) *м'ір'ак, ват'рак*;
- ал'²¹-(-Ø)**: (ОД) *стри'гал', стри'жал'*;
- анин-(-Ø)**: (ОІ) *м'ір'а'нин*;
- ач-(-Ø)**: (ОД) *п'ід'пасач, стри'жач, тоу'кач*; (ОІ) *тер'хач*;
- аш²¹-(-Ø)²²**: (ОІ) *гур'таш, чере'даш, р'а'даш*;
- ош-(-Ø)**: (ОІ) *костош, полони'н'ош*;
- ей-(-Ø)**: (ОД) *лу'пей*;
- ец-(-Ø)**: (ОД) *до'зорец, (ОІ) м'ірец*;
- ич-(-Ø)**: (ОД) *п'ід'пасич, по'гонич*;
- к-(-а)**: (ОІ) *с'луш'ка*;
- (т)ир-(-Ø)**: (ОД) *лу'пир, пас'тир²³*;
- (т)ух-(-Ø)**: (ОІ) *кон'ух*; (ОД) *пас'тух*;
- чук-(-Ø)**: (ОІ) *козар'чук*;
- ц'²¹-(-а)**: (ОД) *за'в'ідц'а*;
- в-**: (ОД) *пе'репуст, конт'рол'*.

Назви жінок-пастухів утворені за допомогою “спеціального фемінізуючого (фемінного [Аркушин 2004: 157]) суфікса **-к-(-а-)** [Закревська 1976: 76]. Ю. Шевельов зазначав, що “назви осіб жіночого роду здебільшого утворюються від відповідних назв чоловічого роду, при чому є досить чіткі відповідники наростків, а саме: до слів з наростками **-ак, -ар** [...] звичайно додається наросток **-к(а)**” [Шерех 1951: 207].

²¹. Це давній словотворчий формант, пам'ятки XVI–XVIII ст. фіксують велику кількість агентивів, зокрема на позначення особи за родом діяльності [Кровицька 2002: 69].

²². Назви осіб за виконуваною дією, заняттям, які утворені за допомогою суфікса **-аш-(-ош-)**, специфічно діалектні; вони властиві тільки частині закарпатських і гуцульських говірок. Уживання суфікса **-аш-** в агентивній функції зумовлено впливом угорської мови, у якій, як відомо, суфікс **-as/-os-** належить до найбільш поширених і продуктивних формантів, хоча більшість дослідників визнає його слов'янське походження [Закревська 1976: 76; пор.: Аркушин 2004: 72–73]; спорадично фіксуємо назви, утворені за допомогою цього суфікса в пам'ятках української мови XVI–XVIII ст. (пор.: *трумбеташи* [Кровицька 2002: 69]).

²³. Щодо творення дериватів дієслова *пастити* (*пас'тух, пас'тир*) думки науковців розходяться. Деякі дослідники виділяють словотворчі форманти **-тух-, -тир-** [Ковалик 1958: 57, 67; Sławski 1974: 74; Закревська 1976: 58; Кровицька 2002: 121–122], інші — **-ух-, -ир-** [Аркушин 2003: 385].

Непродуктивним є тип творення назв осіб жіночої статі за допомогою суфіксів *-ачк-(-а-)* та *-ичк-(-а-)*: *бара'н'ачка, бара'ничка*.

У гуцульських говірках зафіксовано назву *те'л'етн'іца*. Дослідники схиляються до думки, що словотворчим формантом цієї лексеми є суфікс *-атниц'(-а)* або *-ниц'(-а)* [Аркушин 2004: 67, 176, 269], однак, імовірно, слово є дериватом *те'л'а(е)тник*, що функціює в гуцульських говірках на позначення пастуха телят та утворене за допомогою суфікса-флексії *-а-* (модель *ОІ+-а-*) [див.: Аркушин 2004: 36; Осташ 2003: 89]; теж: *чере'д'ін:и-ц'а, чере'д'ілниц'а*, утворені від відповідних основ чоловічого роду.

ЛСГ також охоплює субстантивовані назви: *поло'нинс'куї, за'в'іду-йу(и)ч'уї, с'таршиї, н'ідстаршиї, талан'тові, в'іу'чарні, н'ідм'ін:уї, не'простиї*.

Лексеми *за'уполони'ни, вет'л'ікар, свино'нас* утворено шляхом осново-складання.

Для позначення того чи іншого поняття можливим є використання слів, які вже існують у мові і тільки дещо змінюють семантику, набуваючи нових значень. Серед пастуших агентивів виділяємо невелику групу слів, які є результатом семантичного словотвору, т.зв. вторинної номінації. Формування семантики вторинних назв відбувається у процесі переосмислення попередніх значень слів, у результаті їх переносного вживання. У межах аналізованої ЛСГ засвідчено номени, утворені внаслідок метафоричної трансформації; напр.: *депу'тат* 'власник чи орендар полонини' (за спільною диференційною ознакою "обраний, уповноважений"), *таз'да* 'власник овець, який дає їх на випас у полонину' та 'власник полонини', *до'мар* 'власник овець' (за подібністю функції) тощо.

Окрім однослівних назв, досить часто мовці вживають аналітичні: *с'таршиї в'іу'ч'ер, менч'ії в'іу'ч'ер, мо'лодишї в'іу'ч'ер, меншиї пастух*, утворені за ранговим протиставленням; *таз'да до'поло'нин, таз'да'поло'нини, зем'е'ний (зем'ний, земс'куї) бог* — за локальною ознакою, *пе'редній в'іу'ч'ер, задній в'іу'ч'ер* — за місцем розташування щодо отари овець, *в'іу'ч'ер'е пом'ічник, по'мочник'ватага, по'мочник'с'тайі, н'ідм'ін:а до'йарка* — за функцією, *бо'угар'в'ід'йалового, бо'угар'вид'йелової худоби* — за об'єктом випасання.

Виявлено чужомовні запозичення:

- із румунської мови: *бо'угар'* (рум. *boiár (boár)* 'пастух', що походить від лат. *bovāgius* 'бичий, воловий', в основі якого лат. *bōs (bovis)* 'бик'; споріднене із псл. *goveđo* 'худоба' [ЕСУМ I: 218; Rudnyc'kyj II: 157; Scheludko 1927: 125; Ястремська 2003^a: 130]), *бу'меї* (рум. *botěj* 'отара' від гр. *βοῦτης* 'пастух' [ЕСУМ I: 238]), *вакар* (рум. *văcár* 'че-

2.3. Пастуші агенти́ви

редник' від лат. **vaccarius*, пов'язаного з *vacca* 'корова' [ЕСУМ I: 321; Rudnyc'kyj I: 295; Scheludko 1927: 128; Ястремська 2003^a: 134]), *ватаз* (Б. Кобилянський, Я. Рудницький виводять його з рум. *vetaf, vetav* 'старший пастух'; укладачі ЕСУМу вважають назву запозиченням із чуваської, що зводиться до тюркського **ота-* (**o:t-*) 'грітися, розпалювати вогонь', однак припускають, що в цьому гнізді об'єдналися запозичення із двох джерел [Кобилянський 1928: 86; Rudnyc'kyj I: 324; ЕСУМ I: 339; Фасмер I: 278; Закревська 1976: 74; Ястремська 2003^a: 134–135]), *лепота́р* 'пастух, який випасає і доїть корів' (рум. *lăptar* 'продавець молока' [Дзензелівський 1993: 409; Ястремська 2003^b: 388]);

- з угорської: *бої́тар* (уг. *bojtár* 'підпасич' [ЕСУМ I: 224; Лизанець 1976: 580]), *газда́* (уг. *gazda* 'господар' [ЕСУМ I: 450–451; Лизанець 1976: 591]), *гу́л'аш* (уг. *gulyás* 'пастух корів', що є похідним від *gulya* 'стадо великої рогатої худоби', етимологічно не зовсім ясного [ЕСУМ I: 617; Rudnyc'kyj I: 888]), *киреї́т'іу́* (уг. *kegűlő* 'сторож'); *бі́реш* (уг. *béres* 'наймит'), *гонда́ш* (уг. *kondás* 'свинопас' [Лизанець 1976: 604; Закревська 1976: 74]), *гетеш* (уг. *hetes* 'помічник вівчаря' [Лизанець 1976: 588]);

- із німецької: *валах* (нвн. *Wállach* 'кастратор жеребців' < *Wállache* 'волох, румун' (кастровані коні надходили до Німеччини з Волощини, Угорщини, Русі) [ЕСУМ I: 323; Фасмер I: 269; Brückner: 600; Machek: 675, 656]), *куш'н'і́р* (запозичене із середньовісньонімецької мови через польське посередництво [ЕСУМ III: 170]);

- із латинської: *депу́там* (лат. *dēputātus* 'призначений, посланий, уповноважений' [ЕСУМ I: 34–35]), *ветери́нар* (лат. *veterinarius* 'той, хто лікує тварин' [там само: 365]);

- зі слов'янських мов: *бача* (із слц. *bača* 'старший вівчар' [ЕСУМ I: 154; Machek: 21]), *маї́єрка* (запозичене з польської або словацької мови; пор.: пол. діал. *majer, majerz* 'місце для ночівлі і доїння корів' [SJP II: 849], слц. *majernička* 'робітниця на фермі' (заст.), хрв. *majug* 'ферма', які походять від нвн. *Meier, Meierei* 'ферма, молочне господарство', що через двн. *Meiōg* 'наглядач, орендар' зводиться до лат. *māior* 'більший' [ЕСУМ III: 425; пор.: Siatkowski 2004: 37]); *бам(і)б'і́р* (із пол. *balwierz* 'цирульник, фельдшер' [ЕСУМ I: 130; Brückner 1957: 12]);

- із тюркських: *ватаман* (татар. *odaman* 'старший над пастухами (чи козаками)' [Brückner: 8; Фасмер I: 95; Rudnyc'kyj II: 886]); *ча́бан* (тур. *çoban* 'пастух' [Фасмер IV: 308; Brückner: 71; Bańkowski I: 213]).

Відзначено назви із затемненою етимологією: *ліва́рент* 'орендар полонини'; *кал'ман* (*каїман*) [ЕСУМ II: 356].

Серед пастуших агентивів більшість утворена на ґрунті праслов'янських слів, однак трапляються й такі, у яких твірна основа запозичена:

струн'тар' (від рум. *strungă* 'вузький прохід у кошарі, через який пропускають по одній овець для доїння'), *спу'зар'* (від рум. *spuză* 'попіл' [див.: Закревська 1976: 68]), *бербени'чар'* (від рум. *berbeniță* 'діжка'), *гу'лар'* (від уг. *gulya* 'стадо великої рогатої худоби'), *та'бун:ик* (від татар. *tabun* 'стадо'), *брин'з'аник* (від рум. *brânză* 'бринза, сир'); *ват'рак* (від рум. *vatra* 'вогонь'), *тремб'ітар'*, *тремб'ітан:ик*, *тремб'іта'ч'()*, *тре(у)мбе(і)-таш* (від рум. *trîmbiță* або уг. *trombita* 'труба'), *флойе'раш* (від рум. *fluer* 'сопілка'), *гай'таш* (від уг. *hajt* 'ганяти') та ін.

Аналіз матеріалу дає змогу виділити типові для номінації мотиваційні зв'язки:

1) об'єкт дії > діяч, мотиваційною основою слугують:

- назви тварин, яких пасуть чи доглядають (*в'іу'ч'ер'*, *бара'нар'*, *йігн'і-тар'*, *йело'ч'ер'*, *хр'ім'кар*, *коро'вар'*, *вол'ар*, *тел'етник*, *ко'н'ар*, *ко'з'ар*, *сви'нар'()*; *ско'тар* (від *скот*));

- назви стад (*гур'таш* (*гурто'вик*), *та'бун:ик*, *ста'дар* (*стадник*), *че-ре'дар'*, *чере'даш*);

- назви предметів, що є результатом дії (*бод'нар*, *бербени'чар'*, *коли'бар'*, *брин'з'аник*);

- назви, що вказують на об'єкт дії (*тер'хач*, *пап'ірник*, *моло'чарник*, *тремб'ітар'* (і варіанти), *флойе'раш*);

2) дія > діяч (*пас'тух*, *пас'тир*, *п'ід'пасич*, *заго'н'іл'ник*, *по'гонич*, *гин'чаї*, *пома'галник*, *по'мочник*, *с'луш'ка*; *за'в'ідц'а*, *до'зорец*, *конт'рол'*, *м'ішалник*, *пода'валник*, *до'йіл'ник*, *воро'ш'ілник*, *п'р'атник*, *стри'гал'* (і варіанти), *лу'пей* (*лупир*), *хара'ш'ілник* (і варіанти), *тоу'кал'ник* (*тоу'кач*), *знахар*, *чере'д'ін:ик*, *ба'йілник*);

3) місце > діяч (*струн'тар'*, *полони'н'ош* (*полонин'вош*), *поло'нин:ик*, *до'мар*, *го'рник*, *пус'телник*);

4) час дії > діяч (*в'ідполуд'нар'*, *дополуд'нар'*, *н'іч'ник*);

5) обряд > діяч (*м'ір'а'нин*, *м'ір'ак*, *р'адаш* (і варіанти)). Важко визначити мотиваційну основу для двох останніх лексем, оскільки вони можуть асоціюватися і з дієсловом (*м'ір'ати*, *р'аду'вати*), так і з іменником — назвою обряду (*м'іра*, *р'ад*), отже, очевидно, мотивація назв подвійна [Закревська 1976: 67];

6) ранг > діяч (*с'таршиї*, *п'ідстаршиї*).

Семантичну структуру пасутих агентивів здебільшого формують значення їхніх складників, тобто мотивованість є повною (абсолютною) [Способи номінації 1982: 189–191]. Однак можемо виділити номінативні одиниці, мотивованість яких неповна (часткова) і значення яких без контексту (співвіднесеність із площиною синтагматики підтверджує до-

2.4. Назви пастушого одягу й атрибутів

цільність виділення дериваційних зв'язків як “третього виміру”) визначити важко через багатозначність словотворчих формантів, напр.: *к'і́н:ик* може позначати ‘пастуха коней’, ‘приміщення для коней’ і ‘дзвоник, який вішають на шию коневі’. Регулярним також є аналогічний план вираження понять ‘жінка-пастух’ та ‘приміщення для худоби’: *в'іу́чар'ка*, *боу́гар'ка*, *ско́тар'ка*, *во́л'ар'ка* тощо. Здатність слова входити паралельно в різні лексико-семантичні парадигми підтверджене також і дериваційним розгалуженням слова, тобто здатністю різних значень слова входити до різних словотворчих рядів [Шмелев 2002: 70].

Для ЛСГ властива лексична варіантність. Синонімні відношення властиві майже всім СМ та мікрогрупам; пастуха великої рогатої худоби номінують: *боу́гар'*, *гу́л'аш*, *гу́л'ар*, *пас'тух*, *пас'тир*, *ско́тар*, *ва́кар'*, *гайде́ї*; пастуха овець — *в'іу́ч'ер'*, *ча́бан*, *пас'тух*, *пас'тир*; старшого вівчаря — *ва́таг*, *ба́ча*, *с'тарши́й в'іу́ч'ер'*, *ва́таман*; пастуха коней — *ко́нар'* (і варіанти), *ста́дар*, *та́бун:ик*; власника чи орендаря полонини — *депу́тат*, *л'іва́рент*, *за́в'іду́а*, *полони́н'ош*, *таз'да* (до *поло́нин*, *полони́ни*), господарника у колибі — *с'пу́зар'*, *ва́трак*, *ка́л'ман* та ін.

Особливістю аналізованих назв є “словотвірна гнучкість та регулярність семантично-дериваційних зв'язків”, що, за словами П. Гриценка, сигналізує про наявність тиску моделі “об'єкт” – “агент” – “дія” [Гриченко 1987: 13; пор.: Гриченко 1984: 73], напр., *в'іу́ч'а* – *в'іу́ч'ер'* – *в'іу́ч'ерити*, *в'іу́ч'ерувати*; *скот* – *ско́тар* – *ско́тарити*; *гу́л'а* – *гу́л'ар* – *гу́л'арити* тощо. До складу ЛСГ входять деякі лексеми та мікрогрупи назв осіб, які пов'язані з іншими ТГЛ, зокрема назви пастухів, доярів — із тваринницькою лексикою, назви знахарів — із міфологічною, лексеми *ка́йман*, *за́в'іду́а* — із лісорубською, *боднар'*, *куш'н'ір* — із ремісничою.

2.4. Назви пастушого одягу й атрибутів

2.4.1. Назви одягу. За старим народним звичаєм пастухи виварювали сорочку в топленому овечому маслі й носили протягом усього пасовищного сезону, тому що “в полонині нема кому прати, а тим менше достачувати чистого” [Шухевич 1899–1908 II: 190]. Лексему *мазанка* фіксують давні етнографічні джерела [Гнатюк 1910: 338; Witwicki 1863: 88; Kolberg 1970 I: 175; Шухевич 1899–1908 II: 190; Мандибуря 1978: 124] і словники [Janów 2001: 125; Піпаш, Галас 2005: 97]; у буковинських говірках: *ма́занка* ‘сорочка пастуха, виварена в маслі і лою, щоб не промокала (носили вівчери)’ [СБГ: 273]. Сучасні мовці вважають застарілим не тільки слово, а й реалію (34–38): *!Ход'ат пасту́хи зви́чайно//!ран'ше*

хо'дили ʸ |мазанках/ йа'к'і мас'тили о'вечим ъжиром/ те'пер плаш'ч'і йе (36). Назву |мазанка вживають із метафоричним значенням 'брудна сорочка' (48, 67). Спорадично зафіксовано слово *смо'л'анка* 'тс.' (83) [Грицак 2008: 260; Мандибуря 1978: 124].

2.4.2. Назви сумок, торбин, мішків. СП охоплює мікрогрупи назв пастуших сумок, мішків для перевезення молокопродуктів і торбин для годівлі коней у дорозі.

Першу СМ представляє низка назв, які позначають полотняну торбу, яку носять через плече: |торба, тор'би(и')на; |т(р)аїстра; таїстр'ина; та'н'істра; |ʒ'обл'а (|ʒ'обн'а, |ʒ'омн'а), ʒ'облина, ʒ'обен'ка (ʒ'обленка, ʒ'убен'ка) (див.: картосхему 7) [АУМ II: к. 298; КСГГ; ЗА; ГГ: 180; Janów 2001: 52, 234, 239; Павлюк, Робчук 2003: 417; Піпаш, Галас 2005: 188; Негрич 2008: 62]: *Ко'лис'були таїстри ʸ пасту'х'і'ї// на Гу'цул'шчин'і |таїстра була по'ширена// кажут и'е тор'би* (36); *Ко'ле'с були та'к'і таїстри// тайак о'це'вухо* [в бесагах. — Т.Я.] *то це'було лиш на поло'вину// це називали |таїстра* (48). Загальноновживане слово |торба, тор'би(е)на відоме на всій території Гуцульщини, окрім її західної частини; пор.: бойк. тор'би(е)нка 'торбинка з полотна, яку носять переважно пастухи' [Онишкевич 1984 II: 296]. Лексема *ta(n)istra* широко представлена в діалектах карпатської зони, переважно зі значенням 'сумка пастуха із тканини'; пор.: закарп. таїстра, таїстр'ина 'торбина', траїстр'инка 'пастуша торба' [Горбач 1993^a: 304, 316; Сабадош 2008: 348], бойк. |таїстра, та'н'істра 'торба' [Онишкевич 1984 II: 277], буков. т(р)аїстра 'велика торба з полотна' [СБГ: 537], траїст(р)а 'сумка з домотканого полотна' [СБГ: 550], лемк. *tanistra* 'тс.' [SŁ: 130]; пол. діал. *tanistra* 'вівчарська торба', чес. діал., слц. *tanistra* 'торба, сумка' [ЕСУМ V: 514; Indeks SGPA: 385, 387]. Хоч етимологи вважають, що назви |таїстра і та'н'істра запозичено з різних мов, відповідно, із румунської та угорської, у них наявне спільне першоджерело — віз.-гр. ταύιστος 'торбина для фуражу' [ЕСУМ V: 504, 514].

Цікаво, що первісні значення слова |ʒ'обн'а — 'торба для зерна', 'торба з вівсом для коня', адже походить воно від псл. зобь 'їжа; корм' (очевидно, спочатку 'зерно'); пор.: буков. дзьоб'ня 'торбина, виткана з різнокольорових вовняних ниток' [СБГ: 94], болг. зобник 'кінська торба', мак. зобник 'торба для вівса', срб. зобница 'тс.' [ЕСУМ II: 63].

Для перевезення бринзи з полонини в село використовують два шерстяні або полотняні мішки, торби, з'єднані між собою, які кладуть на коня або несуть через плече, для перевезення вантажів; на їх позначення засвідчено назви *бе(и)саги* (30, 31, 34–38, 48, 49, 83, 84), *тор'би* (48) [ГГ: 24; Janów 2001: 10; Павлюк, Робчук 2003: 202, 236; Жегуц, Піпаш 2001:

2.4. Назви пастушого одягу й атрибутів

19, 20; Піпаш, Галас 2005: 13; Негрич 2008: 25; АУМ II: 66, 67 (ком. до к. 298): *То бе'саги 'були — д'воєї вух/ о'так на п'леч'ах но'си'ли// таї так/ ад'і/ 'байур йе/ отак си зав'йезувало/ і о'так на п'леч'і/ од'но 'вухо и'з:аду, а д'руге спе'реду// та і так к'лалоси на ко'н'а/ ад'і// о'так пок'лау' со'б'і на ко'н'а// це си назив'вало бе'саги// б'ринзу но'си'ли/ у'с'о но'сили (48). У значенні 'торбина' номен фіксують пам'ятки української мови із XVII ст. [СЛУМ II: 85]; пор.: закарп. *бісагы* 'тс.' [Сабадош 2008: 26; Павлюк, Робчук 2003: 150]; пол. *biesagi*, пол. діал. *biesaga, besaga*, слц. *bisahu*, болг. діал. *bisagi* [ЕСУМ I: 176; SW I: 153; SGP (Karaš) II: 203–204].*

В обстежених говірках засвідчено варіанти слова *тер'к'іла* (*тер-ти* ('і)ла) зі семантикою 'речі, спорядження для пастуха, який іде на полонину', 'навантажена торба, *бесаги*, у яких на коні перевозять вантажі на полонину', 'вантаж, який везуть конем із полонини' [ГГ: 183; Грицак 2008: 226, 251; КСГГ; ЗА]: *Йек'шо ви у' таїстру нак'лалі ци х'л'іба/ ци шо-ни'буд' / то це у'же назив'вали тер'к'іла/ таїстра з про'дуктами/ то у' полони'ну б'рали (48).*

Третю СМ репрезентують лексеми, які номінують мішок або торбу для годівлі коней у дорозі (не розпрягаючи): *опалка* (30, 31) [Негрич 2008: 126], *торба*, *ф(у)тер'торба* (48) [ЗА]; у Березових слово *футе(у)р-торба* позначає мішок для сіна і мішок, сумку для харчів [Негрич 2008: 177]: *Коли дес на ро'бот'і/ коли й'іхау' то це назив'валаси 'торба/ ф'утер-торба/ там да'вау' о'вес/ в'ін нак'е'га'у' йо'му на 'голову/ а'би в'ін не рос:и-п'а'у'// це си назив'вало так 'футер'торба (48); пор.: буков. *футе(у)рторба* 'тс.', *футраж* 'корм для коней', *футрувати* 'годувати коней' [СБГ: 608]; гуц. *фураж* 'сухий корм для худоби (овес, ячмінь)' [Негрич 2008: 177].*

Умовно до цієї СП залучаємо назву *байур* (*байор*), яку носії говору вживають на позначення шнурка для зав'язування *бесаг*, а також пояса, на якому висить *дзьобня* [ЗА; ГГ: 22; Janów 2001: 6; Негрич 2008: 23; пор.: Піпаш, Галас 2005: 11].

2.4.3. Назви пастуших палиць. Поширені в мовленні носіїв досліджуваних говірок назви *бук*, *бучок* 'рівна довга палиця пастуха' (34–38, 45, 48, 49, 66, 67, 83, 84, 92, 96) [Janów 2001: 19; Грицак 2008: 237; Жегуц, Піпаш 2001: 26; Піпаш, Галас 2005: 18, 19; Мандибур 1978: 58, 123]: *Ма-йе в'іу'ч'ер' бук/ паличку та'ку/ бо то може зв'ір 'бути (36); 'Бучок// ти тим не 'гонииш/ т'ілко 'ходи'ш п'ітти'райеш// 'буком х'іба си п'ітти'райе (48); Бук у віу'чар'а та'ке, йак у вой'ака п'ушка [Грицак 2008: 237]; пор.: буков. *бук* 'тс.' [СБГ: 41]; пол. *bisek* 'тс.' [Stieber, Hrabec 1974: 186, 187]. Слово входить до складної назви *поло'нинс'киї бук* 'тс.' (43, 66).*

Із семантикою 'довга палиця пастуха перев. із загнутим кінцем' зафіксовано: *палиц'і* (в.н.п.), *поли'ц'і* (66); *бункош* (92); *коштур* (25, 30–33)

[Негрич 2008: 99; Лесюк 2008: 106], *куш'тур* (83, 84) [Піпаш, Галас 2005: 86, 90] — фонетичні варіанти літ. *kóstur* 'груба палиця, ціпок', від псл. **kostur̥* [ЕСУМ III: 55]; *кр'івул'і* (66); *гир'лега* (5), *гир'лига*, *г'ир'лига* (83, 84) [Піпаш, Галас 2005: 34], *кер'л'іга* [Janów 2001: 94]; словосполучення *боу'гарс'ка палиц'і* 'тс.' (30); пор.: бойк. *кур'л'уга* 'пастуша палиця' [Онишкевич 1984 I: 397]; *кус'тур* 'пастуша палиця з топірцем' [ММАГ: 93], буков., лемк. *криву'ля* 'крива палиця' [СБГ: 233; Панцьо 2003: 244]; пол. діал. *gierluga* 'тс.' (з української мови) [SW I: 826], пол. діал. *buńkoś* 'тс.' [SW I: 235; Stieber, Hrabec 1974: 187; SGP (Karaś) II: 208–209], слц. *buńkoś* 'оздоблена пастуша палка' [ЕСУМ I: 296]. У закарпатських говірках поширена назва *бота* 'тс.' [КГ; Сабадош 2008: 30]; у буковинських — *киржа* 'тс.', *мартілева* 'чабанська палиця' [СБГ: 277]; пол. *oblok, kij* 'тс.' [Stieber, Hrabec 1974: 187] та ін.

Інший вид пастуших палиць представлений лексемою *луга* 'довгий прут у пастуха для наганяння худоби', засвідченою okazionalno (55). У бойківських говірках фіксуємо *лil'га* 'тс.' [Онишкевич 1984 II: 73], у лемківських — *zahaniato* 'тс.' [SŁ: 147], у польській мові *puha* 'кнул' [SW V: 428] та ін.

2.4.4. Назви пастуших труб та сопілок. Здавня невід'ємним пастушим атрибутом була трембіта. Назва засвідчена в гуцульських говірках у варіантах *тре(е,у)м'біта* (30, 31, 34–38, 43, 48, 48^a, 49, 53, 66, 67, 93) [ГГ: 188], *т'рум'бета* (9, 10, 33, 53, 83, 84) [Грицак 2008: 242; Жеруц, Піпаш 2001: 145; Піпаш, Галас 2005: 196] із семантикою 'довга дерев'яна труба (до 3-х м), зроблена зі смерекового дерева й обвита березовою корою' (93) [БГ: 18]. Фіксують номен і дослідники XIX ст.: *трем'біта* [Мосора 1885–1896: 140; Коржинський 1894–1896: 55; Огоновський 1879: 55; Gregorowicz 1880: 28; Шухевич 1899–1908 I: 72, 197], *трим'біта* [Календар гуцулский 1935: 66]. У давні часи пастухи використовували трембіту на полонинах: *Ко'лис' даўно не було год'ин:ик'іу/ то тремб'ітар' тремб'іто'у да'їе з'вук/ шо ўже їти д с'тайі до'їіти* (38); *Їак в'іход'ат на полони'ну/ тремб'ітут/ і на поло'нинах тремб'ітут тремб'іта'ч'і/ і в'іу'ч'єр'і т'рубл'ет/ і боу'гар'і т'рубл'ет* (36); *Голос трембіт по селах вітає Юрія аж до ходу полонинського. А на полонинах від міри до розлучення* [Календар гуцулский 1935: 66]. Інструмент використовують і поза пастушими обрядами, зокрема в період Різдвяних свят та в поховальному обряді: *Тремб'ітайут ў нас на поло'нинах і'накшой/ кол'едни'ки зл'мойу ў Різд'во 'ход'ет — це і'накшой і похо'рон':і тремб'ітайут* (37); пор.: закарп. *трумбета* 'тс.' [Сабадош 2008: 355], лемк. *tromba* 'довга (1–1,5 м) пастуша труба' [SŁ: 135]. Географічне та семантичне поширення назви в карпатській зоні наведено в

2.4. Назви пастушого одягу й атрибутів

ОКДА [IV: к. 9, нм. 4]; пор.: пол. *trąba, trombita* ‘тс.’ [SW VIII: 114; SJP III: 490, 494].

Із семантикою ‘вид пастушої сопілки’ засвідчено: *фл'о'йе(и)ра* (48, 48^a, 59, 67, 93, 96), *фл'о'йера* (48а, 51), *флу'йара*, *ф'лу'йера* (83, 84), *фр'о'йера* (59), *фу'йара* (37), *фо'йера* (43), *фл'у'йера* (33); *ф'рела*, *ф'ре('и)лка* (8, 10, 12, 29^a, 33, 33^a) [Шухевич 1899–1908 II: 85; Кобилянський 1928: 83; Janów 2001: 59; ГГ: 198; Грицак 2008: 246; Жегуц, Піпаш 2001: 153; Піпаш, Галас 2005: 208; Горбач 1997: 351]. Назва поширена в усьому карпатському ареалі з аналогією чи близькою семантикою: пол. *fujarka, fulara, fujera* ‘сопілка, дуда’, слц., чес. *fujara*, молд. *флуер* [SW I: 780; SJP I: 579; ЧУС I: 159; ОКДА IV: к. 10].

Попередньо аналізовані назви переважно позначають довгу сопілку без денця [ГГ: 198; Janów 2001: 59]. В обстежених говірках поширені слова *ден'ц'іўка* (9, 12, 51, 96), *ден'чиўка* (5, 6, 8, 9), *ден'чинка* (1) ‘сопілка з денцем, коротша за флюяру’ [Janów 2001: 40; Горбач 1997: 351], а Я. Янів зафіксував лексему *близ'ниці* і ‘подвійна флюяра’ (51, 54) [Janów 2001: 13]. Спільнокореневі назви предметів, що містять ознаку подвійності, характерні для гуцульських говірок, зокрема: *близ'нец*, *близ'н'ук* ‘одна із двох грудок сиру, виготовлених з однієї закваски’; *близ'н'а(е)та* ‘два глиняні горщики, з'єднані однією ручкою’ [ГГ: 26; КСГГ; 3А]; пор.: назви тварин *близ'ниці'а*, *близ'ничка*, *близ'н'ачка* ‘ягня-самиця із близнят’, *близ'н'ук* ‘ягня-самець із близнят’, *близн'а* ‘ягня із близнят’ (див.: 2.1.4.1).

Етнографічні та лексикографічні джерела фіксують назву *гайда* ‘пастуша сопілка’ [Верхратський 1899, 1901: 13; Грінченко 1907–1909 I: 345]; пор.: закарп. *гайдичка* ‘тс.’ [КГ]. Писемні пам'ятки XVII ст. відзначають номен *гайда* (*кгайда*) у власній назві [СЛУМ VII: 125; КІС].

2.4.5. Назви дзвінків. У сучасних гуцульських говірках існує чимало назв дзвінків, які вішають на шию худобі — коровам і вівцям, для визначення їх місця перебування, а коням — для прикраси. ЛСГ назв цих давніх полонинських атрибутів об'єднує назви, які розрізняють за ДО ‘біологічний рід тварин’, ‘розмір’, ‘форма’, ‘матеріал виготовлення’.

Значення ‘металевий дзвінок, який вішають на шию великій чи дрібній рогатій худобі’ репрезентує низка лексем, зокрема *колок'іл*, *з(з)в'інок*, *балам'бас*, *бамбар'ас*, *калатало*, *клоп'отайло*, *к'лепало*, *галаган*, *галан* (див.: картосхему 8).

Відзначено варіанти назви *колок'іл* (псл. *kolkoľ ‘дзвін’): *колок'іл'* (23, 29, 33, 56, 58, 59, 61, 70, 72, 73, 77, 78, 83, 84, 88, 89, 92, 94, 96), *колок'іл'* (34–38, 48), *колот'іл'* (55), *колок'ір* (12, 30, 40, 41, 43, 44, 48–50, 55, 66, 67), *калокало* (30, 31) [КДА: к. 150; Janów 2001: 100; Негрич 2008: 88; Грицак 2008: 248; Жегуц, Піпаш 2001: 75; Піпаш, Галас 2005: 82]; *Йа*

маў ше сто д'вацят' коло'кол'іў/ на цих 'в'іс'ім'сот о'вець/ на 'мудрих клаў коло'коли/ і ц'і 'мудр'і їдут напe'ред (48); На ху'добу/ то 'б'іл'ше кла'деси на по'гану/ шо во'на бо'куйе/ не 'хоче їти д'с'тайі (37). Демінутиви засвідчені із семантикою 'невеликі дзвінки (для овець)': коло'к'ілець' (29, 33, 48, 72, 77, 92), коло'колец' (5), коло'к'іл'чик (49), коло'кол'чик (30, 34–38), коло'кол (36), коло'к'ір (46): 'В'іўц'ам на полони'н'і 'в'ішайут коло'коли/ а ко'ровам — з'в'ін'ки/ а'би не загу'билис'а// коло'к'іл — ве'ликий/ коло'коли — 'мени'і (36); На 'дес'ім'о'вець о'дин коло'к'ілець 'аби буў/ 'бир'ше н'і/ 'йек'шо 'бир'ше/ ўже вам 'в'іўц'і не їдут 'добре (48); пор.: закарп. 'коло'к'іл (колокол) 'тс.' [КГ]. Відзначено деривати: колоко'тити, колоко'лати 'приглушено дзвонити', 'колокоша 'вівця, яка носить колокіл' (83) [Грицак 2008: 254; Жегуц, Піпаш 2001: 76]. Давні регіональні джерела з аналогічним значенням фіксують лексеми колокіл [Мосора 1885–1896: 68; Коржинський 1894–1896: 28; Gregorowicz 1880: 21, Верхратський 1899, 1901 I: 27], колокілець [Шухевич 1899–1908 II: 130]. Наводять лексему колоколь 'дзвін' писемні пам'ятки української мови XIV–XVI ст. [ССУМ I: 491; КІС].

Варіанти з'в'інок (30, 34–38, 40, 66, 67, 77, 83), з'воник (41, 43, 53, 56), з'винок (48, 96), зв'інок (3–5, 11, 17), зв'інок, зво'нок, зво'ночок (83, 84) [КДА: к. 150; Піпаш, Галас 2005: 67] поширені із семантикою 'дзвінок, який вішають на шию корові, вівці чи коневі': На в'іўцу на полони'н'і кла'деси з'в'інок/ ци там коло'к'іл'чик/ на ту/ кот'ра во'на ро'зумна/ кот'ра 'фай'но їде (37); Дзвінк'і клад'ут на віўц'і, а'бі чу'ти, куд'і їдут, де пас'ут. Дзвіно'к на ремі'н' приў'язу'ють, та клад'ут стрі'жкам на шійу [Грицак 2008: 248]; гуц. к'ласти з'в'ін'к'и'е 'вішати дзвінки на шию коровам або вівцям' (48); з'ви'н'іти, з'вон'ити, з'в'ін'кати 'дзвонити', 'видавати високій, деренчливий металевий звук'; пор.: закарп., бойк. дзво'нок сп'і'жовий 'тс.' [Пуйо 1981: 12], закарп. з'в'і(о)нок, зв'і(о)нок 'тс.' [КГ], лемк. dzwіnok, dzwіnok żeliznyj 'тс.' [SŁ: 48; Милла 2008: 153], пол. dzwonek [SW I: 665], пол. діал. dzwonki 'тс.' [Stieber, Hrabec 1974: 189]. В українській мові слово відоме з XVII ст. [КІС]. Інформатори зазначають, що між дзвіно'к і колоко'лом є кілька розбіжностей: перший — видає дзвінкий звук і виготовлений способом лиття, а другий — переважно саморобний і видає глухий звук: Коло'кол' то 'робиц'і з бл'ех'і/ п'росто бл'еха/ во с ка'пот'іў з ма'ш'и'н'і// з'вин'ки то ўже т'реба 'було ви'ли'вати// 'або з 'жоўтого ме'талу/ 'або з 'б'ілого// з'ви'нок ч'ін'л'али кон'ем/ ко'ровам / і 'в'іўц'ам к'лали і з'вин'ки/ і 'колоколи// шо з'ви'нок — то не 'коло'к'іл// з'ви'нок дз'в'інко б'іе (48). Я. Янів не зафіксував у цьому значення слова дзвінок: Колокіл на марж'ині, а дзвінок у церкві (23) [Janów 2001: 52].

Значення 'великий металевий дзвінок' представляють слова балам'бас (76, 83–85), бамба'рас (83, 85): Ни 'в'іш'а'ї на ко'рову та'к'и'ї л'ич'ний балам'бас/ бо 'буде їй те'л'імбати по но'гах (83). Відзначено деривати:

2.4. Назви пастушого одягу й атрибутів

балам^ббасити, ба^лламбати, ба^лламбан[']:а, баламба^ссишче, баламба^с'їу-л[']а; бамба^ррасити, бамбара^ссишче, бамбара^с'їу[']л[']а [КГ]; пор. теж: бойк. бамбалай 'дзвін' [Онишкевич 1984 I: 42].

Рідкофіксована в аналізованих говірках лексема клопо^ттайло 'дзвінок із бляхи, який зав'язують на шию переважно корові чи вівці' (83) утворена від слова клоп^{іт} (псл. kłopotъ, звуконаслідувальне утворення, спершу означало 'стукіт, тупіт, галас'); пор.: болг. діал. клопот 'дзвоник на шиї худоби', мак. діал. хлопуть 'дзвінок' [ЕСУМ II: 466], пол. діал. kłapacze 'тс.' [Stieber, Hrabec 1974: 189].

Окаціонально засвідчено спільнокореневу з попередньою назву кле^ппало 'металевий чи дерев'яний дзвінок, який вішають на шию худобі' (12, 34–38 (рідк.), 83, 84) [Janów 2001: 97; Жегуц, Піпаш 2001: 73; Піпаш, Галас 2005: 79]: Пус^тте ко^ллокало називайеси кле^ппало// та^ке кле^ппало да[']їут їа[']комус['] те^л'ет[']ї/ а[']би си не загу[']било (37); пор.: бойк. кле^пп(ї)ло 'дзвоник із бляхи' [Онишкевич 1984 I: 356]; слц. діал. klerác 'дзвінок для корів' [Милла 2008: 153].

Для позначення цього поняття спорадично відзначено слова кал^латало (67) [КДА: к. 150]; яке активно функціює в бойківських говірках у варіантах кала[']тайло, кала[']тач 'дзвінок з бляхи на шиї корів, телят' [Онишкевич 1984 I: 335].

Лексеми кал^латало (96) та кле^ппало (30, 31) мовці вживають на позначення дерев'яної калаталки, яку використовують у церкві замість дзвонів (від Страсної п'ятниці до Великодня) [Горбач 1997: 171; Негрич 2008: 93]; пор.: закарп. кле^ппало 'дерев'яна дошка на дзвіниці, по якій б'ють діти у Великодню п'ятницю і суботу' [Сабадош 2008: 144].

О. Горбач зафіксував у с. Бродина (Румунія) назви тала[']тан, та[']лан, бра[']мба[']бора 'дзвінок на карку в корів' (96) [Горбач 1997: 142, 155]. Слово тала[']тан мовці вважають застарілим (Косівський район): Ко[']лис['] ка[']зали на та[']к[']ї вели[']к[']ї широко[']верх[']ї з[']в[']їн[']ки/ шо то тала[']тан/ але те[']пер/ то н[']е (37).

М. Грицак зафіксував чимало різновидів дзвінків та колоколів, серед яких: криц[']а[']ник 'колокіл зі сталі' (гуц. криц[']иний 'сталевий' [Піпаш, Галас 2005: 87]), бомбо[']л[']їу 'великий дзвінок' (очевидно, дериват укр. діал. бомбати 'гойдати, теліпати' або бомбель, бомбиль 'висулька' [ЕСУМ I: 228]); кру[']л[']ак 'дзвінок круглої форми', доу[']гал['] 'дзвінок продовгуватої форми', лексеми ард[']їлун, ард[']їлунка; шашвар['] 'тс.', походження яких невідоме, та ін. (83) [Грицак 2008: 247–248]: Пок[']лали смо на в[']їуц[']ї ш[']їш[']нац[']:ім['] з[']в[']їн[']к[']їу та ї о[']дин ард[']їлун (83) [Грицак 2008: 247].

Значення 'дзвоник для коней' репрезентують лексеми к[']ін[']:ук (83) і зур[']кала (91): Зур[']кала — то ў зи[']м[']ї па[']ни[']е вели[']к[']ї кон[']ам на ш[']ийу к[']лали (91); пор.: буков. дзу[']ркало, дзо[']ркало 'дзвінок, калатало': У гуцулі[']в кожда корова маї дзу[']ркало на шиї [СБГ: 93].

На Рахівщині зафіксовано лексему *цуркотол'а* 'круглий дзвінок для коней' (81) [Жегуц, Піпаш 2001: 158]. Етнографічне джерело подає також слово *цуркотало* 'дзвінок (маленький)' [Коржинський 1894–1896: 65]: пор.: *шіркóтало* 'набір дзвінків різної тональності на суцільному реміні, який закріплюють на шиї коня'; *шіркотáти* 'мелодійно дзвеніти' [Негрич 2008: 187].

Із семантикою 'кулеподібна прикраса для коня з металевою кулькою всередині' відзначено слово *шелест* (29, 34–38): *На од'ного ко'н'е іш'ли з'в'ін'ки/а на д'ругого/шелесту// то так'і к'ругл'і йак шар/а ўсередин'і/шарик* (29); *На 'кон'і'е 'в'ішайут 'шелест/ то не йе з'в'інок/ то йе та'ке/ йак 'йаблуко* (37).

Засвідченим лексемам властива варіативність плану вираження. Зафіксовано варіанти на різних рівнях: фонетичному (*т(р)аїстра*, *з'об(м)-н(л)'а*, *з'о(у)б(л)ен'ка*, *тер'к(т)'і(у)ла*, *бе(и)'сази*, *байу(о)р*, *па(о)лиц'і*, *з(г',к)и(е)рле('і)є(т)а*, *т'ре(е'',и,у)м'б'і(е)та*, *фл''у(о)йе(и,а)ра*, *фу'йа(е)ра*, *ф'ре('і)лка*, *ден'ц'і(чи)ўка*, *ко'лок''(т)і(о)л(р)''*, *з(з)в'і(и,о)нок*), акцентуційному (*т'рум'бета*, *ко'ло'к'іл*), словотвірному (перев. демінутивні утворення: *торба – тор'бина*, *таїстра – таїстр'ина*, *з'обн'а – з'обли-на – з'обен'ка*, *бук – бу'чок*, *ф'рела – ф'релка*, *ко'лок'іл – ко'лок'ілец' – коло'к'іл'чик*, *зво'нок – зво'ночок*; *ден'чиўка – ден'чинка*) та граматичному (*ард'ілун* (ч.р.) – *ард'ілунка* (ж.р.), *ко'лок'іл* (ч.р.) – *ка'локало* (с.р.); *торба* (одн.) – *тор'би* (мн.)).

В основі цієї ЛСГ — логічний зв'язок. Одяг, палиці, труби, дзвоники — ці аксесуари допомагають пастухам у їхній роботі і репрезентують матеріальну пастушу культуру. Способи творення слів дуже різноманітні. Тільки в межах СП можемо виявити деякі спільні моделі творення та мотивації.

Серед назв, утворених шляхом афіксації, назви одягу: *мазанка*, *смо-л'анка* (ОД + **-анк-**(-а)) (мотивація подвійна, однак схилиємось до думки про девербативне утворення назв [пор.: Аркушин 2004: 358]); назви сумок: *з'облина*, *тор'бина* (від тюркського з походження слова *торба*) (ОІ + **-ин-**(-а)), *з'обл'а* (ОІ + **-л'**(-а)), *з'об(л)ен'ка* (ОІ + **-ен''к-**(-а)), *опалка* (ОД + **-к-**(-а)); назви палиць: *кр'івул'і* (ОП + **-ул'**(-і)), *пуга* (ОД + **-Ø-**(-а)), *бу'чок* (ОІ + **-ок-**(-Ø)). Для номінації пастуших труб та сопілок здебільшого використано запозичені назви (*фло'йера*, *трем'біта*, *гайда*); варіанти *ден'чинка* (**-инк-**(-а)); *ден'ц'іўка*, *ден'чиўка* (**-'іўк-**(**-иўк-**)(-а) (ОІ) утворено від частини предмета — слова *денце*. Назви дзвоників для худоби утворено за моделями: (ОД + **-л-**(-о)): *ка'латало*, *к'лепало*, *цур'котало*, *з'уркало* (на підставі рум. *zog* (вигук передає дзенькіт, брязкіт) [ЕСУМ II: 61], —

2.4. Назви пастушого одягу й атрибутів

оформлене за аналогією до назв *колокало*, *клепало*, (ОІ + -аїл(-о)): *клопо'таїло*, (ОП + -ак(-Ø)): *круз'л'ак*, (ОП + -ал'(-Ø)): *доу'гал'*, (ОП + -ик(-Ø)): *криц'а'ник* (пор.: 2.6.), (ОІ + -ник(-Ø)): *'к'ін:ик*, -ол'(-а): (ОД) *цорко'тол'а* та ін.

За допомогою основоскладання утворено *'футер'торба*, обидві частини слова запозичені (перша частина — *футер* — із нім. Futter ‘корм (для худоби)’ [НРС: 220]).

Бук (*бу'чок*) — результат метонімічного перенесення ‘матеріал’ > ‘виріб’, *'шелест* — метафоричного на підставі подібності функції. Нерегулярною є аналітична номінація: *поло'нинс'киї бук*, *боу'гарс'ка 'палиц'і*.

Відзначено запозичення з інших мов:

- із румунської: *'таїстра* (*та'н'істра*) (рум. *trăistă* ‘торба, торбина, сумка’ [ЕСУМ V: 504]; деякі дослідники виводять із лат. *canistrum* ‘кошик, корзина’ через посередництво румунської, угорської, німецької та інших мов [Фасмер IV: 12, 93; Machek 1957: 522; Клепикова 1985: 89]); *'байор* (очевидно, через польське посередництво; рум. *băier(ă)* ‘шнурок, тасьма’; пол. *bajorek* ‘металева нитка для гаптування та оздоб’ [ЕСУМ I: 117]); *гир'лета* (рум. *sîreig*; походить від болг. *кърлиг* ‘палиця пастуха’, похідного від того самого кореня, що і псл. *krivъ* [ЕСУМ I: 509; Scheludko 1927: 130]); *фло'йера*, *ф'рел'а* (рум. *fluér*, пор.: уг. *furulya* [Machek 1957: 113; Brückner 1957: 129; Scheludko 1927: 143]); *трем'б'іта* (із румунської або з угорської мов; рум. *trîmbiță* ‘труба, сурма’, уг. *trombita* ‘труба’ [ЕСУМ V: 628; Scheludko 1927: 143; Лизанець 1976: 628]; деякі етимологи вважають, що слово походить з італійської мови — італ. *tromba*, *trombetta* [Фасмер IV: 108; Brückner 1957: 575]);

- з угорської: *'бункош* (уг. діал. *bunkóus* ‘велика пастуша палиця’ [Лизанець 1976: 582]; уг. *bunkó* ‘дрючок’, *bunkósbót* ‘тс.’; можливо, через словацьку [ЕСУМ I: 296]); *тер'к'іла* (укладачі ЕСУМу припускають, що слово утворене від уг. діал. *terh* ‘ноша, вантаж’ [ЕСУМ V: 559], однак, можливо, назву утворено від унгаризму (запозичене частково через посередництво румунської мови [там само; Лизанець 1976: 627]) *тер'х* ‘вантаж, який кладуть на коня; вантаж, який везуть конем із полонини’ (+ -'їл(-а)), що активно вживають гуцули (*терхъ* відоме в українських пам'ятках від 1408 року); пор. теж: *терх'івка* (див.: 2.6.2.3);

- із тюркських мов: *та'н'істра* (уг. ст. *tanyisztra* ‘торба, сумка’ [ЕСУМ V: 514]; *'торба* (тур., аз. *torba* ‘мішок’, споріднене з кирг. *торбо* ‘торбина для зерна’ [ЕСУМ V: 602; Фасмер IV: 81]); *'гайда* (можливо, через південнослов'янські і румунську мови; тур. *gayda* ‘волинка, сопілка’; пор.: пол. *gajda* ‘тс.’, чес. *kejdy* ‘тс.’, слц. *gajdy* ‘тс.’, болг. *гайда* ‘тс.’, рум. *gajda* ‘тс.’ [Machek 1957: 148; ЕСУМ I: 452; SW I: 792]); *гала'ган* (можливо, пов'язане з тур. *kal* ‘плавлення металів; очищене золото і срібло’ [ЕСУМ I: 456];

• із латинської: *be'cagi* (можливе польське або чеське посередництво — лат. *bissaccium* ‘перекидна торба’ [ЕСУМ I: 176; Brückner 1957: 26]).

Назви *палиц'і*, *коштур* — первинні (псл. *palica*, псл. **kosturъ*).

На підставі МО ‘дія’ утворено назви одягу (*мазанка*, *смо'л'анка*), назви палиць — за МО ‘дія’ (*пуга*), ‘форма’ (*кр'і'вул'і*) та ін.

Цікава з погляду мотивації СМ назв дзвінків. Виявлено такі типові моделі:

- дія > дзвінок (*балам'бас*, *ка'латало*, *к'лепало*, *бомбо'л'і'ю*, *зур'кало*, *цур'котало*);
- форма > дзвінок (*круг'л'ак*, *доў'гал'і*);
- матеріал > дзвінок (*кри'ц'аник*);
- тварина > дзвінок (*к'ін:ик*).

МО ‘матеріал’ і ‘тварина’ характерні для творення назв дзвінків у гуцульських говірках. Чітко виявлена диференціація за семантичними ознаками: ‘біологічний рід тварин’ (велика рогата худоба : вівці : коні), ‘вік тварин’ (для великої рогатої худоби : для телят), ‘розмір’ (великий для корів і коней : малий для овець), ‘матеріал виготовлення’ (дерево : метал), ‘форма’ (дзвінок або циліндр для великої рогатої худоби й овець : круля для коней), ‘призначення’ (визначення місця перебування : прикраса). Назви пастушого побуту (одяг, сумки, палиці) пов’язані із соціально-побутовою лексикою (*торба*, *палиц'а*, *пуга*). Пастуші труби та дзвінки використовують для подавання звукових сигналів, тому очевидний взаємозв’язок їх номінацій із музичною лексикою.

2.5. Назви оплат і розрахунків

Винайм пастухів та оплата їхньої праці в різні історичні періоди не були однаковими [див.: Тиводар 1994: 163–171; Мандибур 1978: 41–49]. Проте на всій території Українських Карпат заробітна плата пастухів і форми винагороди мали багато спільного й були майже тотожними [Мандибур 1978: 47]. У наш час полонинським випасом керує власник чи орендар полонини — *депутат*, який наймає пастухів і домовляється з ними про оплату їхньої праці.

Ця ЛСГ містить СП назв угод між депутатом та пастухами, СП оплат, яку одержують пастухи (грошима чи молокопродуктами від *депутата* або від власників худоби), *депутат* (від власників худоби), СП одноразових оплат людям, які допомагали пастухам, оплат за використане паливо та ін.

2.5.1. СП назв угод між депутатом та пастухами. На початку пасовищного сезону депутат із пастухами укладають угоду про оплату

2.5. Назви оплат і розрахунків

праці: *Депу^тат із пасту^хами зо^ддиц: 'е/ во^ни ^лма^йут з^го^ду/ к'іл'ко ко^му пла^тити/ а по^тому ^лосен'у депу^тат ^йім пла^тит/ ^лможе/ ^л'ітом бринзу ^лдати/ то та^ке* (36), яку на сучасному етапі номінують: *з^года, дого^в'ір* (34–38, 48, 49): *з^года// ка^зали/ шо зо^ди^лиси// ми си зо^дили за ^т'ілко-т'ілко/ ^т'ілко то^б'і ма^йу ^лдати* (48).

Етнографічні регіональні джерела фіксують слово *токма* ‘угода між депутатом і пастухами’ [Vincenz 1980: 574], який функціонує на досліджуваній території зі семантикою ‘домовленість’, ‘угода про купівлю-продаж’ [КСГГ; Janów 2001: 238; пор.: СБГ: 548; Сабадош 2008: 352].

2.5.2. СП назв оплат

2.5.2.1. Оплату за роботу на полонині пастухи здебільшого отримують грошима чи “натурою” (молокопродукти, одяг): *Депу^тат да^йе пасту^хам ^лплату/ з^го^ду за ^л'іто/ за^лежно ^йа^ки^й дого^в'ір бу^й/ ^йа^ка з^года ^лбула/ гро^ш'има ^ци бринз'о^йу* (37); *Йек ^йе^ки^й депу^тат бу^й/ ^йе^к'шо ^ти хот'і^й бринзи/ да^ва^й то^б'і бринзу/ а ^ти хот'і^й з^роши^й/ да^ва^й то^б'і ши^е'і з^роши^й/ ^йек ^ви ^йже со^л'бі позо^ди^ли/ ^ци за з^рош'і/ ^ци за ^це [бринзу. — Т.Я.]// бо ^у то^й раз два з^лот'і кошту^вала к'іло^грам бринзи/ то хоч да^ва^й ми^н'і ^ишт^ириста злот'і^й/ а хоч д^в'іста к'іло^грам бринзи* (48).

Залежно від виду оплати виділено СР назв на позначення:

- оплати грошима: *п^лата* (34–38), *за^плата* (34–38, 83) [Шухевич 1899–1908 II: 190; пор.: Желехівський, Недільський 1885–1886 I: 263], *зарп^лата* (48, 49) [Janów 2001: 167; Мандибура 1978: 42], *в'інлат* (5, 33; пор.: ‘місячна зарплата’ (25) [Лесюк 2008: 93]): *А в'інлат меш б^рати гро^ш'и^ма ^ци бринзо^й* (33), які також вживають із дещо ширшим значенням ‘оплата за будь-яку працю’ [КСГГ]; пор.: лемк. *plāt* ‘зарплата пастуха овець’ [SŁ: 100]; відзначено словосполучення *з^года за ^л'іто* (37);

- оплати натурою (молокопродуктами): *ме^лринд'а* (*ме^лренда^л*) (70); слово відоме зі значенням ‘їжа, яку беруть зі собою в поле чи до лісу’ у закарпатських, бойківських, буковинських говірках, у діалектах західнослов'янських мов, хоч і не творять суцільного ареалу [ОКДА III: к. 6; СБГ: 287; Сабадош 2008: 171]; *се^лмбрила* (67) [ГГ: 170; Шухевич 1899–1908 II: 190; Мандибура 1978: 42].

Назва *се^л(и,и^л)мбрила* має широкий семантичний обсяг. Дослідники Гуцульщини фіксують її зі семантикою ‘угода’ [Vincenz 1980: 574], ‘річна нагорода пастухам’ [Kolberg 1970 I: 174], ‘плата за службу’ (5, 7) [Верхратський 1899, 1901: 62; Janów 2001: 207; Піпаш, Галас 2005: 173], ‘винагорода за добру службу в господаря понад плату’ (5), ‘служба, робота за наймом’ (34–38, 43, 53, 55, 66) [Мосора 1885–1896: 129; Коржинський 1894–1896: 51; Gregorowicz 1880: 27; Шухевич 1899–1908 V: 292]: *Си^лмбрил'а — ^це та^ка с^лужба ^лбула ^лма^йже за ^йі^лду/ ка^зали да^вати на симбрил'у — с^лужити/ ^це то^й/ шо ми^й ^лносуд/ те^летки/ бербени^ц'і/ ^йа^кас'*

така мала робота (37); пор.: закарп. *симб'рила* 'плата чабанам натурою' [КГ], закарп. *семб'рил'а* 'плата (звичайно натурою) пастухові' [ЛАЗО III: к. 424 (ком.)], бойк. *семб'рил'а* 'готівка', 'оплата за річну працю натурою' [Онишкевич 1984 II: 213]. У словниках *сембреля* (*семб'рила*) подано зі значеннями 'служба', 'зарплата' [Желехівський, Недільський 1885–1886 II: 860; Грінченко 1907–1909 IV: 113].

На Рахівщині засвідчено назви зі значенням 'оплата пастухам за випас худоби на полонині, яку виплачують власники худоби': *гурт*, *ворошин'на* (83), мотивовані об'єктом дії — назвою отари овець — *гурт*, *ворох*: *До о'вець на'мали гурто'вого/ то пла'тили з гурту// то с'а з'вало гурт* (83). Власники худоби також постачали пастухам їжу, на позначення якої зафіксовано назву *кост* (*кошт*) (83) [Мандибура 1978: 46]: *На два тижн'і кошту в'інесе в'їчареви* (83) [Грицак 2008: 262]; пор.: закарп. *кост* 'їжа, харч' [Сабадош 2008: 151]. На Косівщині власник полонини забезпечує пастухів продуктами харчування: *Тут на Гу'цул'шчин'і ми/ ватаг/ ци йа* [депутат. — Т.Я.] / *ци хто там майє полони'ну майє з'нати/ шо пастухи майут шо йісти/ а там на Закар'пат':у/ то во'ни абсо'л'утно за то не думайут/ в'їходи' цеї по бринзу і майє пастух'їў погоду'вати* (36).

На підставі опрацьованих джерел, виявлено опозиції назв оплат пастухам за такими ДО:

- 'назва пастуха (за виконуваною функцією)': *бара'нарничина*, *го'н'ілшчина*, *депутатшчина*, *йан'чарничина*, *пас'т'їшчина*, *пас'тушчина* (останню в цьому ж значенні фіксує пам'ятка української мови XVI ст.) [Грицак 2008: 267–268; КІС];

- 'час; пора року': *л'ітнина* 'оплата вівчарям за випас худоби влітку', *зи'м'їшчина* 'оплата за зимування овець' [Дзензелівський 1959^а: 111; КГ; пор.: ЛАЗО III: к. 423 (ком.)].

Лексеми *л'ісо'вина* і *пасо'вина* зафіксовано спорадично на позначення оплати за весняний випас овець (сплачували власники худоби в державну скарбницю): *Плат'а окремішно л'ісовіну навесн'і, за пашу у л'ісі; Пасовіна — то'то платн'а за віў'і за вісну пашу. Навесн'і, коли пасовіну платітс'а, та тогді й л'ісовіну плат'а* [Грицак 2008: 266].

2.5.2.2. Оплата власникові полонини. У минулому за випасання худоби на полонинах громада платила *депутатові* молокопродуктами. Для означення цього поняття давні регіональні джерела фіксують номен *дат* [Головацкий 1982: 508; ще ГГ: 56], який уживали також із протилежним значенням 'кількість молочних продуктів, який одержує кожен власник овець' [Шухевич 1899–1908 II: 189]. М. Грицак виявив у с. Росішка назви: *барц*, *дат*, *полони'н'ак* (83), *дѣзма*²⁴ (73, 83): *У нас тепѣр' барц за*

²⁴ Слово *дѣзма* фіксують українські пам'ятки XVIII ст. на позначення десятини, податку у розмірі десятої частини прибутку [Тимченко 1930–1932: 855].

2.5. Назви оплат і розрахунків

полонину́ плат'а по два́ц'ц'ім' пйат' рубл'іў; Даўно́ звало́с'а дат то́то, шо с'а платі́ло за полонину́ за стрі́жку. Дат збира́ў сам депута́т, та бу́ло так, шо й перебере́ худоби́ на полонину́, та гро́ші йе́м'с'а оста́йўт; У Бі́лін'і то́то, шо плат'а́ за полонину́ — то́то де́жма. Ми туй́ плати́мо де́жму нін'і [Грицак 2008: 266]; пор.: да́тка 'розплата молочними продуктами' (83, 84) [Піпаш, Галас 2005: 46].

Семантична структура слова *фураш*^(ж) охоплює значення: 1) 'плата за випас худоби в полонині' (67) [ГТ: 199]: *Депу'тат перека'заў у се'ло дома-рам/аби при'несли на роз'луч'ін'і по два з'лот'і на фу'раш*^ж (67); 2) 'сінь і мука, що виносять господарі влітку на полонину для своєї худоби': *Ватаг заби'раў у дома'р'іў фу'раж'і* (64); 3) (заст.) 'недобір бринзи на полонині, яку необхідно віддати власникам худоби': *Як є посуха, то депутат має фу'раж — наб'є менше бриндзі, як обіцяв дати, тогди мусить готівкою доплатити* [Шухевич 1899–1908 II: 209; пор.: Желехівський, Недільський 1885–1886 II: 1031]; Я. Янів у с. Верховина зафіксував це слово у значенні, тісно пов'язаному із попереднім, — 'складчина на покриття недобору бринзи (напр., через посуху чи дощову погоду)' [Janów 2001: 59].

Оплату здійснювали і за використане на полонині паливо; у с. Росішка відзначено слово *ватро'вина*: *Шче платіли ватровіну, шо дрів'а на ватру берут из л'іса. Одін рубел' за голоўку брали на ватровіну* (83) [Грицак 2008: 266–267].

2.5.2.3. Оплата власникам тварин. За випасання недійної худоби господарі платять гроші депутатів, а за *в'іўц'і та і за ко'рови не плат'ат/бо молоко да'йут/то ўже молоко заплата йе//за в'іўц'і і ко'рови / в'ід:а'йут сир / б'ринзу таз'дам / в'ід:а'йут р'е'ди* (36). Однак за дійних тварин власники своєю чергою одержують молокопродукти, перев. бринзу: *Так/це даў йа ко'рову/ даў йа в'іўц'і/кілко ме'н'і б'ринзи си на'леж'є/то йа вихо'диў на полони'ну/і депут'ат ци 'ватаг ми'н'і ту б'ринзу вид:а'йе; два к'ілог'рами [б'ринзи. — Т.Я.] на в'іўц'у да'йут//кажут/шо раніше три к'іл'е да'вали за л'іто* (48). Такий розрахунок із господарями овець отримав назву *вибирання ряду* (див.: 2.10.1.4).

2.5.2.4. Назви одноразових виплат (молокопродуктами) людям, які допомагали пастухам. М. Грицак зафіксував назви *кочо'вина* || *поп'лаїщина* 'молоко, яке давали тим, хто допомагав виганяти навесні овець на полонину'; *коша'ровина* 'молоко, яке давали тим, хто допомагав робити *коша́ри* на полонині'; *поко'тел'щина* 'оплата молоком за позику посуду': *Хто помага́йе кочува́ти віўц'і, тому дава́ли молоко́ за кочо́ван'а, кочо́віну; Поп'лаїщину да'йут з вісно́го раду́ ус'ом тим, шо кочу́ють віўц'і на полонину́; За закла́дан'а коша́ри та́кі платі́ли молоко́м, дава́ли коша́ровіну* (83) [Грицак 2008: 268].

У с. Гринява відома назва *веснарка* у значенні ‘сир, який давали тим, хто допомагав навесні виганяти овець на полонину або робити кошари для худоби’: *Коли помаган:ики готувалиси повертати у село/ ватаг роздаў ўс’ім веснарку* (67).

2.5.2.5. Інші назви, пов’язані з обліком і розрахунками. Облік худоби, яку передано для випасання на полонині, ведуть її власники. *Але бувайе/ шо здохне* [вівця. — Т.Я.] *або йе шо воўк бєре/ хапаєне та ї ро’з’ірве// тогди обдирайут шкуру і а’би тої знак буў// приход’е/ ну.../ показує пош’:ік/ ци здохла/ ци шо/ в’ін муси лишити вуха/ шк’іри кавалок тойі обдирайе/ шоб показати/ ч’їа то була/ там знак йе// та ни буде визивати з Вер’ховини ч’олов’іка — в’їў’а здохла/ шк’ірку мусе лиши’ити на показ* (48).

В обстежених говірках із семантикою ‘шкіра або частина шкіри вівці, яка загинула, із знаком-міткою власника (таку шкіру показують господареві під час розрахунку)’ засвідчено назви *пошик* (57, 64, 67), *пош’:ік* (48, 49, 96), а також *ш’кода* (34–38): *Боўгар за’м’іст’ в’їў’і по’даў домар’йу пошик* (64); *Йе / шо здохне в’їў’а/ то ўже да’йут шк’іру / або йак’шо воўк за’їіст’/ то ш’кода // треба/ а’би була шк’іра з нейі // йак’шо не’ма зна’ка / то пла’тит’с’е по курсу/ та’кому/ йак на база’ри* (36); *Раз про’пала в’їў’а/ даї пош’:ік/ назива’ўси пош’:ік/ йе шк’іра/ і це було ў вуха кул’ч’ита/ і йек си пришло/ йік’шо йе то кул’ч’і/ то добре// а ўже йа з’найу/ ў ко’го с’і х’і’бує/ може/ здохла/ може з тим/ шо ў мене пош’:ік йе// то він соб’і/ м’їні х’і’бує од’нойі/ йа то’ди несу ту шк’ірку/ тво’їа чи не тво’їа/ мойа// ўс’о/ і ота’к’їі це буў розра’хунок* (48).

В. Шухевич та Я. Янів зафіксували словотвірні варіанти *перейем* і *перейемне* ‘винагорода за знайдену вівцю, яка заблукала’ (34, 48^a) [Шухевич 1899–1908 II: 61; Janów 2001: 160]; пор.: укр. діал. *перейма* ‘переймання того, що пливе по річці; винагорода за повернення перейнятого’ [ЕСУМ II: 296].

З обліком тварин, яких дають на літній випас у полонину, пов’язане давнє, застаріле — на 30-ті роки ХХ ст. — слово *пер’їа* ‘паспорт для худоби, яка йде з полонини’ (48^a, 50, 67) [Janów 2001: 196]. У закарпатських говірках слово *рідія* позначало свідоцтво на тварину під час купівлі-продажу [Лизанець 1976: 620], а на Рахівщині його відзначено зі семантикою ‘документ на власність’ [Піпаш, Галас 2005: 162].

Серед назв цієї ЛСГ зафіксовано варіанти: фонетичні (*се^u(и,^e)мбрила*, *ме(а)ре(и)нд(’)а(е)*, *кос(и)т*, *поши(ш’і)к*); словотвірні (*п’лата* – *зп’лата* – *в’іплат*) та ін.

Виявлено такі найпродуктивніші моделі морфологічного словотворення:

2.5. Назви оплат і розрахунків

- (шч)ин(-а):** (ОП) *бара'нарщина, депутатщина, йан'чарщина, пас'тушчина, го'н'іличина, пас'т'їушчина, зи'м'їушчина*; пор.: *р'ад'їуш'чина, газ'д'їушчина* ‘молокопродукти, які одержували власники за худобу, дану на полонинський випас’;
- (ов)ин(-а):** (ОІ) *ватро'вина, коша'ровина*; (ОП) *л'їтнина, л'їсо'вина, пасо'вина*; (ОД) *кочо'вина*;
- (ар)к(-а):** (ОІ) *вес'нарка*;
- (н)ин(-а):** (ОІ) *ворошин'на*;
- 'ак(-∅):** (ОІ) *полони'н'ак*;
- ∅(-а):** (ОД) *з'года, (за)п'лата*;
- ∅(-∅):** (ОД) *догов'ір, в'їплат, дат, пере'їем* та ін.

Лексему *зарп'лата* утворено внаслідок основоскладання, *пере'їемне* — субстантивациі. За допомогою метонімії ‘об’єкт’ > ‘плата’ утворено вторинний номен *гурт*.

ЛСГ складають переважно монолексеми, занотовано аналітичну назву *з'года за л'їто*.

Відзначено іншомовні запозичення, зокрема:

• румунізми: *токма* (рум. *tocmă* ‘домовлятися (у торгівлі); наймати’ [ЕСУМ V: 592]); *сембрила* (рум. *simbrile* ‘жалування; зарплата’ [ЕСУМ V: 211; Scheludko 1927: 142]); *ме'ринд'а* (рум. *merinde* ‘харчі, провізія’ [ЕСУМ III: 442; Crânjălă 1938: 344; Scheludko 1927: 139]);

• унгаризми: *барц* (уг. *bárca* ‘жетон’, ‘ярлик’ (своєрідна квитанція про випас худоби на полонині) [Лизанець 1976: 576]); *дежма* (уг. *dézsma* ‘десятина, яку платять за випас овець на полонині’; можливе також запозичення з румунської мови — рум. *dijmă* ‘оброк’) [ЕСУМ II: 24; Лизанець 1976: 593; Scheludko 1927: 131]; *кост* (уг. *kost* ‘тс.’ [Сабадош 2008: 151; пор.: ЕСУМ III: 69; Фасмер II: 361; Brückner 1957: 260]); *пер'їїа* (уг. *redija* ‘свідоцтво на тварину під час купівлі-продажу’ [Лизанець 1976: 620]);

• галліцизми: *фу'раш*^ж (фр. *fourage* ‘корм, фураж’ [Фасмер IV: 210]).

Більшість номінацій моносемічна, тільки *сембрила, фу'раш*^ж — полісемічні в межах ЛСГ.

Назви утворено на підставі мотиваційних ознак, більшість із яких (а саме: ‘час’, ‘об’єкт’) локальні:

- ‘дія’: *з'года, догов'ір, (за)п'лата, в'їплат, дат, кочо'вина, пасо'вина, пере'їем*;
- ‘агент’, ‘ознака’: *бара'нарщина, го'н'іличина, депутатщина, йан'чарщина, пас'тушчина*;
- ‘час’: *л'їтнина, зи'м'їушчина, вес'нарка*;
- ‘місце’: *л'їсо'вина, полони'н'ак*;
- ‘об’єкт’: *гурт, ворошин'на, ватро'вина, коша'ровина* та ін.

Мотивація та походження назви *л'пошик* невідомі.

У межах аналізованої ЛСГ, яка має досить розгалужену структуру, наявні опозиції: 'оплата пастухам': 'плата, яку здійснюють пастухи', 'грошова оплата': 'натуральна оплата', 'оплата пастухам': 'оплата депутатам': 'оплата власникам тварин' та ін.

Пастуші назви, пов'язані з господарськими розрахунками, співвідносять із соціально-економічною лексикою (*за(р) плата, згода, догів'ір*).

2.6. Назви посуду

2.6.1. Загальні назви посуду. У гуцульських говірках відзначено загальні назви посуду, який використовують у полонинському господарстві, — *посуд, по'суда* (б.н.п.), *бутури* (34–38), *тер'к'іла* (5, 34–38, 83 (пор.: 2.4.2.)), *нач'ін'а(е,і)* (83), *прина'длежности поло'нинс'к'і* (37) [ГГ: 183; Грицак 2008: 226; Негрич 2008: 121]: *Тер'к'іла — оце к'ім'ли/бербе'ниц'і/по'суда/прина'длежности поло'нинс'к'і/кажум/нап'риклад/тер'к'ілу'в'інести'ї'поло'ни'ну//то'їс'о'на'поло'ни'н'їе'бутури/або/кажум/нач'ін'е'* (37). На Рахівщині зафіксовано лексему (очевидно, заст.) *суд'ник* 'посуд пастухів (перев. дерев'яний)' [Піпаш, Галас 2005: 185].

2.6.2. Назви посуду для молока та молочних продуктів

2.6.2.1. Назви посуду для заквашування молока та для виготовлення сирів. Назва *п'утера* (*п'утирка, п'утерчина*) відома у значенні 'дерев'яна посудина ємністю 10–15 л для виготовлення чи зберігання молочних продуктів' (33, 34, 53, 54, 66, 72, 77, 83, 84) [Janów 2001: 193; Грицак 2008: 229; Жегуц, Піпаш 2001: 125; Піпаш, Галас 2005: 160; Мандибуря 1978: 72]; пор.: бойк. *п'утера* 'діжка, у яку зливають овече молоко на бринзу', пол. *putyra*, слц. *putera* [Онишкевич 1984 II: 162; SW V: 446].

На Рахівщині виявлено такі види *п'утери* за призначенням: *н'р'атанка* (*шо'ї'н'ї'н'р'ачут*) та *жин'т'ї'ю'ка* (*ма'ла п'утера до жин'тован'а*) (83) [Грицак 2008: 229; Дзензелівський 1959^a: 110; пор.: *жинтіч'яник* 'посуд для жинтіці' [Піпаш, Галас 2005: 55].

Таблиця 20

Номер моделі	Семантична структура лексики <i>п'утина</i>				Говірки
	Дерев'яна діжка для заквашування молока	Посудина для виготовлення бринзи	Посудина для зберігання бринзи	Дерев'яне відро з ручкою	
1	+		+		45, 55
2		+			34–38, 48, 64, 83, 84, 97
3			+		67
4				+	43

2.6. Назви посуду

Лексема *пун'а* відома у значенні ‘бляшане відро чи дерев'яна діжка для переробки молокопродуктів’ (48, 67) [ЗА; ГГ: 159; Павлюк, Робчук 2003: 439]: *Колис казали до в'їн'е/пун'а/а за со'їзу/то ў'о в'їдро* (48).

Для слова *пуні(ї)на* (*пунін'ка*) характерний динамізм семантичної структури (див.: табл. 20) [Janów 2001: 193; Павлюк, Робчук 2003: 396; Піпаш, Галас 2005: 160]: *Путина/дерев'яна боч'ка та'ка велика/за'лежи в'їд'к'іл'кост'і мо'лока/на д'в'їста л'їтр'їу та тр'єста/на сто* (48).

На позначення залізного казана чи великої каструлі зафіксовано лексеми *ко'те^{ол}* (*ко'теу*), *ка'зан*, які функціують на усій обстеженій території, *бан'а(е)к* (б.н.п.) [КСГГ; ЗА; Janów 2001: 6], *бу'даха* ‘велика бочка для варіння сиру’ (96) [Горбач 1997: 143, 137], варіант *бу'дака* ‘тс.’ відомий також на Буковині [СБГ: 40]: *А це ко'теу та'к'еї д'в'їста к'ілограм мо'лока/ко'теу та'к'еї велич'изній/то це приго'ри'т/то шкрен'ч'ї та ї то но мї//к'їт'ли бу'ли/шо ви со'б'ї'воду з'р'їли//мо'локо'було ў бан'е'ку/а то си назив'ало/ко'ле то роб'їли/ко'теу/вар'їли ў к'їт'л'ї* (48). Я. Янів зафіксував аналітичну назву *зер'їуній ко'теу* ‘котел для сироватки, дзэру’ [Janów 2001: 51, 104].

М. Грицак описав такі види казанів:

- за призначенням: *вурд'анник* (*вурд'алник*); *мо'лочаник*; *ку'лешник*: *Йе мал'ї ко'тел до мо'лока/до ку'леш'ї та ї великій до вурди/вурд'анник*;

- за часом використання: *весн'анник*, *л'їтн'анник*: *Нивеличкій ко'тел/шо с'а ним на'весн'ї сл'ужа — весн'анник//великій ко'тел/шо ним л'їт'ї с'а сл'ужа — л'їтн'анник*;

- за матеріалом виготовлення: *м'їд'анник*, *криц'анник*, *бл'ашанник* (83) [Грицак 2008: 227–228]; пор.: гуц. *мідінка* ‘посудина з міді, латуні, бронзи’ [Піпаш, Галас 2005: 102], буков. *бляха*, *бляга* ‘бляшана посудина для мо'лока’ [СБГ: 34].

2.6.2.2. Назви посуду для зберігання молочних продуктів. У межах семантичної мікрогрупи назв посуду для зберігання молочних продуктів наявні такі СР, виділені за видом молочних продуктів: ‘посудина для мо'лока’ (I), ‘посудина для бринзи’ (II; див.: картосхему 9), ‘посудина для клягу’ (III).

I. В усьому гуцульському ареалі відзначено загальноновживані назви *глек*, *г'ле(ш)чик*; *збан*, *збанок* (*з'банок*); *гладун*, *гладунец'*), *гладунчик* зі значенням ‘посуд для зберігання мо'лока’ [КСГГ; ГГ: 46; Janów 2001: 70; Павлюк, Робчук 2003: 427; Лесюк 2008: 95]. Назви *ко'ноўка* (*ко'новочка*, *ко'ноўчина*) (5, 45, 76, 77, 83, 84), *то'наг* (77, 83, 84) номінують дерев'яну посудину для мо'лока [ГГ: 100, 176; Грицак 2008: 230; Піпаш, Галас 2005: 83, 193; Павлюк, Робчук 2003: 355; пор.: Онишкевич 1984 I: 373; Сабадош 2008: 148; СБГ: 221; Литвиненко, Хобзей 2003: 90], *доў'ж'инка* — високу посудину для мо'лока [Піпаш, Галас 2005: 49].

II. Активно вживають гуцули назву *бербе'ниц'і(а,е,и)* (б.н.п.) на позначення бочки із двома денами для бринзи або молока місткістю близько 30 л, яку також використовували для перевезення молокопродуктів із полонини в село; також зафіксовано значення 'міра ваги, що дорівнює 25–30 кг' [ГГ: 23; Brzezina 1992: 142; Janów 2001: 9; Грицак 2008: 229; Жеґуц, Піпаш 2001: 19; Піпаш, Галас 2005: 12; Негрич 2008: 24]: *Бербе'ниц'а 'маіе т'ри-ц:ит'к'іл'а — т'риц:ит'дв'і ота'ко* (48); слово поширене в закарпатських, бойківських, буковинських говірках [КГ; Дзензелівський 1959^а: 110; Онишкевич 1984 I: 49; СБГ: 29; Горбач 1993^а: 280; Павлюк, Робчук 2003: 135, 150; Сабадош 2008: 22]; пор.: пол. діал. *berbenica* 'тс.' (з української мови) [SW I: 114]. Лексема *бербеница* (*бербениця*) відома з XV ст., однак пам'ятки пізнішого періоду його не фіксують [ССУМ I: 91; КІС]. Відзначено дериват *бербе'ничник* 'канат, яким прив'язують *бербениці* до коня', демінутиви *бербе'ничка*, *бербе'н'а* та збірну назву *бербенич'нота* [КСГГ: 3А; Janów 2001: 9; Грицак 2008: 229].

Слово *'н'і'уберебениц'і* 'посудина місткістю 8 кг' (92) [Мандибуря 1978: 88] засвідчене спорадично, а лексему *півторівка* відзначив В. Гнатюк у "Словнику": "бербениця, що має 24 міртуки [...] й уживається на гусянку" [Гнатюк 1910: 333].

Зафіксовано деривати *б'ринз'а > брин'з'і'ўка*, *брин'з'е(а,и)нка* 'дерев'яна посудина, бочка для зберігання бринзи, яка вміщує 12–14 міртуків' (див.: картосхему 9) [Шухевич 1899–1908 II: 214, 206; Janów 2001: 18; Грицак 2008: 229; Піпаш, Галас 2005: 17; Грінченко 1907–1909 I: 99]; пор.: *брин'з'арн'а* 'дерев'яне корито, у якому роблять бринзу', 'приміщення на полонині, де варять сир'; *брин'з'аник* 'мішок, у якому носять бринзу', 'камінь, яким притискають бринзу', 'майстер, який виготовляє бринзу', *бринз'у'вати* || *бринз'ити* 'виготовляти бринзу': *Бе'рут будз / 'р'іжут на куск'е/ брин'з'у'йт/ б'йт у бербе'ниц'і/ чи пере'мел'у'йт/ і с:ира /робл'ат бринз'у* (48) [3А; КСГГ; КГ; Піпаш, Галас 2005: 17]. На Буковині відомі назви *бринзівка*, *бриндзівка* 'діжка для бринзи' [СБГ: 39].

Назву *ге'лета* вживають у таких фонетико-словотвірних варіантах: *г'е'лета* (77, 80, 83, 84), *г'і'лета* (5, 30, 31, 34–38), *ге^(w)летка* (43, 45, 55, 67, 72, 97), *г'і'летка* (25, 30, 31, 33), *г'і'л'ітка* (29), *д'і'л'ітка* (66) [ГГ: 25; Janów 2001: 62; Павлюк, Робчук 2003: 391; Піпаш, Галас 2005: 43; Негрич 2008: 57; Лесюк 2008: 96] зі значеннями, поданими в табл. 21. Номен із близькою чи тотожною семантикою відомий у всіх карпатоукраїнських говірках [СБГ: 83; Онишкевич 1984 I: 170–171; ММАГ: 94; КГ; SŁ: 50; AJDŁ III: k.111; Сабадош 2008: 56]; пор.: пол. діал. *gieleta*, чес., слц. *geleta* [SW I: 822].

В обстежених говірках зафіксовано лексеми *бе'р'і(у)ўка* (40, 43, 48, 67, 92), *бе'рлика* (30) [Дзензелівський 1959^а: 110; Janów 2001: 9; БГ: 78–79],

2.6. Назви посуду

які переважно позначають бочку, удвічі меншу за *бербеніцю*: *Бе'р'иўка* то *менше називали*/ а *бербе'ница* — *б'іл'ше*// *бе'р'иўка* — *це до с'ім'на-цит' к'іло'грам*/ а *бербе'ницу* до *т'риїц'ат' дв'і к'іл'і називали* (48); пор.: закарп. *бе'рилка* 'тс.' [Дзензелівський 1959^а: 110].

Таблиця 21

Номер моделі	Семантична структура лексики <i>ге'лета</i> (<i>ге'летка</i>)					Говірки
	Посудина для зберігання молока/продуктів, перев. бринзи	Посудина для розбивання <i>бу'дзі'в</i>	Посудина для закусювання капусти	Дійниця	Одиниця виміру (=25 кг) (заст.)	
1		+		+	+	5
2	+	+			+	30, 31, 33, 34–38
3	+					29, 43, 45, 53, 55, 66, 67, 72, 77, 80, 83, 84
4			+			25
5				+		29 ^а

На позначення посудини для зберігання *гуслянки* Я. Янів зафіксував поодинокую назву *гусниц'а(і)* (67) [Janów 2001: 78].

У давнину бринзу зберігали також у мішку з телячої шкіри, на позначення якого вживали назву *бур'д'уг* (30, 31, 83), *бур'д'уг* (48), *бор'д'уг* (25) [ГГ: 31; Павлюк, Робчук 2003: 436; Грицак 2008: 231; Негрич 2008: 29; Лесюк 2008: 91–92]: *Тотó бур'д'уг из шкіри. Даўно у бур'д'угзі держали бріндз'у* [Грицак 2008: 231]; у сучасних говірках слово позначає шлунок теляти чи ягняти [КСГГ; ЗА]. Лексему *бурдюг* фіксують пам'ятки української мови із XVII ст. зі значенням 'мішок із цілої шкури тварини для зберігання або перевезення вина, води і т.ін.; бурдюк' [СлУМ III: 98; пор.: СУМ I: 257].

III. Із семантикою 'посудина для клягу' функціують похідні від *к(г)ляг > кл'аго'вец* (78), *кл'ето'вец* (53); *гл'е'г'иўка* (48^а, 91), *кл'аг'иўниц'а* (83) [Janów 2001: 63; Грицак 2008: 230].

2.6.2.3. Назви посуду для перевезення молочних продуктів із полонини в село. Семантичну мікрогрупу представляють *тер'х'иўка* (5, 83) [Грицак 2008: 234] та вже згадувана назва *бербе'ниц'і*; першу вживають також на позначення міри ваги (бринзи, молока), що дорівнює двом *бербеніц'ям* (по 16 кг кожна), які везуть верхи на коні [ГГ: 184]:

Тер'х'їў'ки — *бербе'ниці* і до *ношен':а// та'ка бербе'ниці'а/ шо неў'нос'а* молоко з *полони'ни* (83) [Грицак 2008: 229].

2.6.2.4. Назви посуду для вимірювання молока під час “*міри*”. Значення ‘посудина місткістю 2 л (рідше 1–1,5 л), якою міряють молоко на полонині під час доїння на *міру*’ репрезентують девербативи: *м'ір'тук* (30, 34–38, 43, 45, 55, 66, 67) [Мосора 1885–1896: 81; Коржинський 1894–1896: 34; Гнатюк 1910: 338; Кайндль 2000: 88; Шухевич 1899–1908 II: 205; Мандибура 1978: 88; Жегуц, Піпаш 2001: 91; Піпаш, Галас 2005: 102], *м'ір'енка* (53), *м'ір'енка* (37), *м'ір'а(л)не в'ід'ро* [Мандибура 1978: 133; КГ]: *М'ір'тук/ то ње така г'їлетка на два л'їтра* (37); *Сп'їц'ї'ал'на зроблена бри'є'їўка у два л'їтри// то це си називаў м'ір'тук* (48).

Номен *м'ір'тук* у різні часи позначав посудину різної ємності, зокрема місткістю 1 л: *Мір'ить ватаг молоко міртуком — коновочкою (коло 1 л)* [Шухевич 1899–1908 II: 205; Желехівський, Недільський 1885–1886 I: 443; Грінченко 1907–1909 II: 432], місткістю 1,5 л [Гнатюк 1910: 338], місткістю 2 л (або 2 кг) (33, 48, 67) [Janów 2001: 127]: *Зн'їс їім з полони'ни м'ір'тук масла та й к'їл'о вурди* (33). У закарпатських говірках з аналогією чи близькою семантикою засвідчено найменування *м'ір'тук* ‘посудина місткістю 2 л’, *м'ір'ал(в,н)ка*, *м'ір'ан:ик* ‘дерев'яна діжка (котел) місткістю 10 л’ [КГ], у буковинських — *ма'н'орка* ‘одиниця виміру молока (1 л)’ [СБГ: 277].

Назва *міртук* поширена на Гуцульщині зі значенням ‘дерев'яна палиця із зарубками (1 зарубка — 1 л), якою на полонині міряють молоко під час першого доїння на *міру*’ (див.: 2.10.1.3), а Є. Желехівський, С. Недільський зафіксували це слово на позначення пастуха овець [Желехівський, Недільський 1885–1886 I: 443]. У підгальських говірках польської мови занотовано лексеми: *zamirek* [Podolák 1966: 112; Stieber, Hrabec 1974: 186], *mirownik*, *probownik* ‘палиця для вимірювання молока’ [Stieber, Hrabec 1974: 186], пол. діал. *mirtuk* ‘міра — півтори кварта’ [SW II: 997] тощо.

2.6.3. СП назв посуду для доїння худоби репрезентують дери-вати дієслова *доїти* > *д'їїниці'а(е,и,і)* (29, 30, 31, 34–38, 41, 48, 49, 55, 67, 76, 83, 84, 96), *д'їїниці'а* (45, 48), *д'їїниці'і* (43, 53), *г'їїниці'і* (30) [КСГГ; 3А; Janów 2001: 42; Піпаш, Галас 2005: 48; Негрич 2008: 63], а також *гелетка* (5, 29^а). Однак мовці вважають реалію застарілою: *Доїїли ў д'їїниці'і/ а те'пер ўже ў в'ід'ра* (37). Назва функціє в інших карпатоукраїнських говірках і є загальнослов'янською [ЕСУМ II: 103; Онишкевич 1984 I: 170, 220, 226; ММАГ: 64; Дзензелівський 1969: 51–52; КГ; AJDŁ III: k.110; Пиртей 1986: 92; БГ: 15–16]. Для доїння корів та овець здебільшого використовують відра; пор.: гуц. *в'ід'ро* ‘металева або дерев'яна посудина з дужкою для носіння та для зберігання води, молока тощо’ [КСГГ; 3А], буков. *вадро* ‘дійниця’ [СБГ: 45].

2.6. Назви посуду

2.6.4. Назви посуду для годування та напування худоби. Для позначення дерев'яної посудини, призначеної для годівлі та напування (а часом і доїння) тварин, засвідчено кілька назв, поширених у всьому гуцульському ареалі, серед яких — загальноновживані слова (і їх діалектні різновиди): *жолоб^{ов}*, *жол'іб^{ов}*, *жолобец*, *жолобок*, *жол'ібок*, *жолобиц'а*, *жолобниц'а* [ГГ: 71; Janów 2001: 289; Жегуц, Піпаш 2001: 55; Піпаш, Галас 2005: 56; Негрич 2008: 70]; *ко'ри^{то}*; *йа(е)сла(і)* (б.н.п.); *це'бер* (30, 31, 5'3), *цебрик* (48^а) [КСГГ; 3А; ГГ: 101; Janów 2001: 24, 35, 86; Грицак 2008: 235; Негрич 2008: 180]; пор.: споріднені із *цебёр* — *чубр'і(а)*, *ч'убер'ка* 'дерев'яна посудина для годування, напування чи доїння худоби', які свого часу зафіксував Я. Янів [Janów 2001: 35].

Відзначено специфічні діалектні назви: *вал'іў* (30, 31, 34–38, 81), *вал'лиў* (48^а), *вал'іўч'і* (30, 31), *вало'вец* (6), *вал'іўчик* (10) 'дерев'яне корито для напування худоби' [ГГ: 33; Janów 2001: 251; Жегуц, Піпаш 2001: 27; Піпаш, Галас 2005: 20; Негрич 2008: 31]: *Воду пійут з валови^е/ та'ке чо'тири* — *пійат' метр'іў/ в'ідовбан'і з д'ерева* (36); пор.: бойк. *вал'ів* 'корито для свиней' [Онишкевич 1984 I: 82], лемк. *waliw* 'корито для поїння та годування худоби' [SŁ: 137], закарп. *валув* 'корито для годівлі свиней, собак'; 'жолоб для напування худоби' [Сабадош 2008: 34], буков. *валівчик* 'видовбане коритце' [СБГ: 46]; теж слц. *válov* 'водопійне корито', срб. *válov* [ЕСУМ I: 326].

В обстежених говірках *кошик* (65) і *са'жок* 'решітчасті ясла для овець' (56, 58, 64) зафіксовано на позначення виплетеної з лози круглої (овальної) годівниці для худоби; пор.: *кошычыок* "плетений до егнет [виділення мос. – Т. Я.], в котрім дают йісти ягнятам" [Мосора 1885–1896: 70].

СМ формують лексеми *жолоб^{ов}*, *жолобниц'а* (12, 48) [Janów 2001: 289; 3А], *валови* (83) [Грицак 2008: 96], які мовці вживають зі значенням 'видовбаний стовбур смереки, у якому дають на полонині худобі сіль' (30, 34–38, 55, 67) [Мосора 1885–1896: 46]: *Раз на тижден' худоб'і да'йут с'іл'/ то йе ли'зунка// с'іл' можут да'вати ў жолоби* (37); *Да'йут в'іўч'ам і худоб'і на поло'нинах с'іл'/ то'д'і л'ітше худоба па'се/ соли поли'зали/ води поп'йут і молока йе б'іл'ше// воду пійут з валови^е/ та'ке чо'тири* — *пійат' метр'іў/ в'ідовбан'і з д'ерева/ а там ч'уркало те'че/ на полонин'і і с'іл' да'йут/ і воду пус'кайут/ ч'уркалом нат'ікайе* (38); *Да'вали і с'іл'// ли'зун то си називало// були та'к'і жолоби^е/ доўбалиси/ та'к'е/ йак кори'та/ і ви со'б'і там к'лалі^е там с'іл'/ це лизу'н'и^е// аби во'но посто'їан:о було/ а ко'бе би во'но посто'їан:о ни було/ то коли^е би в'іўч'а чи ко'рова поли'зала тойі соли/ во'на може з'ге'нути* (48).

2.6.5. СП назв спеціальних пристосувань, які використовують для переробки молокопродуктів, містить СМ назв засо-

бів для проціджування молока, відтискання сиру, а також спеціальних кописток, палиць для розмішування молока та розбивання *будзів*.

Першу СМ репрезентує назва *ц'їдило*, яка відома в усьому гуцульському ареалі у варіантах *ц'їдило*, *ц'їдилко* (*ц'їдиўко*), *ц'їдилка* [КСГГ; ЗА; ГГ: 207; Грицак 2008: 232; Павлюк, Робчук 2003: 354]: *Майут такє цїдїло, полотнá дарáбу, та через тотó с'а цїдит віўче молоко. Такє шерст'анé полотнó* (83) [Грицак 2008: 232].

Зі значенням 'шматок полотна чи мішечок для відтискання сиру' відзначено в гуцульських говірках деривати слова *буз* 'овечий сир зі свіжого молока' > *буз'їўник* (83, 84), *бу'зан'а* (83), *бузоў'їаз* (70, 83), *бузоў'їез(с)* (5, 7, 48, 49, 53) [ГГ: 30; Грицак 2008: 232]: *Йе та'ке ц'їдило — бузоў'їаз/де си кла'де сир с'ц'ї'зувати// полот'н'ениї бузоў'їаз 'робл'а/ 'аби 'добре прот'їкало// ми ї 'вурду кла'демо ў бузоў'їаз* (83); пор.: бойк. *будзо'вез 'тс.* [Онишкевич 1984 I: 74]. Спорадично зафіксовано *м'їш'ч'ук 'тс.* (53), *'ворок* 'невеликий конусоподібний полотняний мішок для витискання сироватки' [Негріч 2008: 44].

СМ назв спеціальних кописток для розмішування заквашеного (*гл'е-ї'їного*) молока формують спільнокореневі назви *бате'леў* (48, 49), *збате'леў* (5, 7), *жбатал'їў* (83): *Двац'їт'м'їнут то молоко 'майї пос'тойати' ў тім бан'їку// то'ди 'майут та'к'єї збатал'їў і то'то пере'бїют/ пере'бїют/ а ви'так там тим збатал'євом по'мали/ по'лехк'і та ї то с'ї 'купи ўже три'маїе* (7); *Ватаг за'гл'едж'ї ту б'ринзу/ бїе ба'телевом/ 'е ўби'ваїе це молоко; 'їе та'к'єї сн'їц'ї'їал'ниї бате'леў/ називаїеси// 'маїе та'к'ї 'типа ре'ш'їтк'є/ та ї це молоко розбе'вали/ а на дн'ї 'робци': е сї'р* (48); *В одїн час берєс'а жбатал'їў, та такї бїєс'а одїн пїўчас. Коли хóче, аби погáний сир, та раз-двá збий тотó молоко, ломї, та ї готóво. Бїй так три рáзи, аби масло скакáло* (83) [Грицак 2008: 235]; пор.: *буков. баталєв, батилєв* 'прилад для биття конопель' [СБГ: 25–26], *закарп. жбатал'лу* 'збивачка в маслянци' (на території Румунії) [Павлюк, Робчук 2003: 275].

М. Грицак зафіксував назву *м'їшка* на позначення мішалки, яку використовують під час приготування *вурди*: *Вурду йак провáр'уїе, та мїшкоў мїшáїе* [Грицак 2008: 235], а в гуцульських говірках Румунії — палиці для мішання молока (у сироварні) [Павлюк, Робчук 2003: 395].

Із семантикою 'палиця із твердої деревини з потовщенням на кінці для подрібнення *будзів* та набивання в посудину бринзи' поширена лексема *браї* (5, 10, 28^a, 30, 34–38, 45, 48, 48^a, 49, 55, 67, 91, 94, 96) [ОКДА III: нм. 8; ГГ: 29; Мосора 1885–1896: 8; Gregorowicz 1880: 17; Kolberg 1970 I: 136]: *Скла'даїут буд'зи у та'ку велику те'летку/ бе'рут браї та ї тоў'чут 'з'упком/ пїўх — пїўх/ то 'маїе так 'добре потоў'кати б'райом/ шо б'ринза 'буде та'ка мн'а'кон'ка/ йак 'маїе 'бути// 'кажут "бити б'ринзу"* (36). Спорадично фіксуємо девербатив *доў'бен'ка 'тс.* (7).

2.6. Назви посуду

У с. Верховина *бателів* використовують для розмішування молока та для розбивання грудок сиру (*будзів*), а *брай* — для набивання готової бринзи в бочку: *'дал'і сир бй'ете бател'евом/ 'аби сир стаў та'к'уй/ йік го'рох/ і тог'ди бере'те ту 'марл'у/ бере'те ў 'путину/ кла'де на цим [на подрю. — Т.Я.] і на о'чим во'но ви'се'хайе і по'том рукамі це розк'рише-те// ў 'боч'ку наби'вали бра'йем/ тог'ди 'солити* (48).

Умовно до цієї ЛСГ зараховуємо назви спеціального дерев'яного пристрою для підвішування казана під час виготовлення сиру на полонині (1) та залізного або дерев'яного гаку, прикріпленого до нього (2).

У гуцульських говірках у першому значенні виявлено варіанти *ве'р-кл'у'г, вертл'у'г* (5) [Шухевич 1899–1908 II: 186; Janów 2001: 255–256], *вертл'ух* [Негрич 2008: 35], *вертлюг, вертлюх* [Головацкий 1982: 394], *вартлюх* [Мосора 1885–1896: 12], яке мовці визначають як застаріле: *Ве'ркл'у'ги йе по с'тайах на полонин'і// на ве'ркл'у'з'і 'в'ішайут ка'зан дл'а 'вурди* (5).

Лексема *бе(а)р'фела* (45, 48, 49, 53, 83, 84) [Vincenz 1980: 568; Шухевич 1899–1908 II: 186; V: 281; Кобилянський 1928: 82; Грицак 2008: 234; ГГ: 24; Піпаш, Галас 2005: 12], *бе'р'фела* (66), *бе'р'фела* (33), *бер'фела* || *бер'фел''* (67), *бер'фела* || *бер'фело* (43, 55) [Kolberg 1970 I: 175; Gregorowicz 1880: 17; Коржинський 1894–1896: 6], *'бер'фела* || *бер'фел'* (30, 31) [КСГГ; Негрич 2008: 24] репрезентує в деяких говірках обидва значення. Зокрема в н.пп. 43, 45, 48, 49, 53, 55, 66, 67 вона позначає увесь пристрій для підвішування котла над вогнищем (1), у н.п. 33 — лише його частину (гак) (2) [Шухевич 1899–1908 II: 186; Janów 2001: 9], а у н.пп. 30 — функціює з обома значеннями (1, 2); напр.: *Бер'фела — се слун// ў'цес слун за'доўбуйут сме'р'ічку рос'охату і кла'дут 'кужбу// бер'фели та'к'і 'к'лали на во'гон'// бер'фела сто'йела о'так* [вертикально. — Т. Я.] *'а 'кужба кріз' бер'фелу* (48); *Бер'фела — о'це йак раз / шо сто'їт ко'тел на ц'ім / і 'кужба там / га'ч'ок / шо си 'в'іш'айе* (36); *На бе'р'фелу 'в'ішайут' ко'тел з моло'ком* (33); *Бер'фелу с'а р'обит из д'ерева. Ма'йе сто'їт, а ў'тім сто'їні відоўбана д'іра та закладений кус'ок д'ерева. Такé, йак друк'ована буква "Г"* (83) [Грицак 2008: 234]. М. Мосора зафіксував номен із семантикою “прилад до мішання варива в баняку, колотавка” [Мосора 1885–1896: 5].

Слово *'кужба* (30, 43, 48, 53, 67, 83) [ГГ: 106; Шухевич 1899–1908 II: 186–187; Грицак 2008: 234], *'куж'ба* (55, 64) в аналізованих говірках поширене у другому значенні (43, 48, 53, 55, 67, 83), рідко — у першому (30, 64): *Зак'риўлену сме'р'ічку/ шо називайеси 'куж'ба/ кла'дут у бер'фелу* (45); *Ко'теў 'вис'іў на 'кужб'і/ то та'к'еї зак// то це со'б'і з'р'или 'воду на цим* (48); *С при'ходу у с'тайу ў'кут'і сто'їт 'кужба/ на йі бер'фелі над 'ватроў ви'сит ко'теў з моло'ком* (64); *К'ужба — кл'ўка з д'ерева, йак'у*

забива́ють у зе́мні у та на́верта́ють над ва́тру та кла́дуть на н'у кітлик [Грицак 2008: 234].

За матеріалами В. Шухевича, назви *бер'фела* та *ку́жба* синонімічні, їх вживали зі значенням 'так для підвішування котла': *Верклюг зложений з 2 простих сильних вершаків або з одного грубого продовбаного, посеред якого завішена заклебучена кужба = бер'фела з кітлом* [Шухевич 1899–1908: 186–187].

Я. Янів на позначення такого гака записав слово *зубец* (3, 5, 6, 48^a) [Janów 2001: 285], якого в сучасних говірках не виявлено.

Для ЛСГ назв посуду характерна формальна варіативність, зокрема на фонетичному рівні (*ко'тел(ь)*, *пути('і)на*, *(д)з'бан*, *бан'а(е)к*, *бербе'ни-ц'і(а,е,и)*, *брин'з'а(е)нка*, *ге(і,г'і,д'і)ле(л'і)та*, *бе'р'і(и)ў(л)ка*, *бу(о)р'д'уз(г)*, *бузоў'йа(е)з(с)*, *кл'а(е)го'вец*, *д'г'і)ї'ни(и')ц'і(а)*, *жоло(і)б(б')*, *йе(а)сла(л'і)*, *ц'і'їдил(ь)ко(а)*, *ве^(ω)(а)рк(т)л'уз(х)*, *й(е)асла('і)*); акцентуаційному (*жоло'бни'ца*, *м'і'р'енка*); словотвірному (*посуд – суд'ник*, *п'утера – п'утирка – п'утерчина*, *п'утина – п'утин'ка*, *брин'з'іўка – брин'з'анка*, *бе'р'іўка – бе'рилка*, *кл'а'го'вец – кл'а'г'іўни'ца – гл'е'г'іўка*, *жолоб – жоло'бни'ца – жоло'бни'ца*; *глек – г'лечик*, *глад'дун – глад'у'нец* тощо).

Аналіз матеріалу дає змогу виділити основні способи номінації. Найпродуктивніший — морфологічний (здебільшого афіксація), при цьому багато назв утворено на підставі іншомовних запозичень. Лексеми, утворені за допомогою власне українських формантів від давніх слов'янських основ (I) чи від запозичень (II), подано у зведеній таблиці (див.: табл. 22), щоб виявити спільні моделі деривації.

Серед основ, запозичених з інших мов, — назви посуду (*валів*, *п'утера*, *п'утина*, *коновка*), які аналізуємо нижче, назви матеріалу виготовлення (*криця*, *бляха* — германізми [ЕСУМ III: 96, 216]²⁵), а також назви молокопродуктів (*брин'з'а*, *вурд'а*, *буз*, *гл'ет* — див.: висновки до 2.8).

Лексеми *п'іўбербе'ни'ца* і *бузоў'йаз* утворено шляхом основоскладання.

Серед назв посуду засвідчено вторинні номени, які постали внаслідок метафоризації: *кошик*, *са'жок* (за зовнішньою схожістю та за ознакою 'сплєнений'). Незначну кількість назв цієї ЛСГ складають словосполучення: *принад'лежности поло'нинс'к'і*, *з(з)ер'іўни'ко'теў*, *м'і'р'а(л)не в'і'дро*.

Значна частина назв — запозичення, чимало з яких давні:

• із румунської мови: *бербе'ни'ца* (рум. *bărbînță*, *berbință* 'тс.' [ЕСУМ I: 168; Кобилянський 1928: 82; Дзендзелівський 1959^a: 110]); *браї* (рум.

25. ЕСУМ наводить слово *крицянік* 'посуд, який використовують у вівчарстві' за матеріалами Й. Дзендзелівського як таке, походження якого неясне. М. Грицак, який і зафіксував його у с. Росішка, пояснює, що *такий криц'аній, сталевий котел криц'анік с'а зве* [Грицак 2008: 228]

2.6. Назви посуду

Таблиця 22

Афікс	I	II
-ак(-∅)	(ОІ) ба'н'ак	
-(¹)анк- ²⁶ (-енк-, -инк-)(-а)	(ОД) н'р'атанка, м'ір'енка	(ОІ) брин'з'а(е,и)нка
-(¹)аник-(-∅)	(ОІ) моло'чаник (посудина для молока)	(ОІ) вурд'а'ник, б'рин'з'аник
-ан'(-а)		(ОІ) бу'зан'а
-анк(-а)		(ОІ) брин'з'анка
-ец(¹)(-∅)	(ОІ) зу'бец, гладу'нец' ²⁷ , жоло'бец	(ОІ) вало'вец
-ев'к(-а)	(ОД) доу'бен'ка	
-ик(-∅)	(ОП) веси'а'ник, л'ітн'аник, м'ід'а'ник (ОІ) цебрик	(ОП) криц'а'ник, бл'аша'ник
-ил(-о)	(ОД) ц'і'дило	
-(¹)ин'к(-а)	(ОП) доу'ж'инка	
-іўк(-а)	(ОЧ) п'іўто'р'іўка	(ОІ) брин'з'іўка, тл'е'г'іўка, тер'х'іўка, (ОД) жин'т'іўка
-іўник(-∅)		(ОІ) бу'з'іўник (для відтискання будзіів)
-к(-а)	(ОД) м'ішка, ц'і'дишка	(ОІ) путин'ка, путирка
-к(-о)	(ОІ) ц'і'дил(у)ко	
-ник(-∅)	(ОІ) ку'лешник, суд'ник	
-ниц'(-а)	(ОД) д(т)'і'ниці'а (ОІ) жолоб'ниці'а	
-овец(-∅)		(ОІ) кл'ато'вец
-ок(-∅)	(ОІ) з'банок, жоло(і)'бок	
-тук(-∅)	(ОД) м'ір'тук ²⁷	
-чик(-∅)	(ОІ) з'лешчик; гла'дунчик	(ОІ) вал'іўчик
-чин(-а)		(ОІ) путерчина, ко'ноўчина ²⁸
-ч'ук(-∅)	(ОІ) м'іш'ч'ук	
-∅(-а)	(ОД) нач'ін'а	

²⁶. Назви, утворені від суфіксів -аник-, -анк- (похідні від -ан- + -ик-, -ан- + -к-), здебільшого є двомотивованими, твірною і мотиваційною основою яких може бути ОІ, ОД або ОП [пор.: Каспришин 1989: 54; Аркушин 2004: 53].

²⁷. Сумнівно, що назва, спільнокоренева з давнім укр. *мір'ати*, *міра*, із якими безпосередньо пов'язане слово *міртук*, є унгаризмом (уг. *mérték* 'міра, мірка, норма', яке, "можливо, своєю чергою походить від укр. *мірчук* 'міра зерна, яку беруть за помел'" [ЕСУМ III: 481]). Припускаю, що все-таки назву утворено на українському ґрунті.

²⁸. Слово *конівка* (*кінва*), від якого утворено *ко'ноўчина*, — давнє запозичення з німецької мови [ЕСУМ II: 447].

brái(u) 'тс.' [ЕСУМ I: 243]); *теleta* (рум. găleată 'відро; дійниця; міра' [ЕСУМ I: 492; пор.: Кобилянський 1928: 83; Клепикова 1985: 88]); *бер-фела* (рум. bîrféi 'частина воза, ткацького верстата' або з рум. boarfele 'ганчіря') [ЕСУМ I: 175; Кобилянський 1928: 82]); *кужба* (молд. кужбэ 'дуга, гак' [ЕСУМ III: 125]); *бателéв* (рум. bătălău 'праник для білизни; товкач', споріднене із псл. batъ 'палка', batati 'бити' [Кобилянський 1928: 82; ЕСУМ I: 149–150]);

- з угорської мови: *вал'іу* (уг. vályú (válóu) 'годівниця', 'корито для худоби' [ЕСУМ I: 326; Лизанець 1976: 583]);

- із тюркських мов: *казан* (тюрк. kâzvan 'казан' [ЕСУМ II: 340; Фасмер II: 159]); *бур'д'уз* (припущення етимологів не збігаються, найімовірніше, що це давнє запозичення з тюркських мов на Кавказі; від аз. *бордюк 'міх для вина'; пор.: дтюрк. bog 'вино', уйг. ст. бор 'тс.', *бор-дюк/*бор-лук 'вмістилище (посудина для вина)' [ЕСУМ I: 300; Brückner 1957: 49];

- із німецької мови через посередництво польської мови: *путн'а*, *путина* (д.нім. putina 'відро', нім. Bütte 'тс.' [Brückner 1957: 449; ЕСУМ IV: 641]); *ко'ноўка* (двн. (нвн.) Kapne 'глек' [ЕСУМ II: 447; ЭССЯ X: 196]);

- із польської мови: *(д)збан* (пол. dzban, пол. діал. zban [ЕСУМ II: 55]);

- з італійської мови: *бер'іўка* (*берилка*) (через посередництво польської з італ. barile 'бочка') [ЕСУМ I: 143; II: 447; SW I: 102]].

Загальноприйнятої етимології слова *бутури* немає. Етимологи припускають можливість запозичення зі слов'янських мов (пол. busiory 'шмаття, ноша'; срб. заст. 'ноша') або з угорської мови (уг. butura 'ноша, багаж, начиння') [ЕСУМ I: 309].

Щодо способів мотивації назв цієї ЛСГ зазначу, що МО 'страва', 'час', 'матеріал' типові для назв посуду гуцульських говірок. Продуктивними є такі моделі:

- молокопродукт > посуд: *брин'з'іўка*, *брин'з'анка*, *брин'з'аник*; *бу'зан'а*, *буз'іўник*; *гл'а'г'іўка*; *вурд'а'ник*; *мо'лочаник*;
- страва > посуд: *кулешник*;
- час використання > посуд: *весн'а'ник*, *л'ітн'аник*;
- матеріал > посуд: *м'ід'а'ник*, *криц'а'ник*, *бл'аша'ник*;
- кількість > посуд: *п'іўт'р'іўка*;
- дія > посуд: *нач'ін'а*, *д'і'їнци'а*, *п'р'атанка*, *жин'т'іўка*, *ц'і'дило*, *м'ішка*, *доў'бен'ка*;
- форма > посуд: *доў'ж'инка*, *зу'бец*.

Назви посуду виявляють взаємозв'язки з виробничо-побутовою лексикою.

ЛСГ чітко структурована. Найважна родова назва (*посуд*, *суд'ник*, *нач'ін'а*), яка підпорядковує видові, конкретні назви посуду. Семантичні підгрупи виділено на підставі ДО 'призначення, функція' — 'для молока та

2.7. Назви місця

молочних продуктів': 'для доїння худоби': 'для годування та напування худоби'. За цією ж ознакою диференційовано назви посуду для молока та молочних продуктів — 'для заквашування молока': 'для зберігання молочних продуктів': 'для перевезення молочних продуктів': 'для вимірювання молока'. СМ назв посуду для перевезення молокопродуктів із полонини в село (*тер* 'х'іўка) є типовою для гуцульських говірок.

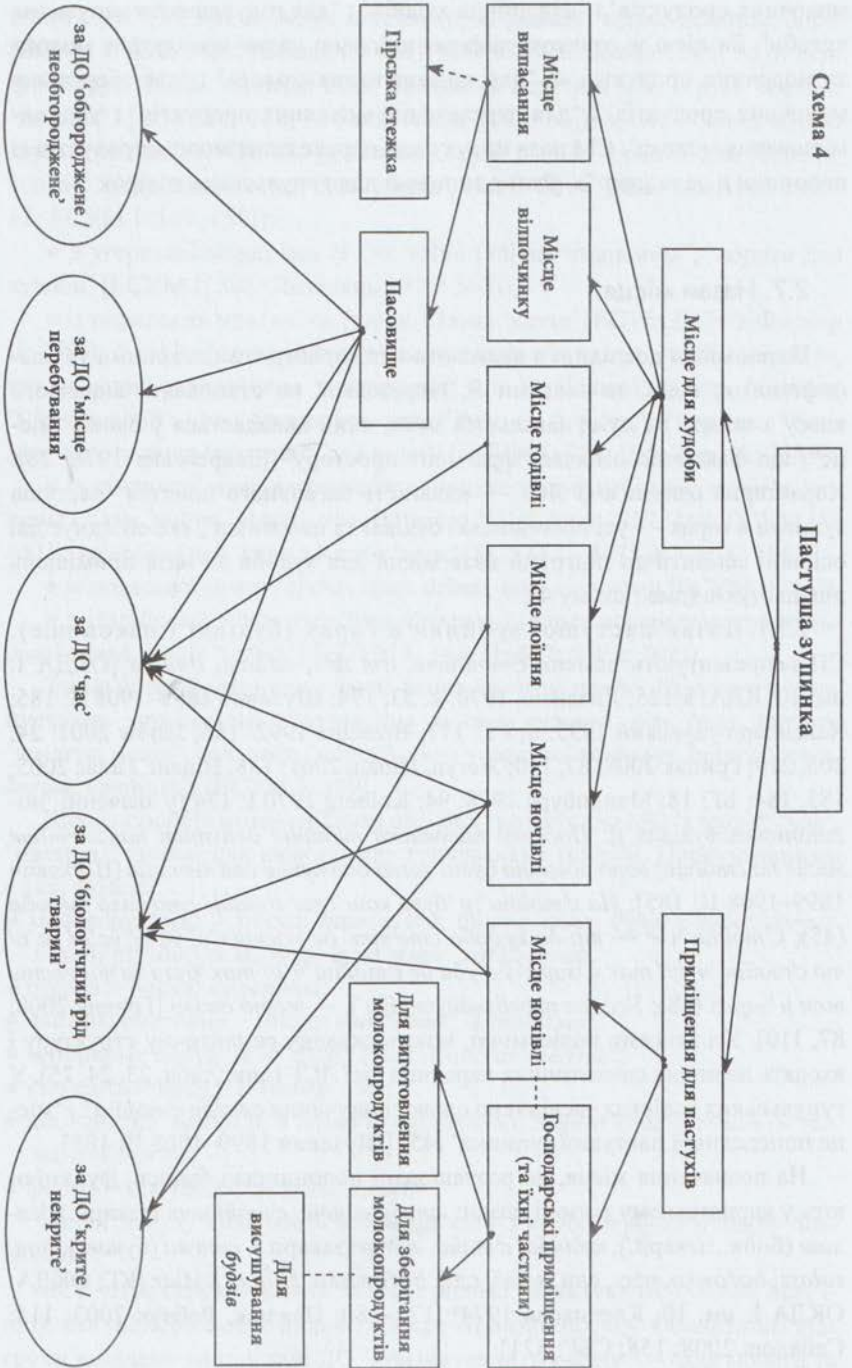
2.7. Назви місця

Назви місця дослідники вважають категоріями комплексними та специфічними; вони, за словами Я. Закревської, не становлять виразного класу з огляду на дуже загальний зміст, який вкладається у слово "місце", що фактично означає "фрагмент простору" [Закревська 1976: 28]. Характерна ознака цієї ЛСГ — наявність загального поняття 'пастуша зупинка в горах — усі полонинські будівлі та пасовища', яке об'єднує дві основні семантичні підгрупи назв місця для худоби та назв приміщень для пастухів (див.: схему 4).

2.7.1. Назви пастушої зупинки в горах (будівлі і пасовище). СП репрезентують номени *с'тойишче*, *с'т'їло*, *с'лаш*, *с'тайа* [ОКДА I: нм. 10; КДА: к. 125; Лизанець 1970: к. 53, 174; Шухевич 1899–1908 II: 185; Календар гуцулський 1935: 6; ГГ: 177; Brzezina 1992: 166; Janów 2001: 24, 205, 219; Грицак 2008: 87, 110; Жеґуц, Піпаш 2001: 138; Піпаш, Галас 2005: 183, 184; БГ: 18; Мандибуря 1978: 94; Kolberg 1970 I: 174 (у значенні 'полонинська будівля')]: *Посеред пасовиска вибирає депутат найзлічніше місце на стійце; воно повинно бути легко доступне для вівчарів* [Шухевич 1899–1908 II: 185]; *На с'тойиш':у* 'були кош'їри/ с'тайї/ ст'їала худоба (45); *С'тойиш'ч'е'* — *то де худоба ст'їім/ де пастух'е/ їс'о/ їс'о/ їс'о/ то с'тойиш'ч'е'// так и* 'зара/ їс'уди їе с'тойиш'ч'и// так 'було за кол'госпу/ так и 'зараз (48); *Усє, де перебувайт віўц'і, — тотó стіло* [Грицак 2008: 87, 110]. Усі лексеми полісемічні, мають складну семантичну структуру і входять до інших семантичних парадигм цієї ЛСГ (див.: табл. 23, 24, 25). У гуцульських говірках засвідчено словосполучення *ста'ре с'тойиш':і* 'місце попередньої пастушої зупинки' (45) [Шухевич 1899–1908 II: 185].

На позначення місця, де розташовані полонинські будівлі, функціонують у карпатському регіоні назви: *ст'їовишче*, *с'тойишче* (закарп.), *с'лаш* (бойк., закарп.), *ко'либа*, *с'тайа*, *латер* (закарп.), *ст'їна* (буков.); пол. *salasz*, *baćówka*, чес., слц. *salaš*, слц. *bačowisko*, *koliba*, *košiar* [КГ; ОКДА: ОКДА I: нм. 10; Клепикова 1974^a: 172–180; Павлюк, Робчук 2003: 115; Сабадош 2008: 158; СБГ: 521].

Схема 4



2.7. Назви місця

Таблиця 23

Номер моделі	Семантична структура лексем <i>с'тойище</i> , <i>с'т'їло</i>				Говірки
	Пастуша зупинка	Усі полонинські будівлі	Місце відпочинку худоби	Житло пастухів на полонині	
1	+ Δ		Δ	+ Δ	83, 84
2	+	+			30, 43, 55
3	+ Δ				4, 5, 45, 48, 68
4			+ Δ		37, 41, 43, 46, 49, 56, 65

Примітка. Знаком + позначено фіксацію лексеми *с'тойище* (*с'тойиш'е* — у н.п. 43, 55; *с'тойиш'і* — 45); знаком Δ — лексеми *с'т'їло* (виділені н.п.; *с'т'їло* — 83).

Таблиця 24

Номер моделі	Семантична структура лексеми <i>с'лаши</i>							Говірки	
	Пастуша зупинка	Тимчасове приміщення для худоби від дощу, сліски	Примітивна будівля	Будинок, житло	Тимчасове житло в полі	Тимчасове житло для лісорубів	Приміщення для сільсько-господарського реманенту		Прибудова до хліву для зберігання сіна, господарського приладдя
1		+							55, 67
2		+	+						34, 40, 48, 49
3			+						87
4				+					28
5					+				77
6						+			30
7	+						+		70
8								+	91
9								+	94
10	+								72, 74, 78, 81, 83, 85

Примітка. Відзначено варіанти *с'лаши* (30, 34, 40, 77), *ха'лаши* (49, 55, 67, 87, 91, 94).

2.7.2. СП назв місця для худоби охоплює кілька мікрогруп, серед яких назви на позначення місця випасання худоби (2.7.2.1). На позначення загального поняття “місце випасу худоби; пасовище” в аналізованих говірках поширені словотвірні трансформи: *па'совиц'ко* (11, 24, 34–38, 47, 48, 77, 92) [ГГ: 145; Календар гуцулський 1935: 121; Шухевич 1899–1908 II: 185; Janów 2001: 157], *па'совище* (19, 24, 34–38, 41,

Номер моделі	Семантична структура лексеми <i>с'тайа</i>								Говірки	
	Приміщення на гірському пасовищі, де			Пастуша зупинка в горах	Приміщення для овець	Загін для худоби	Отара овець, кіз	Зграя птахів		Стадо (вовків)
	пастухи сплять і роблять сир	роблять сир	пастухи сплять							
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
1	+		+	+	+					77
2	+			+	+		+			96
3				+	+			+		5
4	+		+	+						28, 30, 34
5	+			+						67
6			+	+					+	66
7	+			+						12, 18, 20, 32, 37, 39, 43, 45, 48, 51, 54, 55, 58, 63, 83, 84, 87, 93, 97
8		+		+						56, 92
9			+	+						31, 33, 37, 59, 61, 62
10				+						94
11				+		+				52, 72
12									+	65

Примітка: Відзначено фонетичні варіанти *с'теїа* (96), *с'таїі* (7); словотвірні – *с'таїка* (48 || *с'таїа*), *па'с'таїа* (11).

65, 78), *пасо'вина* (33, 72, 83) [Грицак 2008: 266; ГГ: 145]: *На пасо'вин'і па'сут* 'в'іуц'і/ ко'рови/ 'кози (73), 'пас'іка, *пас'ло*, 'онас (83, 84) [Піпаш, Галас 2005: 126, 132], 'наша (87^а) [БГ: 14], *те'лег* (заст.) [Janów 2001: 235]. Ареал поширення назв продовжується в суміжних говірках; пор.: бойк. 'пас'виско, *пас'ло* 'тс.' [Онишкевич 1984 II: 42, 43; ОЛА II: к. 53], закарп. *па'совишче*, *па'совис'ко*, *пас'ло* [КГ; Сабадош 2008: 218], буков. *пасквінік*, *паствінік*, *наша* [СБГ: 390, 391, 394], лемк. *pas(t)wy(i)sko* [SŁ: 96]. Відомі назви й іншим слов'янським мовам: пол. *pastwisko*, пол. діал. *pasowisko* [SW IV: 785; SJP II: 591], чес. *pastvisko*, *pastviště*, *pastvina* [ЧУС II: 15, 16], слц. *pastvisko*, *pastvina*, *pastva* [VRSRS III: 52; KSSJ: 447], болг. *пасбище*, *пасище* [БРС: 438] тощо. У пам'ятках української мови із XIV–XVII ст. відзначено назви **pasthwisko* 'пасовище' [ССУМ II: 129], *паствина*, *паствиско* 'тс.' [КІС]. У гуцульських говірках на території Ру-

2.7. Назви місця

мунії зафіксовано румунізм *i'maui* (*йї'маиш*) 'пасовище' [Павлюк, Робчук 2003: 96], який відомий також на Буковині [СБГ: 178].

Назви пасовищ поділено за ДО 'місце розташування (на полонині : у селі (біля села)', а також за додатковими семантичними ознаками 'у полі чи лузі', 'у лісі', 'на луках', 'біля річки' та ін.

Зі специфікою гористої місцевості Гуцульщини пов'язані назви високогірних пасовищ, на яких улітку перебуває худоба. Назва *полони(е)на* функціює в усіх обстежених говірках (див.: картосхему 10) і охоплює весь карпато-балканський континуум [Кобилянський 1928: 47; Кобилянський 1971: 136; Janów 2001: 174; Піпаш, Галас 2005: 148; Негрич 2008: 139; БГ: 18; пор.: Горбач 1993^a: 307; Онишкевич 1984 II: 107; SW IV: 262; VSRS II: 111; KSSJ: 461, 85, 223]. Пам'ятки української мови XV–XVI ст. фіксують неповноголосну форму *планина* 'гора'; 'гірський ліс' [ССУМ II: 150; КІС; пор.: Срезневський 1893–1903 II: 953].

Спорадично зафіксовано назву *пидполони*на на позначення місця в горах, куди може заїхати машина, далі — на полонину — ведуть вузькі стежки, якими може пройти людина чи проїхати кінь: *Йїду ма'шиною до пидполони'ну/ а там т'рактор на полони'н'і вод'но бу'ї/ а 'ран'ше/ то 'к'ін'ми заби'рали// н'ідій'хайе ма'шина/ а кон'і 'сход'ет/ на вер'хи на'кон'і з'руз'ет бе'саги/ м'ш'к'е/ і заби'рали// а по'тому 'дали т'рактор/ а т'рактор во'зи'ї при'цепом ту'да дого'ри// ўни'зу до'їїду ма'шиною/ 'дал'ше не-ма ку'да (48).*

Номен *гун*' (*гун*') 'пасовище в горах' (див.: картосхему 10) поширений в обстежених говірках із значеннями 'вершина гори', 'невеликий пагорб, непокритий лісом' [LAHD: к. 196; ГГ: 55; Шухевич 1899–1908 I: 1; Brzezina 1992: 117; Піпаш, Галас 2005: 40], які, імовірно, первинні в семантичній структурі слова; пор.: ст.укр. *гроунь* 'пагорб' [ССУМ II: 182; ЕСУМ I: 606], укр. діал. *гунь* 'вершина гори' [Желехівський, Недільський 1885–1886 I: 170; Грінченко 1907–1909 I: 351; СУМ II: 182]. Функціює назва в буковинських говірках зі значенням 'вершина' [СБГ: 86], у буковинських та закарпатських у Румунії — 'вершина горба' [Павлюк, Робчук 2003: 168, 326, 436], у діалектах польської мови — *gruń*, *groń* 'гора', 'гірське поле, поляна' [SW I: 913, 923], у словацькій мові — *grúň* 'схил гори, порослий лісом' [VSRS I: 567; KSSJ: 169] та ін.

СР представляє лексема *берег* (див.: картосхему 10) [ГГ: 23], яку на Гуцульщині вживають також із семантикою 'гористе місце', 'схил гори', 'берег річки', 'круча' [ГГ: 23; Піпаш, Галас 2005: 12; Негрич 2008: 24]; пор.: закарп. 'горб, підвищення, пагорб' [Сабадош 2008: 22]. Датується слово *берег(ь)*, *бр'ѣзь* 'берег', 'кінець', 'край' XV ст. [ССУМ I: 92, 93]. Словник Є. Желехівського фіксує номен зі семантикою 'зарослий лісом горб' [Желехівський, Недільський 1885–1886 I: 24]. Слово належить до

праслов'янського фонду (псл. **bergъ*). Етимологи первинним вважають значення 'височина', 'гора'; пор.: днн. *berg* 'гора', гот. *bairgahei* 'тс.' [ЕСУМ I: 170; ЭССЯ I: 192; Brückner 1957: 44; Machek 1957: 72].

Оказіонально відзначено лексеми *гор'би*, *паша* (93) (зазначу, що в перехідних — гуцульсько-буковинських говірках — слово позначає загальне поняття "пасовище") [БГ: 18]; пор.: *зануст* 'ліс і пасовище на горі' (83, 84) [Піпаш, Галас 2005: 63].

А. Онищук зафіксував у с. Зелена Надвірнянського району (5) слово *подина* 'рівнина на вершині гори, де випасають худобу': *Раз пасли пасухи вівці на подіні, она високо є ...* [Онищук 1912^a: 6]. Лексема функціює на Гуцульщині зі семантикою 'рівне місце в горах', 'горище' [КСГГ; КДА: кк.2, 73, 74; Піпаш, Галас 2005: 145; пор.: Сабадош 2008: 242].

Навесні та восени худобу випасають на пасовищах, які розташовані в селі або поблизу села. Назви диференційовано за просторовою ознакою.

Семантична структура назви *царина*, *царинка* охоплює значення 'пасовище (перев. незагороджене, далеко від хати)' (16, 25, 30, 45, 48, 49, 83) [Гнатюк 1910: 342; Brzezina 1992: 115; Грицак 2008: 78; Janów 2001: 23; Негрич 2008: 180; Лесюк 2008: 124]; 'сіножать' і 'город' [ГГ: 205; LАHD: к. 202]: *Царина* — велике рівне поле (48); *Навесні в'їці пасут у царині* [Грицак 2008: 78]; пор.: лемк. *саруна* 'пасовище'; *царина*, *царинка* 'обгороджене орне поле в лісі' [Верхратський 1912: 79; SL: 35; Пиртей 1986: 430], буков. *царіна* 'давню не оране поле', закарп. *царина* 'поле; пасовище' [СБГ: 618–619; Павлюк, Робчук 2003: 160, 268, 711]; пол. діал. *саруна* 'поле' [SW I: 256] та ін.; ССУМ відзначає *царина* 'нива' [II: 523].

Основне значення лексеми *паст^(w)'їтник* 'обгороджене пасовище біля хати' (30, 31, 33, 34, 43, 48, 49, 67, 82, 83, 84, 96), *паст'їтник* (20) [Шухевич 1899–1908 II: 168; Janów 2001: 157; Піпаш, Галас 2005: 134; Негрич 2008: 129; Мандибура 1978: 54]; пор.: закарп. *паст'їтник* 'обгороджене пасовище' [ЖГ], бойк. *паст'їтник* 'місце недалеко від хати, де пасуться свині' [Онишкевич 1984 II: 44]; пор.: пол. *pastewnik* 'обгороджене пасовище' [SW IV: 79]. Назву *паст'їтник* спорадично засвідчено зі значенням 'пасовище в лісі' (48).

На позначення цього ж поняття відзначено назву *присадиб'и*: *А це [біля хати. — Т. Я.] то присадиб'и/бо це кожиді соб'ї майє в'їд'ілено своїє/своїї д'їл'анк'є//і там соб'ї своїу худ'їбу пасє//кожиді майє своїє соб'ї/а толока їє загальне* (48). Оказіонально на позначення загородженого місця біля хати в селі, де пасуть телят чи ягнят, мовці вживають лексеми *ц'аренка* (92).

Із семантикою 'обгороджене пасовище поблизу села (перев. громадське)' зафіксовано в гуцульських говірках слово *толока* (11, 14, 22, 25, 30, 34–38, 41, 43, 45, 48, 49, 56, 67, 80, 83, 86, 90, 92, 93, 96), *толока* 'тс.'

2.7. Назви місця

(83, 84), *толо́ка* 'тс.' (53) [Шухевич 1899–1908 II: 168; Vincenz 1980: 574; ГГ: 186; Janów 2001: 238; Грицак 2008: 81; Жегуц, Піпаш 2001: 144; Піпаш, Галас 2005: 193; Негрич 2008: 169; Лесюк 2008: 121; БГ: 18]: *Толока, власність громади [...] На толоці пасут коні, вівці, маржина, як вернуть з полонини* [Шухевич 1899–1908 II: 168]; *Маржину в'ігнали перше на толоку* (22); *Толока/ то вишч'е/ де випа'сайутс'и ко'рови/ ул'ім'і/ та/ шо ни жи'нут на полони'ну* (48); пор.: бойк. *толо́ка* 'пасовище (в лісі)', 'неоране поле, на якому пасуть худобу' [Онишкевич 1984 II: 295; ММАГ: 94], буков. *толо́ка* 'вигін', 'непридатна для посіву ділянка землі, на якій пасуть худобу' [СБГ: 548; Горбач 1993⁶: 367], марамор. *толо́ка* 'пасовище' [Горбач 1993^a: 315]. Слово *толо́ка* 'місце для випасу худоби' відоме з XV ст. [ССУМ II: 435].

Я. Янів, записуючи матеріали у с. Верховина, виявив, що гуцули чітко розрізняють назви *паст'і́вник* і *толо́ка* також за об'єктом випасання, а саме: *Пастівник для тельїт, а толо́ка для коров* [Janów 2001: 157]. Це підтверджують сучасні записи: *Паст'і́вник — обго'родж'ене пасо-вишч'е | б'іл'а хати дл'а о'вец/ а толо́ка — дл'а ко'р'і́* (48) [ЗА]. За цією ж ознакою утворено назву *к'ін:ик* 'пасовище для коней' (55, 67).

Значення 'місце для пасовищ у полі чи лузі' репрезентує низка лексем, зокрема *поле* (39) [Шухевич 1899–1908 II: 168, 211], *луг* (37, 41, 42, 46, 52), *левада* (26); *кам'ін'* (34); пор.: бойк. *луг* 'пасовисько коло річки' [Онишкевич 1984 I: 418]; пол. діал. *lewada* 'чисте місце, оточене вербами' (з української) [SW II: 724].

Слово *поле* функціює в українській мові від XV ст. зі сталою семантикою 'безліса рівнина, рівний великий простір', 'значна площа або ділянка землі, спеціально відведена під що-небудь'; *луг* — 'поросла травою та кущами лука, яку використовують як пасовисько' [ССУМ II: 181, 188; I: 557; КІС; Желехівський, Недільський 1885–1886 II: 688; I: 414]; пор.: пол. *pole* 'тс.', пол. діал. *łag, łęg* 'низовина над рікою', 'рівне поле, пасовисько', 'пасовище над рікою' [SW II: 805]; чes. *pole* 'тс.' [ЧУС II: 69–70], чes. *luh* 'тс.' [ЧУС I: 294]; слц. *pole* 'тс.' [VSRS III: 256]; *luh* 'тс.' [VSRS II: 192; KSSJ: 293] тощо.

Слово *камінь* 'пасовище в лузі' переважно вживають зі значеннями 'тверда гірська порода', 'скеля' [КСГГ; пор.: ССУМ I: 468, 469; КІС; ЕСУМ II: 359]; спорадично виявлено спільнокореневу лексему *кам'єнц* 'кам'яниста полонина' (48).

Лексема *го́леч'і* відома зі семантикою 'пасовище без трави' (30, 31) [Негрич 2008: 52].

На позначення пасовища, яке розташоване в лісі, засвідчено деривати слова *поле* > *пол'ена* (43, 66, 67), *пол'енка* (30, 41, 43, 55, 67), а також *лука* > *при'лука* (*п'релука*) (72, 77, 83) [Шухевич 1899–1908 II: 211;

Розділ 2

ГГ: 157; Janów 2001: 189; Грицак 2008: 80; Піпаш, Галас 2005: 153; Грінченко 1907–1909 III: 424].

Фонетико-словотвірні варіанти *ʎp'іжа* (*ʎp'іж'и*), *ʎp'іжина* номінують пасовище серед лісу, галявину в лісі (48, 55, 67, 83, 84, 92) [ГГ: 163; Гнатюк 1910: 340; Шухевич 1899–1908 II: 211; Janów 2001: 198; Піпаш, Галас 2005: 164; Мандибуря 1978: 53]: *Корови і воли пасут ... у лісах ріжками — пасовисками, що врізуються клином у ліс* [Шухевич 1899–1908: там само].

Лексему *зруʎби* зафіксовано на позначення пасовища на місці зрубаного лісу: *Ход'или на ʎпашу/ у зруʎби/ там/ де рубали л'іс/ робилиси та'к і зруʎби та і там ʎпашли ʎв'іўц'і* (49).

Спорадично виявлено слово *ʎдбр'а* ‘заросле лісом місце, де пасуть худобу’ (5, 43): пор.: *дѣбри(и)* ‘гори, скелі; скеляста гора’ [Піпаш, Галас 2005: 46] (псл. **dъbrь* ‘долина, безодня’ [ЕСУМ II: 20]).

На позначення понять “сіножать”, “лука” та, відповідно, “пасовище на луках” носії аналізованих говірок вживають лексеми *лаз* (*лаʎи*) (76, 83) [ГГ: 109; Грицак 2008: 78; пор.: Мосора 1885–1896: 74; Жегуц, Піпаш 2001: 83; Піпаш, Галас 2005: 91], *іʎлаз* (97) [Павлюк, Робчук 2003: 398, 659]: *Раз пасут віўц'і по лазах, по косаловах, по толоці звесні* (83) [Грицак 2008: 78]. Поширене слово *лаз* у всіх карпатоукраїнських говірках і говірках інших слов'янських мов з аналогією чи близькою семантикою [КГ; Сабадош 2008: 158; Онишкевич 1984 I: 402; СБГ: 250; SŁ: 77; Пиртей 1986: 190; VSRS II: 44; KSSJ: 281; ЕСУМ III: 182]. Назву наводить у словнику Є. Желехівський, С. Недільський — ‘лісова поляна в горах’ [Желехівський, Недільський 1885–1886 I: 396]. Слово *лаз* успадковане із праслов'янської мови (**laz* ‘місце, розчищене від лісу, лісова галявина’) і пов'язане із *laziti* ‘лазити’; пор.: ст.укр. *лазь* ‘викорчувана ділянка лісу, призначена під пасовисько або під поле’ [ССУМ I: 537].

Із семантикою ‘пасовище біля річки’ засвідчено назву *заʎінок* (16, 41, 47, 59, 97) [ГГ: 78; Павлюк, Робчук 2003: 537]; пор.: закарп. *заʎінок* ‘тс.’ [КГ; Горбач 1993^a: 340], бойк. *заʎінок* ‘місце біля річки, занесене камінням’, ‘місце біля річки, устелене галькою, рінню, поросле травою’ [Онишкевич 1984 I: 284], лемк. *заʎінок* ‘рівне місце над річкою’ [Пиртей 1986: 190], буков. *заʎінок* ‘берег річки, прибережні ділянки землі, покриті рінню’, ‘пасовисько на березі річки’, а також *стависко* ‘пасовисько навколо ставу’ [СБГ: 141, 517], *м'лака* ‘пасовище біля річки’ [БГ: 22]. Мотиваційна та словотвірна основа лексеми *заʎінок* — *рінь* ‘грубозернистий пісок, гравій, галька тощо’, ‘берег або дно річки із гравієм, галькою’ [ГГ: 163; ЕСУМ V: 96].

Серед назв пасовищ за часом випасання худоби: *м'разниц'а* ‘поле біля села, на яке зганяли восени овець із полонини’ (48, 55) [ГГ:

2.7. Назви місця

126], яка поширена в західнослов'янських мовах (слц. *mraznica* ‘час від дня Св. Дмитрія, коли закінчують доїти овець, до першого снігу’, ‘час випасання овець на пасовищах після 1 листопада’, ‘холодне приміщення’, ‘зимове стійло для худоби’, ‘приміщення для худоби на полонині, яке використовують узимку’ [Podolák 1982: 41; VSRS II: 256], пол. діал. *mraznica* ‘вид загороди для худоби’ [SW II: 1058], у діалектах чеської мови — *mraznica* ‘холодне приміщення’, ‘дорога в долині, де довго тримається сніг’ [ОКДА I: нм. 24]. Гуцульські етнографічні джерела фіксують номен зі значенням ‘болотисте місце в лісі’ [Шухевич 1899–1908 I: 81; Brzezina 1992: 118; пор.: Грінченко 1907–1909 II: 451].

В обстежених говірках відзначено номен *л'ітовишче* ‘літнє пасовище на полонині’ (33, 48, 67, 83, 84) [ГГ: 113; Піпаш, Галас 2005: 95].

На позначення загородженого місця для випасання овець після вечірнього доїння засвідчено назви *поверник* (67, 96) [ГГ: 151; Горбач 1997: 201; ОКДА I, нм. 19; пор.: Мосора 1885–1896: 106; пор.: *повірни́к* ‘пасовисько, на яке виганяють овець повторно (на ніч)’ [Желехівський, Недільський 1885–1886 II: 671] та *пог'ірник* (55) [Шухевич 1899–1908 I: 215; Janów 2001: 171]. Цікавим є припущення авторів ЕСУМу щодо утворення назви *поверник* від *повєрн* ‘вороття’ [ЕСУМ V: 467].

Ці лексеми вживають також із семантикою ‘вечірній випас овець на полонині після доїння’: *Гониц:и вивц'ї на поверник, а по волоск'и порн'ала* (96). Зафіксовано спорадично в цьому значенні і румунізм *корн'ала(о)* (34, 37), варіант *порняла* [Коржинський 1894–1896: 44; Gregorowicz 1880: 25; Janów 2001: 102, 177; Мандибуря 1978: 56; теж ‘паша вечірня’ — Шухевич 1899–1908 I: 215; V: 290]: *П'ісл'а доїйн'а пус'кают овец'ї пасті — то називайеси корн'ала* (37); пор.: *корн'ете в'їуц'ї* ‘виганяти овець із загону’ (17) [КДА: к. 189]. У словниках: *порняла* ‘трава, що росте на *погірник'ї*’ (за В. Шухевичем), *погірник* = *погар(ь)* ‘пасовище для дійних овець’ [Желехівський, Недільський 1885–1886 II: 672].

Умовно до цієї мікрогрупи зараховуємо назви стежок для тварин у горах, які розмежовано за ДО ‘ширина стежки’.

На позначення широкої гірської стежки (дороги), якою худоба йде на полонину, на всій території високогірної Гуцульщини відоме слово *плаї* (4, 5, 8, 28, 30–40, 43, 45, 48, 49, 53–55, 56, 58, 62, 65–67, 83, 84) [ГГ: 150; Грицак 2008: 79; Коржинський 1894–1896: 41; Vincenz 1980: 573; Brzezina 1992: 118; Кобилянський 1928: 85; Janów 2001: 166; Грицак 2008: 79; Жегуц, Піпаш 2001: 114; Піпаш, Галас 2005: 141; Негрич 2008: 136; Павлюк, Робчук 2003: 98]: *Йак худоба иде на полонину/ то називайуси плаї* (48); *Називайут п'лайем, де к'ін'ї може йти або худоба на полонину* (49); *Дорога на полонину — плаї* (83) [Грицак 2008: 79]; назву спорадично засвідчено зі значеннями ‘прорубана в лісі дорога’, ‘безлісий хребет’

(66); пор.: бойк. *плай* ‘тс.’ [Онишкевич 1984 II: 78; ММАГ: 50], лемк. *plaj* ‘тс.’ [SŁ: 100], буков. *плай* ‘тс.’ [СБГ: 427], закарп. *плаї* [Сабадош 2008: 232; КГ]. Зафіксовано також демінутиви *плаїїчок*, *плайечка* (30, 34–38, 43, 53, 55, 67) [Шухевич 1899–1908 I: 39; V: 290; Кобилянський 1928: 85; Janów 2001: 166; Мандибура 1978: 92]. Слово засвідчене здебільшого в діалектах польської мови: пол. діал. *plaj* ‘стежка’ (з української) [SW IV: 246].

Назви, які в аналізованих говірках репрезентують значення ‘вузька гірська стежка, яку витоптала худоба (перев. вівці)’, — унгаризми: *чо'паш* (*ча'паш*) (9, 12, 30–32, 53, 67, 83, 84) [Kolberg 1970 I: 12; Верхратський 1899, 1901: 79; Brzezina 1992: 116; Грицак 2008: 105; Жегуц, Піпаш 2001: 159; Піпаш, Галас 2005: 218; пор.: Желехівський, Недільський 1885–1886 II: 1060]; пор.: слц. *čaras* ‘дорога через поля, луги’, срб. *чапаш* ‘стежка’ [Пуйо 1981: 16–18]. Назва *ча'паш* у гуцульських говірках і суміжних закарпатських функціює зі значенням ‘лісосіка’ (96) [КГ].

Оказіонально виявлено слово *ва'гаш* ‘тс.’ (5, 37) [ГГ: 32; Шухевич 1899–1908 II: 210; Кобилянський 1928: 86; Мандибура 1978: 54], а *ра-т(к)аш* ‘тс.’ мовці визначають як застаріле: *Дор'иш'ку/ йа'к'і на полони-н'і/ шо йш'ли в'йш'і/ то називалиси рата'ш'і* (48) [Gregorowicz 1880: 21; Онишук 1912^а: 146; Шухевич 1899–1908 V: 291; Janów 2001: 195], у сучасних говірках воно збереглося у цьому значенні на території Румунії (96) [Горбач 1997: 330]. М. Мосора подав цю назву зі семантикою ‘ринва до спускання дерева’ [Мосора 1885–1896: 121], носії гуцульських говірок використовують її також на позначення скупчення дерев і місця, куди звозять дерева з лісу [КСГГ; ГГ: 160], а закарпатських — вирубаной ділянки лісу, лісосіки [Сабадош 2008: 33].

У минулому для номінації стежки в горах, яку витоптали вівці, функціювала назва *тра'паш* (48), *тро'паш* (83, 84) [ГГ: 187; Коржинський 1894–1896: 55; Шухевич 1899–1908 I: 81; V: 294; Janów 2001: 239; Піпаш, Галас 2005: 195, 196]; *тро'на о'веча* ‘тс.’; пор.: *trîn* ‘овечий слід’ [Janów 2001: 240], що, властиво, підтверджує власне українське походження слова, а не румунське (від рум. *treărad* [Кобилянський 1928: 86; пор.: ЕСУМ V: 621, 648–649]), щоправда, утворене за аналогією до *чопаш*, *вараш* за допомогою суфікса **-аш-** угорського походження.

Назви *ча'паш* і *тра'паш* в обстежених говірках відомі зі семантикою ‘стежка, яку витоптали люди’ [КСГГ].

Значення ‘стежка, якою виганяють худобу з кошари на пасовище’ представляє спорадично зафіксована назва *лурва* (53) [ГГ: 193].

2.7.2.2. СМ назв місця відпочинку худоби представляють аналізовані вище назви *с'тойиш* ‘ч'е, с'м'ї'іло

 (див.: табл. 23; 2.7.1); пор.: пол. діал. *stoilo*, *stojłowisko* ‘місце в полі для відпочинку худоби та захисту від спеки’ [SW VI: 426], слц. *stojisko* ‘стійло’, ‘загін для однієї тварини’

2.7. Назви місця

[VSRS IV: 544; KSSJ: 670]. Словники подають назву *стійло* ‘хлів’, ‘місце відпочинку чи зупинки худоби’ [Желехівський, Недільський 1885–1886 II: 920; СУМ IX, 711], ‘місце відпочинку чи зупинки худоби’ [Грінченко 1907–1909 IV: 205; Пуйо 1981: 14; Грицак 2008: 87, 110].

Для позначення частини пасовища (перев. незагородженої), яка слугує місцем відпочинку худоби або місцем ночівлі корів (рідко овець), носії говору вживають слово *обл'я* $i^{(w)}z(x)$ (30–38, 48, 49), *обл'яг* (83) [Негріч 2008: 124; Грицак 2008: 110; ЗА]: *Обл'яx — це було на поло'ни'нах// це йек подо'йли ко'рови і 'ви'гнали на 'поле/ 'шоби йїx 'пасту/ то це на обл'оз'і/ 'аби во'ни без ко'ш'ери/ без у'сего би во'ни со'б'і с'пали// то це си називало на обл'оз'і* (48); *Обл'яг — тотó, шо ві'уц'і обл'яжут, спл'а ў пáши* (83) [Грицак 2008: 110]. Лексема *обл'яг* (*обл'яx*) ‘тимчасовий загін на пасовищі’ рідкофіксована в аналізованих говірках (43) [ГГ: 135; ОКДА I: нм. 19]; пор.: буков. *обліг* ‘тимчасова загорода на пасовиську, куди виганяють овець після доїння’ [СБГ: 350].

Спорадично виявлено назву *об'я'ін* ‘незагороджене місце, куди виганяють овець чи корів після доїння; місце відпочинку (а часом і ночівлі корів)’: *А йе/ шо ў об'гон'і// ни 'дуже хо'т'ет закла'дати ко'ш'ери те'пер// ў об'гон'і/ бо во'на си до'п'ізна па'се* (48).

Доповнюють СМ лексеми *за'гонка* ‘місце відпочинку худоби біля водойми’ (90); *терла* ‘тс.’ (92). На Закарпатті відоме слово *мере'жовишче* ‘тс.’ [КГ], а на Бойківщині — *ле'жовишче* ‘місце, де опівдні відпочиває худоба’, *ле'говишче* ‘місце ночівлі худоби на полонині’ [Онишкевич 1984 I: 406–407].

2.7.2.3. Назви місця годівлі худоби диференційовано за кількома ознаками, зокрема за часовою (‘пора року’).

Лексема *даван* має складну семантичну структуру (див.: табл. 26).

Дослідники Гуцульщини занотували слово на позначення кількох понять [Шухевич 1899–1908 II: 172 (із значеннями 1, 2); V: 284 (із 4 значеннями); Календар гуцулский 1937: 38 (‘час дня, коли взимку давали худобі їсти’); Janów 2001: 40 (із 1, 3, 4 значеннями); Грицак 2008: 112 (зі значеннями 1, 2); Жегуц, Піпаш 2001: 46; Піпаш, Галас 2005: 45 (із 1 значенням); Мандибуря 1978: 62 (із 1 значенням)]. Назва *даване* датована XVII ст. із семантикою, не пов’язаною з пастухуванням [СлУМ VII: 152–153]. Словники фіксують варіанти: *даване* (1) [Желехівський, Недільський 1885–1886 I: 171], *давани* (1), *даванка* ‘годування худоби взимку’ [Грінченко 1907–1909 I: 353], *даванка* ‘добова або разова порція корму’ [СУМ II: 202]. Спорадично в аналізованих говірках зафіксовано деривати: *дава'н'енка* ‘плахта будь-якого розміру, на якій дають їсти худобі (коням, коровам, вівцям)’ (5); *даванина* ‘сіно, що залишається на да'вані’ (83) [Грицак 2008: 116].

Таблиця 26

Номер моделі	Слово	Значення				Говірки
		'місце годівлі тварин'	'місце годівлі тварин узимку'	'сіно, яке давали худобі перед доїнням'	'залишки сіна'	
		1	2	3	4	
1	'даван'	+				9, 34, 58
2	'даван'	+				43
3	'даван'	+	+			5, 83, 84
4	'даван'	+	+		+	48
5	'даван'	+			+	59
6	'даван'	+				30, 45, 67
7	'даван'				+	36, 50, 96
8	'даван'			+		51, 55
9	'дажба'	+				67
10	'дажба'			+		61
11	'дан'		+			45
12	'терло'		+			56
13	'с'н'іго'ван'		+			83

Поширена назва 'даван' у закарпатських говірках (зі значеннями 1, 2, 3) [КГ]; у діалектах польської мови — *dawań, dawanisko* (із 1 значенням) [SW I: 429]. На Бойківщині 'даван' позначає гостину, частування [Онишкевич 1984 I: 202].

Слово *дань* 'данина — форма оподаткування; належна частка' функціює в українській мові із XV ст. [ССУМ I: 280]; пор.: пол. діал. *dań* 'оплата за пасовище', пол. *dań* 'данина, податок' [SW I: 425, 426; SJP I: 337], слц. *dań* 'тс.' [VRSR I: 283–284; KSSJ: 100], чes. *daň* 'тс.' [ЧУС I: 95].

Репрезентанти значення 'місце годівлі худоби взимку (на снігу)' формують опозиції за ДО 'кількість снігу на землі', а саме 'даван' || 'терло' 'спеціально підготовлене місце годівлі худоби, розчищене від снігу (якщо снігу багато)': 'с'н'іго'ван' 'місце, де дають їсти худобі на снігу (якщо снігу мало)': 'С'н'іго'ван' — 'даван' 'повер'ц'і'лого с'н'ігу/ коли маліи с'н'іг/ то си да'їе 'повер'с'н'ігу/ а коли великий/ то ўже 'мусаї м'їсити 'даван' (83); пор.: 'даван' топ'тати 'топтати сніг, щоб можна було вівцям дати їсти' (83).

Віддаленість полонин, — *їшли на поло'нину по два дн'ї/ по три дн'ї/ но'гами/ бо це поло'нина далеко// ну звіц'и зі сто пїїди'с'ет'к'ї'лометр'їў* (49), — зумовлювала те, що в дорозі тварин необхідно було підгодувати. На позначення місця по дорозі на полонину, де пастухи зупиняються, щоб відпочити і підгодувати худобу, відомі назви 'попас' (83, 84) || *припочивало* (83): *Прелўки, де віўц'ї або кон'ї пасўт — та попас// припочивало*

2.7. Назви місця

там, де й *понас* [Грицак 2008: 79]; пор.: *понасати* ‘пастися на ходу, дорогою на полонину (про худобу)’, *понасом* ‘попаски, пасучись на ходу’ [ЗА; Негрич 2008: 140; Лесюк 2008: 114].

Значення ‘місце на полонині, де дають худобі (лизати) сіль’ лексично реалізоване як: *‘солишч’(е)і* (34–38, 55, 83, 84), *‘сол’ишче* (56), *‘солиш’:е* (30, 43, 48, 49, 53, 55, 92), *‘сол’ишче’* (66) [Мосора 1885–1896: 133; Шухевич 1899–1908 II: 212; Janów 2001: 215; Грицак 2008: 96; Піпаш, Галас 2005: 180; Мандибуря 1978: 162]: *Дайут* *‘в’іуц’ам і худоб’і на поло’нинах с’іл’/на* *‘солишчу//то’д’і* *‘л’ішче* *худоба па’се/‘соли поли’зали/води* *поп’іут і моло’ка* *‘іе* *‘б’іл’ше* (36); *Називалоси* *‘солиш’:е // с’іл’* — *аби* *‘фаіно* *‘насла/худоб’ин’і* *тре/шо’би с’іл’* *пос’тіно* *‘була//тайік* *нам* *‘йіст’і/с’іл’* *то* *‘с’о* *пере’робл’аіе//* *‘іек* *по’лиже/* *то* *‘крашче* *па’се//* *там* *‘іе* *пот’іч’ок/* *бо* *во’на* *за’хоч’е* *во’ди* (48); *Тотó* *с’а* *зве* *со’лице,* *де* *дайут* *сіл* (83) [Грицак 2008: 79]; пор.: *закарп.* *‘соличче* *‘тс.’* [КГ], *бойк.* *соло’нец* *‘тс.’* [Онишкевич 1984 II: 236], *слц.* *solisko* ‘місце, де худобі дають сіль’ [KSSJ: 654].

Сіль, яку дають худобі лизати на полонині, номінує слово *лизун*: *Давали і с’іл’// лизун* — *то* *си* *називало//* *бу’ли* *та’к’і* *‘жоло’би’е* *до’убалиси/* *та’к’е* *‘іак* *кори’та/* *і* *ви* *со’б’і* *там* *к’лали’* *там* *с’іл’/це* *лизун’и’е* (48); пор.: *лемк.* *лизунец* ‘грудка солі, яку дають лизати великій рогатій худобі або вівцям’ [Пиртей 1986: 194].

2.7.2.4. Назви місця доїння худоби. На позначення приміщення або загороди для доїння тварин на полонині відомі в гуцульських говірках назви *ст’рунка*, *о’к’іл*, *заго’рода*, семантична структура досить варіативна (див.: картосхему 11; табл. 27, 28, 30).

Номен *ст’рунка* відзначений у записах регіональних дослідників зі значеннями “діра в плоті, куда впускаєся поодинокі вівці для доєня” [Мосора 1885–1896: 136], “фіртка в кошері, де сидить тоть, що доїть вівці” [Коржинський 1894–1896: 54], “відгороджене місце у хліві для доїння овець” [Шухевич 1899–1908 II: 185], “вузький прохід у кошарі, через який по одній женуть овець для доїння” [Janów 2001: 220; Грицак 2008: 135; Піпаш, Галас 2005: 185]: *Ви’уц’а* *суда* *про’ходить* *о’тут/* *‘а* *‘іі* *‘ло’й’у/* *тут* *‘до’й’у//* *з* *до’шок* *з’бе’та* *ст’рунка* *та’ка//* *а* *ст’рунка* *то* *з’бе’та* *сп’іц’і-* *‘ал’но/* *бо* *ми* *би* *‘ііх* *не* *зат’римали* (48). На Гуцульщині спорадично зафіксовано словосполучення *перепус’тити* *‘через* *ст’рунку* ‘порахувати’: *Перепус’тити* *‘через* *ст’рунку* — *то* *це* *з’начит* *порахувати/* *не* *до’ї’ти* (34–38), оскільки пропускають овець через струнку по одній. Слово **струн’ка* фіксують українські пам’ятки із XVII ст.: *на струн’ц’ь* (куди овецьки випускаю) [ЕСУМ V: 453].

Лінгвогеографічне поширення назви *‘струнка* (*‘струнта*) у говорах карпатського ареалу зафіксоване на картах КДА [к.126], ОКДА [I: к.31]; пор.: *пол.* діал. *straga* (репрезентує значення 1, 5 (див.: табл. 27)), *чес.*

strunga (1 значення), слц. *strunga* (1, 5 значення), молд. *струнгэ* (1, 5 значення). Назва відома всім карпатоукраїнським говіркам — бойк. *струнга*, *струнта* (1, 2 значення), *не'реструнка* (1, 3 значення), закарп. *струнта* (1, 2 значення; пор.: теж *заструнта* (1 значення)), буков. *струнка* (*струнта*) (1, 2, 5 значення), лемк. *strunga* (*strunka*) (1, 5 значення) [ОКДА I: к.31; Онишкевич 1984 II: 55, 261, 262; ММАГ: 93; КГ; Горбач 1993^a: 545; Горбач 1993^a: 314; SŁ: 124; AJDŁ III: к.106; СБГ: 529; SW VI: 451; VSRS IV: 590; KSSJ: 686]. Як уважає Г. Клепікова, карпато-балканську мовну спільність об'єднує значення 'прохід, через який овець женуть на доїння'; велика територія фіксації значення 'загін для доїння' (пол., слц., укр., молд., рум., уг.); інші значення — вузьколокальні [Клепікова 1985: 88]. Слово *струнка* (*струнта*) часто ставало об'єктом різноманітних лінгвістичних студій, зокрема у працях Г. Клепікової [Клепікова 1974^б; Клепікова 1985: 88–89], Б. Кобилянського [Кобилянський 1981: 45], О. Десницької [Десницкая 1976^a: 19] та ін.

Таблиця 27

Номер моделі	Семантична структура лексики <i>струнка</i>							Говірки
	Вузький прохід у кошарі, через який по одній женуть овець для доїння	Навіз із вузьким проходом, через який женуть овець для доїння	Приміщення (загін) для доїння овець	Відгороджене місце в кошарі для доїння овець	Підлашши, загорода для доїння овець	Прохід у загородженому місці	Щілина між зубами	
	1	2	3	4	5	6	7	
1	+		+				+	28
2	+			+		+		5
3	+	+				+		94
4	+	+						91
5	+		+					37
6	+			+				33
7	+					+		51, 55, 56, 59, 63, 66
8	+						+	70
9	+							7, 23, 30, 35, 36, 38, 43, 45, 48, 43, 53, 67, 72, 77, 82, 83
10		+						86
11			+					92
12					+			96

Примітка. Відзначено варіант *струнта* (30, 70, 77, 83, 84, 96).

2.7. Назви місця

Таблиця 28

Номер моделі	Семантична структура лексики <i>о'к'іл</i>					Говірки
	Загін для доїння корів (овець)	Загін для овець перед доїнням	Загін для худоби на полонині	Загін для корів (у селі)	Отара овець	
1	+	+	+			91, 94
2		+				30, 35–37, 53, 66, 70, 83
3	+					84, 86, 92
4	+	+			+	83
5	+					44
6				+		77, 96

Примітка. Відзначено варіант *о'к'іў* (86, 91, 92, 94, 96).

Лексема *о'к'іл* відома від XV ст. із семантикою ‘навколишня місцевість, околиця, окіл’ [СЛУМ II: 79; пор.: Срезневский 1893–1903 II: 643–646]. На Гуцульщині назва функціювала на позначення *кошари* [Gregorowicz 1880: 24; Мосора 1885–1896: 94], загороди для доїння худоби: *Кладе депутат ... осібну загороду для подою коров, — а осібну для усього товару, яку в Яворові називають: оків, в Жаб'ю: бовгарка, а в Ферескулі: вакарка* [Шухевич 1899–1908 II: 185, 186]. Слово *о'к'іл* картографовано в ОКДА [I: кк. 33, 34]. У бойківських говірках *о'к'іў* репрезентує значення ‘обора, загороджене подвір'я’, ‘курінь для овець на полонині’ [Онишкевич 1984 II: 17], букв. *о'к'іў(л)*, *о'т'іл* ‘загін для великої рогатої худоби’ [ОКДА I: к. 34; Пуйо 1981: 13; СБГ: 363–364], закарп. *о'к'іл* ‘тс.’, ‘загін для доїння’, ‘господарське приміщення’ [ОКДА I: к. 34]; пол. діал. *okol* ‘коло’, ‘стайня, стодола’ [SW III: 745; SJPD V: 932], чес. *okol* ‘огорожа’ (із ремаркою “застаріле”) [PSJČ III: 1016].

В. Шухевич занотував лексеми *бовгарка* та *вакарка* зі семантикою ‘загорода для доїння худоби’ [Шухевич 1899–1908 II: 185, 186], Я. Янів — *о'дайа* ‘загорода для доїння корів на полонині’ (48^a, 67) [Janów 2001: 146]. Також на Рахівщині виявлено деривати *доїти* > *д'їнарка* (83, 84) || *доїанка* (83) ‘загін для доїння овець’: *Струнта на доїйн'а — тото доїанка* [Грицак 2008: 222; Піпаш, Галас 2005: 49]. На позначення приміщення, де доять овець, спорадично зафіксовано в обстежених говірках лексему *д'їнар'ка* (55) [ГГ: 60], яка відома також у значенні ‘приміщення для пастухів’ (83) [Грицак 2008: 221].

2.7.2.5. Назви місця ночівлі худоби. Репрезентанти цієї СМ диференційовано за регулярно виявленими ознаками ‘крите / некрите місце’ та ‘біологічний рід тварин, для яких призначене місце’. Спорадич-

но репрезентовані ДО ‘стать тварин’, ‘вік тварин’, ‘місце для здорових / хворих овець’, ‘місце розташування (на полонині / у селі)’.

2.7.2.5.1. СР назв за ДО ‘крите / некрите місце’. Серед найпоширеніших назв загород для тварин — *кош'єра*, яку характеризує значний семантичний обсяг (див.: картосхеми 12, 13 і табл. 29): *Ў кош'єрах// пид в'ідкритим небом// в'їц'і ў кош'єрах/ та ї корови ў кош'єрах// ў кош'єру за'гон'є то'же на ніч [...] кош'єра — без даху, хл'їў з дахом* (48); *Пого'нили в'їц'і на поло'нину/ поро'били та'к'і кош'ари/ і ў т'их кош'арах в'їц'і л'їтували// а по тижн'и в'їход'є ко'рови// ко'ровам робїї то'жи кош'єри/ називаїуц'и* (49); *Колї с'а городит кош'ара, та на доїку, та й на йало'ху — кош'ара, а на йа'гн'ата — йанчїр'ка, на бар'ани — баран'рка* (83) [Грицак 2008: 218].

Засвідчено деривати: *кош'єрка* ‘мала кошара’; *кош'є(у)риши'є*, *кош'єров'їшче* ‘місце, де була кош'ара’; пор.: *городити кош'ару*, *закладати кош'аша(є)ру* ‘робити загороду для овець’, *кош'є(у)ривати*, *кош'їрати*, *перекладати кош'єри* ‘переносити кошару з місця на місце’, *на кош'арах*, *на кош'єрах* ‘на добре угноєному, удобреному ґрунті’: *Були та'к'і депутати/ шо во'ни хо'т'їли/ а'би поле си гно'їло// ко'ле тра'ва ц'а/ переносели йїї ў од'ну с'торону та ў д'ругу/ то ка'зали на кош'єрах// кош'єри ц'і вид: ал'єли/ а там па'ша фаїна нарост'ла// та ї кажут/ ад'ї йек ко'рови фаїно па'сут на кош'арах* (48) [КСГТ; ЗА; Janów 2001: 104; Грицак 2008: 218; Піпаш, Галас 2005: 85; Негрич 2008: 99–100; Лесюк 2008: 105; БГ: 18].

Слово *кошары* на позначення загороди для овець відзначають пам'ятки української мови з XVI ст. [КІС]. Основою первинного значення лексеми, імовірно, є семантичні ознаки ‘місце для овець’, ‘загорода — місце без даху’, ‘обгороджене місце’; ‘тимчасова споруда’ [пор.: Желехівський, Недільський 1885–1886 I: 373; Грінченко 1907–1909 II: 296 (за П. Чубинським, В. Шухевичем)]. Згодом за аналогією *кошарами* почали називати загороди для інших біологічних родів тварин, а також криті приміщення. Семантику та географію поширення назви в говірках карпатського обшину подано на карті № 33, у нм. 17 (т. I) у ОКДА; карту № 192 у LАHD; пор.: AJDĽ [III: k.105]. Функціює номен у всіх карпатоукраїнських говірках із аналогією чи близькою семантикою [Онишкевич 1984 I: 383; ММАГ: 93; Дзензелевський 1965: 125; КГ; Сабадош 2008: 152; SĽ: 70; Панькевич 1938: 544; Павлюк, Робчук 2003: 117, 412; ОКДА I: к.33]; пор.: пол. *koszar(a)* ‘загорожа для овець на літо’ [SW II: 494; SJP I: 960; SJPD III: 1048–1049], чес. *košár, košiar* ‘тс.’ [SSJČ I: 966; PSJP II: 309], слц. *košiar* ‘тс.’ [VSRS VI: 914; KSSJ: 258]; пор.: болг. *кошара* ‘тс.’ [БРС: 277], мак. *кошора*, срб. *кошара* ‘загорожа для овець; хлів’ [ЕСУМ III: 67–68; ОКДА I: к.33].

2.7. Назви місця

Таблиця 29

Номер моделі	Семантична структура лексики <i>кош'єра</i>								Говірки	
	Загін для худоби на полонині				Загін, куди виганяють овець після доїння	Загін для худоби в селі	Хлів для овець	Місце на полонині, де була кошара		Приміщення для овець у часі негоди
	для овець	для кіз	для корів	для коней						
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
1	+	+	+							30, 31
2	+	+	+				+			4, 46, 65
3	+	+					+	+		5
4	+		+		+					90, 91, 93, 94
5	+		+			+			+	55
6	+	+								72, 80, 83
7	+		+							37, 43, 45, 48, 49, 67, 86
8	+						+			20
9	+									12, 13, 17, 22, 25, 33, 35, 36, 38, 39, 58, 96, 97
10				+						61
11							+			19, 26, 34, 40, 42
12								+		53

Примітка. Відзначено варіанти: *кошара* (25, 26, 42, 46, 49 (||*кош'єра*), 80, 83), *кош'єра* (30, 31 (||*кош'єра*), 33, 83, 84), *кошира* (96), *кош'єри* (53).

Значення 'загін для худоби на полонині' репрезентують *загорода* і *отражда* (*отражда*) (див.: табл. 30, 31).

І. Срезневський зафіксував неповноголосний варіант назви *заграда* 'пліт, огорожа' (XI ст.) [Срезневский 1893–1903 I: 907]. Слово *гороженіє* 'огороження' відоме з XV ст. [СЛУМ I: 253]. Писемні джерела пізнішого часу (XVI ст.) засвідчують назву *загорода* 'огорожене місце (для худоби)' та 'перепона' [КІС]. Б. Грінченко виявив омофони із відмінною семантикою: *загорода* 'огорожене місце, куда загоняють скотъ', 'садъ, огородъ' [пор.: Шухевич 1899–1908 II: 185; Верхратський 1912: 415] та *загорода* 'огорожа, огорожене місце' [Грінченко 1907–1909 II: 29]. Назва *загорода* відома в буковинських говірках на позначення приміщення для овець, загороди для худоби на відкритому повітрі (на зиму), подвір'я; *обгорода* — загону для худоби [СБГ: 128, 345; БГ: 21], у буковинсько-

Розділ 2

покутських (на території Румунії) — відгородженого місця у хліві для телят [Горбач 1993^б: 340]. О. Горбач занотував у марамороських говірках складну назву ¹загорода до о'вець 'загороджене місце для овець на полонині' [Горбач 1993^а: 290]; пор.: пол. *zagroda* 'сільський будинок із подвір'ям і господарськими будівлями', 'огороджене місце (переважно для тварин)', 'загорода, паркан' [SJP III: 847], слц. *ohrada, ohradenie* 'пліт', 'загін' [VSRS II: 720]. Семантичний розвиток лексеми ¹загорода на підставі свідчень етнографічних і лексикографічних (історичних та сучасних діалектних) джерел подано у схемі 5.

Таблиця 30

Номер моделі	Семантична структура лексеми <i>загорода</i>										Говірки
	Загороджене місце на полонині				Загороджене місце для худоби в селі	Загороджене місце	Подвір'я	Город біля хати	Паркан	Колода, яка лежить упоперек річки	
	для ВРХ	для овець	для доїння корів	для відпочинку худоби							
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
1	+					+		+	+		34, 41, 46, 90
2	+	+			+						67
3	+			+		+					25
4	+					+		+			4
5	+					+			+		65
6	+		+								33
7	+					+					53
8	+								+		35, 37, 38
9	+	+								+	70
10	+										28, 30, 31, 36, 48, 83
11		+									96
12			+								92
13							+				11
14									+		47
15										+	69, 72, 76

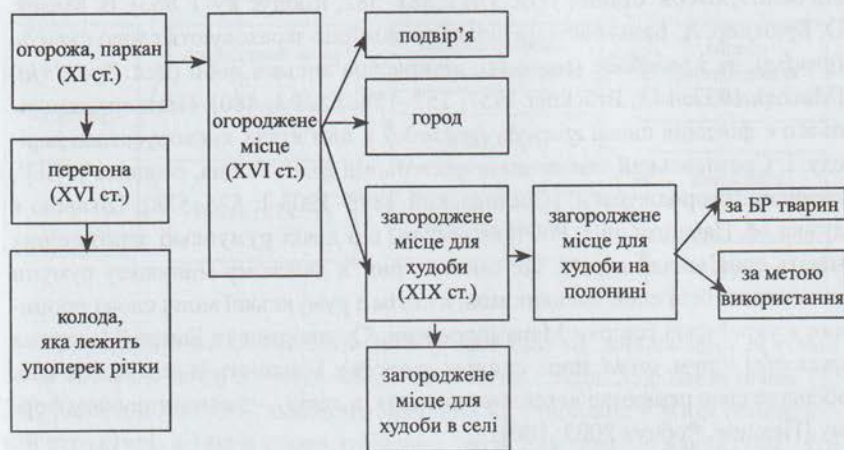
Примітка. Відзначено варіант ¹загорода (11, 22, 25 (|| *заго'рода*), 30, 31, 33, 34, 47, 48, 67, 83, 92).

2.7. Назви місця

Рідкофіксований у гуцульських говірках словотвірний варіант *не'регорода* 'загороджене місце у хліві для молодих тварин' (70) [ОКДА I: к.33].

Схема 5

Семантична еволюція лексики *'загорода'*²⁹



В обстежених говірках для назви *г'ражда* (*ог'ражда*) характерний значний семантичний обсяг (див.: табл. 31).

Слово фіксують східнослов'янські пам'ятки раннього періоду — *граждь*, *гражда* 'стіло, хлів' [Срезневский 1893–1903 I: 577, 578]. Періодичні джерела подають лексику на позначення клітки [Мосора 1885–1896: 33; Коржинський 1894–1896: 74; Gregorowicz 1880: 19; Шухевич 1899–1908 V: 284; пор.: Желехівський, Недільський 1885–1886 I: 169], огорожі [Шухевич 1899–1908 V: 284; Brzezina 1992: 134; пор.: Грінченко 1907–1909 I: 51]. Поширення лексики картографовано в ОКДА [I: к. 21, нм. 18].

Номен відомий у буковинських говірках зі значеннями 'конюшня', 'літній вівчарник', 'загорода для худоби' [СБГ: 86], у буковинсько-покутських — *г'ражда*, *гражд* 'стайня' [Горбач 1993^b: 336], бойк. *г'ражда* 'тс.' [ОКДА I: нм. 18]. У польській мові відомі назви — *grodza* 'місце, відділене від основного приміщення', 'тимчасова будівля'; 'загін для тварин; клітка для домашньої птиці', *gródza*, *gródz* 'загорожа на полі від худоби', 'загорода в оборі чи стайні для лоша́т чи теля́т', діал. *gródz* 'огорожа, пліт, паркан', 'огорожа, пасовище недалеко від дому' [SW I: 909, 916; SJPД II: 1303; SJP I: 654, 655]; у чеській — *hrazda*, *hráz* 'огорожа', діал. *hrad* 'тс.', 'загоро-

²⁹. Якщо значення лексики засвідчують історичні джерела, у дужках подано дату фіксації.

Розділ 2

джене місце (для овець) [SSJČ I: 642; PSJČ I: 954, 962]; у словацькій — *hrádza* ‘загорода’ [VSRS I: 647; KSSJ: 169]; пор. теж: рум. *grajd* ‘хлів’, молд. *гражд* ‘тс.’; срб. *грађа* ‘огорожа’, ‘огороджене пасовище’ [ОКДА I: к. 21]. Щодо походження назви думки етимологів не збігаються. Автори ЕСУМу та Я. Рудницький вважають її румунізмом (рум. *grajd* ‘тс.’, що походить від болг. *граждъ* ‘стайня’) [ЕСУМ I: 581–582; Rudnyč’kyj I: 863]. В. Махек, О. Брюкнер, А. Баньковський більш правомірно зараховують слово *гражда* (*grodza*), як і *загорода* (*zagroda*), до праслов’янської доби (псл. **gord+ja*) [Machek 1957: 143; Brückner 1957: 157–158; ESJP I: 480]. Підтвердженням цього є фіксація слова *граждъ* (*гражда*) в пам’ятках киеворуського періоду. І. Срезневський також вивів *граждъ* від *градъ* ‘стіна, огорожа’; ‘[...]’, *градити* ‘огороджувати’ [Срезневский 1893–1903 I: 575–578]. Цікавою є думка М. Павлюка та І. Робчука про те, що деякі румунські запозичення мають слов’янські корені. Це означає, що “в далекому минулому румуни запозичили їх зі слов’янських мов, а потім з румунської мови слова проникли в українські говірки Мараморощини, Сучавщини та Банату” (зокрема *гражд(a)* < рум. *grajd*, пор.: ст.слов. *граждъ*). Більшість із цих запозичень зберегла своє первинне лексичне значення, а деякі — змінили звукову форму [Павлюк, Робчук 2003: 100].

Таблиця 31

Номер моделі	Семантична структура лексики <i>гражда</i> (<i>огражда</i>)								Говірки
	Загін для 1–2 тварин	Загін для ВРХ	Загін для овець	Хлів для корів чи коней	Огорожа, паркан	Гуцульська садиба	Висока огорожа разом із будівлями	Старий будинок	
1		+	+						70, 77, 83, 84, 94
2					+		+		96
3						+		+	33
4	+								53
5			+	+					91
6				+					51, 59, 97
7						+			5
8							+		43, 55, 67
9								+	13, 18, 28, 30, 34
10		▲	▲						64
11					▲	+	+		45, 48

Примітка. Знаком + передана наявність лексики *гражда* (*гражд* – 96) для реалізації конкретного значення, знаком ▲ — лексики *огражда*.

пол., пол. діал. *obora* ‘приміщення для худоби, передусім для корів’, ‘місце перед хлівом для худоби’, ‘худоба, яку утримують в оборі’, ‘місце, де складають гній’, ‘подвір’я’ [SW III: 494; SJP V: 932; SJP II: 399], чес. *obora* ‘заповідник’ [PSJČ III: 729; ЧУС I: 410], болг. *obor* ‘хлів’ [БРС: 389], в.луж. *wobora* ‘загін’. Поширення лексеми в карпатоукраїнських говірках подає, зокрема, КДА: бойк. *обора* ‘загін перед хлівом для худоби’, ‘подвір’я’, ‘місце, куди звозять гній’; буков. *обора* ‘загін перед хлівом для худоби’, ‘подвір’я’ [КДА: к.128]. Етимологи виводять слово із *obvora* (*obvor-ъ*) ‘огорода’ [Фасмер III: 105, 106; Brückner 1957: 371; Rudnyč’kuj II: 866], називаючи словотвірною та мотиваційною основою лексему *ворь* = *вора*, яку фіксують “Матеріали...” І. Срезневського зі значенням ‘огорожа’, ‘перегорода’, ‘огорожене чи обкопане місце’ [Срезневский 1893–1903 I: 305].

Семантичний мікроряд формують назви на позначення відгородженого місця у хліві перев. для молодих тварин, а саме: *царок* (див.: табл. 33), *ка’рубa* [Janów 2001: 91], *чор’ал’* (48^a) [Janów 2001: 35], *кат’руц* (30, 31) [Негріч 2008: 89]; назви перегородок у хліві: *каца’маї* (заст.), *штраї’бан* (30, 31) [Негріч 2008: 191: *Царк’у — то та’к’і ма’лен’к’і кош’ер’к’и ўже ў са’мому в’іўч’арнику ў сере’д’ин’і/ тут на’в’іўч’і/ а тут на’йе’дн’етка; Ў с’тайні |царок/ п’росто ота’ко на’бе’то з дош’ч’ок/ а’би де ко’т’и’лиси// бо |котиц’и/ |а |й’її в’ід’луч’уїу з |йегн’ім/ |во’на з два—три дн’і со’б’і спит там/ з |йегн’ім* (48).

М. Мосора зафіксував слово *царок* на позначення “фіртки на ягнята” [Мосора 1885–1896: 149]. Слово картографовано в ОКДА [І: к. 24], у КДА [к. 127], у LANH [к. 141]. Назва *царок* поширена в бойківських говірках із семантикою ‘відгороджене місце в хліві для телят і ягнят’, ‘~ овець’, ‘~ свиней’, ‘місце під припічком, де сидять кури’, ‘відгороджене місце в хаті або в сінях для картоплі’, у лемківських — *сарок* ‘загорода для худоби у стайні чи в хаті’, у буковинських — *царок* ‘обгороджене місце для дрібної худоби’, у закарпатських — *царок* ‘тс.’, ‘мала кімната’ [Онишкевич 1984 II: 350; SŁ: 35; Дзєндзелєвський 1965: 128; КГ; Сабадош 2008: 147; КДА: к. 127; Пуйо 1981: 16; Клепикова 1974^a: 200–204; СБГ: 619]; пор.: пол. діал. *carek* ‘загорода у хліві’ [SW I: 255], слц. *čárok* ‘стійло’ [VSRS I: 201; KSSJ: 80]. У марамороських і буковинсько-покутських говірках на території Румунії *царок* вживають на позначення відгородженого місця у хліві для телят [Горбач 1993^a: 318; Горбач 1993^b: 370], а в гуцульських — для молодих тварин (96, 97) [Горбач 1997: 354; Павлюк, Робчук 2003: 238].

На позначення загону, приміщення для хворих овець чи відгородженої частини кошари для хворих овець відзначено лексеми *хра’марник* (53)

2.7. Назви місця

[ГГ: 203], *хри¹мак* (55), *хро¹мал¹ник* (34–38), *хро¹маниц¹'а* (83) [Грицак 2008: 228], *паст¹іу¹ник* (67) [ГГ: 145], *хл¹'івец¹'* (43) [ОКДА I: ни. 14]: *То ў ко-ш'ер'і йе хро¹мал¹ник дл'а хро¹мул¹'* (37); *Йак йе мно́го хро́ман¹, та горóд'а окрэ́ме кошáру и на них — хро́маніц¹у* (83) [Грицак 2008: 221], що формує опозицію до назв загород для здорових овець: пор.: закарп. *хро¹маниц¹'а* 'тс.' [Дзендзелевский 1965: 126], *цáрок, салаш* 'тс.' [ОКДА I: нм. 14].

Таблиця 33

Номер моделі	Семантична структура лекси́ми <i>цáрок</i>								Говірки
	Відгороджене місце у хліві (у селі) для молодих тварин	Відгороджене місце у хліві (у селі) для хворих тварин	Відгороджене місце у хліві (у селі) для різних видів худоби	Загін для овець після розлу́чення	Відгороджене місце на полонині для зберігання молокопродуктів	Комора в житлі лісорубів	Відгороджене місце в хаті, де зимою утримують молодих тварин чи зберігають овочі	Відгороджене місце в підвалі для зберігання овочів	
	1	2	3	4	5	6	7	8	
1	+	+	+			+		+	30
2	+		+				+	+	55
3	+		+				+		56
4	+		+					+	43
5	+						+	+	5, 51
6	+		+						36, 67
7	+				+				77
8	+							+	59, 88
9				+	+				72
10	+								6, 12, 20, 31, 33, 34, 39, 47, 50, 54, 58, 65, 83, 86, 87, 91, 94, 96, 97
11			+						35, 37, 38
12				+					92
13								+	55, 63

Примітка. Відзначено варіант *цáрок* (86, 91).

М. Грицак зафіксував у Рахівському районі лексему *м'ішалка* 'загін, у якому перебувають вівці різних господарів після доїння на *міру*' (83) [Грицак 2008: 150; Дзендзелевский 1965: 126].

Назви критих приміщень для тварин диференційовано за ознакою 'навність стін'.

У гуцульських говірках на позначення приміщення зі стінами для худоби в селі поширені назви *с'тайн'а*, *хл'йї* (див.: табл. 34, 35): *Були на поло'нинах і стаї'н'і та'к'і/ і йек'шо | дуже | сил'н'і дош'ч'і | були/ ми зага'н'али худобу ў стаї'н'і* (49); пор.: *с'тайн'і*, *стаї'енка* [Janów 2001: 217]; *хл'йї*, *хл'ївец*, *хл'йїчик* [Janów 2001: 25; Грицак 2008: 225; Піпаш, Галас 2005: 211].

В українській мові лексему *стайня* 'тс.' датовано XVI ст. [КІС]. Назва відома в бойківських говірках — *с'тайн'а* 'приміщення для корів і коней' [Онишкевич 1984 II: 248], у лемківських — *stajnia* 'приміщення для тварин (коней, корів, кіз, овець)' [SŁ: 112]; пор.: пол. *stajnia* 'приміщення для коней' [SW VI: 384; SJP III: 294], чес. *stáj, stáni* 'тс.'; рідко — '~ для корів' [PSJČ V: 669; ЧУС II: 350, 351], слц. *stajňa* 'тс.' [VSRS IV: 504].

Лексему *хл'йї* 'огорожа', 'обора, стайня (плетена)' фіксують пам'ятки української мови із XVI ст. [КІС; пор.: Срезневский 1893–1903 III: 1776]. На Бойківщині назва позначає приміщення для свиней [Онишкевич 1984 II: 340]; пор.: пол. *chlew* 'приміщення для свиней, а також іншої худоби' [SW I: 280; SJPD I: 861; SJP I: 244], чес. *chlév* 'хлів, стайня; будівля для худоби' [SSJČ I: 690; ЧУС I: 199], слц. *chliev* 'тс.' [VSRS I: 690; KSSJ: 200]; болг. діал. *хлев* 'тс.' [БРС: 700] та ін.

Таблиця 34

Номер моделі	Семантична структура лексики <i>с'тайн'а</i>						Говірки
	Приміщення для коней	Приміщення для корів	Приміщення для овець	Приміщення для свиней	Приміщення для худоби (заг. назва)	Приміщення для зберігання зерна	
1	+	+	+				41
2	+			+	+		65
3	+	+					10, 16, 19, 23, 31, 40, 48
4		+					20, 27, 39, 96
5	+						4, 26, 59
6		+			+		34–38
7		+			+		42
8	+		+				49
9		+	+				47
10	+			+			28
11						+	30

Примітка. Відзначено варіанти *с'тайн'е* (96), *с'тайн'і* (4, 34, 65).

2.7. Назви місця

Таблиця 35

Номер моделі	Семантична структура лексеми <i>хл'їу</i>					Говірки
	Приміщення для овець	Приміщення для корів	Приміщення для коней	Приміщення для свиней	Приміщення для худоби (заг. назва)	
1		+	+			76, 80
2	+					20, 31, 34, 45
3		+				4
4				+		16, 67, 77
5					+	35–38, 49, 52, 82, 83, 84

На позначення приміщення зі стінами для свиней, що розташоване недалеко від хати, у гуцульському регіоні функціонує назва *куча* в таких фонетичних і словотвірних варіантах: *куча*, *куч'а*, *куч'ї*, *куч'и* [пор.: ЛАЗО I: 29; ОКДА I: к. 23; КДА: к.123; Піпаш, Галас 2005: 90; Лесюк 2008: 106]; *кү'ти'цү* 'тс.' (80). Етнографічні регіональні джерела фіксують номен зі значеннями 'приміщення для свиней на полонині' [Шухевич 1899–1908 II: 185; Мандибуря 1978: 95], 'приміщення для корови' [Онищук 1912^а: 151]. У досліджуваних говірках лексема також репрезентує значення, не пов'язані з пастухуванням: 'курник', 'будка для собаки', 'маленька хатина', 'стара хатина' [КСГГ; ОКДА I: к. 23; КДА: к.123; Негрич 2008: 103]. Засвідчена назва *куча* 'салаш, хижина' в пам'ятках української мови XVII ст. [КІС]. Географічне та семантичне поширення лексеми *куча* відображають карти ОКДА [I: к. 23], КДА [к.123] і ЛАЗО [I: к.29]. Ареал функціонування продовжується в суміжних бойківських, закарпатських та буковинських говірках [Онишкевич 1984 I: 399; ЛАЗО: I: к.29; КГ; Сабадош 2008: 156; СБГ: 244]; пор.: бойк. *кучка* 'хлівець для свиней'; в'їуч'а *кучка* 'хлів для овець' [Онишкевич 1984 I: 399], у говірках польської мови — *kucza* 'частина обори для телят' [SW II: 619], чеської — *kuša* 'літня колиба для пастухів' [PSJČ II: 429] тощо.

Назву *ватуїник* 'хлів для козенят' (48) відзначено спорадично.

На позначення тимчасового приміщення для худоби (перев. навісу, піддашся) на полонині для захисту від дощу чи спеки, засвідчено лексему *с'алаш (х'алаш)* [ГГ: 200; ОКДА I: кк.27; Жеруц, Піпаш 2001: 126] (див.: табл. 24): *Х'алаш з й'їк'их ни'бут' дош'ок р'оби'ли дл'а ко'рови вит до'ш'у* (49).

Назву *салаш* фіксують українські пам'ятки XVII ст. [КІС]. Давні регіональні джерела подають її зі значенням 'хата; шалаш' [Мосора 1885–1896:

147; Верхратський 1899, 1901: 76; Шухевич 1899–1908 I: 88], ‘садиба, обійстя’ [Witwicki 1863: 43]. У словниках виявляємо: *салаш* ‘хата, хижа’ [Желехівський, Недільський 1885–1886 II: 848; Грінченко 1907–1909 IV: 384]. Слово відзначають у працях Г. Клепікова, Й. Дзензелівський, Б. Кобилянський [Клепікова 1974^a: 172–180; Кобилянський 1928: 45; Дзензелевский 1965: 124]; пор.: бойк. *салаш* ‘отара овець’, ‘пастуша зупинка’, лемк. *salaš, šawaš, salasz* ‘тс.’, ‘пасовище’; *шалас* ‘колиба з великих хвойних гілок, що слугує тимчасовим приміщенням для пастухів’ [Клепікова 1974^a: 172; Дзензелевский 1965: там само; Пиртей 1986: 443; КГ; AJDŁ III: к. 104; SŁ: 115]. У гірських районах Закарпаття назву *салаш* вживають на позначення місця відпочинку вівчарів, у низовинних районах — місця нічлігу сторожів (перев. косарів) [Лизанець 1970: к. 54]. У польській мові і, зокрема в говірках, зафіксовано: *szalas* ‘тимчасове житло; пастуша колиба’, ‘огорожа на полонині для овець’ [SW VII: 560; SJP III: 364; SGP VI: 560], у чеській — *salaš* ‘тс.’ [ЧУС II: 279], у словацькій — *salaš* ‘тс.’ [VSRS IV: 262; KSSJ: 625], у болгарській — *салаш* ‘шалаш’ [БРС: 591] тощо.

У гуцульських говірках на позначення приміщення для худоби (корів чи овець) із трьома стінами та дахом на полонині чи в селі функціонує лексема *шона* (25, 28, 30 (‘стайня’), 31, 53, 66, 67) [ГГ: 218; Негрич 2008: 189; Лесюк 2008: 126; ОКДА I: нм. 18], відома від XVI ст. [КІС]; *ш'ин'чина* ‘стайня’ (30, 31) [Негрич 2008: 189]. Назва відома також зі значеннями ‘накриття, піддашся для худоби від дощу та снігу’ (72), ‘дашок над стрункою’ (83) [Грицак 2008: 223], ‘приміщення для зберігання сільськогосподарського реманенту’ [ГГ: 218; КСГГ], ‘сарай’ [Жегуц, Піпаш 2001: 167]; пор.: пол., пол. діал. *szora* ‘сарай, навіс’, ‘тимчасове приміщення для тварин’, слц. *šora*, срб. *шупа* [Фасмер IV: 466, Brückner 1957: 551; Дзензелевский 1965: 127; SW VII: 646; SJP III: 391; VSRS IV: 709; KSSJ: 712; ОКДА I: нм. 18].

Назву *ко'лешн'а* вживають зі значеннями ‘приміщення для худоби’ (23, 26^a, 41–43, 48^a, 58, 62 (для коней), 64–66, 96, 97), *ко'лешн'і* (23), *ко'лешн'и* (97) [ГГ: 99]: *Ко'лешні на худобу давно мала лиш три скіни* (23) [Janów 2001: 100]; ‘піддашся для овець на зиму’ (96), ‘прибудоване до хати приміщення для худоби’ (97) [Павлюк, Робчук 2003: 396], ‘приміщення для зберігання сільськогосподарського реманенту’ [ГГ: 99; Негрич 2008: 96; Лесюк 2008: 104]. Дослідники Гуцульщини засвідчують уживання слова зі семантикою ‘навіс для худоби’ [Мосора 1885–1896: 68; Гнатюк 1910: 337; Vincenz 1980: 571; Шухевич 1899–1908 II: 189; V: 286; Brzezina 1992: 135], ‘стайня для худоби’ [Коржинський 1894–1896: 27]; пор.: закарп. *ко'лешня* ‘приміщення для дров’ [Сабадош 2008: 147], буков. *ко'лешня* ‘стайня, сарай; стара низька хата’ [СБГ: 217; Павлюк, Робчук 2003: 497].

2.7. Назви місця

Оказіонально засвідчено слово *n|рипл'устка* 'хлів для великої рогатої худоби' (31).

Лексема *ш'тал'іў* у Рахівському районі (72, 76, 82, 83) [Грицак 2008: 225; Жегуц, Піпаш 2001: 168; пор.: Дзєндзелєвський 1965: 128] позначає хлів (для великої рогатої худоби, рідко овець), а у Верховинському — *ш'талиў* (48^a) || *штал'ови* (48) — стайню для коней [Janów 2001: 231; 3A].

Слово *ш'ура* номінує 'піддашся, навіс для худоби' (67), 'приміщення для худоби; стайня' (30, 31) [Негрич 2008: 192], *шур'* 'тс.' [Піпаш, Галас 2005: 230]; пор.: буков. *ш'ура* 'невисока прибудова з дошок, де зберігають дрова, вугілля тощо' [СБГ: 679].

Значення 'навіс для худоби на полонині' репрезентують також поодинокі назви: *х'е'ж'елка* (92), *застайка* 'накриття для худоби від дощу' (36, 45) [КДА: к.125].

У першій половині ХХ ст. зафіксовано на Гуцульщині множинну назву *фосники* 'хлів': *До Благовіщення вівці, бувало, спали у фосниках, ци хлівах на однім місці під халашем* [Календар гуцулський 1937: 60], де *халаш* — 'накриття' [там само]. М. Мосора подав слово *отая* 'стайня на полонині', 'місце, де випасаються лише корови' [Мосора 1885–1896: 93], яке зафіксоване в буковинських говірках: *од'ая* 'загорожа для овець у полі' та 'гурт, отара овець' [СБГ: 361].

2.7.2.5.2. СР назв за ДО 'біологічний рід тварин' формують назви, семантично і мотиваційно пов'язані з назвами тварин чи стад тварин.

На полонинах вівці здебільшого перебували в *кош'арах*, однак на деяких полонинах для баранів були спеціальні загоони, загорооди, які, зокрема, на Рахівщині, позначають лексеми *бара'нар'ка*, *бара'нар'н'а* (72, 78, 83): *Баран'р'ка* — *кош'ара на бара'ни* [Грицак 2008: 220]), як і для ягнят: *йан'ч'ер'ка* (*йан'ч'ар'ка*, *йан'ч'ир'ка*) 'загін для ягнят' (5, 70, 83), *ган'чар'ка* 'тс.' (85), *йаг'н'итник* 'тс.' [Піпаш, Галас 2005: 233], *ко'ш'ерка* *дл'а'йегн'ит* 'тс.' (48) [ГГ: 224; Грицак 2008: 220; Мандибуря 1978: 112].

Для називання хліва, приміщення для зимівлі овець (перев. у селі) вживають лексеми *в'іў'чар'ник* (б.н.п.), *в'іў'чарн'а* (41, 42): *В'іў'чарник — то де в'іў'ці спіу'т з'імо'йу/ та ўже не'ма в'іў'чарник'іў// та та'ка с'тайн'а була т'риў'ит' метр'іў шири'ни — пій'с'ет' метр'іў шири'ни/ шо'би тих сто пій'с'ет' о'вець там с'и ўм'іс'ти'ло/ ну і й'егн'ита/ коли ко'титисе мут* (48); пор.: закарп. (*в*)*у'чар'ка* [КГ], бойк. *в'іў'чарник*, *в'іў'чар'н'а* [Онишкевич 1984 I: 378], лемк. *uczarnia* [SŁ: 136].

Лексеми *коро'в'арн'а* (41), *ко'р'іўник* (65), *ко'роўник* (48, 49, 72, 83), *ко'роўл'уник* (83, 84) засвідчено зі значенням 'приміщення для корів' (рідко — загін) [ГГ: 32; Шухевич 1899–1908 II: 186; Піпаш, Галас 2005:

84]: *Кор'їу* [тримали. — Т. Я.] у *стайн'ах/ко'роўник* називали (48); пор.: буков. *коро'варник* 'тс.' [СБГ: 225], лемк. *коро'в'арн'а* 'тс.' [Пиртей 1986: 179]; бойк. *коро'варник*, *ко'ровник* 'приміщення для корів у колгоспі' [Онишкевич 1984 II: 116].

Загін для великої рогатої худоби номінують також *ва'тарка* (73), *ва'карка* [Janów 2001: 251], *боў'гар'ка* (34–38, 48) [Janów 2001: 16]; *Худоба йе ў ко'ш'ерах/ або кажут ш'е боў'гар'ка* (37); *Де 'в'їу'ї — то ко'ш'ера називайеса/ а та/ де ко'рови за'гон'ет/ — то боў'гар'ка* (38).

Засвідчено назви приміщення чи загороди для волів — *во'лар'ка* (69, 83): *Во'лар'ка/ де во'ли спл'а ўно'чи/ а де ўден' — с'т'іло* (83), для биків — *бо'гаї'ник* (36, 37, 72).

В. Шухевич зафіксував словотвірні варіанти *слівник* і *слочер* із семантикою 'огорожа на полонині для ялової худоби': *Кладе депутат ... слівник = слочер для ялової худоби* [Шухевич 1899–1908 II: 185; Brzezina 1992: 134, 162; Janów 2001: 85]. На Бойківщині вживають номен *йа'л'їу'нарка* 'тс.' [Онишкевич 1984 II: 402].

Лексема *те'л'етник* 'хлів для телят (до 6-ти місяців)' (34–38, 53, 55, 65–67) відома у слов'янських мовах: пол. *cielętnik* 'тс.', 'пасовисько для телят' [SW VIII: 324; SJP I: 277; SJPD I: 974; SWJP: 123], чес. *teletnik* 'тс.' [PSJČ VI: 67], болг. *телчарник* 'тс.' [БРС: 655] тощо.

Значення 'приміщення чи загін для коней' репрезентують лексеми *ко'н'ушн'а* (20, 41, 47, 48, 49, 65), *к'ін:ук* (34–38, 48) [Janów 2001: 95]: *К'ін:ук — то шо с'тайн'а дл'а коніи/ ў'дома на з'м'їўл'ї* (48); а також *ста'дарка*, *стад'нарка* (5) [Календар гуцулський 1939: 56; ГГ: 177; Janów 2001: 217], *стад'ниц'а* (65).

Назви *сви^(о)нарник* (б.н.п.), *сви'нарка* (65), *сви'нар'ка* (72, 83), *сви'ни-нец* [Жегуц, Піпаш 2001: 131; Піпаш, Галас 2005: 171] засвідчено зі семантикою 'хлів для свиней', 'загорода для свиней'; пор.: бойк. *сви'н'ар-ник*, *сви'н'ар'н'а* 'тс.' [Онишкевич 1984 II: 207], буков. *сви'нушник* (рідк.) 'свинарник (у колгоспі)' [СБГ: 480]; лемк. *сви'нярня* 'хлів для свиней; свинарник' [Пиртей 1986: 359].

2.7.2.5.3. СР назв за ДО 'час використання'. Для номінації приміщення чи загороди для худоби на полонині, утворених за часовою ознакою, функціують лексеми *вес'нар'ка* (5, 55, 67, 83, 96) [Грицак 2008: 221]; *л'їт'нар'ка*, *л'їт'н'їўка* (83) [Грицак 2008: 221; КГ; Дзендзелівський 1959^а: 109; Дзендзелевский 1965: 126]; *осе'нарка*, *осе'н'їўка*, *оси'нуўка* (83) [Грицак 2008: 221; Дзендзелівський 1959^а: 109; Дзендзелевский 1965: 126]: *Веснар'ка — тотó ўсі кошарі, шо с'а ў них нахóдит веснóвишче. Веснар'кі ў л'їсу чін'а, під полонінами; Усі кошарі, шо ў них пробува́йе л'їтóвишче, — літнар'ка. Літнар'ка май б́льше ў полонин'ї; Осеніўка*

2.7. Назви місця

с'а зве осінна кошара. Осенар'кі тіл'ко на одного віучар'а овець (83) [Грицак 2008: 221].

Зі значенням 'приміщення для утримування тварин узимку (у селі, на полонині чи на сіножаті)' вживають назви *зи¹мар²'ка* (64, 67), *зи¹м'їўка* (72, 83), *зими¹(¹)їўник* [Janów 2001: 287; Грицак 2008: 221; Жегуц, Піпаш 2001: 63]; 'зимова хата на фермі, дачі' [Піпаш, Галас 2005: 69]]: *Зимїўка — кошара, де зимїўутс'а віўч'і* (83) [Грицак 2008: 221].

На позначення загороди для ночівлі овець okazіонально засвідчено назву *н'іч¹нар'ка* (55).

2.7.3. СП назв приміщень для пастухів

Назви приміщень, які використовують пастухи на полонині, поділяють за призначенням — для ночівлі та для господарських потреб.

СМ назв приміщень для ночівлі містить загальні назви пастушого куреня, а також спеціальні, виділені за ДО 'біологічний рід тварин, яких випасає пастух', 'час використання'.

Лексема *с'тайа* найчастіше в обстежених говірках позначає пастушу зупинку в горах (див.: 2.7.1., табл. 25; картосхему 14), а також приміщення на гірському пасовищі, де пастухи сплять і виготовляють сир. Здебільшого у *стаї* спить *ватаг*, який і відповідає за переробку молока, часом — пастухи корів, але вівчарі ночують переважно біля овець у спеціально зробленій будівлі: *С'тайа — то це то/шо молоко там ус'о вар'ет/ватаг там йе//с'тайу робі'ле близко во'ди/де жерело вели'ке води/аби далеко не но'си'ти//ватаг'ч'ілий ден'соб'і'ї с'тайі/в'ін'доўжен буў'усей по'р'едок зро'би'ти//в'ін буў та йак хаз'айін с'тайі [...]/боўга'р'і с'пали'разом з'ватагом/у с'тайі//струн'кар'сна'ў з в'їўч'ер'ами'ї'застаїц'і/така'застаїка'була/коло о'вець/боўга'р'і с'пали одни'ї'с'тайу/а друг'і з ко'ровами/а в'їўч'ер'і'їс'о с'пали з в'їўч'ами* (48).

У записях дослідників слово засвідчене зі семантикою 'будівля на полонині для ночівлі пастухів і для виготовлення молокопродуктів' [Мосора 1885–1896: 135; Гнатюк 1910: 341; Gregorowicz 1880: 27; Kolberg 1970 I: 138; Vincenz 1980: 574; Witwicki 1863: 42; Шухевич 1899–1908 II: 185, 186; Мандибуря 1978: 94, 99; Brzezina 1992: 165; Жегуц, Піпаш 2001: 138; Кобилянський 1928: 45]; 'приміщення чи загін для овець' [Schnajder 1901: 263], пор. теж: *стайка* [Шухевич 1899–1908 II: 188; Kolberg 1970 I: 277]: *Серед кождої загороди кладуть вівчарі для себе стайки — заватри* [Шухевич 1899–1908: там само; Janów 2001: 217]. І. Срезневський у "Матеріалах..." подав слово у значенні 'хлів' [Срезневский 1893–1903 III: 509]. У пам'ятках із XVI ст. слово *стая* зафіксоване на позначення приміщення для пастухів (у мн. *стаи пастырскихъ*) [КІС]. Ареал поширення пастушої назви продовжується в суміжних бойківських говірках — *с'тайа* (із значеннями 5, 7 та 'пастуша стоянка в горах', 'частина орного поля'), закарп.

с'тайа (із значеннями 1, 4 та 'пастуша зупинка в горах'), буков. *с'тайа* (із значеннями 1, 7) [ОКДА I: к. 28; нм. 11; КДА: к. 125; Дзензелевский 1965: 129; Горбач Ш, 313]; пор.: чes. *staj* 'приміщення для тварин, переважно для коней' [PSJČ V: 669], слц. *staja* 'хлів для худоби', болг. *стая* 'кімната' [БРС: 642], срб. *стаја* 'тс.', 'загін для худоби' [ОКДА I: к. 28; Клепикова 1974^a: 163–167] та ін.

На відміну від *стаї*, яка має вигляд хатини зі стінами та дахом, *коліба*, *застайка та заватра* — дуже примітивні будівлі: *Застайка — та'к'еї бу'диноч'ок/ однос'катний да'шок/ та три ск'ін'і 'маїе/ а ч'ет'вертойї/ пе'реднойї ст'іни ни 'маїе/ ц'ї поз'доўжн'ї с'т'іни ње та ї'задна/ а двї'реї ўзагал'ї ни'ма// ње та'к'еї да'шок/ 'роби'тсе ње о'дин да'шок з'верх'ї/ два 'колик'ї кла'де/ а тут 'ватру си 'палит// там д'вер'ї ни зак'рї'вайутси/ бо то н'їч'о ни 'ч'ути (48).*

У західній та центральній частині Гуцульщини поширені деривати лексеми *стая* > *застайка* 'житло пастухів на полонині; пастуший курінь' (5, 12, 28, 28^a, 30, 31, 34–39, 43, 45, 48–51, 53, 55, 58, 67, 70, 72, 76–78, 83, 84) (див.: картосхему 14) [ОКДА I: нм. 15; ГГ: 79; Janów 2001: 276; Грицак 2008: 217; Дзензелевский 1965: 130; Піпаш, Галас 2005: 64], *зас'тайок* (72, 83): *Сп'л'ат пасту'хи ў'застайках/ а л'їсо'руби — ў'колібах// ње стайа/ де 'робл'е сир (37); Ыт'їў со'б'ї два с'лупц'ї/ за'бі'ў ў'земл'у/ а з'вер'х'ї ў'крї'ў луб'їем/ і ње 'застайка (45); 'Коло 'тойї ко'ш'ери 'робл'ат три с'т'інц'ї — 'застайка// у т'її 'застайц'ї сп'їут два в'їўч'ер'ї ци три// 'перед 'тойї 'застайки в:оз'ат з'рубих та'к'их ко'лод'їў/ та ї'накла'даїут во'гон'/ ватру/ та ї'тої во'гон'ц'ї'ду н'їч го'рїт (49); Вї'учар'ї м'ус'а сп'ати округ ове'ц у застайках (83) [Грицак 2008: 217].*

Давні регіональні джерела фіксують слово зі значеннями 'піддашша (для худоби, що захищає від дощу)' [Мосора 1885–1896: 54; Коржинський 1894–1896: 22; Gregorowicz 1880: 30; Janów 2001: 276; пор.: Желехівський, Недільський 1885–1886 I: 272], "буда на поли, під якою спить пастух" [Гнатюк 1910: 336], 'житло гуцульських пастухів на полонинах' [Шухевич 1899–1908 II: 215]. Слова *застайка*, *зас'тайок* 'тс.' відомі також у закарпатських говірках [Дзензелевский 1965: 130; КГ].

Менш поширене слово *заватра* 'тс.' (43, 45, 55, 67, 90, 96) (див.: картосхему 14) [ОКДА I: нм. 15]. Лексему фіксують з аналогією семантикою регіональні етнографічні джерела [Шухевич 1899–1908 II: 185, 188; Мандибуря 1978: 106] та словники [Желехівський, Недільський 1885–1886 I: 232; Грінченко 1907–1909 II: 12 (за В. Шухевичем)]; пор.: *заватра* 'місце пастуха-сторожа' [Піпаш, Галас 2005: 58].

На позначення пастушого куреня, примітивної будівлі на гірському паовищі, де ночують пастухи, активно функціює лексема *коліба*, для якої характерний значний семантичний обсяг (див.: табл. 36; картосхему 14).

2.7. Назви місця

Таблиця 36

Номер моделі	Семантична структура лексеми <i>колиба</i> ¹⁰								Говірки
	Пастуший курінь на полонині	Навіс, під яким ночують пастухи на полонині	Приміщення, де ночують доярки на полонині	Приміщення у <i>стаї</i> для ночівлі пастухів	Приміщення у <i>стаї</i> для виготовлення бринзи	Житло лісорубів	Курінь для польового сторожа	Стара хата	
	1	2	3	5	6	7	8	9	
1	+			+		+		+	43
2	+	+					+		94
3	+			+		+			30, 31
4	+						+	+	25
5	+						+		4, 49
6	+						+		33, 34, 46, 55, 63, 66, 67, 87
7			+				+		53, 77
8			+		+				96
9							+	+	91
11	+								7, 83, 91
12		+							70
13			+						28
14						+			5, 6, 9, 12, 18, 31, 35-38, 41, 45, 50, 51, 56, 59, 66, 72, 82, 88, 92, 93, 95

Примітка. Відзначено фонетичний варіант *колиба* (4, 7, 28, 30, 36, 45, 49, 50, 55, 56, 67, 77, 87, 91, 94).

Слово *колиба* ‘хижина’ документують пам’ятки української мови із XVII ст. [КІС]. Дослідники Гуцульщини фіксують номен зі семантикою “стая, стайня для товару на полонині, покрита корою” [Мосора 1885–1896: 68], ‘мала хатина в царині або на полонині’ [Огоновський 1879: 54], ‘курінь для пастухів’ [Vincenz 1980: 571; Brzezina 1992: 162; Janów 2001: 100; Павлюк, Робчук 2003: 482; Грицак 2008: 217; Жегуц, Піпаш 2001: 75; Піпаш, Галас 2005: 81; Негрич 2008: 96]. Проблема етимології назви *колиба* та її функціонування в мовах і діалектах карпато-балканського ареалу неодноразово була в колі зацікавлень учених [Клепикова 1985: 85; Клепи-

кова 1974^a: 207–217; Кобилянський 1928: 84; Кобилянський 1981: 43–44; Дзензелевський 1965: 129–130; Crâșnjălă 1938: 315]. Лінгвогеографічне поширення лексеми засвідчене на картах і в некартографованих матеріалах КДА [к. 124]; ОКДА [І: к. 29; нм. 11]; LANH [к.189], AJDĚ [z. III: k.103]. Назва ^lко^lлиба відома в усій карпатській зоні: у бойківських говірках із значеннями 1, 8, 9 (див.: табл. 33), у закарпатських — із 1, 8, 9 значеннями, у буковинських — із 1, 8, 9 значеннями, а також ‘комора’, ‘повітка’, ‘тимчасове накриття’, ‘будка для собаки’, у лемківських — із 1, 6 значеннями; пор.: пол. *koliba* (1, 8; теж ‘приміщення для овець’), чес. *koliba* (1), слц. *koliba* (1, 8, ‘приміщення для овець’), срб. *колиба* (1, 8), болг. *колиба* (1), молд. *колибэ* (1, 8) [ОКДА І: к. 29; нм. 11; КДА: к. 124; Онишкевич 1984 І: 366; Кміт 1934–1939: 114; Дзензелевський 1965: 129; КГ; Сабадош 2008: 147; СБГ: 217; AJDĚ III: k.103; SĚ: 67; Верхратський 1912: 426; Павлюк, Робчук 2003: 482, 497; SW II: 26; SJPД III: 806; SJP I: 898; SСJĚ I: 909; PСJĚ II: 197; VSRС I: 865; БРС: 266] та ін.

Значення ‘приміщення на полонині, де спить пастух корів (‘боўгар’)’ спорадично представляє лексема ^lбоўгар’ка (77), ^lбоўгарн’и (83, 84) [Піпаш, Галас 2005: 14].

М. Грицак зафіксував складні назви із головним словом *коліба*, які позначають приміщення для пастухів різних біологічних родів худоби — в’ї(у)чарс’ка ^lколіба, во^lларс’ка ^lколіба, ^lкон’ухова ^lколіба, ^lкон’у^lхарс’ка ^lколіба, приміщення для пастухів під час літнього полонинського випасу худоби — ^lлітна ^lколіба [КГ], а також лексеми ^lітука, ^lлітна ^lколіба, ^zімука, мотивовані назвами пір року, та ^lпастир’ка (пор.: ‘дачна хатина пастухів’ [Піпаш, Галас 2005: 134], ^lвучар’ка, ^lбар^lнар’ка, ^lйанчар’ка, ^lтиличар’ка, ^lво^lлар’ка, ^lско^lтар’ка, мотивовані назвами пастухів тварин відповідних біологічних родів [КГ; Грицак 2008: 217].

2.7.3.2. У межах СМ назв господарських приміщень і їхніх частин аналізуємо назви приміщень для виготовлення та зберігання молокопродуктів, назви полиці для висушування сирів, *будзів*, а також назви місця, де розпалюють вогнище, *вату* на гірському пасовищі.

На позначення приміщення для перероблення та виготовлення сиру носії досліджуваних говірок уживають назву *с’тайа* (12, 18, 20, 28, 30, 32, 34, 37, 39, 43, 45, 48, 51, 54, 55, 56, 58, 63, 66, 67, 77, 83, 84, 87, 92, 93, 96) (див.: табл. 25); okazіонально зафіксовано лексему *брин’зарн’а* ‘приміщення на полонині, де варять сир’ (5 (заст.), 48).

У досліджуваних говірках відзначено лексеми ^lко^lм’а(і)рник та ^lко^lмо^lра, які репрезентують СР назв приміщень для господарських потреб і мають розгалужену семантичну структуру (див.: табл. 37, 38). Ареальну та семантичну диференціацію назви *комарник* окреслено на карті №32 в ОКДА [І: к. 32].

2.7. Назви місця

Поширений номен у всіх карпатських говірках: пор.: бойк. *ко'марник* представляє значення 2, 4 (див.: табл. 34), а також 'хата для пастухів на полонині', 'тимчасовий хлів для овець на полонині', 'навіс для висушування сиру' [Онишкевич 1984 I: 370; Кміт 1934–1939: 115], закарп., буков. *ко'марник* — 2, 4 значення [КГ; Дзєндзелєвський 1965: 130]; пол. діал. *komarnik* — 2, 4 значення, а також 'пастуший сховок для молокопродуктів' [SW II: 415; SJPД III: 849]; чєс. *komárnik* — 3, 4; слц. *komárnik* — 2 значення [ОКДА I: к. 32; нм. 16].

Таблиця 37

Номер моделі	Семантична структура лєксеми <i>ко'марник</i>				Говірки
	Приміщення для зберігання молокопродуктів на полонині	Приміщення для переробки та зберігання молокопродуктів на полонині	Частина <i>стаї</i> , де зберігають молокопродукти	Полиця в <i>стаї</i> , де сушать та зберігають сир	
	1	2	3	4	
1	+	+	+		43, 53
2	+	+			28
3	+		+		67
4	+				33, 53, 66, 72, 73
5			+		82, 83, 84
6				+	28*, 30, 34–38, 97

Примітка. Відзначено варіанти *ком'ір'ник* (30), *комар'ник* (43, 77), *ка'марник* (34–38, 97), *кор'мак* (|| *ко'марник* – 83).

О. Горбач у с. Бродина (на території Румунії) засвідчив назву *зако'марник* 'полиця в колибі для сушіння сирів' (96).

Слово *комора* 'державна скарбниця, казна', 'будинок' відоме в українській мові від XIV ст. [ССУМ I: 492]. Фіксують назву й пізніші джерела: *комора* 'окрема будівля для зберігання продуктів', 'кімната в будинку для зберігання продуктів' (із XVII ст.) [КІС]. У всіх карпатських говірках назва здебільшого позначає реалії домашнього побуту [див.: КСГГ; LАND: к. 138; Онишкевич 1984 I: 371; ЛАЗО I: к. 21; КГ; SW II: 422; SJPД III: 869–871; SJP I: 913; SСJČ I: 920; PСJČ II: 219; ЧУС I: 247; VSRС I: 874, 875; ЕСУМ II: 540].

Рідкофіксований у досліджуваних говірках номен *йан'к'ір'* 'приміщення для зберігання молокопродуктів на полонині' (5, 70) [ОКДА I: нм. 16].

Таблиця 38

Номер моделі	Семантична структура лексики <i>ко́мора</i>				Говірки
	Приміщення для зберігання молоко-продуктів на полонині	Полиця у <i>стаї</i> , на якій сушать та зберігають сир	Приміщення для зберігання зерна	Кімната в хаті для зберігання продуктів	
1	+	+			30
2			+	+	25
3	+				43, 55
4			+		20, 24, 34, 48
5				+	4, 11, 56, 67, 69, 70, 72, 75–79, 81, 82–84

Таблиця 39

Номер моделі	Семантична структура лексики <i>по́др'а</i>						Говірки
	Полиця у <i>стаї</i> , де сушать <i>будзи</i> і зберігають бринзу на полонині	Полиця над входом у <i>стаю</i> , де зберігають бринзу на полонині	Горище над танком у <i>стаї</i> , де зберігають бринзу на полонині	Горище у хліві	Горище	Пристрій для сушіння сіна	
	1	2	3	4	5	6	
1		+	+	+			43
2	+						28, 45, 48, 55, 66, 67, 87, 91, 94
3		+					36, 37
4				+			5, 25, 30, 41, 48*, 49
5					+		19, 20, 47
7						+	77

Примітка. Відзначено варіанти *по́дра* (67), *по́др'і* (19, 20, 28, 30, 43, 47, 53, 55, 66, 77), *по́др'е* (36, 37, 87).

На Гуцульщині на позначення полиці, де висушують сир, вживають назви *по́др'а*(*i,e*), *подоуш'ера*, *полат*, *дро'бийенка*. Семантична варіативність характерна для лексики *по́др'а* (див.: табл. 39): *По́др'а — то та'к'і дошк'е//оце пок'лалі і о'тут во'но си вис'ихає [...]]//по́др'а/плошч'адка з'роблена зверх'диму/шоби в'ін п'ітк'и'сау'гарно і вис'тойува'єси будз/ко'ли з'робл'ут йо'го та ї там кла'дут бу'дзи та і во'ни там со'б'і сто'їат* (48).

2.7. Назви місця

Дослідники Гуцульщини відзначають назву із семантикою “місце у стаї на сховок скорому” [Мосора 1885–1896: 107], ‘полиця у стаї для сушіння та зберігання бринзи’ [Kolberg 1970 I: 175; Шухевич 1899–1908 II: 213; V: 290; Коржинський 1894–1896: 46; Janów 2001: 170; Негрич 2008: 138; Лесюк 2008: 114]. На Бойківщині назва *подр’а* відома у значенні ‘перекладина із жердок у клуні’, ‘поміст, перекладина у хліві’ [Онишкевич 1984 II: 96]; на Буковині слово позначає горище над господарськими будівлями (для сіна, сушіння кукурудзи) [СБГ: 438], а в закарпатських І. Сабадош зафіксував як застаріле зі семантикою ‘у старовинних хатах велике ліжко для багатьох осіб із дощок, настелених на колах’ [Сабадош 2008: 243]; пор.: пол. діал. *podrzina* ‘полиця’, слц. *podra* ‘тс.’, ‘горище’ [ОКДА I: нм. 5].

У визначенні етимології слова учені не одностайні. Є припущення щодо праслов’янського походження слова — псл. **podra* (podъгъ) — або щодо запозичення з румунської мови (рум. *podlăș* ‘горище над стайнею’ [Кобилянський 1981: 44], адже, окрім карпатських, *подр’а* відоме у степових говірках (*пóдрачка* ‘сідало для курей’ [Москаленко 1958: 61], що теж контактують із румунською мовою.

Назві *подуш’ера* властива складна семантична структура і наявність численних фонетичних трансформ (див.: табл. 40, 41).

Таблиця 40

Номер моделі	Семантична структура лексики <i>подуш’ера</i>						Говірки
	Полиця у стаї для сушіння і зберігання бринзи	Полиця	Горище у хліві	Горище	Простір між стелею і дахом у хліві	Підлога на горищі	
1	+		+				48, 87
2		+	+				96
3	+						5, 30, 34–38, 70, 91, 94
4			+				3, 28, 33, 43, 52, 55, 67
5				+			66
6					+		45
7						+	49, 56

Г. Клепікова вважала найближчим до вихідного варіант *podišor*, інші фонетичні варіанти — результатом адаптації [Клепікова 1974^a: 222]. Лінгвогеографічне поширення назви фіксує ОКДА [I: к. 13]: пор.: лемк. *podyszar, podyszar* ‘полиця, на якій сохне сир’ [SŁ: 102]; пол. діал. *podyszar* ‘полиця в шалаші для сирів’ [SW IV: 443], слц. *podišiar* ‘тс.’ [SSJ V: 346].

№ з/п	Фонетичні варіанти	Говірки
1	поду'ш'ера	36–38, 48, 52, 55
2	поду'ш'ер'а	45, 59, 56
3	поду'шера	4, 66, 67
4	поду'ш'ер	28, 30
5	поду'ш'ер'	87, 91, 92
6	поду'ш'ер'ка	43
7	подушара	5
8	поду'ш'ар	70
9	поду'шир	96
10	поду'ш'ир	33

Не можемо оминати увагою й поодиноких номінацій: *дро(а)б'йенка* 'полиця у приміщенні на гірському пасовищі, де сушать сир' (28) [ОКДА I: к. 30]; *по'лиц'я'а(і)* 'тс.' (70, 77); пор.: у закарпатських говірках на території Румунії *по'лиц'я'а* 'полиця, на якій висушують сир' [Павлюк, Робчук 2003: 315]; *по'лат* 'тс.' (5 (заст.)) [Онишук 1912": 91]; пор.: у "Словнику" В. Гнатюка — *полат* "сховок на будзи, хліб, сіль, [...], який будують на палях або на деревах біля колиби на полонині" [Гнатюк 1910: 339; Janów 2001: 173], у бойківських говірках М. Онишкевич зафіксував *полáта* 'полиця на полонині на стовпах, де складають сир, "бундз" і т.д.' [Онишкевич 1984 II: 104].

Зібраний матеріал засвідчує формальну варіативність назв у гуцульських говірках на фонематичному рівні (*паст(т',к)іў'ник*, *поло'ни(е)на*, *ча(о)паш*; *с'т'і(й)ло*; *ст'рунк(т)а*; *о'к'іў(л)*, *ко'ш'а(е,и)ра(и)*, *обл'і(а)г(х)*, *ді(і)нар'ка*, *йан'ч'е(а,і)р'ка*, *ко'р'і(о)ўник*, *зими(і)ў'ник*); акцентуаційному (*поло'ни'на*; *цáрина*; *са'лаш*; *ва'таш*; *заго'рода*); словотвірному (*па'совис'ко* — *па'совишче* — *пасо'вина* — *паст'іў'ник* — *пас'ло*; *с'т'іло* — *с'тойишче*, *хра'марник* — *х'римак* — *хро'мал'ник*; *заго'рода* — *перего'рода*, *л'іт'нар'ка* — *л'іт'н'іўка*; *зи'мар'ка* — *зи'м'іўка* — *зими(і)ў'ник*, *в'іў'чарник* — *в'іў'чарн'а*, *бара'нар'ка* — *бара'нар'н'а*, *коро'в'арн'а* — *ко'роўник*, *сви'нар'ка* — *сви'нарник* — *сви'нинец* та ін).

Із погляду способів словотворення для аналізованих назв характерна різноманітність. Чисельну групу становлять прості назви, утворені суфіксальним способом, де "формальним виразником поняття просторового субстрату (місце) [...] є суфікс, а виразником означення, яке його конкретизує, — твірна основа" [Закревська 1976: 29]. Визначаючи моделі деривації назв місця, важко окреслити словотворчий формант, оскільки слова одного словотвірного типу належать до різних моделей, адже у говірках номінують різні поняття. Ідеться про виділення простих чи похідних суфіксів

2.7. Назви місця

-(ар)к-, -(ар^(о))н'-, -(ар)ник-, -(уш)н'- та ін. Зокрема слова на зразок *во-лар'ка*, *коро'в'арн'а*, *в'їу'чарник*, очевидно, утворено за допомогою похідних суфіксів від назв тварин, приміщення для яких ці слова позначають (а не приміщення для пастухів!) [пор.: Аркушин 2004: 60–61]. Назви *бара-нар'ка*, *волар'ка* номінують і приміщення для пастухів, і для тварин, тому вони є двомотивованими. Навряд чи ці слова утворено за допомогою різних словотворчих формантів, можливо, перенесено назву для номінації іншого поняття. Слова *йан'ч'ер'ка* і *боу'гар'ка* теж зафіксовано зі значеннями 'загін для тварин' і 'приміщення для пастухів', але твірна основа — агентив (*йан-ч'ер'і* і *боу'гар'і*).

Переважно лексеми утворено на ґрунті праслов'янських основ, однак деякі (*ва'тар'ка*, *боу'гар'ка*, *брин'зарн'а*, *вату'їник* та ін.) — від запозичених.

а) суфіксація:

- (ар^(о))к**-(-а): (ОІ) *бара'нар'ка*, *волар'ка*, *ста'дар'ка*, *сви'нар^(о)ка*, *йан-ч'ер'ка*, *пас'тир'ка*, *в'їу'чар'ка*, *те'ли'чар'ка*, *ва'тар'ка*, *боу'гар'ка*;
(ОП) *д'їїнар'ка*; *вес'нар^(о)ка*, *л'їт'нар'ка*, *н'їч'нар'ка*; (ОД) *пле'кар'ка*;
- (ар^(о))н'**-(-а): (ОІ) *в'їу'чарн'а*, *бара'нар'н'а*, *коро'в'арн'а*, *боу'гарн'и*;
- (ар)ник**-(-Ø): (ОІ) *в'їу'чарник*, *сви'нарник*; (ОП) *хра'марник*;
- (^(о)ат)ник**-(**(^(о)ет)ник**-, **(^(о)ит)ник**)-(-Ø): (ОІ) *те'л'етник*, *йа'гн'итник*;
- ин**-(-а): (ОІ) *пoдина*, *р'ї'жина*;
- инец**-(-Ø): (ОІ) *сви'нинец*;
- їўк**-(-а): (ОП) *л'їтн'їўка*, *осе'н'їўка*, *зим'їўка*;
- л**-(-о): (ОД) *с'т'їло*, *па'сло*, *припо'чивало*;
- н'**-(-Ø): (ОД) *даван'*, *дан'*;
- ник**-(-Ø): (ОІ) *к'їн:ик*, *ко'ро'(ї)ўник*, *буга'їник*, *вату'їник*; (ОП) *зим'їўник*;
- (ов)ишч**-(-е): (ОД) *с'тойишче*, *па'совишче*; (ОІ) *солишче*;
- овис'к**-(-о): (ОД) *па'совис'ко*;
- овин**-(-а): (ОД) *пасо'вина*;
- 'ушн'**-(-а): (ОІ) *ко'н'ушн'а*;
- Ø**-(-а): (ОД) *р'їжа*, *заго'рода*, *о'бл'їх*, *об'г'їн*, *попас*.

б) префіксація:

- за-**: (ОІ) *застайка*, *за'ватра*, *закo'марник*;
- під-**: (ОІ) *пид'полони'на*;
- при-**: (ОІ) *при'лука*, *приса'диб'и*;

Значна частина номенів вторинні: *грун'*, *гор'би*, *з'руби*, *берег*, *ле'вада*, *дебр'а*, *лур'ва*, *зар'їнок* (під дією метафори за локальною ознакою), *ва'гаиш*, *ра'гаиш*, *о'к'їл*, *заго'рода*, *г'ражда*, *о'бора* (за подібністю форми); *ко'лешн'а* (функції).

Характерна аналітична номінація: *ста'ре стoйїш'ї*; *тро'на о'веча*; *ко-ш'ерка дл'а йегн'їт*; *в'їу'чарс'ка* (*воларс'ка*, *кон'ухова*, *кон'ухарс'ка*; *л'їт-на*) *ко'либа*.

Невелику групу становлять запозичення, а саме:

- із румунської мови: *i'maɪɪ* (рум. *imăș* 'пасовище' [Павлюк, Робчук 2003: 96]); *ɟ'pɪn'* (рум. *grúiu* 'пагорб', 'вершина пагорба' [ЕСУМ I: 606; Кобилянський 1928: 83; Кобилянський 1981: 45–46; Machek 1957: 152]), *iz'laz* (рум. *izlaz* 'пасовище' [Павлюк, Робчук 2003: 659]; хоч у румунській мові і наявний абсолютний відповідник слова *izláz*, а територіальне поширення назви обмежене гуцульськими говірками (у Румунії) та буковинськими, що межують із ними, не можна заперечувати зв'язку із псл. *лазь*); *ɟa'rina* (рум. *țarină* 'поле' [Фасмер IV: 290; Brückner 1957: 59; Scheludko 1927: 146; SW I: 256]); *plai* (рум. *plăiu* 'стежка' [ЕСУМ IV: 423; Кобилянський 1928: 85; Scheludko 1927: 140; Crânjălă 1938: 442]); *ter'lo* (рум. *țîrlă* 'стійло, місце для худоби на пасовищі' [ЕСУМ V: 572–573; Фасмер IV: 132; Scheludko 1927: 143]); *str'pɪnta* (рум. *strúngă* 'загін для овець, вузький прохід' [ЕСУМ V: 453; Scheludko 1927: 143; Crânjălă 1938: 387–389; Brückner 1957: 518; Machek 1957: 384]); *ko'liba* (рум. *colîbă* 'халупка' із гр. *χαλύβη* 'мазанка, хата' [ЕСУМ II: 510; Brückner 1957: 246; Machek 1957: 214; Crânjălă 1938: 313–315; Rudnyc'kyj I: 210; Scheludko 1927: 135]); *ko'shara* (молд. *кошар(э)* 'хлів, загорожа для худоби', рум. *coșâr, coșăgă* 'тс.' [ЕСУМ II: 510; Фасмер II: 360; Brückner 1957: 260; ESJP I: 960]); *o'r(ɔ)ai'a* (рум. *odăie* 'загін для худоби; вівчарня' [ЕСУМ IV: 158; Scheludko 1927: 139]); *ɟarok* (алб. *thark* 'загін для худоби', молд. *царк* 'загін для ягнят' [Клепикова 1974^a: 204; Десницкая 1976^a: 19; Пуїо 1981: 19; Корczyńska-Jaworska 1962: 481; Scheludko 1927: 146]), *por'n'ala* (рум. *porneălă* 'місце на пасовищі для дійних овець', молд. *порніялы* 'початок пастушого сезону', 'перші пасовища' [ЕСУМ IV: 523; Корчмарь 1989: 130; Scheludko 1927: 140–141; Crânjălă 1938: 361]), *shura* (рум. *șura* 'частина хліва для сільськогосподарського реманенту' [Павлюк, Робчук 2003: 717]), *ko'mar'nik* (рум. *coțărnic* 'намет для чабанів; покрівля для зберігання свіжого сиру; полиця, на якій сушать сир' [ЕСУМ II: 531–532; Клепикова 1974^a: 220; Дзєндзелєвський 1965: 130–131; Scheludko 1927: 135]), *podu'shara* (рум. *rodîșor* 'місце, де пастухи зберігають молокопродукти на полонині' [Crânjălă 1938: 361; Корчмарь 1989: 223]);

- з угорської мови: *ca'nash* (уг. *csarás* 'тс.' [Лизанець 1976: 635]); *va'raɪɪ* (можливо, через посередництво румунської; рум. *văgăș* 'різання, лісова ділянка, лісосіка' походить від уг. *vágás* 'тс.', яке пов'язане з *vag* 'різати' [ЕСУМ I: 318]), *pa'raɪɪ* (уг. *gakás* 'звалювання', 'складання', 'купа' [ЕСУМ V: 11; Лизанець 1976: 621; Сабадош 2008: 305]); *ca'laɪɪ* (уг. *szállás* 'нічліг, житло' [ЕСУМ IV: 168; Лизанець 1970: 161], що походить із тюркських мов; як тюркізм визначають М. Фасмер, О. Брюкнер (тур. *salâş* 'шалаш', 'намет') [Фасмер IV: 397; Brückner 1957: 540]) та ін.;

2.8. Назви продуктів тваринництва

● із німецької мови: *шона* (нім. Schuppen ‘навіс, сарай’, за посередництвом польської — пол., пол. діал. szopa ‘сарай, навіс’, ‘тимчасове приміщення для тварин’ [Фасмер IV: 466, Brückner 1957: 551; Дзендзелевський 1965: 127; SW VII: 646; SJP III: 391]; *йан'к'іп'* (через польське посередництво із німецької або чеської мов (двн. arkēre; ст.чес. alkeř, що походить від лат. alcuarium, alkora, від arcus ‘арка’); пор.: пол. alkierz ‘комірка’ [ЕСУМ I: 61; ESJP I: 9; Brückner 1957: 3; SW I: 25];

● із польської мови: *полат* (очевидно, від пол. діал. połatki ‘ліжко’, połatka ‘спосіб сидіння між двома деревами для стрільби по ведмедях і диких кабанах’ [ЕСУМ IV: 486]);

● зі словацької мови: *мразниця* (слц. mraznica; очевидний безпосередній зв'язок із псл. *morzъ ‘мороз’ [ЕСУМ III: 515, 527]).

Аналіз матеріалу дає змогу виділити типові моделі мотивації:

● дія > місце: *на'совис'ко*, *на'совишче*, *пасо'вина*, *паст'іўник*, *на'сло*, *припо'чивало*, *попас*; *р'іжа*, *р'іжина*; *с'т'іло*, *с'тойишче*, *за'гонка*, *об'г'ін*, *об'л'іх*, *пле'кар'ка*, *даван'*, *дан'*, *заго'рода*, *перего'рода*, *м'ішалка*;

● агент > місце: *паст'ир'ка*, *в'іў'чар'ка*, *те'ли'чар'ка*, *йан'ч'ер'ка*, *ва'тар'ка*, *боў'гар'ка*, *боў'гарн'и*;

● об'єкт (тварина або сукупність тварин) > місце: *в'іў'чарник*, *в'іў'чарн'а*, *бара'нар'н'а*, *бара'нар'ка*, *йаг'н'итник*, *коро'в'арн'а*, *ко'роўник*, *во'лар'ка*, *бугаї'ник*, *те'л'етник*, *ста'дар'ка*, *к'ін:ик*, *ко'н'ушн'а*, *сви'нар'ка*, *сви'нарник*, *сви'нинец*, *вату'їник*; об'єкт (продукт) > місце: *брин'зарн'а* (де роблять бріндзу); *солишче* (де вівцям дають сіль);

● час > місце: *н'іч'нар'ка*, *вес'нар'ка*, *л'іт'нар'ка*, *л'іт'н'іўка*, *осе'н'іўка*, *зим'іўка*, *зим'ар'ка*, *зим'іўник*;

● ознака > місце: *д'іт'нар'ка*, *луб'їенка*;

● місце (розташування) > місце: *застаї'ка*, *за'ватра*, *зако'марник*, *ти'д'полони'на*, *приса'диб'и* та ін.

У гуцульських говірках, на підставі опрацьованих джерел, виявлено такі специфічні ДО — ‘місце годівлі тварин узимку залежно від кількості снігу’, ‘загін для овець після вечірнього доїння’, ‘загін / приміщення для хворих овець’.

Назви місця пов'язані з такими тематичними групами лексики: будівельною (назви приміщень і частин), географічною (*полонина*, *грунь*, *поле*, *луг* тощо) і лісорубською (*ваташ*, *рагаш*, *колиба*).

2.8. Назви продуктів тваринництва

Основні продукти тваринництва — молоко і молокопродукти, а вівчарства — ще й вовна. ЛСГ, відповідно, містить СП назв молокопродуктів та СП назв типів, ґатунків вовни.

2.8.1. СП назв молокопродуктів. Один із головних продуктів тваринництва — молоко, що є сировиною для інших молочних продуктів. Літературне слово *молоко* відоме в усьому гуцульському ареалі.

В обстежених говірках лексему зафіксовано у складі словосполучень. Зокрема на Рахівщині М. Грицак виявив такі назви молока, що залишається після доїння на *міру*: *вурд'алне молоко* ‘молоко, із якого виготовляють *вурду* (після доїння на *міру*)’, *м'ір'едн:е* (*м'ір'алне*) *молоко* ‘молоко, на-доєне на *мірі*’, *сер'балне молоко* ‘молоко, яке залишають вівчареві після доїння на *міру*’, *сир'ве молоко* ‘молоко, із якого виготовляють сир (після доїння на *міру*)’, *хлел'талне молоко* ‘молоко, яке залишають псам після доїння на *міру*’ [Грицак 2008: 166]. Номінації *квас'не молоко*, *п'ра(е,и)-тане молоко*, *р'облене молоко*, *чи'нене молоко* позначають молокопродукти, аналізовані нижче.

2.8.1.1. Назви сиру. Значення ‘сир; харчовий продукт, який одержують із молока, сквашуючи його і відділяючи сироватку’ репрезентує загальноживане слово *сир* (*сир*) (від псл. **surъ*) (в.н.п.).

У гуцульському ареалі (і ширше — карпато-балканському) функціонує лексема *бринза* ‘спеціально приготовлений для зберігання солений сир (перев. з овечого молока)’ у таких фонетичних варіантах: *бри'енз* ('*а*) (7, 9, 10, 12, 22, 23, 33–38, 43, 45, 49–51, 55, 58, 59, 63, 67, 83, 87, 91, 96), *бри'енз'і* (28, 53, 66, 77), *бринз'у* (84), *бр'енз'а* (70, 94), *бр'енза* (97), у деяких населених пунктах виявлено паралельні форми: *бринз'а* || *бринза* (48), *бринз'а* || *бри'енз'і* (30, 31) [ГГ: 29; Кайндль 2000: 89; Brzezina 1992: 137–138; Janów 2001: 18; Грицак 2008: 263; Павлюк, Робчук 2003: 394; Жегуц, Піпаш 2001: 24; Піпаш, Галас 2005: 17; Негрич 2008: 28; LАND: к. 167; ОКДА III: 41, нм. 21]: *Ў п'утеру кла'деси буз'і б'й'есу/ 'аби то та'ке си зробило/ йак т'істо на пиро'зи/ то'д'і б'ерес'е 'соли/ ше раз си 'солит/ і го'това брин'за* (37); *Ко'ли сте'че тої сир/ буз'на го'р'ишч'і йе та'ка 'подр'а/ накла'дайт та'к'і 'дошк'у/ 'аби вурд'илиси бу'зи// ко'ли ц'і бу'зи 'фаїно пови'вужуйтеси/ тоз'ди заби'райт цес сир 'в'ісохлиї та і 'в'івужені з го'ришч'а на низ/ опшк'р'інтуйут цу шк'ірку/ бо во'на ста'йе та'ка 'ч'орна// те'пер у'же 'мел'ут на млин'ках/ а тоз'ди розм'н'ецкували ру'ками/ та і да'йт ту'да 'соли/ та і тоз'ди бра'йем наби'вайут/ кла'дут шар бринзи/ та і б'йт бра'йем/ наби'вайут 'по'уна 'боч'ку/ накри'вайут/ заби'вайут/ 'аби 'л'уфту ни 'було* (49).

Засвідчено деривати: *бринз'аниї* ‘який стосується бринзи’, *бринз'у-вати*, *бри'ензити* (*бринзу*) ‘виготовляти бринзу’, *бринз'а(е,и)нка*, *бринз'іўка* ‘дерев'яна посудина, бочка для зберігання бринзи’, *бринз'а(и)ник* ‘мішок, у якому носили бринзу’, ‘камінь, яким притискають бринзу’, ‘пиріг із бринзою’ та ін.

2.8. Назви продуктів тваринництва

Номен фіксують пам'ятки української мови із XVIII ст. [КТ; Тимченко 1930–1932: 141; пор.: Желехівський, Недільський 1885–1886 I: 44]. Слово відоме також іншим карпатським говіркам — бойк., закарп. *бриндза*, *бриндзя* 'тс.' [Онишкевич 1984 I: 72; Дзендзелівський 1965: 86, 87; КГ; Горбач 1993^a: 330; Сабадош 2008: 30], лемк. *bryndzia* 'тс.' [SŁ: 33]; пор.: пол. *bryndza*, пол. діал. *brędza*, слц. *bryndza*, чес. *brynza* [Stieber, Hrabec 1974: 181–182; SW I: 215; SWJP, 78; VSRS I: 184].

Відзначено такі спеціальні назви видів бринзи:

● залежно від того, із якого молока зроблено *будзі* для бринзи: *в'іу-чанка*, *коз'ачка*, *пражанка* 'з коров'ячого сиру'; *м'ішанка* 'із суміші овечого, козячого та коров'ячого сиру' (83) [Грицак 2008: 263–264; КГ; Дзендзелівський 1965: 87; Мандибура 1978: 79; пор.: *п'раж'інка* 'вурда, сир' [Піпаш, Галас 2005: 153]];

● залежно від часу виготовлення: *в'існ'анка*, *в'існ'инка*, *л'ітн'анка*, *о'с'ін'анка* (83); *б'ринжа* 'в'існа (48, 83), *б'ринжа* 'л'ітна (48) [Грицак 2008: 263–264; Дзендзелівський 1965: 87; КГ; 3А]: *Називали і в'існу б'ринза/бо в'існа б'ринза навес'н'і худ'и'а/т'рошки худ'и'а/шч'еї'паша р'ід'ен'ка/та і молоко р'ід'ен'к'е//ка'зали/шо в'існа б'ринза маї'худша/бо молоко ше не йе так'е ж'ирне; ўже ми в'ішли на полоні'ну/то так пиў м'іс'еу'а/ну ў м'іс'еу'а/наї'буде/то ўже добра б'ринза була/жир'н'іша/л'ітна б'ринза — це ўже за'гальна (48); на позначення минулорічної бринзи відома *лунч'ина*³⁰ (48) [ГГ: 115; Коржинський 1894–1896: 31; Шухевич 1899–1908 V: 288; Janów 2001: 120]: *Лунч'ина — то'з'ідна б'ринза (48); пор.: Желехівський, Недільський 1885–1886 I: 412, 415].**

У значенні 'бринза; солений овечий сир' в інших карпатських говірках виявлено складені назви: бойк. *л'утиї сир*, закарп. *г'ір'куї сир*, лемк. *hirkųj syr*, пол. діал. *pornuj ser* [Онишкевич 1984 I: 423; КГ; SŁ: 52; Stieber, Hrabec 1974: 181–182].

На позначення грудки овечого сиру зі свіжого молока засвідчено назву *буз*: *З солоткого молока — то буз/сир — то ўже з квас'ного (5); Буз майе пост'ойати/аби ск'ес так, аби д'ер'к'е були ў н'ім // с'тиж-ди'н' майе сто'йати// йак буз д'іста'йе г'іро'к'е/то'ди по кв'алкови по'р'іжи/по'тому ру'ками так тре'/так/аби масло в'ішло з'не'го/то-з'ди по'солит/к'і'л'ко т'ре'ба/йак со'б'і хто хочи//по'тому ў бербе'ни'ц'у наб'їе/ наб'їе так ру'ками/а н'е/то доў'бен'коў та'коў наб'їе// тог'ди*

30. Назва є дериватом *лони* 'торік; минулого року'; виникло в тих карпатських говорах, для яких був характерним перехід *о* в нових закритих складах в *у* (із псл. **olni* < **olnei* 'іншим разом; минулого року') [ЕСУМ III: 285–286, 306]; пор.: гуц. *лун'чак* 'баран від ½ до 1 року', 'старий баран (три-, чотирирічний)', 'торішне сіно', 'старе сало'; *лунч'ин* (заст.) 'торішний' [КСГТ; 3А]. У буковинських говірках слово позначає минулорічне сало або м'ясо [СБГ: 266].

бринз'а 'може постойати нав'ім'і р'ік (7); Будз — велика грудка си́ра, а малéн'кий будз'учок (83) [Грицак 2008: 175], яка репрезентує в аналізованих говірках низку семем (див.: табл. 42).

Зафіксовано деривати *бу'зок*, *бу'з'(')ук*, *буз'учок* (83), *бу'зик* [Janów 2001: 19], *бузу'манч'ік* (43, 83) на позначення малої грудки (овечого) сиру; *бу'зун* — великої грудки сиру (83); пор.: *бун'зин'а* 'усе, що витече із сиру після його переробки' (84) [КГ; Грицак 2008: 175]. Зафіксовано лексему *бу(н)з* у давніх записях із Гуцульщини — 'висушений (твердий) овечий сир, із якого роблять бринзу' [Коржинський 1894–1896: 4; Кайндль 2000: 89; Шухевич 1899–1908 II: 214; Brzezina 1992: 138; Кобилянський 1928: 71, 82; Janów 2001: 19; Жегуц, Піпаш 2001: 25; Кобилянський 1981: 50; Негрич 2008: 29], 'грудка сиру' [Дзендзелівський 1965: 81–82; пор.: Клепикова 1974^a: 159–163]. Лексема відома в усіх карпатоукраїнських говірках — *бунз* 'свіжий сир', 'кругло збитий сир, із якого роблять бринзу' [Онишкевич 1984 I: 76; КГ; Павлюк, Робчук 2003: 544, 641; СБГ: 41; ОКДА III: кк. 42, 43], лемк. *bundz* 'бринза' [SŁ: 34]. Як українізм слово відзначене в діалектах польської мови — пол. діал. *bundz*, *bądz* 'грудка овечого сиру' [SW I: 228; SGP III: 108, 109]; пор.: гуц. *бота* 'шмат, грудка (сиру та ін.)' [Грицак 2008: 238; Піпаш, Галас 2005: 16].

Таблиця 42

Номер моделі	Семантична структура лекси́ми <i>буз</i>						Говірки
	Свіжий сир	Висушений сир, із якого роблять бринзу	Сир з овечого молока	Сир із коров'ячого молока	Сир у формі кулі (грудка сиру)	Грудка сиру з одного надою	
	1	2	3	4	5	6	
1	+	+	+	+	+		30, 43, 67
2	+	+	+	+			55
3		+	+	+	+		28, 70, 87, 91, 94
4	+	+				+	34-38, 48, 82
5		+					6, 7, 9, 12, 28*
6					+		96
7	+	+				+	5
8						+	78, 84

Залежно від кількості надоїв молока, із якого виготовлений сир, розрізняють *оди́нец* 'сир, що виготовлений з одного надою молока', *дво́йка* 'сир, що виготовлений із двох надоїв молока (вечірнього і ранішнього)' (83) [КГ; Грицак 2008: 175–176; Дзендзелівський 1965: 82; Мандибура

2.8. Назви продуктів тваринництва

1978: 72]. Спорадично зафіксовано лексеми *близ'н'ук*, *близ'нец* 'один із двох кругів сиру, виготовлений одноразово з однієї закваски' [КГ; Грицак 2008: 175–176; Дзендзелівський 1965: 82].

Залежно від якості сир має назви: *кир'ак*, *кипрій сир* 'сир із великими порами' (найвищого гатунку) (82, 83) [Грицак 2008: 176; Дзендзелівський 1965: 82], утворені від прикметникової основи *кипр-* (від псл. **кyprу* 'киплячий, набряклий' (звідки 'пористий, губчастий')³¹); *ми'л'ак*, *мило'ватий* 'низької якості сир без пор, що нагадує мило' [Дзендзелівський 1965: 82; Мандибур 1978: 72]: *Кіпрій сир* — *тотó кир'ак*. *Абі такі д'іри ў сїрі, йак го рубай, абі чірінкот'іў, та тогді дўже дóбрий*. *Сир йе кіпрій* — *тот дóбрий* (83) [Грицак 2008: 175].

Отже, назви видів *будзів* формують опозиції за кількістю (*оди'нец* : *д'воїка*) та за якістю (*кир'ак*, *кипрій сир* : *ми'л'ак*, *мило'ватий*) сиру.

Лексема *вурда* (*урда*) 'сир, виготовлений у результаті вторинної переробки сироватки; сир із *жен'т'иці*' відома в усьому гуцульському ареалі [КДА: к. 92; ОКДА III: к. 33; пор.: Мосора 1885–1896: 143; Witwicki 1863: 131; Kolberg 1970 I: 135; Gregorowicz 1880: 29; Кайндль 2000: 89; Шухевич 1899–1908 II: 37, 206, 214; Brzezina 1992: 139; Кобилянський 1928: 86; Кобилянський 1981: 49; Janów 2001: 263; Дзендзелівський 1965: 83; Піпаш, Галас 2005: 31; Павлюк, Робчук 2003: 396; Негрич 2008: 45; Лесюк 2008: 94; БГ: 78–79]: *З моло'ка 'робл'а бринзу та ї вурду/ то йе сир з д'ругого за'ходу* (36); *'Т'іл'ко з са'мойї жен'т'иц'і/ не г'л'едж'іли/ 'т'іл'ко к'лали на во'гон'/ і м'іш'ейеш ўмах/ але во'гон' 'сил'ниї/ 'аби буў 'сил'ниї во'гон'/ бо йек'шо сла'бїї во'гон'/ то н'ї// то ви м'іш'ейете/ м'іш'ейете/ то'ди си 'вурда по'казуйе/ поти'хон' ку по'казуйе/ та ї по'казуйе* (48).

Залежно від того, чи додавали молока до сироватки (*жен'т'иці*) під час приготування *вурди*, використовують назви: *перша вурда* : *д'руга вурда*: *Йе шо 'нав'ит' два 'рази ва'рили ту 'воду// то с'и називала 'перша вурда/ л'іпша/ а д'руга називаласи 'вिवарка/ і ўже ў д'ругу ўже да'валоси та'ке зо ш'тири 'л'ітри моло'ка/ та'ке на сто п'її'с'ем' 'л'ітр'іў тойї жен'т'иц'і/ зо ш'тири–п'їет' 'л'ітр'іў моло'ка да'валоси / 'аби т'рошки 'б'іл'ше 'вурди' 'було// то та жен'т'ица так си 'вivar'увала/ шо та'ка 'була 'маїже/ йак во'да* (48). Із значенням 'сир, виготовлений у результаті вторинної переробки сироватки з додаванням молока', окрім *д'руга вурда*, спорадично зафіксовано *вурда* (91), *виварка* (48). Принагідно зазначу, що на позначення молока, яке додають до сироватки під час виготовлення *вурди*,

31. Пор.: уживане тут дієслово *кіприти* 'ставати пористим, м'яким (про хліб, сир тощо)' [див.: Дзендзелівський 1965: 82; Желехівський, Недільський 1885–1886 I, 342; ЕСУМ II: 434]. Цікаво, що прикметник *кипрій* засвідчений на Закарпатті також із протилежним значенням 'черствий (хліб)' [Жегуц 2001: 71].

спорадично відзначено слово *п'риварка*: *Пріварка — тотó молоко, шо сїпле, коли вурду відвурджує* (83) [Грицак 2008: 182].

На Рахівщині зафіксовано назви видів *вурди* за способом виготовлення, зокрема *рус'ка вурда: йак у нас робл'а*³²; *во'лос'ка вурда: шо ў бузов'їаз с'а у'їаже* (83) [Грицак 2008: 183; Дзендзелівський 1965: 84].

Засвідчено слово *вурда* зі семантикою 'густа речовина, що збирається на поверхні перевареної сироватки' (70, 77, 87, 91, 94), 'скисле молоко, яке скипілося' (30) та ін. [ОКДА III: к. 33; ЛАНД: к. 166; Горбач 1997: 150; Негрич 2008: 45; БГ: 18]; пор.: укр. діал. *вурда* [Онишкевич 1984 II: 320; ММАГ: 94; КГ; СБГ: 65; Сабадош 2008: 42; Павлюк, Робчук 2003: 115, 219, 285; КДА: к. 92; Панькевич 1938: 450; ОКДА III: к. 33], лемк. *hurda* [SŁ: 57]; пол. діал. *hurda* [Stieber, Hrabec 1974: 180–181; SW VII: 345, 789], слц., чес. *urda*, болг. *урда* [БРС: 681; Дзендзелівський 1965: 84].

Зафіксовано деривати *вурдитис'а(і,у)* 'киснути; скипатися, зсідатися під час кип'ятіння (про молоко)', 'зсідатися (~)', *звурдити* 'перетворити молоко на сир', *вурд'анка* 'молоко, яке скипілося', 'ложка'.

М. Грицак зафіксував лексеми *бу'гаївурда*, *бу'гайка* 'вурда зі сколотин', відомі й у закарпатських говірках (83) [Грицак 2008: 182; Дзендзелівський 1965: 84].

2.8.1.2. Назви сироватки. Значення 'рідина, яка виділяється під час згортання молока та утворення з нього кислого молока і сиру' репрезентована в гуцульських говірках низкою найменувань: *сироватка* (*си(і)-рватка*), *жен'тиц'а*, *жинти'чак*, *зер*, *неварка*, *неварок*, *в'ідварок*, *п'рорварок*, *п'рорварка*, *зварниц'а*, *квасни'на*, *квасниц'а*, *сербанка*, *п'ідбузе^(w)-н'і*, *п'ідбузина*, *пра'жин'и*, *ц'ваїка* (див.: картосхему 15) [ЛАНД: к. 166; ОКДА III: кк. 29, 30, 31, 34; нм. 18].

Варіант літературного слова *сирóватка* — *си(і)р(о)ватка* — відома здебільшого як паралельна назва, яку вживають на позначення цього поняття; пор: лемк. *serwatka* [SŁ: 155]; пол. діал. *serwatka* 'тс.', слц. *srvátka*, чес. *serovátká*, болг. *сироватка* та ін. [SW VI: 76; SJP III: 189; Stieber, Hrabec 1974: 181; ЧУС II: 385; БРС: 640; Фасмер III: 816].

Для номінації цього поняття в говірках активно функціює лексема *жен'тиц'а*, яку характеризує широкий семантичний обсяг (див.: табл. 43), що сигналізує про наявність ДО 'сироватка з молока тварин різних біологічних родів', 'первинна сироватка, яку ще будуть переробляти': 'вторинна сироватка, яка не підлягає переробленню': *Жен'тицу с'тавили на во'гон' / дово'д'и'ле й'її до к'ип'їа'т'ін':а / нот'ім / йек це ўже зак'їпет' / ц'у перева'рену / си'рватку с'тави'ле ў бербе'ниццу / коло / ватри / во'на / робе*

³². Семантику викладено описово і не цілком зрозуміло, однак пор.: *руський* 'закарпатський' [Сабадош 2008: 325], *волоський* 'румунський'.

2.8. Назви продуктів тваринництва

так'е / ѝек квас/ тина напо|добу |оцту// |але ѝї'її |можна |було |нав'іт' |ни^ете було// молоко за|кепет/ ѝ к'ітл'і/ досе|пали |цейї |жен'тиц'і// вит'і- |найец'а |вурда (48); С'ц'іжуйут жен'т'ицу/ але гет не вили|вайут/ бо ѝ н'її ше |майут вар'у^ети |вурду (49); Жин'тец'і псам да|їут, |кози^е, |в'їц'і |пїут, та ї ше |робїї |вурду (7).

Назву фіксують регіональні джерела [Головацкий 1982: 542; Kolberg 1970 I: 132; Кайндль 2000: 89; Шухевич 1899–1908 II: 214; Календар гуцулский 1935: 136; Brzezina 1992: 141; Janów 2001: 290; Жегуц, Піпаш 2001: 55; Піпаш, Галас 2005: 55; Негрич 2008: 70; БГ: 78–79]. М. Грицак занотував у с. Росішка дериват *жсинтичак* ‘сироватка’: *Жинтичак — тото жсинтиц'а з б'удза, коли с'а жсинтуїе* (83) [Грицак 2008: 184].

Ареал поширення назви продовжується в суміжних карпатоукраїнських говірках [ОКДА III: кк. 29, 30; ЛАЗО II: к. 170; КГ; Онишкевич 1984 I: 252; СБГ: 115–116; Панькевич 1938: 544]; пор.: лемк. *żentycia, żentica* ‘сироватка з овечого або коров'ячого молока’ [SL: 155; Верхратський 1912: 413]; пол. *żętycia, żentyca, żyntycza*, слц. *žinčica*, чes. *žijica* ‘тс.’ [SJP VIII: 709; Stieber, Hrabec 1974: 181; VSRS VI: 210; Дзендзелівський 1965: 85, 86]. Дослідники визначають номен як загальнокарпатський [Клепикова 1974^а: 124–133; Клепикова 1971: 311–318; Дзендзелівський 1965: 85; Кобилянський 1928: 82; БГ: 22; СБГ: 111–112, 115–116; Сабадош 2008: 84]. Семантику лексеми відображають карти атласів LАHD [к.166], КДА [к.93], ЛАЗО [II: к.170], ОКДА [III: к. 34].

Таблиця 43

Номер моделі	Семантична структура лексеми <i>жен'тиц'а</i>				Говірки
	Сироватка з овечого молока	Сироватка з коров'ячого молока	Сироватка первинна	Сироватка вторинна	
1	+	+	+	+	30, 31, 43, 55, 70, 77
2	+	+	+		067, 87, 91
3	+	+			34-38
4	+		+		4, 28, 33, 49, 56, 92, 94, 97
5	+				17, 31, 45, 48, 50, 63, 64, 82, 96
6		+			5
7				+	7, 66

Примітка. Відзначено варіанти *же^(о)н'ти^(о)ц'і* (4, 5, 7, 30, 31, 33, 45, 56, 66, 77), *жен'т'ица* || *жсин'тица* (48, 49), *жси^(о)н'тица* (92, 97).

Лексему *жер* ‘сироватка’, ‘рідина, яка виділяється на поверхні кислого молока’ відзначено в усьому гуцульському ареалі [ОКДА III: к. 35; КДА:

к.95; ЛАЗО II: к.170 (Рахівський район), ЛАНД: к. 166]: *зер* (б.н.п.), *зер'* (53), *зер* (42), *за^р* (45, 49, 56, 59, 63, 66), *за^р* (36) та ін. Часто інформатори не уточнюють, яка саме це сироватка (первинна чи вторинна; з овечого або коров'ячого молока): *Из дзе^ру ва^{ри}'т вурду, дзер з-н'ід вурди, то ўже да^{је} с'вин'ам* (97) [Павлюк, Робчук 2003: 395].

Відзначено деривати: *з(з)ер'іўніі* 'який стосується дзе^ру', *з(е)р'і-ти* 'киснути (про молоко)', *з'з(ер)іти* 'скиснути (про молоко)', 'виділити сироватку'. Фіксують лексему етнографічні та лексикографічні регіональні джерела [Мосора 1885–1896: 36 (*джер*, *дзир*, *джер*); Шухевич 1899–1908 II: 213; V: 284; Мандибуря 1978: 72; Головацкий 1982: 512, 514 (*джер*); ГГ: 58; Janów 2001: 51; Жегуц, Піпаш 2001: 48; Піпаш, Галас 2005: 47; Негрич 2008: 62; Лесюк 2008: 92; Павлюк, Робчук 2003: 96]. З аналогічним чи близьким значенням слово *зер* функціює в інших карпатоукраїнських говірках [Онишкевич 1984 I: 212; Кміт 1934–1939: 59; СБГ: 93, 162; III: 63; Горбач 1993⁶: 337; КГ; Дзендзелівський 1965: 84; Павлюк, Робчук 2003: 222, 276]; пор. теж: пол. діал. *dzer* 'посудина для молока', слц. *dzer* 'посудина для сироватки' [SW I: 630; Дзендзелівський 1965: 84; Клепикова 1974^a: 133–138].

На позначення первинної сироватки відзначено також низку девербативів із коренем *-вар-*, зокрема *неварка* (5, 53, 70, 74, 75, 77, 83) [Грицак 2008: 182; Дзендзелівський 1965: 83; ОКДА III: к. 29; пор.: Желехівський, Недільський 1885–1886 I: 502], *неварок*, *в'ідварок*, *п'рварок*, *п'рварка* [Грицак 2008: 182; КГ], *з'варниц'а* 'сироватка з коров'ячого молока' (80 (|| *зер*)) [ЛАЗО II: к.170 (ком.)], 'сироватка з *вурди*' (83) [Грицак 2008: 182]: *Тотá жинтіц'а, шо з неіі вурду провар'уіут — неварка. Неварка, наварка с'а зве тотá жинтіц'а, йак вібере будз* (83) [Грицак 2008: 182]; пор.: закарп. *nevarka* 'первинна сироватка' [Панькевич 1938: 544]; пол. діал. *lewarka*, *zwarnica* 'нижня частина сироватки, непридатна до вжитку' [Stieber, Hrabec 1974: 181; Клепикова 1974^a: 138–142].

Спорадично засвідчено спільнокореневі назви *квасни'на* 'сироватка' (14, 30, 31) [ЛАНД: к. 166; Негрич 2008: 90] і *квасниц'а* 'тс.' (3, 38), ареал поширення яких продовжується в бойківських і закарпатських говірках [Дзендзелівський 1965: 84; Онишкевич 1984 I: 345; Сабадош 2008: 140].

Лексема *сербанка* okazіонально зафіксована із семантикою 'вторинна овеча сироватка' (43) [ОКДА III: к. 29]. Відомі й інші значення слова — 'звурджене молоко' (64), 'страва із сироватки й овечого сиру' (4, 45, 80) [ГГ: 169], 'рідкий суп (переважно без м'яса)' (5); пор.: гуц. *сёрбавка* 'вурда зі сироваткою' [Негрич 2008: 156].

Значення 'сироватка' репрезентують назви, відзначені okazіонально, зокрема *п'ідбу'зе(у)н'і* (28, 30, 31, 45, 67) [Негрич 2008: 133], *п'ідбу'зина*

2.8. Назви продуктів тваринництва

(83) [Грицак 2008: 182] і *ц'ваїка* (5). Я. Янів зафіксував назви *керліба* та *стретан* [Janów 2001: 94, 219], яких у сучасних говірках не виявлено.

2.8.1.3. Назви інших молокопродуктів

Значення 'кисле молоко (без закваски)' репрезентують деривати слів:

• **кислий** > *ки('i)с'л'а(е,и)к*; *кисле молоко* (див.: картосхему 16) [ЛАНД: к. 165]; складену назву *само(у)к('и(е"))ша('и)*. Регіональні джерела та словники фіксують лексеми *кіслек*, *кісленка*; *самокек* [Мосора 1885–1896: 66, 127], *кисляк* (*кисьльик*); *самокиша* [Коржинський 1894–1896: 11, 52; Шухевич 1899–1908 I: 141; II: 215; V: 292; Janów 2001: 112, 206; Піпаш, Галас 2005: 171; Негрич 2008: 92, 155; Лесюк 2008: 114]; пор.: гуц.-буков. (у Румунії) *к'іс'л'ик* 'тс.' [Павлюк, Робчук 2003: 464]; бойк. *кисле молоко* 'тс.' [ММАГ: 62]; бойк. *самокиша* 'тс.' [Онишкевич 1984 II: 202], закарп. (у Румунії) *саму'кыша* 'кисле молоко, із якого зібрано сметану' [Павлюк, Робчук 2003: 258, 283];

• **квасний** > *квас'н'ик*; *квас'не молоко*; пор.: *квас'н'ик*, *квас'ниці'а* 'закваска для молока' (48^a, 67, 92, 96) [ГГ: 74; Шухевич 1899–1908 I: 141; Janów 2001: 112; БГ: 78–79]. У гуцульських говірках відзначено дієслівні утворення *киснути*, *квас'н'ити* 'киснути (про молоко)', в основі яких споріднені слова — псл. **kysnati* і **kvasъ* [ЕСУМ II: 416, 438; Фасмер II: 218, 239, 240]; бойк. *квас'не*, *квас'не молоко* 'тс.' [ММАГ: 62], закарп. *квас'не молоко* 'тс.' [Сабадош 2008: 140];

• **густий** > *гус('л'і(а)нка*; *су'ра'гус'і(а)нка* [Грицак 2008: 166; Піпаш, Галас 2005: 41; Лесюк 2008: 96]: *Квасне віуче молоко — тото гус'ланка* (83) [Грицак 2008: 166].

На позначення спеціально заквашеного густого (перев. кип'яченого) молока функціє на Гуцульщині назва *гус'л'анка* (4, 8–10, 12, 17, 51, 54, 56, 59, 61, 63), *гусл'інка* (5, 25, 30, 31, 43, 49, 53, 55, 77), *гус'л'анка* || *гусл'інка* (33–39, 42, 48, 67), *гус'л'анка* || *гусл'інка* (83, 84), *гусл'інка* (87, 91, 94) [ГГ: 50; Janów 2001: 78; Грицак 2008: 166–167; Жегуц, Піпаш 2001: 43; Піпаш, Галас 2005: 41; Негрич 2008: 55; ОКДА III: к. 28]: *Гусл'інка — то квас'не молоко// на полони'н'і роб'иле/ к'еслого хот'ілоси// гр'іли молоко/ і пот'ом кл'али за'густу/ та'кого густого/ та і роб'иласи гусл'інка* (48). Слово фіксують давні регіональні джерела [Коржинський 1894–1896: 11; Мосора 1885–1896: 31; Головацкий 1982: 497; Кайндль 2000: 89; Шухевич 1899–1908 I: 141; II: 214; Brzezina 1992: 139; Мандибуря 1978: 83]. Назва відома в закарпатських, бойківських, буковинських говірках [Дзендзелівський 1965: 87; КГ; СБГ: 78], у говірках польської мови (як українізм) — *huślanka*, *huźlenka* [SW II: 66].

Мотиватором слугувало дієслово *гуслити* 'заквашувати кип'ячене молоко для *гуслянки*'; пор. теж: *загус*, *за'густа* 'кисле молоко, яке до-

дають у кип'ячене тепле молоко, щоб загусло', згуст 'залишок гуслянки на закваску' [КСГГ; 3А].

Залежно від того, із якого молока зроблено гуслянку — кип'яченого (пареного) чи сирого (солоткого), — на Рахівщині відзначено аналітичні номінації *парена гуслянка* : *сира гуслянка* (83) [Грицак 2008: 166; Дзендзелівський 1965: 87]. А на позначення свіжої гуслянки зафіксовано назву *солотка гуслянка* (48).

Цю семантичну мікрогрупу репрезентують також назви *н'р'е(а,у)тане молоко* 'кисле молоко, підігріте й заправлене сметаною або свіжим молоком' (3, 5, 12^a, 14, 25, 30, 31) [Janów 2001: 129; Негрич 2008: 147; Лесюк 2008: 115; ОКДА III: к. 28, 36; пор.: *н'р'атати* 'заквашувати молоко', 'робити сир' та ін.]; *роблене молоко* (26^a) [Janów 2001: 129], у буковинських говірках — *роблене молоко* 'гуслянка, ряжанка' [СБГ: 458].

Слово *серб'а'з'енка* 'напівкисле молоко' (70, 73, 78) відзначає Й. Дзендзелівський [Дзендзелівський 1965: 87]. Назва споріднена із *сербанка* (див.: вище). Відмінність основ *-серб'а'з-* і *-серб-* свідчить про можливість утворення слів від румунського дієслова *serbezi* 'прокиснути (про молоко тощо)'; хоч, імовірно, мотиватором назви є дієслово *сербати* 'хлебтати' (із псл. *sъrb, sьrb) [пор.: Дзендзелівський 1965: 87; Фасмер III: 604].

2.8.1.1.4. Назви, пов'язані із заквашуванням молока. Варіативність семантичної та формальної структури характерна для лексеми *г(к)л'е(а)г* (див.: табл. 43): *Тел'етко/ко'ли пр'іжетси у'м'іс'іц'у'н'іу'тора/і тої бурд'у'жок/шо йе/жу'лудок//то там/ко'ли во'но/аби н'іч'о ни йіло/там си нап'р'итуйе си'р та'к'иї'у'жу'лудку//і по'тому тої си'р в'іби'райетси по'н'іст'у'жолудчик се'фаїно вим'і'вайетс'е/сир вим'і'вайетс'е//і тот сир на'зад по'тому у'бурд'у'жок/і так даї'те зо'добру ж'мен'у'соли/і з н'іу'л'ітри молоко//і то у'с'о скла'даїете до ст'ропи і кладе'те над во'гн'у'а'би во'но си прибу'д'і'ло/і так/аби в'ін'в'ісох//так с тим'си'ром [...] //т'реба два'л'ітри во'ди перек'уп'і'т'ити/а'би перева'рилося/тог'ди цес бурд'у'жок пок'ласти у'цу'воду/цеї си'рок так роз'ім'н'ети/шо'би не'було н'і'где при'н'і'где н'і'їєкого д'робика/так йо'го роз'ім'н'ети т'реба//і по'том'разом с цим бурд'у'жком у'с'лоїк/і ту'воду/і це у'с'о/і цес бурд'у'жок пок'ласти у'се//і т'реба'цего'і'л'егу на п'їди'с'ек'л'і'т'р'і'у'молока сто'лову'ли'шку (48); Іл'ит си'робе з'р'и'ндзи тел'іч'о'ї'а'бо з'ж'і'н'еч'о'ї (97) [Павлюк, Робчук 2003: 354].*

Слово наводять дослідники Гуцульщини з тотожною чи близькою семантикою [Мосора 1885–1896: 32; Головацький 1982: 502, 503; Kolberg 1970 I: 135; Шухевич 1899–1908 II: 213; Кобилянський 1928: 83; Дзендзелівський 1965: 87–89; Онищук 1912^a: 152; Мандибуря 1978: 68–69; Клепикова 1974^a: 150–156; Грицак 2008: 168; Жегуц, Піпаш 2001: 73; Піпаш, Галас 2005: 79; Негрич 2008: 57; Лесюк 2008: 97; Павлюк, Робчук 2003: 354, 394]. Лексему *г(к)л'е(а)г* картографовано в КДА [к. 94], ОКДА [к. 38, 39].

2.8. Назви продуктів тваринництва

Таблиця 44

Номер моделі	Семантична структура лексеми <i>тл'ер</i>			Говірки
	Речовина, якою заквашують молоко (із висушеного шлунка теляти чи ягняти ³³)	Висушений або засолений шлунок теляти або ягняти, яким заквашують молоко	Заквашене за допомогою закваски (<i>тл'еру</i>) овече молоко	
1	+	+		3, 30, 31, 48, 55
2	+			28, 33, 45, 49, 52, 53, 56, 66, 67, 70, 77, 83, 84, 87, 91, 92, 94
3		+		34-38, 97
4			+	96

Примітка. Відзначено варіанти *тл'ер* (88, 95), *кл'ер* (72, 77), *кл'ур* (83, 84), *кл'ек* (28, 66), *кл'ар* (82), *кл'ек* (51, 53, 63, 64); *тл'ер* || *тл'ур* || *тл'ек* (30, 43, 55, 87, 91, 94), *кл'ар* || *кл'ар* (70), *тл'ер* || *кл'ер* (67, 77).

Назва відома в усіх карпатоукраїнських говірках, а також у діалектах польської, чеської, словацької мов [Онишкевич 1984 I: 360; ММАГ: 94; SŁ: 65; AJDŁ III: k.112; Панькевич 1938: 544; СБГ: 84; БГ: 19; Дзендзелівський 1965: 87–89; КГ; Сабадош 2008: 145; SW II: 345; SWJP, 378; VSRS I: 834; КДА: к.94; Crâșnală 1938: 280–284; Клепикова 1974^а: 153].

Від *кл'ар* утворено низку похідних > *тл'етати*, *тл'ітати*, (з) *тл'еژی(у)ти* ‘заправляти молоко клягом’, *клетатис* і ‘зсідатися за допомогою клягу (про молоко)’, *к(т)л'а(е,у)танії*, (з) *тл'ежені* ‘заправлений клягом’, *кл'а(е)-говец* ‘посудина для виготовлення кислого молока’ [КСГГ; ЗА] тощо.

Здебільшого “кляг” виготовляють із шлунка теляти чи ягняти, рідше для цього використовують шлунки інших тварин, а також зрідка горілку, оцет. Залежно від матеріалу виготовлення на Рахівщині відзначено лексеми, мотивовані і назвами тварин: *тел'ачка*, *в'іучаник*, *коз'ачка*, *лошат'аник*, *н'с'ачаник*, *кот'ачаник*, *бур'с'учаник* (випадки практичного застосування *клягів* із шлунків собаки, kota, борсука невідомі), — і назвами інших матеріалів, зокрема *го'р'іучаник* ‘кляг із горілки’, *в'іцт'аник* ‘кляг з оцту’ (82, 83) [Грицак 2008: 168; КГ; Дзендзелівський 1965: 88; Мандибур 1978: 67].

За відсутності *клягу* гуцули використовують для заквашування молока кислу сироватку, до якої додають свіже молоко, на позначення такої сироватки зафіксовано номен *стри'гати* (48, 64, 67), походження якого невідоме.

Для номінації висушеного шлунка теляти чи ягняти, із якого виготовляють *кляг*, зафіксовано лексеми *ре(и)нза(і)* (7, 28, 30, 31, 43, 48, 49, 55,

33. Для приготування *клягу* підходить тільки шлунок (або частина шлунка) теляти чи ягняти, яке ще ссе.

67, 77, 87, 91, 96, 97), *р'е^анз'а^е* (70, 94), *ринз^и* (55) [ГТ: 163; Janów 2001: 204; Павлюк, Робчук 2003: 394; Піпаш, Галас 2005: 163; Негрич 2008: 150; ОКДА III: 40]: *Кл'ек — то риндз'і с'і ў нас називайі// то риндз'у ту/ бирут тил'е р'іжут/ мален'ке тил'е/ 'аби н'іч'ого ни йіло/ лиш молоко пил'о// йак ни с'тани того тил'ечого/ бирут йаг'н'е /йаг'н'ета с'і род'ім л'ітом// зараз йаг'н'е ўроди'т/ а ўни бирут за'р'іжут и с'того кл'ек/ с'того йаг'н'етка (7); Р'е^андза — то то/ шо сич'уг о'цеї/ ви^есушенїї/ а с'цеїї р'е^андзи робили тл'ег (48); Риндз'а на кл'ат м'ожє б'ути з тел'ате, з козі, з йаг'н'ате, лиш абї молодє б'уло. Шо с'є — з того б'удє риндз'а, ци к'от'а, ци пєс'а, ци бурс'уча (83) [Грицак 2008: 168].*

Слово фіксують регіональні дослідники [Мосора 1885–1896: 122; Коржинський 1894–1896: 48; Kolberg 1970 I: 135; Gregorowicz 1880: 27; Верхратський 1899, 1901: 79; Шухевич 1899–1908 II: 213; пор.: Мандибурра 1978: 67, 68]. У цьому ж значенні назва відома в бойківських говірках [Онишкевич 1984 II: 174], у лемківських [AJDŁ III: 113], у закарпатських [Сабадош 2008: 307]. Відзначено дериват *ринз'ух* у значеннях 'вичищений шлунок телятка, у якому зберігають кляг' (|| *ринз'а(и)*) 'шлунок теляти або ягняти' [КСГГ; Піпаш, Галас 2005: 163].

2.8.2. СП назв типів вовни. На позначення загального поняття 'вовна; густий волосяний покрив ссавців, переважно овець і кіз', а також 'волосяний покрив, стрижений або вичесаний із тварин, із якого виготовляють пряжу' функціє в усьому гуцульському ареалі слово *воўна*. Назва відома з XV ст. [СЛУМ IV: 138; ЕСУМ I: 412]. Лексема поширена в усій карпатській зоні: закарп. *воўна* [КГ; Дзензелівський 1959^а: 110; Павлюк, Робчук 2003: 142, 150], бойк. *мовна* [Онишкевич 1984 I: 448], лемк. *wonna* [SŁ: 143], пол. *wetna* [SW VIII: 503; SJP III: 629], слц. *vlna* [VSRS V: 413, 414; KSSJ: 804], чєс. *vlna* [ЧУС II: 514], болг. *вълна* [БРС: 81] тощо.

У Верховинському районі засвідчено лексему *руно* 'тс.' (48, 49, 61, 66), а на Рахівщині — *мох* 'тс.' [Піпаш, Галас 2005: 105].

У карпатському ареалі назви вовни чітко диференційовано за віком овець: *Йікшо йаг'н'а/ о'зимє йаг'н'а/ йікшо ўзим'і наро'дилосьи/ то 'самого л'і'єн'на/ то ўжє його тре пост'рич'и/ бо йо'му так 'душно/ то ц'а 'воўна називайєц'и м'і'ца/ а вит'ак ўжє д'руга/ на д'ругїї р'ік/ називайєц'и нати'ни'на// ўжє йароч'ка та'ка/ р'іч'на/ з р'іч'ноїї// а цє ўжє так'і стар'и/ то називайєц'и 'воўна/руно (48).*

На позначення вовни з ягняти, уперше зістриженої, найм'якшої, мовці активно вживають назву *м'і'ца* (б.н.п., окрім Рахівського району) [ГТ: 124; КСГГ; ЗА; пор.: ЛАНД: к. 112; АУМ II: к.292 (ком.), *м'і'цок* (4, 13, 20, 21, 30–32, 34, 37, 53, 83, 84) [Грицак 2008: 190; Жегуц, Піпаш 2001: 92; Піпаш, Галас 2005: 103]: *Воўна з йєг'н'ети — то йє м'і'цок (37); Ціла в'оўничка з йаг'н'ате молод'ого звєс'а м'і'цок (83) [Грицак 2008: 190].*

2.8. Назви продуктів тваринництва

Спорадично відзначено семантику ‘нестрижена вовна на ягнятах’ (43), ‘настриг вовни з одного ягняти’ (5), ‘вовна з молоді вівці’ (41). Слово зафіксоване в регіональних дослідженнях [Коржинський 1894–1896: 34; Gregorowicz 1880: 23; Мосора 1885–1896: 81; Огоновський 1879: 54; Kolberg 1970 I: 196; Шухевич 1899–1908 II: 196 (*мічка*); Janów 2001: 126]. Номен відомий у бойківських говірках — *м'їчок* ‘тс.’ [Онишкевич 1984 I: 446], буковинських — *м'їчка* ‘тс.’ [СБГ: 292], закарпатських — *м'їчок* ‘тс.’ [КГ; пор.: АУМ II: к.292 (ком.)]. У лемківських говірках на позначення цього поняття вживають назви *jahniaczka*, *jahniacza wowna* [SŁ: 59], а в закарпатських (на території Румунії) — *перша воўна* (що формує опозицію із *друга воўна*) [Павлюк, Робчук 2003: 286].

У досліджуваних говірках відоме слово *їарч'итина* ‘вовна з молоді вівці (твердіша, ніж *мічка*)’ (23, 28, 33, 53) [ГГ: 224; Janów 2001: 86], *їарчатина* (83) [Грицак 2008: 190], *їарчитина* (9, 10, 12, 17, 18, 23, 30–33, 59, 82) [ЛАНД: к. 113]: *Ціла воўна з їарки тогіднойі — їарчатина. З їарочок — їарчатина* (83) [Грицак 2008: 190]. Лексему засвідчено також зі семантикою ‘м'ясо молоді вівці’ [ГГ: 224, Грицак 2008: 206]. Географічне поширення репрезентантів цієї СМ зафіксовано в ЛАНД [к.133].

Значення ‘вовна із другої стрижки овець (1–1,5 річних овець, яких стрижуть навесні)’ репрезентує низка номінацій. Поширена назва *нат'и(е)н'ина* (3, 13, 30, 33, 34, 36, 37, 48, 49, 51, 54, 55, 56, 59, 63, 67, 96), *нат'ина* (30, 34–38, 43, 55, 67) [ГГ: 131; Janów 2001: 138; ЛАНД: к. 113; АУМ II: к. 292]: *П'ісл'а м'їчка з їарки — нат'инина* (37). У записках дослідників, у словниках наведено — *натинина* ‘тс.’ [Gregorowicz 1880: 23; Мосора 1885–1896: 88 (зі значенням ‘вовна з ягняти’), Коржинський 1894–1896: 37; Шухевич 1899–1908 II: 196; V: 288; Желехівський, Недільський 1885–1886 I: 496; Грінченко 1907–1909 II: 526].

Лексема *ту'шур* (*ту'ш'ір*) ‘тс.’ засвідчена в сучасних говірках спорадично (33, 43) [ГГ: 196], проте в минулому вона була широко відома на Гуцульщині [Коржинський 1894–1896: 56; Kolberg 1970 I: 176; Gregorowicz 1880: 28; Верхратський 1899, 1901: 72; Шухевич 1899–1908 II: 196; V: 294; Janów 2001: 243 (|| *ту'шира*)]. Відзначено деривати *туши* ‘(і)рати ‘стригти овець’, *тушерка* ‘коротка, підстрижена вовна для шиття кептарів’, *тушерувати* ‘скорочувати вовну на овечій шкірі’.

СМ назв вовни з дорослої вівці представляє лексема *руно*, що активно функціює в усіх обстежених говірках [пор.: ЛАНД: к. 111; АУМ II: 292; Грицак 2008: 189], *руна* (20, 26, 39, 41, 42).

Назва *руно* відома з пам'яток XVII ст. [КІС]. Відзначено цей номен у словниках усіх слов'янських мов [SW V: 772; SJP III: 136; KSSJ: 620; VSRS IV: 230; БРС: 588; Фасмер III: 518]. М. Фасмер вважає слово спорідненим із *рвати* [Фасмер III: 518]. На позначення цього поняття поши-

рена лексема *воўна* (34–38): *Йак йагн'е стріжут восе'ни/пл'ік'и — то перше йе м'іц'ка/а в'ідтак т'і са'м'і йагн'ета стріжут навес'ні — то то ўже на'т'ина/а на д'ругі р'ік — то ўже та'ки воўна* (36).

Руно також позначає зістрижену з однієї дорослої вівці вовну, яка тримається вкупі, не розпадається (5, 9^a, 22, 23, 25, 27, 28, 33–39, 41, 42, 43, 45, 46, 48, 53, 65, 67, 83) [КСГГ; 3А; Janów 2001: 203; Грицак 2008: 189; Піпаш, Галас 2005: 169]: *Ў ц'ілому йак в'іўц'у обст'риг/то руно називайец':а/то воўна з одной в'іўц'і* (36); *Ц'іла з в'іўц'і воўна — руно/з одной в'іўц'і воўна* (37); *Це так т'реба ст'ричи в'іўцу/шо'би ус'а воўна/йак ви ост'ригли/аби во'но си т'римало 'купи//ви стриже'те/ви ўсе видвер'тайете/видвер'тайете/а кожда виўц'а во'на мае 'с'ірку/та'к'е/йек 'мило/лиш 'жоўте/на и'к'ір'і//ци'с'а 'с'ірка видрос'тайе у воўну/і коли ви стриже'те 'ножиц'емш/то 'ножиц'і іду'т 'попри са'му и'к'іру/а ци'с'а 'с'ірка ўс'а ли'ш'ейец':а у воўн'і/і во'но си т'римае 'купи//так шо йек це здо'мили/то 'тайак 'коўдру//і о'це си називае 'руно* (48); *Ціла воўна из стар'ойі стріжки зв'єс'а р'уно* (83) [Грицак 2008: 189].

На позначення кількості настриженої овечої вовни на Гуцульщині okazіонально засвідчено: *ст'рижка* (83) [Kolberg 1970 I: 196; див.: Желехівський, Недільський 1885–1886 II: 927], *наст'риг* (83) [Грицак 2008: 200, 201]; пор.: слц. *striž* 'тс.' [VSRС IV: 582; KSSJ: 684], а також *рунва* (8^a) [Janów 2001: 203], *туш'ура* (83, 84) [Піпаш, Галас 2005: 197].

Доповнюють цю СМ деривати лексеми *старий* > *старо'вина* (55, 83) [Грицак 2008: 191], *стар'ина* (67), *старо'вин:а воўна* (53). Назву наведено у словниках Є. Желехівського, С. Недільського і Б. Грінченка — *старина, старовина* 'тс.' [Желехівський, Недільський 1885–1886 II: 915; Грінченко 1907–1909 IV: 198 (із покликанням на І. Верхратського — пор.: Верхратський 1899, 1901: 66)]; пор.: лемк. *старовина* 'вовна старих овец' [Панцьо 2003: 243].

В обстежених говірках виявлено лексеми *с'нуза* || *де'гуза* (44), *шкaм* (*жсам*), *итим* (заст.) [Мосора 1885–1896: 153; Шухевич 1899–1908 II: 151; Janów 2001: 231, 289; ГГ: 220] із семантикою 'відходи в результаті чесання чи обробки вовни'; *'пиле'н'е* (48), *шкaм* || *шкaм'ут'а* (83) — 'дрібна вовна, яка випадає із р'уна': *Шкaм назива'ют дрібн'у воўну, шкaм'ут'а. Такá воўна, шо в'іпаде з р'уна* [Грицак 2008: 204]. У минулому лексему *шкaм* вживали зі значенням 'тонка вовна' [Мосора 1885–1896: 152; Огоновський 1879: 56; Желехівський, Недільський 1885–1886 II: 1091]; у сучасних гуцульських говірках *шкaм* 'відходи з вовни під час ткання', 'коротка вовна', 'дрібні ворсинки', 'пил' [ГГ: 216; Лесюк 2008: 127], пор.: буков., закарп. *итим* 'коротка вовна, що залишається після первинного обробітку чи після розчісування' [Павлюк, Робчук 2003: 142, 523; СБГ: 673].

2.8. Назви продуктів тваринництва

Варіювання лексем виявлено на фонетичному рівні (б^ри(и^е,е)н(д)з'^а, бу(н)з, ¹(в)урда, же(е^и,и)н'ти'^{(е,и)ц'а(і)}, (д)зе(а^е)р'^(з), ¹зус'^{л'і(а)нка, ки(і)с-}л'а(е,и)к, само^{к'}и(е^и)ш'^{а(і)}, г(к)л'^{(и)е(а)г(к)}, ¹ри(е)нз'^{а(е^и)}; ¹рун(в)о(а), нат'^{(и)е(і)тина, й}арч'^{і(а,и)тина}), словотвірному (близ'н'ук – близ'нец, ¹неварка – ¹виварка, ¹р'оварка – ¹р'оварок, ¹неварок – ¹в'ідварок – ¹р'оварок, ¹квасни'на – ¹квасниц'а; ¹м'ічка – ¹м'ічок, ¹старо¹вина – ¹стари'на, ¹ст¹рижка – ¹настриг), граматичному (п'ідбу¹зе^(и)н'і (мн.) – п'ідбу¹зина (одн.)) та ін.

Назви продуктів тваринництва утворено за такими словотвірними моделями:

- ⁽¹⁾(ан)ик-(-Ø): ¹в'іучаник, ло¹шат'аник, ¹п'с'ачаник, ко¹т'ачаник, бур¹с'учаник, го¹р'іучаник, ¹в'іцт'аник (подвійна мотивація);
- ⁽¹⁾(ан)к-(-⁽¹⁾(ен)к)-(-а): (ОД) ¹зус¹ланка, ¹сербанка, пра¹жанка, ¹м'ішанка, серба¹з'енка; (ОП) в'іу¹чанка, ¹в'існ'анка, ¹л'ітн'анка, о¹с'ін'анка;
- ⁽¹⁾(ач)к-(-а): (ОІ) те¹л'ачка, ко¹з'ачка (подвійна мотивація);
- ⁽¹⁾ак-(-Ø): (ОП) ки¹п'ак, ки¹сл'ак; (ОІ) жи¹нтичак;
- ец-(-Ø): оди¹нец, близ'нец;
- ⁽¹⁾ин⁽¹⁾-(-а,-и): (ОП) лу¹нч'ина, ¹квасни'на, ¹стари'на; (ОД) пра¹жин'и; на¹ти'нина, на¹т'ина;
- иц'⁽¹⁾-(-а): (ОП) ¹квасниц'а;
- к-(-а): (ОД) ¹неварка, ¹р'оварка, ¹виварка, ¹ст¹рижка;
- ок-(-Ø): (ОД) ¹неварок, ¹в'ідварок, ¹р'оварок;
- Ø-(-Ø): (ОД) ¹зазус, ¹настриг та ін.

Префіксально-суфіксальним способом утворено десубстантив п'ідбу¹зен'і (під-, -ен'^(-і,-а)).

Лексеми бу¹гайурда, шп'і¹р'ітукл'аг, само^{к'}иша є наслідком основоскладання.

Поява вторинних номенів с'нуза 'відходи під час чесання вовни' (пор.: рум. діал. *srižă* 'попіл'), мох 'вовна' — наслідок метафоризації на підставі подібності форми.

Серед аналітичних назв — субстантивні словосполучення: ¹ки¹рї сир, ¹кисле (квас'не) моло¹ко, ¹р'етане моло¹ко, ¹перша ¹вурда, ¹друга ¹вурда, ¹рус'ка ¹вурда, ¹волос'ка ¹вурда, ¹парена (си¹ра, солотка) ¹зус¹ланка, ¹в'існа (л'ітна) ¹брин¹за, ¹старо¹вин:а ¹воўна та ін.

Показово, що серед іншомовних запозичень — усі румунізми, а це свідчить про те, що румунського походження не тільки назви, а й поняття, які стосуються процесу сироваріння: б^ринз'а (рум. *brăză* 'бринза, сир', молд. брынзы 'тс.' [ЕСУМ I: 258; Кобилянський 1928: 71, 82; Кобилянський 1981: 50; Scheludko 1927: 128; Десницкая 1976^а: 16]), бу^з (рум. діал. *bulț* 'брила', 'грудка сиру' [ЕСУМ I: 278; Scheludko 1927: 128]), ¹(в)урда (рум. *urdă* 'солодкий овечий сир', молд. *urdă* 'тс.' [ЕСУМ I: 440;

Scheludko 1927: 129; Crânjală 1938: 405–407; Орел 1983: 211]), *жен'тиц'а* (очевидно, є зворотним запозиченням; рум. *jîntiță* 'осад сироватки із крупинками овечого сиру'; що виводять від псл. **žatica* 'віджата сироватка', похідне від *žeti*; пор.: *жинтувати* 'відтискати сироватку' < слов. *žeti* 'жати' [ЕСУМ II: 193; Scheludko 1927: 133; див.: Гриценко 1984*: 153]), *зер* (рум. *zer, zăr* 'сироватка' [ЕСУМ II: 59; Scheludko 1927: 132]), *г(к)л'ет* (рум. *chiag (cl'ag)* [ЕСУМ I: 531; Фасмер I: 418; Scheludko 1927: 130]), *ринз'а* (рум. *rîndză* 'живіт' [ЕСУМ V: 78; Scheludko 1927: 142; ГГ: 163]); *м'иц'ка* (рум. *miță* 'вовна з ягняти' [ЕСУМ III: 469]); *тушур* (рум. *tușină* 'вовна від обстрижених овець' [ЕСУМ V: 689; Scheludko 1927: 143]); *шкам* (рум. *scamă* 'тс.' [Scheludko 1927: 146]); *штим* (рум. *stîm* 'тс.' [Scheludko 1927: 146; Павлюк, Робчук 2003: 716]).

Назви продуктів виявляють такі мотиваційні зв'язки:

- тварина > продукт (*в'іўчанка, в'іўчаник, ко'з'ачка, бу'гайка, тел'ачка, ло'шат'аник, п'с'ачаник, ко'т'ачаник, бур'с'учаник; й'арч'ітина*);
- дія > продукт (*м'ішанка, неварка, в'ідварок, п'роварок, з'варниц'а, пра'жин'и; нати'нина, ст'рижка, настриг*);
- час > продукт (*в'існ'анка, л'ітн'анка, о'с'ін'анка; лунчина*);
- кількість > продукт (*оди'нец, двоїка*);
- якість > продукт (*кип'рак, мил'ак, квас'нина, квас'ниц'а, гусл'анка; старо'вина*);
- матеріал виготовлення > продукт (*зо'р'іўчаник, в'іцт'аник*).

Мотиваційні ознаки 'кількість', 'матеріал виготовлення' — характерні для гуцульських говірок.

Виявлено специфічні ДО, на підставі яких утворено типові для пастушої лексики гуцульського говору семантичні мікрогрупи, зокрема 'кількість надоїв молока (для виготовлення сиру)', 'час виготовлення (сиру)', 'спосіб виготовлення (сиру)', 'матеріал виготовлення (клягу)', 'кип'ячене / некип'ячене спеціально заквашене молоко'.

ЛСГ продуктів тваринництва пов'язана з назвами їжі (молокопродукти) та із ткацькою лексикою (види вовни).

2.9. Назви хвороб тварин

2.9.1. СП загальних назв хвороби в гуцульських говірках репрезентують номени *хво'роба (хо'роба), слаб'іст', бет'іг (бет'ега), бо'ла* 'неміч, слабість (людей і тварин)' (див.: картосхему 17) [КСГГ; ЗА; ГГ: 24, 28, 173, 202; Вакалюк 1974: 10; Janów 2001: 15, 26; Піпаш, Галас 2005: 12]. Лексеми *слаб'іст', слаби'на, бо'ла*, а також *па'д'іж, поше(р)ст', хво'рота* відомі також із семантикою 'пошесть на худобу; епідемія': *Та бу-*

2.9. Назви хвороб тварин

'вайе та'ке/па'д'іж бу'вайе//шо з'дохне/або йе/шо воўк бе'ре/хапа'не та і ро'зірве (48); *Раз на н'і, йак прійде пошерст', хворота та падут. Им бол'а — так берé гет* [Грицак 2008:118].

Українські писемні пам'ятки XVI–XVIII ст. відзначають назви *хвороба, слабость, бетегъ (бетюгъ)* на позначення загальної хвороби людей [КІС; Дидик-Меуш 2008: 131–133].

2.9.2. СП назв конкретних хвороб охоплює СМ назв інфекційних, внутрішніх, нервово-психічних та хірургічних хвороб.

2.9.2.1. Назви інфекційних хвороб

Одна з найпоширеніших хвороб овець (рідко кіз чи корів) — вертіж — інфекційна хвороба, яку викликають личинки стрічкового гельмінта, потрапляючи в мозок тварини. Однак, за спостереженнями пастухів, причини виникнення хвороби різні: черв, личинки якого *спасіють* вівці (ковтають разом із травою), гедзі, які відкладають свої личинки в носоглотковій пазусі тварин. У ветеринарії розрізняють вертячку (ценуроз) і псевдо-вертячку (естроз) [Довідник: 382, Дудаш 2002: 190], які мають майже однакові симптоми хвороби: загальна слабість, пригніченість, крутіння головою та чхання уночі, тому захворювання легко сплутати. Пастухи визначають, хвора вівця чи ні також по очах: *Мож знати, шо хворі, по очех. У котрої жи́ли черво́н'і ўвочех — то здорова. Ужé ус'о мотилі́чне. Нимá ўв очех н'і одної́ жи́лки черво́нної, лиш лій. Віўц'і, коли́ ни дуже́ дужі́, та ў нітку́ йдут. Коли́ йдут унітку́ — ойга́. Коли́ віўц'і здоро́ві, та йдут усі́ плóтом, йак гуси. Воўна л'ізе, йак мотилі́чна* [Грицак 2008: 118]. Після закінчення літнього випасу овець, пастухи перевіряли тварин, щоб уникнути епідемії: *Колі́ віўц'і заосену́йтс'а, та чін'а про́бу. Зарі́жут кіл'ка ове́ц та діўл'ас'а, ци зака́жён'і. Аж шо здоро́ві, та зиму́йе йіх, аж н'і, та попрóдаст та вірі́же* (83) [там само]³⁴.

На позначення цієї хвороби зафіксовано понад 20 назв, хоча, на жаль, фіксації дуже не регулярні. Це можна пояснити специфічністю групи лексики, небажанням інформаторів говорити про неприємні речі. Принагідно зазначу, що назв хвороб майже не фіксують давні регіональні джерела.

Отже, у досліджених говірках на позначення вертячки виявлено:

• слова, пов'язані з одним із симптомів хвороби — крутінням (вертінням) головою: *вер'т'а(и)чка, кру'т'ін'а* (84), *кру'т'іж(ш)* (69–73, 76, 85) [Вакалюк 2003: 308]; пор.: *кру'т'ек* 'вівця, хвора на мотиліцю', *в'іўц'и с'і к'рутит* 'про вівцю, хвору на мотиліцю', *кру'титис'і* 'захворіти на мотиліцю' [Негрич 2088: 101]; у словацьких говірках поширені спільно-

³⁴. Я. Подоляк зазначає, що у Словаччині, якщо помічали, що вівця заражена ("zbalamútená"), її різали, а голову спалювали, щоб не заразилися інші вівці [Podolák 1982: 64–65].

кореневі назви *vrtohlavec*, *vartoglava*, *ovca sa krúti*, *skrútená ovca*, *krúta-vina* [Podolák 1982: 64];

- вторинні номени, утворені внаслідок метонімічного перенесення ‘паразит, личинка (збудник хвороби) > хвороба’, а саме: *ч'ер'вак* (34–38), *чер'вак* (72, 84, 85), *чар'вак* (84), який також входить до складу словосполучень *чер'вак у голо'в'і* (8, 48, 84) [ЗА; Вакалюк 2003: 308; Мандибуря 1978: 149], *чер'вак у'нос'і* (73, 80), *чер'вак у'н'іздр'ах* (83): *Ч'ер'вак у'голо'в'і'//тоже спа'сала то// але то та'ка 'муха йе/ ца ли'ч'инка бре'де 'носом і то'ди процес розм'ножен' : і у'же у'мос'ку/ у' голо'в'і'// ка'зали в'і'у'ц'у скру'т'и'єло* (48); *Колі ві'у'ц'а ма'є чер'вака у'н'іздр'ах, та аж на но'ги ста'йе, колі ч'іхайе. Йа'кій ву'г'ра'к, та'кій и чер'ва'к у но'сі, лиш плес'к'оватий. Па'ру сли'з'ок ка'пну'є горі'ї'ку у' ніс, та чер'вака ві'гна'є* (83) [Грицак 2008: 127]; *хор'бак* (72) [Вакалюк 2003: 308; пор.: слц. діал. *ovca má červika*, *chrobák v hlave*, *chrobáki* [Podolák 1982: 63]], фонетична трансформа слова *хро'бак*; *гуселни'ц'а*³⁵ (84) [Вакалюк 2003: 308], діалектний варіант лексики *гусениця*;

- спільнокореневі лексики з коренем *-дур-*: *дур*, *дурка*, *дур'нец*, *дур'н'ак* (84), *дур'н'ачка* (71, 85, 85), *здур'ін'а*, *удур'ін'а* (84) [Janów 2001: 50; Вакалюк 2003: 308];

- описові назви *во'да у' голо'в'і* (84), *во'да ко'ло мо'зка* (74) [Вакалюк 2003: 308];

- варіанти слова *хро'пак* (70, 72), *хро'пак* (69, 71, 72) [там само], які також позначають іншу хворобу — копитну гниль (про це далі);

- поодинокі лексеми *жаб'ка* (85), мотивація якої затемнена;

Українські писемні пам'ятки XVI–XVIII ст. фіксують слово *простр'їл* у значенні ‘епілепсія (у людей)’ [Дидик-Меуш 2008: 323–324; Желехівський, Недільський 1885–1886 II: 779] (первинне значення ‘виліт кулі’, ‘рана’). Інформатори не можуть чітко визначити, яка саме це хвороба, пояснюючи назву описово: *Простр'ї'ї'у' шо к'рути'ц' : е за голо'во'ю* (37), *Na paszy je pawucz'ok zalenyj, jak chudoba spa'se, to si robyt prostr'il* (8) [Janów 2001: 186]. Я. Вакалюк наводить слово *простр'їл* у значенні ‘епілепсія’ (73, 84) [Вакалюк], однак, очевидно, тут ідеться про овечий вертіж, названий епілепсією за подібністю симптомів хвороби.

У всьому карпатському ареалі вертіж номінують фонетико-словотвірні варіанти слова *мотили'ця* [ЕСУМ III: 450; Brückner 1957: 345; Онишкевич 1984 I. 453; СБГ: 297; КГ; Сабадош 2008: 178; Rebuşarçă 1977: 43; SW II: 1051; БРС: 316]. Проте в обстежених говірках слово відоме спорадично *моте(е',у)'ли'ц'а* (53, 83, 84 (у н.пп. 1, 33, 65 слово зафіксоване зі значенням ‘хвороба овець’). Відомі деривати слова: *мотилич'н'ак* ‘сильні

³⁵. У деяких словах, які пропонує Я. Вакалюк, наголосів не подано.

2.9. Назви хвороб тварин

напади мотилиці', 'хвора на мотилицю вівця' (83) [Грицак 2008: 118], (за)мотиличитис'і '(за)хворіти на мотилицю', моти(е)личний 'хворий на мотилицю', моте(у)лична в'їў'а 'вівця, хвора на мотилицю' [КСГГ; ГГ: 126; Жегуц, Піпаш 2001: 73; Піпаш, Галас 2005: 62, 105].

Натомість у центральній частині Гуцульщини слово активно вживають на позначення інвазійної хвороби тварин (у ветеринарії відомий термін *фастіольоз* [Довідник: 292]), спричиненої паразитуванням личинок стрічкових черв'їв (розмножуються у вологій місцевості, переносники хвороби — слимаки), які, потрапляючи у шлунок, вражають внутрішні органи, найчастіше печінку [КСГГ; ЗА; Kolberg 1970 I: 177; Негрич 2008: 116]: *Мотилиц'а то переважно на п'єч'їнц'ї/ коли на 'багн'ї йє/ то та'ка зем'л'а/ на т'її тра'в'ї то йє "то"/ во'но си розмножуєє і так у п'єч'їнц'ї ходит по цих каналах// та'к'ї в'їў'ї зди'хайут (36); Та мотилиц'а йє скр'їз'/ у зрун'тах/ ц'а мотилиц'а 'маєє дужє ба'гато та'к'їх йа'їєц// ц'а мотилиц'а внутр'ї йє/ во'на ви'ходе на'зоўн'ї// ц'ї ли'ч'їнк'ї/ особливо/ де 'мокре/ де 'багна// ц'а ли'ч'їнка там ви'жу'ваєє і ростє у та'к'ї йє с'лимбуж'ї/ слимач'ки'/ йєк поди'витис'а/ та'ка тра'ва йє блискуч'а// і с'лимбуш со'б'ї їдет і робит та'ку/ пус'каєє с'л'у'ну та'ку сво'їу// а ц'ї ли'ч'їнк'ї тої мотилиц'ї їдут/ та ї прили'пайут до 'цейї с'л'у'ни// а в'їў'а це спа'сайє// це розмножуєєц:и у ш'лунку/ і так пере'ходе ў п'єч'їнку/ бо та мотилиц'а ў п'єч'їнц'ї си на'ходе/ і ў п'єч'їнц'ї про'ходе процес роз'множен'':а// там ц'ї йєїц'а си не'сут/ а 'дал'ї їде ў жо'лудок/ з жо'лудка на 'землу/ з:емли в'їў'а це спа'сайє/ і це та'к'її процес... (48); То та'ка йє мотилиц'а/ шо на'па'сайєтєс дес на 'багн'ї// так 'само і ў ко'рови йє та 'сама мотилиц'а (49); пор.: у діалектах словацької мови *motilice, ten-telica* 'інфекційна хвороба печінки овець' [Podolák 1982: 63]³⁶.*

Деякі пастухи вважають, що збудником хвороби є не личинки черв'їв, а болотна трав'яниста рослина, калюжниця, проковтнувши яку, вівці хворіли: *Це сп'їц'ї'їал'но ц'а моти'л'їуц'а ростє на 'поли/ та'к'єї лис'ток/ але там/ де горит во'гон'/ от ви/ напри'м 'їр/ у'к'єли ви там 'л'їса/ ск'лали на ст'ропу/ та ї запали'є/ зем'н'а ца в'єгор'їла/ та о'ца моти'л'їуц'а на о'цєх палєн'ї'їках/ то си називаєє/ ростєтє// і коли в'їў'а це с'паса/ так пред'єтаўтє/ йї'кїї це йє про'т'їу'їні лис'ток та'к'єї/ шо коли в'їў'а це с'паса/ це за'ходе' ў кроў/ а с'к'рови за'ходе ў п'єч'їнку і ў п'єч'їнц'ї це ожи'ваєє// і ста'їє п'росто/ йє'к'її лис'ток на зем'ни/ та'кїї ста'їє ў п'єч'їнц'ї/ і це ожи'ваєє/ і це пїє кроў/ і в'їў'а 'гине (48) [пор.: Негрич*

³⁶. У говірках карпатського регіону зафіксовано *мотиль* у значенні 'черв'як у голові овець', а в південнослов'янських мовах та їх діалектах слово позначає глиста-паразита, який розвивається в печінці вівці, і спричинювану ним хворобу: болг. *метїл*, мак. *метил*, срб. *мєтиљ* [ЕСУМ III: 450]

2008: 116]. У гудульських, бойківських та буковинських говірках слово *мотилиця* 'а (*мотелиця* 'а) позначає рослину (калюжницю чи мітлицю білу — *Agrostis alba* L.), яка, за народними уявленнями, спричинює хворобу овець *мотилицю* [Онищук 1912^а: 155; Онишкевич 1984 I: 453; СБГ: 297]. Однак такі припущення помилкові: не рослина шкодить вівцям, а личинки червів, які на ній знаходяться, адже росте вона у сприятливому для них вологому середовищі.

Назва *мотилиця* належить до праслов'янського лексичного фонду (псл. *motylica*) і походить від *motyľ* 'личинка метелика-гнойовика — паразита, який викликає хворобу овець'. Однак, як зазначають укладачі ЕСУ-Му, унаслідок деетимологізації зазнало вторинного зближення з *motati sq* 'мотатися (вертітися)' [ЕСУМ III: 450]. Щодо семантичної диференціації назви зазначу, що хоча *мотилиця* 'а позначає різні захворювання — голови (мозку) та печінки, однак вони пов'язані деякими симптомами і подібним перебігом хвороби (вертіж і псевдо-вертіж).

СР назв захворювань вимені, спричинених інфекцією, яка потрапляє здебільшого через дрібні поранення: *Коли доїлиси корови/ в'ї-йці/ і/ аби ніхт'їу не було// може стиналиє ніхт'ї гет// коли ви так іме-те так ніхт'ї/ зара робили ў діїках буби/ ран'ї// опар'ї казали/ ран'ї на в'їйці/ ах/ бо в'їйці/ у си доїло/ з:аду/ то йак ніхт'ї йе/ то наде'ретси/ то з'разу опар'ї си/ робе// йек і на ко'ровах* (48). У значенні 'рани на дійках' виявлено лексему *опар'ї* (48), 'струпи на дійках корів та овець' — *вогон'* (34–38, 48, 73, 76), *воген'* (83), *вогн'ї* (69–73, 84, 85): *Ўважайут пастухи/ аби молоко не капало ў ватру/ бо вогон' буде на діїках мар-жсин' і/ буби так' і на діїках ко'ровам ста'їат'* (36); *Ко'рова мала стру-пи/ йек молоко капнуло ў вогон'// зараз вогон' на діїках/ йекби це капнуло* (48); *Воген' уў о'вец — гнойанки то'ти на ме'ринд' ах// воген' маст' а шумом з молока* (83). У давнину і сьогодні досвідчені пастухи вірять, що хвороба пов'язана ще й із вербальною магією — замовляннями, скерованими на те, щоб корова чи вівця втратила молоко. Тому такими важливими у полонинському пастухуванні були й залишаються усталені ритуали та забобони [див.: Дзензелевський 1984; Podolák 1982: 66].

На позначення маститу, запалення вимені, відзначено назви: *икра* (30, 34, 43, 45, 55, 66, 67) [ГГ: 85; Janów 2001: 80]: *Икра — то коли дуж'е/ але тверде вимн'ї/ то це икра шч'е ў неї// а ўже колиє про'дойиш йї/ зробит'се мн'їке/ то ўже вимн'є* (48); *уров'їшч'є* (34–38, 43, 48, 55, 67): *Уров'їшч'є — це те/ шо вимн'є таке велике ў кор'їу та й ў о'вец* (37); *Уров'їшч'є і в'їйці/ а майе/ і ко'рова майе// ни кожда майе/ але кот-ра дуже добра в'їйці/ а то во'на майе/ але в'їйці/ а бир'ше ни бувайе/ три-ш'тири дн'у// і треба йї про'дойувати/ а ўс'о вид ніхт'їу* (48); *урин* (30, 31) [Негріч 2008: 173], *в'їмн'аниця* 'а (85) [Вакалюк 2003: 305]; *загар*

2.9. Назви хвороб тварин

(72, 83, 84, 84^a), *заг'ір* (72, 73, 76), *загора*, *загорен'анка* (84), *загор'уван'а* (72) [там само]; *мінка* (69–73, 83, 84, 84^a, 85) [там само: 306]; *сказ* (84), *скаже'ниці'а* (80, 83) [там само]; *хи'бачка* (69, 70) [там само]; *ко'рити'іце* (55, 66, 67); аналітичні назви *за'пал'ін'а* в'і'мн'а (72), *за'пал'ін'а ме'ринд'і* (84) [там само: 305].

Тварину із хворим вим'ям, яка дає молоко не на всі дійки або не дає зовсім, називають: *з'важена* (72), *надваже'н'ак* (83) [Грицак 2008: 26]; *мінка* (83) (пор.: буков. *мимка*, *мінка* 'тс.'; пол. діал. *тутка* 'тс.' [СБГ: 288–289; ще Желехівський, Недільський 1885–1886 I: 438]), *загоре'н'ак* 'тс.' (83) [Грицак 2008: 26], *у'ражена* (25). Значення 'пошкоджена дійка' репрезентують складні назви, компонентом яких є *д'ійка*, *до'йок* — *у'ражена(ій)*, *з'мамчений*, *сл'іпий* [КСГГ; ЗА; Вакалюк; Горбач 1997: 168]; пор.: марам. *скажений дойок* 'тс.' [Горбач 1993^a: 287].

СР назв захворювань кровоносної системи формують назви піроплазмозу — хвороби тварин, яку спричинюють найпростіші одноклітинні організми, переносником яких є кліщі, паразити еритроцитів крові. Діалектні назви захворювання виникли за тією ознакою, що хвора тварина виділяє криваву сечу: *кров'й(л)анка* (69–73, 84^a); *дуб'л'анка*³⁷ (84) [Вакалюк 2003: 306]; пор.: *дубле'ниця* 'корова, яка хворіла на сечокрів'я' (30, 43, 45, 55, 66, 67), *(за)дубити* (25, 30, 31, 34) [КСГГ; ЗА; Janów 2001: 49; Негрич 2008: 66, 73; Лесюк 2008: 99–100].

Серед назв інфекційних кишкових хвороб — *дристаўка* (30, 31, 71) [Негрич 2008: 65], зафіксована зі семантикою 'діарея; розлад функції травного тракту'; пор.: *задрістанка* 'вівця, яка має діарею' (83) [Грицак 2008: 31].

На позначення гострої інфекційної хвороби, лихоманки занотовано в обстежених говірках номінації: *бетеж'н'ак*, *по'ганка*, *про'пасниці'е*, *шелест'ниці'і* (37), *шелестни'ці'а* (65) (пор.: пол. *szelestnica* 'карбункул; антракс' [SW VII: 600]), *го'р'ачка* (74, 83–85) [Вакалюк 2003: 306]: *Йе бетеж'н'ак/ по'ганка/ кажут ше шелест'ниці'і/ шо т'реба кроў пус'кати// шо може захво'р'іти і до 'вечора ўже з неў по'р'едок; про'пасниці'е — це/ шо худо'бину тр'е'се* (37). Спорадично відзначено лексему *шелест'ниці'е* зі семантикою 'стан непритомності від удару (у корів)': *Шелест'ниці'е — то ў ко'роў бувайе/ це вид у'дару 'може бути/ во'на тер'і'айе 'памі'іт'* (48).

Назви *пропасниця*, *гарячка* функціують у сучасній українській мові; слово *горячка* відоме в українських пам'ятках від XVII ст. [СУМ II: 38; VIII: 251; СЛУМ VII: 46].

37. Гуц. *дубленийі* 'оброблений відваром із кори дерева', 'цеглястий, червоनावий, рудий' [ГГ: 64; Janów 2001: 48].

Серед назв хвороб шкіри та покривних поверхонь відзначено: *ли(е,і)шаї* (69–73, 84, 84^a), *ли(е)шаїї* (70, 84) [Вакалюк 2003: 304–305] ‘захворювання шкіри тварини, спричинене хвороботворними грибами’. Праслов’янське слово *lišái < *lixjъ*, що походить від *ліхъ ‘злий’ [ЕСУМ III: 252 (назва загальнослов’янська)]; пор.: *л'іх'ір'і* ‘рани на шкірі в овець та корів’: *Л'іх'ір'і'були/ і ў ко'роў'і'були і ў о'вец'//але л'іх'ір'і'ц'і си ро'би'ли ви'д' холоду// ко'ли засту'деласи ца в'іў'ца/ ци ко'рова/ то л'іх'ір'і'рани' та'к' і си ро'би'ли/ на ш'к'ір'і'// це називалоси л'іх'ір'і* (48).

Лексеми *кур'д'ук* (69–73), *кор'д'ук* (71, 72) відомі за значенням ‘виразка, поранення на язичку коня’; пор. також у бойківських говірках — *кордюк*, *корлюк*, *курлюх* [Онишкевич 1984 I: 377, 378, 297], у буковинських — *курдюк* [СБГ: 242], у закарпатських (марамороських) *кордюк*, *курдюх* ‘прищ на язичку у вівці, корови’ [Горбач 1993^a: 293, 345]; а також: пол. *kurdziel* ‘виразка або опух під язичком у тварин’, діал. *kurdiuk* ‘тс.’, чес. *kurděje* (мн.) ‘цинга’, слц. діал. *kurdzel* ‘виразка у худоби’ [ЕСУМ III: 152; Вгückner 1957: 283; SW II: 641]. Назву наводять словники — *кордюк* [Желехівський, Недільський 1885–1886 I: 365], *курдюк* ‘тс.’ [Грінченко 1907–1909 II: 329]. Етимологи вважають слово варіантом *курдель* ‘вид захворювання худоби; черв’як, якого вважають причиною цієї хвороби’ [Верхратський 1912: 430; Грінченко 1907–1909 II: 329], зараховуючи його до групи слів, етимологію яких визначити важко, хоча припускають можливість походження від псл. *kurdějъ* від *kurъ* ‘півень’ (пор.: пол. *kurzeja*, *kurzajka* ‘бородавка’) [ЕСУМ III: 152].

Назва *волос* (69–73, 83–85) і словосполучення з компонентом *во́лос* — *б'ілії'волос* (71), *волос жи'виї* (72, 73) — позначають захворювання шкіри, збудником якого є ниткоподібна мала нематода (черв); пор.: закарп. *живий волос* ‘тс.’ [КГ; Вакалюк 2003: 306].

Я. Янів зафіксував слово *волос* у значенні ‘ниткоподібний черв, який живе у воді і є збудником хвороби’ [Janów 2001: 261; пор.: Желехівський, Недільський 1885–1886 I: 119]: *Wolos jakby spyw, toby було wole* (1) [Janów 2001: 261]; пор.: *Їе та'к'е по'вір'а/ шо йак' н'і'ти во'ди і' ві'н'ити жи'виї'волос/ то' можут' ви'рости' воли* (5) [КСГГ].

Сучасні записи фіксують слово *воло'с'ін*: *У ле'ген'ох' було/ називалоси воло'с'ін/ це йе у во'д'і/ там/ де во'да' дуже' мален'ко' прот' і'кайе/ там/ де' мокра зем'н'а/ о'там йе воло'с'ін/ це та'ка' б'і'ла коро'тен'ка' н'і'точ'ка' у во'д'і/ гли'с'та/ називали/ так' маї'же/ йак' волос/ лиш' дуже' б'і'лен'ке/ і' ко'лли' в' іў'ца' п'їет' та' і' це' в' і'п'ї' так' це' за'ходе' ў' ле'ген'і/ ў' ле'ген'ох' си' розрос'тайе' і' може' це' розрос'ти' до' ш'іст' метр' іў'// то' так' ц'и'с'а' воло'с'ін' об'с'новувала' ле'ген'і/ шо' зати'с'кало/ шо' в' іў'ц'а' не' мала' п'рава' ди'хати/ во'на' мус'іла' ги'нути* (48). Однак ні *волос*, ні *воло'с'ін* не пов’язані із хворобою шкіри.

2.9. Назви хвороб тварин

Гірська, скелиста, кам'яниста місцевість є причиною того, що на ратицях овець утворюються тріщини, даючи доступ інфекції. Здебільшого причиною хвороби — копитної гнилі — є непідстрижені ратиці (необрубані *pánpírki*) в овець: *Пап'ірки т'реба кождої весни в'іуц'ом рубати [...] то тоже т'реба ўм'іти рубати/ аби не ўк'ети жи'вого ба'гато/ але са'мого к'інч'ика жи'вого// і коли в'іуц'а ходе/ а воно робиц'е та'к'уї на'б'іі там і затвердає/ і в'іуц'а не ме х'рамати/ а коли це не ўк'неш/ то міжду ратицями цими/ то називаласи гу'с'ін:ица/ та і називали хра'пак/ шо о'це си роби'ли рани' (48).*

На позначення інфекційного захворювання, т.зв. копитної гнилі, засвідчено низку назв, зокрема на Рахівщині: *др'а'пак*³⁸ (*др'аш'пак*) (72, 73, 83–85), *штр'а'пак* (69–73), (*на*) *пап'ірки*, *пап'ірканиц'а*, *пап'ірник* (72), *с(ш)ка'ла* (74, 83, 84; пор.: закарп. *шка'ла на лаб'і*), *на'б'іі* (83, 84), *муст'т(к) і(и,а)нка* (83, 84, 84^a, 85), *мосц'а'ниц'а*³⁹ (74) [Вакалюк 2003: 307].

На Косівщині поширені лексеми: *хро(а)пак* (34–38, 48), *гу'с'ін:ица*, *шпат* (48): *Межи пап'ірками йе такії хро'пак / роч'тул'уїе пап'ірки по середин'і йе та'ка д'ірочка і там йе хро'пак* (37); *Пап'ірок тре в'ідр'ізати/ аби буў р'іу'нен'к'уї/ п'равил'ноїї форми/ йек ч'ут'-ч'ут' за'коте/ та на'ступе на кам'інец'// то ўже д'уже бол'уч'е// і йек дес зах'рамає бир'ше/ йек'шо в'іуц'а бир'ше сто'її ў гру'зи* [болото. – Т. Я.]// *воно і ў ко'ш'ерах йе/ йік'шо йіх часто не пере'г'оржуйут на це св'іже м'ісце// о'ца хвороба си роби'т/ шпат називаєц'и* (48).

Найтиповіша з хірургічних патологій — кульгавість, чи хвороба колін овець, яка часто є наслідком копитної гнилі, бо *вид ч'его гнуї пап'ірок/ і в'іуц'а ўже то'ди ходе на кол'інках/ бо во'на ни годна ходи'ти// д'іста'вала кол'ін:ицу/ шо йіі но'ги в'іт кол'іна та йак видби'рало/ шо во'на ни могла ходи'те/ то хро'мак* (48).

Семантику 'кульгавість' репрезентує лексема *хромо'та* (83) — дери-ват *хромій* 'кульгавий' [Janów 2001: 27; Піпаш, Галас 2005: 213] (праслов'янське слово; з українського літературного вжитку вийшло, однак поширене в інших слов'янських мовах [Фасмер II: 277; Brückner 1957: 184; пор.: Грінченко 1907–1909 IV: 415]).

³⁸. Пор.: *дрáпати* 'дряпати; топтати, рити (землю)', *дряпáк* 'копито рогаатої худоби' [Желехівський, Недільський 1885–1886 I: 459]. Цікаво, що псл. *drapati* споріднене із гр. *δρῶλω* 'розбиваю, ламаю' [ЕСУМ II: 122].

³⁹. Походження слів не цілком зрозуміле. Можливо, вони утворені від *муст* 'гній', 'гноївка' [КСГГ; ГГ: 127], походження якого неясне [ЕСУМ III: 541]; пор.: *муст* 'гуща, бруд', *мусти* 'наповнювати брудом, гноївкою', 'топтати ногами' [Желехівський, Недільський 1885–1886 I: 459]; бойк. *муст* 'гноївка', 'мокрий сніг', *мосьцівка*, *муствка* 'гноївка', *мусти* 'гноїти' [Онишкевич 1984: 453, 457–458].

У досліджених говірках поширені назви кульгавої вівці (кози) *x'p'ímka* (67) [ГГ: 203], *xpo'man'a* (83) [Грицак 2008: 29], *xpo'mak* (45, 49, 64, 68), *xpo'mul'i* (30, 31, 34) [Janów 2001: 27; Негрич 2008: 179], *xpomaка* [Мосора 1885–1896: 148; Верхратський 1899, 1901: 77; Шухевич 1899–1908 V: 186; Janów 2001: 27]: *Хромак'е пас стрункар' // та це по ш'іст' / по с'ім о'вцу/ до дес'іт' / шо во'ни не' годн' і з в'іў'ц'ами хо'диту' / то во'ни ўже со-б' і' насли' коло с'тайі; Хромак'е стрункар' пас // хо'диў' / де най'рашч'а' паш'а' бо то ни' годен хо'диту' / це на кол'ін'ках ўс'о' / то шпат' цеї* (48); *Хромак'у/ то та'к' і в'іў'ц'и/ шо х'ромайт на' ногу/ гн'іі' межі пан'ірка-ми/ хромак'и х'іба' д'іти насли/ то' д'іт'ам пла'т'и'ли' (49); Хрома — тотó хромán'а. Тотó мно́го с'а трафл'а́е хрóмих стрі́жок, хромán' (83) [Грицак 2008: 29].*

І. Верхратський зафіксував у лемківських говірках *хромка*, *хрімка* 'хвороба копит' [Верхратський 1912: 479; теж Грінченко 1907–1909 IV: 415].

Зі значенням 'хвороба колін овець' засвідчено деривати від слова *коліно*: *ко'л'аниц'і* (72, 73, 83, 84), *ко'л'ін(:)иц'і* (70–73, 76, 84, 84*, 85), *ко'л'ін:ица* (48), *кол'іниці* (5), *кол'іниц'а* (84) [Вакалюк 2003: 307]; пор.: *п'іт'ко'л'ін:иц'і* 'хвороба овець' (83, 84) [Піпаш, Галас 2005: 140], *кол'іниці* 'хвороба свиней на передні ноги' (30, 31) [Негрич 2008: 96], *скол'іничитис'і* 'захворіти на колініці (про свиней)' [там само: 158; Лесюк 2008: 114]. Варіант *колінячка* 'хвороба ніг у овець і курей' наводить словник Є. Желехівського [Желехівський, Недільський 1885–1886 I: 358]. Спорадично відзначено аналітичну назву *бола на'ноги* (80) [Вакалюк].

Я. Вакалюк зафіксувала словотвірні варіанти *криву'л'ак* (84), *криў'л'ак* (74, 83–84*), *криў'н'ак* (69–73), *криўник* (72) [Вакалюк 2003: 307] на позначення рахіту, захворювання молодих тварин, яке пов'язане з порушенням обміну мінеральних речовин.

На позначення травми від укусу змії засвідчено назви *га'д'ачка* (85), *у'кушен':а* (73), *у'кус зм'ії* (76), *у'кус га'д'уки* (34–38). Лексеми *пора'жена*, *кусанка* вживають із семантикою 'вівця, яку вкусила змія': *Йак-шо у'кус га'д'уки/ то в'іў'ц'е' або пора'жена/ або' кусанка// во'на ўже до' доїки не на'леже/ але йе/ шо зди'хайе/ а йе/ шо н'е* (37); *Бу'вало/ шо га'д'а к'і'вала ми'н' і в'іў'ц'и/ і в'іў'ц'а до до'би' г'и'нула// кусанка/ ка'зали* (48).

Найпоширеніші захворювання органів дихання — пневмонія, легенева хвороба овець, астма й опух горла.

На позначення пневмонії відзначено в обстежених говірках словосполучення *за'пал'ін'а' легких* (69, 70, 73, 76, 84) [Вакалюк 2003: 305], що є діалектним відповідником медичного номена *запалення легень*.

Назви *вод'а'ниці'а* 'захворювання лімфатичної системи тварин' (37), *вод'а'ниці'і* 'хвороба овець, ознакою якої є утворення водяних пухирців на легенях' (83): *Вод'а'ниці'а/ йак в'іў'ци п'ід боро'доў' воли' / така' торба*

2.9. Назви хвороб тварин

з во'дойу/ во'на і ў сере'дин'і може 'мати 'воду/ 'також може о'гинути (37); ко'ли бул'баўки на 'лехких/ вод'а'ниц'і то'то (83). Відзначено назви: 'вод'авиі 'хворий на вод'яніцю (про вівцю)', 'вод'ава в'іў'а, 'вод'ав'і-ти 'бути хворим на вод'яніцю' [ЗА].

Значення 'задуха, астма' представляє лексема *диха'виц'а(и)* (72, 84), зафіксована на Рахівщині [Піпаш, Галас 2005: 48], однак деривати *диха'вичніі* 'хворий на *дихавіцю*', *диха'вичніі к'ін'* 'кінь, хворий на *дихавіцю*', *дихашлива* 'хвора вівця, яка має задишку' (37); пор.: буков. *дихавішний* 'хворий на розлад дихання' [СБГ: 95]. Слово фіксують медичні пам'ятки української мови XVI ст. [Дидик-Меуш 2008: 265–267].

Із семантикою 'грузьке місце з надмірно зволуженим ґрунтом, часто стоячою водою та вологолюбною рослинністю; болото' та 'захворювання горла овець — опух, що є наслідком випасання тварин пізно восени та взимку' засвідчено слово *болото* (34–38, 69–71, 73, 76, 84, 85), словосполучення *болото мо'розне* (72): *Восени/ йак мо'роз/ нап'а'сец':а болото з мо'розами/ то 'пухне 'горло/ болото* [назва хвороби. — Т.Я.] *си з'робит/ то с'коро зди'хайе* (36). Номені засвідчують наявність ДО 'час захворювання тварин'.

Спорадично зафіксовано назви хвороб шлунка: *золот'ник* 'хвороба черевної порожнини' (28^a, 34) [Janów 2001: 285; див.: Мойсієнко 2003: 146–148]; *жолудок* 'захворювання, викликане тим, що ягнята через брак мінеральних речовин поїдають вовну, унаслідок чого забивається шлунок' (74) [Вакалюк 2003: 304]. Обидві назви утворено за метонімією моделлю 'внутрішній орган (шлунок) > хвороба'; *не'рейід, пере'йіден'а* 'хвороба шлунка овець через неправильне годування' (84) [там само].

2.9.3. Назви паразитів тварин. Засвідчені номінації позначають власне паразитів, а не хвороби, які вони спричиняють, тому виділяємо їх в окрему мікрогрупу. Назви формують дві СМ назв внутрішніх і зовнішніх паразитів.

До внутрішніх кишкових паразитів належать глисти (круглі глисти), вид ниткоподібних черв'яків, на позначення яких використано загальнослов'янську назву *глист'ти* (69–73, 76, 84).

Серед зовнішніх паразитів, які живуть на шкірі овець, — два види вошей. Великі овечі воші називають *ка'пуш'і(а)* (5, 30, 33–38, 43, 45, 48, 48^a, 49, 53, 55, 66, 67, 70, 77, 83, 84, 96), *капуш'і* (46) [ГГ: 90; Janów 2001: 91; Грицак 2008: 127; Жеґуц, Піпаш 2001: 68; Негрич 2008: 89]; *С'єго л'і-та т'ілко бу'ло капуш' у й'агн'ат, шо чорн'і'лос'а* (83) [Грицак 2008: там само]; пор.: закарп. (марам.) *ка'пуша* [КГ; Горбач 1993^a: 294; Rebuşarşă 1977: 31], буков.-покут. *капуша* 'тс.' [Горбач 1993^b: 343]; болг. діал. *капуш* 'кліщ', срб. *кѡпуша* 'овечий кліщ' [ЕСУМ II: 379].

Вошей, які паразитують на великій рогатій худобі і на вівцях, номінують слова *вош* (83) [Грицак 2008: 127], *вуша* (48): *В'їуц'і ше ї вуши мали// називали капуш'і і та'ки вуши// капуш'і — то ч'орн'і велик'і/а вуши — др'іб'нен'к'і жоўт'і* (48); *Ув овец вуши такі жоўт'і, йак и ў маржін. Але вуши máло присідайт віуц'і, май біл'ше капуші* (83) [там само]; пор.: бойк. *вош* 'тс.', *вошал'* 'кінська воша' [Онишкевич 1984 I: 148]. Лексема відома всім слов'янським мовам [ЕСУМ I: 431].

Із аналогією семантикою зафіксовано лексему *кл'ішч* (69–73, 83) [Грицак 2008: 127], яка поширена в закарпатських, лемківських говірках [КГ; SŁ: 65]; в інших слов'янських мовах [пор.: ЕСУМ II: 463].

Із семантикою 'овеча вовна, яка містить паразити', в обстежених говірках зафіксовано назви *капушанка* (34–38, 83); *кл'ішчанка*, *кл'ішчана* *воўна* (83); *о'паристі* 'заражений кліщами (про худобу)' [Піпаш, Галас 2005: 125].

Назви хвороб тварин характеризує формальна варіативність у гуцульських говірках, зокрема фонетична (*х(в)ороба*, *бе'т'іг(х)*, *ч'е(а)р'вак*, *шелест'ни(и)ц'і(а)*, *кол'а(і)н(і)ц'і(а)*, *мо'ти(е)лиц'а*, *ку(о)р-д'ук*, *прост'р'іл(ї)*, *мус'т(к)і(и,а)нка*); словотвірна (*кру'т'ін'а* – *кру'т'іж*, *дур' – дурка* – *дур'нец* – *дурн'ак* – *здур'ін'а* – *удур'ін'а*, *пап'ір'каниц'а* – *па'н'ір'ник*, *криу'н'ак* – *криу'ник*), граматична (категорія числа: *ли'шаї* – *лишаїї*, *во'гон'* – *во'н'і*; категорія роду: *бе'т'іг* – *бе'тега*).

Із погляду способів словотворення для аналізованих номенів характерна різноманітність. Чисельну групу становлять прості назви, утворені суфіксальним способом. Виявлено словотвірні типи назв із суфіксами:

-**(ан)иц'**-(-а): (ОІ) *в'імн'аниц'а*, *пап'ір'каниц'а*;

-**аўк**-(-а): (ОД) *др'истаўка*;

-**(н')ак**-(-Ø): (ОП) *бетеж'н'ак*, *мотилич'н'ак*, *дур'н'ак*, *криу'н'ак*;

-**(')ачк**-(-а): (ОІ) *хи'бачка*, *га'д'ачка*; (ОД) *вер'т'ачка*;

-**ен'**(-):(-а): (ОД) *у'кушен':а*, *пере'їден'а*;

-**иц'**-(-а,-і,-у): (ОІ) *моте'лиц'а*, *кол'і'ниц'а(і)*; (ОП) *дихавиц'а*, *скаже'ни-ц'а*, *вод'а'ниц'а(і)*;

-**іж**-(-Ø): (ОД) *па'д'іж*, *кру'т'іж*;

-**ї**-(-Ø): (ОД) *на'б'її*;

-**ін'**-(-а): (ОД) *кру'т'ін'а*, *удур'ін'а*, *здур'ін'а*;

-**к**-(-а): (ОП) *по'ганка*, *гор'ачка*; *кров'їанка*, *дубл'анка*; (ОІ) *дурка*;

-**к**-(-Ø): (ОД) *др'а'пак*;

-**ниц'**-(-а): (ОД) *про'пасниц'а*, *шелест'ниц'і*;

-**от**-(-а): (ОП) *хворо'та*, *хромо'та*;

-**Ø**-(-Ø): (ОД) *зага(і)р*, *сказ*, *прост'р'іл(ї)*, *пе'рейід* та ін.

Синтаксичним способом утворені назви хвороб: *чер'вак у голо'в'і*, *чер'вак у нос'і*, *чер'вак ў н'іздр'ах*, *во'да ў голо'в'і*, *водá коло мóзка*, за-

2.10. Назви пастушого календарного циклу

пал'ін'а *в'імн'а*, *запал'ін'а* *ме'ринд'і*, *запал'ін'а* *легких*, *бола на ноги*, що вказують на локалізацію захворювання, а також *болото мо'рзне* — на ознаку, *укус зм'її*, *укус гад'уки* — на суб'єкт.

Метафоричним перенесенням зумовлена поява вторинних номенів *вогонь*, *прост'р'іл(ь)* (за формальною подібністю), за допомогою метонімізації утворено *чер'вак*, *хор'бак* ('паразит' > 'хвороба'), *икра*, *золот'ник*, *жолудок*, *пап'ірки* ('частина тіла' > 'хвороба'), *минка* ('хвора тварина' > 'хвороба'), *болото* ('місце' > 'хвороба'). Назва *волос* є наслідком подвійного перенесення — метафоричного за зовнішньою подібністю і метонімічного ('паразит' < 'хвороба'); пор.: теж *б'ілий волос*, *живий волос*.

ЛСГ містить невелику кількість іншомовних запозичень, а саме:

• унгаризми: *бет'іг*, *бет'ега* (уг. *beteg* 'хворий', уг. діал. *beteg* 'хвороба, недуг'; П. Лизанець зазначає, що "мадяризми в такому фонетичному оформленні могли ввійти в українські говори тільки в давньоугорський період" [Лизанець 1976: 63; ЕСУМ I: 56]);

• румунізми: *капуш'і* (*капуша*) (рум. *săruișă* 'овечий кліщ' [ЕСУМ II: 379; Scheludko 1927: 134; Crânjală 1938: 438; Корчмарь 1989: 125]), *минка* (рум. заст. *tapcă* 'брак, відсутність', рум. діал. *tîncă* 'яка не має, якій бракує' [ЕСУМ III: 461]).

Назви хвороб утворені за такими мотиваційними моделями:

• дія > хвороба: *па'д'іж*, *укушен'а*, *др'а'пак*, *верт'ачка*, *крут'ін'а*, *загар*, *загор'уван'а*, *сказ*, *прост'р'іл*, *дриста'йка*, *наб'її*, *перейід*, *перейіден'а*;

• ознака > хвороба: *слаб'іст'*, *х(в)о'роба*, *хворо'та*, *хромо'та*, *по'ганка*, *гор'ачка*, *дубл'анка*, *кров'їанка*, *вод'а'ниц'а*;

• частина тіла > хвороба: *кол'іниц'і*, *в'імн'аниц'а*, *пап'ір'каниц'а*;

• тварина (причина хвороби) > хвороба: *гад'ачка*;

• місце > хвороба: *болото*, *хропак* (імовірно, від поширеного в гуцульських говірках слова *хр'апа* 'замерзла або зашкарубла земля' [КСГГ]).

Аналізовані медичні номені інколи виступають мотиваторами назв хворих тварин — *надваже'н'ак*, *минка*, *загоре'н'ак*, *задр'истанка*, *дубле'ниц'а*, *хр'імка*, *хропак*; *з'важсена*, *у'ражсена*, *дихашлива*; *моте(и)лична* *в'їу'а*, *вод'ава* *в'їу'а* (особливості творення та мотивації цих лексем наведено у висновках до розділу 2.1); а також назв вовни, яка містить паразити, — *капушанка*; *кл'іш'чанка*, *кл'іш'чана* *во'уна*.

2.10. Назви пастушого календарного циклу

Традиційне гірське пастухування сприяло витворенню специфічних обрядів і звичаїв, які є невід'ємною частиною плану вираження духовної культури. Досліджуючи його номінації зазвичай маємо справу зі сучасними словесними текстами, описами народних обрядів чи вірувань,

послугуємося давніми записами етнографів, які необхідні для діахронного аналізу назв. Важливі критерії опису — повнота й точність змісту, послідовність і характер виконуваних в обряді дій, роль і поведінка учасників обряду, значення атрибутів, просторові й часові умови обряду, а також репрезентація обрядової дійсності засобами діалектної мови. Лінгвіст, недостатньо володіючи етнографічним матеріалом, не може всебічно проаналізувати обрядову лексику, яка фактично водночас належить і мові, і культурі, а тому її необхідно вивчати системно, із позиції комплексного етнолінгвістичного підходу [Толстая 1989: 215–216].

Обряди, пов'язані з пастухуванням, є особливими, специфічними, оскільки ґрунтуються на реальних побутових процесах. Зокрема весняний вигін худоби, а тим паче перегін його на гірські пасовища — дуже складна технічна процедура, важливий момент у структурі скотарського господарювання (наймання пастухів, укладання договорів, угод між пастухами та власниками худоби про розподіл молочної продукції тощо). Мета і значення скотарських обрядів — збільшити плодovitість худоби, оберегти її від хвороб і хижаків.

У гуцульських говірках назви на позначення реалій побуту та духовної культури пастухів формують дві групи: назви основних пастуших обрядів і звичаїв (*хід полонинський, мішінє, розлучіне, міра* та ін.) та часових понять, деривати назв пір року (*весно́ванє, літо́ванє, осенóванє, зимóванє*)⁴⁰, що репрезентують циклічність пастушого календаря й розкривають значення в ньому кожної пори року.

2.10.1. Назви пастуших обрядів і звичаїв

2.10.1.1. Назви полонинського ходу. Календарний рік пастушого життя розпочинає полонинський хід, який часто пов'язують зі святом Юрієм, патроном вівчарів і худоби [Сеньків 1995: 116]. Це свято стосується не тільки одного дня (6 травня), а вказує на конкретний часовий відтинок — переважно середина травня (час виходу залежить насамперед від погодних умов): *X'íd' polo'ninck' i'í' zachi'najesi na t'rajni* (45); *X'íd' polo'ninck' ki' i' je des' priblizno 'pered Mi'koli/ do d'vaцит' d'rugogo t'rajn' a* (36); *X'íd' polo'ninck' i' i' zbi'rajutци на polo'ни'ни ў t'rajни 'm'ic'eu' i' / des' dva'ц' 'etogo/ в'ic' 'im'naц' 'itogo/ d'vaцит' ' n'jetogo/ ota'k' i' 'ч'исла же'нут// коли поте'л' i'je 'фаіно/ 'паша i'є/ коли i'є на шо з'на'ти* (48); *X'íd' polo'ninck' i' i' про'ходит у t'ра'ўн' i' / не на 'Йур' i'ia/ a 'n'ic' l' a 'Йур' i'ii у два 'тижн' i' / у 'т'ижден' (49); *Голос трембіт по селах вітайє**

⁴⁰. У гуцулів кожна пора року має свого канонізованого святого: св. Юрій є прокровителем весни, св. Петро — літа, св. Дмитро — осені і св. Микола — зими, зрештою, і пастуші обряди виходу на гірські пасовища та повернення із полонин пов'язані із великими чи невеликими церковними святами: *'Йур' i' / Ил' i' — то ма'л' i' c' в' im'ц' i' (6).*

2.10. Назви пастушого календарного циклу

Йури́а аж до ходу полонинського [Календар гуцулский 1935: 66]. День святого Юрія вважали початком пастушого року не лише українці, а й інші слов'яни: росіяни, білоруси [Соколова 1979: 155–184; Мехнецова 2001: 194], болгари, серби, македонці [Колева 1981: 108], а також румуни й угорці [Календарные обычаи 1977: 197]. У західних слов'ян перший вигін худоби відбувається під час святкування Дня Святого Духа (десять днів після Вознесіння) [там само: 35].

Перший вигін худоби на Гуцульщині — складне за структурою обрядове дійство, що розпадається на низку автономних ритуалів, “само-стійних фрагментів обряду за формою і значенням” [Толстая 1982: 73]: приготування пастушої зупинки до літування, таврування овець (ставлення міток-знаків власності на вухах овець), запалювання *живо́ї ва́три*, обрядовий вигін худоби, доїння на *міру*): *В'і́ч'е'р'і іш'ли на поло'нину// іш'ли по два дн'і/ по три дн'і/ но'гами/ бо це поло'нина да'леко// ну зв'і'ц:и з'і сто пй'ди'с'ет' к'і'лометр'і'ю// бо то так ни 'було/ йек те'пер/ поса'дили ко'рову ў ма'шину та і по'везли/ та'кого ни 'було// то т'реба 'було но'гами три дн'і йти// но'гами// з в'і'ц'ами// пого'н'или 'в'і'ц'і ўже на поло'нину/ а ў т'м'и'жден' ўже за 'ними з'нали ўже ко'рови* (49). Деякі архаїчні ритуальні дії сьогодні втрачено (пастухи шмагали тварин різками, прив'язували червону стрічку худобі до хвоста, щоб оберегти від уроків, переганяли тварин через вогонь і різні символічні предмети та ін.), однак їх детально описали етнографи [Онищук 1912^a: 15–35; Онищук 1912^b: 162–166; Шухевич 1899–1908 IV: 232–268; Гнатюк 1923: 46–49; Календар гуцулский 1935: 66; Кирчів 1985].

У радянські часи полонинський хід відбувався дуже урочисто, у кілька етапів. Виходові на полонину передували різні свята: *ден' поло'нин:ика*, *ден' тварин:ика*, *п'роводи на полони'ну*, *поло'нинска вес'на*, однак, на жаль, усе традиційно українське, пов'язане з оберегами, молитвами, було затерте й нібито забуте, а головний акцент свята — концерт та вшановування керівників різних чинів: *Ко'лис' іа буў на ден' поло'нин:ика ў 'Рахов'і// то 'ран'ше 'були та'к'і с'в'а'та// ў нас на Й'асе'нови 'було/ то ра'йон про'водиў та'ке/ там зй'ї'халис'а з кол'госп'і'ю/ буў п'родаж/ б'ринзу про'да'вали// кон'церти с'тавили/ та'ке/ йак 'типу фести'вал'і'ю// то 'було вес'но'ю/ 'перед 'ходом поло'нинс'ким [...] то 'сил'но 'було// то'ди ў 'Рахов'і то 'нав'іт' аў'тобус з 'Чех'і'ю прий'ї'хаў/ ар'тист гумо'рески з 'Кийева роз'казуваў/ сил'ніі кон'церт буў// ро'з'ігрували та'ку поло'нинс'ку лоте'рей'ю/ йа'гн'етко 'в'і-граў о'дин/ о'дин там б'ринзу 'в'іграў* (36); *'Ран'ше/ за кол'госпу/ була поло'ни'нска вес'на/ п'роводи на полони'ну/ там си'д'ат 'голови кол'госпу/ бригад'і'р'і/ за'в'іду'ї'ч'і 'ци'х поло'ни'єн// з'рамоти да'вали// цеї вес'ни ўже зноў 'було/ в'ідно'вели' депутат'и' 'були цих поло'нин/ шо йе те'пер// там ку'лешу ва'ри'ли/ б'ринзоў ўгош'ч'али 'гостей/ кон'церт* (48).

У наш час хід полонинський також супроводжують звичаї здебільшого християнського спрямування, що не позбавлені символічного значення оберегу (освячення водою тварин, приміщень на гірському пасовищі, спільні молитви учасників обрядового дійства та ін.). Хоча деякі інформатори вважають, що тепер проводи не надто врочисті: *Йїдут// бербе-ниці/і/к'іт'ли ве'зут/ўс'о/шо т'реба/по'суда/р'ізна/там на 'возах/з:аду со'бака прив'їезуєтсї ш':е до 'ф'іри/і пи'шюў/пи'шюў у 'зори// 'гон'ат худобу/од'ни з в'ї'ц'ами і'дут/д'руг'і с ко'ровами // пере'важно їдут виў-торок/ч'е'т'вер/субота//аби ў бож'кову д'нину ни їшли/бож'ка/пис-но їісти/пи'сної д'нини/пони'тілок/пис'ниї/сере'да пис'на/п'їатница/пис'на//то це ни зби'райу:и ў ці дн'ї їти'//виўторок/ч'іт'вер/субота//о'це ў ц'ї дн'ї їдут//ну вин наз'нач'уйе/на так'еї/так'еї ден'/їа їду//до 'него з'гон'уйут/со'б'ї маїе ко'ш'еру та'ку зак'ладену/ї з'гон'ет там мар'жину/зна'ч'ет худобу//позна'ч'ели//ўже коли з'їбралиси їти/ви'носе во'ди св'є'ч'еної/шо с'в'ет'е на Йор'дан/йор'данскої//благосло'вит мар'жину ўсу/пок'роп'уйе 'фаїно/ї ўже ў 'Божу п'ут' пус'каїе//колис тремб'їтали/а те'пер шос н'ї (48).*

Словосполучення *х'ід поло'нинс'киї* у гуцульських говірках засвідчене у варіантах *поло'нинс'киї х'ід* (69, 71, 72, 84), *х'ід^м поло'нинс'киї(ї)ї* (30, 34–38, 40, 43, 45, 48, 49, 76, 83, 84), *поло'нинцкиї х'ім* (70); *вих'ід поло'нинс'киї* (56, 59, 61, 64, 65, 67), *вих'ід поло'нинс'к'її* (53, 55, 88, 89), *вих'ід на поло'нину* (37, 44); *х'ід^м* (37); *хід полонинський* [Календар гуцулский 1935: 66], *в'їх'ід поло'нинс'киї* [Janów 2001: 25, 264; також Brzezina 1992: 162; Грицак 2008: 88–89; Піпаш, Галас 2005: 148, 211]: *Вих'ід на поло'нину/х'ід^м/б'їл'ше за ра'д'анс'к'ї ча'си зби'рали уро'ч'истостї//кожний с'воїу худобу бе'ре/бо то ўже поло'нинс'киї х'ід^м/т'реба їти ўже* (37).

У досліджуваних говірках на позначення першого виходу з вівцями на гірське пасовище спорадично зафіксовано лексему *м'їш'ен'ї(и,е)* (28, 29, 33, 49, 96; див.: картосхему 18): *М'їш'ен'ї/вих'ід вес'ноїу на поло'нину ве-ликого с'тада о'вец* (28). Назва відома середньозакарпатським, бойківським говіркам, діалектам польської, словацької та чеської мов [ОКДА VI: к. 68 (щоправда, атлас не фіксує слова *м'їш'ен'ї* із цим значенням у гуцульських говірках); ММАГ: 92; Панькевич 1938: 450; також: Желехівський, Недільський 1885–1886 I: 445]. М. Грицак зафіксував лексему зі семантикою 'час об'єднання овець різних господарів в одну отару', а також складену назву *д'руге м'їш'ін'а* 'змішування овець у літ'овище': *Мішїн'а їе у весн'овище та ї у велике, у л'їт'овище. Д'руге мішїн'а — віўч'ар' мішїїе з д'ругими віўч'ар'ами до'вороха, то ўже ў л'їт'овище* (83) [Грицак 2008: 52].

Проте основне значення слова *м'їш'ен'ї* — 'велика отара овець, у яку зібрано овець різних господарів' — покриває весь ареал дослідження,

2.10. Назви пастушого календарного циклу

особливо гірські райони [ОКДА VI: к. 68; ГГ: 124]. Очевидно, змішування овець в одну отару перед виходом на полонину і полонинський хід, які проводили одночасно, сприяли розширенню семантики лексеми. Назва мотивована дієсловом *м'їш'е(и)ти* 'змішувати овець різних господарів в одну отару перед виходом на полонину' [ГГ: 124], що є компонентом словосполучень *м'їш'ети мар'жину*, *м'їш'ити о'вець* 'формувати отару' (див.: 2.2).

У гуцульських говірках із різним ареалом поширення засвідчено спільнокореневі слова, які належать до інших ЛСГ, напр., *м'їшенник*, *м'їш'ін:ик*, *м'їшалник* 'господар, який дав овець на випас у полонину' (див.: 2.3.2.2); *м'їшалка* 'загін, у якому перебувають вівці різних господарів після доїння на *міру*' (див.: 2.7.6.1.1) та ін.

2.10.1.2. Назви полонинської ватри. Розпочинає пастуше життя на полонині обряд запалювання *живої ватри*. Перед виходом на полонину ватаг *іде з одним або двома пастухами наперед, аби у стаї і на стоїщу усе приладити*, а також *зробити живу ватру* [Шухевич 1899–1908 II: 190–191]. *Жива ватра* — "огонь, добытий при помощи трения другъ о друга двухъ кусковъ дерева; добывается съ извѣстными обрядами *ватáгом* в *полоніні* и служить для разведенія огня въ жилищѣ пастуховъ и для совершенія различныхъ обрядовыхъ дѣйствій надъ скотомъ, охраняющихъ, по мнѣнію пастуховъ, этотъ послѣдній" [Грінченко 1907–1909 I: 128]. Народи, які заселяють Карпати, вважали вогонь найдавнішим і найповажнішим оберегом людини в гірських пущах: *Ватра, то є май перший Ангіль* [Онищук 1912⁶: 163].

Г. Клепікова стверджувала, що в районах карпато-балканської зони назва *ватра* позначала відкрите вогнище, себто місце, де розводять вогонь у полі, лісі і т.д., а також багаття, яке є дуже важливим елементом побуту пастухів, тому "правомірність зарахування її до пастушої термінології не викликає сумнівів" [Клепікова 1973⁶: 149]. Однак П. Гриценко зазначає, що "семантична структура лексеми *ватра* не дає підстав кваліфікувати її лише як елемент скотарської термінології; можна припустити, що в минулому ця лексема не була так функціонально і територіально обмежена" [див.: Гриценко 1984^а: 110]. Слово *ватра* було об'єктом різноаспектних лінгвістичних зацікавлень – ареальних, семантичних [Гриценко 1984^а: 105–110; Клепікова 1973⁶; Троjanовић 1930; Удлер 1996], етимологічних [Кобилянський 1967; Корчинский 1966; Brückner 1957: 604; Machek 1957: 557; Фасмер I: 279; ЭССЯ I: 91]; погляди на походження слова різні; ідеться про його спільнослов'янське походження (споріднене з ав. *ātar*- 'вогонь'), про запозичення з давньоіранської чи з румунської мови [ЕСУМ I: 340] та ін. Назви ритуального вогню вичерпно описав А. Журавльов [Журавлев 1994: 125–139; Журавлев 1978].

2.10. Назви пастушого календарного циклу

багатьох європейських народів, що займалися гірським пастухуванням, напр., німецькі чабани називали його *диким вогнем* (*wildes Feuer*) [Сеньків 1995: 153]; напередодні дня св. Юрія розпалюють живий вогонь (*focul viu*) у Румунії [Календарные обычаи 1977: 144].

2.10.1.3. Назви, пов'язані з доїнням на *міру*. Господарська традиція пастухів — контрольне доїння худоби для визначення середнього надою молока кожної тварини. У минулому *м'іру про'водили дуже св'атково//с'ого дн'а/ йак це м'іра/ ўс'о село їде на м'іру/ ни робл'ат нич ни по хижях/ ни ў пол'і/ і ў ш'кол'і д'іти си ни учат* [КГ]; про обряд миття рук та частування після доїння на *міру* див.: [Грицак 2008: 162–163]. На позначення дня, коли господарі доять тварин, а пастухи міряють молоко, у гуцульських говірках засвідчено лексему *м'іра* (34–38, 48, 49, 78, 80, 83, 84) [Kolberg 1970 I: 227; Грицак 2008: 146–147; Піпаш, Галас 2005: 102]: *М'іра в'іду'валаси з вес'ни/ йак в'ігон'е худобу/ йак в'идут на полони'ну/ і тог'ди до'їлоси на м'іру// а те'пер то ўже т'іл'ко ко'рови до'їат на м'іру// в'іходе со'б'і таз'да в'ід ч'ейі худоби/ а там депу'тат/ ци ватаг м'ір'айе молоко ў с'тайі с'к'іл'ки ъе* (37); *До'їли ко'рову на м'іру/ два т'ижн'у/ коли там ко'рова по'па'се два т'ижн'у// ви'ход'ат дома'р'і/ чи м'іш'ен'ики ше казалі/ чи таз'д'у/ та і ч'і ко'рови до'їат р'ано/ та і до'їат у'ўеч'ір// м'ір'айут це молоко [...] ѡк'шо ко'рова да'їе п'їет'л'імп'іў молока — п'їет'р'ано/ п'їет'у'ўеч'ір/ ў се'редному/ то таз'да діста'їе со'рок в'іс'ім к'ілограм б'ринзи/ за л'іто// а за о'вец/ ў нас ѡк'шо в'іўч'і да'їут/ то дес два к'ілограми/ ч'и ба'гато молока да'їе/ ч'и н'е ба'гато/ н'іх'то не м'ірайе/ м'іру ўже н'іх'то не р'обе* [для овец. — Т.Я.] (48). Назва поширена також у закарпатських говірках — *м'іра* 'тс.', 'процес вимірювання молока' [КГ; Панькевич 1938: 450], бойківських — *м'іра* (*м'н'іра*) 'звичаєве свято між днем Юрія і Зеленими святами, під час якого домовляються з пастухами щодо розміру натуральної оплати від вівці' [Онишкевич 1984 I: 444]; у говірках польської мови — *mira* 'вимірювання надоїв молока овец' [SW II: 996; Stieber, Hrabec 1974: 112], *mire* 'тс.' [Stieber, Hrabec 1974: 112]; пор. також буков. *за'д'ій, за'р'ій* 'тс.' [СБГ: 129]. Процес доїння худоби отримав назву *до'їін'а* на *м'іру* (34–38, 48) [Кайндль 2000: 88].

На Рахівщині доїння на *міру* проводять навесні та влітку. Залежно від часу проведення виділяють складені назви, зокрема *в'існа м'іра*, *м'ала м'іра* 'контрольний надій, який проводять навесні'; *л'ітна м'іра*, *велика м'іра*, *молочна м'іра* 'контрольний надій, який проводять улітку' (78, 83): *На м'алу м'іру до'їли ў с'елах/ а на велику — ў поло'нин'і та там обр'а'дуйут* (78) [Грицак 2008: 147–148].

Вимірювали молоко під час доїння на *міру* двома способами — за допомогою палиці із зарубками чи спеціальної посудини. На позначення

дерев'яної палиці із зарубками, якою на полонині міряли молоко під час першого доїння, відзначено назви м'ір'тук(х) (66, 72, 80, 83), бо'ут (55, 67) [ГГ: 27; Janów 2001: 17], бучок (43): Міртук — шо мір'аїе молорó ў судін'і. На міртукú усé зарубка, де л'ітер, а веліка — де відрó (83) [Грицак 2008: 160].

Значення 'посудина місткістю 2 л (рідше 1–1,5 л), якою міряють молоко на полонині під час доїння на міру', репрезентують слова м'ір'енка, м'ір'тук, м'ір'алне відро, м'ір'ане в'ідро (див.: 2.6.2.4).

В аналізованих говірках засвідчено низку спільнокорених назв, напр.: м'ір'ак 'хто міряє молоко на мірі' (83), м'ір'алне молоко 'молоко, надосне на мірі' (83), м'ір'едн:е молоко 'тс.' (37), м'ір'ал'нишче, м'ір'овишче, м'ір'алка 'місце, де міряють молоко на мірі' (83) [Грицак 2008: 155]; пор.: закарп. м'ірец, м'ір'а'нин 'учасник міри', м'ір'аличина 'надосне на мірі молоко' [КГ].

Оскільки від результату міри залежала кількість молокопродуктів, бринзи, яку віддавали власникам тварин, його обов'язково фіксували — на спеціальній паличці за допомогою зарубок (ра'ваши), на шнурку позначали вузлами (мотуз), а на Рахівщині записували у спеціальну книжку (м'ір'алка, м'ір'ална к'нижка): Те'пер то за'пису'ют ў зошит/а ко'лис' ка'зали ра'ваши (37); Ра'ваши — то палиц'е називаласи/з кар'бами/то да'ўно на рава'ш'і рахували/палка та'ка//знач'ім/це мо'я палка//м'ір'тук раху'ваўси два л'ітри/і кожн м'ір'тук ни ц'і палци/ножиком так карбу'ваў/ч'о'тири л'ітри — два м'іртук'е//йі'шо ш'іс'т — триє (48); Да'ўно то рава'ш'і б'ули, на рава'ш'і руб'али, одна пар'їа остайєс'а у старш'ого, а одна у г'аздіў. Ма'йеш л'ітер, та ма'йеш одну зарубку на раваши (83) [Грицак 2008: 155]; Це з карбе'ж'іў ўйє'зали мотуз та'киї/то пред'та'уте/на'к'ілко л'удиє були ро'зумн'і/шо в'ін ўйє'заў шнур/і на ш'нур'і гу'зик//о'це карбе'ж'і//і на ц'ім гу'зику в'ін знаў 'к'ілко то'б'і се'ра дати//це в с'тайн/де ро'били си'р'/вис'іў сол'і мотуз на ц'в'ичку там/о'так/та-к'иї шнур до'ўгій/а тут ц'і ўс'і гу'зик'и на цим/нашк'раїбано//мотуз нашп'ілений тут та і тут/в'ін сто'їт т'уго/а тут на кож'еді гу'зик — г'азда — к'ілко ко'му в'ід:ати (48); На мірі з'агод'а кніжку такú та за'пишут та за кніжко'ў відайє р'аді. Сисє мір'ална кніжка, мір'алка. Там за'пису'ют у тр'ох примірниках, кіл'ко хто ўдойіў молорá на мірі. Гі'я три зóшити на за'писи міри, одін ост'анес'а у ві'чар'а, одін у сел'і, а за однім відав'ати р'аді (83) [Грицак 2008: 161–162].

Слово ра'ваши⁴¹ у минулому вживали на Гуцульщині на позначення кількості овець, зданих на літній випас; виданих молокопродуктів; здо-

⁴¹. Ра'ваши⁴¹ — від уг. rovás 'зарубка, надріз'; можливо, запозичене через румунську мову [ЕСУМ V: 10; Лизанець 1976: 621; Сабадош 2008: 304].

2.10. Назви пастушого календарного циклу

єного на *мірі* молока; робочих днів; зрубаного дерева, а також шраму, рубця від рани тощо (5, 43, 48, 49, 53, 55, 64, 67, 72, 78, 83, 84) [ГГ: 160; Коржинський 1894–1896: 47; Мосора 1885–1896: 121; Gregorowicz 1880: 26; Онищук 1912⁶: 177; Кайндль 2000: 88; Шухевич 1899–1908 II: 173, 205, 206; Грицак 2008: 161; Janów 2001: 196; Негрич 2008: 149; Желехівський, Недільський 1885–1886 II: 798]. Ареал поширення назви продовжується в закарпатських говірках — *ре'ваш, ра'ваш* 'палиця із зарубками на позначення кількості надосного на *мірі* молока та для ведення обліку й вівчарів' [КГ], 'зарубка, позначка' [Сабадош 2008: 304], у бойківських — *ра'ваш, ре'ваш* 'шрам', 'палиця, на якій неграмотні вийти позначали рівень податків, данини' тощо [Онишкевич 1984 I: 166]; пор. теж: болг. *рабош*, срб. *рабош*, молд. *рзабож* 'дощечка для вимірювання надосного молока' [Корчмарь 1989: 130].

М. Грицак зафіксував лексему *кар'бажник* із семантикою 'дерев'яна палиця для позначення кількості здосених на *мірі* овець': *Колі л'іча, та на бук накарбу'йт карбажі. На діс'ат' овець одін карбаж. Такий бук з карбаж'ами — карб'ажник* (83) [Грицак 2008: 162]; пор.: *карбе(а)ж'і, кар'би, карбен'к'и*, які у Верховинському районі зафіксовані на позначення зарубок на буковій палиці (*буці*); *карбу'вати* 'ставити карбі, зарубки': *карбе'ж'і/ т'і шо 'в'і'ц'і шч'і'талоси/ то тв'са'ї со'б'і на 'буц'і// б'ринзу на 'м'отуз'і; 'було 'ї'него накар'бовано / то од'на кар'бованка — то було/ з'нач'ім/ 'дес'ім' о'вець// 'дес'ім' карбе'нок — то це було сто о'вець// о'так це було на'р'ізано/ а по'тому/ коли 'їже ц'а з'рамота пере'їшла 'їже/ то то'ди 'їже тв'сали* (48).

2.10.1.4. Назви, пов'язані з вибиранням ряду

У полонинському господарстві Гуцульщини традиційні форми найму пастухів та оплата їхньої праці, а також розрахунок із господарями овець отримали назву *ряд, вибирання ряду* [Мандибуря 1978: 134–137; Тиводар 1994: 161].

Лексема *р'ед* (5, 34–38, 48, 49) [Kolberg 1970 I: 173], *р'ад, р'ид* (78, 83, 84) [Жегуц, Піпаш 2001: 126; Піпаш, Галас 2005: 164] функцієє зі значеннями 'молокопродукти, які одержували власники за худобу, дану на полонинський випас': *Р'ед — то 'їе розра'хунок за худобу// р'еди спо'чатку да'їеси хто 'ма'їе 'б'іл'ше бринз'і// тим си в'ід:а'їе/ а по'тому 'їже тим/ шо 'менше 'ма'їут// 'ї нас р'еди в'ібу'райут раз на 'л'іто* (37); *Naj wychodyt po bryndziu, bo jeho ried teper* [Kolberg 1970 I: 173]; а також 'кількість сиру та молока, що належать власникові овець, даних на полонинське випасання' (5, 34–38, 83) [пор.: Онишкевич 1984 II: 121]: *За в'і'ц'і і ко'рови в'ід:а'їут сир/ б'ринзу таз'дам/ р'еди// в'ід:а'їут р'еди пере'важно 'б'іл'ше на ко'рови/ по дв'і бербе'ниці б'ринзи/ бербе'ниц'у/*

йак моло́ка да́йе// та і бринзу на в'йу́ці да́йут/ два м'ірту́ки/ то́то
йе штири к'і́л'а (36). Ареал поширення назви продовжується в сусід-
ніх закарпатських говірках — р'ад 'кількість молочних вівцепродуктів,
яку одержує господар пропорційно до кількості молока, надоєного мі́рі'
[КГ], пор.: закарп. *r'lad* 'черга випасання худоби' [Панькевич 1938: 435].
Назва поширена в гуцульських говірках також зі значенням 'порядок',
'черга' [ГГ: 162].

Для номінації належних власникові овець молокопродуктів спора-
дично зафіксовано лексеми *р'ад'йушчина* (5), *газ'д'йушчина* (83) [Грицак
2008: 185]; застарілим є слово *дат* 'обіцяна власникам худоби частка
бринзи відповідно до доїння на мі́ру' [Шухевич 1899–1908 II: 173; Janów
2001: 39]; *Газд'йушчина* — *р'ад*, *шо берé собі газда́, шо йе до ўс'ох овéц*
(83) [Грицак 2008: 185].

Залежно від пори року на Рахівщині виділяють в'існій р'ад, л'ітні ії
р'ад та *о'с'ін'уїр'ад*: *Тот р'ад/шо навес'н'і да́йут — то́то в'існій р'ад//*
в'існ'і р'ади на'дойу́ют та мо́локами да́йут' або 'сиром; л'ітній р'ад
да́йут в'ід велико́й м'іри до розлу́ч'ін'а// л'ітні р'ади — то голоу́-
н'і р'ади; шче да́йут о'с'ін'і р'ади/ ко́ли йе 'доўго наш'і (83) [Грицак
2008: 154–155]; пор.: бойк. *ос'інина* 'кількість сиру і жентиці, яка нале-
жить хазяїну від овець, даних в осінку' [Онишкевич 1984 II: 26].

Розрахунок із господарями овець, а також встановлену чергу на мо-
локопродукти для власників худоби, які дали худобу на полонинський
випас, називають *в'іби'ран'а'р'еду* (34–38).

Зі значенням 'забирати молочні продукти (про господарів худоби)' за-
фіксовано дієслова *р'адити*, *р'а(у)дувати* (83, 84) [Грицак 2008: 186;
Піпаш, Галас 2005: 164], словосполучення *в'ібрати р'еди* (34–38), *в'і-*
добрати р'еди (83), *забрати р'ед* (48): *Нин'і р'адуйе йа'кис' 'мало*
б'ідалашкувати' до'мар' (83); *в'іби'райут до'мар'і р'еди/ бринзу/ ма́сло*
(35); *Даў йа ко'рову/ даў йа в'йу́ці/ кі́лко ме'н'і бринзи си на'лежи' то йа*
вихо'диў на полони'ну/ і депу'тат ци в'атаг ми'н'і ту бринзу вид: а́йе/ то
ти забраў р'ед (48). Відзначено назви власників худоби, які виходять на
полонину *вибира́ти р'яді*, — деривати від слова *ряд* (див.: 2.3.2.2).

Аналітично виражене значення 'видавати належні молокопродук-
ти газдам так, щоб кожен господар вчасно їх отримав': *в'ід:ати р'еди*
(34–38), *в'ідати р'еди* (35), *в'іга'н'ати р'ади* [КГ]: *Буў в'іби'ра́йет/ кла-*
де на 'доўбу/ а'би ст'ік/ жин'те'ц'і а'би сті'к'ла/ ну і по'тому в'ід:а́йе
р'іди// ма́йі в'йу́ці — ма́йі п'ят'к'і́л'а на в'йу́ці/ ма́йі дв'і в'йу́ці —
ма́йі 'дес'іт'к'і́л'а'грама' того 'си'ра (7); *В'ід:а́йут р'еди/ ко́ли на'казуйе*
при'ти депу'тат/ або депу'тат' возит бринзу з полони'ни ў се'ло сам
(36); пор.: бойк. *виган'ати р'ади* [Онишкевич 1984 II: 121], буков.-по-
кут. *брати р'ед* [Горбач 1993⁶: 329].

2.10. Назви пастушого календарного циклу

2.10.1.5. Назви полонинського сходу. Осінньо-зимовий цикл пастушого року розпочинається після повернення худоби з полонини. Час повернення з гірських пасовищ у гуцулів пов'язаний із двома релігійними святами — Успінням Пресвятої Богородиці (28 серпня) і Різдом Пресвятої Богородиці (21 вересня): *А с'ход'или с полони'ни восе'ни// то 'тоже 'першій рас ўже їдут ко'рови/ у 'вересни/ насере'д'и'н'і 'або на-прик'ін'ци 'вересн'а/ до 'Першої Богородиц'ї// 'перше їдут ко'рови на село/ а 'потім їдут в'їў'и* (49). Натомість у південних слов'ян, а також румунів та угорців ця подія відбувається в день Святого Дмитра [Колева 1981: 104; Календарные обычаи 1983: 95].

За аналогією до словосполучення *поло'нинс'киї х'ід* на позначення повернення худоби з полонини спорадично засвідчено назву *поло'нинс'киї сx'ід* (*сx'ід з поло'нини*) (45); *сx'ід з полони'ни* (34–38): *Поло'нинс'киї сx'ід їе 'межи Голово'с'іками і Другої Богородицеї* (45); *У 'вересни/ дес' д'вацит 'першого 'вересн'а ў Другу Богородиц'у/ с'ход'ет з полони'ни/ то їе сx'ід з полони'ни* (37); пор.: <іти> *на с'ходи'* «повертатися з полонини після закінчення літнього випасу; сходити з полонини»: *Розлуч'ен'е// депу'тат да'їе* [знати. — Т.Я.] *коли'є на с'ходи'/ коли їдем до'дому* (48).

Якщо на позначення виходу на полонину мовці частіше вживають аналітичну назву (*хід полонинський*), то на позначення сходу з полонини домінує проста назва — лексема *розлуч'іні* в таких варіантах *розлуч'ін'і* (4, 5, 43, 53, 60, 67, 70, 76–78, 83), *розлуч'ин'і* (30, 55), *розлуч'ін'а* (83), *розлуч'ін'и* (83, 84), *розлуч'і(е)н'е* (34–38, 48, 49) [ГГ: 164; ОКДА VI: нм. 16]; *Розлучіне — коли згонуют вівці с полонини* [Мосора 1885–1896: 124]; *Яка ж тота полонинка весела, весела Як до неї вірушла худібка із села! Полонинка веселая лиш до розлученя, А як пішла худібонька, она засмучена* [Шухевич 1899–1908 II: 204]; *Ўже коли 'п'риїшли з полони'ни/ то їе розлуч'ін'е* (35); пор.: бойк. *'розлуч'кі* «повернення з полонин» [ММАГ: 92]. Основне значення девербатива *розлуч'ін'і* — «роздавання худоби власникам літнього випасу на полонині» (30, 31, 34–38, 48, 49, 83, 84) [ГГ: 164; Грицак 2008: 55; Піпаш, Галас 2005: 166; Негрич 2008: 152]: *Коли с'а розлучуїут з 'в'їў'ами в:осе'ни/ то розлуч'ін'а* (83); *Ўс'і таз'ди їдут ў кош'ер'ї/ ўже за'гон'ет 'в'їў'и ў о'к'іл/ і там с'їдаїе с'таршій в'їў'ер'ци депу'тат/ хто 'добре з'наїе 'в'їў'и// і там кри'ч'ит/ то їе Васи'лева в'їў'ци/ і Васи'лове/ а то їе 'того/ і так 'дал'ї// і то їе розлуч'ін'е* (37); *Розлуч'ін'е/ то лиш о'вец' а ко'ров/ н'е// ко'лис то 'л'уцк'і 'в'їў'и зго'н'или до села/ та ї заго'нили ў кош'ер'ї// голо'ва кол'госпу об'їаў'л'аў/ коли на розлуч'ін'е їти/ 'л'уди' 'були/ шо номе'ра в:уха к'лали// та ї бе'рут то'ди ўже 'л'уди' сам'ї заби'райут 'в'їў'и* (49).

Елементом ритуалу є святкування, на позначення якого відома назва *розлуч'ін'е* (34–38): *'П'ісл'а 'того/ ох!// ко'сиц'а/ п'їанка/ називаїес'а роз-*

л¹уч 'ін'е//каж¹ут/ку¹да їдем?/на роз¹л¹уч 'ін'е! /в'їд¹ки їдем? /з роз¹л¹уч 'ін'а (35). Оскільки розбирання овець (розл¹учіні), відбувалося одночасно зі сходом із полонин, то й сам полонинський схід і його святкування почали позначати лексемою роз¹л¹уч 'ін'і. У бойківських говірках на позначення сходу з полонини зафіксовано слово розл¹учка [Онишкевич 1984 II: 185]; у лемківських — *wyluczanie* [SŁ: 145].

На Косівщині засвідчено дієслова розп¹ус¹кати 'повертати власникам худобу після літнього випасання на полонині' [Негрич 2008: 153], розл¹уч¹атиси 'відділяти по одному з гурту тварин': На роз¹л¹уч 'ін'і розл¹уч¹уєси мар¹жина/її¹ка п¹асла у¹л'ім'і на поло¹нин'і (60); пор.: закарп. *rozluc'aiut* (*v oseny*) 'тс.' [Панькевич 1938: 544].

Із семантикою 'повернення з полонини', 'розподіл овець після спільного випасу на полонині, роздавання худоби господарям' функціє назва розк'іл (роск'іу) (34–38, 43, 48, 55, 67, 87, 91–94, 96) [ОКДА VI: нм. 16; БГ: 18]; М'іш'ін'е навес¹ні, а восе¹ни роск'іу (96); Роск'іл/то їе да¹не слово/ко¹лис' да¹но говори¹ли/шо в'іу¹ц'і їдут на розк'іл (35); Йек розда¹їе в'іу¹ч'ер'в'іу¹ц'і/то це си назива¹ва¹ роск'іу//струн¹кар'гон'і/виу¹ц'а тут і¹дет/а їа то¹ди/їек виу¹ц'а і¹де/кричу газ¹ду//їа по¹винен з¹нати/чи¹їа в'іу¹ц'а//і о¹так це си називало на роск'іу//бо їа це са¹мії [вівчар. — Т.Я.] розда¹ва¹ (48).

У Рахівському районі засвідчено назви роз¹даван':а та д¹руге роз¹л¹уч 'ін'а, які мають дещо вужче значення, ніж розл¹уч 'ін'а: Д¹руге роз¹л¹уч 'ін'а в:осе¹ни/їак ні¹ма п¹аш'і/роз¹даван'а//м'ішалники кож¹де бе¹ре с¹воїї в'іу¹ц'і ок¹реме (83). Відзначено дієслова розл¹уч¹атиси, розда¹вати: Коли їа розда¹вати хо¹т'іу'в'іу¹ц'і/а в'ін по селу пус¹тїу'в'іу¹ц'і п¹астї (83); пор.: лемк. *wyluczaty, rozhaniaty* 'віддавати вівці господарям після літнього випасання' [SŁ: 113, 145].

2.10.2. Назви часових понять

Головним періодом пастушого календарного року є літо — час від полонинського ходу до "розлучення", оскільки в цей час худоба перебуває на гірських пасовищах. На позначення часу літнього випасання худоби на полонинах у гуцульських говірках засвідчено назви л'іту¹ван':а (83), л'іту¹ван'і (30, 31) [Негрич 2008: 106] та л'ітов¹ище (33, 34) [ГГ: 113; Janów 2001: 114]: Коли вже мішанники зігнали маржину, рушають у божий час у полонину на л'ітов¹ище і познімавши кресані, молять ся їдучи [Шухевич 1899–1908 II: 197]; Наша худ'їбка їде на л'ітов¹ище у поло¹нину (33). Для лексеми л'ітов¹ище характерна семантична варіативність: 1) 'час перебування худоби на полонині'; 2) 'літнє пасовище' (див.: 2.7.2); 3) 'отара овець, яку випасають улітку' (див.: 2.2.4). Назву л'ітов¹ище як місце літнього перебування людей або худоби вперше документує пам'ятка української мови 1429 року зі Сучави [ССУМ I: 564].

2.10. Назви пастушого календарного циклу

Назви фіксують давні регіональні джерела [Коржинський 1894–1896: 31; Gregorowicz 1880: 22; Шухевич 1899–1908 II: 197; Шухевич 1899–1908 V: 287; Brzezina 1992: 164 (із 1 значенням); Kolberg 1970 I: 276; Мосора 1885–1896: 76; Гнатюк 1910: 334; Шухевич 1899–1908 II: 197; див.: Грінченко 1907–1909 II: 372 (із 2 значенням); Гнатюк 1910: 334; Brzezina: 164; теж Желехівський, Недільський 1885–1886 I: 410 (із 3 значенням)]; пор.: буков. *л'ітовица* ‘пасовище, де випасають худобу влітку’ [СБГ 263]; пол. *latowisko*, діал. *latówka*, *latownik* ‘час перебування худоби на пасовищах’ [SW II: 694], слн. *l'atovka* ‘випасання корів чи овець на літньому пасовищі’ [ЕССЯ XV: 18].

Поширене на Гуцульщині дієслово *л'ітувати* ‘випасати худобу на полонинах улітку’ й ‘випасатися на полонинах улітку (про худобу)’ [ГГ: 113; Janów 2001: 114; Грицак 2008: 109; Жегуц, Піпаш 2001: 83; Піпаш, Галас 2005: 95; Негрич 2008: 106; КГ]: *Ў поло́нин 'і йа л'ітуваў н'іду'с'ет і т'роіе л'іт (45); Т'і в'іўч'ер'і' шо лі'ш'ейутси/ то ті/ шо л'ітували бу'дут'ц' ілу' зиму' коло о'вець/ або д'ругих цу'кайт на' зиму// але пере'важно/ хто нас ў'л'іт'і/ тої соб'і зиму'ваў' коло о'вець (49); Даўно в'іўчар'і ф'айно в'іўч'і зimu'йе, абі маў шо л'ітувати, а ў'л'іт'і л'іту'йе, абі маў шо зиму'вати (83)* [Грицак 2008: 109]; пор.: бойк. *л'ітовати* ‘годувати (худобу) улітку’ [Онишкевич 1984 I: 416].

Із пробудженням природи розпочинається весняний випас худоби, на позначення якого зафіксовано назви *вес'нован'е* [ГГ: 35; Шухевич 1899–1908 II: 189; Мандибура 1978: 54], *вес'нован'а* (83) [Грицак: 88], *вес'нарка* (34–38): *Вес'нован'а/ то ко'ли вес'ну'ют там два 'тижн'і 'або три о'дин бо'теї/ одно вес'новишче (38)*. Слово *вес'нован'е* в аналізованих говірках відоме також із семантикою ‘весняні сільськогосподарські роботи’ [ГГ: 35]; пор.: *весну'вати*, *весену'вати* ‘випасати овець весною’, ‘проводити весняні сільськогосподарські роботи’. Лексема *вес'нар'ука* поширена зі значеннями ‘стайня на полонині, де утримують навесні худобу’ (див.: 2.7.6.3) та ‘сир, який давали тим, хто допомагав весною виганяти овець на полонину або робити кошари для худоби’ (див.: 2.5.2.4).

Осіній період випасу худоби в гуцульських говірках позначають лексеми *осе'нован':а* (83), *осено'вишче* (69, 83, 84) [Піпаш, Галас 2005: 128] та *осе'н'іўка* (34–38), *оси'н'іўка* (30, 31, 33) [Негрич 2008: 126]: *Осе'н'іўка йе 'н'ісл'а полони'ни/ 'н'ісл'а бого'родици/ пус'кайт ба'ран'іў' і то осе'н'іўка називайес'а (36); това'р'ита на оси'н'іўку в'ід:а'йемо ў Буко'вину (33); 'В'іўч'і ше с'и лі'шили на осе'новишче (69)*. Щоправда, інформатори вважають і назву, і процес організованого випасання овець восени застарілими: *Осе'н'іўка була/ 'ран'че/ не 'ран'че/ даўно (48)*; пор.: закарп. *ос'ін'іўка* [КГ]; пол. діал. *jesieniowisko* ‘осіній вигін худоби й овець на пасовище’ [SW II: 171]. Лексеми *осе'н'іўка*, *осе'новишче* семантично роз-

галужені й належать також до ЛСГ назв стад тварин, а *осе'н'іўка* — і до назв місця (див.: 2.2; 2.7.6.3); пор.: *осену'вати, осину'вати* 'жити на полонині протягом осені' [ГГ: 36].

На позначення часу утримання та годування худоби взимку відомі назви *зи'мован':а* і *зи'м'іўл'а*: *Зи'мован'а почи'наєт'с'а/ іак у'паде сн'із// в'ід |Митра ўже ста'йут |в'іўц'і на зи'м'іўл'у* (83) [Грицак 2008: 221; Janów 2001: 287; див.: Грінченко 1907–1909 II: 153]; пор.: закарп. *зимоване* 'зимування' [Сабадош 2008: 126], слц. *zimovisko* 'зимівля худоби' [VSRС VI: 490; KSSJ: 563], чес. *zimoviště* 'тс.' [ЧУС II: 665], болг. *зимовище* 'місце, де зимують домашні тварини' [БРС: 97]. О. Кольберг у с. Жаб'є (тепер — Верховина (48)) відзначив лексему *zumarka* 'час і місце утримання худоби взимку' [Kolberg 1970 II: 470; Brzezina 1992: 136–137], якої сучасні записи не фіксують. Дієслово *зиму'вати* поширене зі значенням 'доглядати, годувати овець взимку' [КСГГ; ЗА].

Назви пастушого календарного циклу виявляють формальну варіативність на фонетичному рівні (*поло'нинс'(у)ки(і)ї х'ід(т), м'іш'е(і)н'і(у), жс'и(е)ва'ватра, жи'виї во'гон'(о)ген', роз'луч'і(у)н'а(е,и,і), |ра(о,е)ваш'и', вес'нован'е(а), вес'нар'ка*), акцентуаційному (*л'ітовишче*), словотвірному (*вес'нован'е – вес'нар'ка, л'ітуван':а – л'ітовишче, осе'нован':а – осе'новишче – осе'н'іўка, зи'мован':а – зи'м'іўл'а*), синтаксичному (*поло'нинс'киї х'ід – вих'ід на поло'нину; поло'нинс'киї сх'ід – сх'ід з поло'нини*) та ін.

Найтиповіша для творення назв обрядів — аналітична номінація: *поло'нинс'киї х'ід, поло'нинска вес'на, ден' поло'нин:ика, ден' тва'рин:ика, п'роводи на полонину, вих'ід на поло'нину, друге м'іш'ін'а, друге роз'луч'ін'а, поло'нинс'киї сх'ід, жи'ва'ватра, жи'виї во'гон', в'існа м'іра, в'існії р'ад, л'ітна м'іра, л'ітнії р'ад, ма'ла м'іра, ве'лика м'іра, мо'лочна м'іра, до'йін':а на м'іру, в'іби'ран':а р'еду* та ін.

Кілька назв обрядів утворено за допомогою морфологічного способу словотворення: **-ан'(-ін'-)**(-а,-е,-і): (ОД) *м'іш'ін'е, роз'луч'ін'і, роз'даван'а*; **-Ø(-Ø)**: (ОД) *розк'іл, х'ід* та ін.

Номен *р'ад* — вторинний на підставі метафоризації за формальною подібністю.

Серед назв часових понять відзначено закономірність і навіть деяку аналогію в утворенні різночасових дериватів у гуцульських говірках, напр.: *вес'нован'е – л'ітуван':а – осе'нован':а – зи'мован':а; л'ітовишче – осе'новишче*. Лексеми *вес'нован'е, л'ітуван':а, осе'нован':а, зи'мован':а* утворені за допомогою суфікса **-н'(-а,-е)** за акційною ознакою; *вес'нар'ка, осе'н'іўка, зи'м'іўл'а*, відповідно, за допомогою суфіксів **-ар'к(-а), -іўк(-а), -іўл(-а)** за темпоральною ознакою. Мотивація номенів *л'ітовишче, осе'новишче*, очевидно, подвійна: ОД + **-ишч(-е)** або ОІ + **-овишч(-е)**.

2.11. Назви розрізнявальних знаків

Основою словотвірних гнізд є назви пір року: *весна, літо, осінь, зима*, які належать до праслов'янського фонду і є загальнослов'янськими.

ЛСГ містить СП назв пастуших обрядів і звичаїв, які пов'язані між собою на підставі асоціативних зв'язків, репрезентуючи духовну культуру пастухів. Структуру кожної СМ визначають здебільшого синонімії (*поло́нинс'киї х'ід* || *вих'ід на поло́нину* || *л'м'іш'ен'е*; *поло́нинс'киї сх'ід* || *сх'ід з поло́нини* || *роз'луч'ін'е* || *роз'к'іл*; *вє́лика л'м'іра* || *мо́лочна л'м'іра*) й антонімії відношення (*поло́нинс'киї х'ід* – *поло́нинс'киї сх'ід*; *вих'ід на поло́нину* – *сх'ід з поло́нини*; *л'м'іш'ен'е* – *роз'луч'ін'е*; *вє́лика л'м'іра* – *ма́ла л'м'іра*; *в'і́брати р'є́ди* – *в'і́д:ати р'є́ди*; *в'і́сний р'ад* – *л'ітн'ий р'ад* – *о'с'ін':уї р'ад*; *вєс'нован'є* – *осє'нован':а* – *л'іту'ван':а* – *зи'мован':а* тощо).

Назви часових понять об'єднані загальним родовим поняттям 'час випасання худоби', яке лексично не виражене.

Ще одна особливість цієї ЛСГ — жодна з аналізованих назв не входить до літературного вжитку української мови. СУМ фіксує слово *ватра* із ремаркою "діалектне" [СУМ I: 297], лексеми *хід, міра, ряд, розлучення* мають ознаки семантичних діалектизмів.

Назви обрядів і звичаїв пастухів відтворюють пастуший календарний цикл, а тому співвідносяться з календарно-обрядовою лексикою.

На наших очах зникають, змінюються та спрощуються не лише давні обряди, але і їхні пізніші рефлексії, що мають видовищний чи ігровий характер. Адже "для носія традиційної народної культури обряд, збережений до сьогодні у вигляді живої старовини, — це той інструмент, за допомогою якого людина впливає на щоденні життєві процеси, лише пристосовуючи їх до своїх інтересів та уподобань" [Михаїл 1989: 175]. Обрядова лексика, пов'язана із традиційною пастушою духовною культурою, чітко відображає структуру ритуалу і позаобрядову дійсність.

2.11. Назви розрізнявальних знаків

Перед весняним вигоном на полонину власники овець повинні позначити мітками вуха тварин, інколи ніс чи чоло. Розрізнення тварин за допомогою спеціальних знаків поширений у гуцулів і сьогодні: *Ху́дбу знач'или/ переважно знач'или о'вец/ то обов'язково/ а ху́дбу таку вє́лику рога́ту/ то х'і́ба йак бага́то було// то і те́пер знач'ит'* (36); *В'і́ц'а/ за л'і́то во́на м'і́н'а́йє сво́ю форму// чим м'і́н'а́йє/ бо ро́сте во́на/ м'і́н'а́йтси/ ти мо́жеш во́сє́ни йі́ї не пізнати// вєс'но́ю во́на і́де опст'рижена/ г'ладка/ а за тих три м'і́с'єци.../ але г'ли́пнуў/ а вухо/ о-о/ це мо́йа/ ка́же/ п'і́ч'ат там чи шо// р'і́зн'і зна́к'и/ од'н'і пасирку вси́л'а́йт/ та́ку на п'роволоч'ку/ д'руг'і на ш'нурку так'ім мо́цн'ім/ шо зав'язу́єси/ шо во́на ц'і́ле л'і́то носи і ни г'убе* (48). Цікаво, що на Буко-

вині моло́ден'ким о́вечкам ро́били бом'бони і китич'ки з'ружних ни́ток// ш чер'воних в'і́д у́рок'і́у/ а / а з'і́леним/ 'синим / 'жоу́тим// а́би ві́так пу-стити йі́х у́ ді́йник/ і роспі́знавати с'во́їх о́вец за китич'ками// бом'бони і китич'ки к'лали на ш'і́у а́бо у́ 'ву́ха [БГ: 21].

Значення 'мітка-знак власності на вухах овець' репрезентують лексеми *знак* (в.н.п.), *знамн'е* (96), *знам'ен'ата* (мн.) [Janów 2001: 284; пор.: Желехівський, Недільський 1885–1886 I: 308]: *Йе зна'ки р'ізн'и// в'і́ч'ер' со'б'і то все за'писує у́ 'зошит/ 'ран'ше за'писував на бук пере'важно* (36). Відзначено демінутив *знач'ок*, деривати: *знач'ени́* 'той, який має знак (про вівцю)', *знач'у(е)ти* 'позначати тварин' [ГГ: 83]; пор.: *к'ласти зна'к'и* 'ставити знакі на вухах овець' [ЗА].

На Гуцульщині є такі типи знаків: на вухах — вирізані, нанесені спеціальною фарбою, нависні; на носі чи на чолі — випечені гарячим залізом. Відповідно до місця та способу позначення виділяємо семантичні підгрупи.

2.11.1. Назви вирізаних знаків. Знаки, вирізані (*вірубані*) ножицями або спеціальними інструментами⁴² на вухах овець, на Гуцульщині використовують найчастіше: *Йа со'б'і так рубайу// 'ву́хо скла'да́у так/ тут рубайу 'ножниц'ами так// там йо'д'и'ну/ там зе'ленку/ за'мажу/ би ни 'було ін'фекц'і́й// та і 'роб'іу 'ву́хо ота'к'е* (48).

Назви знаків-вирізок утворені внаслідок метафоричного перенесення за зовнішньою подібністю (див.: табл. 45)⁴³: *о'б(у́)ора* (*о'бо('і)рка*, *о'борне'к*, *о'берка*) (первинне значення 'дірка в постолах для ремінців'); *ст'р'і́(л)ка* (*ст'р'і́(л)очка*) (від слова *стрілка* 'знак у вигляді риски, від одного кінця якої під гострим кутом відходить дві коротенькі рисочки'); *кочер'га* (від *кочерга* 'коцюба'); *пле'че* (від слова *плечé* 'частина тулуба від шиї до руки'); *вило́чка* (від *ві́ла* 'знаряддя з кількома довгими зубцями на державці') [КСГГ; ЗА; Janów 2001: 143, 220; Грицак 2008: 45–46; Піпаш, Галас 2005: 120, 184], напр.: *Пом'і'чайут на ву'хах/ у́ од'ного 'д'і'рочка/ о'бора/ йі'їі виби'вайут об'і'рнич'ком/ у́ д'ругого так'во к'рай'ч'ок 'вуши-ка 'вит'етий два 'раза/ у́ од'ного три 'раза// йе та'кіі знак — п'і'ч'кат/ коли 'в'ірубано 'ву́хо// то по-р'ізному нази'вайут/ і ско'сак/ прит'мак/ роз'тр'іч/ це йе зна'ки* (36); *Та і 'роб'іу 'ву́хо ота'к'е/ ст'р'і́йка// то йе*

42. Зафіксовано лексеми *об'і'рник*, *об'і'рне'ч'ок*, *ост'р'і'чник* 'прилад для вибивання дірок (*обірок*, *острічок*) на вухах овець': *У'мене тут ше йе об'і'рне'ч'ок/ шо йа рубайу 'ву́ха// і йа вам 'можу 'зараз пока'зати/ йе'киі у 'мене об'і'рник* [знак. – Т. Я.] *буу* (48); *Острічком пробивайут остр'іки на ву'хах* (48) [Грицак 2008: 45]; пор.: *обірни́к* 'прилад для вибивання дірок у постолах' [Janów 2001: 5], *майстер оздоблень, прикрас* [Піпаш, Галас 2005: 120].

43. Назви вирізаних знаків у карпатських говірках подано в дослідженні Г. Клепикової [Клепикова 1974^a: табл. 2], у степових говірках — П. Гриценка [Гриценко 1982: 160–163].

2.11. Назви розрізнявальних знаків

*ст'р'їўка на п'рав'ім 'вус'і/ ў мене та'к'иї знак/ а о'бернете і та'к'е са-
ме 'робите на д'руг'ім 'вус'і/ а ў 'того 'може 'бути з'л'іво// ст'р'їўка на
л'ів'ім 'вус'і (48); На кон'єц вўха, на вершакў ў вўсі вўлку такў утн'єс'а —
тотó стр'їлка (83) [Грицак 2008: 46].*

Назви *ско'сак, ск'іс, ск'іст'* (від *косий* 'розташований під кутом до горизонтальної площини') позначають 'навскіс обрізане вухо' (див.: табл. 45): *Ско'сак/ наско'сак руб'байє// п'раве 'вухо або л'іве// і то 'є ско-
'сак або на л'івому 'вус'і/ або на п'равому// не 'можут 'єс'і од'нак'і 'мати
зна'к'и (48); 'Як ско'сак, та ус'кіс руб'байє вўхо (83) [Грицак 2008: 46]; пор.:
бойк. *укосом* 'тс.' [Онишкевич 1984 II: 316].*

Слово *п'ічка* і *деривати* *п'іч'кат, п'іч'като, п'іч'като* позначають такі мітки: вирізані збоку півколо, прямокутник чи трикутник (стороною або кутом до краю) (див.: табл. 45): *Ў'мене п'іч'кат л'іве 'вухо/ 'з: аду по-
сере'д'ин'і п'іч'кат/ та'к'єї треу'гол'нич'ок в'і'рубуйут// кусоч'ок так'її
в'і'рубуйєш/ во'но зарос'тайє// на п'равому не'ма п'іч'ого/ на л'івому// о'це
м'її знак та'к'єї// та і так о'дин на п'равому шос'робє/ а 'є так'її/ шо і
на л'івому/ і на п'равому/ на обо'їх (48). Наявність трикутної форми вирі-
заного знаку може свідчити про можливість метафоричного перенесення
від *піка* 'спис', 'шпиль'; пор.: пол. діал. *piczkat* (< *pika*) [SW I: 139].*

Лексему *со'кірка* засвідчено зі семантикою 'знак у вигляді вирізаного трикутника в різних місцях вуха' та 'знак у вигляді збоку вирізаного прямого кута'. Номен вторинний, утворений унаслідок метафоризації (на підставі зовнішньої схожості) або метонімізації ('інструмент' > 'знак'). М. Грицак зафіксував назву *со'кірка*, однак форма вирізування з контексту незрозуміла: *Руб'айє ўзд'оўж, а на однім б'оці май' тоўсто. Со'кірку віру'буйут ци спер'єду ци з'з'аду вўха; ци на п'равім вўсі ци на л'івім. Чот'їри г'зди май'ут м'ати со'кірку (83) [Грицак 2008: 745–46].*

На позначення знаків-міток поширені також *девербативи*, зокрема від дієслів:

- *тяти, тнути* 'різати, рубати' > *затинка, зат'і(и,е)нок* (форми вирізувань — 9, 11, 12 у табл. 45); *прит(к)'мак, про'к'ето, прит'ете* (форми вирізувань — 1, 8); *ростинка* (форма вирізування — 2); *лук'ета* (форма вирізування — 8); напр.: *А о'так/ шо лиш раз 'вухо руб'аў п'р'амо
так'о/ то назив'аўси зат'инок; зат'инок л'івиї/ зат'инок п'равії/ руб'а-
йє його отак/ п'росто роз'т'ате 'вухо; а о'це прик'мак/ бо це п'рик'іто
(48); Затинка — т'л'ко зат'ато вўхо спер'єду або з'з'аду. 'Є затинка ўскіс
(83) [Грицак 2008: 45];*

- *(роз)колоти* '(роз)різати' > *рос'к'іл(ї), розко'л'ітина* (пор.: гуц. *роз-
кол'ібина* 'щілина' [Janów 2001: 201]), *ко'лотниц'а* (форма вирізування —
2), *роз'колена* (форма вирізування — 8): *Рос'к'іл/ то п'росто роз'т'ете
'вухо (37); На вершкў на вўсі аж зат'ато разта вўхо кол'оте, кол'отниц'а
(83) [Грицак 2008: 46];*

Таблиця 45

Назви вирізаних знаків

												Говірки
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	34-38
приг'як	ростинка, роєк'іл	кочерта	обора, об'їрка	скоєак	стр'їрка	п'їрка			п'їрка, соєирка			
приг'як	роєк'іл	кочерта	об'їрка	скоєак	стр'їрка							45
			обора, об'їрка обороч'ок		стр'їлочка	п'їрка, п'їркат			п'їрка, п'їркат		п'їркат зат'їнок	48
			об'їрка									49
приг'як, приг'мак	роєк'їу		обора	скоєак		п'їрка	плече			зат'їнок		64
			об'їрка	скоєак		п'їрка						67
	роєк'їїнина, колотин'їа	їглючка	остроєка	ск'їст', скоєак	стр'їлка	їв'їшчок, їв'їшччок	соєирка, зат'їнка					83
			оберєка	ск'їс	стр'їлка							84
			обора	скоєак		обора						88
	роєк'їл		обора	скоєак		їу'єта	зат'єнок			зат'єнок		92
			оборне'к			оборне'к						94
проє'єто	роєк'їл		обора, обора	скоєак		п'їркато	проє'єто	соєирка		зат'їнок соєирка		96
							стр'їлочка, розкоєєна			п'їркат'є		

2.11. Назви розрізнявальних знаків

● **вицикнути** ‘вирвати’ > ^вішчок, ^вішечок (форма вирізування — 7): Вішчок — *віт'ата накругло дара́ба в́уха збо́ку. Руба́ють но́жиц'ами. Їе, шо два вішки кладé; їе, шо наперед'і, на задú; на пра́вім в́усі, на л'івім* (83) [Грицак 2008: 46].

Зі значенням ‘розрізнявальний знак на вусі вівці у формі дірки’ М. Грицак зафіксував лексеми *ост'ро́ка, ост'р'і́чка*: *Остро́ка — д'ірка така, шо їе ў в́усі пробі́та острі́чником. Їе, шо май позза́ду б́йут остро́ку. Їе остро́ка на пра́вім в́усі, в ко́го на л'івім. Їе, шо ў дві на одні́м в́усі остро́ки* (83) [Грицак 2008: 45]; пор.: *остро́ки* ‘діри в постолах для волок’ [Желехівський, Недільський 1885–1886 II: 582].





Засвідчено також лексему *роз'тр'іч* ‘вид мітки на вусі вівці’ (30, 36), проте форма вирізування невідома [КСГГ; ОКДА VI: нм. 16].

Із зафіксованих міток лише п'ять — форми вирізувань 1, 2, 4, 5, 6 — у більшості говірок позначені тими самими або спорідненими лексемами, інколи ж навпаки одне слово номінує кілька форм (*п'ічка(т)* — 7, 8, 11 форми вирізувань; *о'бора, обор'не'к* — 4, 7; *затинок* — 9, 11, 12), зокрема і в одному населеному пункті (див.: табл. 45).

2.11.2. Назви знаків, нанесених спеціальною фарбою. Спорадично зафіксовано назви міток на вухах, нанесених за допомогою спеціальної фарби чи туші: *То к'лалі номе'ра ў 'вуха/ це туш/ к'л'ішч'і 'були/ 'тушом та'к'им і так 'вухо проми'кали/ то це к'лалі туш на 'вуха; їе 'дуже бо'гато те'пер 'фарбу кла'дут/ мал'у'ют* (48). Здебільшого ними позначають ягнят. Відзначено назви *ш'тим'іл' і лумера, номер*: *Колі знача́ йа́гн'а, та вібива́ють лумери на вуха́х. Ту́й ка́жда ма́є лумер. Тотó ка́жда лумеро́вана стрі́жка. Ни так д́уже бога́то їе лумеро́ваних стрі́жок* (83) [Грицак 2008: 46]; пор.: *штемп* ‘клеймо’ [Грінченко 1907–1909 IV: 513], пол. *sztempel* ‘вбитий знак; клеймо’ [SW VI: 414, 415; VII: 669]. Лексема *лумера*, імовірно, діалектний відповідник загальноновживаного слова *номер* [Janów 2001: 120; Піпаш, Галас 2005: 96; ЕСУМ III: 304; пор. теж: SW II: 777].

На Закарпатті виділяють ще один тип міток — вбитих патронами: *Убе'вал'і 'йамк'і пат'ронам'і/ їе'ден ро'бив їе'н:у 'йамку* [КГ: б.м.з.]. М. Грицак зафіксував назви (див.: табл. 46), утворені в результаті метафоризації на підставі подібності зовнішнього вигляду.

Таблиця 46

			
‘вилка	ко́са	г'риб'ін'	зурни́ц'а

2.11.3. Назви навісних знаків. Цю СП репрезентують лексеми: *к'ул'ч'и(і)к* (5, 30, 43, 48, 49, 55, 67), *к'ул'ч'і* (48), *козут'ок*, *коў'ток* [КГ]; пор.: *кул'чи(і)кувати* ‘пробивати вуха худобі, ставлячи мітку господаря; накладати вівцям *к'ульчики*’, *кул'чи'кований* ‘який має *к'ульчик* (про вівцю, корову)’ [ЗА; ГГ: 107; Негрич 2008: 102]: *Наїб'іл'ше в:ухах — к'ул'ч'ики/ з'номером/ це мала ветери'нарна с'лужба/ це кол'госпим в'іў'ам* (49). Інформатори уточнюють, що такий вид *знаків* був популярний у колгоспах, де кожна вівця мала свій номер, який і був зазначений на *к'ульчикові*: *А о'це кол'госпн'і к'ул'ч'ита// а'ну/ д'ів'іў:а/ видите/ йі'к'і кол'госпн'і бу-ли// о'так пропи'хайут/ д'ирочку о'так р'обе// та ї те'пер йе кл'іш'ч'і т'оже та'к'і/ проби'вайеш д'ирку ў'вус'і/ та ї це кла'деш зго'ри/ из'но-мером/ і з там'тойі сторо'ни т'оже н'омер йе/ чо'т'ури/ п'раўда/ то це їде здо'лини/ а о'це йе зго'ри/ та ї о'це так закла'дає/ о'так кр'із'вухо/ це здо'лини/ це зго'ри// то йак о'це так за'т'иснеш/ о'це ў'же не вибереш/ йек кл'іш'ч'ами за'тиснено// так в'іў'а со'б'і з тим хо'ди'ла// то так бу'ли зна'к'и// таї о'ц'і номе'ра пи'сали// кожда в'іў'а була зарейест'рована/ це тут здо'лини чо'т'ури/ це кол'гос/ а зго'ри ў'же номе'ра/ т'ис'іч'і/ то це кожда в'іў'а бу'ла в жур'нал'і за'пи'сана* (48).

Назви *к'ульчик*, *ковт'ок* відомі в українських діалектах, і в гуцульсько-му зокрема, зі значенням ‘сережка; жіноча прикраса’ [ГГ: 98; Janów 2001: 105; Жегуц, Піпаш 2001: 75; Піпаш, Галас 2005: 81; Негрич 2008: 95; Онишкевич 1984 I: 396; AGB III (cz.2): 27–28; СБГ 215, 240; КГ; ЛАЗО II: к.163]. Слово *коў'ток* пов'язане з рос. діал. *колтать* ‘хитати’, яке зводиться до псл. **k'ltati* ‘ворушити, хитати’ [ЕСУМ II: 487].

На Косівщині відзначено номен *др'ім* (*др'отик*) ‘тс.’ (34–38): *Те'пер ш'е ч'іп'л'айут др'отики/ ран'ше та'кого не бу'ло* (36); *ш'е кла'дут др'ім/ йа'ке хто за'крутит* (37).

2.11.4. Назви випечених знаків. Інколи ставлять позначки вівцям на носі чи на чолі, випікаючи їх гарячим залізом. Відзначено лексеми: *пе'ц'ук* (37), *печ'ет'ло* (48), *печат'ло*, *печ'ім'ло* (83) [Грицак 2008: 45–46]: *Ш'е йе та'кий знак/ і то д'уже попу'л'арній і д'уже д'обрий знак — пе'ц'ук/ це гор'ечим зал'ізом в'іў'ци пек'ли на нос'і/ з'верх'іў' та'ко* (37); *Ко'лис/ не на нос'і/ а отут/ на чо'л'і ви'пал'ували печ'ет'ло / пе'ч'етали* (48); *Даўно на лиці печат'ло бу'ло віпечене у йагн'ати. На носі печ'ут печ'ім'ло гор'ачим зал'ізом. Печат'ло віпече та'ке, під'кову* (83) [Грицак 2008: 46]; пор.: гуц. *печит'ло* ‘залізний пристрій для випалювання знаків на бондарських виробках; печатка на м'ясі’ [Janów 2001: 158]. Обидві назви утворено від праслов'янської дієслівної основи **pektь*. Слово *пе'чат'ло* — дериват українського літературного *печать*, *печатка* ‘невеликий гумовий чи металевий предмет із вирізаними на ньому знаками для створення відбитку’ [СУМ VI: 346; див.: ЕСУМ IV: 364; Фасмер III: 255].

2.11. Назви розрізнявальних знаків

Серед аналізованих назв відзначено варіанти на фонетичному рівні: *о'бо(е, 'і)рка, о'бора і об'їора, 'зат('і(е,и)нок, при(о,е)к('т')ет(о), рос-к'іл(й), ск'іс(т')*, *печа('е, 'і)т'ло*; словотвірному: *о'борка – о'борне"к, при-к'ете – рос'к'ете, 'затинка – 'ростинка, ско'сак – ск'іс*; граматичному: *'затинка – 'зат'і(и,е)нок* (категорія роду) та ін.

Найпродуктивніші способи номінації пастуших понять у гуцульських говірках — морфологічний і семантичний словотвір (вторинне називання).

За допомогою афіксації утворено девербативи: *'затинка, рос'тинка (-к-(-а)); 'зат'інок, 'в'ішчок (-ок-(-Ø)); прит"мак (-ак-(-Ø)); роско'л'іпина (-ин-(-а)); ко'лотниц'а (-ниц'-(-а)); пе'ц':ук (-ук-(-Ø))*, а також *рос'к'іл (-Ø-(-Ø))*; десубстантиви: *о'б'ірка, 'п'ічка (-к-(-а)), обор'не"к (-не"к-(-Ø))* (варіант *-ник-*), *'п'ічкат (-ат-(-Ø))*, *печа'т'ло (-л-(-о))*; dead'ективи: *ско-сак (-с + -ак-(-Ø))*. Властиві для назв ЛСГ і демінутивні утворення: *'вилочка, ст'р'ілочка, ост'р'ічка, о'борне"ч'ок, 'в'ішчечок*.

Відзначено субстантивовані лексеми *про'к'ето, рос'к'ете, 'ук'ета*.

Значну частину назв вирізаних міток утворено шляхом метафоризації одного зі значень загальноживаного слова за зовнішньою подібністю: *о'бора, ст'р'ічка, кочер'га, пле'че, 'вилочка, со'кирка, кул'чик, коу'ток, ко-зу'ток*.

До чужомовних запозичень належать германізми *шт'ім'піль* (літ. *шт'емпель*) (нім. *Stempel* [Фасмер IV: 478; Вгückner 1957: 515]), *др'ім* (нім. *Draht* 'дріт' [ЕСУМ II: 131]), полонізм *ку'льчик* (пол. діал. *kulczyk* 'сережка' [ЕСУМ III: 138]), які увійшовши до українського діалектного та літературного вжитку на позначення загальних понять, теж зазнали метафоризації.

Назви знаків утворено за мотиваційними моделями:

- 'дія > знак' (*'затинка, 'зат'інок, прит"мак, рос'тинка, 'в'ішчок, рос-к'іл, роско'л'іпина, ко'лотниц'а, пе'ц':ук*);
- 'ознака > знак' (*ско'сак*);
- 'форма > знак' (*о'б'ірка, 'п'ічка*);
- 'матеріал > знак' (*др'ім*).

Структура цієї ЛСГ типова для гуцульських говірок, зокрема диференціація назв знаків за місцем позначення, що виявляється в опозиціях, виділених за ознаками 'місце позначення' — 'знак на вусі' : 'знак на носі' : 'знак на чолі'; спосіб позначення — 'вирізаний знак' : 'вибитий знак' : 'нанесений фарбою знак' : 'навісний знак' : 'випечений знак'.

Розділ 3

АРЕАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЛЕКСИКИ ПАСТУХУВАННЯ

3.1. Просторова варіативність лексики пастухування гуцульського говору

Ареальний аспект дослідження є визначальним для територіального членування говорів, визначення діалектних меж, якнайповнішої фіксації діалектних явищ, виявлення опозицій на різних мовних рівнях.

Фонетична система гуцульського говору виявляє такі специфічні риси в системі вокалізму:

1) вимова звука [а] після м'яких і шиплячих у сильній і слабкій позиціях як [е], [и], у ненаголошеній позиції часто як [і]: *бир'ч'ита, йар'ч'ита, ватуїч'е, верт'ичка, гаїл'ик*, у більшості випадків зафіксовано паралельні форми, інколи варіанти репрезентують конкретні діалектні зони (див.: картосхему 1): *ко'ш'ера* (б.н.п.) || *ко'шара* (сер.-центр.) || *ко'ш'ира* (сер.-центр., зх.) || *ко'шира* (пд.-сх.); *бузоўїаз* (зх.) || *бузоўїез* (пн.-центр., сер.-центр.); *в'іў'ч'ер'* (б.н.п.) || *в'іў'ч'е(а,и)р'* (зх.); *бербе'ниц'у* (зх.) || *бербе'ниц'а* (пд.-центр., зх.) || *бербе'ниц'е* || *бербе'ниц'і* (пн.-центр., сер.-центр.); *зус'л'анка* (пн.-центр., пд.-центр., зх.) || *зусл'інка* (центр.) || *зусл'інка* (сх., зх.); *м'ішан'а* (пн.-центр., зх.) || *м'іш'ен'е* (пд.-центр., сх., пд.-сх.) || *м'іш'і(е)н'і* (центр.) || *м'іш'ін'у* (зх.); *ринз'і* (пн.-центр., сер.-центр.) || *ринза* (центр., сх., пд.-сх.); *самок'иш'і* (сер.-центр., пд.-центр.) || *самок'е'шиа* (пн.-центр.) || *саму'к'иш'у* (зх.); *тел'у* (зх., сх.) || *те(и)л'е* (центр.); часом варіантні форми вживають представники однієї групи говорів, напр.: *в'іў'ц'а* || *в'іў'ц'е* || *в'іў'ц'у*, *йагн'а* || *йагн'е* || *йагн'у* || *йезн'і* та ін.

2) постфікс **-с'а** майже послідовно передано через **-с'і**, інколи паралельно через **-с'и** (зх.), **-си** (сх.);

3) нерегулярна лабіалізація [а] перед [ў]: *в'іткри'ва'ў, н'ра'ўда, за'ўтра, ска'за'ў*;

4) звук [е] (ненаголошений і наголошений) реалізується як [и] ([и^е, е^и): *тил'у, би'саги, ватришчи, ви'пер'* || *ве'пир', жин'тица, нил'інка, осин'іўка, футур'торба*, у деяких говірках реалізується як [а] ([е^а): *бер'фела* || *бар'фела, ватер'ник* || *ватар'ник, варт'л'ух* || *ве'рк'л'уг, ве'сна, за'р, кар'баж, не'л'інка, сма'тана* та ін.;

3.1. Просторова варіативність лексики пастухування гуцульського говору

5) звук [и] (ненаголошений і наголошений) — як [е] ([е^н]): *бе^нк, бе^ке, бри^нца* || *брєнца, зат'єнок, колеба, мотєлиц'а, полонєна, тор'бенка, н'єтка*; рідко як [і]: *в'імн'є*;

6) вимова префікса **ви-** як **ві-**: *в'іх'ід, в'ішоў, в'ірубуйут, в'іпаслоси, в'ітр'іхне, в'ізиму'є* та ін.

7) укання повне або часткове ([о] → [у], [о] → [о^н]): *ко^нрова, шч'єбо^нрога, шч'єбу^нр'ішка, гу^нд'іўл'а, куш^нтур, йалу^нчер', саму^нк'иш'и, в'уша* та ін.;

8) наявність на місці етимологічного [о] у новозакритих складах у говірках східної та південно-центральної групи звука [и]: *виўц'а, виўч'єр' вир'*, а для західної — [у]: *уц'а, у^нчар', ур'*;

9) реалізація звукосполук **гы, кы, хы** як **г'є (г'і, г'н), к'є (к'і, к'н), х'є (х'і, х'н)** здебільшого у центральних говірках (*рєш'ітк'є, карбен'к'и, парх'і, пл'ік'и, доўба^н'к'є, л'іжник'і, с'мерек'і, к'єш'к'є, п'іу^нк'є, х'єтриї*), спорадично — у західних (*дойар'к'є коўт'к'и*), хоча закарпатським говіркам ця риса не властива;

10) наявність звука [и] ([и^н]) на початку слова і в середині на місці [і]: *ікра, ік'ран'а, іч'іўка, і(и^н)ти, ім'н'а, і'накше, із'аду, іг'ла, из, а також п'ішоў, вин, видпов'ідаў, Косиўського, п'іс'ниї, п'іўто'ра, пид'суну, розир'ваў, ж'инка*;

11) відсутність пом'якшення деяких приголосних перед [і]: *й'аліўка, діїні, т'іл'ко, н'отім, п'іўтора, пост'іїно, гнії, ніч, н'іхт'і* та ін.;

Системі консонантизму гуцульського говору притаманні такі риси:

1) збереження давньої м'якості [р]: *вер'х, зв'ір', тер'х, мер'ва, бир'ка, в'ір', в'іўч'єр', бод'нар', вет'ікар', йало'чер', коро'вар', тел'іч'ир', зимар'ка, погар'* (окрім північної групи говірок);

2) утрата довготи приголосних [т':], [н':], [л':] після голосних перед [є], [і], [а]: *вес'нован'а, зимован'а, л'ітуван'і, кар'бован'а, м'ішан'є, розлуч'ін'і*;

3) звучання [т], [д] перед [і] (рідко перед [є], [а]) як [к], [г]: *г'іїниц'і, к'іўна, к'іло, ск'іна, поні'тілок, ні'тіл'і, хот'єт, т'риїц'ік', ш'іс'к', у'к'єти* (< *утяти* 'врізати'), *като* 'тато, батько' та ін.;

4) відсутність у дієслівних формах епентетичного [л']: *примов'їєти, див'їус'а, л'уб'їу, сп'їу, сп'їут, з'роб'їу*;

5) відзначено такі асиміляційні зміни:

• [бї] → [бл], [вї] → [вл], [мї] → [мн']: *др'іб'л'и, кров'л'анка, в'імн'є, м'н'єсо, ім'н'а, мн'ікон'кії*;

• оглушення дзвінків у кінці складу перед глухими і в кінці слова: *буз'оўїєс, в'атах, кру'т'іш, верт'л'ух, ж'олоб', ко'лпика, обл'іх, одно'р'ішка, оп'к'іт*;

• одзвінчення глухих звуків: *гл'єг, тур, гобза, тон'да* та ін.

б) ствердіння [ц] у кінці слів і перед флексійним [а]: *бога'йеу, жо-ло'беу, каме'неу, то'реу о'веу, колок'ілеу, хл'івеу, гу'с'ін:ица, жин'тица, квас'ница, моти'лица* (окрім західної частини говірок);

7) ствердіння звуків [с], [ц] у суфіксах **-ськ-**, **цьк-**, хоча й непослідовне: *поло'ни'нскиї, газ'д'івскиї, Коц'у'би'нскиї, 'коси'юскиї, верхо'вин'скиї, йор'данскиї, старо'в'іцкиї*;

8) збереження давньої м'якості шиплячих: *ч'орниї, ч'ес, ба'ранч'ік, би-ч'ок, бурч', о'веч'ка, в'і'ч'арник, за'в'іду'шч'и'ї, заста'ч'ина, зна'ч'ениї, з'мамч'ениї, зна'ч'ок, йаг'не'ч'ка, йероч'ка, к'із'лич'ка, колоч'ко'рога, кул'ч'ік, л'і'товишч'е, лун'ч'ак, об'і'рне'ч'ок, ови'ч'ита, ч'а'бан, ч'ер'вак, ч'істїї, ч'ула* (зокрема в середньо- та південно-центральної груп);

9) лабіалізація звука [л]: *ко'те'ї, о'к'і'ї, прост'р'і'ї, 'рос'к'і'ї, ст'р'і'їка, ст'р'і'їочка, ц'і'ди'їко, т'і'їниї, кор'н'ава* та ін.

Особливості фонетичної системи гуцульського говору дуже виразні, водночас помітний і вплив літературної мови, відтак фіксуємо паралельні форми — діалектну і наближену до літературної — навіть в одній говірці (і від одного інформатора), як-от: *ко'ш'ера* || *ко'шара*: *Обл'іх/шо ко'шари ни'ма// те'лиц'і/то с'пали'ї ко'ш'ерах* (48).

Серед морфологічних рис відзначу: закінчення **-и** в іменниках III відміни в родовому і місцевому відмінках однини (*принад'лежности, 'со-ли, 'радости, 'масти*), а також в іменниках ж.р. I відміни м'якої і мішаної груп та II відміни м'якої і мішаної груп у місцевому відмінкові однини (*на зем'ли, на ко'ни*); закінчення **-о'ї(-е'ї)** в орудному відмінку однини іменників ж.р. I відміни (*ху'добо'ї, б'ринзо'ї, 'марле'ї, вес'но'ї, моти'лице'ї*); активно функціують форми двоїни іменників (*дв'і'до'убан'ц'і, до'йарци, три ст'і'їц'і*); форми найвищого ступеня порівняння прикметників і прислівників утворено за допомогою частки *май* (*май'худишї, май'б'іл'шиї* та ін.); утрата кінцевого **-т** у 3 особі однини дієслів I дієвідміни (він *с'в'ет'е, ва'р'е, до'їе, 'ходе*) та збереження давнього **т** у стягнених дієслівних формах (він *рос'тет, їдет, с:ет, хоч'ет*); вживання формально поширених основ інфінітива для творення особових форм дієслів (*ти 'їйха-їеш сан'ми, 'сани'їйхайут, п'ідї'їхайе ма'шина*) та ін.

Аналіз лексики пастухування дав підстави виділити такі лексичні особливості гуцульського говору: *маци'танка* 'вівця з короткою вовною', *чим'кул'і* 'корова, яка не може доносити теля', *'ї'урга* 'стадо великої рогатої худоби', *'опад* 'отара овець', *зг'ін* 'отара овець', *'бер'ка* 'невелика отара овець', *'кам'ін*, *'берег* 'пасовище в горах', *близ'ниц'і* 'подвійна флосра', *повер'ник* 'вечірнє випасання овець', *л'іва'рент* 'орендар полонини', *до-полуд'нар* 'пастух, який випасає овець до обіду', *в'ідполуд'нар* 'пастух, який випасає овець після обіду', *стадник* 'пастух коней', *пе'ц'ук* 'мітка, випечена на носі овець' та ін.

3.1. Просторова варіативність лексики пастухування гуцульського говору

Для всього гуцульського ареалу характерні назви *худоба*, *мар'жина* ‘велика рогата худоба’⁴⁴, *в'їу'ц'а*, *ба'ран*, *йа(е)г'ниц'а*, *й'егн'е*, *ко'рова*, *бик*, *в'іл*, *бу'гаї*, *те'л'е*, *ко'била*, *к'ін'*, *ло'ш'е*, *ко'за*, *ко'зел*, *цап*, *ца'пок*, *л'оха*, *сви'н'а*, *кнур*, *п'ід'свинок*, *с'тадо*, *в'їу'ч'ер'*, *депу'тат* ‘власник або орендар полонини’, *ватаг* ‘бринзороб’, *кушин'ір'*, *бод'нар'*, *палиц'і*, *котел*, *ка'зан*, *глек*, *збан*, *гла'дун*, *в'ід'ро*, *жолоб'*, *ба'н'ек*, *ко'рито*, *й'асла*, *ц'їдило*, *пасо'виш'ч'е*, *плаї* ‘стежка в горах’, *то'лока* ‘пасовище’, *кош'ера* ‘загорода для худоби’, *царок*, *заго'рода*, *куч'а* ‘приміщення для свиней’, *с'тайа* ‘пастуша зупинка в горах’, *подо'ш'ера* ‘горище у стаї для сушіння і зберігання сирів’, *подр'а* ‘полиця, на якій сушать і зберігають овечий сир’, *ко'марник* ‘полиця, де сушиться сир’, *моло'ко*, *сир*, *зер* ‘сироватка’, *бринз'а* ‘солений овечий сир’, *вурда* ‘сир гіршої якості у результаті вторинної переробки молока’, *гл'ег* ‘висушений шлунок маленького теляти, яким заквашують молоко’, *во'їна*, *ру'но* ‘вовна з дорослої вівці’, *сла'б'ість* ‘хвороба тварин; пошесть’, *мотелиц'а* ‘хвороба овець; вертіж’, *ка'пуша* ‘велика овеча воша’, *знак* ‘знак-мітка на вусі вівці’ тощо.

На підставі лексикологічного і лінгвогеографічного аналізу ТГЛІ пастухування здійснено “негостре” членування гуцульського мовного ареалу, що, однак, не сигналізує про членування гуцульського говору загалом. Просторове розміщення аналізованої лексики демонструє тричленне (обласне) протиставлення, проте у зв'язку зі специфікою поширення явища пастухування відзначено подрібнення центральної діалектної зони (територія Івано-Франківської обл.) на мікрозони — північно-центральну, середньо-центральну та південно-центральну відповідно до лексико-семантичних особливостей говірок. Також окреслено західну групу гуцульських говірок (Рахівський район Закарпатської обл.), східну (Вижницький та Путильський райони Чернівецької обл.) та південно-східну (на території Румунії) (див.: картосхему 1). Виявлено такі лексичні опозиції гуцульського говору:

1) західна : південно-центральна — *гон'да* ‘самець свині’ : *к'нороз* ‘тс.’; *кон'у'хар'* ‘пастух коней’ : *ко'н'ух*, *ко'н'ар'*, *с'тадник*, *ста'дар'* ‘тс.’; *майерка* ‘доярка’ : *до'йарка* ‘тс.’; *га'р'ачка* ‘гарячка’ : *шелес'ниц'а* ‘тс.’; *в'імн'аниц'а* ‘хвороба вимені’ : *икра*, *загар* ‘тс.’ : *ко'ритн'їце*, *пап'ір'каниц'а* ‘тс.’; *пап'ірник* ‘хвороба ратиць’ : *хро'пак* ‘тс.’; *когу'ток*, *коу'ток* ‘сережки-мітки для овець’ : *кул'чик* ‘тс.’; *пе'чатло* ‘назва випеченої мітки на носі овець’ : *пе'ц'ук* ‘тс.’; *бо'теї* ‘невелика отора овець’ : *бо'теї* ‘отара овець’; *шона* ‘навіс для тварин’ : *шона* ‘приміщення для тварин’; *ме'ринд'а* : *в'імн'е* ‘молочні залози корови або вівці’;

2) західна : південно-східна — *о'тер'*, *в'ір'* ‘жеребець’ : *гарма'сар'* ‘тс.’;

3) південно-центральна : південно-східна — *нел'інка* ‘вівця чи корова, яка передчасно народила маля’ : ‘вівця чи корова, яка народила вдруге’.

⁴⁴. Семантику подано тільки для вужьколокальних чи полісемічних лексем.

4) західна : північно-центральна — *тайстра* ‘сумка пастуха’ : *торба* ‘тс.’ (паралельні форми зафіксовано у середньо-центральній, південно-центральній і східній зонах);

5) північно-центральна : західна; середньо-центральна : західна; південно-центральна : західна — *с'тайн'а* ‘приміщення для худоби’ : *хл'іу* ‘тс.’;

6) північно-центральна : південно-центральна : східна; середньо-центральна : південно-центральна : східна — *с'тайа* ‘місце ночівлі пастухів’ : *застайка* ‘тс.’ : *заватра* ‘тс.’;

7) північно-центральна : південно-центральна; середньо-центральна : південно-центральна — *спузар* ‘помічник пастуха’ : *ват'рак* ‘тс.’;

8) південно-центральна : північно-центральна : західна : південно-східна; середньо-центральна : північно-центральна : західна : південно-східна — *ворох* ‘стадо овець’ : *гурт* ‘тс.’ : *бота* ‘тс.’ : *с'тайа* ‘тс.’;

9) південно-центральна : північно-центральна : південно-східна; середньо-центральна : північно-центральна : південно-східна — *отара* ‘стадо великої рогатої худоби’ : *черга* ‘тс.’ : *череда*, *турма* ‘тс.’;

10) південно-центральна : південно-східна; середньо-центральна : південно-східна — *ватаг* ‘старший вівчар’ : *ватаман* ‘тс.’;

11) південно-центральна : західна : південно-східна; середньо-центральна : західна : південно-східна — *газ'да полони'ни* ‘власник полони-ни’ : *полони'н'ош* ‘тс.’ : *л'іва'рент* ‘тс.’;

Північно-центральну діалектну зону характеризують лексеми *фалка* ‘невелика отара овець’, *полат* ‘полиця’, *биреш* (*бир'іш*) ‘пастух волів’, *кайман* ‘помічник пастуха’, *подина* ‘пасовище в горах’.

Середньо-центральну діалектну зону репрезентують назви *зг'ін* ‘отара овець’, *кам'ін* ‘пасовище в горах’, *урва* ‘стежка, якою женуть худобу на пасовище’, *н'рипл'устка* ‘приміщення для худоби’, *боу'гар* ‘в'ідм'йалового’, *пол'мочник* *ватага*, *пол'мочник* *с'тайі*, *бам'б'ір* ‘знахар’, *к'лепа-ло* ‘дзвоник, який вішають на шию телятам’.

Південно-центральну зону окреслюють лексеми *ват'туїник* ‘приміщення для козенят’, *д'ії'ник* ‘отара дійних овець’, *йел'іу'ник* ‘отара ялових овець’, *хро'мар* ‘пастух кульгавих овець’, *хр'ім'кар* ‘тс.’, *м'іш'ін:ик* ‘власник овець’, *газ'да* ‘тс.’, *з'рун* ‘високогірне пасовище’, *ча'паш* ‘стежка в горах’, *ваташ* ‘тс.’, *тра'паш* ‘тс.’, *м'разниц'а* ‘поле біля села, на яке зганяли восени овець із полонини’, *лунчина* ‘минулорічна бринза’, *стри'гат* ‘кисла сироватка для підквашування молока’.

У західній частині вживають назви *скот* (*ско'тина*) ‘тс.’, *стр'иж(ш)ка* ‘вівця’, *б'іка* ‘бик’, *молод'ачка* ‘вівця, яка окотилася пізніше за інших’, *молод'а* ‘ягня, яке народилося пізніше за інших’, *ранен'а* ‘ягня, яке народилося раніше за інших’, *фостан'а* ‘вівця з довгим хвостом’, *ку'цан'а* ‘вівця з кучим хвостом’, *д'ії'кан'а* ‘вівця, яка дає багато молока’, *ик'рата* ‘тс.’, *ц'ап'лиу'ка* ‘вівця, яка дає мало молока’, *кел'ухан'а* ‘вівця, яка має

3.2. Лексика пастухування гуцульського говору на лінгвістичній карті Карпат

великий живіт', *плас'кан'а* 'вівця, яка не має великого живота', *о'кан'а* 'вівця з великими очима', *ла'бан'а* 'вівця з великими ногами', *чол'ко* 'безрогий баран', *оди'начка* 'вівця, яка народила одне маля', *близн'ачка* 'вівця, яка народила близнят', *на в'їуч'ар'а о'вець* 'отара, яку випасає один вівчар', *два (три) в'їуч'ар'і о'вець* 'отара, яку випасає двоє (троє) вівчарів', *три'т'ак* 'отара, яку випасає троє вівчарів', *к'р'ага* 'дуже велика отара овець', *ї'угас* 'вівчар', *в'ід'полуд'нар'* 'вівчар, який випасає овець після обіду', *дополуд'нар'* 'вівчар, який випасає овець до обіду', *гур'таш*, *гурт'їу'ник* 'вівчар, який випасає отару (*гурт*) овець', *костош* 'помічник вівчаря', *к'ірейт'їу* 'людина, яка стежить за випасом худоби', *горник* 'тс.', *до'зорець* 'тс.', *м'ї'рець* 'людина, яка вимірює молоко на мірі', *м'їр'ак* 'тс.', *пода'валник* 'особа, яка подає овець на мірі', *моло'чарник* 'особа, яка відповідає за збереження молока на полонині', *бара'нарщина* 'оплата пастухові баранів', *го'н'їлищина* 'оплата, яку отримує помічник пастуха', *то'нат* 'дерев'яна посудина для зберігання молокопродуктів', *жин'т'їу'ка* 'посудина для сироватки', *вурд'а'ник* 'посудина для *вурди*', *ку'лешник* 'посудина для кулеші', *весн'а'ник* 'казан, що використовують навесні для виготовлення сиру', *м'ід'аник* 'мідяний казан', *м'їшанка* 'бринза з коров'ячого й овечого молока', *оди'нец* 'сир, виготовлений із одного надою молока', *д'воїка* 'сир, виготовлений із двох надоїв молока (вечірнього й ранішнього)', *кин'р'ак* 'сир доброї якості', *ми'л'ак* 'сир низької якості', *ш'тимп'їл'* 'знак-мітка на вухах овець', *лума'ра* 'тс.', *сн'їго'ван'* 'місце годівлі тварин узимку', *ш'тал'їу* 'приміщення для великої рогатої худоби', *бе'т'їг* 'хвороба (тварин)', *бо'ла* 'тс.', *жаб'ка* 'хвороба овець; вертїж', *ард'їлун* 'дзвінок на шию худобі', *шашвар* 'тс.', *бала'бас* 'тс.', *бамба'рас* 'тс.'.

У східних і південно-східних говірках виявлено назви, не зафіксовані на іншій території Гуцульщини: *ва'кар'* 'пастух корів', *ї'обн'а* 'сумка пастуха', *бункош* 'палиця пастуха', *бу'даха* 'посудина для варіння молокопродуктів', *ра'таш* 'стежка в горах'.

3.2. Лексика пастухування гуцульського говору на лінгвістичній карті Карпат

Тематична група лексики пастухування гуцульських говірок тісно пов'язана з відповідною лексичною групою інших говірок карпатського регіону. Тому, аналізуючи гуцульські пастуші назви, я намагалася наводити паралелі саме із мов та діалектів цього континууму (розділ 2). У всіх говірках, мовці яких заселяють територію Карпат, зокрема її гірські райони, із різною частотою поширення функціують назви: *в'їу'ц'а*⁴⁵, *ба-*

⁴⁵ У загальновідомих словах значення не подано.

ран, цан, те¹личка, марга, то¹вар ‘велика рогата худоба’, шу¹та ‘вівця чи коза зі зламаним рогом чи без ріг’, шу¹тиї ‘безрогий’, пер¹в’іска ‘вівця, коза, яка окотилася вперше’, кор¹нута ‘рогата вівця’, с¹тадо, чере¹да, м’иш’ін’е ‘отара овець’, пас¹тур, в’іу¹чар (оу¹чар), ба¹ча ‘старший пастух овець; бринзороб’, коро¹вар(’), вол¹’ар(’), те¹л’етник, ко¹н’ар(’), ко¹зар(’), пас¹тух, валах ‘кастратор’, го¹н’ілник ‘помічник пастуха’, бод¹нар(’), таї¹стра ‘сумка пастуха’, фло¹йера, ф¹рел’а ‘пастуша труба’, па¹совис’ко, поло¹нина, ко¹шара ‘загорода для тварин’, царок ‘відгороджене місце у хліві для молодих тварин’, ст¹рунка ‘місце для доїння овець’, салаш ‘тимчасове приміщення для худоби’, ко¹либа ‘приміщення для пастухів’, с¹тайа ‘тс.’, ко¹марник ‘полиця для висушування сиру’, во¹уна, мо¹ло¹ко, сир, же¹н’тиц’а ‘сироватка’, бер¹бе¹ниц’а, те¹лета ‘посудина для зберігання молокопродуктів’, брин¹за ‘солений овечий сир’, кл’аг ‘шлунок теляти чи ягняти для підквашування молока’, бу(н)з ‘свіжий овечий сир, із якого роблять бринзу’, ли¹шаї ‘шкірна хвороба тварин’, кур¹д’ук ‘хвороба коней’, моте¹лиц’а ‘хвороба овець; вертїж’, ватра ‘вогонь, вогнище’, гражда ‘загорода для тварин’, вош(а) ‘паразит на шкірі овець’ та ін.

На підставі наявних опрацьованих джерел, зокрема атласів та словників, виділено такі мікроареали:

- гуцульсько – бойківський: си¹сун ‘маля тварин, яке ще ссе матку’, тур¹ма ‘отара овець’, гир¹лега ‘пастуша палиця’, кала¹та(і)ло, кле¹на(і)ло ‘дзвоник на шию твариною’;

- гуцульсько – бойківсько – буковинський (resp. буковинсько-покутський): тур¹ма ‘отара овець’;

- гуцульсько – бойківсько – буковинсько – закарпатський: бир¹’ка ‘вівця’, бо¹теї ‘отара овець’, йарка ‘молода вівця, яка ще не котилася’, не¹л’іпка ‘вівця (коза або корова), яка окотилася на другому році життя’, м’иц’ка ‘вовна, зістрижена з ягняти’;

- гуцульсько – бойківсько – буковинсько – закарпатсько – лемківський (спорадично і західнослов’янський): ги¹ба ‘стара корова’, о¹тер ‘жеребець’, плаї ‘стежка в горах’;

- гуцульсько – бойківсько – буковинсько – західнослов’янський: о¹бора ‘загорода для худоби; хлів’;

- гуцульсько – бойківсько – закарпатський: гу¹л’аш ‘пастух корів’, ва¹таг ‘старший вівчар’, чере¹дар ‘пастух корів’, кал¹’ман ‘помічник пастухів’, си¹м’брил’а ‘плата за роботу’, бо¹ла ‘хвороба’, роз¹луч’ін’е ‘схід із полонини’, квасни¹на ‘кисле молоко’, само¹киша ‘тс.’;

- гуцульсько – бойківсько – закарпатсько – західнослов’янський: ско¹тар’ ‘пастух великої рогатої худоби’, вол¹’ар ‘пастух волів’, солиш¹ч’е (солис’ко) ‘місце, де вівцям дають сіль’, куча ‘приміщення для свиней’, м’іра ‘контрольне доїння овець’, салаш ‘пастуша зупинка в горах’;

3.3. Загальноукраїнський контекст пастушої лексики Гуцульщини

- гуцульсько – бойківсько – закарпатсько – лемківський: *живи'на* ‘худо-
доба’, *др'іб*, *дроб'їета* ‘вівці, кози’;
- гуцульсько – бойківсько – закарпатсько – лемківсько – західно-
слов'янський: *йугас* ‘вівчар’;
- гуцульсько – бойківсько – лемківсько – західнослов'янський: *ва'туйка* ‘одно-
річна коза, вівця’, *вал'їу* ‘корито для годування худоби’, *с'тайн'а* ‘приміщення для худоби’;
- гуцульсько – буковинський: *зєрба* ‘стара корова’, *буз'їўка* ‘одно-
річна телиця’, *гармасарь* ‘жеребець’, *вакар'* ‘пастух корів’, *спу'зарь* ‘
помічник пастуха’;
- гуцульсько – буковинсько – закарпатсько – західнослов'янський: *но-
тин'а* ‘вівця, яка окотилася вперше’, *боўгар'* ‘пастух корів’, *загорода* ‘за-
города для тварин’, *зусл'анка* ‘спеціально заквашене кип'ячене молоко’;
- гуцульсько – буковинсько – закарпатський: *с'тайа* ‘пастуша зупин-
ка в горах’;
- гуцульсько – закарпатський: *стриж(ш)ка* ‘вівця’, *б'їка* ‘бик’, *тон'да*
‘самець свині’ (закарп. *кон'да*), *мар'дик* ‘невелика отара овець’, *ворох* ‘ота-
ра овець’, *фалка* ‘частини овець, яка відбилася від отари’, *депутат* ‘влас-
ник (орендар) полонини’, *гайташ* ‘погонич’, *тон'даш* ‘свинопас’, *гаїда* ‘пас-
туша сопілка’, *колок'їл* ‘дзвоник на шию тваринам’, *неварка* ‘сироватка’,
с'тойишче ‘пастуша зупинка в горах’, (*живий*) *волос* ‘хвороба овець’ та ін.
- гуцульсько – закарпатсько – лемківсько – західнослов'янський:
тремб'їта ‘довга дерев'яна пастуша труба’;
- гуцульсько – закарпатсько – лемківський: *бе'т'їг* ‘хвороба’;
- гуцульсько – західнослов'янський: *майєрка* ‘доярка’, *бункош* ‘пали-
ця’, *пуга* ‘тонка палиця, якою наганяють худобу’, *кост* ‘їжа, харч’, *шопа*
‘навіс для худоби в полонині’, *м'разниця'а* ‘поле біля села, на яке зганяють
восени овець із полонини’, *руно* ‘вовна з дорослої вівці’ та ін.

3.3. Загальноукраїнський контекст пастушої лексики Гуцульщини

Фонетико-словотвірні варіанти пастуших назв з аналогічним чи із близьким значенням функціують в українських говірках також поза карпатським регіоном.

Назви загальних, не спеціальних понять, пов'язаних із тваринництвом загалом, відомі в багатьох говорах української мови, зокрема: *в'їўц'а*, *ба'ран*, *ї'ярка*, *ї'аг'н'а*, *ко'рова*, *бик*, *би'чок*, *тел'є*, *ко'била*, *жєре'биц'а*, *жєре'бець*, *к'їн'*, *ло'ша*, *сви'н'а*, *л'оха*, *к'нороз*, *кнур*, *па'ц'а*, *п'їдсви-
нок*, *на'зимок*, *т'їл'на*, *к'їт'на*, *худо'ба*; *о'тара*, *с'тадо*, *чєре'да*, *та'бун*,

зг'ін; пас'тух, пас'тушка, в'іў'чар, ско'тар, коро'вар; ба'н'ак, ц'і'дил(к)о; паст'іў'ник, па'со'вище, в'іў'чарник, ко'роў'ник, с'тай'на, хл'іў, куча(і), царок; моло'ко, сир, сир'ватка, воў'на тощо.

Лексеми, зафіксовані в гуцульському говорі, поширені також в інших діалектах української мови:

- у наддністрянських говірках виявлено лексеми: *|(в)опалка*, з'убен'ка, таї'стра, торба, футер'торба, фут'ражка 'торба, у якій дорогою коням дають сіно' [Шило 2008: 45], гурмо 'стадо' [там само: 100], гал'етка 'мала діжка для сиру', гел'ет'і 'глек для молока', гел'еч:ина 'цебер' [там само: 101–102], др'іб 'вівці, кози' [там само: 112], кор'д'ук 'хвороба язика' [там само: 149], ко'ша(и)ра 'хлів для овець' [там само: 151], кри'вул'і(а) 'палиця із загнутим кінцем' [там само: 152], мерва 'пом'ята або терта солома, сіно' [там само: 172], мус'ц'іў'ка 'гній' (гуц. мус'т'інка 'копитна гниль') [там само: 179], па'п'ірок 'копито, ратиця' [там само: 193], по'гон'ач 'погонич (коней)' [там само: 210], подра 'настил над хлівом' [там само: 211], путн'і, путн'і'ка 'відро' [там само: 222], терло 'місце на пасовищі, де відпочиває худоба' [там само: 252], толо'ка 'пасовище, обліг' [там само: 254], шу'па, шу'ра 'дровітня' [там само: 281, 284]; пор.: плаї 'город; поле' [там само: 207], падої'ки 'п'ята і шоста дійка на вимені корови' [там само: 192 (гуц. п'рад'іки 'тс.')] , ст'рун'ка 'прохід між будинками' [там само: 247];

- у степових говірках: бара'нар' 'пастух баранів' (пор.: ба'ран:ик [Кухаренко 1862: 36; Гриценко 1982: 153; Бухтий 1981: 15]), бе'саги 'сакви' [Мельничук 1952: 73; Дзендзелівський 1958: 39], бу'з 'овечий сир' [Москаленко 1958: 18; Гриценко 1982: 165], ва'кар' 'пастух корів' [Мельничук 1952: 74; Москаленко 1958: 19; Горбач 1969: 65 (а також ва'кар' вигін, пасовисько)]; Гриценко 1982: 149], ва'таг(а) 'старший вівчар; бринзороб' [Гриценко 1982: 157; Бухтий 1981: 15; пор.: ср.наддніп. ва'тага 'отара овець' [Ващенко 1966: 19], ватаж'ник 'пастух овець' [Лисенко 1972: 10], ва'таман (ото'ман) 'старший вівчар' [Гриценко 1982: 157], вилка, в'і(и)-шчок, п'іч'ка, ско'сак (ск'ісок) 'мітка на вухах овець' [Гриценко 1982: 160], во'лар', воло'вар' 'пастух волів' [Гриценко 1982: 153; пор.: ср.наддніп. во'ловник [Чабаненко 1992 I: 194], го'ни'ца 'корова в періоді парування' [Мельничук 1952: 77], го'н'ін:ик (го'нишчик) 'помічник пастуха' [Гриценко 1982: 153], гурт 'стадо корів' [Гриценко 1982: 148], гайда 'сопілка' [Дзендзелівський 1958: 41], гл'ар 'шлунок теляти або ягняти для підквашування молока' [Москаленко 1958: 28; Дзендзелівський 1958: 41; Бухтий 1981: 13; пор.: ср.наддніп., поліс. гл'а'ганка 'кисле молоко' [Куриленко 1991: 83, Сисько 1990: 25], зер, жен'ти'ца 'сироватка' [Гриценко 1982: 165], коў'ток, когу'ток (кугут'ки – мн.) 'сережка' [Мельничук 1952: 83; Москаленко 1958: 45], ко'зар' 'пастух кіз' [Гриценко 1982: 153],

3.3. Загальноукраїнський контекст пастушої лексики Гуцульщини

кужба 'гак вішати казан над вогнищем' [Горбач 1969: 71], *нел'і(л'а)нка* 'вівця, яка передчасно окотилася' [Москаленко 1958: 52], *о'к'іл* (*у'к'іл*, *о'кол*) 'загорода для тварин' [Гриценко 1982: 158; Москаленко 1958: 54], *ст'рунга* 'загорода для овець', *струн'тар* 'помічник пастуха, який доїть овець' [Гриценко 1982: 157; Бухтий 1981: 12; Москаленко 1958: 68];

• у **поліських**: *бам'б'ір* 'знахар' [Аркушин 2000 I: 9], *жабка* 'хвороба корів' [Аркушин 2000 I: 151], *йал'і(о,у)ўка* 'корова, яка залишилася нетільною' [Куриленко 2004: к. 124], *ікра* (рідк.) 'вим'я корови' [Куриленко 2004: к. 71]; *калата(ї)ло* 'дзвоник на шию худобі' [Аркушин 2000 I: 205; Никончук 1979: 188], *нутер* 'кастрований баран' [Никончук 1979: 180; Куриленко 1991: 21], *пер'вачка*, *пер'істка* 'корова, яка отелилася вперше' [Куриленко 2004: к. 123], *хара'шалник* 'людина, яка каструє худобу' [Куриленко 2004: к. 103], *шутій* 'безрогий' [Куриленко 2004: к. 113];

• у **волинських**: *бе'рилка* (*ба'рилка*) 'посудина для зберігання молоко-продуктів' [Корзонюк 1987: 70];

• у **середньонадніпряньських**: *бучок* 'палиця пастуха' [Лисенко 1972: 9], *штим* 'відходи під час чесання вовни' [Сисько 1990: 94];

• у **надністрянських і надсянських**: *моти'лиц'і*, *мут'іл'іц'і* 'хвороба рогатої худоби' [Шило 2008: 177; Пшеп'юрська-Овчаренко 2007: 197];

• у **надністрянських і волинських**: *кош(с)тур* 'палиця пастуха' [Шило 2008: 150, 151; Корзонюк 1987: 142];

• у **надністрянських і поліських**: *бидло* 'худоба' [Шило 2008: 49; Куриленко 2004: к. 90], *во'рочок* 'мішечок' (для сиру) [Шило 2008: 83], *ворок* 'торбинка для відтискання сиру' [Куриленко 2004: к. 189]; *о're(u)p* 'некастрований кінь; жеребець' [Никончук 1979: 173; Куриленко 1991: 22; Куриленко 2004: к. 119; Аркушин 2000 II: 8; Шило 2008: 77], *то'вар* 'рогата худоба' [Шило 2008: 54; Куриленко 2004: к. 88];

• у **надністрянських і степових**: *(в)урда* 'сир гіршої якості' [Москаленко 1958: 23; Гриценко 1982: 165; Москаленко 1958: 72; Дзендзелівський 1958: 52], 'сироватка' (*вур'д'анка* 'сир гіршої якості') [Шило 2008: 87], *турма* 'отара овець' [Шило 2008: 258; Гриценко 1982: 149; Мельничук 1952: 95; Москаленко 1958: 72];

• у **поліських і степових**: *йал'іў'ни(н'а)к* 'молоді ягнята, телята' [Лисенко 1972: 239; Москаленко 1958: 37], *мінка* 'вівця чи корова з ураженою дійкою' [Никончук 1979: 177; Москаленко 1958: 51];

• у **середньонадніпряньських і степових**: *брин'за* 'солений овечий сир' [Чабаненко 1992 I: 105; Гриценко 1982: 165; Бухтий 1981: 13], *гир'лета* (*гир'л'уга*) 'кий, палиця' [Сисько 1990: 25; Чабаненко 1992 I: 229; Кухаренко 1862: 37; Бухтий 1981: 12], *нот'ка* 'вівця із зіпсованою дійкою' [Сисько 1990: 62; Москаленко 1958: 53], *ст'ії(є)ло* (*ст'ойало*) 'місце відпочинку худоби' [Лисенко 1972: 19; Москаленко 1958: 68; Дзендзелів-

ський 1958: 52], *те(у)рло* ‘місце ночівлі чи відпочинку худоби’ [Ващенко 1966: 94; Лисенко 1972: 20; Куриленко 1991: 26; Кухаренко 1862: 39; Гриценко 1982: 158];

- у **поліських, середньонадніпрянських і степових**: *бир’ка* ‘вівця’ [Куриленко 1991: 29; Куриленко 2004: к. 127; Чабаненко 1992 I: 70; Бухтий 1981: 7], *бола* (*бол’із*) ‘хвороба’ [Мельничук 1952: 73; Лисенко 1972: 34; Чабаненко 1992 I: 94], *бу’з’їўка* (*буз’ївок*) ‘річне теля’ [Никончук 1979: 176; Сисько 1990: 14; Чабаненко 1992 I: 110; Ващенко 1966: 17; Дзендзелівський 1958: 40], *вала’хар’*, *вала’ш’іл’ник* (пор.: *валашник*, *вала’шал*, *вала’шал’ник*) ‘кастратор’ [Лисенко 1972: 39; Чабаненко 1992 I: 126; Бухтий 1981: 15], *р’іч(ш)н’ак* ‘річне теля, ягня’ [Лисенко 1972: 186; Никончук 1979: 175; Чабаненко 1992 IV, 11; Москаленко 1958: 63; пор.: ср.наддніпр. *годо’вик* ‘тс.’ [Чабаненко 1992 I: 138; Сисько 1990: 23]], *ца’рина* ‘місце для випасання худоби’ [Куриленко 1991: 37; Ващенко 1966: 100; Сисько 1990: 90; Мельничук 1952: 96; Дзендзелівський 1958: 52; пор. степ. *ца’рин:ик* (заст.) ‘пастух’ [Дзендзелівський 1958: 52];

- у **поліських, волинських, середньонадніпрянських і степових**: *ал’к’ір* (*йан’к’ір*) ‘приміщення для зберігання продуктів’ [Аркушин 2000 I: 44; Лисенко 1972: 9, 26; Ващенко 1966: 19; Корзонюк 1987: 80];

- у **поліських, надністрянських, надсянських і степових**: *о’бора* ‘приміщення (загорода для тварин)’ [Аркушин 2000 II: 5; Бичко 1997: 60; Шило 2008: 67, 85, 188 (*в’бора*, *ву’бора*, *о’бора*); Пшеп’юрська-Овчаренко 2007: 206; Горбач 1969: 74; Гриценко 1982: 158];

- у **поліських, надністрянських, волинсько-подільських і степових**: *ко’ша(’е)ра* ‘загорода для домашніх тварин’ [Корзонюк 1987: 151; Бичко 1997: 60; Аркушин 2000 I: 248; Гриценко 1982: 158; Бухтий 1981: 13].

Найбільшу кількість паралелей зафіксовано в надністрянських (найближчі “сусіди”, єдині українські говірки, окрім карпатських, із якими межує гуцульський говір) і у степових говірках. Наявність паралелей у степових говірках можна пояснити тим, що лексика (зокрема і тваринницька) цього регіону представлена найповніше [див.: Бухтий 1981; Гриценко 1982; Дзендзелівський 1958; Кухаренко 1862; Мельничук 1952; Москаленко 1958]. Зазначу також, що лексика говорів південно-східного ареалу формувалась під впливом мови переселенців із західних областей України [Бухтий 1981: 14]. Це підтверджують і виявлені паралелі: Я. Кухаренко у праці “Вівці і чабани въ Черноморі” (1862 р.) зафіксував назви *колода* “отара, якъ иде тісно не въ распашъ” і *пурняло* “ночний попасъ отари літомъ” [Кухаренко 1862: 38], які фіксують і давні гуцульські джерела: *колода* ‘черета великої рогатої худоби’ [Мосора 1885–1896: 69], *пор’н’ала* ‘вечірне випасання овець’ [Коржинський 1894–1896: 44].

Висновки

Тематична група лексики пастухування гуцульських говірок цікава насамперед тим, що слова, які номінують одну систему понять, формують лексико-семантичні групи, кожна з яких — автономна, повноцінна, системна одиниця і водночас невід’ємний компонент ТГЛ, *de facto* це “система в системі”. Більшість окреслених ЛСГ має розгалужену сфєрархічну структуру, яка охоплює різні семантичні парадигми — від семантичних підгруп до семантичних мікрорядів (назви тварин, осіб, місця, посуду, хвороб тварин та ін.).

Визначальним у дослідженні лексико-семантичних парадигм є виділення системних зв’язків, зокрема синонімних, антонімних і родових (гіперо-гіпонімних). Синонімні відношення пронизують усю тематичну групу. У Словникові пастушої лексики зібрано і згруповано близькі за значенням слова. Із-поміж найбільших синонімних рядів — репрезентанти значення ‘сироватка’ — 20 лексем та їх деривати, ‘вертіж (хвороба овець)’ — 22, ‘дзвінок, який вішають на шию худобі’ — 16, ‘отара овець’ — 15, ‘мастит вимені корів та овець’ — 14, ‘хвороба ратиць’ — 13, ‘велика рогата худоба’ — 11, ‘пастух великої рогатої худоби’ — 9, ‘посуд для зберігання молокопродуктів’ — 8, ‘високогірне пасовище’ — 6 та ін.

Антонімні зв’язки притаманні групам, де назви формують будь-які опозиції за різними семантичними ознаками. Домінують у ЛСГ назв тварин (*куцан’а* – *фос’тан’а*, *кел’у’хан’а* – *плос’кан’а*, *поло’нинка* – *до’мар’ка*, *но’рец* – *нутер*, *кнур* – *ве’пер’*, *молод’а* – *ране’н’а*, *передн’ак* – *задн’ак*, *во’їн’енка* – *пар’ши’ї’ка*), ЛСГ агентивів (*задній в’ї’ч’ер’* – *передній в’ї’ч’ер’*; *с’тарший в’ї’ч’ер’* – *молодший в’ї’ч’ер’*), ЛСГ назв обрядів (*х’ід поло’нинс’киї* – *сх’ід поло’нинс’киї*; *м’иш’ин’е* – *роз’луч’ин’е*; *ма’ла м’ї’ра* – *ве’лика м’ї’ра*, *в’існий р’ад* – *л’ітн’ий р’ад* – *о’с’ін’ий р’ад*), ЛСГ назв місця (*даван’* – *с’н’і’гован’*, *їан’ч’ер’ка* – *бара’нар’ка*, *коро’в’арн’а* – *во’лар’ка* – *бо’гаї’ник* – *те’л’ет’ник*, *л’ітн’ї’ка* – *зим’ї’ка*) та ін. Регулярним є протиставлення за темпоральною ознакою у ЛСГ назв тварин, стад, агентів, посуду, місця, продуктів тваринництва, календарного циклу; за локативною — у ЛСГ назв тварин, стад, агентів, посуду, місця, знаків-міток на вухах тварин; за семантичною ознакою ‘біологічний рід тварин’ — у ЛСГ тварин, стад, агентів, місця, у СП дзвінків та молокопродуктів. Окрім цього, кожній із семантичних груп властиві специфічні ДО.

Родо-видові відношення в межах парадигми зумовлені наявністю родової назви, якій підпорядковані назви нижчого ерархічного рівня; загальні назви зафіксовано у групах назв тварин, стад тварин (за біологічним родом), пастухів, дзвінків, оплат, місця, посуду, молокопродуктів і типів вовни, хвороб тварин, знаків-міток на вухах тварин.

Щодо способів номінації лексем, то найпродуктивніший, безперечно, морфологічний (здебільшого суфіксація) (65%). Виявлено словотвірні типи, властиві кільком ЛСГ:

- ОП + **-(н^(*))ак-(-^(*)ек-)(-Ø)** — продуктивний тип для творення назв тварин (*р'іч^н'а(е)к, перед^н'ак, зад^н'ак*), сукупності тварин (*молод^н'ек, д'іін'ак*), назв продуктів (*кип'р'ак, мил'ак, кисл'ак*), назв хвороб (*криў-н'ак, бетез^н'ак, мотилич^н'ак, дур'н'ак*), менш продуктивний — для назв дзвінків (*круж^л'ак*); ОІ + **-(н^(*))ак-** — продуктивний тип для назв осіб за видом діяльності: *м'ір'ак, ват'рак*; непродуктивний для назв оплат (*полони^н'ак*), посуду (*ба^н'ак*), хвороб (*хроп^{ак}*); ОЧ + **-(н^(*))ак-** — регулярний для творення назв тварин за віком (*три^т'ак, четвер^т'ак*), назв стад (*три^т'ак*);

- ОД + **-^(*)анк-(-^(*)енк-)(-а)** — характерний для творення назв молокопродуктів (*гусл'анка, с^лербанка, пра^жжанка, м'ішанка, серба^ж'енка*), одягу (*мазанка, смол'анка*), посуду (*п^р'атанка, м'ір'енка*);

- ОІ + **-(ар^(*))к-(-ер^(*))к-(-а)** — у назвах загород чи приміщень для тварин (*бара^н'ар'ка, вол^л'ар'ка, ста^д'ар'ка, сви^н'ар^(*)'ка, йан^ч'ер'ка, в'й^ч'ар'ка, те^л'и^ч'ар'ка*); менш продуктивний тип для назв осіб жіночої статі (*в'й^ч'ар'ка, скотар'ка, вол'ар'ка*) та назв тварин (*до^м'ар'ка, ко^с'ар'ка*);

- **-иц^(*)-(-а, -и, -і)** — досить активний для творення назв самиць ((ОІ) *те^л'иц'а, ло^ш'иц'а, йе^з'ниц'а, бли^з'ниц'а*; (ОП) *го^л'иц'а, йало^в'ица*) і назв хвороб овець ((ОІ) *моте^л'иц'а, вод'а^н'иц'а(і), кол'і^н'иц'а(і)*; (ОП) *диха^в'иц'а, скаже^н'иц'а*);

- ОІ + **-ник-(-Ø)** регулярний для творення назв сукупності тварин (*мал'уж^н'ник, йа^з'ничник, ва^т'уїник*), назв осіб за родом діяльності за об'єктною (*те^л'ат'ник, к'ін:ик, с^т'адник, м'іш'ін:ик; те^р'ишник, ва^т'терник, па^п'ірник*) та локативною ознаками (*поло^н:ик*), назв приміщень для тварин, утворених на підставі об'єкта (*к'ін:ик, ко^л'ро^(і)'ї^н'ик, буга^й'ник, ва^т'уїник*) та часу використання (*зим'ї^н'ик*); а також для назв дзвінків (*к'ін:ик*); ОП + **-ник-(-Ø)** використано для назв сукупності тварин (*йел'ї^н'ик, д'і^н'ик*), назв осіб, мотивованих об'єктом (*гур^т'ї^н'ик*), часом (*н'ічник'*) і місцем дії (*горник*), назв посуду (*ку^л'ешник, суд'ник*);

- ОІ + **-(і^й)к-(-а)** — малопродуктивний для назв тварин (*о^з'имк'ї^у'ка, и^ц'ї^у'ка, л'і^т'р'ї^у'ка, пі'ї^л'і^т'р'ї^у'ка*), сопілок (*ден^ч'ї^у'ка*), посуду (*брин^л'ж'ї^у'ка, тл'е^г'ї^у'ка, тер^л'х'ї^у'ка*);

- ОД + **Ø-(-Ø)** — характерний для творення назв стад тварин (*зг'ін, в^о'рох*), агентів (*пе^р'епуст, кон^т'рол'*), угод і розрахунків (*дого^в'ір, в'і-*

плат, дат, переїєм), продуктів тваринництва (загус, настриг), хвороб (сказ, простр'іл(ь), пейейд), обрядів (розк'іл, х'ід).

Чимало пастуших денотатів номінують аналітичні (дво-, рідко трикомпонентні) назви (11% аналізованих слів). Цей спосіб творення властивий таким ЛСГ:

- назви обрядів та звичаїв: *поло'нинс'киї х'ід, поло'нинс'киї сх'ід, поло'нинска весна, ден'поло'нин:ика, ден'тварин:ика, п'роводи на полони'ну, вих'ід на поло'нину* (за місцем проведення), *д'руге м'іш'ін'а, д'руге розл'уч'ін'а, в'існа м'іра, в'існий р'ад, л'ітна м'іра, л'ітний р'ад* (за послідовністю та часом проведення), *жи'ва ватра, жи'виї вол'гон', до'йін':а на м'іру, в'іби'ран':а р'еду* та ін. (50% усіх зафіксованих назв обрядів);

- назви молочних продуктів: *к'иприї сыр, к'исле (квас'не, п'р'етане) моло'ко, перша (д'руга, рус'ка, вол'ос'ка) вурда, парена (си'ра, солотка) гусл'анка, в'існа (л'ітна) б'рин'за* (за видом) (20%);

- назви хвороб, зокрема, що вказують на місце ураження: *чер'вак у голо-в'і, чер'вак у нос'і, чер'вак у'н'іздр'ах, вода у' голо'в'і, вода коло м'озка, за'пал'ін'а в'імн'а, за'пал'ін'а ме'ринд'і, за'пал'ін'а л'егких, бола на'ноги* (19%);

- назви стад тварин: *на в'іучар'а о'вець, два (три) в'іучар'і о'вець* (за величиною стада), *м'іш'ін'и о'вець, стадо ко'рови, гр'омада ко'рови* (за біологічним родом тварин) (15%);

- назви агентів, що визначають рангове протиставлення: *с'таршиї в'іуч'ер', менч'ії в'іуч'ер', задний в'іуч'ер'*; об'єкт випасання: *боу'гар' в'ід й'алового*; функцію: *в'іуч'ер'е пом'ічник, по'мочник в'атага, по'мочник с'тайї, п'ід'м'ін':а до'йарка* та ін. (12%);

- назви, які вказують на вираження домінантної ознаки тварин: *х'удоба, рого'ва худоба, кур'н'утий ба'ран, ш'утий ба'ран, передо'ва в'іуч'а, до'машина в'іуч'е, поло'нинс'к'і в'іуч'і, ш'ч'ишч'іний ве'пер', тоу'каний ба'ран, з д'ругим тел'ем, моло'да в'іуч'а* (6%).

Відзначено синонімі назви, що формують структурний тип 'словосполучення' — 'слово' (*передо'ва в'іуч'а – перед'н'ак, поло'нинс'ка в'іуч'а – поло'нинка, ро'гата в'іуч'а – ро'ган'а, л'ітна ко'либа – л'ітука, ко'ш'ерка дл'а й'егн'іт – йан'ч'ер'ка, б'рин'за в'існа – в'існ'анка, до'йін':а на м'іру – м'іра, поло'нинс'киї х'ід – х'ід* та ін.).

Дослідники стверджують, що творенню діалектних назв не надто властивий спосіб основоскладання, такі слова становлять приблизно 1–2% [Аркушин 2004: 575–576]. Проведене дослідження підтверджує цю думку. Композити (часом із афіксацією) зафіксовано у групах назв тварин (*дваго'дак, мн'ако'воу'ниц'а, у'стовоу'ниц'а, р'ідковоу'ниц'а*), пастухів (*свино'пас, зауполони'ни, вет'л'ікар*), торбин та мішків (*футер'торба*), розрахунків (*зарп'лата*), посуду (*п'іубербе'ниц'і, бу'зоу'йаз*), молокопродуктів (*бу'гаївурда, шп'ір'ітускл'аг, само'к'иша*).

Висновки

Субстантивация характерна для творення назв тварин (*жеребна*, *т'їу-на*, *к'їт'на*, *д'її'на*, *ро'гата*, *шчер'бата*, *мере'ндата*, *ик'рата*; *кор'нутиста*, *ко'сариста*, *їйалове*, *колачко'рога*, *шчебо'рога*, *без'рога*, *одно'рога*), діячів (*поло'нинс'кий*, *зав'їду'їу(ш)ч'її*, *с'таршїї*, *п'їдстаршїї*, *талан'товий*, *в'їучарний*, *п'їдм'їн:ий*, *неп'ростий*), оплат і розрахунків (*пере'їемне*) та знаків-міток (*про'к'ето*, *рос'к'ете*, *лук'ета*) (3% усіх пастуших назв).

Вторинні номени наявні в усіх ЛСГ (7% проаналізованих назв). Здебільшого вони утворені шляхом метафоризації: за формою, виглядом (*гурма*, *ч'ерга*, *л'ворох*, *гро'мада* — назви стад; *грун'*, *гор'би*, *з'руби*, *л'берег*, *ле'вада*, *д'ебр'а*, *л'урва*, *зар'їнок* — назви пасовищ; *о'к'їл*, *заго'рода*, *ї'ражда*, *о'бора* — назви загород; *ко'шик*, *са'жок* — назви годівниць; *о'бора*, *ст'р'їйка*, *кочер'га*, *пле'че*, *л'вилочка*, *со'кирка*, *кул'чик*, *коу'ток*, *козу'ток* — назви знаків-міток та ін.), за функцією (*депу'тат*, *до'мар'* — назви осіб; *ко'лешн'а* — назви приміщень; *во'гон'*, *прост'р'їл* — назви хвороб та ін.). Результатом метонімічного перенесення (за характером суміжності) є назви тварин (*л'перша'паша* ('місце' > 'тварина')), палиць (*бук* ('матеріал' > 'виріб')), хвороб (*икра*, *золот'ник*, *жолудок*, *пан'їрки* ('частина тіла чи внутрішній орган' > 'хвороба'), *ч'ер'вак*, *хор'бак*, *гусел'ниц'а* ('паразит, личинка (збудник хвороби)' > 'хвороба')) та ін.

Зафіксовано номінації, які належать до різних ЛСГ, зокрема внаслідок перенесення значення (напр., *бо'теї* 'отара овець' > 'пастух овець', *гурт* 'отара овець' > 'оплата пастухові', *л'їш'ен'ї* 'отара овець' > 'вихід на полонину', *л'їтовиче* 'отара овець' > 'час випасання худоби') чи паралельного утворення назв від однієї основи (*к'їн'* > *к'їн:ик* 'пастух коней', 'приміщення для коней', 'дзвоник для коней', *бара'н* > *бара'нар'ка* 'жінка-пастух', 'приміщення для баранів', *їагн'е* > *їагн'атник* 'пастух ягнят', 'загін для ягнят', *їаг'ниц'а* > *їаг'ничник* 'пастух ягнят', 'отара ягнят', *вес'на* > *вес'нар'ка* 'весняний випас худоби на полонинах', 'приміщення чи загін для худоби, який використовують під час весняного випасу худоби' і 'сир, який давали тим, хто допомагав навесні виганяти овець на полонину або робити кошари' та ін.).

Значна частина назв тварин (*вївця*, *баран*, *ягня*, *корова*, *бик*, *віл*, *теля*, *кобила*, *кінь*, *коза*, *козел*, *свиня*, *кнур*, *кнороз*), стад (*стадо*, *череда*), атрибутів (*костур*, *колокіл*), місця (*берег*, *лаз*, *поле*), продуктів тваринництва (*молоко*, *сир*, *вовна*, *руно*) належить до праслов'янського фонду.

Серед чужомовних запозичень найбільшу групу складають румунізми (46%): назви молокопродуктів (*б'ринз'а*, *л'в'урда*, *буз*, *кл'ег*, *л'ринз'а*), посуду та спеціальних приладів для виготовлення молокопродуктів (*бер'бе'ниц'а*, *те'лета*, *браї*, *бат'елеу*), приміщень (*ст'рунга*, *ко'либа*, *о'гайа*, *пор'н'ала*, *їшуря*, *поду'шара*), пастухів (*л'боу'гар*, *л'вакар*, *л'ватаг*) та їхніх атрибутів (*таїстра*, *гир'лета*, *фл'їєра*) та ін.; 22% назв запозичено з

угорської, 12% — із тюркських, 9% — зі слов'янських мов, 8% — із німецької мови та ін.

Проблема мотивації діалектних явищ пов'язана з вибором мотиваційних ознак, мотиву номінації, що є основою називання предметів і явищ дійсності. Аналізовані назви утворено за такими МО: 'дія' (цифрові позначення ЛСГ див. на с. 22), 'об'єкт' (тварина: ЛСГ — 2, 3, 4, 7, 8, 9; сукупність тварин — 1, 3, 5; предмет — 3, 5), 'суб'єкт' (5, 7), 'ознака' (1, 2, 4, 5, 7, 9, 11), 'місце' (1, 3, 5, 7, 9, 10), 'час' (1, 3, 5, 6, 7, 8, 10), 'вік' (1, 3), 'кількість' (1, 2, 6, 8, 10), 'якість' (1, 8), 'форма' (1, 4, 6, 11), 'матеріал виготовлення' (4, 6, 8, 11), 'продукт тваринництва' (1, 6, 10), 'обряд' (3, 7), 'частина тіла' (1, 3, 9) та ін.

Виявлено типові моделі мотивації пастуших назв гуцульського говору, а саме: 'агент > плата' (*бар'нар'шчина* 'плата пастухові баранів', *йан'чаршчина* 'плата пастухові ягнят'), 'посуд > агент' (*бербени'чар'* 'той, хто робить бербениці'), 'місце > тварина' (*поло'нинка* 'вівця, яку випасають на полонині', *до'мар'ка* 'вівця, яку випасають не на полонині (у селі)'), 'місце > агент' (*поло'нин:ик* 'полонинський пастух'), 'обряд > агент' (*м'ір'ак* 'той, хто міряє молоко на мірі'), 'час > стадо' (*вес'новшиче* 'отара овець, яку випасають навесні', *л'ітовишиче* 'отара овець, яку випасають влітку'), 'час > агент' (*вес'нар'* 'вівчар, який випасає тварин навесні'), 'час > плата' (*зим'їушчина* 'оплата пастухові за догляд за вівцями взимку'), 'час > посуд' (*весн'а'ник* 'казан, який використовують для варіння молока навесні', *л'ітн'аник* 'казан, який використовують для варіння молока влітку'), 'продукти тваринництва та вироби з них > тварина' (*бун'дан'а* (від *бунда* 'кожух з овечої шерсті)'), 'якісна характеристика продуктів тваринництва > тварина' (*шти'ман'а* 'вівця з тонкою вовною (від *штим* 'тонка вовна')') та ін.

Особлива риса пастушої лексики — наскрізна мотивація назв однієї ЛСГ назвами іншої ЛСГ, наприклад, назви тварин мотивують назви стад, агентів, місця, продуктів тваринництва (вовна), дзвінків; назви місця — назви тварин, агентів, хвороб, обрядів; назви стад — назви тварин, агентів, розрахунків тощо.

Лексичним одиницям аналізованої ТГЛ властива міжгрупова інтерференція, тобто зв'язок з іншими лексичними пластами і тематичними групами: із тваринницькою лексикою (назви тварин, стад, пастухів), географічною (*полонина, зрунь, берег, лаз, поле* та ін.), лісорубською (*каїман, зав'ідц'а, ва'гаш, па'гаш, ко'либа*), календарно-обрядовою (назви обрядів), міфологічною (*бай'іл'ник, при'м'їу'ник, неп'ростиї, земл'е'ний бог*), будівельною (назви приміщень і частин), музичною (*трем'б'іта, фло'йєра, гаїда*; назви дзвінків), ветеринарною (*ветери'нар, ветл'ікар* і назви хвороб тварин), анатомічною (*вовна, руно*), друкарською (*шт'емпел', не'чатло*), соціально-економічною (*(за)п'лата, згода, фу'раж*), соціаль-

но-побутовою (назви одягу й аксесуарів), виробничо-побутовою (назви посуду), із назвами їжі (назви молокопродуктів).

Пастуші назви фіксують українські писемні пам'ятки різного періоду від XI ст. (*пастух, пастир*). Багато представлена аналізована лексика в писемних джерелах української мови XVI–XVIII ст., зокрема в ділових документах (“Торгівля на Україні. XIV – середина XVII ст.: Волинь і Наддніпрянщина”; документи Львівського Ставропігійського братства (кінець XVI – середина XVII ст.)), у пам'ятках конфесійної літератури (“Казання святого Кирила...” З. Стефана (Вільна, 1596); “Учительне євангеліє з території Бойківщини, кінець XVI ст.”) та наукової (лексикони П. Беринди, С. Славинецького, А. Корецького-Сатановського). У цих джерелах виявлено лексеми: *баран, гурт, черга, череда, овчарь, чабан, бондарь, кошара, хлів, телятник, стадник, козарь, свинарь, бесаги, пастушчина, куча, салаш, руно, бриндза, хвороба (хвороба), слабость, горячка, колокол* та ін. “Реєстр Війська Запорозького” 1649 року наводить значну кількість пастуших агентивів у власних назвах, наприклад, *Миско Пастушко, Иван Овчарь, Маронко Вовчарь, Ивань Чабань, Гринко Бараньныкъ, Грыцко Ватагъ, Федор Телятныкъ, Пилип Стадныкъ Марко Козарь* та ін.

Порівнюючи сучасний матеріал із записами мовознавців та етнографів XIX–XX ст., виявляємо, що більшість назв продовжує активно функціонувати, часто з незначними змінами плану вираження (*зурга* > *з'урга, з'ер* > *зер, жтам* > *шкам*) чи плану змісту (розширення чи звуження семантики — *вакар* ‘старший вівчар’ > ‘пастух корів’; *ватрак* ‘особа, яка доглядає за ватрою’ > ‘помічник пастуха, *ватага*’, *токма* ‘угода, домовленість’ > ‘угода між пастухом і *депутатом*’, *фураж* ‘недобір бринзи на полонині, яку необхідно віддати власникам худоби’ > ‘плата за випас худоби в полонині’, ‘сіль і зерно, які господарі виносять влітку на полонину для своєї худоби’; *шкам* ‘тонка вовна’ > ‘відходи вовни під час тkania’, ‘коротка вовна’). Проте є й такі, які сучасні мовці вважають архаїчними (*півтора вівці* ‘вівця і ягня’, *півтора корови* ‘корова і теля’; *колода, стропа, колей* ‘стадо овець чи ягнят’; *погар, бутей, гайнар* ‘пастух’, *бач* ‘пастух овець; вівчар’, ‘старший вівчар’, *мазанка* ‘сорочка пастухів’ (застаріла й сама реалія), *гайда* ‘пастуша сопілка’, *дат* ‘плата пастухові’, *телег* ‘пасовище’, *кацамай* ‘перегородка для телят у стайні або в кошарі’, *фосники* ‘хлів’, *отая* ‘стая на полонині’, ‘місце випасання корів’, *порняла* ‘місце вечірнього випасання овець’, *полат* ‘полиця, на якій висушують сир’ та ін.).

Пастуша культура має глибокі традиції, а її лексика сформована і стабільна.

ПОЛОНИНСЬКЕ ПАСТУХУВАННЯ ГУЦУЛЬЩИНИ В ТЕКСТАХ

*Сини вже мало знають, а внуки то таки не знають, як це було. На
полонину вони не підуть...*

*Полонин зара вже мало, зовсьм мало. Це вже пропадає то всьо...
І. Бесашук*

Слова Івана Бесашука, уродженця села Верховина, багаторічного вівчаря, а нині пенсіонера, про сьогодення гуцульського пастухування ще раз підтверджують: необхідно записувати для нащадків те, що зникає, нівельюється, нищиться. Те, що формує ментальність кожного українця, — нашу духовну культуру, яку потрібно зберігати і помножувати...

Проте кожний діалектолог знає, яким складним є процес запису діалектних текстів: потрібно скласти питальник, зайти в чужий будинок, до незнайомих людей і просити приділити їм трохи часу, пояснити, що ти не просто якийсь зайда, а науковець, що хочеш зафіксувати для наступних поколінь, як колись говорили люди. Значущість та евристичність діалектних текстів незаперечна, оскільки вони не тільки відтворюють структуру говірки, допомагають розкрити систему мови, а й репрезентують позалінгвальну дійсність, мають велике пізнавальне значення. Саме тому за останні десять років українську діалектологію збагатило чимало збірників діалектних текстів із різних регіонів України та з-поза її меж [перелік й аналіз цих праць див.: Гриценко 2003].

Отож пропоную Вашій увазі підбірку тематичних текстів. Добір матеріалу тісно пов'язаний з ідеографічною сферою — сукупністю понять, які представляють традиційну пастушу культуру. Зауважу, що доцьогочасні збірники текстів висвітлюють деякі моменти пастухування, зокрема й із території Гуцульщини: утримання овець і стрижка вовни [Говори 1977: 273; Гуцульщина 1991: 274–275; Павлюк, Робчук 2003: 141, 150, 220, 277, 285, 359, 458, 461, 567, 600–601], виготовлення бринзи [Говори 1977: 309; Павлюк, Робчук 2003: 115, 313, 394, 428], свято “бриндзи” [Жегуц 2001: 29–30], назви овець [Павлюк, Робчук 2003: 313], приміщення для худоби [Гуцульщина 1991: 284; Павлюк, Робчук 2003: 233], доїння “на міру” [Павлюк, Робчук 2003: 278, 313], полонинські страви [Гуцульщина 1991: 279], вівчарство [Жегуц 2001: 55; Павлюк, Робчук 2003: 394, 428, 523].

Матеріали записано в 1997–2008 роках польовим методом на гуцульських полонинах і в селах. Вони відтворюють картину традиційного від-

гінного пастухування, розповідають про пастуший календарний цикл, вихід на полонину, схід із полонини, доїння “на міру”, вибирання “ряду”, стрижіння овець, переробку молокопродуктів, хвороби овець, полонинські будівлі, побут пастухів, догляд за худобою, полонинський посуд, знаки-мітки на вухах овець та ін.

Визначальними параметрами тексту є:

- цілісне, а не фрагментарне відтворення;
- мінімальний вплив експлоратора, невтручання у структуру тексту як цілості;
- інформатори — досвідчені пастухи, які упродовж багатьох років займаються пастухуванням; місце запису — високогірні полонини, доступ до яких досить обмежений.

Отже, діалектні тексти — це насправді цінне джерело інформації, вони “репрезентують реальне буття мови, склад, функції мовних одиниць, динаміку їх форми і змісту; це реальність мови, не затиснена і не трансформована вузькими берегами нормативних приписів і обмежень, як у літературному різновиді мови” [Гриценко 2003: XV–XVI].

Інформатор: Лобачук Михайло Лукіянович, 1944 р.н., ремісник, власник овець; освіта – 8 кл.; с. Брустурів Косівського р-ну Івано-Франківської обл. Записано 17 серпня 2000 року

— Як відбувався хід полонинський і схід із полонини?

Хід полонинський йе дес' приблизно перед Ми'коли/ до дв'ацит' другого тра'ун'а/ в'і'ц'і майут о'кот'і'ї// йа'н'атка зали'шайут/ а в'і'ц'і д'і'н'і/ а та'кож йар'ки їдут ў полони'ну на л'ітний се'зон випа'сан':а// котре на ц'у полони'ну гон'ет/ з'вон'ет до ц'ого депу'тата до'дому// а йак ўс'і з'і'нали/ в'і'ч'ер'і со'б'і переби'райут в'і'ц'і/ з'гон'уйут ўс'і разом/ і в'і'ч'ер'і со'б'і гон'ут на полони'ну// зби'райут о'вец у м'іш'ін'е/ то йе ўс'і в'і'ц'і на полони'н'і/ чо'тири 'сотн'і/ п'ят' 'сотен' чи 'тис'еча/ о'тара о'вец// гос'подар'і/ газ'ди зда'йут йіх на полони'ну/ хто майе 'дес'ет' о'вец/ хто п'ят'/ хто чо'тири// пом'і'чайут йіх на ву'хах/ ў од'ного д'і'рочка/ йі'ї виби'вайут об'і'рнич'ком/ ў другого так'во к'райе'ч'ок/ вушка/ вит'етий два/ раза/ ў од'ного три/ раза// йе та'кий знак – п'іч'кат/ коли в'і'рубано/ вухо// на сам'ім/ вушц'і б'йут п'іч'кат та'кі/ п'і'юб'лови/ б'йут жел'ізом/ то по'р'ізному назив'айут/ і ско'сак/ прит'мак/ 'роз'тр'іч/ це йе зна'ки/ р'ізні// те'пер ш'е ч'іпл'айут д'ротики/ 'ран'ше та'кого не/ було// в'і'ч'ер' со'б'і то все за'писує ў зошит/ 'ран'ше за'писував на бук// гос'подар'і гон'ут ко'р'ови сам'і// депу'тат со'б'і ўс'о за'писує/ к'іл'ко йе ху'доби// йак с'ход'ец':е

Полонинське пастухування Гуцульщини в текстах

начи'нають ру'ш'ити/ т'румб'ітут/ йак в'іход'ат на полони'ну тре'мб'ітут/
і на поло'нинах тре'мб'ітут тремб'ітач'і/ і в'іч'ер'і т'рубл'ет/ і 'боўгар'і
т'рубл'ет// на поло'нин'і йе л'ітован'е// тремб'ітайут ў нас на поло'нинах
і'накшой/ кол'едни'ки зи'мойу ў Р'іздво'ход'ет – це і'накшой і похо'рон'і
тремб'ітайут//

У 'серпни/ у 'вересни/ дес' д'вацит' 'першого 'вересн'а ў Другу бого-
'родиц'у/ с'ход'ет з полони'ни/ то йе сх'ід з полони'ни//

Осе'н'іўка йе п'ісл'а полони'ни/ п'ісл'а бого'родици/ п'ісл'а д'вацит'
'першого 'вересн'а// пус'кають ба'ран'іў/ і то осе'н'іўка назива'єс'а// то
па'суть по то'локах/ по сел'і/ по го'родах// то си пла'тит осе'н'іўку//

Йе вес'нарка ше/ зби'райут 'також// ше ў полони'ну не їдуть бо ў поло-
'нинах 'холодно/ а па'суть ў сел'і/ на то'локах// в'іч'ер' зби'ра'є тако п'я-
де'с'ат о'вец/ бере/ до'їт/ тай 'ма'є с'в'іж'і г'рош'і// і йак ўже навес'н'і
з'ібраў/ то ўже іде з ними ў полони'ну// то так'во – од'н'і л'уди до од'ного
да'їють/ д'руг'і – до д'ругого//

— Чи нам'ятасте Ви ще якись свята, пов'язані з виходом на полонину?

Ко'лис' йа буў на ден' поло'нин:ика ў 'Рахов'і// то 'ран'ше 'були так'і
с'в'ата// ў нас на Йасе'нови 'було/ то рай'он прова'диў та'ке/ там зйі'халис'а
з кол'госп'іў/ буў п'родаж/ б'ринзу прода'вали// кон'церти с'тавили/ та'ке
йак типу фести'вал'іў// то 'було вес'но'ю/ перед 'ходом поло'нинс'ким//
то йак 'було – на пров'ідну не'д'іл'у ў Йасе'нови/ на д'ругу – ў Пу'тилов'і
та'ке робили і на т'рет'у – ў 'Рахов'і// ў Пу'тилов'і ц'і'каво/ шчо ц'ого ро'ку
та'ке 'було// то 'сил'но 'було// то'ди ў 'Рахов'і то 'нав'іт' аўтобус з 'Чех'іў
прийі'хаў/ артист гумо'рески з 'Ки'єва роз'казуваў/ 'сил'ни' кон'церт буў//
роз'ігрували та'ку поло'нинс'ку лоте'рейу/ йаг'нетко 'в'іграў од'ин/ од'ин
там б'ринзу 'в'іграў//

— Хто працює на полонині?

Йе на полони'н'і 'ватаг/ б'ринзо'роб/ то той/ шо сир 'гл'е'їт/ б'ринзу
б'є/ 'масло ко'лотит/ 'їсти 'варит/ д'ивиц':а за 'ватройу// йак ве'лика поло-
ни'на/ то йе шч'е 'ватагови до 'помоч'і/ йо'му допома'га'є х'лопец йа'кийс'/
то в'ін і ў ст'рунку 'гонит/ і тут пома'га'є йо'му 'мити 'посуд/ бо в'ін то вс'о
'мийе з мо'лока і з 'сира// йе шч'е с'тарши' в'іч'ер'// в'ін в'іч'і до'їт і з
'в'іч'ами 'ходе/ 'ранейко встаў/ здо'їў в'іч'и і п'ішоў 'пасти/ і допом'іч-
'ник йе'го/ в'іч'ер'// в'іч'ер'і па'суть в'іч'і і за 'в'іч'і в'ідпов'ідають//
во'ни спл'уть з в'іч'ами 'разом/ ко'ш'ера йе заго'рожена/ там йе та'ка ма-
'лен'ка зас'тайка/ де во'ни спл'уть// та'кож йе ст'рунка'р/ ма'лії х'лопчик/
йа'кий заго'н'є'є в'іч'і у ст'рунку/ де до'їт в'іч'і// в'єт'ане 'рано та й
заже'не/ а по'тому к'рутиц':а 'б'іл'а с'тайі/ пома'га'є 'ватагови// до'їет о'вец
в'іч'ер'і/ а 'ватаг допома'га'є// в'іда'є ўс'ім депу'тат полони'ни/ йа'кий
най'ма'є йі'ї на л'іто/ бере ў о'ренду/ пла'тит йі'к'іс' г'рош'і с'іл'с'к'ій

рад'ї/ бо за с'їл'с'ку раду та полони'на належит/ або л'їсокомб'їнату
була ран'ше/ р'їзне було// як були рад'госпи/ називали зав'їдуйучї
полони'ни/ депутат – то даўне таке/ та й тепер кажут депутат// в'їн йе
старшим/ йе газда полони'ни// в'їн в'їўч'ер'ам платит/ возит сир прода-
йе на базар// в'їн тим ўс'їм ке'руйе/ і за ўс'о в'їдпов'їдаїе// наймаїе ро-
б'їтник'їў/ це ў н'ого роб'їтники: і ватаг/ і в'їўч'ер'ї/ і боўгар'ї/ і струн-
кар' – х'лопец/ і в'їн з ними розраховуйете'а// окремо хрома'р'ї па'сут з
йар'ками хро'мих о'вец б'їл'а с'тайї/ бо бу'вайе/ шо там збавит ногу/ або
ч'ер'вак ў голо'в'ї йа'кїї йе/ то па'сут окремо//

Ход'ат пасту'хи звичайно// ран'ше то ходили ў мазанках/ йа'к'ї мас-
тили о'вечим ж'иром// тепер плаш'ч'ї ўже йе/ ран'ше були сардаки в'їд
дош'чу/ постолї були// маїе в'їўч'ер' бук/ паличку таку/ бо то може
зв'їр бути// з'в'їр'їў тепер мало йе/ але йе// як/ наприклад/ воўк зайїст
в'їўч'у/ то в'їўч'ер' лупит йїїї/ бо воўк шк'їру не зїїст'/ с'мушит та й
показуїе вухо господарев'ї/ а на вус'ї йе знак/ шо його в'їўц'а/ то в'їў-
ч'ер' н'їчо не платит/ то ш'кода// а як та'ки про'пала/ то в'їўц'у д'ругу
даїе або платит//

Живут пасту'хи на поло'нинах ў застайках/ во'ни маїут та'ке мален'ке
соб'ї робл'ат на два/ л'егаїут два йїх// во'ни спл'ут там й охоро'н'аїут
в'їўц'ї/ пси як загаўкаїут/ во'ни пробу'зуйуц':а/ бо зв'їр може напа'дати
ї та'ке// у кол'госп'ї були побудован'ї стай'н'ї дл'а худоби/ крит'ї/ тепер на
полони'нах х'удоба йе ў кош'ерах/ то йе обгоро'жене/ критого не'ма// як
дошч – за'гон'ут ў л'їс/ п'їд сме'реки// ў кош'ерах в'їдгоро'жено ст'рун-
ку/ і кожна в'їўц'а пере'ходе/ в'їўч'ер'ї с'їдаїут і доїут// стрункар
т'їл'ки в'їго'н'аїе з кош'ери/ а в'їўч'ер'ї доїут// доїїти їде два/ на-
п'риклад/ хто там маїе ко'ли коло с'тайї// газди не допома'гаїут// в'їўц'ї
па'сут в'їўч'ер'ї/ а кор'їв – боўгар'ї// як ба'гато худоби/ то два па'сут
боўгар'ї/ як мен'ше – о'дин// во'ни ї доїат// ран'ше було на полони'нах/
шо боўгар'ї лиш па'сли/ а доїїли доїар'ки/ т'ї/ шо ў кол'госп'ї доїїли на
м'їсци/ їшли з кол'госпу на полони'ну і там доїїли/ а тепер то с'ї зм'їни-
ло// кон'ї переважно па'суц':а б'їл'а с'тайї сам'ї// ран'ше йїх пас ко'н'ух/
в'їд коней та'ка назва/ але тепер то так не'ма/ той шо па'се те'лиц'ї маїе
гадку на кон'ї/ або кон'ї дес' б'їл'а с'тайї/ бо то та'ке дес' йе з дес'атеро
коней/ то йе по р'їзному/ йе б'їл'ше ко'ней/ йе мен'ше// сви'ней йе д'воїе/
т'роїе коло с'тайї/ ватаг ними зай'маїец':а// плат'ат пасту'хам як с'а
дого'ворут/ бринзи даїут дв'ї берб'єници/ та й гро'шима/ наприклад/ за
те'лиц'ї плат'ат депутатови/ то в'їн вже ў к'їн'ци даїе в'їўч'ер'ам// як
о'дин в'їўч'ер' їде до'дому/ на с'в'ета/ наприклад/ то д'ругї його пе-
репус'каїе// то во'ни так си дого'вор'уйут// кажут/ шо о'дин перепус'тиў
д'ругого// депутат із пасту'хами го'диц':е/ во'ни маїут з'году к'їл'ко ко'му

платити/ а по тому 'осен'у депутат йім платит/ може л'ітом бринзу дати/ то таке//

Ран'ше і зимойу чабани були на фермах у радгоспах// в'їдц'і були радгоспн'і/ наприклад/ там тис'ача ў Брустурах/ тис'ача ў Прокурав'і/ тис'ача ў Шешорах// йіх зго'нили з поло'нин/ та й осенували тут// колгоспн'і чабани були з в'їдц'ами і зимойу/ і л'ітом/ пост'їно// зимойу с'таїн'і обходіў/ та й л'ітом ішоў з ними на полонину// поло'нинс'к'і в'їдч'ер'і зимойу робл'ет другу роботу/ шос' своїе/ точат суве'н'іри р'їзн'і/ одн'і – ложки/ друг'і – ступки/ во'ни з ч'его живут//

— *Чим хворіють вівці?*

Хвороби о'в'ец'і йе р'їзн'і/ то мотилиц'а переважно на печ'їнц'і/ ко'ли на багн'і йе/ то така земл'а/ на т'її трав'і то йе "то"/ во'но си розмножує і так у печ'їнц'і ходит по цих каналах// так'і в'їдц'і здихайут// та й восе'ни йак мо'роз/ напа'с'ец'а болото з мо'розами/ то пухне горло/ болото [назва хвороби. — Т. Я.] си зробит/ то скоро здихайе// і ш'е йакос' ў гол'ов'і – то ч'ер'вак// ўважайут пасту'хи/ аби молоко не капало ў ватру/ бо вогон' буде на д'їйках мар'жин'і/ бу'би так'і на д'їйках ко'ровам стаїят// йак були колгоспи/ то були на поло'нинах ветл'ікар'ї// х'їба йак шос' таке/ то кликали на полонину прим'їўник'їў/ з'нахар'їў//

Ко'лис' було ўс'еке/ шо малпа в'їдбирала у ко'р'ів молоко/ ў вас в'їдбе'ре/ своїй ко'ров'і даїе// те'пер ўже то'го мен'ше// прим'їўники/ бамб'їр'і примоўл'ейут в'їд того/ бу'вайе таке/ шо і на полонину йіх кличут// йе таке/ шо з'наїе хто на полонин'і/ то збаўл'ейе/ бо мусе на полонин'і з'нати//

— *Яким був розрахунок за випасання худоби на полонинах?*

За випасан'а те'лиц'ї/ йа'рок газ'ди плат'ат грош'ї/ а за в'їдц'і не плат'ат/ бо молоко даїут/ то вже молоко запла'та йе/ тай за ко'рови не плат'ат/ х'їба така ко'рова/ шо не має молока/ або мален'ко даїе/ то доплачу'ют// па'сут ко'р'ів/ те'лиц'ї/ би'ки// о'в'ец'і ок'ремо па'сут бара'н'ів/ йіх вже восе'ни пус'каїут до о'в'ец'ї/ па'сут ше ко'неї/ ко'бил/ але йіх йе мало/ переважно їдут на полонину з лош'етком// ко'зи йе/ но мало/ йіх па'сут з в'їдц'ами// газ'ди даїут худобу тут на полонину/ а переважно на полонину на верховинс'к'їй сторо'н'ї// мойі в'їдц'ї/ наприклад/ ў Буркут'і/ то далеко// даїут/ бо там бич'ки та й т'елич'ки к'їўн'ї/ та й бринзу даїут дв'і бербеници/ а йак добра ко'рова/ то – три/ а бербеница/ має т'риц'ат' два к'їлог'рами// гос'подар йак в'їд:аў в'їдц'ї вес'нойу/ а 'ос'їн'у забраў// хто має пашу – дома па'се//

В'їдц'ам на полонин'і в'їшайут коло'коли/ а ко'ровам – з'в'їн'ки/ аби не загубилис'а// зимойу в'їшайут і кон'ам з'в'їночки/ на рем'н'і йе один посере'дин'і великиї і так 'зо пїат' до верху// зимойу ў сан'ки/ шо'би йак

сани йїдут не чути шуму/ а в'ін соб'ї з'вонит/ і чути/ шо по до'роз'ї к'ін' йїде// колок'іл – великий/ коло'коли – менш'ї ра'хуйуц':а/ то йе бл'ашан'ї з'в'ін'ки/ а шо на ко'ровах та й на кон'ї/ то сипан'ї – вилит'ї//

Худоба йїст' пашу л'ітом/ то йе пол'іток/ а зїмойу – с'іно/ о'таву// да'йут в'їуц'ам і худоб'ї на поло'нинах с'іл'/ то'д'ї л'їпше худоба па'се/ соли поли'зали/ во'ди поп'їют і моло'ка йе б'іл'ше// во'ду пїют з ва'лови'/ та'ке чо'тири – пїят' метр'їу/ в'їдовбан'ї з дерева/ а там ч'урка'ло те'че/ на полонин'ї і с'іл' да'йут/ і во'ду пус'кайут/ ч'урка'лом нат'їкайе//

Навесн'ї газди обр'їзайут в'їуц'ам ратиц'ї/ по'лу да'йут/ обст'ругуйут//
— Як стригли овець?

В'їуц'ї стри'жут веснойу/ ў к'в'ітн'ї м'іс'аци// стри'жут гос'подар'ї ножниц'ами/ а ў кол'госп'ї/ то ст'ригли стрига'л'ї машин'ками// ў ц'ілому йак в'їуц'у обст'риг/ то руно назива'йец':а/ то во'уна з одної в'їуц'ї// йак зїмуйут навесн'ї йагн'ета/ то йїх стри'жут до П'єтра/ або йак йагн'е стри'жут восени/ пл'ік'и – то перше йе м'іц'ка/ а в'ід так т'ї сам'ї йагн'ета стри'жут навесн'ї – то то ўже нат'їна/ а на д'ругий р'ік – то ўже та'ки во'уна// в'їуц'ї можут м'ати вош'ї – ка'пуш'ї/ але йак йїх навесн'ї стри'жут/ то во'ни [капуші. — Т. Я.] обл'їтайут/ або дошч йїх йак спо'лоче// во'ну да'йут майст'рам// ў нас/ нап'риклад/ ў Йаво'ров'ї йе/ ў Р'іц'ї/ л'їжники робл'єт майст'ри// ти до н'ого во'уну по'н'іс – в'ін зробиў вам л'їжник// ран'ше бу'ли кушн'їр'ї/ кипта'р'ї шили// т'ато м'її ше кушн'їриў//

— Чи проводили “доїння на міру”?

Ко'рови до'йет на м'іру/ в'їуц'ї – н'е// к'іл'ко моло'ка ўдо'йїў – т'іл'ко бринзи буде м'ати// газда/ гос'подар с'вейї ко'рови здо'йїт/ по'каже к'іл'ко моло'ка/ по'тому злиў у в'їдро/ з'м'їр'єў/ йе/ нап'риклад/ в'іс'ім л'їт'р'їу// то за'писуйут ў зошит по фа'м'іл'її//

— Як переробляли молоко на полонині?

На полонин'ї з моло'ка робл'а бринзу та й вурду/ то йе сир з д'ругого за'ходу// сир// бу'зи суш'єт на подр'ї/ то по'лиц'а та'ка ў с'тайї// бу'з – то йе за'гл'єж'їні і з'ц'їбраниї з моло'ко/ то'д'ї це тоўчут з с'іл'у/ переби'ва'йут і в'їходе бринза// вурда ше к'рашча/ йак бринза/ бо то з с'в'їжого мо'ло'ка поўн'їст'у на жен'тиц'ї вар'ат/ та й квас'ат// во'на не хоче збер'їгати'с'а/ борше по'ртиц':а// збер'їга'йут сир ў боч'ках// ў п'утин'ї бїє бринзу брайом// п'утина/ браї – це так'ї до бринзи інструменти//

— Як відбувалося вибирання “рядів”?

За в'їуц'ї і ко'рови/ в'їд'а'йут сир/ бринзу газдам/ в'їд'а'йут р'єди/ ко'ли на'казуйє приїти депу'тат/ або депу'тат во'зит бринзу з полонини ў се'ло сам// в'їд'а'йут р'єди переважно б'іл'ше на ко'рови/ по дв'ї бербе'ниці бринзи/ бербе'ниц'у/ йак моло'ка да'їє// та й бринзу на в'їуц'ї

Полонинське пастухування Гуцульщини в текстах

даїут/ два м'ірту'ки/ то то йе ш'тири 'к'іл'а// р'єди – це йе даўне та'ке/
'але то йе і 'зараз/ це та'ке/ шо 'в'і'дати т'реба// р'єди – то це йак в'ід:аїе
с'коромно на ху'добу// нап'риклад/ ви 'дали ко'рову/ а вам 'майут в'ід:ати
й'її б'ринзу// депу'тат на'казуїе коли п'р'їти/ газ'да бе'ре ко'н'а з се'ла та
й берб'єниці на ко'н'а/ п'ішоў на полони'ну/ набиў б'ринзи/ та й 'маїе на
'зиму спок'її/ б'ринза йе/ 'бурку ўко'паў/ та й ўже 'гуцул си бо'рони'// йак
полони'на йе б'лиз'ко/ то по б'ринзу в'і'ходе до'мар'/гос'подар о'вєц/ в'ін
в'і'ходе з ко'н'є'м/ го'р'їўку в'і'носит/ 'їїсти/ ц'і'бул'і з се'ла/ часни'ку/ ўс'і
'разом с'і'даїут і п'їут//

Інформатор: Олексюк Іван Олексійович, 1927 р.н., пенсіонер (вів-
чар); освіта – 3 кл.; с. Пістинь Косівського р-ну Івано-Франківської
обл. Записано 18 серпня 2000 року

— *Хто працював на полонині? Якими були обов'язки пастухів?*

Старший/ шо бе'ре полони'ну/ зби'раїе в'і'ч'єр'їў/ ко'рови/ йарк'и/
те'лиц'і і в'і'ц'і 'пасти називаїєс'а депу'тат/ не той депу'тат/ шо те'пер
йе/ 'але так називалос'а депу'тат// в'і'ц'і па'се два в'і'ч'єр'і – о'дин пе-
'редн'її/ с'тарший/ д'ругий 'задн'її/ два в'і'ч'єр'і 'маїє 'бути// т'іл'ко о'тара
о'вєц/ даўно м'іш'ін'є/ р'ідко кажут бо'теї о'вєц/ маїє т'ри/ ш'т'ири/ до
п'їєт' сот на 'одну полони'ну/ і тої депу'тат роз'читуйєси з 'ними/ даїє
шос' 'л'ітом йїм/ платит і ўже вос'єни роз'читуйєси 'поўн'іст'у// ху'доба
доў д'ругої бо'го'родиц'і/ з д'ругої бо'го'родиц'і ўже з поло'нини і'дут/ бо
там ўже з'в'ір'/ воў'ки/ мед'вед'ї/ там ўже напа'даїут так п'ізно// йе 'ва-
таг/ шо мо'локо/ б'ринзу 'робл'є/ 'масло ко'лоте// то так с'и називаїє/ йак
по-нашому 'кухар'/ так 'ватаг називаїєси ў полони'н'ї// депу'тат зби'раїє
ху'добу/ в'і'ч'єр'їў/ кот'р'і ко'рови па'сут/ те'лиц'і/ ко'н'і/ в'і'ц'і/ кози/
ўс'о там йе// 'ватаг 'мусит 'мати го'дин:ик/ бо в'ін там на с'тайї/ і коли
ўже упо'лудни/ бо то до'їє на по'лудни в'і'ц'і та й ко'рови кот'р'і/ то там
йе чо'лов'ік/ тремб'їтар'/ шо тремб'їтоў даїє з'вук/ шо ўже іти д'с'тайї
до'їїти/ бо го'дин:ика не 'маїє в'і'ч'єр'ї// та й ўже то'гди тремб'їта даїє
з'нати/ шо ўже іти до'їїти// ко'лис' даўно/ за 'Аўстр'її/ за 'Пол'шч'і не
'було го'дин:ик'їў/ таїак те'пер йе 'маса/ то тремб'їтали// т'рубл'ат ў трем-
'б'їти на поло'нинах ше йак за'губит'с'а в'і'ч'єр'ї/ зажу'ривси/ думайє та й
тремб'їтайє// на поло'нинах хто ў'м'їє/ той тремб'їтайє – в'і'ч'єр' чи 'ва-
таг// і со'п'їлку майут/ г'райут/ то в'і'ч'єр'ї пере'важно// 'зараз го'дин:ик-
ки ў 'кождого йе/ то просто тремб'їтайут// по-даўному називаїєса так:
в'і'ч'єр' – то йе в'і'ч'єр'/ тої/ шо йар'ки па'се – то йало'ч'єр'/ а тої/ шо
ко'рови – то 'боўгар'/ а тої/ шо в'і'ц'і 'гонит і до'їє в'і'ц'і/ х'лопец йе

такий-то то називайес'а струн'кар' / шо гонит у ст'рунку 'в'іуц'і/ йак до-
йе// во ми соб'і сидимо тут/ і тут д'іі'ниц'у 'майемо/ о'дин/ д'ругий/ тре-
т'ій/ тут в'іуц'а іде/ д'ирка йе та'ка/ а ми 'ногу три'маємо ти 'в'ідти/ а йа
'в'ідци (показує)/ 'аби в'іуц'а не ўте'кла ко'му/ а в'ін там гонит соб'і ў т'і
ко'ш'ери/ 'маєе такий су'чок і 'гоне/ во'ни не ідут са'ми// депу'тат на'ймає
л'у'деї ро'бити ко'либи/ при'шли/ зро'били чи зремонту'вали// йак буў за
со'йзуз кол'госп/ голо'ва кол'госпу назна'ч'еў л'у'деї/ бри'гаду/ та й ро'би-
ли// ў сел'і йе 'боднар/ 'роби' берб'е'ниц'і ў'дома// йе та'ке/ шо депу'тат
за'казує/ шо мен'і т'іл'ко т'реба берб'е'ниц' зро'бити/ 'або там д'іі'ниц'/ то
в'ін в'іходи' на полони'ну і там 'роби'//

— Як відбувається полонинський випас?

Полони'ни на'ш'і аж до Закар'пат':а і доў Го'верл'і/ полони'ни да'лек'і//
на ц'іле л'і'то ідут ў поло'нину/ так/ шо 'може о'дин раз 'може зай'ти д'ха-
т'і/ на П'етра дес'/ 'або на йе'кес' с'в'ето/ то пус'кали// а так/ то н'е/ бо
худо'ба хоче 'йісти/ па'сти// ко'р'іў бу'ває до т'рийц'ат'/ до 'сорок/ а те'ли-
ц'і йе ок'ремо/ 'йіх па'се 'боўгар'// о'вез на полони'н'і 'б'іл'ше/ йак ко'р'іў//
'кози – 'разом з в'іуц'ами/ 'коз'іў 'мало йе// 'конеї па'сут са'ми/ 'кон'і коло
с'тайі б'лизко па'сут//

Ко'ли ўже в'ідут на полони'ну/ то'гда дес' ў 'тижден'/ у п'ів'тора/ у
дв'і нед'іл'і/ в'іходе і до'йе соб'і на м'іру// 'в'іуц'і не до'йе на м'іру/ а
ко'рови// при'ходить на полони'ну газ'да/ тої/ шо йо'го ко'рова/ до'мар'/ і
за'в'іду'юшчий йе там/ депу'тат/ в'ін 'дивит'с'а к'іл'ко на'дойує моло'ка/
т'іл'ко да'йе б'ринзи//

В'іби'ра'ют до'мар'і б'ринзу/ 'масло/ то 'р'ед називайеси// то мус'ат
'в'і'дати// да'йут на в'іу'цу/ на ко'рову б'ринзу/ там 'роби' тої 'ватаг/ і ўже
к'іл'ко л'у'дин'і там на'лежит/ ци т'рийц'іт' к'іл'а/ ци ший'с'ат' к'іл'а
б'ринзи/ ну а йак 'добра ко'рова/ то і 'масла да'йе^а/ і на в'іу'цу да'йе^а три/
ш'тири к'іл'а б'ринзи// 'газди в'іход'ат дивитис'а на сво'ю худо'бу/ ко'ли
за р'е^адами в'іход'ат//

Ўже ко'ли при'шли з полони'ни/ то йе роз'луч'ін'е// 'розк'іл – то йе
'даўне слово/ йа ўже це не пам'я'тайу/ ко'лис' даўно гово'рили/ шо 'в'іуц'і
ідут на 'розк'іл// бе'рут при'ход'ет' 'газди соб'і/ шо 'майут худо'бу там/
роз'бира'ют/ п'ісл'а 'того роз'чит'іют/ п'ісл'а 'того – ох! – ко'сиц'а/ п'я'н-
ка/ називайес'а роз'луч'ін'е// 'кажут/ ку'да ідеш?/ на роз'луч'ін'е// 'в'ідки
ідеш?/ з роз'луч'ін'а//

П'ісл'а то'го в'іу'ч'ер'і пере'важно у'же ў'дома// 'кожен 'маєе ро'боту//

'Зараз/ йак при'ход'ет з полони'ни/ то ше осе'ну'ют/ бе'рут в'іу'ч'ер'і/
та'к'і па'цан'чики/ о'тари о'вез/ по сто/ по д'в'іста// то йе осе'н'іу'ка// і 'ка-
жут/ шо па'се осе'н'іу'ку – то йе 'мен'ша о'тара о'вез/ па'се йі'їі ў сел'і/ по
то'локах// то ўже не до'йгт'с'а/ моло'ка не да'йе//

— Якi будiвлi є на полонинi?

Полонинське пастухування Гуцульщини в текстах

На полонин'ї та кош'єра/ де в'їц'ї – то кош'єра називайєса/ а та/ де ко'рови загон'єт – то боў'гар'ка// спл'ат боў'гар'ї або ў с'тайї/ або йє та'ка застайка// йє там та'ка ко'либа/ де б'ринзу робл'є/ то йє с'тайа//

Інформатор: Кравчук Василь Іванович, 1951 р.н., орендар полонини, депутат; освіта – 8 кл.; с. Шешори Косівського р-ну Івано-Франківської обл. Записано 20 серпня 2000 року

Йа ро'ки ватагу'ваў// ў нас та'ка бу'ла ди'наст'їяа поло'нинска// д'їд хо-диў ў полонин'у/ тато і те'пер йа// і так 'мойї си'ни// бо йа ш'є йє ко'вал' с'їл'с'киї/ ў нас йє власна 'кузн'а// і йа 'зараз при'хожу з полонини і зноў 'робл'у ў 'кузни// ку'їємо ко'неї/ там во'зи/ 'сани/ шо потр'їбно/ плуги і так 'дал'ї// в'їд 'дес'їт' 'рок'їў тако йа ўже буў з 'татом ў полонин'ї/ а по'тому ўже сам/ буў струнка'рем/ в'їц'єрем/ 'боў'гарем// бо так ў полонин'ї їде/ т'реба ўсе т'рошки прої'ти// 'але в'їд ш'їснац'їт' 'рок'їў йа ва'тажиў/ то це дл'а ватага 'дуже 'рано// ватаг пере'важно ўже буў с'таршиї чо'лов'їк// 'але ў мене та'ка полу'чилиси суд'ба// йа буў 'боў'гарем/ пас ко'рови/ а буў с'таршї ватаг/ л'убиў 'в'їпити/ і йак нап'їєси не 'годен ро'бити/ і йа 'мус'їў ро'бити/ а в'їн про'будитс'є/ і в'їн 'видит/ шо йа ро'биў/ а то йє йо'го ро'бота/ це не 'мойа// ше за 'Пол'шч'ї ў нас 'були так'ї ва'тажс'к'ї 'курса/ шо ватаги ў'чилис' це ро'бити/ а в'їн буў на тих ва'тажских 'курсах// і в'їн 'каже/ Ва-сил'у/ йак'би ти хот'їў/ йа би те'бе так наў'чиў ва'тажити/ шо так 'мало хто ў'м'їє// і в'їн тог'ди ме'н'ї це роска'заў – це так 'робиц'є/ це так/ коли тве'резїї буў// йак уже по'тому/ то в'їн йак п'їєниї буў/ то ўже йа ро'биў// і йа це ўже ро'биў на так'їм 'р'їўни/ йак в'їн// а депутат/ за'в'їдуушч'її/ йак то йа те'пер/ 'видит/ шо дес' йо'го не'ма/ то йє/ то не'ма// а полонини далек'ї/ не 'та йак тут/ шо шоб ў се'ло зб'їгти і за п'їўго'дини 'в'їб'їгти/ та 'зараз тут// а там в'їн [депутат. — Т. Я.] нап'риклад/ їде до'дому 'нин'ї ц'їлий ден'/ а ў'дома ден'/ а на д'ругий ден' 'може в'їїти/ а йо'го [ватага. — Т. Я.] тут не'ма/ а тут/ на полонин'ї го'дина доро'га// а в'їн в'ї'ходить/ в'їн 'види' шо цеї спит/ а йа 'робиў// а в'їн 'каже/ шо то?/ а йа 'кажу/ 'в'їпиў/ та і спит// ну так раз/ так тай д'ругий раз/ і так т'ретий раз 'було// а д'руго-го 'року в'їн приї'шоў і ска'заў/ ти 'будеш ватаг// а 'мама 'мойа з'наїє/ шо то та'ке і 'каже/ ў ш'їснац'їт' 'рок'їў х'лопец ше не йє 'ватаг/а в'їн 'каже/ йак в'їн то'го 'року пас ко'рови та і ва'тажиў/ то йа йа ш'є дам йо'му х'ло-пц'є 'аби йо'му пома'гаў і ўс'о// в'їд ш'їснац'їт' 'рок'їў йа ўже т'їл'ко ва-тажиў/ дес' д'ваїц'їт' 'рок'їў/ а те'пер депутатом// ўс'о жит'а йа ў поло-нин'ї/ 'але ў'дома ме'н'ї ба'гато л'їпше// йа ў 'кузни/ це ме'н'ї зароб'їток// йа п'їдку'ваў чо'лов'їкови і ўс'о// а полонин'а – то йє страш'не на голо'в'ї –

худо́ба/ л'уди^е// попаде по́гана по́года/ попаде по́гане л'іто/ уже це б'є
 усе по к'ішени// і ш'є ба́гато ту т'реба з л'уд'ми контач'ити/ а то йє вс'ак'і
 л'уди^е/ то з од'ним чолов'іком не тоден в'ійаснити/ а то б'іл'ше/ сотн'е//
 йа ўже ўвосєни/ то то ўс'о ме́не так бо́л'іт/ то ўже ўс'о/ коби/ Господи
 ме́н'і Бог по́м'іг/ у́же йа не буду ц'ого б'іл'ше хо́т'іти// уже не хоч'у// а
 по́тому при́ходит весна/ ме́н'і за́пахне бу́з/ і ўс'о ли́шайу// наш ватаг теж
 молодіи/ але буў по́моч'ник ватага/ буў коло ватага/ в'ін так посту́пово/
 то теж гет' молодіи ватаг// але ў поло́нин'і з п'їет'найц'іт' ро́к'іў/ пома́гаў
 коло с'тайі/ йак хто хоч'є до́дому перепус'каў/ а те́пер ватаг//

— Як називали пастухів різних видів худоби?

Боўга́р' – йє цеї/ шо па́се на полони́н'і ко́рови/ худо́бу/ та́ку ве́лику
 ро́гату/ ко́рови/ те́лиц'і/ би́ки/ во́л'іў ў нас не па́сут// а йакшо дес' соб'і
 ў сел'і – то па́стух// з в'іўц'єми іде в'іўч'єр'// рад'анс'ка нам при́несла
 чаба́ни// чаба́н'іў н'іколи ў нас не було/ ў нас буў в'іўч'єр' і ўс'о// йє
 с'тарши́ в'іўч'єр' або пе́редни́ в'іўч'єр'/ а взага́л'і в'іўч'єр' і в'іўч'єр'є
 пом'і́чник/ за́дни́ в'іўч'єр'// ка́жут ш'є мо́лодши́ в'іўч'єр'// на Закар-
 па́т':у йє та́ке/ шо с'тарши́ пас до по́лудн'є/ а йо́го по́мочник – п'ісл'а//
 ў нас та́кого не́ма// ў Гуцу́л'шчин'і це не було н'іколи// тої/ шо го́нит
 о́вєц у с'трунку —с'трунка́р'/ а на Закарпа́т':у ка́жут с'трунка́р' або на-
 га́н'іл'ник// с'трунка́р'і о́вєц же́нут у с'трунку до́йіти/ с'трунку́йут/ до́йат
 в'іўч'єр'і/ т'і/ шо па́сут/ ка́жут/ на́приклад/ перепус'тити че́рез с'трунку –
 то це з́начит пораху́вати/ не до́йіти// бу́ли ко́лис' га́йна́р'і/ го́нили ху-
 до́бу кудис' да́леко/ на з'дачу/ на́приклад/ чи ше шос'/ або з полони́ни
 гна́ли худо́бу// во́ни соко́т'ат худо́бу/ тої боўга́рит/ тої – в'іўч'єрит// йє
 ше йа'ло́ч'єр'/ шо мо́же бу́ти в'ід йа́лової худо́би/ а йє йа'ло́ч'єр'/ шо
 па́се нед'і́н'і в'іўц'і/ це на́б'іл'ше си назива́є йа'ло́ч'єр'// але бу́ла
 р'і́зниц'а/ то не то шо о́дин і той са́миї/ шо па́се йа́рки і йа́лов'і т'єли-
 ч'ки/ то називало́си боўга́р' в'ід йа́лового/ шо па́се йа́лов'і т'єлич'ки/
 а йа'ло́ч'єр' – то ўже в'іўч'єр'– йа'ло́ч'єр'/ в'ід о́вєц/ в'ід мо́лодн'а́ка
 о́вєц// то йє боўга́р' в'ід йа́лового і йа'ло́ч'єр' в'ід йа́рок/ то йє мо́ло-
 ден'к'і йа́гнич'ки// назива́ли ше йа́гнич'єр'/ шо йа́гн'ата па́се// ка́жут
 йа'ло́ч'єрити/ йа́гничити// йак ма́ллі х'лопец/ то ка́жут в'іўч'єрик/ боў-
 га́рик// па́стух/ шо би в'ін не ро́биў/ йак в'ін хо́дит ў полони́ну/ то ка́жут
 поло́нин'ик або поло́нинс'киї/ та л'у́дина/ котра л'іто пере́важно пере-
 бу́ває ў полони́н'і// йє хро́мал'ник/ шо па́се хро́мул'і/ хр'ім'кар – то йє
 на верхо́винс'киї ак'цент// ко́лис' буў во́лар/ та́киї шо в'ід би́к'іў буў/
 бара́нар' – в'ід бара́н'іў/ але то ш'є за рад'госп'іў/ та́кож к'і́ник або ко́-
 нар' – в'ід ко́н'і/ а ко́н'ух буў на ста́йн'єх// ў даў́н'і ча́си випа́сали к'із
 на полони́н'і/ це було́ ду́же по́ширене/ ўпе́ред буў спе́ціал'ни́ ко́зар'/ і
 було́ на́в'іт' по три сотки к'із по поло́нинах/ ка́заў м'і́ д'ід// те́пер йіх йє
 ма́ло і па́сут разо́м з в'іўц'ами//

Бувайє/ шо пастухи перепускайт о́дин одного/ за колгоспу буў такий п'ідм'ін:ий/ з колгоспу давали йо́го// ко́лис' о́цеї/ шо перепускай/ це буў такий чолов'як/ шо в'ін пускай йак треба п'іти до́дому комус'// і зараз йе помічник ватага/ помічник с'тайі/ йа́кий перепускайє/ залезит' по величи́н'і полони́ни/ йак 'б'іл'ше ху́доби/ то обов'язково́ йе//

Йа́ йе депутат полони́ни/ кажут ш'є за́в'іду́йчи́ полони́ни/ п'ісл'а Украйїни то кажут за́в'іду́вач/ ко́лис' ка́зали депутат і до те́пер пам'ята́йец':а до того́ йак 'було// йа́ за́в'іду́ваў фермо́ю/ та й́же – полони́нойу// депутат переважно́ бе́ре поло́нину ў а́ренду у 'газд'і́у/ поло́нини і 'були газд'і́ус'к'і/ але це 'р'ідк'і поло́нини/ шо́би ц'іла поло́нина 'була одного́ газди'/ але 'були і велик'і поло́нин/ шо 'були і одного́ газди'/ а 'були поло́нини/ йак'і називали́с'а ска́рбов'і// газда́ полони́ни призна́ча́йє депутата// депутат ў́с'ім ке́руйє на полони́н'і// п'ісл'а депутата́ йе ватаг/ в'ін ў́ в'ідсутности депутата́ розпор'а́жайєс'а/ зам'ін'а́йє// в'ін йе бринзо́роб і розпор'адник продук'і́у/ в'ін вари́у йісти// а́ренда ў́ нас ш'є кажут фрах'тован'є/ але то с'корше та́ поло́нина/ шо 'була п'ід л'ісництвом/ але фрахту́вати – то ко́лис' ў́живалос'а у нас/ тако – зафрахту́ваў – то по́зичиў// але те́пер фрахту́вати – брати ў́ а́ренду/ не по́зичити/ бо по́зичити – за шо ў́з'єў/ за то в'ідаў/ а зафрахту́ваў – то на́тому маў 'бути йа́кїєс' хо́сен// у л'ісництв'і/ ци́ ш'є йак ка́зали ў́ ска́рб'і/ ше ка́зали – пахту́вати/ брати ў́ а́ренду//

Депутат да́йє пастухам п'лату/ згоду за л'іто/ залежно́ йа́кий дого́в'ір буў/ йа́ка зго́да 'була/ грош'има́ ци́ бринз'ойу/ л'ісо́рубам да́вали в'іплат//

Ко́лис' 'були терха́ч'і/ шо но́сили тер'хи́ з поло́нини/ те́пер не́ма// тай 'може дес' ту́да і йе//

Господар/ ха́з'айін о́вєц – газда́ до́мар'/ то ў́же йак в'ін йе газда́/ то і до́мар'// ш'є ў́ нас кажут р'еда́ш'і – т'і до́мар'і/ шо ї́дут в'іб'рати р'ед/ на́приклад/ йакшо́ в'ін 'в'іішоў на́ полони́ну поди́втитис'а на сво́йу те́лицу – то це йе до́мар'/ бо в'ін 'в'іішоў в'ід хати́ поди́втитис'а/ а йак в'ін 'в'іішоў спец'іа́лно по́ бринзу – то це р'еда́ш// м'іш'ін:ик – тої/ хто при́жене м'іш'ін'є о́вєц на́ полони́ну за умо́ву з депутатом в'ін до́помага́йє йо́му з'ібрати о́вєц/ це л'уби́й та́кий ха́з'айін/ шо в'ін ма́йє у ц'о́му смак//

Ў́ поло́нинах ж'інок 'було 'дуже́ мало/ ж'інки не́ пасли/ х'іба до́йіли/ 'були до́йар'ками// за ра́д'анс'ких ча́с'іу́ т'іл'ко ж'інки до́йіли ху́доби/ ко́р'іу́/ стро́го не́ можна́ чолов'я́кам 'було до́йіти// на Закарпа́ту то 'були майо́рки/ во́ни так л'ітували на́ полони́н'і йак і боўга́р'і// та́ка 'була си́стема ро́боти//

— *Як живуть пастухи на полонині?*

Йі́мо переважно́ ку́лешу/ сме́тану/ бу́з// газда́ 'може ў́з'єти з до́му хл'іб/ ци́ шос' та́ке/ а ў́ Закарпа́т'у там газда́ 'возит' йі́сти// там ватаг не́ пережи-

вайот н'їяку тут йїду/ наприклад/ тут на Гуцул'шчин'ї ми/ ватаг/ ци йа/ ци хто там майе полони'ну майе знати/ шо пастухи майот шо йїсти рано/ ўвеч'їр/ напо'лудни/ це в'їн за'в'їдуйе/ може зварити барабол'ї/ ци йакойї зуши/ може то/ то/ а там на Закарпат'ї: у то во'ни абсол'утно за то не думайот/ в'їходи' цеї по б'ринзу і майе пастух'їў погодувати//

Ме'ринд'ї – то було ў вигл'ед'ї то'го/ шо йак їде до'дому/ то там ку'сок дали чо'го//

Ко'лис' були таїст'ри ў пастух'їў// на Гуцул'шчин'ї б'їл'ше таїстра була по'ширена// кажот ш'е бе'саги/ та'к'ї тор'би// мазанок ўже не'ма/ та дес' поло'ниннами можот бути//

— Які є полонинські будівлі?

В'їц'ї на полони'н'ї йе ў ко'ш'ерах// йе ш'е о'к'їл/ де за'гони си ш'е недо'їаних о'вец/ то'ди йїх перепус'кайот ч'ерез ст'рунку// йе/ шо в'їц'ї в'їход'е і не'ма ко'ш'ери н'їякойї/ то то си назива'є на обл'їх// і йак йе за'гал'на ко'ш'ера/ то ў ко'ш'ер'ї йе хро'мал'ник дл'а хро'мул'// боў'гар'ка – за'города/ де за'гони'є си худ'обу/ або кажот ко'ш'ера/ і де спит пастух/ боў'гар'/ шо ст'ороже худ'обу// ко'лис' ка'зали бо'гаїник дл'а буга'їїў/ де йїх за'го'нили/ ко'лис' йак йа прац'уваў на 'їнш'їй полони'н'ї/ там було два б'їки та'к'ї велик'ї і дл'а них було об'горо'жено таке па'совишче/ то це називали бо'гаїник// так гово'рили і ў'дома/ шо то бо'гаїник/ а на 'кон'ї – к'їн'ик/ тел'етник – на тел'а'та//

Спл'ат пастухи ў застаїках/ а л'їсо'рубї – ў ко'либах// йе ста'їа/ де робл'е сир// ка'марник – це йе отам/ де сто'їат бу'зи/ отам з'верху/ ў ст'айї// йе/ шо кажот подр'е ци поду'ш'ера/ а йе/ шо ка'марник/ ў'с'єко кажот// худ'оба йе ў ко'ш'ерах/ або кажот ш'е боў'гар'ка// в'їц'ї також ў ко'ш'ерах/ а те/ шо їде до'їти/ нага'н'айот ў ок'їл/ а то'ди ўже ў ст'рунку// то дл'а о'вец// на наш'її поло'нин'ї йе ста'їа і застаї'ки//

— Як відбувається полонинський випас?

На Гуцул'шчин'ї тут ўсе так було в'їд'аўна/ т'їл'ко так робили б'ринзу// ко'рову і те'пер тут до'їц'ї: а на м'їру у нас/ наприклад/ рано ш'їст' л'їт'р'їў мо'лока та'ка продук'тиўна ко'рова да'є/ добра/ кажот/ то йе це'бер б'ринз'ї/ дв'ї берб'єниці б'ринз'ї/ т'рїц'їт' два к'їл'а од'на майе/ то ўже буде ш'їст' і чо'тири// це йе тер'х б'ринз'ї/ і ко'рова па'сец'ї: а без г'рошеї/ без н'їчо'го/ і газ'да шеї б'ринз'ї д'їс'тайе// ну/ йак'шо менше/ то менше// йе та'ка ко'рова/ шо мало да'є мо'лока/ шо во'на даўно була з те'л'ем/ то за н'їу ше пла'т'а'т' йак'шо та'ки н'їчо не до'їт'с'а/ то т'реба пла'тити б'їл'ше/ а йак'шо т'рохи до'їт'с'а/ то ўже п'їа'д'їс'а'т' ци т'рїц'їт' г'ривен// і йак'шо/ наприклад/ ко'рова т'ри м'їс'аци перед ополо'ж'їн'ам/ то во'на не годна си до'їти/ бо во'на йе ў по'лож'їн'ї: у//

Кажот пере'важно о'тара о'вец/ майе т'ри/ ш'т'їри/ до п'їет' сот на од'ну полони'ну/ але то/ шо 'гонеї на полони'ну – то си назива'є бу'теї/ кажот

Полонинське пастухування Гуцульщини в текстах

бутейі з'ігнали/ а ўже йак це до к'упи спустили – то м'іш'ін'е о'веч// йе ш'е йел'іўник//

На полонин'і худоб'і н'ічо не даїут йісти/ т'іл'ко пашу па'се і ўс'о// раз на тижден' худоб'і даїут с'іл'/ то йе лизунка// с'іл' можут да'вати ў жолоби// м'ісце/ де даїут с'іл' – солишч'е// ч'есом даїут ко'ровам/ йак'і не хот'ет си доїти/ бо йе так'і ко'рови приўч'ен'і/ шо хот'ат аби йім дати шос' йісти/ і тоди доїти/ то то називайеси баса'ринок і о'корма// йе так'і валови° з во'доў і во'ни пйут/ майут п'іло//

Даван' – то коли худоб'і ўзим'і да'вали йісти/ те'пер даїут х'іба ў'дома/ не на полонин'і// але колис' і зиму'вали о'веч/ о'це і була даван'/ та'ке було/ а те'пер н'іх'то не зимуйе//

П'ісл'а доїн':а пускаїут о'веч пасти – то називайеси кор'нала//

В'іўц'і в'іход'ет на поле п'ісл'а доїн':а/ на обл'іх/ і спл'ат//

В'іўц'і стри'жут ў'дома/ ў полонин'і не можна// ми х'іба йаг'нета стри'жемо// воўна з йег'н'ети – то йе м'іцок/ п'ісл'а м'іцка з йарки – нат'инина/ а по'тому ўже – воўна// ц'іла з в'іўц'і воўна – руно/ з одної в'іўц'і воўна//

На в'іўцу на полонин'і кладеси з'в'інок/ ци там коло'к'іл'чик/ на ту/ котра во'на ро'зумна/ котра фаїно їде/ то не дес' та'ке/ шо во'на дес' си лишит' з'аду/ або дес' п'іде ўб'ік/ бо йак велике м'іш'ін'е/ пйет'сот о'веч/ то пйет'сот о'веч п'ішло л'ісом і ви не в'идите/ во'на о'веч вам ур'вала/ і ви приїшли д'стайі та за'гнали ў ко'ш'еру/ а о'веч бра'куїе// це т'іл'ки на передо'в'і в'іўц'і/ шо добре їдут кладеси з'в'інок ци ко'локол// на худобу колис' та'зди к'лали// а те'пер на худобу/ то б'іл'ше кладеси на по'гану/ йак'шо дес' та'ка/ шо во'на бо'куїе/ не хоче їти д'стайі/ то на н'у си кла'де аби ч'ути де во'на йе// колис' ка'зали на так'і велик'і широко'верх'і з'в'інки/ шо то галаган/ але те'пер то н'е// пус'те ко'локало називайеси к'лепало// та'ке к'лепало даїут йа'комус' тел'ет'і/ аби си не загу'било// на кон'і° в'ішайут шелест – то не йе з'в'інок/ то йе та'ке/ йак й'аблуко//

— Як роблять сир, бринзу?

Іл'ег в'іробл'ейеси з тел'ечого ш'лунка// с'в'іже моло'ко/ а ве'ч'ірн'ішн'е трохи п'ідогр'івайеси/ аби та'ка температура була/ йак ў цего// ў це со'лодке моло'ко сипл'есе гл'ег і го'дину во'но по'вин:о там к'иснути/ аби та'ке с'тало йакби к'исле/ але во'но не йе к'исле/ але во'но та'койі форми стаїе// пот'ім перебоўтуйеси збити'луў/ пот'ім руками виробл'ейеси/ ў ц'ідило/ ў марл'у/ і йе бу'з// лишайеси неварка// ту неварку кладеси на бер'фелу/ на ватру/ варитц'е/ додаїеси моло'ка/ йак за'ч'інайе си варити/ обси'пайеси наў'круг квас'ницеў/ стаїе дуже квас'на/ во'на там робит ре'акц'ію/ і то си полу'ч'айе вурда// дл'а ўс'іх газд'іў вурда – це йе переважно дл'а йіди ў с'тайі/ про'дати можна// а йак бу'з с'тане су'хий/ там проди'मित'е/ берес'а на велику мн'есо'рубку/ а хот'

і без мн'есо'рубки/ йе така 'путера/ ў ц'у 'путеру кла'деси буз і йе браї та'киї сп'іц'ал'нії дл'а 'цего// і б'йе'си 'аби то та'ке си зр'обило йак т'істо на пиро'ги/ то'д'і бе'рес'е 'соли/ ше раз си 'солит/ і го'това б'ринз'а//

— Який посуд використовують на полонині?

Терк'іла – оце к'іт'ли/ бербе'ниц'і/ по'суда/ принад'лежности поло'нинс'к'і/ 'кажут/ нап'риклад/ терк'ілу 'в'інести ў полони'ну// бербени'ц'і 'роби'є бод'нар// до'йіли ў д'іі'ниц'і/ а те'пер ўже ў 'в'ідра/ г'і'лета – це д'ваіц'іт' п'йет' к'і'л'а 'була м'іра ва'ги/ те'пер ўже 'майже не'ма/ то ўже 'в'іішло з 'побуту// дл'а б'ринз'і йе 'путина дерев'їена/ бербе'ниц'і//то ўс'о на полони'н'і йе 'бутури/ 'або 'кажут 'нач'ін'е//

Бер'фела – оце йакраз/ шо сто'їт котел на ц'ім/ це/ шо си к'рутит/ і 'кужба там/ га'ч'ок/ шо си 'в'іш'айе//

— Які відомі хвороби овець?

Р'ізн'і йе сла'бости о'вец// йе моти'лична в'іў'ц'е/ то ўже зди'хайе// йе та'ке прост'р'іў/ та'ка/ шо к'рутиц'е за голо'воў// 'межи пап'ірками йе та'киї хро'пак/ рос'тул'у'йе пап'ірки/ посере'дин'і йе та'ка д'і'рочка і там йе хро'пак// йе бетеж'н'ак/ по'ганка/ кажут ше шелест'ниц'і/ шо т'реба кроў пускати// шо 'може захвор'іти і до 'вечора ўже з неў по'р'едок// йак'шо у'кус га'д'уки/ то в'іў'ц'е 'або пора'жена/ 'або 'кусанка// во'на ўже до 'доіки не на'леже/ 'але йе/ шо зди'хайе/ а йе/ шо н'е// кажут ше 'дихашлива/ йак ле'ген'і х'вор'і// вод'а'ниц'а/ йак в'іў'ци п'ід боро'доў 'воли/ така 'торба з во'до'йу/ во'на і ў сере'дин'і 'може 'мати 'воду/ 'також 'може о'гинути// во'гон' – то та'к'і буб'ки ху'доб'і по 'д'і'ках/ в'іў'ц'ем і ко'ровам// у'ров'ішч'е – це те/ шо 'ви'мн'е та'ке велике ў ко'р'іў та й ў о'вец// про'пасниц'е – це/ шо ху'добину тр'е'се//

За кол'госпу ішли на полони'ну ветл'іка'р'і/ а ко'лис' даў'но то ўс'о 'ва'таг і депу'тат 'були і знаха'р'і/ і л'іка'р'і/ і йак'шо в'ін то'го не ў'м'іе/ то йо'му не'ма шо б'ратис'а за цу сп'раву//

Каст'руйе ху'добу ветери'нар'// ко'лис' ка'зали ва'лити/ 'валаш'іти/ то 'б'і'л'ше сви'н'у/ 'хараш'іти/ то 'можна 'було ска'зати с'хараш'іти пса/ то-ў'кати/ то би'ки тоў'кали/ ба'рани/ то не 'була н'і'яка опе'рац'і'я/ а там си за'кр'учувало/ і 'билоси д'ругими та'кими дере'в'їеними к'леўз'н'ами// і це си називало тоў'кати/ розб'ивали пл'ідни'ки// 'валах – тої/ шо с'вин'і каст'руйе/ 'т'і'л'ко сви'неї// ш'е називали/ ко'ли моло'ду сме'реку з'рубували вер'ш'ек і во'на пускала 'ф:о'йу та'ку велику/ і це називали 'валахи ў поло'нин'і/ це 'було дл'а ху'доби за'шчита та'ка п'роти до'шч'у/ це з'начит'/ шо т'реба 'було шос' зру'бати/ зр'обити йа'кус' опе'рац'і'ю//

— Як відбувався вихід на полонину?

'Вих'ід на поло'нину – х'ід' – 'б'і'л'ше за ра'д'анс'к'і ча'си зби'рали уро-ч'истости// тайак 'в'іў'ці зби'райут на вес'нарку/ 'першій раз 'в'іў'ці з'іг

нали/ а по́тому ўже л'уди пита́йц':а/ коли́ поло́нинс'к'її х'їд'/?/ ну там ўже пов'їдомл'уйут ци ў чет'вер' їдут/ ци ў суб'оту/ ци коли́// і л'уди ўже з'ранку ўс'ї бе́рут та́їст'ри/ це йак коли́с'/ ци те́пер ўже сум'ки/ ко́жніі шо там со́б'ї мо́же/ шо ма́йе/ і ко́жніі с'во́ю ху́добу бе́ре/ бо то ўже по́ло́нинс'к'її х'їд'/?/ т'реба їти ўже// ўс'ї ра́зом в'їход'ет/ мо́л'ес'е' О́тче наш і Бо́го'роди́це/ три ра́зи/ там та́ке хто йак ўм'ї́е/ і в'їру'шайут в'їд х'ати// на по́ло́нин'ї та́кож помо́лили́си Бо́гу/ і там в'атаг ци депу'тат/ хто в'їд то́го йе спец'їа́л'їст ро́бити во́гон'// пе́ред кру́тили жи́ву в'атру// то теж та́ких л'уде́ї наби́рали/ не йе'к'їс' п'їени́ц'ї або йе'к'їс' та'к'ї зло́д'її// то це два кру́тили во́гон'/?/ бо во́гон' са́мому не го́ден кру́тити/ а йак'шо так не кру́тили/ то ба́жано би бу́ с'в'е'ч'ени́ с'їр'ник/ йа'кїї на Вели́к'ден' с'в'ет'е// та́кож мо́литс'е' Бо́гу/ і ба́жано шо́би сам це́й чо́лов'їк ма́ў до́бр'ї га́д'ки// не мо́жна ў л'уби́ї час/ а́би мо́локо ка́пнуло у в'атру/ бо це ш'ко́дит/ ро́битс'е та'к'ї бу́б'ки ху́доб'ї по д'ї́їках/ в'їу́ц'ем і ко́ровам/ во́гон' нази́вайе́ц':а// на́вес'н'ї ка́жут вес'на́рка//

— Чи розпалюють зараз “живу ватру”?

Шо́би жи́во́ї в'атри кру́тили/ то те́пер то́го ўже не́ма// а коли́с' обо́в'яз'ково кру́тили// ко́лис' бу́ла та́ка на по́ло́нинах про́фес'їа́ спуз'ар/ нази́валас'а/ чи в'ат'ра́к/ це́й чо́лов'їк бу́ў до́ў во́г'н'у/ ди́ви'ўс'а а́би не за́гасла/ і йак'шо во́ни ўже йо́го т'їл'ки до с'те́го с'та́вили/ во́гон' йак'би за́гас'аў дес' ўно́чи/ шо в'їн ўс'н'у́ дес' д'уже/ або шо/ то/ та'к'ї бу́ли ви́пад'ки/ шо ка́рали на́в'їт' ка́ру с'ме́рти// то бу́ў та́кїї с'имво́л во́гон'/?/ а́би не за́гас'ити// і на с'к'їл'ко йа ўже пере́конани́/ шо йа з'найу/ шо д'уже ме́н'ї зле/ йак по́тухне в'атра// за́пал'уйут в'атру на по́ло́нин'ї с'в'я́чени́м с'їр'ни́ком на Вели́к'ден'//

— Якї “знаки” ставили на вухах овець?

Ху́добу зна́ч'или/ пере́важно зна́ч'или о́в'ец' то обо́в'яз'ково/ а ху́добу та́ку вели́ку ро́гату/ то х'їба йак ба́гато бу́ло// то і те́пер зна́ч'ит'// то на в'уш'ку ви́би'вайут д'и'роч'ку/ ка́жут о́бора/ о́б'їрка/ ци о́строга/ рос'к'їл' то про́сто розт'ете в'ухо/ ш'е йе п'їч'ка́т/ то так (по́казує) ст'р'їу́ка/ ско́сак/ прит'ма́к/ со́к'їрка/ то по-р'їзному ви́р'їзайут// ш'е кла́дуть др'їт/ йа́ке хто за́кру́тит/ та́ке йе// ш'е йе та́кїї зна́к/ і то бу́ло д'уже попу́л'ар'ніі і д'уже до́брїї зна́к – пе́ц':ук/ це го́р'ечим за́л'їзом в'їу́ци пе́кли на нос'ї/ з'верх'їу та́ко//

— Чи проводили “доїння на міру”?

М'їра в'їдбу́валаси з вес'ни/ йак в'їго́н'е ху́добу/ йак ви́їдут на по́ло́нин'у там у дес'їт' ден'/?/ у п'ят'/?/ у ш'їс'т'/?/ ху́доб'ина си пр'ив'їкне до нашо́ї п'аш'ї/ до це́го к'л'їмату/ і то́гди до́ї́лоси на м'їру// а те́пер то ўже т'їл'ко ко́рови до́йат на м'їру// в'їхо́де со́б'ї га́зда в'їд це́йї ху́доби/ а там депу'тат/ ци в'атаг м'їр'а́е мо́локо ў с'та́йї с'к'їл'ки йе// м'їр'а́е м'їр'ту́ком/ та то ўс'е́ко то нази́валоси – м'їр'е́нка/ на́п'риклад/ але пере́важно м'їр'ту́к/

то йе така г'ілетка на два л'ітра// на'дойене моло'ко називали м'ір'едн:е//
були там пасту'хи/ газди// м'іра була раз навесн'і// на Закар'пат':у/
де да'йут моло'ко/ а л'уди соб'і бринзу са'ми робл'е/ то там називалоси
так са'мо м'ірту'к'и/ але то та'к'і палиц'і/ але то не палиц'і/ а м'ірни'ки
та'к'і/ шо во'ни у к'ітл'і йак постави'ї їх/ а там були позначки та'к'і/ од'но
в'ідро/ д'войе/ т'рете/ за'бие йо'го у ко'тел і по'дивиц':а – а'га/ д'войе в'ідер/
ци т'ройе/ ци п'їстеро/ ци ш'естеро/ так ну ц'іліи ко'тел// те'пер то за'пису-
йут ґ'зошит/ а ко'лис' ка'зали ра'ваш// л'уди були не'грамотн'і/ не ґ'м'іли
пи'сати// ви задо'їли/ на'приклад/ на в'і'ц'у ци на ко'рову три м'ірту'ки
ци ш'тири бринз'і/ о'це вам робили ота'кіи знач'ок (показує) / і це си о'так
ро'скол'увало/ і о'це бу'ї ваш до'кумент// ви з цим в'іхо'дили/ а д'ругу по-
ло'вину ма'ї депу'тат ци в'атаг/ бо ви цих знач'к'і'ї ґ'можете наро'бити со'б'і
до'ма б'іл'ше// це тут не п'ідробили ви/ це й'асна сп'рава//

— Як “вибирали р'яди”?

Р'ед – то йе розра'хунок за ху'добу// р'еди спочатку да'їеси/ хто ма-
йе б'іл'ше бринз'і/ на'приклад/ хто ма'їе д'ес'іт' о'в'ец/ або ко'рова та-
ка продук'тивна// тим си в'іда'їе/ а по'тому ґ'же тим/ шо менше ма'йут//
о'бов'язок газд'і'ї – в'і'їти на по'ловину// це не м'іі о'бов'язок йіи нести//
х'іба/ на'приклад/ йа'кас' там йе ста'ра ж'інка/ ма'їе ко'рову/ во'на не го'на:
в'і'їти/ йіи не по'зво'л'єйе здо'ровйе/ то йа це му'шу з'нести/ але це не м'іі
о'бов'язок// йіх о'бов'язок в'і'їти/ з'робити бринз'у/ і в'з'ети до'дому// а
то т'реба помлинку'вати/ йе та'ка велика/ л'пу'тера/ бра'ї шо б'їеси цим/ і
це во'ни робл'е со'б'і тут бринзу// на Закар'пат':у та'ке ко'лис' було/ шо
йак'шо д'уже д'обре л'іго/ та й цим пасту'хам д'обре в'і'їде/ то во'ни ше
та'ке робили/ шо ше да'йут/ ка'жут/ о'с'ін:іи р'ед/ пот'рохи да'йут/ але та'ке
було// ґ' нас р'еди в'ібра'йут раз на л'іго/ на ш'тири м'іс'аци// ва'жимо
на ва'з'і/ а пе'ред били ґ'боч'ки// от ви ма'ли д'ес'іт' м'ірту'к'і'ї бринз'і/
то та'ку в'іно'сили бочку/ і це м'ірту'к' то йе ци'н'і'їка та'ка на два л'ітра/
йа цих д'ес'іт' м'ірту'к'і'ї вам на'сипа'ї/ йак'шо по'ўна бочка – по'ўна/ а йак
не'по'ўна/ то йа зазна'ч'і'ї о'тут в'углем/ шо ку'сок бринз'і депу'тат на'б'ї
і ґ'с'о/ і ви со'б'і бер'іт до'дому//

— Як сходили з по'ловини?

Розл'уч'ін'е теж так са'мо// ґ'с'і газди в'іхо'де з до'му/ п'ід'і'їшли/ то-
д'і ідут ґ'ко'ш'ер'і/ ґ'же за'гон'ет в'і'їц'і ґ' о'к'іл/ і там с'іда'їе с'таршиі
в'і'їч'ер' ци депу'тат/ хто д'обре зна'їе в'і'їц'і// в'іхо'де – “це йе то'го-то'го
в'і'їц'е”/ йак'шо в'і'їц'і зна'їе/ а так по'вин:о бу'ти/ про'їшла/ л'уди ста-
йут со'б'і ґ' два р'едоч'ки/ а в'і'їц'і ідут по'межи них// і там кри'ч'ит/ то
йе Васи'лева в'і'їци/ і Васи'л' л'ове/ а то йе то'го/ а то йе то'го/ і так дал'і//
в'і'їц'і розл'уч'ен'і/ йак'шо ґ'с'о д'обре/ то д'обре/ а йак'шо ка'жут м'і'н'і/
тоі ка'же газда/ ґ' мене не'ма од'ної”/ а тоі ка'же/ ґ' мене дво'х не'ма/ ґ'же
цеі в'і'їч'ер' і депу'тат розби'ра'йтси з т'ими// йе/ шо з'дохне/ то ґ'же да-

Полонинське пастухування Гуцульщини в текстах

йут шк'іру/ або йакшо воўк заїіст'/ то ш'кода// йакшо не'ма зна'ка/ то пла'тит'с'е/ треба/ аби була шк'іра з нейі// а йак не'ма/ то/ йакшо газ-да та'кії т'рохи/ сказази по-руски/ по'н'атливиї/ то н'ічо/ а н'е – то пла'тит'с'е по 'курсу/ по та'кому/ йак на база'ри// йакшо на база'ри кош'туїе пйедис'ет' г'риўн'іў/ то в'ін с'каже і тут 'дати пйедис'ет' г'риўн'іў// по 'тому йе забава/ і б'їїка 'може 'бути// то ўс'о ў'ходи° ў риту'ал роз'луч'ін'е// ўже ў понед'ілок буд'ут заби'рати те'лиц'і і йал'іўки//

Інформатор: Бесашук Іван Іванович, 1932 р.н., пенсіонер (вівчар); освіта – немає; с. Верховина Верховинського р-ну Івано-Франківської обл. Записано 30 жовтня 2007 року

Си'ни° ўже 'мало з'найут/ а ў'нук'і то та'к'и не з'найут/ йе це 'було/ на поло'ни'ну во'ни не п'їдут// поло'нин 'зара ўже 'мало// 'зоўс'им 'мало/ це ўже пропадаїе то ўс'о//

Трийц'ік' і ш'іс'к' 'рок'іў йа пас 'в'іўц'і/ а ш'тири 'роки йа ш':е буў заўполони'ни/ це називали депу'татом// йа ўже на полони'н'і не буў/ ўже переїшоў на пенс'ію ў дев'яносто дев'їедис'ет'ім 'роци// 'майу сімди-с'ет ш'іс'к' 'рок'іў// 'дуже 'мало ходиў до ш'коли/ не скін'чиў н'їїєких клас'іў// т'рийц'іт' дев'їєтого 'року п'ішоў йа ў ш'колу/ на'ч'иласи в'їїна// 'н'імец на'паў на 'Пол'шу/ 'Пол'шу роз'биў/ ў соро'ков'ім 'роци' приїшли 'руск'і/ 'дуже в'їїна проход'е'ла/ ш'коли так не 'було// отут де те'пер' у Вер'ховин'і пол'ікл'ін'іка/ отам була ш'кола/ отам ми ходи'ли до ш'коли [...]// йа ходиў до ш'коли ў соро'ков'ім 'роци' дес' з 'м'іс'ец'—п'іўтора// 'сорок 'першиї 'тоже так'е са'ме// ў 'сорок 'першому ўже по'том зноў 'н'імец на'паў на Рос'ію/ ў 'черўни 'м'іс'єци// і по'том приїшли 'н'імці/ 'н'імці і ш'колу зроби'ли 'тоже// 'але то в'їїна/ небез'пека/ 'н'імці 'дуже по'ган'і 'були на вес' наш на'род збитку'вали// [...] ад'і/ ви з'наїєте/ ў соро'ков'ім 'роц'і/ коли 'руск'і с'у'да ішли/ москал'і/ ци 'кажут ше 'руск'і/ то 'наш'і украї'нці і стр'іч'ели 'с:іл':у-хл'ібом// казали/ шо то визво'литель'і/ шо то 'наш'і б'рат':і// а йек си приїшло/ то 'дуже 'руск'і збитку'валиси над 'нашим на'родом [...]// то страш'не г'іло// з 'сорок ч'ет'вертого 'року по 'сорок пйєтиї [...]// то страш'не зб'итки 'були з на'роду/ йак т'і 'руск'і збитку'вали// чи т'и 'винен буў/ чи не 'винен// а 'були та'к'і л'уди/ зна'ч'ит/ ми си два посва'рили/ йа хо'гїу на тебе .../ п'ішоў 'н'імц'ам кл'апнуў і тебе заб'рали/ і буд' здо'роў// 'к'ешко то си 'жило/ коли с'тала в'їїна в 'сорок пйєт'ім 'роц'і по пйедис'єтиї р'ік страшно 'к'ешко 'жило си// йой/ йа йак то си нага'дай/ шо йа за ц'ілії 'зимниї сез'он/ за три 'м'іс'єц'і/ йа зароб'иў ш'іс'нац'іт' 'тис'іч г'рошеї/ то приїшла 'Пасха/ йа не маў за шо чоб'іт

купити// йа л'іс воzi'ї// йа маў оди'нацит' 'рок'і'ї// н'і од'іж'і/ н'і хл'іба// н'і од'но/ н'і д'руге// т'реба було роб'ити// 'кон'і 'були// і так йа во'зи'в цеі л'іс// о'там аж у Буркут'і/ зароб'или ш'існац'іт' 'тис'іч// це 'були по'датки/ в'ід зем'н'і пла'ти/ вид 'кони'ї пла'ти/ 'позич'ку да'ваї/ 'йейц'а да'ваї/ 'масло да'ваї/ 'воўну/ 'кур'ета// шо ти би не маў/ ска'зали/ да'ваї та і вс'о// не да'йеш/ при'шли ў 'хат'і/ а ў ха'тах не 'було 'тайак 'зараз йе ў л'у'ди'ї/ то буў і'накши' т'и'п жит'а// при'шли/ заби'райут ў тебе з 'хати/ може'ти маў йе'ку 'коўдру/ то і це заб'рали// і це були 'наш'і б'рат'і 'руск'і// к'ешко 'жилоси/ 'док'іў у'же не зроб'или кол'госпи// за о'ц'и'м л'ісом там у нам 'була зем'на/ о'тут 'були го'роди вс'уда/ бо йа тут йек ро'д'иўси/ так і жи'їу/ на 'цему 'м'ісци// цу 'хату йа побуду'ваў/ а це ўже дон'ка побуду'вала/ а ў о'циі 'хат'і ма'лії тут йа ро'диўси/ ў о'циі ма'лії// таі так 'посл'і в'ііни/ в'ііна захо'пи'ла/ шо 'тато ўже не ўс'п'іў ха'ти побуду'вати// 'земн'а 'була сво'їа/ 'кон'і 'були/ ко'рови 'були/ в'іўц'і 'були// але/ видите/ в'ііна це захо'пи'ла/ 'г'іти с'і ми не так'і велик'і 'були// і 'тата ўби'ли// таі так/ 'була там зем'на/ таі 'були ў нас три' ко'ров'і 'були/ два 'кон'і 'були/ д'ваїц'іт' овец/ сви'не'ї// так пере'важно ўс'і 'мали/ 'були та'к'і/ шо і не 'мали// йак 'зараз/ так і то'д'і/ йак хо'т'іў роб'ити/ то маў// не хот'іў йес роб'ити/ то йес не маў//

'Зараз йа то'б'і ўс'о роз'кажу за по'р'едком// при'шоў йа д'хат'і/ при'н'іс йа моло'ко/ здо'їў ко'рови та і при'н'іс моло'ко// ў 'хат'і сид'ет три мужи'ки/ з кол'госпу брига'ди'р' та і До'ленчук буў то'ди голо'воў/ при'ходи'є/ з м'іл'іц'і'їу// та і пара 'кон'іў тутки// та і ўс'і з 'к'ін'ми о'рати нам два 'сотик'і 'коло 'хати/ йек'шо ми не 'пише'моси ў кол'гос// ну йа при'хожу/ та і на'хожу це'во// 'мама/ 'мама нег'рамотна 'була// 'мама ў'м'іла 'гроші раху'вати та ўс'о розу'м'іла/ но так н'ічо не з'нала// 'мама 'ходе ў хат'і і-і-і/ а т'і за'йаву напи'сали/ 'т'іл'ко роз'пи'суйси/ і їди' ў кол'гос// йа при'хожу/ за'хожу/ пок'лаў йа ту 'бан'ку з ти'м моло'ком/ ў'хожу/ 'добри'ї ден'/ 'добри'ї ден'// пи'тайут// 'мама 'каже/ м'іі си'н/ оди'н си'н п'ішоў дес'/ д'іўч'ета 'були дв'і сестр'і мал'і О'лена та і Па'раска/ то ц'а 'мала ш'тири 'роки/ а та 'мала п'їет' 'рок'і'ї// т'і 'кажут/ у кол'гос/ пи'сатис' у кол'гос// йа 'кажу/ йек у кол'гос// пи'сатис' у кол'гос/ бо так ўс'о 'буде 'добре// 'каже/ ми з вас по'датки ўс'і зл'ікв'ідуємо/ 'масло да'вати не ме'те/ н'іч'о ви абсо'л'утно не ме'те/ 'т'ілко ме'те пла'ти'ти за п'їеди'с'ет 'сотик'іў зем'н'і два рубл'і/ за 'соті'к/ по'датку/ 'бир'ше н'е/ і с'ік'і'рац'і'їу ме'те пла'ти'ти// ос'ік'і'руєте ма'їно сво'їе/ ос'ік'і'руєте се'бе/ за о'це ме'те пла'ти'ти// а йа 'кажу/ а ви це не б'решете// а во'ни так 'дивл'уц'а на 'мене// йа та'к'иі буў/ 'г'ідерниі// ви це не б'решете/ ви п'раўду 'кажете/ чи н'і// п'раўду ми це 'кажемо// йа 'кажу 'мам'і пид'п'ису'їте// 'т'ілко вас йе/ 'т'ілко і 'т'ілко// два б'рат'і і дв'і сестр'і/ з'нач'іт/ це ўпи'сали ў за'йав'і/ з'нач'іт/ у'се 'можна іти'є ў кол'гос// добре// 'кажу/ пид'п'ису'їте за'йаву// йа 'кажу/ 'к'ілко йа 'буду б'іду'вати' у

зим'ї [...] і л'їтом ў полонїн'ї// ў застаїч'ин'ї йа спїу/ литк'и гол'ї/ ўс'о голе// шо йа маў одїнацит' рок'їў/ йа п'їшоў на полонїну/ сорок д'ругого року// у нас буў голод/ зер'на не'ма/ хл'їба не'ма/ н'їмц'ї тут/ не'ма шо йїсти// то сорок д'ругого року йа п'їшоў ў полонїну тут у Гадж'їну/ із татом/ тато забраў нас обид'вох в'їўц'ї пасти/ не буў йа н'ї ватагом/ н'їйа'ким боўгарем/ н'їк'їм йа з рода не буў// так тато м'ї в'їўч'ерїў/ і так нас двох хлопц'їў вз'еў в'їўч'ерити// і так ц'ї ме'н'ї це сказали/ та ї сказали так/ кон'ї дати ў колгос/ ф'їру дати/ ўс'о здати ў колгос// йа си за те/ знайїш/ обуриў// ну сказаў мам'ї так/ раз це ўс'о з нас зн'їмайт/ пи'ш'їт заїяву// пидп'їсуїте// мама це п'їдписала// во'ни то'д'ї в'їїшли нам тут в'їдм'їрили зем'н'ї п'їйїс'ет сотик'їў і сказали те'пер роб'їт тут шо хоч'ете// і так доте'пер тут йе наша зем'н'а// але за'раз ўже ми маїем зем'н'ї/ це ўсе наше д'гор'ї/ це туда тоже д'гор'ї (показує)//

— Як Ви стали пастухом?

Йек си приїшло/ тог'ди сказали ми'н'ї/ бо йа доси ўже в'їўч'ерїў/ л'їто сорок д'ругї р'їк/ сорок т'ретїї/ сорок ч'етвертїї/ сорок п'їетїї/ сорок ш'естїї/ це йа ўс'о в'їўч'ерїў// а це було ўже ў п'їйїс'ет першим роци// до п'їйїс'ет першого року йа ўже в'їўч'ерїў/ йа ўже маў стаж/ йа ўже маў дев'їгнац'їт' рок'їў// йа ўже маў по ш'тириста о'вец дїїнїх/ то це т'реба було так пасти/ аби були в'їўц'ї ф'їаїн'ї і молоко аби було// хоч заплата була одна/ це була плата/ с'таршїї в'їўч'ер'ї/ йїкїї в'їдпов'їдаў за це/ то маў д'в'їста к'їлограм б'ринзи/ платїели д'в'їста к'їлограм б'ринзи за л'їто// а так'її/ котрїї буў менч'її/ то ўже сто в'ос'їмдїс'ет/ сто с'їмдїс'ет/ сто п'їидїс'ет к'їлограм б'ринзи// так це си ве'ло до посл'їдку/ доки цес колгос жиў// так було за колгоспу/ с'таршїї в'їўч'ер'ї і менч'її в'їўч'ер'ї/ і по'том уже ў п'їйїс'ет першим роци йа си так наскоростїў пасти в'їўц'ї/ це ўже ў депутат'їў/ це шч'е колгосп'їў не було/ випол'їт-кували ме'не/ наїмали/ ми'н'ї платїели/ розум'їйте/ о'так/ це шо це колгосп цим шч'е не за'в'їдуваў/ за'в'їдували соб'ї л'уди// це буў боўгар' шо пас ко'рови/ в'їўч'ер'ї/ то пас в'їўц'ї/ ватаг/ йїкїї роб'їў б'ринзу/ то си назїваў ватаг// о'так це було за'ведено на полонїн'ї// а по'том/ коли йа ў п'їйїс'ет д'руг'їм роци п'їшоў ў арм'їю/ в'їїшоў йа з арм'її// тут ус'ї з'нали/ шо йа в'їўч'ер'ї/ шо йа пастух/ розум'їйте/ добрїї/ так'її/ так'її/ так'її/ і ме'не дал'ї ў колгос/ їти на в'їўч'ер'їа/ дал'ї їти в'їўц'ї пасти// ну йа ўже не схо'т'їў// думайу соб'ї/ йа ўже пробуў дес'їт л'їт/ пробуў ўже ў полонїн'ї/ то йа ўже ц'о'го ўс'о знаў/ а те'пер колгос/ думайу/ то може/ не так уже/ а за колгоспу то було краш'е/ бо од'їж давали к'раш:у//[...] йа ход'їў/ ў ц'її со'роц'ї/ йїку на'к'їў навес'н'ї/ то зн'аў уже вос'ени ск'їнуў// не мас'їели [овечим жиром. — Т. Я.]/ во'на ўже соб'ї са'ма чор'їла// а ко'лис' г'їди [...] то так'ї т'рошки г'р'азн'ї були так'ї/ а ми ўже т'рошки п'їд'їїшли до того/ шо ўже к'їло ў тебе ч'їсте/ ну

хоч со'роч'ка ч'орна/ ну але к'іло ч'істе// йа со'б'і ў полони'н'і кождої су'боти бан'у со'б'і ро'б'иў/ бо бан'і не'ма ў полони'н'і та'кої// йа на'гр'іў бан'ек во'ди/ мали° ми со'б'і та'ку ван'у ўс'і пастух'и т'і/ і ми кождої су'боти б'риймоси/ миймоси// так шо ні'йеких манда'вох н'ічо не мали/ а ранче то було//

Йа двацит' і с'ім ро'к'іў буў йек зиму/ так л'іто/ з в'іўц'ами/ і зимуваў/ л'ігом л'ігуваў на полони'н'і//

Ми ішли на полони'ну так йек з двац'єтого траўн'а до двац'єтого вересн'а/ до Другої матер'і Божой/ це було так ко'лис за л'удий і так було за кол'госпу// йа сказаў/ шо не буду/ хоч ви ме'не тра'т'іт// були так'і осен'і/ шо можна було до'бути/ фаїна по'года/ но були так'і/ шо по'года – страшне/ а йа ўже маў ў кол'госп'і по в'іс'імсот о'вец// на тр'ох пастух'іў// бо тут була дуже ма'ла зарп'лата/ шо йа полу'чаў ш'ісдис'ек' рубл'іў/ полу'чаў с'імди'с'ек' рубл'іў/ в'іт'ак сто/ в'іт'ак шо раз/ шо раз н'іби бир'ше// ну це ч'ім бир'ше о'вец/ тим ўже бир'ша зарп'лата// а ма'ло о'вец/ ма'ла зарп'лата// таї це/ йікшо ти май'еш за ко'го/ то за л'іто п'риїдеш/ ци там тра'ву зро'б'ити два-три 'рази/ а йікшо ни май'еш...// а були так'і л'іта/ шо на'парник'іў йа ни маў/ шо були так'і л'іта/ шо йа д'хаг'і не прих'одиў за л'іто// йек пи'шоў навесн'і/ то восен'і прих'одиў// ж'инка дома тра'ву ро'б'ела/ отак'е ўже/ бо не було за ко'го/ а так йа со'б'і п'ідобраў х'лопц'іў// отара та'ка ве'лика/ пред'стаў со'б'і/ а йак м'рака ўпаде/ дошч' іде/ по'года по'гана/ з'в'ір'/ воўч'ара/ мед'вед'і// це дуже опит ве'ликиї т'реба мати/ шоб йек т'і в'іўц'і їдут/ во'ни ше їдут ши'роко/ аби ти йіх не загу'биў//

— Чому зараз менше випасають худобу на полонинах?

Ше ї'зараз у нас поло'нини три'маїут/ у'же менше/ менше худоби// та ї шч'е би три'мали/ но з'найіте/ не'ма на д'ожних л'удий// ц'і [молодь. — Т. Я.] хот'ет ў карти г'рати/ та ї спати/ та ї г'рош'і до'бр'і б'рати/ а за цим си не поди'вити// та йа ма'ў в'іўц'і тоже/ та йек йа браў у л'удий в'іўц'і/ то ў мене в'іўц'і сходи'ле/ а те'пер йа даў од'нем/ даў д'ругим/ та в'іўц'і не з'ішли/ та йік'иї ми'н'і ін'терес/ це три'мати// або пом'ін'ели/ або з'іли// та ї шо йа з'робл'у/ ніч'о ни з'робл'у// но ска'за'ў/ шо три'мати ни буду// о/ то було/ ус'ек'е було/ р'ізали та прода'вали/ ус'ек'і пастух'е йе//

— Чи традиція полонинського випасання має румунське походження?

Йа йі'кос' з старими г'ідами/ шо во'ни так'і були йік йа на полони'н'і йа'кос' про це роз'мова не захо'дила/ в'ідки це си ўз'ело// йа ни з'найу/ в'ідки це си ўз'ело/ йа це вам ска'зати ни го'ден/ бо ни'коли йа цим си не заін'тересуваў/ шоби буў у цих г'ід'іў запи'та'ўси//

— Скільки овець та корів випасали на полонинах?

Тели'ц/ ко'роў/ то йек на йі'к'ії полони'н'і/ йек йа'ка полони'на заве'лека/ до ш'ісди'с'ет'/ до с'імди'с'ет' штук// а овец – то до п'їет'сот// а

Полонинське пастухування Гуцульщини в текстах

були полони́ни велик'і/ о'тайак йа на Їлушч'ин'і буў// то там було сто д'ваїц'іт' штук ху'доби і ма'же в'іс'ім сот о'вец/ бо це 'сил'но велика полони'на була// Ре'ди'ска/ там си називало [полонина. — Т. Я.] Ре'ди'ска/ то там пасто ко'лис до п'їет' сот о'вец/ до п'їеди'с'ет ко'роў/ до сто те'лиц'ц 'йелови'х і до п'їеди'с'етеро 'кони'ї і о'вец до три 'сотки 'йелових/ то ви предста'ўте/ 'к'іл'ко// три'мали і сви'неї// то ди'ви'ўси 'ватаг//

— Чи ви даєте овець в полонину?

Йа ўже о'вец ни ма'ў/ ми'н'і о'вец у'же ни т'реба 'було/ а'ле йа ми'нуло-го 'року в'іў'цу наїшоў о'тут у 'ліс'і/ так в'іў'ц'а заблу'кала 'була/ та і цу в'іў'цу йа ўже ни хот'іў н'іг'де 'д'іти/ йа йі'їи прозиму'ваў і да'ў сус'ідови на полони'ну/ с'коро приве'де// 'зараз на полони'н'і не'ма ко'му ци в'іў'ц'і 'пасти// в'іўч'ер'іў за'раз ни'ма// хтос' па'се/ йа 'нав'іт' не з'найу хто/ йа по'даў сус'ідови/ сус'ід ўз'е'ў/ а хто йі там пас?

— Які були полонини? Пасовица?

'Кожда полони'на 'мала сво'їе 'назв'иско і на 'кожд'іі полони'н'і 'пасла ху'доба/ сво'го депу'тата// х'іба би йе'кас' полони'на дарму'вала/ шо'би ни 'було н'і'йекої ху'доби/ то депу'тат ше і це пол'ітку'ваў/ р'і'ж'а — то на полони'н'і 'фаїне 'поле/ а каме'нец — каме'ни'ста полони'на// так зем'на називаласи// пасо'ви'ско — то то'локи/ котр'і 'коло 'хати//

— Як називали дорогу, якою худоба йшла на полонину?

Йак ху'доба и'де на полони'ну/ то назива'ўси плаї// у'же/ йек з'і'їти з до'роги/ де ма'шини 'їїдут// дор'іш'ки/ йак'і на полони'н'і/ шо ішли в'іў'ц'і/ то називалиси рага'ш'і// а плаї/ то 'були вуз'к'еї і ше'рок'еї/ це так шо в'іў'ц'і ішли'е по ч'от'ири/ але зад/ ч'орт з'найе де/ та і пе'ред// так во'на соб'і ідет/ аби си не ли'ши'ла// йа іду на'перед/ а во'ни ідут у'с'і на мноў// а 'з:аду и'шоў ви'ўч'ер'і менчї//

— Як називають отару овець?

Ка'зали бо'теї/ отара о'вец/ то назива'ўси бо'теї// то од'ни 'кажут м'іш'ін'е/ д'руг'і 'кажут бо'теї/ йек хто// ка'зали/ то м'іш'ін'е велике/ а то ма'ле// це три 'сотк'и о'вец/ то це 'мало/ а ўже ш'іст'—с'ім 'соток/ це ўже велике м'іш'ін'е//

— Як ставали вівці в отарі?

'Були в'іў'ц'і так'і/ шо л'убили пе'ред/ значит'/ во'ни ідут на'перед/ йа ма'ў ше сто д'вацит' коло'кол'іў/ на цих в'іс'ім'сот о'вец/ на 'мудрих клаў коло'коли/ і ц'і 'мудр'і ідут напе'ред/ а ц'і ўже за 'ними с'і пот'егайт// бо йекшо йе 'бир'ше коло'кол'іў/ о'на звук 'губе/ во'на не розум'іе з'вуку// бо то хоч ско'т'е'на/ а'ле во'но розум'іе ўс'о// а йекшо 'менше/ то так 'було/ на 'дес'іт' о'вец о'дин коло'к'і'лец 'аби бу'ў/ 'бир'ше н'і/ йекшо 'бир'ше/ ўже вам в'іў'ц'і не ідут 'добре// йа за т'і три'ц'іт' ш'іск' рок'іў/ йа н'і на'ход'і'ўси/ н'і на'кри'ч'і'ўси/ н'і на'б'іга'ўси/ н'ічо абсо'л'утно/ бо йа в'ид'іў/ йак 'като хо'д'іў і йа велику п'рактику на цим ма'ў і з 'мене

д'руг'і си наў'ч'или// кажут/ бо ме'не називали П'іса'чук/ таї Бе'сашч'ук/ таї Андр'іі'ч'ук/ кажут/ ану так па'с'іт в'іўц'і/ йек па'се Андр'іі'ч'ук// а пе'шуси Бе'са'шч'ук Іван Іванович/ а ў сел'і/ Андр'іі'ч'ук/ це було д'ідо-ве і'мн'е Андр'іі// а д'іда/ пред'іда називали П'ісаком/ П'іса'чук// пре'д'ід буў П'іса'к/ та'ке им'н'а було П'іса'к/ а ўже з г'іда буў Андр'іі/ і називали Андр'іі'ч'уком/ і так йа си лиш'иў Андр'іі'ч'уком/ шо з'араз ме'не бир'ше л'уди з'найут/ шо йа Андр'іі'ч'ук/ н'іж Бе'сашч'ук// і так за ўс'і свої' ро'к'и йа си н'і нахо'д'иў/ н'і на'б'ігаў/ н'і накри'ч'иў// во'но ме'не сл'ухало/ во'но за мноў хо'д'ило// бо ка'зали/ шо то не в'іўч'ер' тот/ кот'риї хо'де за в'іўц'е'ми/ а тот/ в'іўц'а за ним хо'де// йа со'б'і їду на'перед/ ну це ж о'тара до в'іс'ім'сот о'вец/ с'ім'сот ш'ісди'с'ет' – в'іс'імди'с'ет'// йек йе'кого ро'ку було// йа со'б'і їду на'перед/ го-гоў// таї г'райу ў фло'йеру/ го-гоў// гої'кайу// а це со'б'і ўс'о за мноў пот'и'хон'ку їде// т'реба ме'н'і ў ц'у с'торону/ йа стаў/ цеї б'і'к три'майу/ а цеї б'і'к за'ходит/ а т'реба ме'н'і на'л'иво/ йа цеї б'і'к три'майу/ а цеї со'б'і за'ходит//

Були так'і пси/ надзвич'аїні пси/ б'і'л'і/ спец'і'їал'н'о б'і'л'і пси/ да-ўн'і/ пси в'ід о'вец// ме'не називали в'іўч'е'рем/ а ц'і в'іўч'ер'к'е'н/ називали в'іўч'ер'с'к'і пси// во'ни т'ілко до о'вец// то йа маў д'уже д'обр'і пси// шо ц'і пси/ во'ни н'іколи коло н'іх у ме'не не хо'дили/ лиш шу'кали ц'его воў'ка// а воў'к'и сил'н'і були/ а ўже ко'ли б про'пала би йе'ка в'іўц'а/ то с'п'исували нам три про'цент'и// то були у'с'ек'і ч'аба'ни/ ц'і ка'зали р'уск'і/ у'с'ек'і в'іўч'ер'і/ шо б'рали/ таї в'іўц'і р'ізали/ таї прода'вали/ і це по'том йіх ви'єловили з тим/ і по'том ўже зл'ікв'іду'вали// раз про'пала в'іўц'а/ даї пош'і'к/ називаўси пош'і'к/ йе шк'іра/ і це було ў вуха ку'л'ч'ита/ і йек си при'шло/ йік'шо йе то ку'л'ч'і/ то д'обре//

— Які “знаки” робили на вухах овець?

К'лали ку'л'ч'ита на в'іўц'і// а во т'і ку'л'ч'іки (показує)/ то закла'дали в'іўц'ам у вуха// йе мам'ка/ йе па'пка/ це зап'ха'ў/ а це ў вус'і стир'ч'ит// шоб' було з'нати с'воюу в'іўц'у/ ко'жен ма'є св'іі зна'ч'ок// а ш'е до ц'его/ то к'лали но'ме'ра ў вуха/ це туш/ кл'ішч'і/ були/ тушом та'к'им і так вухо про'ми'кали/ то це к'лали туш на вуха// до кол'госпу л'уди к'лали свої' зна'ки/ ви'рубували/ ви'рубували і за кол'госпу/ йек'шо ви свої' в'іўц'і мали/ а йек'шо кол'гос/ то кол'гос уже клаў туш у вухо/ а по'тому к'лали ку'л'ч'ита/ шо це ўже йе д'іі'ст'в'і'т'ел'но кол'гос// ти по'д'ивис'и на вухо/ во ма'йте вухо (показує на па'пері)/ ви'дите/ це йе л'іве вухо/ а це йе п'раве вухо/ то та'к'иї зна'к ро'би'ли/ тут ви'рубували о'так/ а йек н'і/ то о'тут прит'и'нали о'так/ а йек н'і/ спе'реду о'так ро'би'ли вухо// це п'іч'к'ат/ а це зат'инок/ а о'тут/ йек'шо було о'так/ то це си називало ст'р'іўка/ а о'так/ шо лиш раз вухо ру'баў пр'амо та'к'о/ то називаўси зат'инок/ а оце при'к'мак/ бо це при'к'іго/ у ме'не тут ше йе об'і'рне'ч'ок/ шо йа ру'баў вуха// і йа вам мо'жу з'араз пока'зати/ йе'киї у ме'не об'і'рник буў// це йек

Полонинське пастухування Гуцульщини в текстах

поклаў вухо до дош'ч'єч'ки/ то ў'дариў о'так (показує)/ о'це соб'і в'іру-
буйу// а'ну див'ітс'і суди/ йі'ку о'б'ірку робили/ о'такіі буў знак// в'идите/
йек це з'роблено 'було спец'і'ал'но// во'но соб'і с'у'да заходе// тут виби-
вайє// хтос' це йек при'думаў так'є з'робити// таі це соб'і в'ушко при'клаў
о'так/ у'дариў//

— Скільки дірок робили на вухах?

То йек хто соб'і хо'т'іў// ў' мене два об'ірнич'ки/ а ў' тебе о'дин/ а ў'
того/ а три ўже н'є/ два/ то д'уже// таі о'т'і п'іч'ка'ти// то 'тоже роб'і'ле/ ти'
два/ ти'є о'дин// ну ў' мене два/ уже лиш на од'н'ім в'уси/ а ў' тебе о'дин// то
так/ шоб 'межи цим 'разниц'а була/ шоб'и с'ходу соб'і знаў кот'ра кот'рого
віў'ца// о'це ў' мене йє п'їет' о'вєц/ то ўс'і п'їет' / зна'ч'ит/ два [обірнички. —
Т. Я.] а ў' тебе о'дин/ а ў' того ц'і об'ірнич'ки/ ц'і д'і'роч'ки/ то ў' мене
дв'і/ а ў' тебе/ 'може/ од'на/ то ўже 'тоже 'разниц'а йє// бо то йє віў'ц'а
на віў'цу д'уже ў'даїтєси/ йі'ка од'на/ та'ка д'руга// але 'муси 'бути йі'кас'
відз'нака/ це не 'може 'бути/ шоб'и 'були 'точ'но об'і так'і/ так не 'годно
'бути// о'це у' мене йє дв'і йєг'ниці// во'ни 'разом с'і ў'родили/ близ'н'єта/
ну то подив'і'ц'а на од'ну/ подив'і'ц'а на д'ругу/ йа вам 'зараз по'кажу// ў'
од'ної н'іс' д'ужче гор'батиї/ а ў' д'ругойі р'іў'н'ішиї// ну ж во'ни р'і'дн'і// з'
од'ної 'мами/ од'ної го'д'ини/ ну то пред'стаўте/ йі'к'і во'ни об'і ў'же дв'і
не од'нак'і// це не так'і не од'нак'і/ бо од'на 'сева/ а д'руга б'іла/ 'але на
лиц'є неод'нак'і// йа вам о'це по'кажу/ шо ў' цейі нос'ієк 'менше гор'батиї/
а ў' тойі б'ілої доўше гор'батиї// ну таі 'кажут'/ шо л'у'ди'на не ў'даїтє:и
ў' тата або ў' маму/ йек ско'т'єна/ бо та'ка са'ма ў' них 'мама// 'тоже та'ка
гор'бата// ш'є не при'шла/ во'на ш'є п'ішла ў' полони'ну// ш'є йі'їи не
при'вели//

— А чи не випаляють знаків ягнятам на носі?

Ко'лис не на нос'і/ а пид са'мим о'тут (показує) на чо'л'і ви'пал'ували
печ'єт'ло/ печ'єтали//

— Тепер всі дані записують в журнал. А чи пам'ятаєте, як колись
робили "раваші"?

Ра'ваш — то 'палиц'є називаласи/ з кар'бами// то називалоси "карбу-
вати"// це соб'і браў бук чи дошку там і в'і'р'ізуваў// по'кажу на дошц'і
чи на 'буц'і/ йек то-то в'і'р'ізували// во'ни о'так в'і'р'ізували/ о'так (пока-
зує)// таі о'цих карбе'ж'іў о'це 'було по д'вацит'/ по т'риц'іт'//

— То це було це перед карбуванням на буці?

Та/ то ше 'було по'перед// то в'ін маў тої шну'рок/ 'мотуз// і на цим 'мо-
туз'і в'ін ўйє'заў соб'і 'гузик'і// і на цим 'гузику/ йі'к'шо то'б'і т'реба 'було
в'иш'є дес'іт' к'іло'грам б'ринзи йек то'б'і т'реба 'дати/ то в'ін на од'нім
'гузику за два 'гузик'і ўйє'заў/ а йєк'шо шч'є б'іл'ше/ то ўже три 'гузи-
к'і/ то в'ін знаў/ шо то'б'і т'ре т'риц'іт' к'іло'грам б'ринзи 'дати/ то 'було
ўже на од'нім 'гузику три 'гузик'і/ а йєк'шо дес'іт'/ то о'дин 'гузик// то це

нази'валоси карбе'ж'і на б'ринзу да'вати л'уд'ом/ а карбе'ж'і т'і/ шо в'і'ц'і шч'італоси/ то пи'са'ю со'б'і на б'уц'і// б'ринзу на м'отуз'і/ а в'і'ц'і на б'уц'і// а доти/ то так б'уло// тут б'ули так'і/ шо г'рамоти' не з'нали/ а тато мій зна'ю у'же// то во'ни со'б'і йак раху'вали/ то раху'вали то'т'і карбе'ж'і// а тато зна'ю/ то пи'са'ю// то це по'к'енули/ за кол'госпу ўже по'к'енули/ бо ўже г'рамотн'і б'ули// і це в с'тайи/ то с'тайа/ де ро'б'или си'р/ в'ис'і'ю со'б'і мотуз на ц'в'ичку там/ о'так/ так'іні шнур доўгий/ а тут ц'і ўс'і г'у'зик'и на цим/ нашк'раїбано// мотуз нашп'ілений тут/ та і тут/ в'ін стоїт' т'уго/ а тут на ко'ждий г'у'зик – газ'да – к'ілко ко'му в'і'д'ати//

— *А чи було написано, який “газда”?*

В'ін так со'б'і зна'ю// в'ін на'в'іт' кла'ю зна'к'и і так'і/ шо не ўс'ім г'а'здам зна'ю фа'м'ілі'ю/ то кот'рим не зна'ю/ то в'ін п'росто т'ого г'у'за два р'ази/ раз ш'райбну'ю/ два р'ази ш'райбну'ю/ т'ато та і ма'ма// та Васи'лена/ тої Ма'р'тин/ то кла'ю три ім'н'а/ а тут кла'ю два ім'н'а// аби зна'ю нап'роти г'у'зика т'ого//

— *Як називали власників овець?*

Пасту'х'е/ в'і'ч'ер'і/ бо'ўга'р'і/ в'ата'г/ то л'удеї нази'вали м'іш'ен'иками// це ўже м'іш'ен'ики приїшли/ з'нач'и/ по х'удобу/ то нази'вали м'іш'ен'иками// а о'тара о'в'ец – то м'іш'ін'е// р'анше о'тара ка'зали за кол'госпу/ а так то м'іш'ін'е// м'іш'ін'е пог'нали ў полони'ну та і з полони'ни// в'і'ц'і – це нази'вали м'іш'ін'е// а ко'рови – то нази'вали то'вар'і і ко'рови/і би'ки – то ўс'о то'вар'і//

— *Як називали власника полонини?*

Депу'тат/ це ўже за'в'ідуйч'і'ї б'уло за кол'госпу/ а до кол'госпу/ це с'і ўс'о нази'вали депу'тат/ а з'ара т'оже депу'тат/ вер'нулоси// це ўже в'ін со'б'і к'е'рує// ко'лес' то б'ули бо'га'ч'і/ бо то м'али с'во'ю полони'ну// та і м'і'ї т'ато м'али сво'ю полони'ну т'оже/ нази'валаси К'ир'н'ич'ніи Мал'і'ї/ нази'валаси полонина// кол'гос/ дер'жава заб'рала ўсу зем'л'у//

— *Як називали пастухів різних видів худоби?*

Тої кот'рі пас т'і кон'і/ то нази'вали к'ін'ик/ до коні'ї// в'ід би'к'і'ю і в'ід те'лиц й'елових/ то нази'ва'юси бо'ўга'р'і/ а в'ід ко'ро'ю нази'ва'юси ко'ро'вар'і// в'ін пас ко'рови ді'н'і/ то нази'вали і бо'ўга'р'і/ але б'і'л'ше ка'зали ко'ро'вар'і/ бо це в'ід ко'ро'ю// доїли са'ми сво'ї'ї/ бо'ўга'р'і доїли// в'і'ч'е'р'і доїли// бу'ю струн'ка'р'і/ в'ін тіл'ко го'ни'ю в'і'ц'і ў ст'рунку/ а доїти/ то доїли в'і'ч'е'р'і/ бо'ўга'р'і/ в'ата'г/ то ўс'о доїли в'і'ц'і/ а ко'рови/ то тіл'ко доїли бо'ўга'р'і/ бо ко'рови доїли р'анче/ ко'рови тако ў ш'ест'і'ї го'д'и'ч'ні нач'инали доїти/ а в'і'ц'і нач'инали аж у в'осм'і'ї в'еч'ера// то так ко'рови ўже бо'ўга'р'і подоїет і нам ўже і'дут ув'еч'і'р доїти в'і'ц'і/ бо в'і'ц'і доїлиси три р'ази ў'ден' – доїли р'ано/ в об'і'д і на по'лудни/ у'в'еч'і'р// йек р'ано здоїли в'і'ц'і/ іде'мо ўс'і доїти ко'рови/ йа с'тарш'і в'і'ч'е'р' нази'ва'юси/ то йа тіл'ко ма'ю од'ну ко'рову здоїти/ м'і'ї по'мош'ник –

дв'ї/ а йа одну/ бо йа їду ку'лешу варити/ та ї йїсти/ та ї ранше пускати в'їу-
цу ў пашу// пїет' годин' ранку/ йа ўже по'винен п'їти ў пашу з в'їуц'ами//

Ба'ран'їу ок'роме// бара'нар' си називаў/ йело'ч'ер'/ шо бара'н'ї пас/ ба-
ран'їе' пасли з йар'ками' разом/ то називаўси йело'ч'ер'// це в'їу'ч'ер'/ то йе'киї
дїї'н'ї в'їуц'ї пас/ а цей/ шо пас йелов'ї/ то йело'ч'ер'// 'боўгар'/ 'боўгар' в'їд
йелового// худ'оба/ шо си ни до'їла/ то називаласи йел'їу'ник/ бо це йелове/
бо не до'їц'и// а кот'рїї пас ко'рови/ то коро'вар/ бо в'їн па'се ко'рови/ 'кози
'дуже' мало/ 'мало' було ў л'уди'ї// дроб'їета – то в'їуц'ї/ 'кажут' три'маїу дро-
б'їета/ ади за в'їуц'ї/ то ш'еї' зара'з так 'кажут// 'обше – то си то'вар називаїе/
мар'жина 'тоже' 'обше/ а 'марга не називаїут// бо то 'кожде село 'маїе с'воїу
на'зву/ оди'н називаїе так/ д'ругїї так/ но ў нас ў Вер'хо'вин'ї/ то мар'жина –
то йе'кшо три–ш'їтири ко'ров'ї/ а йе'к бо'гато – то то'вар//

Йак при'ходела вес'на/ то ц'ї/ депу'тати називалиси/ то п'їшоў 'борше
за то'боў/ бо ти 'добриї/ та ї 'борше то'б'ї зарп'лату да'їут/ 'аби ти ўже до
д'ругого ни їшоў/ бо ти 'добриї// депу'тат там ни си'д'їу/ в'їн 'п'їде д'хат'ї/
'дома/ 'робе ўс'о 'тайак 'маїе 'бути/ в'їн 'тіл'ко при'ходи'ў [на полонину. —
Т. Я.] в'їн 'тіл'ко про'дукта да'вав// в'їн ті ўс'ї про'дукти/ шо потр'їбн'ї
'були/ то ўс'о в'їн це да'ваў//

Йе'к йе'киї депу'тат буў// йе'кшо ти хот'їу б'ринзи/ да'ваў то'б'ї б'ринзу/
а ти хот'їу г'рошиї/ да'ваў то'б'ї ши'ї г'рошиї/ йе'к ви ўже со'б'ї пого'ди'ли/
ци за г'рош'ї/ ци за це [б'ринзу. — Т. Я.]// бо ў тої раз два з'лот'ї кошту'вала
к'їлог'рам б'ринзи/ то хоч да'ваї ми'н'ї ш'їтириста з'лот'їу/ а хоч д'в'їста
к'їлог'рам б'ринзи//

— А жїнки не пасли худоби?

'Ран'ше дес то 'було/ 'але 'дуже 'р'їдко 'було// кот'ре 'дуже б'їдно 'жили//
їїх не називали н'їйе'к/ йа за с'воїї пам'їат'ї/ то пам'їе'тайу у п'їеди'с'ек'
'перш'їм 'роци на поло'нинах там 'пасла 'д'їу'ч'їна сто о'вец// а 'сорок дев'
'їетого 'року/ то йї'кас' 'д'їу'ч'їна/ називаласи 'Ч'аї'ка/ шо л'їтувала з 'на-
ми 'разом та ї го'нила в'їуц'ї ў ст'рунку/ 'д'їу'ч'їна/ ст'рун'кар'/ шо во'на
'б'їдно 'жила//

— Хто підтримував вогонь у “стаї”?

Це йе'к у йе'кого депу'тата/ де 'було 'бир'ше пасту'х'їу/ 'бир'ше худоби/
шо це не ўсти'гали' це зро'б'їти'// то буў спец'їїал'но дл'а 'цего буў ч'оло-
'в'їк/ називаўси ват'рак//

— Чи випасали волів на полонині?

То це би'к'е/ то називали ї би'к'е/ ї воли'е' це пе'ре'важно називали
воли'е' це т'ї/ йе'к'ї 'ни'ми'е' ро'били/ це називали воли'е'/ во'ни на полонин'ї
'л'їтували ї на полонин'ї 'були/ це називали воли'е' 'тайек ро'боч'ї/ то це
називали воли'е'/ а т'ї/ котр'ї були'е' неро'боч'ї/ би'к'е/ а бугаїї/ то ўс'о
од'нак'е//

— Чи випасали телят окремо? А ягнят?

Тел'ета так'і молод'н'ак/ це було спец'іал'но так'е/ йак паст'ўни'к с'і називаў обго'рожено гет/ шоби там н'і ко'рови/ н'і би'к'е// а йегн'ета то були дес у когос на полонин'і ко'лис/ але то дуже мало було// окремо пасли йегн'ет/ це ўже буў спец'іал'но хлопец йік'іс'/ там може було п'іди'с'етеро йегн'іт/ а може і сто йегн'іт/ то то ўже пасли окреме// це з в'іўц'ами не пасли/ за'то/ бо в'іўц'і до'йіти т'реба/ а йегн'ета би'с'али// це називали ко'ш'ерка дл'а йегн'іт/ заго'рожа// на тел'ета то щ'е робили' та'ку/ с'мереч'і лупили/ називалоси луб'йенка/ накр'ите/ аби тел'ета там спали пид тим/ шо луб'йем то ўкривали/ с'мереч'і лупили/ кл'али так'і лат'к'е та і луб'йем накривали// та і казали/ ти заг'на'оў тел'ета ў луб'йенку?/ аби' там спали'е/ аби менше мокли/ бо во'ни' ж молод'і/ та і так//

— Як називали полонинських пастухів?

Та пастух'и'е та і ўс'о// лиш то з'е-пид ко'роў/ а це з-пид о'в'ец/ ко'жид маў сво'йе//

— Що їли пастухи?

Їїли вурду/ йїли брин'зу/ масло/ сма'тану// цейі вурди ў миску розм'н'ецкайт/ а на'сипл'ут сме'тани/ соли/ а зго'ри кулешу/ о/ та то така йіда/ або масла ўто'пи'ў ў вурд'і ту'да к'ену'ў// зарас то ўже борш'ч'і були/ а ко'лес' того не було поло'ни'нами/ це ўс'о/ масло/ брин'за/ сме'тани/ кулеша аби була/ то оце йїли// бануш вари'ли'е/ то ўже си ни хо'т'іло так йїсти з до'му/ йек хто'с' в'інесе кусок хл'іба//

— Яке взуття носили пастухи?

Посто'ли'е/ йа в'и'ходи'ў дес'іг'е' рок'іў ў посто'лах/ но'сиў так'і і з ш'к'іри сви'н'ойі/ но'сиў і з ко'рової/ а так ўже придумали з ре'з'іни робили т'і посто'ли// тих з ре'з'іни/ гу'мових називали/ то на л'іто ми'ні ставало/ а ц'ех/ то не ставало і ч'ерверо за л'іто/ то кам'і'н'ами хо'диш ўс'еками/ ну шо ш'к'ірка/ та йі//

— Чи використовували пастухи палиці?

Бучок// ти тим не го'ниш/ т'ілко хо'ди'ш п'ітпи'райеш// ади' йак'іі бучок (показує)/ о'то з так'ем бучком хо'ди'ли/ а по'том бучок ўже но'сиў не так/ а хо'ди'ў з ба'тогом/ кнут// йа оце лусну/ ме'не в'іўц'і с'лухайут/ бучком х'іба си п'ітпи'рає/ а то со'б'і ф'іўкнуў/ луснуў//

— Чи брали на полонину “флосери”, “трембіти”?

Хто ўм'іў грати/ і тре'мб'іти/ хто ўм'іў//

— Як перевозили “терьхи” на конях?

Це ўже було за со'йзу/ шо називали терха'ч'ем/ шо но'си'ў бринзу ц'у/ бо це буў сп'іц'іал'но чолов'ік/ йі'ку ц'у бринзу робили/ спец'іал'но буў чолов'ік/ йі'ку ц'у бринзу биў у ц'і боч'ки/ кон'і с'ідлаў чи ф'іру там/ сп'іц'іал'но в'ін це во'зи'ў// то це називали тер'хач'// на кон'ах во'зи'ў// де була до'рога/ шо йі'хаў ф'іроў/ а де/ то на кон'ах/ с'ідлали кон'і// бе'саги мали// то бе'саги були – д'воє вух/ йек вам ска'зати// ад'і/ во бе'саги

(показує)/ отак на плеч'ах но'си'ли// а д'і отак'ех д'воє вух// та і так/ ад'і/ байур йе/ отак си зав'йезувало/ і отак на плеч'і/ од'но вухо из:аду/ а д'руге сп'ереду// та і так к'лалоси на ко'н'а/ ад'і// отак пок'лаў со'б'і на ко'н'а// це си називало бе'саги// б'ринзу но'си'ли/ ўс'о но'сили// у берб'еницу б'и'ле/ ў бер'иўку наби'вали/ і ў бер'иўках но'си'ле/ ў ц'ім// це ўже йік'шо т'реба 'було д'хат'і з'нест'і/ шо ўдома со'б'і наби'вали/ то 'несли/ а йік'шо н'і/ то на поло'нин'і наби'вали/ та і 'несли ў ота'ки'ех бе'сагах// сп'іц'ал'но так'е со'б'і на ко'н'і/ отак то 'було// ад'і/ ота'к'і боч'ки'о ото бер'иўка (показує)// то йе ш'е і б'и'р'ш'і// 'сам'і на'б'ир'ш'і бер'иўк'и 'були т'риц'іт' і два к'ілог'рами// та і це со'б'і отут 'сол'ат б'ринзу та і о'цим бра'йем/ 'солиш і тоўч'еш// тут дно/ тут вер'х/ два дна – з до'ле'не і зго'ри/ ту си закри'вайе// ў мене йе там бер'иўка наби'та/ з б'ринзоў// бер'иўка то 'менше називали/ а берб'еница – 'б'іл'ше// бер'иўка це до с'ім'нацит' к'ілог'рам/ а берб'еницу до т'риц'ат' дв'і к'іл'і називали//

— Як доїли у “струнці”?

Струн'кар' гоне ў ст'рунку/ а перепускайт т'і/ котр'і до'йет/ боўга'р'і/ в'іўч'ер'і// отак ми сиди'мо два та і так три'маємо ко'л'іна/ а в'іўц'і ідут осуда/ і отут ми дойи'мо// виўц'а суда про'ходит отут/ йа йі лоўйу/ тут дойу// з до'шок збе'та ст'рунка та'ка// так'еї повер'ник [дашок на стрункою. — Т. Я.]/ аби дошч' так не мо'ч'іў// а ст'рунка то збе'та сп'іц'іал'но/ бо ми би йіх не зат'римали/ а вин [стрункар. — Т. Я.] из:аду ви'гоне суда нам/ отак//

— Яка була домовленість між “депутатом” і пастухами?

Зго'да// казали/ шо зго'ди'лиси// ми си зго'дили за т'ілко-т'ілко/ т'ілко то'б'і майу 'дати//

— Хто виготовляв посуд, “бербениці”?

То си називаў боднар'/ шо ро'би'ў бербени'ц'і/ то називали боднар'і//

— А який посуд використовували на полонині?

Ко'лис казали/ до в'і'н'е/ путн'а/ а за со'йзу/ то ўс'о в'ідро// 'були дерев'їен'і/ називалиси д'і'н'иц'і/ то так'е/ йак в'ідро// але з дерева зро'блене 'було//

— Чи ви не хотіли бути “ватагом”?

Н'е/ йа то не хот'іў// а в'іўц'і здо'йіў// в'ідер не 'було то'д'і/ д'і'н'иц'і 'були так'і/ йа в'іўц'і здо'йіў/ мо'ло'ко пок'лаў/ і ме'не ц'іліи с'в'іт н'іч'о не об'ходиў// а йа це неі л'у'би'ў/ о'це г'р'іти мо'ло'ко це/ варити'е вурду// це приго'ри'е/ шкrep'ч'і к'іт'ли// йа шкrep'таў то ў'дома/ йа не 'хочу/ шоб ше на поло'нин'і шкrep'таў// ну а це ко'теў так'еї дв'іста к'ілог'рам мо'ло'ка/ ко'теў так'еї велич'изниї/ то це приго'ри'т/ то шкrep'ч'і/ та і то но мий// к'іт'ли 'були/ шо ви со'б'і 'воду г'р'іли// бер'фели так'і к'лали на во'гон'// бер'фела сто'йела отак (вертикально)/ а 'кужба кріз' бер'фелу/ ко'теў вис'іў на 'кужб'і/ то так'еї гак// то це со'б'і г'р'іли 'воду на цим/ та і цеў

водоў мили// а с'тайу роб'и'ле б'лизко во'ди/ де жере'ло ве'ли'ке во'ди/ аби да'леко не но'си'ти// 'було так'е/ шо 'дес'іт' 'метр'іў/ 'було шо д'вацит' 'метр'іў/ 'іе де// 'ватаг 'ц'ілий ден' со'б'і ў с'тайі/ в'ін доўжен буў у'сеі по'р'едок зроби'ти// в'ін буў 'тайак ха'з'айін с'тайі/ і 'повар// 'ватаг/ в'ін в'ідпов'іда'ў 'іек за про'дукц'ію/ так за ўс'о 'поўн'ост'у/ і 'йо'го по'вин': і бу'ли с'лухати/ 'іек би ни 'було//

— *Хто кастрував баранів?*

За со'йузу бара'н'ів кастру'вали/ а до со'йузу то тоўкали/ це буў спец'і'ал'но так'иї// 'були кл'іш'ч'і так'і спец'і'ал'но до 'цего/ і 'були так'і дв'і доўбан'ц'і/ дере'віен'і/ та'к'і доўба'н'к'е/ од'на та'ка 'іек о'це (*показує*)/ а д'руга г'ладка// та і п'ідкла'даєте на цу// та і то б'іл' ве'ликий/ та і пере'віезуйте// та і то'ди кладе'те на це/ та і по 'жилах цеў доўбен'коў/ та'ко// спец'і'ал'но/ тої/ кот'риі знаў/ не з'найу/ 'іек 'йо'го нази'вали// буў так'еї/ шо 'тоўкаў бек'е/ 'але/ шоб 'іе'ке 'назви'ско ма'ў/ от не з'найу// н'і с'кого 'іа не ч'уў/ 'іек 'йо'го мо'гли на'звати'//

— *Як роблять бринзу?*

'Іа со'б'і са'мії бринзу 'роб'іу/ і гл'ег 'іе// 'беру/ 'іа то'б'і так с'кажу// 'тел'етко/ ко'ли 'р'іжетси у 'м'іс'іц'/ у 'п'іўтора/ і тої бурд'у'жок шо 'іе/ жу'лудок// то там/ ко'ли во'но/ 'аби н'іч'о ни 'іло/ там си нап'р'итує си'р так'иї/ ў жу'лудку// і по'тому тої си'р в'іби'райетси 'поўн'іст'у// жо'лудчик се 'фа'іно вими'вайетс'е/ сир вими'вайетс'е// і тот сир на'зад по'тому ў бурд'у'жок/ і так дає'те зо 'добру ж'мен'у 'соли/ і з 'п'іў 'л'ітри мо'ло'ка// і то ўс'о скла'даєте до ст'ропи і кладе'те над во'г'н'у/ 'аби во'но си при'буд'і'ло/ і так/ 'аби в'ін 'в'исох// так с' тим 'си'ром/ з у'сिम ўсере'дин'і// але шо в'ін поц'у'райес'і/ то 'добре би п'ітк'ласти с'ло'йік 'або 'горш'е та'ке/ ко'ли з 'него ц'у'рит/ 'аби ц'у'р'іло це ў 'горш'е// це 'іе 'дуже 'добриі гл'ег то'ди/ з 'цего// і по'тому/ ко'ли цес бурд'у'жок у'же не ц'у'рит/ у'же вин 'висох/ то 'іек'шо 'іе бурд'у'жок 'бир'шиї/ а 'іе 'меншиї/ то т'реба два 'л'ітри во'ди пере'к'ип'іт'ити/ 'аби пере'варилоси/ то'гди цес бурд'у'жок по'класти ў цу 'воду/ цеї си'рок так роз'ім'н'ети/ шоб'и не 'було 'н'ігде при 'н'ігде н'і'іекого д'робика/ так 'йо'го роз'ім'н'ети т'реба// і по'том 'разом с' цим бурд'у'жком у 'сло'йік/ і ту 'воду/ і це ўс'о/ і цес бурд'у'жок по'класти ўсе// і сто'їт цес бурд'у'жок і с' цим гл'егом у'сिम/ то сто'їт у 'мене т'ретій р'ік зроби'ний// сто'їт 'к'ілко со'б'і 'хоч'ете//

Мо'ло'ко п'ідогр'іу на д'вац'ат' 'в'іс'ім г'радусіў за'го'р'еч'е/ буў г'радусник сп'іці'йал'но на по'лонин'і/ а 'були так'і вата'г'и/ 'іа ўже г'радусника 'того ни 'майу/ ў мене 'прахтика 'палец/ 'ік 'іа по'м'ір'аў/ 'палец по'кла'ў ў мо'ло'ко/ то 'іа ўже з'найу/ 'к'ілко во'но тем'пера'тури 'має/ і то'гд'и т'реба 'цего гл'егу на п'іди'с'ек' 'л'ітр'іў мо'ло'ка сто'лову 'ли'шку/ 'б'іл'ше не т'реба/ бо 'іек да'сте 'б'ир'ше/ 'бор'ше 'іме/ то ни'добра б'ринза 'буде// 'а'во див'ітс'е/ о'це гл'ег/ цес у'же 'іа випр'ету'йу/ а цес не'хаї 'іше сто'їт//

Полонинське пастухування Гуцульщини в текстах

а'во/ 'видите/ бур'д'уг/ а то гл'ег/ йо'го т'реба розм'іш'ети/ розкала'тати// то 'дати на п'їди'с'ег' л'і'тр'і'ю не'поўну ту 'лешку// і т'реба до д'вох го'ди'н а'би во'но ло'ве'ло// мо'ло'ко 'було ў бан'е'ку/ а то си нази'вало/ ко'ле то ро'би'ли ко'теў/ ва'ри'ли ў к'і'т'л'і// о'цес гл'ег/ о'це сто'їт у'же два ро'ки// та і не йе 'запах так'и'ї про'т'и'є'ўн'и'є'ї// і ч'і'м в'і'н 'бирше сто'їт/ тим в'і'н кр'і'п'к'і'шиї// т'і'лко 'менши т'реба// йе'г'би 'цого бур'д'угу ни 'було/ то вин ў'же ни йе так'и'ї мо'цниї/ ни йе 'добриї// йо'го ў'же т'реба 'бир'ше да'вати//

Но ка'за'ў ми'н'і о'ден д'і'док/ нази'ваўси Мар'ти'н/ в'і'н 'тоже ко'лис по'ло'нинами 'цими буў та і б'ринзу ту ро'би'ў/ та цес гл'ег/ то ка'за'ў/ шо из о'вечого 'того жо'лудка шч'е к'рашч'иї гл'ег/ но це йа ўч'уў ў по'сл'і'дн'і ро'к'е і ка'заў ми'н'і тот Мар'ти'н/ шо но би ти по'п'робуваў це зр'об'и'ти з в'і'ў'ц'і/ бо з в'і'ў'ц'і/ з'нач'е/ с'и'ра 'того не'ма/ 'тайак у тил'ети/ у йе'г'н'ети/ шо в'і'н у'же йе 'зоўс'і'м и'накшиї/ шо т'реба 'б'і'рше 'дати 'соли/ та і 'бирше б'ринзи у це т'реба 'дати/ бо ў'же у тил'ет'і то йе с'и'р/ а ў 'цего ў'же не'ма/ то т'реба 'цейі б'ринзи 'дати/ та і 'соли 'бирше/ та і мо'ло'ка/ а бур'д'уг іш'ч'е мо'цн'і'шиї/ йек тил'еч'иї/ іш'ч'е вин йе 'л'і'п'шиї// но ми'н'і це не при'ходило'си ро'бити// а за со'ї'зу/ то гл'е'ж'і'ли пеп'с'і'ном/ не ч'у'ли та'кого/ це в'же руск'і/ бо гл'егу 'цого ни 'було/ ко'ли мас'ло'заво'ди ро'би'ли б'ринзу/ то буў поро'шок/ шо нази'ваўси пеп'с'і'н/ це 'дуже доро'ге 'було/ п'їет' 'сот грам пеп'с'і'ну 'ц'ого то сто'їло сто ру'бл'і'ў ко'лис/ за со'ї'зу/ а сто ру'бл'і'ў/ це бу'ли г'рош'і/ та'ке це бу'ло доро'ге/ пеп'с'і'н// і це 'була спе'ц'і'ял'на 'ли'е'жеч'ка//

— Чи воно було краще за натуральний "глєг"?

Так'е са'ме// б'ринза була 'добра/ але ў'же 'вурду н'е//

— Як робили в полонині бринзу?

Ро'би'ў 'ватаг// за'гл'е'ж'і' ту б'ринзу/ б'їе ба'те'лемом/ це ў'би'ває це мо'ло'ко/ по'том в'і'бе'райе ў та'ку 'марл'у/ ц'і'ди'ло/ ў о'це сп'і'ц'і'ялно ви'бе'ралоси с'и'р/ бо во'но йе ч'і'стен'ке/ н'і'йекого 'моху не'ма/ н'і'ч'о абсо'л'утно// та і це со'б'і о'так ст'е'гайте/ те'пер о'це ви'би'райете і на чо'т'ири 'боки о'так зав'їезуйте/ і це со'б'і о'так 'виси/ ст'і'кайе 'доўбу/ а 'посл'і до'би/ по'том йе 'подр'а// подр'а си нази'вала/ зна'ч'і'т/ шо к'лале с'и'р на дошк'е// подр'а – то так'і дошк'е// о'це по'клали і о'тут во'но си вис'и'хайе// во'но о'так 'виси' ў'го'р'і// о'тут йа ч'і'пайу/ 'аби сир вис'и'хайу/ 'дал'і сир б'їете ба'те'лемом/ 'аби сир стаў так'и'ї/ йік го'рох/ і то'гда бере'те ту 'марл'у/ бере'те ў 'путину/ кла'де на цим [подрю. — Т. Я.] і на о'цим во'но ви'се'хайе і по'том ру'ками це розк'ришете// ў 'боч'ку на'би'вали бра'їем/ то'гда 'солити//

— З якого молока робили бринзу? Чи тільки з овечого? Яка буває бринза?

Ўс'о 'разом до'купи// дес ро'б'еле 'тілко з о'вечого/ але 'дуже 'мало// це 'тілко ц'і'ди'ле мо'ло'ко/ це о'веч'е о'кроме/ та і зби'рали сме'тану/ 'аби

масла було овечого на л'їкарство// масло овече – це йе сил'не л'їкарство// збирайете сме^атану/ колотите масло// а так/ то гл'еж'їли ўс'о до купи// бо то добра бринза буде// оце предстаўте/ корова майе ш'їск' і ш'їск' ж'и^рност'ї/ а в'їўц'а майе пїет' і ш'їск' ж'и^рност'ї// то коровйого молока то треба дев'їт' л'їтр'їў на к'їл'о бринз'и/ а овеч'ого – тре три л'їтр'ї на к'їл'о бринз'и// ви предстаўте/ йїк'її тут жи^р/ ў овеч'ому// йїке воно жи^рне// лунч'ина – тог'їдна бринза// називали і в'їсну бринза/ бо в'їсна бринза навесн'ї худ'ш'а/ т'рошки худ'ш'а// то ўже ми в'їшли на полони^н/у/ то так пиў м'їс'ец'а/ ну ў м'їс'ец'ї/ наї буде/ то ўже добра бринза була/ жи^рн'їша/ а це шч'еї паша р'їд'ен'ка/ та ї молоко р'їд'ен'к'е// то це в'їсна бринза/ а л'їтна бринза – це ўже загал'на//

— Чи до “женциї” доливали молоко під час виготовлення “вурди”?

Н'їх'то там ни доливаў молока там н'їйекого/ т'їл'ко з са^мойї жент'иц'ї/ не гл'еж'їли/ т'їл'ко клали на вогон'ї/ і м'їш'ейеш ўмах/ але вогон' сил'ниї аби буў сил'ниї вогон'ї/ бо йек'шо слабиї вогон'ї/ то н'ї// то ви м'їш'ейете/ м'їш'ейете/ тоди си вурда по^казуйе/ поти^хон'ку по^казуйе/ та ї по^казуйе// так шо нав'їт' два р'ази ва^рили ту воду// то с'и називала перша вурда/ л'їпша/ а друга називаласи виварка/ і ўже ў другу ўже давалоси та^ке зо штири л'їтри молока/ та^ке на сто п'їйїс'ет' л'їтр'їў тойї жент'иц'ї/ зо штири–пїет' л'їтриў молока давалоси/ аби т'рошки б'їл'ше вурди було// то та жент'ица так си виварувала/ шо та^ка була майже йак вода/ і ту жент'ицу то ўже свин'ам/ а свин'ї соб'ї коло с'тайї ходиле по полони^н'ї куд'а хот'їли// а ватаг в'їїде з с'тайї та ї каже/ бул'бул'бул'бул'/ а свин'ї йак уч'уйут бул'бул'/ так во^ни б'їжут б'їгом/ а в'їн тойї жент'иц'ї понасипайе/ та ї во^ни па^сут та ї ту жент'ицу пїут// та то та^к'ї свин'були фаїн'ї//

— Як робили “гуслянку”?

Гусл'їнка – то квасне молоко// на полони^н'ї ро^биле/ к'еслого хот'їлоси// гр'їли молоко/ і по^том клали за^густу/ та^кого густого/ та ї ро^бїл'аси гусл'їнка// во^но соб'ї за^густайе// а по^тому/ ко^ли ко^ровк'е не доїїце/ а молока си хоч'е/ то ви розведе^те/ теплої вод'и на^сиплете та ї молока// с'в'їжа гусл'їнка – то солотка гусл'їнка// ме^н с'в'їжу йїмо зразу/ бо сквасн'їе//

— Розкажіть, як відбувався хід полонинський.

Х'їд поло^н'инск'її/ це с'в'ето видбувалоси за сої^йузу/ а ти^пер того нїма ўже в Вер'хо^вин'ї// це п'росто збирайутси на сон'ечниї ден'ї зго^н'уйут ўс'у худобу і їдут на полони^н/у/ а шоби с'в'ето ўже тут у нас в'їдпраў'ели// а тремб'їти соб'ї пастух'е белут' соб'ї на полони^н/у// це за сої^йузу то було/ ў Криво^р'їўн'ї/ це в'їдпраў'елоси// на це сор'еўно^ван'е то ше ме^не брали/ ден' тва^рин:ика то називали/ то це було ў Криво^р'їўн'ї// це називайут х'їд поло^н'инск'її/ і те^пер так кажут// х'їд

поло'н'инск'її/ то і по'года м'їн'ейетси/ шо може 'бути 'фаїна/ с'о'годн'ї ми їдемо/ може 'бути 'фаїно/ а може 'бути не'фаїно// у х'їд поло'н'инск'її може 'бути і дошч// а х'їд' поло'н'инск'її нач'їнайетси з п'їгнац'їтого т'раўн'а/ йак йїк'ї ве'сни/ йак йїк'ї ро'ке/ до двацит' пїетого т'раўн'а/ до першого ч'ерўн'а нав'їт'/ бувайе// йа в'їс'їмди'с'етого року то пїшоў дванацїтого ч'ерўн'а на полонїну/ та'ка 'була по'года по'гана/ вес'на була по'гана/ то так пїзно пїшоў//

— А схїд з полонїни?

Коли с'ходи'ли з полонї'н'ї ў'же/ то так 'було за'ведено// в'їўч'ер' та ї с'таршї в'їўч'ер'/ та ї депутат/ л'уди їдут по т'ї в'їўц'ї/ ўс'ї// і то депутат 'каже/ л'уди/ хоч'ете розбї'рати са'ми соб'ї в'їўц'ї/ чи хоч'їте/ 'аби вам в'їўч'ер' роздаў// а л'уди то'ди с'кажут/ йек'шо хоч'ете са'ми розбї'рати/ то куму 'буде бракувати/ то 'аби не пїтати нї депутата/ нї в'їўч'ер'а// а йек'шо вид:'аїе ў'же сам/ в'їўч'ер' роздаїе в'їўц'ї/ то ко'му ме бракувати/ то вин ме видпов'їдати/ у'же вин то'ди доў'жен пла'тити// ну л'уди на це по'гожувалиси/ шо наї нам роздаїе в'їўч'ер' в'їўц'ї// і це си назїваў роск'їў// отак/ йек ми два 'с'їли з С'лаўком/ ота'ка с'трунка 'роб'ї 'дома/ у сел'ї/ 'дома ў 'цего депутата/ 'коло 'хати/ на подв'їр'ї// в'їўч'ер' о'дин с'їдаїе з од'ного 'боку/ д'руг'її з д'ругого 'боку// те'пер с'трункар'/ цеї/ йїк'її го'ни'ў ул'їтом/ так в'їн за'ходе ў ко'ш'еру// нїх'то не 'маїе права заїти ў ко'ш'еру/ нїх'то ап'сол'утно/ тїл'ко-тїл'ко цес о'дин с'трункар'/ в'їн 'гон'ї/ виўц'а тут їдет/ а йа то'ди/ йек виўц'а їде/ кричу газду// йа по'винен з'нати/ чи'їа в'їўц'а/ по тих зна'ках// то йа до-ў'жен з'нати/ за 'кожду в'їўцу 'кожного газду// йїка в'їўц'а суда їде/ йак в'їўц'а 'голову показала/ то йа доў'жен к'лекати газду/ 'аби в'їн соб'ї браў йїїї// йа по'ви'нен не ди'витис'а на зна'к'и ц'ї/ а по'ви'нен з'нати цу в'їў-ц'у/ це нав'їт' 'мови' про це не'ма// йа йим сам соб'ї 'їмїа кла'ў// 'були Ч'орнол'їц'ї/ Оч'карики/ куло оч'еї ч'орне/ Губо'п'їс'к'ї/ Горбо'нос'ї/ йа ў'же сам 'їмїа ц'ї кла'ў// і оце йа цу в'їўцу вида'ваў/ ко'ле це в'їшло ўс'о/ то'ди йа пїтайуси/ ко'му х'їбуйе?// а йа з'найу/ ко'му х'їбуйе/ куму н'е/ 'але пїтайу л'удиї/ бо то л'уде ў'с'ек'ї йе/ а ў'же йа з'найу/ ў ко'го с'ї х'їбуйе/ може/ з'дохла/ може з тим/ шо ў 'мене пош'їк йе// то він соб'ї м'їні х'їбуйе од'ной/ йа то'ди 'несу ту шк'їрку/ тво'їа чи не тво'їа// мойа// ўс'о/ і отак'її це буў розра'хунок// і отак це си назївало на роск'їў// бо йа це са'мїї розда'ваў/ шо йа це са'мїї зна'ў// йа маў сто т'рїц'їт' пїетеро 'їегн'їт на в'їўч'арнику/ то ў 'мене не 'була нї 'одна в'їўц'а зна'ч'ена/ ані 'їегн'ї/ кот'ре йо'го 'мама// то ко'ле з Х'франк'їўска приїїхали з раїону до 'мене на в'їўч'арник/ то йа розиг'на'ў ц'ї в'їўц'ї/ це були по та'ки'х цар-ках/ по штир'нацїт' о'вец'ї/ царк'и – то та'к'ї мален'к' кош'ерк'и ў'же ў са'мому в'їўч'арнику ў серед'їн'ї/ тут на в'їўц'ї/ а тут на йе'ч'їт'ка// то ко'ли йа т'ї в'їўц'ї ўс'ї за'гна'ў по царках/ 'тогди з Х'франк'їўска цеї/ йек

в'ін/? то ска'заў ми'ні/ по ўс'іх царках розиг'наў в'іўц'і/ ан'і одна в'іўца знач'ена ни була/ хоч би фарбоў/ коли'с' йек знач'или// і було в'однім царку штирнац'ітеро йегн'іт// и вин ска'заў/ шо йек'шо ви так з'найте/ даіте кожде йегн'е пид сво'йу маму/ та йа зал'із у царок/ та й беру це йегн'і/ та й да'йу пид кожду маму/ ко'ле би во'но ни йі'го/ то в'іўц'а би с'ати ни дала/ а йа це ўс'о роз'даў/ а вин так пома'хаў голо'воў і ска'заў/ а то були з'області і з'району/ о'тут то г'рамота// ми/ каже/ ўс'о пишемо/ аби ми ни забули/ а це сто т'риіц'іт' о'вец і сто т'риіц'іт' п'йетеро йегн'іт/ кожду в'іўцу з'нає/ і кожди з'нає в'ід кот'рого// йа за це д'іста'ў диплом ч'абана/ та й г'рамоту/ та й д'іста'ў ков'йор// о тоди ков'йори були д'уже дорог'і/ за т'риста т'риіц'іт' і три рубл'і/ на ков'йор'і знак буў// і в'ін ў мене на ст'ін'і йе і зараз/ це наб'иўниі/ не та'кей/ йік зараз йе// зараз так'і ков'йори не вироб'йейт/ йа'к'і вироб'йели ран'ше// то йек йа п'ишоў на полони'ну/ то баба ледви при'несла з'пошт'і// так тр'и метри задоўгий/ а два метри заше'рокиі/ то ми'ні і ў тої раз да'вали с'імсот рубл'іў за него/ а йа ска'заў/ шо це йе памн'ітка//

— Чи осенують вівці?

Та/ осенуйт// туда дес' ў Буко'ве'н'і// ш'е йі'йи не при'вели// во'ни при'ведут йі'йи// йек йі'йи даў с'ейі весни/ во'ни йі'йи в'з'ели// а ц'і йа со'б'і три'маў ў'дома//

А о'це кол'госп'ні кул'ч'іта// ану ди'в'іц'а/ в'идите/ йі'к'і кол'госп'ні були// о'так пропи'хайт/ д'ирочку о'так р'обе// таї те'пер йе кл'іш'ч'і то'же так'і/ проби'вайеш д'ирку ў вус'і/ таї це кла'деш зго'ри/ из'номером/ і з'там'тойі сторо'ни то'же номер йе/ чо'т'ири/ п'раўда/ то це їде здо'лини/ а о'це йе зго'ри/ таї о'це так закла'дає/ о'так кр'із вухо/ це здо'лини/ це зго'ри// то йа'к о'це так за'т'иснеш/ так/ ану по'п'робуї це в'ибрати/ ану о'це в'ибери/ н'і/ о'це ўже не в'ибереш/ йек кл'іш'ч'ами за'тиснено// так в'іўц'а со'б'і з'тим хо'ди'ла// тут йе та'ка гу'леч'ка// таї тут ви'ходе гу'леч'ка на'верх таї во'на си тайа'к распли'вайє// то це ўже йі'йи ти'пер розир'вати не го'ден/ аби ти шо ро'бив/ хи'ба би в'з'еў таї но'жем це надру'баў по'при са'ме вухо// то так були зна'к'и// таї о'ц'і номе'ра пи'сали// кожда в'іўца була зарейєст'рована/ це тут здо'ли'ни чо'т'ири/ це кол'гос/ а зго'ри ўже номе'ра/ т'ис'ч'і/ то це кожда в'іўц'а була в' жур'нал'і за'пи'сана//

— Чи приходили власники овець “вибирати ряди”?

Так// це даў йа ко'рову/ даў йа в'іўц'і/ кіл'ко ме'н'і бринзи си на'лежи/ то йа вихо'диў на полони'ну/ і депутат ци в'атаг ми'н'і ту бринзу вид'а'є/ то ти забраў р'їед// забраў ци не забраў// ка'зали “заб'ирати р'ед”/ це мо'йе/ тво'йе/ о'ден д'ругого пи'тайє/ ти хо'деў/ ти в'ибраў р'ед з'полони'ни/ ци н'і?// раз на м'іс'іц/ бо б'іл'ше н'є/ б'іл'ше си не на'лежи// со'го'дн'і йа/ а за'ўтра ти// так'є до поло'вини с'ерпн'а м'іс'єц'а ти по'винен буў вс'о в'идати/ а були так'і/ шо депутат зво'зи'ў/ дома да'ваў// дала ко'рова

три чи штири л'ітри моло'ка/ ну дес'іт' л'ітр'іў/ на дес'ік' л'ітр'іў моло-
ка треба було дати штири к'ілограми бринзи// отак це було заведено//
а м'іртук – це си називаў/ два л'ітри моло'ка/ це сп'іц'іал'на зроблена
бриг'іўка/ це/ йак по-нашому кажут/ у два л'ітри// то це си називаў м'ір-
тук// не казали л'ітри/ а казали м'ірту'к'е//

— Чи проводили доїння “на міру”?

Це було ко'ле'с// йа це ўже не паміі'тайу/ це було дуже даўно/ шо це
доїили в'іўц'і ц'і на м'іру/ але по'том то зл'ікв'ідували// наї в'іўц'а даїе
дес'іт' л'ітр'іў моло'ка/ ніх'то ніч'о не м'ір'айе// к'ілко тоб'і/ штири
к'ілограми'е бринзи дали на од'ну в'іў'цу/ майеш дес'іт' о'вец чи пйет'/
чи к'ілко/ штири к'ілограми'е бринзи тоб'і в'ід'али та і ўс'о// а ко'ле'с
так було/ так/ але по'том то обна'ружи'ле/ бо то ни'фаїним д'ілом зані-
малиси декотр'і/ дурили// та і то велови'ли з цим йіх// та і то д'і ска'зали
т'і депутати/ шо наї даїе в'іўц'а і двацит' л'ітр'іў/ буде ус'ім одна'ково
– штири к'іл'е бринзи/ і на це л'уди пого'де'лиси і не було ўже н'ієкої
гризоти/ то йа йагби вам розка'заў/ шо то си д'і'йало/ то того ни треба//

— Як розпалювали “живу ватру” на полонині?

Навесн'і/ йек виходи'ли/ ў стайі кладут ватру// на ватру терли на
дошц'і/ це жи'віи во'гон'/ йа це памн'і'тайу/ терли/ ватаг/ та і дв'і дошц'і/
та і на дошц'і отак зач'инаїе (показує)/ та це би зроби'ў і зараз/ так
шурувати/ так си за'гр'іе/ шо за'гр'е'тси ватра// та і це йак розпали'ў/
роз'ігр'іў так роз'і'гр'іў/ то це си так їмилоси// то ш'е була губ'ка ко-
ли'с/ із буч'а робили'е/ та і вари'ли'е/ та і тоўкли/ та і отак кам'ін' оп
кам'ін'// отут покладе губ'ку і отак/ отак (показує)// та отак йак па'ру
раз ударе/ так ц'а скра заштрикне ў ту губу/ та і ц'а губ'ка їметси// та і
ви це йек покладе'те на дв'і гр'ісоч'ц'і/ фу-фу-фу/ по'дуў/ та і гр'ісоч'ка
си заїмила/ та і майете жи'ву ватру// та і цу ватру наклаў/ так до осен'і
во'на не мае п'рава з'агаснут'і// у заста іц'і/ то за'га'сайе/ а ў стайі/ то не
маїе п'рава// у заста іц'і теж па'лели' во'гон'/ бо то студ'ін'// пого'да йак
фаїна/ то так/ а йек не'фаїна/ то це холодно//

— Чому не можна, щоб молоко крапало в вогонь?

Ко'рова мала струпи'е/ йек моло'ко капнуло ў во'гон'/ зараз і ў'дома це
са'ме так'е// та йа баб'і так за'казуйу/ к'ілко моло'ко дес гр'іе/ шо не даї
Бог/ аби це було// зараз во'гон' на діїках/ йек'би це капнуло// і ватаги це
соко'ти'ли/ шо би це не було// коли доїлиси ко'рови/ в'іўц'і/ аби ніхт'іў
не було// тоже/ сти'нали'е ніхт'і гет// коли ви так іме'те так ніхт'і/ зара
робили ў діїках/ буби/ ран'і// опар'і казали/ ран'і на в'іўц'ах/ бо в'іўц'у
си доїило з'аду/ то йак ніхт'і йе/ то на'де'ретси/ то з'разу опар'і си робе//
йек і на ко'ровах/ не даї Бох/ аби ніхт'і буле// майеш соб'і ножик дл'а
цего/ ножик мае бути/ за капел'у'хом н'етка/ игла/ тоже мае бути//
а йек'би в'іўц'а ішла/ та і про'бе'ла жи'вот/ бо це бу'вайе ч'асто/ та і виў-

ц'у перевертайу/ та ї заше"вайу/ та ї ўс'о// л'ісами с'мерек'і ўс'ек'і йе/
 'колог'і йе/ л'іс неч'істий/ перес'какуйе/ це на 'мойіх о'ч'ех 'було три чи
 ш'тири 'рази так/ шо йа так с'тойу/ в'іўц'е пере'ходе"/ ота'кеї шч'іпа'ч'ок
 сто'їт на ко'лод'і/ ц'а в'іўц'а ска'кала/ та ї ти'кнула ч'ервом/ та ї про'бе-
 ла си/ та ї ўже йа си бо'йаў/ 'аби к'еш'к'е тут...// капе'л'ух йа 'майу/ иг'лу
 'майу/ н'етку// йа це зат'руте"ў туда/ пл'іву заше"ў/ ш'к'іру заше"ў// ўсе
 зарос'ло/ та ї ходе// ход' би шо/ зарос'ло// то в'іўц'е про'би'ласи//

— Які є хвороби овець?

'Були моти'лич'н'і/ 'були// це сп'іц'і'йал'но ц'а моти'лиц'а росте на
 'поли/ так'еї листок/ 'але там/ де го'рит во'гон'/ от ви/ напри'м'ір/ ук'ели
 ви там л'іса/ ск'лали на ст'ропу/ та ї запа'ли'ле/ зем'на ца в'егор'іла/ та
 о'ца моти'лиц'а на о'цех пален'і'ках/ то си назива'є/ рос'тет// і коли в'іў-
 ц'а це с'пасла/ так пред'стаўте/ йі'киї це йе про'т'иўніи листок так'еї/ шо
 коли в'іўц'а це с'пасла/ це за'ходе" ў кроў/ а с к'рови за'ходе ў печ'інку і
 ў печ'інц'і це ожива'є// і ста'є просто/ йек'ніи листок на зем'ни/ та'киї
 ста'є ў печ'інц'і/ і це ожива'є/ і це п'є кроў/ і в'іўц'а гине// во'на ніч'о
 си не к'рути"/ т'ілко 'ходи 'дуже слаба/ 'б'ідно 'ходе// сп'іц'і'йал'но 'були
 за кол'госпу так'і п'ігул'к'е/ во'ни ше ў 'мене йе/ шо во'ни ўже/ на'пеўно/
 в'іішли з ст'ропу/ и дл'а ко'роў/ и дл'а о'вец/ знач'іт/ т'і п'ігул'к'е 'були/
 і буў так'еї 'б'іліи поро'шок "ге-пе"/ шо це да'валоси о'так зо сто'лову
 'лишку/ та ї во'доў си зали'вало/ але це сп'іц'ал'но 'була та'ка бут'илоч'ка
 з скла та'ка/ шо на к'іл'ко/ шо 'аби не 'бир'ше 'дати/ бо йег'би даў буў
 'бир'ше/ в'іўц'а мо'гла г'и'нути/ і цеї поро'шок уби'ваў о'цу моти'лиц'у//
 йек ко'рова/ так в'іўц'а// і ко'рови 'майт моти'лиц'у// йа то ўс'о зна'ў/ бо
 'док'іў до л'ікар'іў діідеш/ то...// ад'і/ о'ці п'ігул'к'е/ то о'веч'і (показує)/
 це да'валоси по ч'отири п'ігулц'і на од'ну в'іўцу/ і треба/ 'аби виўц'а ни
 йіла 'рано/ о'це 'дати/ і до д'ругої го'дени дн'а.../ о'це не ўс'і 'мали/ не ўс'і
 д'бали" про це/ а йа л'ікар'ам/ да'йте ми'н'і// і коли йа ўзд'р'іў/ шо ў в'іў-
 ц'і 'воле си по'казуйе/ ота кул'а// йа йак се ўзд'р'іў/ у'же йа це 'майу/ у'же
 йа даў/ у'же попере'ди"ў// 'док'іў л'ікар'і п'риідут/ 'док'іў од'ну/ д'ругу/ то
 йа ўже це 'майу/ ўже це да"ў// а ц'і ко'ровий/ то 'бир'ш'і// ко'ровий так'і
 заве'лик'і/ йек п'ііі'с'ет' ко'п'ійок// а оц'і о'веч'і// во'ни" ше 'майт' 'бути
 'добр'і/ бо ше ни поб'іл'іли/ ад'і/ йа'к'і ч'ер'вон'і//

В'іўц'а по'м'ігує/ і скажу вид ч'ого по'м'ігує// коли в'іўц'а 'холод-
 но/ восе'ни ўже/ 'холод/ та ї на во'д'і 'роби'тс'и ле'док/ примерзайе во'да/
 то йак в'іўц'а п'риішла та ї пи'ском о'так/ про'ло'ми'ла л'ід/ то во'на ўже
 'може 'вик'інути йег'н'е/ і ко'рова те са'ме/ то ко'рова по'вергла/ та ї ко'бе-
 ла 'тоже/ йак во'на же'ребна/ то о'так пал'ц'ами по гу'бах та'ко ў'дариў/
 та'кож ўже 'може 'в'ік'інути 'лош'е// а в'іўц'а вид о'цего/ шо 'хоч'е 'пити
 та ї л'ід про'ло'м'ела/ то йа ўже 'точ'но пере'конаний/ бо йа сп'іц'і'йал'но
 це...// ми'н'і о'дин д'ідок ко'лес так п'ідка'заў// і йа сп'іц'і'йал'но на це

д'ї'виўси/ сил'но интересу'ваўси/ з'найіте/ коли кот'ра в'їўц'а пїе во'ди та і т'їкнула/ то йа ўже за неў маў гадку/ у'же на т'ретї—ч'ет'вертї ден'/ у'же в'е'кєнула йегн'е// і оц'а с'їрка/ шо йе ў вод'ї/ т'реба/ аби в'їўц'а йїла фойу/ бо ф:ойі йе пїе'дис'ет пїет' процент'їў ж'итности у фойї/ а с'м'їно тїлко 'маїе 'сорок пїет'// йа руба'ў сме'реку і в'їўц'ї сол'бі це йїли// але ў тої раз т'реба/ аби во'ни йїли/ 'док'їў 'холодно// 'док'їў л'їс не пускайе смолу//

У ле'ген'ох 'було/ назї'валосї волос'їн/ це йе у вод'ї/ там де во'да д'уже 'малє'ко прот'їкайе/ там/ де 'мокра зем'н'а/ о'там йе волос'їн/ це та'ка б'їла коро'тен'ка 'нї'точ'ка/ у вод'ї/ глис'та/ назї'вали/ так 'маїже йак 'волос'/ лиш 'дуже б'їлен'ке/ і коли'є в'їўца пїет та і це в'їпїї/ так це за'ходе ў ле'ген'ї/ ў ле'ген'ох сї розрос'тайе і може це розрос'ти до ш'їст' метр'їў// ў 'мене в'їўц'а 'гї'нула/ і ми сп'їц'їйал'но ту в'їўцу виткрї'вали/ л'їкар'ї 'були/ і йа на це д'ївиўсї і з ле'ген'їў це виби'раў/ то так цїс'а волос'їн обс'новувала ле'ген'ї/ шо затїс'кало/ шо в'їўц'а не 'мала п'рава 'дї'хати/ во'на 'мус'їла 'гї'нути//

Шелєст'нїц'є – то ў ко'роў бу'вайе/ це вид у'дару 'може 'бути/ во'на тер'їайе 'памї'їт'//

Л'їх'їр'ї 'були/ і ў ко'роў/ і 'були і ў о'вєц// але л'їх'їр'ї ц'ї сї ро'бї'єли вид 'холоду// коли застуд'єласї ца в'їўца/ цї ко'рова/ то л'їх'їр'ї 'рани'є так'ї сї ро'бї'єли/ на ш'к'їр'ї// це назї'валосї л'їх'їр'ї//

В'їўц'ї ше і 'вуши 'мали// назї'вали ка'пуш'ї і та'кї 'вуши// ка'пуш'ї – то ч'орн'ї велї'к'ї/ а 'вуши – др'їб'нєн'к'ї ж'оўт'ї//

— Якї ураження дїйок мають тварини?

Уров'їшч'є назї'вайут'// і в'їўц'а 'маїе/ і ко'рова 'маїе// нї 'кожда 'маїе/ але кот'ра 'дуже 'добра в'їўц'а/ то во'на 'маїе/ але в'їўц'а 'бир'ше нї бу'вайе/ т'ри—ш'тїри дн'ї// бо це ў 'мене 'було// і т'реба йї про'дойувати/ а ўс'о вид 'нїхт'їў//

— Як називають дїйки овець?

Икра/ то коли 'дуж'є/ але твр'єде 'вїмн'ї/ то це 'їкра шч'є ў неї// а ўже коли'є про'дойїш йї/ зроби'тсе мн'їке/ то ўже 'вїмн'є//

— Як обчищали вївцям ратиці, "папїрки"?

Пап'їрки т'реба 'кождої вес'нї в'їўц'ом ру'бати/ газ'да по'вї'єнєн ру'бати/ а ў кол'госп'ї то рубаў йа сам/ але браў шч'є до 'себе ч'олов'їка/ бо то 'тоже т'реба ў'м'їти ру'бати/ аби не ў'к'єтї живого ба'гато/ але са'мого к'їнч'їка живого// і коли'є в'їўц'а 'ходе/ а во'но 'робиц'є так'її на б'її там і затвр'дайе/ і в'їўц'а не ме х'рамати/ а коли'є це не ў'к'єш/ то 'мїжду 'ратицями 'цїми/ то назї'валасї гус'їн:ица/ та і назї'вали х'рапак/ шо о'це сї ро'бї'єли'є 'рани'є/ і вид 'цєго гнїў 'пап'їрок/ і в'їўц'а ўже то'дї 'ходе на 'кол'їнках/ бо во'на нї 'годна хо'дї'єти// д'їста'вала кол'їн:ицу/ шо йїї 'ногї'є в'їт кол'їна 'тайак вид'бї'рало/ шо во'на нї мо'гла хо'дї'єтї//

Полонинське пастухування Гуцульщини в текстах

— Як називали таких кульгавих овець?

Хромак'е/ хромак/ о'так си називали// во'ни були окреме// їх пасли соб'і разом з ко'ровами// цеї х'лопец/ йік'иї го'ниє'у у ст'рунку/ то о'ті хромак'е пас/ струнка'р// та це по ш'іст'/ по с'ім о'вец/ до дес'іт'/ шо во'ни не го'дн'і з в'і'уц'ами ходити'є/ то во'ни ўже соб'і пасли коло с'тайі// та цес х'лопч'ик соб'і// це була окрома ко'ш'ерка//

— Чи могла вівцю вкусити змія?

Це ў мене було// ш'ісди'єт вос'миї/ семиї р'ік/ ў мене так'е було// шо це гад'а/ називали гад'а/ к'івала ми'н'і в'і'уц'і/ і в'і'уц'а до до'биє' ги'нула// кусанка/ ка'зали//

— Чи “примовляли” вівчарі від нечистої сили?

Йек са'ми в'і'уц'ер'і з'нали примоўйети/ то ў них ніх'то ни вид'бираў//

— Хто міг вівцям відібрати молоко?

Отак'і сам'і в'і'уц'ер'і/ йек йа/ бо в'ін хот'і'у/ аби ў мене було/ а ў тебе би ни було// то ўм'іли примоўйети і в'ідмоўйети/ та ї ўс'о ўм'іли// з'араз то дуже мало/ стар'і/ то так'и д'обре ўм'іли/ а мо'лод'і/ ўже хто наўч'і'у// бо йек йа наўч'у/ то вид' мене це ўже не по'може/ а вид' тебе по'може//

— Де спали пастухи на полонині?

Боўгар'і спали разом з в'атагом/ у с'тайі// струнка'р спа'ў з в'і'уц'ер'ами ў заста'їц'і// така заста'їка була/ коло о'вец// боўгар'і спали од'ни ў с'тайі/ а д'руг'і з ко'ровами/ а в'і'уц'ер'і ўс'о спали з в'і'уц'ами// а'ди отак'і заста'їк'и мали/ та ї го'ри'єт в'атра/ о'так у заста'їц'і спи'ш/ кла'деш в'огон'/ в'огон' тоже бу'є на'кри'єтиї та'ки'ї//

— Хто робив “застайки”?

То соб'і робіє'ў депу'тат/ дл'а мене//

— Де ночувала худоба на полонині?

Ў ко'ш'ер'і/ ўс'о ў ко'ш'ерах// пид в'ідкритим небом// ко'ли кол'госпиє по'ч'алиси/ то с п'ійіс'єк п'ійєтого року ўже кол'госпиє на'ч'ели будувати ста'їн'і на ко'рови/ на в'і'уц'і/ то н'і/ в'і'уц'і були п'ід го'лим небом/ а ко'рови/ то ўже були ста'їн'і/ але т'ілко лиш на до'їн'і: і захо'дели'є/ р'ано і ўвеч'ір/ у ц'і ста'їн'і/ а ш'оби во'ни спали у ста'їн'ах/ то н'є/ а ўс'о до'їли ў ста'їн'ах// х'і'ба д'уже/ сн'іг пада'ў/ це з п'ершого в'ересн'а так'є дес' було шо сн'іг пада'ў/ сил'на холо'д'іна/ то було/ шо ко'рови ўже не ви'го'нилиє з ста'їн'і'у/ а так/ то ўс'о п'ид го'лим небом//

— Що таке “стойце”?

С'тойш'ч'є'ї – то де худоба сто'їт/ де пастух'є/ ўс'о/ ўс'о/ ўс'о/ то с'тойш'ч'є'ї// так і з'ара/ ўс'уди йє с'тойш'ч'є'ї// так було за кол'госпу/ так і з'араз//

— Що таке “обліг”?

Обл'іх/ це йа вам с'кажу/ шо це йє/ це було на по'ло'ни'єнах// це йек подо'їли ко'рови/ і в'и'єгнали на по'ле/ ш'оби їх п'асті/ то це на обл'оз'і/

аби во'ни без кош'ери/ без у'сего би во'ни со'б'і с'пали// то це си нази'вало на об'лоз'і// на полони'н'і// бо бу'ли так'і депу'тати/ шо во'ни хо'т'іли/ аби по'ле си гно'їло// ко'ле тра'ва ц'а/ перено'сели й'їи ў од'ну с'торону та ў д'ругу/ то ка'зали на кош'е'рах/ зна'ч'іт'/ ху'доба фа'їно па'се/ бо фа'їна па'ша/ то це нази'вали на кош'е'рах// кош'е'ри ц'і вид:ал'ели/ а там па'ша фа'їна наро'сла// та ї кажут/ ад'і/ йек ко'рови фа'їно па'сут на коша'рах// то оце кош'еру'вати//

— Як називають місце, де випасають худобу?

То'лока/ то виш'ч'е/ де випа'сайутс'и ко'рови/ ул'іт'і/ та/ шо ни жи'нут на полони'ну// а це [біля хати. — Т. Я.] то присади'б'и/ бо це ко'жді со'б'і ма'є в'ід'ілено сво'їе/ сво'ї д'іл'анк'е// і там со'б'і сво'їу ху'д'ібку па'се// ко'жді ма'є сво'їе со'б'і/ а то'лока йе за'гал'не//

— Де утримували тварин узимку?

В'іу'ч'арник – то де в'іу'ц'і сп'їут зи'мо'їу/ та ўже не'ма в'іу'ч'арник'іу// та та'ка с'та їн'а бу'ла т'риц'іт' метр'іу шири'ни – п'їїс'ет' метр'іу шири'ни/ шо би тих сто п'їїс'ет' о'вец там с'и ўм'іс'ти'ло/ ну і йегн'іта/ ко'ли ко'титисе мут//

Ко'р'іу – у ста їн'ах/ ко'роўник нази'вали// ко'жд'і ко'рови так сто'їели р'їадом// тоже ко'н'ушн'а бу'ла/ і сви'нарник/ ко'роўник ўже роз'били/ бо пи'ло'рами зро'били/ а сви'нарник і ро'д'ілка – спе'ц'ал'на с'та їн'а бу'ла/ де ко'рови ро'д'или те'пл'ета//

— Що таке “політок”?

Пол'іток – то то/ шо пол'іт'ку'єш/ ти ми'н'і/ а йа то'б'і// тра'ву/ ци там шо-ни'буд'/ ми'н'і ни т'реба/ то йа да'їу то'б'і// йа сво'їу па'шу/ ту/ шо на зем'ли/ пере'дава'ў то'б'і/ це нази'вали пол'іток// ти со'б'і чи ко'си/ чи па'ши/ ци ро'би/ шо хо'ч'еш//

— Чи вішали на шию тваринам дзвінки?

Їзв'інок ч'іпл'али кон'ем/ ко'ровам – їзв'інки і ко'локоли/ і в'іу'ц'ам к'лали і їзв'інки/ і ко'локоли// шо їзв'інок – то не ко'лок'іл// ко'лок'іл' – і'накше/ а їзв'інок – і'накше// в'идите/ йа'ка р'азниц'а/ в'идите (показує)/ їзв'інок їзв'інок б'їє (дзвонить)// котр'і на'перет хо'ди'ли/ на тих к'лали чи їзв'інок/ чи ко'лок'іл// в'ішали на ш'нал'ку/ аби це си не гу'било/ аби до'ўго слу'жило/ і так та о'вечка но'сила со'б'і/ се'зон//

— Які дзвониківішали коням?

Це нази'вали шеле'г'інд'ї/ це так'і їзв'інк'е/ на ко'н'а// да'вали тіл'ко зи'мо'ї/ а на полони'н'і н'е// зи'мо'ї/ ко'ли сн'іг випа'дає/ то'ди кла'дуть т'і їзв'інк'е/ ти й'їхайеш сан'ми/ а сани' й'їхайут/ їзв'інк'е-шу'л'ік'і/ бо це'ї к'руглії котр'її бу'ї/ то нази'вали к'руглії/ а так'її про'до'їг'ї/ то нази'вали си шу'л'ік'і/ вид ко'н'а//

— Чи давали вівцям на полонині лизати сіль?

Да'вали і с'іл'// лизун – то си називало// були так'і жолоби°/ доўба-
лиси/ так'е йак корита/ і ви соб'і там к'лали° там с'іл'/ це лизун'и°// аби
во'но посто'йан:о було/ а ко'бе би во'но посто'йан:о ни було/ то коли° би
в'іу'ц'а чи ко'рова поли'зала тойі соли/ во'на може зге'нути//

Ко'лес то депу'тат да'ваў с'іл'/ л'уди° давали на йелову/ а ді'ну то да'ваў
депу'тат с'іл' о'ту// так було заведено/ шо на йелову худобу/ то ко'ждий маў
дв'і к'іл'і соли дати на сво'йу тел'ичку/ а на ді'ну то да'ваў депу'тат//

— *Из чого худоба пила воду?*

З жолоб'іў/ кори'єта називайетси/ сп'іц'і'йал'но в'идоўбан'і/ ту'да во-
да соб'і те'ч'ет//

— *Що таке “давань”?*

То с'іно/ шо ни з'іла худоба// даван' і даванка – це од'не// шо лиши-
ло на зем'ни не з'іло/ то це даван'// хот' мерва/ а хот' даван'// то саме//
мерва то ўже та'ка/ шо худоба зоў'сім ни'ч'о ни йіст'//

Заранк'е рано да'вали ў сел'і/ а там полуденок/ а там ве'ч'ер'у/ т'рета
го'дина або ч'ет'верта// ніч'л'іг у'же на н'іч'/ то си називало//

— *Які є назви овечої вовни?*

Це перше називалоси м'іцка/ а д'руга воўна називаласи нат'и'єн'ина/ а
т'рета – руно// дома соб'і л'уди/ газди/ ст'ригли нож'иц'ами/ а ў кол'госп'і
маш'ин'ками – ж'ин'к'и/ називалиси стрига'р'і/ або стригал'ники ше ка'за-
ли// це так т'реба ст'ричи в'іу'цу/ шо'би ус'а воўна/ йак ви ост'ригли/ аби
во'но си т'римало купи// ви стриже'те/ ви ўсе видвер'тайте/ видвер'тайте/
видвер'тайте/ а ко'жда виу'ц'а во'на мае с'ірку/ знач'іт/ так'е/ йек мило/
лиш жоў'те/ на шк'ір'і// ци'с'а с'ірка видрос'тає у воўну/ і коли ви стри-
же'те ножиц'еми/ то ножиц'і ідут по'при са'му шк'іру/ а ци'с'а с'ірка ўс'а
лиш'ейец':а у воўн'і/ і во'но си т'римайє купи// так шо йек це здо'мили/ то
тайак коўдру// і о'це си називайє руно// а о'це пиле'н'е/ шо си рознесло/
то н'ікуда// це ўже йє дв'і к'іл'і – три к'іл'і/ йек йєка в'іу'ца/ к'іл'ко воўни
майє// ў кол'госп'і то важили/ л'уди н'іх'то не важиў//

— *Як називали овець залежно від густини вовни?*

Три° сор'ти° були в'іу'ц'і/ першиі сор'т/ д'ругі і т'ретіі/ першиі сор'т –
дуже воўна густа росла/ та до дв'ацит' санти'метр'іў росла/ а д'ругі
сор'т/ то росла до сорок санти'метр'іў доўж'ини/ а р'ідка була на в'іу-
ц'и/ то це називалис румунк'и° в'іу'ц'і// а т'ретіі сор'т то росла воўна до
в'іс'ім санти'метр'іў доўж'ини/ а дуже густа/ та'ка/ знайіте/ тайік в'ата/
шо це пред'стаўте соб'і в'іс'ім с'єнти'метр'іў воўни// то в'іу'ц'а/ кот'ра
фа'іно зимована/ дот'римувана/ то во'на мала до ш'іст' к'іл' воўни/ а ц'а
на сорок санти'метр'іў/ то була і на ш'ти'ри/ і на три// доўга воўна шер-
ст'к'іша/ а ц'а коро'тен'ка/ дуже мн'ікон'ка// першиі сор'т – во'на йє дуже
мн'ікон'ка/ ч'ути° ў рука'х йіка// і ці дв'і в'іу'ц'і/ йік'і йє/ разну воўну
майут'/ і близн'учк'і°//

— Чим чесали вовну?

Грамбл'а// грамбл'увати – то ч'есати// то так'е/ йек видел'це/ до пйеди-с'ет сантиметр'їу заше'рок'е/ то си закла'дало ў то'рець// та ї ж'инки беру'т о'так в'їц:и/ в'їт:и/ в'їц:и/ в'їт:и/ о'так ч'їстрали на о'цим г'ребени// ч'їс-т'рана в'оўна/ ж'инка бере ту в'оўну ў одну р'уку/ т'рошка так/ і о'так в'їц:и р'обе/ в'їц:и/ в'їт:и/ о'такої// та ї са'м'і волоск'е о'так// ч'їстен'ка та'ка//

— Чи коней підготовували по дорозі?

Н'е/ по дороз'і вин не йїў/ вин т'їл'ко йїў ў с'та їни ў'дома/ та ї ко'ли дес на робот'і/ ко'ли йїхаў/ то це називаласи т'орба/ ф'утерт'орба/ там дваў о'вес/ в'їн нак'егаў ї'ому на т'олову/ аби в'їн не рос:ип а'ў// це си називало так ф'утерт'орба//

— Як ласкаво називали овець?

Уже йек хто// тр'їсунка/ ци'ганка/ г'уска// тр'їсунка/ шо д'уже ф'аїну в'оўну ма'є на голо'в'і та ї так'ї к'уч'ер'ї/ шо тр'їсець:а// бо то не ў ко'ждойі в'їўц'ї йед'нака в'оўна// а ци'ганка за то/ шо ч'орна// р'їж'кул'ка/ з ро'га-ми// це йек у йе'койі ро'ги рос'тут/ йе шо ро'ги закру'чен'ї/ то р'їж'кул'ка/ йек хто сам соб'ї назваў/ ро'гул'а/ ко'лач'ї/ колоч'ко'рога// шута – без р'їг/ шута в'їўц'а і шутїї ба'ран//

— Як називали овець відповідно до віку?

Ма'лен'ке/ то йегн'їтко/ а вид'так йерка/ йегн'їт'и не мала/ а вид'так ви'ўц'а// йел'їўка і йерка то од'но/ бо це йелове// йегн'ї – це ма'лен'ке/ м'їс'їц'ї/ два// йегн'їтко/ по'тому йероч'ка/ ўже ма'є ш'їск' м'їс'їц'їў/ а йерка/ ўже р'їк/ а ви'ўц'а – же два// йїк'шо во'на два-три р'ок'и ма'є/ а йегн'їта ни ма'є/ то називали йїїї йеркоў ўже/ во'на ўже не мо'гла/ та йїк'би в'їїшла з ст'роїу// пом'їтка – та/ шо в'їк'їнула йегн'їс// бувало/ шо та йероч'ка/ до ро'ку/ наро'д'їла йегн'їс/ то ба'би насм'ївалиси/ шо то по'криточ'ка//

Ба'ранч'їк – до пи'ўроку/ од'ни ка'зали ба'ранч'їк/ друг'ї ка'зали йер-ч'ук/ до ро'ку// вид'так ба'ран уже// а лун'ч'ак/ це йїк'шо ста'рий/ йек ма'є три-ш'їти р'ок'ї//

А п'леканч'їс/ то ка'зали/ йек во'но ни с'ало ма'му//

— А корів?

Тел'етко/ а по'том тел'їч'ка/ це та'ка/ йек у нас за'ра ў с'та їни йе// а по'том тел'їц'а'с/ ўже йек ма'є два ро'ки/ то ўже ка'жут тел'їц'а// бурч'ї/ то бич'ок/ хоч' бурч'ї а хоч' бич'ок/ то од'но/ вид' пи'ў ро'ку//

— Як називали самиць, які виношували плід?

В'їўц'а то к'їтна/ а ко'рова к'їўна/ а ко'бела – в'їд'б'еласи/ так ка'зали за ко'бе'лу/ або же'ребна/ од'ни ка'зали так/ а од'ни ка'зали так// о'та'ка то сп'рава//

— Як називали телят, ягнят, які вже перезимували?

Зи'мовані/ те'л'ета і йег'н'ета// зи'мовані та і перша паша/ шо першії раз во'ни ли'ше идут на пашу/ шо во'ни дуже молоді// та і кажут/ шо це перша паша// во'ни ше молоден'к'і//

— Яка “натура” овець?

В'іўц'і ўс'і однак'і/ йі'к'і би во'ни ни були/ ў них натура однака/ у ўс'іх// в'іўц'а/ кожда/ йі'ка би во'на ни була/ во'на хоч'е тебе сх'ит'ри-ти// во'на йе мудра/ стри'жеш йі/ во'на не л'убит си ст'рич'и/ рубайіш йіі пап'ірк'е/ ни л'уби// н'і'ч'о ни бо'лит/ а во/ ти/ йек ніхт'і/ йак рубайеш/ то шо бо'лит? то йі'ї ни бо'лит// лиш во'на та'ка/ шо во'на л'убе тілко са'ма себе в'іўц'а/ же'неш ти йі'ї// же'неш/ во'на о'так си на тебе по'ди-ве/ та і уже схот'ілоси йіі п'іс'ати// хвостом зма'хала/ аби ти ўже йі'ї ли'ш'и'єў// та'ка во'на х'етра// же'неш/ а во'на лиш по'дивиц'и так на'зад/ шо ти бли'зко коло нейі/ і.../ аби ти йі'ї но ли'ш'и'єў// і во'на йе зиком зма'хала/ ўз'еласи пасти та і дивиц'и за то'боў/ ко'би ти пи'шоў/ аби ти йі'ї ўже ли'шиў// во'на ни хоч'е/ аби йі'ї го'н'и'ти/ а до'їтиси во'на то'же ни л'уби//

— Що могло стати з вівцею, яка забулилася в лісі?

Во'на би в'и'сушила// та'ка в'іўц'а декотра йе/ шо с'етси// с'ет са-ма себе// так йе/ йа це вид'іў// л'егайе і бе'ре до'йок у рот і са'ма себе с'ет// видко/ йе та'ка/ шо розум'іе/ але р'ідко це бу'вайе// раз були зо мноў в'іўц'і/ та та'ка в'іўц'а з'найіш/ поде'виши/ ну так до в'іс'імди-с'ет к'ілограм// од'ного разу йа іду/ див'іуси/ а та'ка була т'рава/ а во'на л'егла ў т'раву/ а но'га о'так ма'хайе/ задна/ а йа думайу/ шо це ма'хайе// а див'іус'а/ а во'на са'ма себе с'ет// при'шли/ с'іли в'іўц'і до'їти/ а йа кажу х'лопцеви/ ану даі ми'н'і ту в'іўцу/ йек ци себе ви'с'ала/ ци майе моло'ка/ ци н'е// ви'с'ала// ну к'ілко там во'на моло'ка може ма'ти/ дейіка майе дв'іста грам/ а дейіка т'риста// в'іўц'і мало моло'ка майут/ а дейіка майе по пиў'іт'р'і// не кожда од'и'наково//

Інформатор: Свинчук Іван Васильович, 1953 р.н., пастух; освіта – середня; с. Верховина Верховинського р-ну Івано-Франківської обл. Записано 2 листопада 2007 року

— У скільки років Ви почали працювати на полонині?

Двац'іт' оди'н// йа/ йек то кажут по-нашому/ лиш св'ин'і не пас/ ре-шта ўс'о робі'єў// в'іўц'і пас/ ко'рови/ худобу пас// зав'ідуйч'им/ тайік би депутатом буў// йіздови'ем/ терха'ч'ем/ ви'конуваў ўс'ек'і р'ізн'і ро-бо'ти/ пастухом/ пас худобу// боўгарем/ тели'ц'і пас// споч'атку тели'ц'і пас// тої/ хто випа'сайе велику ро'гату худобу/ то си називає боўгар'// а

Полонинське пастухування Гуцульщини в текстах

хто випа'сайе в'іўц'і – в'іўч'ер'// а хто про'дукц'ію носе/ то назива'ється терха'ч'ем// тої/ шо дрова руба'є – ват'рак/ в'ін дрова руба'є/ за ватре'ї гл'ад'іў/ ўноч'і ди'єжури'ї/ б'іл'ше в'ідпов'ідал'н'іши за н'іч'/ цеї/ шо дрова руба'є// цей [бовгарь. — Т. Я.] в'ідпов'ідає за ден'/ а шо дрова руба'є/ ват'рак/ в'ідпов'ідає б'ир'ше за ху'добу за н'іч'//

— На якій полонині працювали?

Їа бу'є на полонин'і Лустун/ то с'імди'єт' три к'ілометри з'в'ідци/ в'ід Бурку'та ш'є йе два'ці'іт' ч'о'ти'ри к'ілометри/ там їде ру'мунска гра'ниц'а/ так оп'ходе// два дн'а їшли п'ішки з ху'добо'ї// обша п'лошча сто т'ри'ц'іт' гак'тар'іў// ве'лека//

— Які види худоби випасали на цій полонині? Як називали пастухів?

В'іс'імсот о'вец/ три в'іўч'єр'і пасло/ бу'є с'тарши'ї в'іўч'єр' і бу'ли два мо'лодч'і// то шо с'тарши'ї в'іўч'єр' – то пе'редни'ї/ їшо'ї напе'ред з в'і'ўц'ами/ а т'і два мо'лодч'і – з'адн'і/ шо їшли з'аду// йак ў нас кол'госпн'і в'іўц'і/ то цес с'тарши'ї в'іўч'єр' там ше 'акти ви'єпи'єсували/ дуже бо'гато в'ідпов'ідал'ност'і/ і це с'тарши'ї в'іўч'єр' пе'рши'ї рос'писува'єси/ а так д'руги'ї/ т'рети'ї.../ в'ін пе'рши'ї в'ідпов'іда'є за це// йік'шо там йі'ки'єс' па'д'їж чи во'ўк/ мо'же/ та'ке/ то пе'рше пи'тали йі'го// тих дво'х так н'є/ а того пе'ршого пи'тали// було д'вацят' ко'р'іў і два пл'ідни'єк'є б'ир'ш'є не бу'ло// пасло два бо'ўгар'і// те'лиц'і пасли ок'роме// пасли б'ир'ше мо'лод'і х'лопц'і// те'ж бо'ўгар'і вид йе'лової ху'доби/ або йел'іўника'р'/ чи йел'іўник// а тої/ шо па'є йарк'є/ в'іўц'і/ то назива'ється йелоч'єр'// то в'іўч'єр'/ а то йелоч'єр'// кони'ї було 'сорок п'їєтеро ў тої ч'єс// назива'єси кон'ух/ шо пас// і с'вин'і бу'ли// сви'н'а йе д'уже ро'зумна тва'ри'на// во'на 'ходе по полонин'і скр'іс/ во'на мо'же б'ути да'леко/ йак до 'тойї 'ха'ти// при'ходе об'іт'а// пе'рша–д'руга го'ди'єна/ во'на 'точ'но при'їде// в'іўц'а ни при'їде/ ху'доби'єна ни при'їде/ а сви'н'а ўже йе тут/ бо з'на'є/ шо йе об'іт'а// шо йі там шос да'дут// к'із не пасли// ран'че-ран'че да'їно/ то бу'є сп'іц'ал'ни'ї ко'зар'/ ко'зи пас// ко'за ба'гато мо'лока да'є і д'уже мо'локо ц'ін'є/ ну а те'пер ко'зи// б'ир'ше йак три н'іх'то ни т'ри'має//

— Які були обов'язки “ватага” і “депутата”?

'Ватаг в'іт'пов'іда'є за мо'лоч'ну про'дукц'ію/ сирова'р// а депу'тат/ то в'іт'пов'іда'є ўже за ўс'о// ў нас до дев'ї'носто пе'ршого існу'ва'є кол'госп/ то бу'ли поло'нини кол'госпн'і// то'де депу'тата називали за'в'ідуйч'и'ї/ заўполо'нини// а те'пер/ п'ісл'а дев'ї'носто пе'ршого ро'ку/ кол'госпи рос'фор'м'іровали'єси/ то ўже б'рали поло'нини ў о'ренду/ це ў с'іл'єс'к'ії рад'і// те'пер то 'має с'іл'єс'ка рада// і депу'тати/ тайк то те'пер го'вор'яг'/ то бе'рут ту полонин'у ў о'ренду// зач'єли пла'те'те ў с'іл'єску рад'у гро'ш'і в'дпов'ідн'і там за гак'тар/ не пам'я'єтайу/ к'іл'ко то си пла'ти'єт/ та'к'и'єї по'даток цеї депу'тат// три дн'і ў т'ижни депу'тат ма'є би б'ути ў поло'нин'і// в'ін при'во'зи'є їсти'ї/ ди'єви'єси за по'р'єдком/ ко'рови'є пома'га'є

доїти/ в'ін ни сид'їю/ склаоу/руки// в'ін робе ўс'о то/ шо і ми// але в'ін
має право пиїти додому/ продукт'їю завести дес там на ре'нок/ куда
треба// ў с'іл'ску раду пиїти/ шос' там д'їла р'їшити// треба бути там/
треба пиїде//

— *Хто допомагав з молодих хлопців на полонині?*

Стрункар'ї/ але во'ни/ то ўже тоже/ хто то хот'їю// йе так'ї/ шо майут
охоту до цього/ а йе так'ї/ шо йїх там не затримаєш/ х'їба привієзаў би
на мотузок/ би сид'їю// а хто л'убе цу справу/ то в'ін там буде//

— *Ким Ви починали на полонині?*

Буў йелоч'ерем/ телиц'ї пас// д'воє л'їт// а по'тому ўже пас ко'рови ў
колгосп'ї/ боўгарем// с'їмдїс'ет чет'вертого/ н'е тр'етого/ зв'їл'ни'ўс'ї з
ла'ў рад'анскої/ арм'її/ то ос'їн' була/ а навесн'ї пишоў на полонину//
буў колгосп імени Коц'уби'нскогo// та ї знали/ шо йа цу справу л'убїу/
та ї так'ї бригад'їри так'ї ў колгосп'ї були/ та ї ме'не на полонину/ д'воє
л'їт в'їд'пас телиц'ї/ бач'или/ шо йа до того/ ни спїу си/ бо то треба пїє-
та годн'а стати/ пїєта годн'а – ўже ден'/ ўже треба худобу виго'ни'те
на пашу// бач'или/ шо йа добрий пастух/ то ме'не на тр'етї р'їк/ йа д'воє
л'їт в'їд'пас т'ї телиц'ї – с'їмдїс'ет чет'вертого пас телиц'ї/ с'їмдїс'ет
пїєтого – телиц'ї/ на тр'етї р'їк/ на тр'ете л'їто – с'їмдїс'ет шесто-
го ўже ме'не послали ў колгосп/ ўже ко'рови// там доїарци були// д'ї-
ч'ата/ там ферма така була// с'їм л'їт буў вагагом// так худобу пусти'ю/
ї сонеч'ко пригр'їє/ мож'на шч'е дес по'лежати на сонеч'ку/ худоба па-
се та ї.../ а вагаг в'їдпов'їдає за ўс'о/ аби молоко було ч'їсте/ бринза
ч'їста/ продукц'їя в'їдпов'їдна/ за стандартами// і депутатом буў/ але
ш'е за колгоспу/ за колгоспу л'егше було/ и'накше було// а те'пер пасту-
х'їю т'ашко наїти// ў пастух'е н'їх'то ни хоч'е//

— *Чи Ви ще працюєте на полонині? Чи ви цього року були на полонині?*

Та так/ нїбагато// ц'ого л'їта буў тр'оха/ шос' ни майу здо'ровїа// а там
треба бути здо'ровому// але п'їд'м'їн'им буў// була і п'їд'м'їн'а доїарка/
та йак ран'ше ў колгосп'ї/ і п'їд'м'їн'її пастух/ в'їн п'їд'м'їн'аў ус'їх/ тре-
ба мїн'ї п'їти додому/ ну там с'їно'кос/ та'ке/ допустим/ реўматизм//

— *Чи гуцули запозичили традицію полонинського пастухування від румунів?*

Мог'ли// п'їсл'а устаноўлен'а границ'їю м'їж Рад'анским Соїюзом і
Румун'їєю// то бо'гато україїнских с'їл в'їд'їїшло до Румун'її// шо то
шч'е терїтор'їа Україїни/ але то по'д'їли/ то йїхн'а справа/ во'н'е ўс'ї
говор'ат' тайак закарпац'ї/ тайак ў Закарпат'їу// там зоўс'їм ч'їншїї ак-
цент/ йак у нас/ розго'вор//

— *Чи справді пастуша традиція занепадає?*

Так/ особ'ливо в'їч'арство// ко'р'їю бїр'ш'е йе/ а о'вєц мало// воў-
на ни ц'їнїтси/ м'їасо радше тїпер ц'їнїтси/ а та йак ран'ше/ ш'їсїди-

Полонинське пастухування Гуцульщини в текстах

С'ет ч'отири коп'їки к'ілог'рам жив'ойі ваги – рубай!// ўже в'їўч'арство з'нишч'ене// а пок'и в'їўч'арство існувало ў поўн'ім опс'аз'ї/ то л'ижник дешевїй/ м'н'есо дешеве/ б'ринза дешева// та ї кожди'ї подума'ў/ нашо ми'н'ї цого// йа майу в'їўц'ї/ побач'ите/ то мої в'їўц'ї там/ в'їс'їм// даїу на л'їто ў полони'ну//

— Які мітки-знаки ставлять вівцям?

Ди'в'їц'и/ це вухо/ це л'їве вухо/ це п'раве вухо// кожди'ї ха'з'айїн майе св'її знак// а йа со'б'ї так'її кла'ду знак/ а йа со'б'ї так рубайу// вухо скла'даїу так/ тут рубайу но'жниц'ами так// там йод'ї'ну/ там зе'ленку/ за'мажу/ би ни було ін'фекц'її// та ї робїу вухо отак'е/ стр'їўка// то йе стр'їўка на п'рав'їм вус'ї/ ў мене так'її знак/ а обернете і так'е са'ме робите на д'руг'їм вус'ї/ а ў того може бути зл'їво// стр'їўка на л'їв'їм вус'ї/ а йїкшо на вус'ї з'аду/ бле"шче до голо'ве// то то назївайеси п'їч'кат/ але вин б'їл'ш вужчїй/ цеї гострїй/ але вужчїй// цеї [стрїлка. — Т. Я.] б'їл'ш ш'їршїй/ а цеї б'їл'ш маї вужчїй так// ше знак о'бора/ о'бору робитс'е об'їрником/ та'ка т'рубка за'гострена// за'т'їнок л'ївїй/ за'т'їнок п'равїй/ рубайе його отак/ п'росто роз'т'ате вухо/ прит'їмак/ отак (показує)/ вухо п'рик'ете// то знак'е// а колес' ў кол'госп'ї ч'їп'ї'ели кул'ч'їк'ї// та'к'ї пла'с'масов'ї//

— А корови ваші теж мають такі “кульчики”? Що це за “знаки”?

У'с'а худоба те'пер мусит' бути кул'ч'ї'кована//

— Як відбувся хід полонинський?

Тут ў нас йе та'ке се'ло йасе'н'їў// там та'ка йе фе'рма вели'ка// там ран'ше/ за кол'госпу/ була поло'ни'нска ве'сна/ п'роводи на полони'ну/ там сид'ат голо'ви кол'госпу/ бригад'їр'ї/ за'в'їдуїуч'ї цї'х поло'ни'н// г'рамоти да'вали// на царин'ї/ то так'е р'їўне фаїне поле/ бо тут не'ма та'кого/ бо то т'реба було поле фаїне вели'ке так'е/ м'їж л'їсом/ шоб кра-й'евїд буў фаїний/ бо то л'удїї ба'гато було// цеї вес'ні ўже зноў було/ в'їдно'вели'е/ депу'тат'ї були цїх поло'нин/ шо йе те'пер// там кулешу ва'рїєли/ б'ринзоў ўгош'ч'али гостеї/ кон'церт// можут' їти і д'ваїц'їт' п'їе-того [травня. — Т. Я.] а хто дал'ше б'їл'ш ў горах/ то п'їзн'їше//

— Чи доїли “на мїру”?

Та/ і ў кол'госп'ї так'е було та ї те'пер то'же на м'їру ви'ход'ат// доїї-ли ко'рову на м'їру/ два т'їжн'ї/ ко'ли там ко'рова попа'се два т'їжн'ї// ви'ход'ат дома'р'ї/ чи м'їш'ен'їки ше казали/ чи газд'ї/ та ї ц'ї ко'рови доїят р'ано/ та і доїят у'ўеч'їр/ цес м'їш'ен'їки/ шо майе цу ко'рову/ доїт на м'їру сам со'б'ї// це моїа ко'рова/ йа в'їшоў/ йа со'б'ї здоїїў р'ано/ у'ўеч'їр/ м'їру со'б'ї доїу йа// м'їр'айут це моло'ко/ йак не було моло'ком'їр'їў так'ех/ то даўно на рава'ш'ї рахували/ п'алка та'ка// з'нач'їт це моїа п'алка// м'їртук рахуваўси два л'їтри/ і ко'жен м'їртук на ц'її п'алци но'жиком так карбу'ваў/ ч'отири л'їтри – два м'їрту'к'е// йїкшо

ш'іс'т – три^є// йік'шо ко'рова да'їе п'їет' л'ітр'іу мо'лока – п'їет' 'рано/
п'їет' у'їеч'ір/ у' се'редному/ то на ту ко'рову ви'ходит/ то газ'да діста'їе
'сорок в'іс'ім к'ілог'рам б'ринзи/ за л'іто// а за о'вец/ у' нас йік'шо в'іу'ц'і
да'їут/ то дес два к'ілог'рами// ч'и ба'гато мо'лока да'їе/ ч'и н'є ба'гато/
н'іхто не м'ірайе/ м'іру ўже н'іхто не 'робе//

— Чи приходили власники овець “вибирати ряди”?

Ну о'це і р'іди/ о'це по-закар'патск'и// у Закар'пат'у 'кажут “в'іби'ра-
ти р'іди”// бо на Закар'пат'у так/ йа да'їу на полони'ну ко'рову чи да'їу
в'іу'ц'і/ депу'тат скла'даїе г'раф'ік/ к'ілко нас йе// і ч'ерез г'раф'ік ми-
н'і припа'даїе два'ц'єтого ли'пн'а/ чи два'ц'єтого 'серпн'а/ чи два'ц'єтого
ч'ер'ун'а/ чи йе'кого// і йа 'маїу 'бути там/ це йа ўже со'б'і ту б'ринзу за-
бра'у/ йа пшо'у/ 'б'іл'ше їти ни 'буду// їде д'ругиї/ і так ц'іле л'іто// але то
на Закар'пат'у/ у' нас то'го ни'ма// у' нас то депу'тат при'возе// з'нач'іт/ здо-
їїли ко'рови/ пораху'вали/ т'ілко-т'ілко б'ринзи// то йа со'б'і йек 'хоч'у/
'можу в'з'єти поло'вину те'пер/ а поло'ве'ну п'ізн'іше/ а 'можу ўс'о заб'ра-
ти// йа 'можу б'рати б'ринзу аж у 'серпни/ 'можу йа у 'вересни// йа ўже йе
за'пи'саниї/ 'можу/ ко'ли'є с'хоч'у// ко'ли'є с'хоч'у/ то'ди йа 'беру//

— Доки “літували” на полонині?

До два'ц'єтого 'вересн'а// розлу'ч'єн'є// депу'тат да'їе з'нати/ ко'ли'є на
с'ходи'є/ ко'ли їдем до'дому// а депу'тат жи'їе о'тут/ у' о'ц'ії 'хат'і// ху'добу
ўсу з'гоне с'у'да// л'уде при'ход'ат// за йело'ве/ за те'лиц'і п'лот'єт/ а за
корови не п'лот'єт н'іч'ого// 'ран'ше за те'лицу/ бич'ка пла'ти'єле п'іди'с'ат
кар'бованц'іу 'або в'іс'імде'с'ат/ а 'було ї сто д'вацит’// а ц'ого 'року ўже
'було по сто п'іїс'ат' г'ри'ун'іу п'лату за цего бич'ка чи те'лич'ку//

— Як роздавали худобу?

В'іу'ц'і по зна'ках// 'кождиї 'маїе св'ії знак// 'кождиї за'ходе/ депу'тат
стоїт/ в'ін со'б'і лове сво'їу в'іу'ц'у// а цеї депу'тат 'маїе 'тоже 'вуха на-
мал'ован'і/ у' 'зош'ит'і/ 'шоби д'ругиї дес ни ўз'є'у йі'кус' чу'жу//

— Де спали “бовгарі” на полонині?

У' заста їц'і// бо'ўгар' 'маїе с'пати 'коло ху'доби// а в'іу'ч'єр'і со'б'і ў
сво'її заста їц'і// так'єї будиноч'ок/ одно'с'катниї да'шок/ та три ск'ін'і
'маїе/ а ч'єт'вертоїї/ пе'редної ст'іни ни 'маїе/ ц'і поз'доўжн'і ст'іни йе
та ї задна/ а дви'реї ўзага'л'і ни'ма// йе так'єї да'шок/ 'роби'єтсе ше о'дин
да'шок з'верх'і/ два 'колик'і кла'де/ а тут 'ватру си 'палит// там д'вер'і ни
закри'вайутси/ бо то н'іч'о ни ч'у'ти// зак'ри'уси там та ї наї во'ук 'б'ігаїе
там 'межи ху'добо'у/ та ї вед'м'ід// а так д'вер'і со'б'і в'іт'крит'і// со'б'і
спи'єт/ ле'жи'єт або си'де'єт//

— Для чого слугувала “стая”?

'Ран'ше там с'пали доярк'є/ а ти'пер б'ілш мужи'к'іу/ ўже ж'інок ни-
ма// 'ватаг і т'і ўс'і дояр'і// і ти'пер/ йек мужи'к'и 'дойї ко'рове/ то спїут

Полонинське пастухування Гуцульщини в текстах

там// струн'кар' – з в'їч'єрем// а ват'рак 'або ў с'тайи/ 'або йік'шо вид-пов'ідаў за ху'добу/ то спаў 'тоже коло ху'доби//

— Де ночувала худоба?

З'веч'ора худоба па'се/ а ўже йек стим'н'іе/ йі'їи 'гон'ат/ називайтеси на обл'і'х/ шо ко'шари ни'ма// те'лиц'і/ то с'пали ў ко'ш'ерах/ а ко'рови н'і// во'ни со'б'і там на од'ному 'м'ісци л'єгайт с'пати/ де 'р'іўне 'м'ісце/ де/ 'аби 'добре йім с'пати// 'в'іўц'і – ў ко'ш'ер'і//

— Чи була “осенівка”, осінне випасання овець?

Осе'н'іўка 'була/ 'ран'че/ не 'ран'че/ даў'но//

— А чи зимували овець?

'Ран'че/ ше до кол'госпу/ 'мали 'л'уде в'ласн'і сво'їи поло'ни'ни/ та і де к'рашч'іи ку'сок поло'нини/ а в'ін то обго'рожуваў/ бо то ко'сиў/ і коро'ви забраў до'дому/ а те'лиц'і си'д'іли ўже до зи'ми/ ўже зи'ма 'падала/ та і так дого'довував/ і так 'перед С'в'ет Р'ізд'в'ених у'же йшли те'лиц'і то'ди до'дому//

— Як розпалювали “живу ватру”?

Даў'но/ за 'Пол'шч'і/ ни було с'ірни'к'іў// то 'мали к'ресало/ 'кам'ін'/ 'губку// т'реба 'була бере'зова 'губка// т'реба 'було ва'рити у к'іп'їт'ку дес 'коло ч'о'тири–п'їет' го'ден/ цу 'губку/ во'но 'робиц'є 'типу тепе'р'ішної 'вати// та і та скра/ йек по'пала на ту 'губку/ фу-фу/ роз'дути/ то та'ке за-баўне/ шо т'реба доўго с тим си'д'іти// або скрут'еле та'ке/ йек ро'би'ле 'ди'рку/ та і крут'и'єў/ 'ватаг це крут'и'єў/ крут'и'єў/ крут'и'єў/ і 'доти/ шо при тер'т'у/ цес 'аби су'х'є 'було/ дере'вина 'аби 'дуже су'ха 'була/ і ди'мок/ ди'мок/ ди'мок/ 'душче/ 'душче/ так ват'рак маў си ста'рати/ 'шоби та 'ватра ни зага'сала/ бо то 'доўго с тим ро'боти//

— Чи була ватра оберегом?

Та 'була/ 'була// йек'шо моло'ко у 'ватру ў'паде/ то цеї у ко'роў на д'ііках 'робиц'є/ і то йе пра'ўда/ 'буби так'і на 'дііках/ во'гон'// 'ви'сипка//

— Чи не казали, що можуть коровам “молоко відібрати”?

'Ран'ше 'були при'м'іўники/ чере'д'іни'ки/ шос' там ро'би'ли з тоў ко-ровом/ шоб моло'ка 'дала/ да'вала п'їет'/ а 'мала 'дати два// ў нас 'того ни-ма/ то 'бир'ше ў тих 'селах 'Шешори/ Б'рустури' а ў нас 'того ни'ма/ дес 'може 'було 'ран'ше/ а те'пер то в'ід'мерло// ц'іс'і/ шо це з'нали'/ то це гр'іхом було ко'гос наў'ч'іті/ н'і 'можна 'було/ прим'ін'алис 'т'ілко дл'а 'себе// то 'того не'ма//

— Чи лікарі виходили на полонину?

Так/ ветл'іка'р'і ви'хо'деле//

— Як підрізали віцям ратиці?

Йа сам ро'биў це// навес'н'і/ шоб прист'ришчи о'вец/ 'кожд'іи то тре 'було ро'би'ти// бо за 'зиму то так в'ідрос'те/ йек л'у'бїи 'н'іхот'/ во'на рос-те// його тре в'ід'р'ізати/ 'аби буў р'іў'нен'к'іи/ 'правил'ної 'форми/ йек

ч'ут'-ч'ут' за'коте/ та на'ступе на кам'інец// то ўже |дуже бо'л'уч'е// і йек дес зах'рамає |бир'ше/ то о'тут [утворюються рани. — Т. Я.]// йек'шо в'іўц'а |бир'ше стоїи ў грузи// во'но і ў ко'ш'ерах йе/ йік'шо йіх |часто не перего'рожуїут на це с'в'іже |м'ісце// і на цей груз о'ца хво'роба си |робит/ шпат називаїец:и// хво'роба |ратиц// т'реба |ч'асто ту ко'ш'еру.../ по'була |т'ижден' і перегоро'ди'ў на д'руге |м'ісце/ то кош'еру'вати// там/ де та'ка пуста т'рава//

— Чи хворіли вівці на “мотилицю”?

Та моти'лиц'а йе скр'із' у грун'тах/ ц'а моти'лиц'а |маїе |дуже ба'гато так'их йаїец// ц'а моти'лиц'а внутр'і йе/ во'на ви'с'ходе на'зоўн'и// ц'і лич'инк'и/ особливо/ де |мокре/ де |багна// ц'а лич'инка там ви'жи'вайє і рос'те у так'і йе с'либбуж'і/ слимач'ки' йек поди'витис'а/ та'ка т'рава йє блискуч'а// і с'лимбуш со'б'і їдет і |робит та'ку/ пус'каїє с'л'у'ну та'ку своїу// а ц'і лич'инк'и тої моти'лиц'і їдут/ та ї прили'пайут до |цейї с'л'у'ни// а в'іўц'а це спа'сайє// це розм'ножуйец:и у ш'лунку/ і так пере'ходе ў п'еч'інку/ бо та моти'лиц'а ў п'еч'інц'і си на'ходе/ і ў п'еч'інц'і про'ходе про'цес розм'ножен':а// там ц'і йеїц'а си не'суть/ а |дал'і їде ў жо'лудок/ з жо'лудка на |землу/ з:емли в'іўц'а це спа'сайє/ і це так'иї про'цес...// л'ікувати |можна |було/ те'пер |бир'ше препа'рат'іў йе/ а так то ўми'рала// те'пер даїут' в'ід моти'лиц'і навес'ні і в:осєни//

— Чи хвора мотилицею вівця “крутилася”?

Н'є/ то ко'ли буў ч'єр'вак ў голо'в'і/ у в'іўц'і/ називалоси цину'роз по-л'ітературному// а по-нашому |просто ч'єр'вак ў голо'в'і// |тоже спа'сала то// але то та'ка |муха йе/ ца лич'инка бре'де |носом і то'ди про'цес розм'ножен':і у'же ў |мос'ку/ ў голо'в'і// ка'зали в'іўц'у скрут'и'ло//

— Як називали кульгаву вівцю?

Хро'мак// струн'кар' пас йіх/ буў дл'а |цего// хо'ди'ў/ де най'крашч'а |паш'а/ бо то ни |годен хо'дити/ це на кол'інках ўс'о/ то шпат цей// а те'пер препа'рат'іў йе// і у'коли даїут в'іўц'ам/ і п'ігудк'є так'і//

— Як робили бринзу?

Б'рали моло'ко// нали'вали/ та'ка |путина/ дере'віена |боч'ка та'ка ве-лика/ за'лежи в'ід |к'іл'кост'і мо'лока/ на д'в'іста |л'ітр'іў та |тре'ста/ на сто// |були і |б'іл'ш'і/ і |менш'і/ ўс'єк'і// б'ралоси тел'ач'иї сич'уг// |тел'є |р'ізали/ там йє так'иї/ йек |тел'є п'їє моло'ко/ то спер'шу моло'ко попа'дає ў цей сич'уг// а с того сич'уга попа'дає ў жо'лудок// йек |тел'є це ўже |р'ізали/ то спер'шу да'вали моло'ка/ |аби по'с:ало ко'рову/ а |потім |р'ізали йо'го// цей сич'уг ви'ми'вали// там ў сич'уз'і |тоже йє пеп'єс'ін с'вого |роду/ св'іі/ тел'єч'иї/ то |робитси з'разу си'р там// цей си'р не вик'ідали// це ўс'о ўс'о-ўс'о пови'ми'вали/ цей си'р туда ў тої сич'уг с'тави'ли/ там доси'пали моло'ка/ |соли д'в'іста п'іїїс'єт грам/ пере'м'ішували/ у'се це заши'вали/ і |в'ішали там/ де |ватра/ у с'тайи/ |ватришч'є// там бер'фела/ ў ст'ін'і/

Полонинське пастухування Гуцульщини в текстах

соб'ї сама покруч'ує/ кужба/ можна више – нише:// ватра соб'ї ца го'рит/ і там буд'илоси/ си'ч'уг там буди'єси/ аж роб'и'єси так'и'ї жо'ути/ су'ши'єси// так 'має ви'сохнути/ шо там р'иди'ни н'їйскої не 'має бути// молоко дес там пропадає/ лиш'ейетси са'мї си'р так'еї твер'дий// шоб 'добра б'ринза/ два л'їтри во'ди' треба перева'ри'ти// і тод'ї цеї си'ч'уг у то'ту во'ду с'тавили// та там мок з дв'ї–три го'дин'ї/ це 'єс'о про'ц'ї жу'вали'є/ і то дода'вали до мо'лока// то називало'си 'ре'н'за та і гл'ег// 'ре'н'за то то/ шо си'ч'уг о'цеї/ ви'сушениї/ а с'цеїї 'ре'н'зи ро'били гл'ег// да'вали л'ожку чи дв'ї цеї р'иди'не у це мо'локо// роз'м'їшували// 'але мо'локо 'має бути температура т'риц'їт' і ш'їст' г'радус'ї/ т'риц'їт' ш'їст' – т'риц'їт' с'їм// йїка температура ко'рови 'цейї/ бо ко'рова 'тоже 'має температуру т'риц'їт' ш'їст'/ тайак ми// стоїт во'но там дв'ї го'д'ин'ї/ пі'ўтора–дв'ї го'д'ин'ї/ 'робиц'є то мо'локо так'е ни р'їт'ке/ во'но 'єк г'усне/ 'робиц'є гус'ти'м// то 'єе так'еї сп'їц'їйал'ниї бат'леї/ називайеси// 'має так'ї тип'а ре'ш'їт'к'е/ та і це мо'локо розбе'вали/ а на дн'ї 'робиц'є си'р/ це ц'їди'лом 'вбраї/ по'ставиї на кли'нок так'иї/ ч'їп у ст'їн'ї так'еї/ і це соб'ї там стої'єло 'в'їс'їм–дес'їт' го'дин'ї// та 'си'рватка з ц'їго с'ц'їла// а 'потим 'їого бе'рут та і там/ тут 'ватра го'рит/ а там пи'д/ стрих так'еї// даї'ут на стрих/ де теп'ло// цеї бу'з на так'її ре'шоц'ї/ подр'ї// на цу подр'у с'тавили тої бу'з і в'їн там соб'ї стої'єї три–ч'о'тири дн'ї/ 'може 'нав'їт' т'їж ден'ї// і 'їже з 'него 'можна ро'б'їте б'ринзу// бу'з на м'ясо'рубку/ 'єе так'ї ве'лик'ї м'ясо'рубк'е// а 'ранче/ даї'но/ то 'треба 'було тим/ браї'єм то'ўчи/ пу'ти'чна та'ка сп'їц'їал'на 'була// ка'зали/ шо 'в'їсна б'ринза маї'худша/ бо мо'локо ше не 'єе так'е 'ж'їрне//

— Як робили “вурду”?

Та жен'тица/ шо з 'тего 'була стї'кала/ с'тавили на во'гон'/ до'во'д'ї'єле йїїї до к'їп'їа'т'їн':а/ 'пот'їм/ 'єк це 'їже зак'їпет/ ц'у перева'рену 'си'рватку с'тави'єле 'ї берб'єницу 'коло 'ватри/ во'на 'робе так'е/ 'єк квас/ тип'а напо'добу 'оцту// 'але йїїї 'можна 'було 'нав'їт' пи'єте 'було// мо'локо за'кепет/ 'ї к'їт'л'ї/ до'се'пали 'цейї жен'тиц'ї// вит'їнайец'а 'вурда/ зно'ї стаї'є шч'е о'ден си'р/ але це 'їже и'накшиї/ 'їже смак и'накшиї/ р'їдшиї/ в'їн к'раш'її/ со'лотк'її/ в'їн 'дуже 'добриї/ 'але 'мало збер'їга'єси/ х'їба 'ї хо'ло'д'їл'нику//

— Що варили пастухи на полонині?

Маї'б'їл'ше ку'леша 'їшла/ куку'руз'ана му'ка/ во'да і так 'далі/ 'їешниц'а мо'гла 'бути/ та і на'р'їдко куку'руз'ана му'ка// 'можна ва'рїти боршч'/ шо'ни'бут'// зва'рїмо бара'бул'ї/ б'ринзи з'робимо//

— Чи давали худобі лизати сіль?

Так'ї жо'лоби'є'були// називало'си 'солиш'є/ ка'зали іде'мо на 'солиш'є:// 'пити – во'да/ во'да 'фаїна/ ч'їста// с'їл'/ 'аби 'фаїно 'пасла/ худо'бин'ї тре/ шоби с'їл' по'с'тїїно 'була// тайїк нам 'їїсти/ 'ї 'кого 'зуби сла'бш'ї/ та'ке на-

зи'вайец:и ос'кома на зу'бах// шо з'йісти квас'не й'яблуко/ то та'ке 'робиц:е на 'зубах/ шо так...// так 'само і йім/ але с'іл' то ўс'о пере'робл'айе// йек по'лиже/ то к'рашче па'се// там йе поті'ч'ок/ бо во'на за'хоч'е во'ди//

— Які дзвоники вішали худобі на шию?

Коло'кол'и та і з'в'інк'е// коло'кол' то 'робиц'і: і з бл'ех'і/ п'росто бл'е-ха/ во с ка'пот'іў з ма'ш'и'н/ а з'вин'ки то ўже т'реба 'було ви'кли'вати// 'або з 'жоўтого ме'талу/ 'або з 'б'ілого//

— Як називають вовну, яку зістригають із овець?

Йік'шо йаг'н'а/ о'зиме йаг'н'а/ йік'шо ўзи'м'і наро'дилоси/ то 'самого л'и'п-н'а/ то ўже й'ого тре пост'рич'и' бо ўже не росте [вовна. — Т. Я.] й'о'му так'душно/ бо то ўл'іт'і 'жарко/ то ц'а 'воўна називайец:и м'іцка/ а ви'т:ак ўже д'руга/ на д'ругі' р'ік/ називайец:и нати'ни'на// ўже й'ароч'ка така/ р'іч'на/ з р'іч'ной// а це ўже так'і стар'і/ то називайец:и 'воўна/ 'руно//

Інформатор: Ласкурійчук Іван Васильович, 1931 р.н., водій (власник овець); освіта - 4 кл.; с. Верховина Верховинського р-ну Івано-Франківської обл. Записано 5 листопада 2007 року

'Зараз у нас в'іўч'арство 'дуже зани'пало/ але йа ше т'римаю т'рошк'и [овець. — Т. Я.] 'буду од'ни прода'вати/ од'ни на 'зиму оста'ўл'айу/ штук п'ят' го'лоў/ ш'іст' 'можу зиму'вати//

А Бе'сашч'ук – то ч'а'бан ро'к'е/ в'ін про'пас в'іўц'і о-о-о/ в'ін у нас ч'а'бан заслужені/ в'ін ро'к'е пас о'тари на поло'ни'нах//

І Фур'гач' – су'с'ід м'і – депутат// ви'н ни буў депутатом/ коли о'це...// ви'н те'переч'ки шт'и'ри ци п'єт' 'рок'іў депутатом/ та н'е/ бир'ше// ўже йек ро'с:ипаўси со'йус/ то в'ін уз'еў поло'ни'ну/ та і пишоў на поло'ни'ну та і в'ін депутат// а 'доти вин ни буў/ вин моло'дїй/ вин ш'ісди'с'єтого 'року//

Йа в'іўц'і ни випа'сайу/ поло'нини не обслу'говуваў/ бо йа шо'фером прац'уваў/ йа йіздїй ма'шиноў/ шо т'іл'ки ни во'зиў// про'дукти та кор'ма// про'дукц'ію в'іт:и бринз'у/ а т'уда/ шо по'пало/ му'ка/ 'або і по'рожн'іі йіду/ 'або шо т'реба/ 'соли/ то ўс'о// це йіде до пи'дполо'ни'ну/ до пи'дполо'ни'ну// а там т'рактор на поло'ни'н'і вод'но буў/ а 'ран'ше/ то к'ін'ми заби'рали// п'ідїй'хайе ма'шина/ а 'кон'і с'ход'ет/ на вер'хи на 'кон'і г'руз'ет/ бе'саги/ м'ішк'е/ і заби'рали// а по'тому 'дали т'рактор/ а т'рактор во'зиў при'цепом т'уда дого'ри// ўни'зу до'йіду ма'шинойу/ дал'ше не'ма куда// бу'вайе/ шо з'иіде в'іт:и зав'іду'шч'іі/ при'ходе/ ме'н'і да'ваїте ма'шину/ за'гру'жайец:и і ўс'о/ і в'ін з'найе/ шо заўтра вин 'маїе пи'дїй-хати/ в'іт:и 'кон'і з'їїдуть// 'кон'і с'ход'ет у до'лину і ч'е'каїут на до'лин'і/ коли ми пи'дїїдемо/ бо зв'азк'іў ни 'було и'накше'х н'і'яких/ то те'пер

рац'їя/ загово'риў і гово'ри з ким хоч// ну за'в'їдуушч'її загру'зиў нам ма'шину/ ми при'їхали// в'їн каже/ кон'ї майут ч'єкати ў до'лин'ї// то-го/ хто супрово'ждаў цего ко'н'а/ називали тер'ха'ч'єм/ бо тер'х'ї нос'ї// і бринзу зно'сили ў боч'ках/ бербє'ниц'ах та'к'єх/ прив'язаних на'низ то-же// к'їн'ми звер'ха з'нос'а/ тутки на ма'шину/ і забрали ўже// тер'х – то дв'ї отак'ї бербє'ници/ казати/ одна і друга// це так об'їезували пє-тел'коў/ вер'їоўкоў/ і на ко'н'а с'тавили//

— Коли почало занепадати вівчарство?

Та в'їуч'арство с'тало зани'падати ўже п'їсл'а роз'паду со'їуза// л'уди шос' то то пок'єнули/ ц'їни ўпали/ були на то ўс'о// то ў нас о'собє:о тут/ а т'ї нижн'ї райони/ то три'мают/ добре три'мают// бо йїм шерст' дуже велику рол' да'їєт/ во'ни к'їлими виробл'ають у'с'ак'ї/ воўну майут// ни хот'ат л'уди три'мати/ дуже клоп'їтна ро'бота при'ходитє навєсн'ї/ от див'їц'є/ ос'їн'// добре/ во'ни ў мене па'суц'є/ в'їзиму'їє// при'ходе вес-на/ а наї те'бе ч'орт воз'ме/ т'рєба на поло'ннину да'вати// о'дин [депутат. — Т. Я.] бєре в'їуц'ї/ д'ругї не бєре/ каже/ шо у'биточ'не ў мене д'уже// в'їуц'єр' д'уже ба'гато хоч'єт за в'їпас о'вєц/ в'їн д'орого хоч'є/ а цєї хоч'є/ а'би йо'му шос ли'шилось// не хот'ат б'рати навєсн'ї в'їуц'ї/ не а де йїх в'їпасати/ ко'ло хати нєма де л'їтом// добре/ йа йагн'ата тут у саду в'їпасу/ ў мене дес'їт го'лоў в'їпаслось/ йа ни хот'їў тут ко'сити ў саду/ д'умаю/ наї в'їпасайут/ коло хати// але навєсн'ї т'рєба йагн'ат в'їдб'їрати/ а в'їуцє'матки да'вати на поло'ннину/ бо то'му шо во'ни йїх там до'їят/ робл'ат бу'з з о'вєч'ого моло'ка тоже// а йагн'ата ни можут' ц'їли р'їк бу-ти разом// бо во'ни со'сут/ во'ни в'їуц'ї/ во'на ху'даїєт// йєгн'ата до'ужн'ї в'їдб'їратиси на л'їто// ос'їн' при'ходе зноў/ їди на поло'нїч'ну/ там/ аж у г'ори/ во'ни там робл'ат роз'л'уч'їн'є/ назна'ч'ають на йїк'її ден'/ визива-ють о'цих ў'сїх господа'р'їў м'їш'єн'їк'їў/ бо б'удє роз'л'уч'єн'є// знач'їт'є/ во'ни їдут/ і там зб'їраютьси/ а отара/ на'пєўне/ д'в'їст'ї–т'рїста го'лоў йє// і ко'ждї ўпизна'їє/ бо ў ко'ждого йїк'їс зна'к'и кла'д'ут ў вуха//

— Якї “знаки” ставлять вівцям на вухах?

Ў мене йє тоже так'єї м'її знак/ шо йа назна'ч'аю ў вус'ї// одїч'н руба-їє п'їч'кат/ д'ругї д'їєроч'ку про'бївайє/ ў мене п'їч'кат/ а то йє ско'сак/ наско'сак рубаїє// п'равє вухо або л'ївє// і то йє ско'сак або на л'їво'му вус'ї/ або на п'равому// не можут ўс'ї од'їнак'ї мати зна'к'и// а в'їуц'а за л'їто во'на м'їн'аїє сво'їу ф'орму// чим м'їн'аїє/ бо ростє воўна м'їн'а-їєтси/ ти можєш восє'ни йїїї не пизнати// весно'ю во'на їдє опст'рижена/ г'ладка/ а за тих три м'їс'єїци.../ але г'липнуў/ а вухо/ о-о/ цє мо'їа/ каже/ п'їч'кат там чи шо// р'їзн'ї зна'к'и/ йа так ни го'ден ска'зати/ йєк/ хто/ шо// од'їн'ї пасирку всїл'ають/ таку на п'роволоч'ку/ д'руг'ї на ш'нурку так'їм мо'цн'їм/ шо зав'їязуєси/ шо во'на ц'їлє л'їто нєси і ни губє// ў мене п'їч'кат л'ївє вухо/ з'аду посєрєд'їн'ї п'їч'кат/ та'к'єї т'рєугол'нїч'ок

в'ірубуйут// ку'соч'ок так'її в'ірубуйеш/ во'но заростає// на п'равому не-
ма н'іч'ого/ на л'івому// о'це м'її знак так'єї// та ї так о'дин на п'равому
шос робе/ а йе так'її/ шо і на л'івому/ і на п'равому/ на обо'їїх//

— Як відбувся хід полонинський?

Х'ід поло'нинск'її/ зби'райутци на поло'ни'ни ў т'раўни м'іс'ец'ї/ дес
двац'єтого/ в'іс'ім'нац'ітого/ дв'ацит' п'їєтого/ отак'ї ч'исла же'нут// ко-
ли потеп'л'їє фаїно/ паша йе/ коли йе на шо г'нати// йїдут// бербе'ниц'ї/
к'іт'ли ве'зут/ ўс'о/ шо т'реба/ по'суда р'ізна/ там на 'возах/ 'з:аду со'бака
прив'їезуєтси ш'е до ф'іри/ і пи'шоў/ пи'шоў у 'гори// 'гон'ат ху'добу/
од'ни з в'їўц'ами ідут/ д'руг'ї с ко'ровами// у 'Форгач'а/ вин назна'ч'їў/
ка'зати/ у виў'торок// аби св'єта ни 'було/ бо пере'важно ідут виў'торок/
ч'єт'вер/ субота// 'аби и ў бож'кову д'нину ни ішли/ 'божка/ 'писно 'їсти/
пи'сної д'нини/ пони'ілок/ пи'сній/ среда/ пи'сна/ п'їятница/ пи'сна// то
це ни зби'райутци ў ці дн'ї іти'є// виў'торок/ ч'іт'вер/ субота// о'це ў ці дн'ї
ідут// ну вин назна'ч'уйе/ на так'єї/ так'єї ден' йа іду// до 'него з'гон'уйут/
со'б'ї 'маєе ко'ш'єру таку зак'ладену/ і з'гон'єт там мар'жину/ йе 'дуже бо-
гато те'пер 'фарбу кла'дут/ мал'уйут// ну 'вухо рубайут/ то так скла'дають//
ну/ зна'ч'єт ху'добу// познач'єли// цєс 'пише// пере'в'іритси// та ўже/ хто
помо'гає г'нати/ а хто ч'єкає/ 'аби в'ір'їд'и'єў/ та ї вер'тає// ўже коли
з'іб'ралиси іти/ ви'носе во'ди св'є'ч'єної/ шо св'єт'є на 'йордан/ 'йордан-
скої// благосло'вит мар'жину ў'су/ пок'ропл'уйе фаїно/ і ўже ў 'Божу пут'
пускає// ко'лис тремб'їтали/ а те'пер шос н'ї//

'В'їўц'ї весноў стриже'мо/ тог'ди 'пап'ірки по:пти'наємо/ поп'ігч'и-
ш'ч'аємо/ бо там наростає/ шоб ни ў'пала/ бо де на полони'ну/ бо там
зако'ч'уйєтси і хра'має по'тому/ хво'р'їють 'в'їўц'ї// в'їўц'а зах'рамала —
хро'мак// хро'мак'є/ кажут/ ок'роме там на полони'н'ї/ йїх не пускають з
о'тарой да'леко хо'дити/ бо во'ни ни 'можут'//

— А "розлучення"?

'Ц'ого 'року йа буў на роз'луч'ін'ї/ то 'було в'іс'ім'нац'ітого 'верєсн'а//
ну то шо/ 'ледви 'вил'із на Кост'ришч'и/ 'вил'із на'вєрх та ї там но'ч'ували
на с'тайи/ 'холодно 'було ўже/ на д'ругї ден' роз'луч'їлиси// 'в'їшли во'ни
на полони'ну/ на ци'су// заїшли ў ци'су с'тайу// 'кожній 'в'ін'іс 'їсти со'б'ї/
'сала/ 'їїїєц ва'рєних/ б'ринзи ни ма б'рати/ бо там йе б'ринза/ го'р'їўк'є/
'пива/ хто шо// прил'ігли т'рошки/ та то 'холодно/ краш'ч'є 'коло 'ватри//
йе та'ке/ шоб во'на ни т'у'ш'иласи/ 'але 'тухне/ і 'гас'ат/ і за'пал'уйут зноў//
'але 'ватра го'р'ит посто'їєн:о// моло'ко то п'їдогр'ївайут на так'ім бар-
'фел'ї// 'рано 'перше ва'р'єт ку'лєшу на ц'ї боўга'р'ї/ в'їўч'єр'ї/ шо йе//
а на по'лудн'є ва'р'є ше ї 'зупи/ йе ї так'є// йе по'мошники/ 'ватаг/ та ї
струн'кар' йе/ шо помо'гає/ 'гоне ў ст'рунку 'в'їўц'ї/ 'їєк до'яг'т/ так'її
'пидросток/ з'низу пид'гоне йїх/ пид'гоне/ а це 'док'и не подо'їє ўс'ї// 'лове
за 'вимн'є/ 'гуркає/ 'кажут// 'з:аду до'їт'// розцв'їтає/ п'ташка засп'ївал/

Їже в'їуц'і загон'ут ў кош'еру на доіку/ та і на об'ід пригон'ет/ дойат/ і в'еч'ером дойат/ три рази в'їуц'і дойат//

— *Хто на “розлучення” роздає овець?*

Са́мий [власник овець. — Т. Я.] приходе/ забирає соб'і/ то глаўне о'там розб'ирати з о'тари// а по'тому же'нут// ми 'були на Кострич'і/ дес' 'коло д'вац'іт' к'ілометр'іу// йа хо'деў 'осен':у т'уда// в'іт:и г'нало нас п'ят' ч'олов'ік/ тої три о'веч'ки/ тої п'ят'/ тої дес'іт'// та і во'ни то ўс'о зиг'нали/ та йа со'б'і сво'їи тут в'ідлу'ч'іу 'дома/ забра'ў ў ко'шару/ а во'ни п'ішли 'дал'і//

— *Який розрахунок із власниками овець?*

Котр'і в'їуц'і мо'лоч'н'і/ то да'йут б'ринз'у/ а котр'і немо'лоч'н'і/ то тре пла'ти'те//

— *Чи на одній полонині випасають худобу власників з одного села?*

Н'є/ з р'ізних/ з Ворохти/ приган'али/ ў Кострич'і 'були/ з Йіво'рова/ с' 'Коси'ўського району/ і верхо'вин'ських 'було//

Інформатор: Ласкурійчук (Вірстюк) Параска Іванівна, 1935 р.н., пенсіонерка (санітарка); освіта – 5 кл.; с. Верховина Верховинського р-ну Івано-Франківської обл. Записано 5 листопада 2007 року

— *Як називають овець, корів залежно від віку?*

Йероч'ка/ нап'риклад/ во'ни 'кот'ец:е ў 'березни 'м'іс'єци/ то ўже 'л'і-том назива'ють йероч'ка// йек зара'н'іше ва'луйутси/ то зара'н'іше 'кот'іт-си// в'їуц'а 'носи' д'вацит' ни'г'іл'// 'дал'і пере'ходе на о'веч'ку// ко'ли во'на з 'першим йаг'н'атком/ а ко'ли ўже д'ругий р'ік чи т'ретий/ то ўже в'їуц'а// до'росла/ 'мама//

А йалі'ўка/ шо ни да'їє мо'ло'ка//

Ма'ли'є ба'ранч'ик – то йер'ч'ук 'кажут// а по'тому ўже йек р'ік/ то ўже ба'ран//

А ко'рови/ то тел'ич'ка/ по'тому ўже тел'иц'є/ ўже до'росла// йек си о'телит/ 'перв'іска 'кажут/ на в'їу'цу так ни 'кажут// з д'ругим 'тел'єм/ то ко'рова// а з мо'ло'ком/ во'на 'маєе ўже мо'ло'ка/ ну 'тайік 'фаіно да'їє/ із т'ретим 'тел'етком// 'перше – нибо'гато/ д'руге – ўже б'і'л'ше 'маєе//

— *Як роблять бринзу?*

Йе та'к'иі гл'ег назива'єси// а цес гл'ег ми 'робимо/ йек за'р'іжемо 'тел'є мо'ло'ден'к'є// там йе та'ке/ шо 'нав'іт' у тім си'єрок та'к'і йе// то ми виби'ра'їємо/ пере'ми'їємо 'фаіно/ тої си'р/ бо 'може ўже с'ку'бало 'тел'і 'с'іна або шо// пере'ми'їємо у вод'і/ у с'лойік/ цеї/ кал'у'шок ка'зали/ по-р'іжемо на кус'к'є/ у с'лойік йа/ нап'риклад/ кла'ду/ у три'л'іт'ровіи с'ло-

йік/ дайу на трил'іт'ровіі с'лойік трош'к'е 'менч'е йік п'і'к'іл'а 'соли/ і заси'пайу моло'ком// ци/ 'може/ збиране моло'ко/ ци со'лodge/ ци с'в'іже/ ци іке йе моло'ко// заси'пайу і к'ладу на те'пле// о'но трош'к'і по'стойі/ по'стойі// і о'це так'иі гл'ег си називайе// так'иі 'добрий гл'ег о'це/ шо/ на-п'риклад/ йа 'пй'тора в'і'д'ра гл'ед'йу моло'ка// йа на це 'пй'тора в'і'дра нец'і'ли'х.../ о'так дес' у ста'канч'іку/ дайу дес 'цого гл'егу// моло'ко чут п'ідогр'івайу// бо би 'добрий сир/ то йа 'ран'ішн'е с'в'іже дайу/ йік здо-йу ко'рови/ ц'іжу/ а 'вечер'ішне збе'ру та і сипл'у суда// сме'тану збе'ру/ бо на 'зупу аби 'була// пидогр'івайу/ а'би т'рошки 'було тепл'іше/ йек вид коро'ви до'йіц'е// а'би 'було тепл'іше// то йе г'радусники кла'дуд/ а йа без г'радусника/ йа так// заси'пайу/ 'вим'іш'ейу/ укри'вайу 'марлеў/ з'в'єрх'і// і во'но по'стойіт/ так си 'фаіно імет/ шо так йі'б'и.../ ну іметси/ і ўс'о// тог'ди йа 'майу так'иі бате'леў/ шо ко'лис коло'те'ли 'масло/ и йа тим ба-ти'левом так бйу/ бйу/ бйу/ 'фаіно/ во'но ўже так 'с'еде 'фаіно на дно/ йа 'марлеў лиш так пид'суну і ...// йа ў 'марл'у/ а йе ц'іди'ла так'і/ 'але ко'лис було та'ке йік м'ішко'ви'на на ц'іди'ла/ ко'ли 'були кол'госпи// тог'ди була і м'ішко'ви'на на ті ц'іди'ла// а ти'пер/ йа з'найу/ ци йе дес та та'ка м'ішко-ви'на/ ци не'ма/ йа так'и і ў 'марл'у// 'виберу// на ц'вич'ок// во'но стр'єхне// нап'риклад/ со'годни до 'заўтра/ 'заўтра виби'райу/ к'ладу ў 'миску// але ў 'миску к'ладу тал'ерчик перевер'тайу со'б'і о'так// та і к'ладу/ а в'ін со'б'і стр'іхайе// стр'іхайе так/ шо йек ўже/ ко'ли гет 'в'ітр'іхне/ і два/ і три дн'і 'може/ і шт'и'р'и'є/ тог'ди 'мел'у на м'линку/ дайу 'соли// йек бо'гато/ ма' 'бир'ш'е/ то 'майу та'ку бе'ривоч'ку дере'віену/ а йек н'е/ ў с'лойік'е// б'ринза 'може сто'йети.../ ну та'ко/ йак оте'пер з'робйу/ то до весни 'може сто'йети//

— Чи навесні будете давати овець на полонину?

'Будемо// 'але/ котр'і по'кот'етси 'мут 'мати 'йегн'ітка/ 'виплекайут/ то-ди лиш 'будем давати/ а молод'н'ак не да'йемо// 'кажут на 'в'і'ц'і ше дроб-йета// ад'і/ бер'/ дроб'йета/ куда і'дете?// а на 'кози не 'кажут дроб'йета//

— Де ви тримаєте овець узимку?

Ў с'та іни// у нас дв'і с'та іни йе// ко'рови ў од'н'іі с'та іни/ а 'в'і'ц'і ў д'руг'іі// йе царок/ п'росто ота'ко набе'то з дош'ч'ок/ аби де ко'т'и'лиси// бо 'котиц'и/ йа йі'йі в'ід'лuch'ују з 'йегн'ім/ і во'на з два-три дн'і со'б'і спит там/ з 'йегн'ім// а 'потім йа ўже в'ідби'єрайу/ та і в'ідпус'кају пле'кати//

— Як називають овець вовну і що роблять із неї?

З 'йегн'ет – 'м'ічка// а йек 'йегн'е/ а во'но перел'ітује і перези'мује/ то ўже нате'ни'на/ а ўже с так'их/ то 'руно// так 'кажут/ то ўже з в'і'ц'і до'рослой/ то 'руно// 'робйу 'ліжник'і так'і// са'ма не 'робйу// йек на ц'і 'ліжник'і/ то цого 'руна т'реба// а 'м'ічку/ нате'ни'ну пр'едут і на кап'ч'ур/ і на с'ведри//

Стрижу са'ма весноў/ 'ножиц'ами/ так'і йе ци'ганск'і//

— Як називали пастухів різних видів худоби?

Вид ко'ров 'боўгар'/ а вид о'в'ец – виў'ч'ер// а й'егн'іта ў полони'ну ни да'вали/ дес 'межи 'в'іўц'і 'було так'е/ шо дес да'вали// а це та'к'і то'лок'иє були ў л'удий// то'лока – то 'б'іл'а 'хати// а паст'іў'ник – то ку'соч'ок заго-р'ожено// 'кажут/ це паст'іў'ник// ў паст'іў'ник 'вигнати й'егн'іта// паст'іў-ник 'менч'іи/ а толока – велика//

— Як відбувалося “доїння на міру”?

Й'ек ц'і ко'рови 'пидут/ 'в'іўц'і н'е/ ко'рови// ўже й'ек ко'рова там пр'и-викне/ па'се/ дес у дв'і не'г'іл'і/ вин на'казуйе/ в'іход'іт до'йти на 'м'іру// и'д'ец:и/ здо'йц:и на 'м'іру// ну й'ек/ два л'ітри на 'пашу бе'рут// це ка'зали ко'лис м'іртук// м'іртук маў два л'ітри/ а на бербе'ницу б'ринзи/ 'к'іл'ко/ Иван/ м'іртук 'тоже// два л'ітри моло'ка на бербе'ницу б'ринзи// бербе-ниц'а 'має т'риц'ит' 'к'іл'а – т'риц'ит' дв'і ота'ко// й'ек пиў м'ірту'ка/ л'і-тир/ то лиш поло'вина// отак да'йут// і во'ни на'казуйут/ ко'ли 'в'іти со'б'і забрати [належну бринзу. — Т. Я.]//

— Скільки давали бринзи за овець?

Ўс'ім од'наково/ два к'ілог'рама на в'іў'цу да'йут// ка'жут/ шо ранше три к'іл'е да'вали за л'іто// во'ни ў о'дин ч'ес і це ни хо'т'іли да'вати// то 'дуже о'в'ец 'мало/ а в'іўч'ер'іў/ ка'жут/ т'реба// ко'лис м'іш'ін'а 'були по 'в'іс'ім со'ток// о'це 'було 'м'іш'ін'е// а ти'пер дв'іста–т'риста//

— Які були будівлі на полонині?

С'тайа – то це то/ шо моло'ко там ус'о ва'р'ет/ 'ватаг там/ там й'е 'подр'а/ площ'і'адка з'роблена зверх диму/ 'шоби в'ін п'ітк'и'саў 'гарно і вис'тойу-ваўси бу'з/ ко'ли з'робл'ут й'ого та і там кла'дут бу'зи та і во'ни там со'б'і сто'йат/ а ко'л'е' су'х'ні ўже/ бе'рут/ 'р'іжут на куск'е/ брин'з'уйут/ б'йут у бербе'ниц'і/ чи пере'мел'уйут/ і с:ира 'робл'ат б'рин'з'у// ко'лис даў'но 'били та'к'им бра'йем/ 'але/ ко'ли кол'госпи/ то ўже млин'к'е 'були та'к'і// лект'ричн'і 'були/ і с'в'ітло 'було на полони'нах//

Де 'в'іўц'і до'йе/ за'гон'е ў ко'ш'еру/ то/ сп'йут/ то 'заста і'ка/ де спит пастух// а 'в'іўц'і ў ко'ш'єрах/ та і корови ў ко'ш'єрах// ў ко'ш'еру за'гон'е 'тоже на ніч// закла'да'йут ко'ш'еру та і...// а й'е/ шо ў об'гон'і// ни 'дуже хо'т'єт закла'дати те'пер// ў об'гон'і/ бо во'на си до'п'ізна па'се// ко'ш'єри т'реба пере'кла'дати/ пере'гн'ітувати/ бо во'на спит там// 'добре/ аби ч'асто пере'кла'дали ко'ш'єри// бо й'ек гніі там наби'райетси 'дуже/ то в'ід того ко-п'итн'і 'дуже хво'р'і'йут// 'в'іўц'і на ко'пита хво'р'і'йут/ шо ў гно'йах 'ход'ат во'ни// во'ни 'хочут ч'істого/ аби посто'йан:о 'було ч'істо// а й'ек 'доўго ў гно'йах тих/ а дож'з'і пидут/ то во'на 'бидна у гно'йу тим і не л'є'гайе 'декотра/ стор'ч'ит так//

— Чи буває таке, що вівця пропаде, загубиться на полонині?

Та бу'ває та'ке/ пад'іж бу'ває// шо з'дохне/ або й'е/ шо воўк бе'ре/ хапа'не та і ро'з'ірве// тог'ди обди'райут ш'куру і аби тої знак буў// при-

Полонинське пастухування Гуцульщини в текстах

ход'е/ ну.../ покажує пош':ік/ ци здохла/ ци шо/ в'ін муси лишити вухо/ шк'іри кавалок той обдирайє/ шоб показати/ ч'іѧа то була/ там знак ѧе/ ч'іѧа во'на// каже/ ну/ од'на в'аша пропала// ѧе пош':ік/ ци воўк розирваў/ ци здохла/ та ни буде визи'вати з Вер'ховини ч'олов'іка – в'іўц'а здохла/ шк'ірку мусе лиш'ити на показ/ і ўс'о// а ѧек зна'ка ни'ма/ то даїут д'ругу/ сво'їу//

Інформатор: Дручків Іван Васильович, 1930 р.н., пенсіонер (ватаг, вівчар, депутат); освіта – 3 кл.; с. Прокурава Косівського р-ну Івано-Франківської обл. Записано 19 серпня 2000 року

Тут/ на Гуцул'шч'ин'і/ ми [пастухи, ватаг. — Т. Я.] робимо бринзу з молока// на Закарпат':у газди робл'ат ўсе ў полонинах/ зби'раєс'а дес'ат' газд'іў/ ци пїат'/ ци ш'іст'// ў нас називаєс'а стайа/ де бринзу робимо/ а там називаєс'а ско'тар'ка/ і там ц'а ж'інка/ майорка ци доїарка/ во'на там живе ц'іле л'іто/ во'на в'ід кождой ко'рови окремо доїїт і окремо молоко ц'ідит'/ це в'аша ко'рова/ це того чолов'іка/ це того// і тут ѧе д'їїнички та'к'і/ по'суда та'ка на молоко// во'на ко'рову здоїїла/ в'ісіпала в'ід цейї ко'рови ў цу в'ашу ко'ноўку/ г'ілетку/ а там у ту/ там у ту// ко'рову подоїїти/ молоко ко'ров'іче поц'ідити/ ко'рови в'ігнати боўгаро'ви ў пашу/ де па'сут ко'рови/ і зв'ідти помо'чи пригнати/ і по'чистити ў стаїн'ех/ бо там у них на Закарпат':у ўс'о ў стаїн'ех// а газда в'ід хати в'іішоў там ко'нем/ з'ібраў сме'тану/ і поїїзд д'хат'і/ а во'на ц'і г'ілетки мусит к'ласти ў зал'ізо/ кам'іна ў во'гон' розпечено/ і це метати ўс'і г'ілетки/ шоб це си в'іварило/ бо це би кисло с'коро/ і це зноў по'мити// газда платит ѧїї за то шо во'на доїїла ко'рову/ за кожну ко'рову платили за ц'іле л'іто гр'ішми/ або депутатови платили за пашу// та'кії пор'е'док буў там на Закарпат':у/ бо ѧа там буў дес'іт' рок'іў/ шо ѧа то з'найу// у нас тут поло'нинами/ то франк'іўс'ка сторо'на/ то переважно ѧе в'іўц'і і ко'рови/ в'іўц'і і ко'рови/ а ў них – або са'м'і ко'рови/ або са'м'і в'іўц'і на полонин'і/ на Буковин'і та'кож м'ішано// а ў Рахов'і то ѧак'шо в'іўц'і/ то во'ни ус'о робл'ат та ѧак ми/ та'ким са'мим методом/ але т'іл'ки ў них так іде/ ми/ нап'риклад/ даїем на в'іўц'у три ци ш'тири к'ілограми сира/ бринз'і/ в'іўц'і доїят' таїак ко'рови на м'іру/ ко'лис' і ў нас доїїли на м'іру/ і во'ни маїут дати т'іл'ко в'ідер молока/ нап'риклад/ тої хаз'аїїн маїє пїа'теро в'ідер молока/ в'ін со'б'і в'і'ходить/ ѧо'му пїа'теро в'ідер молока в'і'м'іри'ли/ це – ѧо'го молоко/ в'ін робіє з цього сир/ ва'рит вурду/ нав'іт' в'ін то може забрати/ це ѧе ѧо'го// ота'кії там ў них пор'е'док// так маїє ус'а закарпат'с'ка сторо'на/ не з'найу ци к'рашче так//

Полонинське пастухування Гуцульщини в текстах

Інформатор: Лобачук Євдокія Василівна, 1918 р.н., пенсіонерка (кол-
гопниця); освіта – 3 кл. с. Брустурів Косівського р-ну Івано-Фран-
ківської обл. Записано 17 серпня 2000 року

— Як роблять сир?

Гл'ег – то йе шлуночок ма'лен'кого тел'атка// йо'го розробл'ейут у
с'лойок/ за'сол'уйут/ та й так 'лишкойу ки'дають/ дес' дв'і 'лишц'і/ ў мо-
ло'ко// моло'ко ски'сайе/ та й йе си'р// ў 'марл'у/ с'ц'ікнуў/ 'в'ісох/ то'д'і ўже
потоў'каў// то'д'і ўже скла'дають ў бербениц'у 'або ў с'лойки// так ў по-
лонин'і 'робл'а бу'з/ а з 'н'ого ўже б'ринзу// йе так'і велик'і бу'зи/ н'е ма-
лен'к'і/ бо ба'гато йе мар'жини/ скла'дають у та'ку велику ге'летку/ бе'рут
браї та й тоў'чут тим 'з'убком (показує)/ пиўх – пиўх/ то 'має так 'добре
потоў'кати б'райом/ шо б'ринза буде та'ка мн'а'кон'ка/ йак 'має 'бути// йак
т'р'ішки б'ринзи/ то тим 'боком б'йеў/ а 'б'іл'ше – тим (показує)// кажут
“бити б'ринзу”// йак с'в'іже за'гл'е'їне моло'ко/ то 'дуже 'добра б'ринза/
бо во'но 'має жирн'іст'// і йак о'вец ба'гато/ то 'л'іпш'а б'ринза//

СЛОВНИК ЛЕКСИКИ ПАСТУХУВАННЯ ГУЦУЛЬСЬКОГО ГОВОРУ

Словник лексики пастухування гуцульського говору репрезентує назви реалій понять традиційного полонинського пастухування.

Мета словника — системно представити тематичну групу: усі зафіксовані фонетичні варіанти та значення. Паспортизацію кожної лексеми, джерела, у яких її зафіксовано, а також широкий цитатний матеріал наведений в основному тексті монографії. До реєстру введено насамперед діалектні слова, хоч інколи подано й літературні, які є невід'ємним компонентом ТГЛ, зокрема, це назви тварин (*вівця, корова, коза, баран, бик, цап, ягня* та ін.), пастухів (*пастух, вівчар, дояр, доярка* та ін.), продуктів тваринництва (*вівна, руно* та ін.) тощо.

Словник синтезує матеріали, проаналізовані в монографії, джерельною базою якої є не лише авторські записи (див.: Передмова), тому в деяких випадках важко було визначити, яке поняття позначає те чи інше слово, а наведені у джерелах значення інколи цілком відрізняються від тих, які вдалося зафіксувати експедиційним методом (навіть інформатори старшого покоління не знають багатьох назв). Трапилося й таке, що на запитання “Що таке *гравжда*?” двоє інформаторів однієї вікової групи, які мешкають на сусідніх вулицях (с. Верховина Верховинського району Івано-Франківської області), дали різні відповіді: *Гравжда/ то де л'иш'ели 'сани'/ во'зи'/ накрит'е так'е// лише з'верх'і дах// ото і'гравжда* (інформатор — п. Іван Бесачук); *Гравжда — це така старо'в'ічка 'хата 'була// так'і хл'іви кругом і спереду загрожено так/ с'к'інк'у'є/ туд'а д'вер'і/ туд'а д'вер'і/ ку'да вих'ід/ туд'а д'вер'і/ і дах'у йе// і це називалоси і'гравжда// те'пер не 'робий'їже// гравжд'у'є да'їно 'були у л'удіи* (інформатор — п. Параска Ласкурійчук), однак, жодні свідчення не залишилися поза увагою.

Реєстрові слова укладено за абеткою. У дужках подано фонетичну транскрипцію (якщо вона відрізняється від написання) і всі зафіксовані фонетичні варіанти. Своєю чергою їх теж внесено до реєстру, однак не пояснено, а за допомогою односторонньої стрілки (→) відіслано до інваріанта, який для зручності користування Словником найбільш наближений до літературної мови.

ВІВЧАРЬ (в'іу'чар', в'іу'ч'ар', в'іу'ч'ер', в'іу'ч'е'р', в'іу'чир', в'іу'чир,
в'іу'ч'ир', в'іу'ч'ер', у'чар')
ВІВЧЯРЬ → вівчарь
ВІВЧЕРЬ → вівчарь

Проте повністю уніфікувати подання реєстрових слів не вдалося, адже гуцульські говірки, особливо на фонетичному рівні, мають характерні відмінності. Якщо фонетична зміна регулярна (наприклад, *a > e, u* чи *i* після м'яких та шиплячих приголосних, м'якість шиплячих та ін.), реєстрове слово подано відповідно до літературного написання:

голуб'я́ня (голу'бан'и) стара вівця, коза чи корова ↔ ба́ба
здохля́ (здохл'и) *знев.* квота, хвора тварина ↔ здохля́к
бовга́рня (боў'гар'и) *колі́ба* для *бо́вгара* на полонині ↔ бо́вга́рка 2

У гуцульських говірках найуживаніший варіант афікса *-c'a* — *-c'i*, тому в реєстрі дієслова наведено із цим афіксом:

виста́рюватисі (в'істар'уватис'і, в'істар'уватис'а) вистоюватися (про *будзі́*)
за́вурдитисі (за'вурдитис'і, за'вурдитисі) перетворитися на сир

Після реєстрових слів подано значення, які якнайповніше розкривають позначувані поняття.

Одне із завдань Словника — виявити синонімічні зв'язки. Синонім чи синонімічний ряд (безперечно, синоніми не є абсолютними, про що свідчать незначні відмінності у значеннях), наведено після знака ||, напр.:

безро́га вівця чи коза зі зламаним ро́гом || одноро́га, одноро́жка,
чу́лка 2, шу́т, шу́та 2, щесоро́га, щесу́рїшка
терх (терх, тер'х) 1. вантаж, який кладуть на коня; вантаж, який
везуть конем із полонини || теркі́ла 2

Для слів цього синонімічного ряду існує відсилач до основного слова (↔):

одноро́га *ім.* вівця чи коза зі зламаним ро́гом ↔ безро́га
теркі́ла (терк'і́ла, терт'і́ла, тер'тила) 2. *рідк.* навантажена торба,
беса́ги, у яких на коні перевозять вантажі на полонину; вантаж,
який везуть конем із полонини ↔ терх 1

Для зменшуваних, зменшувано-пестливих та згрубілих назв (використано ремарки *зменш.*, *зменш.-пестл.*, *пестл.*, *згруб.*) значення не подано, а відіслано до основної назви за допомогою двосторонньої стрілки (↔).

баламба́сище (баламба'сишче) *згруб.* ↔ баламба́с
боте́йчик (бо'теїчик) *зменш.* ↔ боте́й
мінче́тко (м'інч'етко) *пестл.* ↔ мінче

Деякі граматичні ремарки (*мн.*, *док.*) засвідчують вживання іменників у множині (переважно чи постійно) та дієслів у доконаному виді. Для субстантивованих частин мови використано ремарку *ім.* На хронологію вживання слова вказує ремарка *заст.*, а на частоту вживання — *рідк.* Скорочення *зб.* позначає збірні назви:

ГОРБІ́ тільки *мн.* пасовище в горах ↔ полони́на
КАРБЕ́жі (карбе'ж'і, карба'ж'і) *перев. мн.*, *заст.* зарубки на дерев'яній палиці для позначення кількості овець, даних на літній випас чи здосних на *мірі*; вузли на *мо́тузі* для позначення кількості бринзи, яку потрібно віддати власникам овець ↔ **карбі́**
пOMETА́ти *док.* передчасно народити (про корову, вівцю)

Словник лексики пастухування гуцульського говору

таланто́вий (талан'товий) *ім.* пастух, який випасає овець упродовж цілого дня ↔ талантові́к
клопотáйло (клопо'таїло) *рідк.* металевий дзвінок, який вішають на шню коровам або вівцям ↔ кб́лбќл
баламбасі́вля (баламбас'іу́л'а) *зб.* великі металеві дзвінки, які вішають на шню коровам або вівцям || бамбарасі́вля

У деяких випадках значення пояснено за допомогою реєстрових слів, їх виділено жирним курсивом:

близни́ці (близ'ниц'і) подвійна *фло́єра* ↔ фло́єра
бра́й (браї) палиця з твердої деревини з потовщенням на кінці для розбивання *будзі́в* і втрамбовування бринзи в *бербені́цю* || довбе́нька

Омоніми наведено в окремих словникових статтях:

бо́та¹ невелика отара овець ↔ ботéй 1
бо́та² шмат, грудка (сиру та ін.)
бо́та³ (груба, товста) вівчарська палиця

Аналітичні назви подано під головними словами після знака ●:

- «<прийменик> + прикметник + іменник» переважно подано під іменником:
 - ви́хід полони́нський → ви́хід,
 - пря́тане молоко́ → молоко́,
 - літній ряд → ряд,
 - з пе́ршим ягні́м → я́гнія;
- «<прийменик> + іменник (субстантивовані частини мови) + іменник» — під ключовим словом:
 - бо́вга́рь від ялового́ → бо́вга́рь,
 - вибира́ння ре́ду → ряд,
 - вівчере́ помі́чник → помі́чник,
 - запа́ліня ві́мня → запа́ліня,
 - на вівча́ря ове́ц → вівча́рь;
- «дієслово + іменник» — під іменником:
 - бити б́ринзу → б́риндза,
 - ва́тру накла́сти → ва́тра;
- «дієслово + прислівник» — під дієсловом:
 - іти́ вта́лан → іту́,
 - іти́ вперéпуст → іту́.

А

АРДЛУ́Н (ард'і'лун) великий дзвінок циліндричної форми, який вішають на шию вівцям ↔ **КО́ЛКО́КІЛ**
АРДЛУ́НКА (ард'і'лунка) великий циліндричної форми дзвінок, який вішають на шию вівцям ↔ **КО́ЛКО́КІЛ**
АРДЛУ́НОЧКА (ард'і'луночка) *змениш.*
 ↔ **арділу́нка**

Б

БА́БА *знев.* стара вівця, корова чи коза || **баба́на**, **га́ржі**, **ге́рба**, **гу́ба**, **голуба́ня**, **га́мба**, **джа́рба**, **джа́мба**, **каву́ля**, **кля́ца**, **кля́мпа**, **ко́бза**, **лу́пеха 1**, **ялове́га 1**

БАБА́НА *знев.* стара вівця чи корова, яка не дає приплоду ↔ **ба́ба**

БАБУ́СЯ (ба'бус'а) *змениш.-пестл.* ↔ **ба́ба**

БАЇ́ЛЯ (ба'їл'а) та, яка лікує немедичними засобами, замовляннями; знахарка || **баї́льниця**, **примі́вниця**, **череді́льниця**, **череді́нниця**

БАЇ́ЛЬНИК (ба'їл'ник) той, хто лікує немедичними засобами, замовляннями; знахар || **байбі́рь**, **байбі́рник**, **землє́ній бог**, **земні́й бог**, **земскі́й бог**, **непробі́тий**, **примі́вник**, **череді́льник**, **череді́нник**

БАЇ́ЛЬНИЦЯ (ба'їл'ниц'а) та, яка лікує немедичними засобами, замовляннями; знахарка ↔ **баї́ля**

БАЙБІ́РЬ (ба'б'ір', бам'б'ір') той, хто лікує немедичними засобами, замовляннями; знахар ↔ **баї́льник**

БАЙБІ́РНИК (ба'б'ірник, бам'б'ірник) той, хто лікує немедичними засобами, замовляннями; знахар ↔ **баї́льник**

БАЙБІ́РИТИ (ба'б'ірити, бам'б'ірити) замовляти, ворожити ↔ **ба́яти**

БАЙОР → **баю́р**

БАЙТА́РИТИ *заст.* випасати овець; вівчарити ↔ **вівча́рити**

БАЛА́МБАННЯ (ба'ламбан'а) приглушений дзвін (від дзвоника на шиї корів або овець)

БАЛАМБА́С великий металевий дзвінок, який вішають на шию коровам або вівцям ↔ **КО́ЛКО́КІЛ**

БАЛАМБА́СИТИ приглушено дзвонити (про дзвоник на шиї корів або овець) ↔ **КОЛОКО́ТІТИ**

БАЛАМБА́СИЩЕ (баламба'сищче) *згруб.* ↔ **баламба́с**

БАЛАМБАСІ́ВЛЯ (баламба'с'іўл'а) *зб.* великі металеві дзвінки, які вішають на шию коровам або вівцям || **бамбарасі́вля**

БАЛА́МБАТИ приглушено дзвонити (про дзвоник на шиї корів або овець) ↔ **КОЛОКО́ТІТИ**

БАМБАРА́С великий металевий дзвінок, який вішають на шию коровам або вівцям ↔ **КО́ЛКО́КІЛ**

БАМБАРА́СИТИ приглушено дзвонити (про дзвоник на шиї корів або овець) ↔ **КОЛОКО́ТІТИ**

БАМБАРА́СИЩЕ (бамбара'сищче) *згруб.* ↔ **бамбарасі́с**

БАМБАРАСІ́ВЛЯ (бамбара'с'іўл'а) *зб.* великі металеві дзвінки, які вішають на шию коровам або вівцям || **баламба́сівля**

БАМБІ́РЬ → **байбі́рь**

БАМБІ́РНИК → **байбі́рник**

БАМБІ́РИТИ → **байбі́рити**

БА́НДА *рідк., зб.* люди, які здали одному вівчареві худобу

БА́НСК → **баня́к**

БА́НЯК (ба'н'ак, ба'н'ек) залізний казан; велика каструля ↔ **КОТЕ́Л**

БАРА́Н самець вівці; баран || **ба́сько**, **норе́ц**

- КУРНУТИЙ БАРА́Н рогатий баран || рігáк
- ТОВКАНИЙ БАРА́Н (тоўканиї ба'ран) кастрований баран || нўтер, яловий барáн
- ШУТИЙ БАРА́Н (шутії ба'ран) безрогий баран || чб́лко
- ЯЛОВИЙ БАРА́Н (й'аловії ба'ран) ↔ ТОВКАНИЙ БАРА́Н
- БАРАНА́РЩИНА (бара'нарщина) оплата *баранарéві*
- БАРАНА́РЬ (бара'нар') пастух баранів || баранчáрь
- БАРАНА́РЬКА (бара'нар'ка) 1. загін для баранів ↔ баранáрья
2. приміщення для пастухів баранів на полонині
- БАРАНА́РЬНЯ (бара'нар'н'а) загін для баранів || баранáрья 1
- БАРАНИ́ЧКА (бара'ничка) жінка-пастух баранів ↔ бараня́чка
- БАРАНИ́ЩЕ (бара'нищче) *зруб.* ↔ барáн
- БАРА́НЧИЙ (ба'ран'ічії) баранячий
- БАРА́НІЧКА (ба'ран'ічка) *знев.* баранина
- БАРА́ННОТА (бара'н:ота) *зб., знев.* барани || баранчáдь
- БАРА́НЧА́ДЬ (баран'чад') *зб., знев.* барани ↔ бараннóта
- БАРА́НЧА́РЬ (баран'чар', баран'ч'ир') пастух баранів ↔ баранáрь
- БАРА́НЧИК → барáнчик
- БАРА́НЧИК (ба'ранчик, ба'ранч'ик, ба'ранч'ік) 1. *змениш.-пестл.* ↔ барáн
2. ягня-самець, яке ще ссе матку || бурч 3, сису́н 1
3. баран від ½ до 1 року ↔ я́рча 1
- БАРА́НЧИРЬ → баранчáрь
- БАРА́НЧО́К (баран'ч'ук) баран від ½ до 1 року ↔ я́рча 1
- БАРА́НЮК (бара'н'ук) баран від ½ до 1 року ↔ я́рча 1
- БАРА́НЯ (бара'н'а) баран від ½ до 1 року ↔ я́рча 1
- БАРА́НЯЧКА (бара'н'ачка) жінка-пастух баранів || барані́чка
- БАРФÉЛА → берфéла
- БАРЦ оплата молокопродуктами, яку власник полонини отримував від господарів худоби ↔ дат
- БАСА́РУНОК (баса'рунок, баса'ринок) сіно або свіжоскошена трава, яку дають коровам перед доїнням для збільшення кількості молока || да́вань 2, окóрма, прі́давок, примі́нда
- БАСА́РИНОК → басару́нок
- БА́СЬКА (бас'ка) *пестл.* 1. вівця ↔ вівця́
2. маля вівці; ягня ↔ я́гня 1
- БА́СЬКО (бас'ко) *пестл.* баран ↔ ба-ра́н
- БАТЕЛÉВ (бате'леў) копистка, колотилка, якою розмішують, розбивають *гледжéне* молоко; розбивають на шматки, подрібнюють сир || жбáталів, збáтелéв
- БАЧ 1. *заст.* пастух, який виготовляє сир на полонині; сировар ↔ вáтаг 2
2. старший вівчар на полонині, який виготовляє сир, бринзу ↔ вáтаг 1
- БА́ЧА *заст.* 1. пастух овець; вівчар ↔ вівчáрь
2. старший вівчар на полонині ↔ вáтаг 1
3. керівник полонинського випасу ↔ денутáт
4. власник овець ↔ мішéник 1
- БА́ЮР (байур, байор) 1. шнур, яким зав'язують *беса́ги*
2. пояс, на якому висить *дзэ́бня*
- БА́ЯТИ (байати) ворожити, замовляти рани чи хвороби ↔ байб́ирити
- БЕЗВÓВНИЦЯ (без'воўниц'а) безшер-

ста вівця ↔ лупеха 2
 БЕЗРОГА вівця чи коза зі зламаним рогом || одноріжка, однороба, шут, шута 2, щєбурішка, щєбороба
 БЕРБЕНИЦЕ → бербеніця
 БЕРБЕНИЦЬ → бербеніця
 БЕРБЕНИЦЯ (бербе'ниц'а, бербе'ниц'є, бербе'ниц'и, бербе'ниц'і) 1. бочка (із двома денами) для бринзи або молока місткістю близько 30 л (використовували також для перевезення молокопродуктів із полонини в село) || берівка, бриндзівка, бриндзінка, гелета 1, конівка, терхівка 1, тоніг
 2. міра ваги, що дорівнює 25–30 кг || гелета 4
 БЕРБЕНИЦЬИ → бербеніця
 БЕРБЕНИЧАРЬ (бербеничар') ремісник, який виготовляє *бербеніці*
 БЕРБЕНИЧКА (бербеничка) *зменш.* ↔ бербеніця
 БЕРБЕНИЧНИК канат, яким *бербеніці* прив'язують до коня
 БЕРБЕНИЧНОТА *зб.* бочки, *бербеніці*, які використовують у полонинському господарстві
 БЕРБЕНЯ (бербе'н'а) *зменш.* ↔ бербеніця
 БЕРЕГ (берег, бер'іг) пасовище в горах ↔ полоніна
 БЕРИВОЧКА (бери'вочка) *зменш.* ↔ берівка
 БЕРИВОЧЬКА (бери'воч'ка) *зменш.* ↔ берівка
 БЕРИВЧИНА (бери'чина) *зменш.* ↔ берівка
 БЕРИВКА → берівка
 БЕРИЛКА → берівка
 БЕРІВКА (бер'іўка, бир'іўка, бер'иўка, берилка) бочка для зберігання молокопродуктів, перев. бринзи ↔ бербеніця 1
 БЕРІГ → берег

БЕРКА → бірка
 БЕРЬКА → бірка
 БЕРЬКИ → бірка 1
 БЕРФЕЛ → берфела
 БЕРФЕЛА (бе'р'фела, бе'р'фела, бар'фела, бер'фело, бер'фел, бер'фел')
 1. спеціальний дерев'яний пристрій для підвішування казана під час виготовлення сиру на полонині || веркльог, кужба 2
 2. залізний або дерев'яний гак, на який вішають котел над вогнищем на полонині ↔ кужба 1
 БЕРФЕЛО → берфела
 БЕРФЕЛЬ → берфела
 БЕСАГИ (бе'саги, би'саги) *тільки мн.* два шерстяні або полотняні мішки, з'єднані між собою, які кладуть на коня для перевезення вантажів (зокрема бринзи з полонини в село) || торба 2
 БЕТЕГА (бе'тега) хвороба тварин ↔ слабість 1
 БЕТЕЖНЯК (бетєж'ак) лихоманка, гарячка || горячка, поганка, проп'асниця, шелестніця 1
 БЕТІГ (бе'т'іг) хвороба тварин ↔ слабість 1
 БИДЛИНА (бид'лина) тварина (перев. вівця) ↔ худобіна
 БИДЛО 1. велика рогата худоба ↔ маржіна 1
 2. тварина (перев. вівця) ↔ худобіна
 БИДЛЯ (бидл'а) кволє, слабозвилене ягня ↔ здохляк 2
 БИК (бик, бе'к) самець корови; бик || біка, бугай
 БИРЕШ (бирєш, бир'іш) *рідк.* пас-тух волів ↔ воларь 1
 БІРІВКА → берівка
 БІРІШ → біреш
 БІРКА → бірка
 БІРЬКА (бир'ка, бирка, бер'ка, берка)

1. (бер'к'і) *пестл.* вівця ↔ **вівця**
 2. *пестл.* маля вівці; ягня ↔ **ягня́ 1**
 3. вівця з кучерявою м'якою вовною || **бúря, бирькúнка**
 4. вівця з короткою густою (перев. м'якою) вовною ↔ **мацігáнка 1**
 5. вівця з довгою вовною ↔ **воло-сúтка**
 6. *рідк.* рогата вівця ↔ **рога́ня**
 7. *рідк.* невелика отара овець ↔ **ботéй 1**
- Бирьки** (бир'ки) зб. 1. ягнята || **плі-ки, ярчúта**
 2. вівці ↔ **вівчнóта**
- Бирькúн** (бир'кун) баран з кучеря-вою м'якою вовною
- Бирькúнка** (бир'кунка) вівця з куче-рявою м'якою вовною ↔ **бúрька 3**
- Бирьчúта** (бир'ч'ита) *зменш.-пестл.* ↔ **бирькú**
- Биря** (бир'а) вівця із кучерявою м'якою вовною ↔ **бúрька 3**
- Бисáги** → **бесáги**
- БИТИ:**
 ● **БИТИ БРiНЗУ** → **брiндза**
- Бичóк** (бичок, бич'ок, б'ич'ок) теля-самець; бичок від ½ до 1 року || **тéля 2**
- Бичьóк** → **бичóк**
- БiГАТИСИ** (б'iгатис'і, б'iгатис'а) бу-ти в періоді парування (про коро-ву або вівцю) || **гонiтисі**
- БiГАТИСЯ** → **бiгатисі**
- БiГóЛЯ** (б'iгол'а) корова або вівця в період парування || **гонiця**
- БiКА** (б'ика) самець корови; бик ↔ **бик**
- БiЛий:**
 ● **БiЛий вóЛОС** → **вóлос**
- Бичьóк** → **бичóк**
- Близнéц** *рідк.* одна із двох грудок сиру, виготовлених з однієї за-кваски ↔ **близнióк 2**
- Близнiци** (близ'ниц'і) подвійна фло-éра
- Близнiця** (близ'ниц'а) ягня-самиця із близнят ↔ **близнiчка 2**
- Близнiчка** (близ'ничка) *зменш.* ↔ **близнiця**
- Близнióк** (близн'ук) 1. ягня-самець із близнят
 2. *рідк.* одна із двох грудок сиру, виготовлених з однієї закваски || **близнéц**
- Близнiочка** (близн'учка) 1. вівця, яка народила ягнят-близнят ↔ **близнiчка 1**
 2. ягня-самиця із близнят ↔ **близнiчка 2**
- Близнiочóк** (близн'учок) *зменш.* ↔ **близнióк 1**
- Блiзня** (блiзн'а, *мн.* близн'ата) ягня із близнят
- Близнiчка** (близн'ачка) 1. вівця, яка народила ягнят-близнят || **близ-нiчка 1**
 2. ягня-самиця із близнят || **близ-нiця, близнiчка 2**
- Бляшаник** (бл'ашаник) бляшаний казан, який пастухи використо-вують на полонині
- Бовáрь** (бо'вар') 1. пастух великої рогатої худоби ↔ **бóвгáрь 1**
 2. пастух волів ↔ **волáрь 1**
- Бовгай** (боўгай) пастух великої ро-гатої худоби ↔ **бóвгáрь 1**
- Бовгáрити** (боўгáрити) випасати ве-лику рогату худобу || **скотáрити 1**
- Бовгáрка** → **бóвгáрька**
- Бовгáрня** (боўгáрн'и) *каліба* для *бóв-гáря* на полонині ↔ **бóвгáрька 2**
- Бовгáрський:**
 ● **БОВГáРСЬКА ПÁЛИЦІ** → **пáлиці**
- Бóвгáрь** (боўгáр') 1. пастух великої рогатої худоби || **бовáрь 1, бóвгай, вакáрь 1, гайда́й 2, пастúрь 3, пас-тúх 3, скотáрь 2, чередáрь, чередáш 2**

2. пастух корів (на полонині) || бойтáр 2, вакáрь 2, гуляш 1, коро-
вáрь, лепотáрь, стáдник 2
3. пастух биків ↔ волáрь 1
4. пастух ялової, недійної худо-
би ↔ слевникáрь 2
- БÓВГАРЬ від ЁЛОВОЇ ХУДОБИ (боў-
гар' вид йелової худоби) пас-
тух ялової, недійної худоби ↔
слевникáрь 2
 - БÓВГАРЬ від ЁЛОВОГО → бóвгарь
від ялового
 - БÓВГАРЬ від ЯЛОВОГО (боўгар'
в'ід йалового, боўгар' в'ід йело-
вого) пастух ялової, недійної ху-
доби ↔ слевникáрь 2
- БÓВГÁРЬКА (боўгар'ка, боўгарка) 1.
загін для великої рогатої худоби
на полонині (перев. для корів) ||
вакáрка 1, корівник 2, окіл 3
2. коліба для бóвгаря на поло-
нині || бовгáрня
3. *заст.* спеціальний загін для
доїння корів ↔ окіл 1
4. *рідк.* жінка-пастух великої
рогатої худоби || скотáрька 2
5. дружина бóвгаря
- БОВТ (боўт) 1. дерев'яна палиця із
зарубками, якою на полонині мі-
ряють молоко під час першого до-
їння на міру || бучок 2, міртук 1
2. одиниця виміру, менша, ніж
половина міртукá
- БОГ:
- ЗЕМЛЕНИЙ БОГ (земл'єний бог)
той, хто лікує немедичними засо-
бами, замовляннями; знахар ↔
баільник
 - ЗЕМНИЙ БОГ (зем'ний бог) той, хто
лікує немедичними засобами, за-
мовляннями; знахар ↔ баільник
 - ЗЕМСКИЙ БОГ (земскіи бог) той,
хто лікує немедичними засобами,
замовляннями; знахар ↔ баільник

- БОГАЄЦ (богайец) бичок після 1
року || річник
- БОГАЙНИК → бугайнік
- БÓДЗИК (боџик) *зменш.* ↔ будз
- БОДНАР → боднарь
- БОДНАРИТИ виготовляти дерев'яні
бочки; бондарювати
- БÓДНАРЬ (боднар', боднар) реміс-
ник, який виготовляє бочки та де-
рев'яний посуд; бондар
- БÓДНЯ (бодн'а, бодн'и) бочка, діжка
- БÓДНЬИ → бодня
- БОЙТАР (боїтар) *заст.* 1. пастух
овець; вівчар ↔ вівчáрь
2. пастух корів (на полонині) ↔
бóвгáрь 2
- БОЙТАРЧУК (боїтарчук) малий хло-
печ, який допомагає вівчареві
- БОЙТАРКА (боїтар'ка) *рідк.* жінка-
пастух корів
- БОЙТЕЙ (боїтеї) *заст.* молодий пас-
тух ↔ ботей 3
- БОЛА 1. хвороба (тварин) ↔ слабість 1
- БОЛА НА НОГИ *рідк.* 1. хвороба
колін овець ↔ колініця 1
 - 2. пошесть на худобу ↔ слабинá
- БОЛОТО захворювання горла овець
— опух, що є наслідком випаса-
ння тварин пізно восени та взимку
|| болóто морóзне
- БОЛОТО МОРОЗНЕ ↔ болóто
- БОМБОЛІВ (бомбол'іў) великий
дзвінок, який вішають на шию
худобі ↔ кóлóккіл
- БОРДОГ → бурдіг
- БОТА¹ невелика отара овець ↔
ботей 1
- БОТА² шмат, грудка (сиру та ін.)
- БОТА³ вівчарська палиця
- БОТЕЙ (бо'теї, бу'теї) 1. отара овець ||
бірька 7, бóта¹, ботейи, вóрох, гурма,
гурт 2, згін, колóда 2, марадік, окіл 5,
опад, отáра 1, стáдо 3, стáя 4, тáбір,
турма 2

2. отара овець на полонині (перев. невелика) ↔ мішана 1
3. *заст.* молодий пастух ↔ бой-тєй
- БОТЄЙЧИК (бо'тєйчик) *змени.* ↔ ботєй
- БОТЄРИ отара овець ↔ ботєй 1
- БОЧАЙКА (бо'чаїка) мала бочка || бочїлка
- БОЧІЛКА ↔ бочайка
- БРАЙ (браї) палиця із твердої деревини з потовщенням на кінці для розбивання *будзів* і втрамбування бринзи в *бербеніцю* || довбєнька
- БРАМБОРА металевий дзвінок, який вішають на шию коровам ↔ кблókіл
- БРЄНДЗА → брúндза
- БРЄНДЗИ → брúндза
- БРЄНДЗЯ → брúндза
- БРІНДЗА (брин'за, б'ринза, бри'н'за, б'ринз'а, б'ринз'и, б'ринз'і, б'рен'за, б'ренз'а°, б'ренз'і) спеціально приготовлений для зберігання солений овечий сир (молоко заквашують *клягам*, виготовляють *будзі*, висушують їх, солять, перемелюють і втрамбовують у бочки для тривалого зберігання); бринза
- БІТИ БРІНЗУ виготовляти бринзу ↔ брúндзити
 - БРІНДЗИТИ БРІНДЗУ (бри'н'зити бринзу) виготовляти бринзу ↔ брúндзити
 - ВІСНА БРІНДЗА (брин'за в'існа) бринза, виготовлена навесні ↔ віснянка
 - КРУТИТИ БРІНЗУ (кру'ти'ти бринзу) молоти на млинку *будзі* для приготування бринзи
 - ЛІТНА БРІНДЗА (брин'за л'ітна) бринза, виготовлена влітку
 - ПРЯТАТИ БРІНДЗУ (п'р'етати б'ре'н'зу) складати готову бринзу в бочку для зберігання на зиму
- БРІНДЗАРНЯ (брин'зарн'а, брин'зарн'а) *заст.* 1. дерев'яне корито, у якому роблять бринзу
2. *рідк.* приміщення на полонині, де варять сир
- БРІНДЗЄНКА → бриндзйнка
- БРІНДЗЬНИК → бриндзйник
- БРІНДЗИТИ (бри'н'зити) виготовляти бринзу || біти брúндзу, брúндзити брúндзу, бриндзювати
- БРІНДЗИТИ БРІНДЗУ → брúндза
- БРІНДЗИ → брúндза
- БРІНДЗЬИ → брúндза
- БРІНДЗІВКА (брин'зіўка) дерев'яна посудина для зберігання бринзи ↔ бербеніця 1
- БРІНДЗЮВАТИ (бринз'у'вати) виготовляти бринзу ↔ брúндзити
- БРІНДЗЯ → брúндза
- БРІНДЗЯНИЙ (бринз'аний) який стоується бринзи
- БРІНДЗЯНИК (бринз'аник, б'ринз'иник) 1. *заст.* мішок, у якому носять бринзу
2. *заст.* камінь, яким притискають бринзу
3. майстер, який виготовляє бринзу ↔ в'атаг 2
- БРІНДЗЯНКА (бринз'анка, бринз'єнка, б'ринз'инка) дерев'яна посудина, бочка для зберігання бринзи, яка вміщує 12–14 *міртуків* ↔ бербеніця 1
- БРІНЗА → брúндза
- БРІНЗАРНЯ → бриндзярня
- БРІНЗЬІНКА → брúндзйнка
- БУГАЙ (бу'гаї) самець корови; бик ↔ бик
- БУГАЙВУРДА (бу'гаївурда) *вурда* зі сколотин || бугайка

бугайка (бу'гайка) *вурда* зі сколотин ↔ бугайвурда

бугайник (бугай'ник, бо'гай'ник) загорода для биків

бугайно́та (бугай'нота) *зб., знев.* бики || бугайня́

бугайня́ (бугай'н'а) *зб., знев.* бики ↔ бугайно́та

будз (буз, буц, бунз) 1. грудка овечого сиру зі свіжого молока; грудка сиру з одного надою

2. висушений сир (у формі кулі), із якого роблять бринзу

3. свіжий овечий сир || каш

4. овечий сир зі свіжого молока

5. овечий сир

6. коров'ячий сир

7. *рідк.* вим'я корови чи *ялівки* ↔ *відня*

будза́ня (бу'зан'а) шматок полотна чи мішечок для відтискання сиру ↔ будзівни́к

будзик (бу'зик) *змениш.* ↔ будз

будзвник (бузі'в'ник) шматок полотна чи мішечок для відтискання сиру || будза́ня, будзов'яз, мішо́к

будзов'яз → будзов'яз

будзов'єс → будзов'яз

будзов'яз (бузоў'яз, бузоў'їез, бузоў'їес) шматок полотна чи мішечок для відтискання сиру ↔ будзівни́к

будзо́к (бу'зок) *змениш.* ↔ будз

будзу́к (бу'зук) *змениш.* ↔ будз

будзуманчик (бузу'манч'ик) мала грудка овечого сиру

будзу́н (бу'зун) велика грудка сиру

будзо́к *змениш.* ↔ будз

будзючо́к невелика грудка сиру

бузі́вка (бу'з'іўка) однорічна телиця || озі́мківка 1

бузі́вок (буз'івок) однорічне теля ↔ *назі́мок 1*

бук рівна довга палиця пастуха;

палиця, ціпок

● *полонинський бук* (поло'нинський бук) рівна довга палиця пастуха

бунда́ня (бун'дан'а) вівця з довгою вовною ↔ *волосі́тка*

бундз *заст.* → будз

бундзі́ня (бун'зін'а) *рідк.* сироватка ↔ *дзер 1*

бу́нкош довга палиця пастуха із загнутим кінцем ↔ *па́лиці*

бу́рдіог (бур'д'уг, бур'д'уг, бор'д'уг)

1. шлунок теляти або ягняти ↔ *ріндзя 1*

2. мішок із телячої шкіри для зберігання бринзи

бу́рдіог → бурдіо́г

бу́рдіожок (бур'д'ужок) *змениш.* ↔ *бурдіо́г*

бу́рсіючаник (бур'с'учаник) *рідк.* *кляг* із шлунка малого борсука

бу́рч (бурч, бурч') 1. баран від ½ до 1 року ↔ *я́рча 1*

2. бичок від ½ до 1 року ↔ *те́ля 2*

3. ягня-самець, яке ще ссе матку ↔ *баранчик 2*

4. теля-самець, яке ще ссе матку || *сису́н 2*

бу́рчє (бурч'є) *змениш.-пестл.* ↔ *бурч*

бу́рчик *змениш.-пестл.* ↔ *бурч*

бу́рчє → *бурч*

бу́тєй → *ботєй*

бу́тури *зб.* посуд, який використовують у полонинському господарстві

буц → будз

бучинє́ (бучин'є) *зб.* бичок і телиця до 1 року

бучо́к (бу'чок) 1. *змениш.* ↔ *бук*

2. дерев'яна палиця із зарубками, якою на полонині міряють молоко під час першого доїння

на *міру* ↔ *бовт 1*

В

ВАГА́РКА → вака́рка

ВАГА́Ш вузька гірська стежка, яку ви́топтали ві́вці ↔ чопа́ш

ВАКА́Р → вака́рь

ВАКА́РКА (ва'гарка) 1. приміщення чи за́гін для корів (перев. на полонині) ↔ бо́вга́рка 1

2. *заст.* спеціальний за́гін для доїння корів ↔ окі́л 1

ВАКА́РЬ (ва'кар', ва'кар) 1. пастух великої рогатої худоби ↔ бо́вга́рь 1

2. пастух корів ↔ бо́вга́рь 2

3. *рідк.* пастух коней ↔ коня́р

4. *заст.* старший вівчар ↔ ва́таг 1

5. *рідк.* той, хто підтримує вогонь і варить їжу в колибі на полонині

ВА́ЛАХ 1. той, хто каструє худобу; кастратор || валаха́рь, валаша́йник, кастрáтор, товка́льник, товка́ч 1, хараші́льник

2. той, хто каструє свиней

ВАЛАХА́РЬ (вала'хар', вала'шар') той, хто каструє худобу ↔ ва́лах 1

ВАЛАША́ЙНИК (вала'шаїник, вала'ш'її-ник, вала'ш'іл'ник, вала'шул'ник)

той, хто каструє худобу ↔ ва́лах 1

ВА́ЛАШАНИЙ кастрований (про худобу)

● ВА́ЛАШАНИЙ КІНЬ → кінь

ВАЛАША́РЬ → валаха́рь

ВА́ЛАШИТИ (валашити, 'валаш'іти) каструвати || валу́ти, кастру́вати, оберга́ти, стовка́ти, товка́ти, товчу́, хараше́ти

ВАЛАШІ́ВНИК → валаша́йник

ВАЛАШІ́ЛЬНИК → валаша́йник

ВА́ЛАШТИ → ва́лашити

ВАЛАШУ́ЛЬНИК → валаша́йник

ВАЛІ́В → валі́в

ВАЛІ́ТИ каструвати (коня) ↔ ва́лашити

ВАЛІ́В (вал'іў, वालीў) дерев'яне корито для напування худоби; корито ↔ жо́лоб 1

ВАЛІ́ВЧИК (вал'іўчик) *змени.* ↔ валі́в

ВАЛІ́ВЧИ (вал'іўч'і) *змени.* ↔ валі́в

ВАЛОВЕ́Ц (вало'вец) *змени.* ↔ валі́в

ВАЛÓВИ видовбаний стовбур смереки, у якому худобі дають сіль на полонині ↔ жо́лоб 2

ВАРТЛЮ́Х → верклю́г

ВА́ТАГ (ватаг, ватах) 1. старший пастух (перев. вівчар) на полонині ||

бач 2, ба́ча 2, вака́рь 4, ватама́н, перéдний вівче́рь, полонинво́ш 2, ста́рший вівче́рь

2. пастух, який виготовляє сир на полонині; сировар || бач 1, бриндзя́ник 3, вороші́льник, прят́ник

3. старий, літній вівчар

4. *заст.* власник овець ↔ міше́ник 1

ВАТАГУВА́ТИ бути ва́тагом || вата́жити

ВАТА́ЖИТИ бути ва́тагом ↔ ватагува́ти

ВАТАЖІ́НС (вата'ж'ін'е) праця ва́тагом || вата́жство

ВАТА́ЖКА ліжка ва́тага

ВАТА́ЖСТВО праця ва́тагом ↔ вата́жінс

ВАТА́МАН старший вівчар ↔ ва́таг 1

ВАТАРНИ́К → ватерні́к

ВА́ТАХ → ва́таг

ВАТЕ́РКА ('ватерка) 1. *змени.* ↔ ва́тра

2. місце для розпалювання вогнища в постійній будівлі на гірському пасовищі

ВАТЕ́РНИК (ва'терник, ватар'ник) 1. помічник у колибі пастухів, який підтримує вогонь, варить їсти, заготовляє дрова, носить воду, миє посуд та стежить за порядком на полонинах ↔ спу́зарь 1

2. частина *стаї*, де пастухи їдять і варять сир ↔ ватра́к 2

3. місце, де розкладають вогонь на гірському пасовищі || **ватра́к** 5
4. палиця, якою підгортають вогонь; кочерга ↔ **ватра́ль**
- ВАТЭРНІЧОК** *зменш.* ↔ **ватэ́рник** 3
- ВАТРА** багаття, вогнище
- **ВАТРУ** **КЛАСТИ** розпалювати вогонь
 - **ЖИВА** **ВАТРА** (жи'ва 'ватра, ж'е'ва 'ватра, же'ва 'ватра) *заст.* вогонь, здобутий тертям, який підтримували до завершення полонинського сезону || **живі́й оге́нь**
 - **ЖЕВА** **ВАТРА** → **жива́ ватра**
 - **ЖЕВА** **ВАТРА** → **жива́ ватра**
 - **ЖИВО́Й ВАТРИ** **КРУТИТИ** (жи'войі 'ватри кру'тити) розпалювати *живу́ ватру* || **живу́ ватру** **запуска́ти**
 - **ЖИВУ** **ВАТРУ** **вчиніти** (жи'ву 'ватру ўчи'нити) розпалити *живу́ ватру* ↔ **живу́ ватру** **натэ́рти**
 - **ЖИВУ** **ВАТРУ** **запуска́ти** розпалювати *живу́ ватру* ↔ **живо́й ватри** **крути́ти**
 - **ЖИВУ** **ВАТРУ** **натэ́рти** розпалити *живу́ ватру* || **живу́ ватру** **вчиніти**
- ВАТРА́К** 1. помічник у колибі пастухів, який підтримує вогонь, варить їсти, заготовляє дрова, носить воду, мие посуд та стежить за порядком на полонинах ↔ **спу́зарь** 1
2. частина *стаї*, де пастухи їдять і варять сир || **ватэ́рник** 2
3. мала колиба
4. палиця, якою підгортають вогонь; кочерга ↔ **ватра́ль**
5. місце, де розкладають вогонь на гірському пасовищі (під дашком) ↔ **ватэ́рник** 3
- ВАТРА́ЛЬ** (ват'рал') палиця, якою підгортають вогонь; кочерга || **ватэ́рник** 4, **ватра́к** 4, **ватра́ч**, **спу́зарь** 3
- ВАТРА́Ч** палиця, якою підгортають

- вогонь; кочерга ↔ **ватра́ль**
- ВАТРИ́ЩЕ** (ватришче, 'ватришчи) 1. *згруб.* ↔ **ва́тра**
2. місце, де було вогнище на гірському пасовищі
- ВАТРИ́ЩИ** → **ва́трище**
- ВАТРОВИНА** оплата за використане на полонині паливо
- ВАТУ́ЙКА** → **вату́лька**
- ВАТУ́ЙНИК** (ва'туї'ник) 1. отара козенят
2. приміщення для козенят
- ВАТУЙЧЕ** (ва'туїч'е) 1. коза від ½ до 1 року; однорічна коза, яка ще не котилася ↔ **кізлі́чка**
2. маля кози; козеня ↔ **козеня́**
- ВАТУ́Л** → **вату́ля**
- ВАТУ́ЛЬКА** (ва'тул'ка, ва'туї'ка) 1. *зменш.-пестл.* ↔ **вату́ля**
2. маля кози незалежно від роду; козеня ↔ **козеня́**
- ВАТУ́ЛЬЧИ́ТКО** (ва'тул'ч'ітко) *зменш.-пестл.* 1. маля вівці; ягня ↔ **я́гня**
2. маля кози; козеня ↔ **козеня́**
- ВАТУ́ЛЯ** (ва'тул'а, ва'тул'і) 1. вівця від ½ до 1 року; молода вівця, яка ще не котилася ↔ **я́рча** 1
2. коза від ½ до 1 року; молода коза, яка ще не котилася ↔ **кізлі́чка**
3. коза, яка окотилася вперше ↔ **пе́рвістка** 3
- ВЕЛИ́КИЙ:**
- **ВЕЛІ́КА** **МІРА** → **міра**
- ВЕПЕ́РЬ** (ве'пер', ве'пир') кастрований самець свині; вепр || **щи́щний** **вепе́рь**
- **ЩИ́ЩНИЙ** **ВЕПЕ́РЬ** (ш'чишч'іний ве'пер') ↔ **вепе́рь**
- ВЕПІ́РЬ** → **вепе́рь**
- ВЕПРИ́К** (веприк) *зменш.* порося-самець
- ВЕРКЛЮ́Г** (ве'рк'л'уг, верт'л'уг, верт'л'ух, варт'л'ух) *заст.* спеціальний дерев'яний пристрій для під-

вішування казана під час виготовлення сиру на полонині ↔ **берфэ-ла 1**

ВЕПРИНА м'ясо кабана

ВЕРТЛЮГ → **веркліог**

ВЕРТЛЮХ → **веркліог**

ВЕРТЯЧКА (верт'ачка, верт'ичка)

вертіж (інфекційна хвороба овець чи кіз, рідко корів, яку викликають личинки стрічкового глиста, потрапляючи в мозок; симптоми хвороби: крутіння головою та чхання тварин; цинуроз || **водá в голові, водá кóло мóзка, *гуселниця⁴⁶, дур, дурка, дурнец, дурняк, дурнячка, жáбка, здурія, крутіж, крутіня, мотиліця 1, простріл 2, удурія, хорбáк, хрпáк 2, хрпáк 2, червák 2, червák в нiздрих, червák у голові, червák у нóсі**

ВЕРТЬИЧКА → **вертячка**

ВЕСЕНУВАТИ → **веснувати**

ВЕСНА:

● **ПОЛОНИНСКА ВЕСНА** (поло'ни'нска ве'сна) *заст.* свято з нагоди виходу на полонину ↔ **прóводи на полонину́**

ВЕСНА́РКА (вес'нарка, вес'нар'ка) 1. весняний випас худоби на полонинах (триває здебільшого 1–2 тижні) ↔ **весно́ваня**

2. приміщення чи загін для худоби, який використовують під час весняного випасу худоби

3. сир, який давали тим, хто допомагав виганяти навесні овець на полонину або робити кошари

ВЕСНА́РЬ (вес'нар') вівчар, який випасає навесні

ВЕСНА́РЬКА → **весна́рка**

ВЕСНО́ВАНЄ → **весно́ваня**

ВЕСНО́ВАНЯ (вес'нован'а, вес'нован'е, вес'нуван'а) весняний випас худоби на полонинах (триває здебільшого 1–2 тижні) || **весна́рка 1**

ВЕСНО́ВИЩЕ (вес'новищче) отара овець, яку випасають на полонинах навесні

ВЕСНО́ЛЯ (вес'нол'а) корова, яка народилася навесні

ВЕСНУ́ВАНЯ → **весно́ваня**

ВЕСНУ́ВАТИ (весну'вати, весену'вати) 1. випасати худобу на полонинах навесні

2. випасатися на полонинах навесні (про худобу)

ВЕСНЯ́НИК (весн'а'ник) невеликий казан, який навесні пастухи використовують на полонині

ВЕТЕРИНА́РЬ (ветери'нар') ветеринар; той хто каструє худобу й лікує її || **ветліка́рь**

ВЕТЛІКА́РЬ (ветл'ікар') ветеринар; той, хто каструє худобу і лікує її ↔ **ветринáрь**

ВÉШТА́ЛКА ('вештал'ка) *заст.* невеликий дерев'яний навіс для захисту пастухів від дощу

ВІВА́РКА сир, виготовлений у результаті вторинної переробки сироватки із додаванням молока ↔ **дрўга вўрда**

ВІВЦЯ́ → **вівця́**

ВІВЧЕ́РЬ → **вівча́рь**

ВІМНІ́ → **вімня́**

ВІМНЕ́ → **вімня́**

ВІЛО́ЧКА розрізновальний знак на вусі вівці (вирізаний збоку прямокутник) || **кочерга́**

ВІПОЛІТКУ́ВАТИ ('виполіткувати) найняти на літо (зокрема для випасу худоби)

ВІРЬ → **вірь**

⁴⁶. У словах із позначкою * у першоджерелі наголос відсутній.

вихід (в'их'ід, в'іх'ід) вихід

- **вихід на полонину** (в'их'ід на по-ло'ни'ну) урочистий вихід худоби на полонину, який супроводжується обрядами ↔ **хід полонінський**
- **вихід полонинський** → **в'хід полонінський**
- **вихід полонинський** (в'их'ід по-ло'нинс'кий, в'их'ід поло'нинск'ий, в'іх'ід поло'нинс'кий) урочистий вихід на полонину, який супроводжується обрядами ↔ **хід полонінський**

в'бирання:

- **в'бирання реду** → **ряд**

в'бирати:

- **в'бирати реди** → **ряд**

вівце → **вівця**

вівця (в'іў'ц'а, в'іў'ц'е, в'іў'ц'и, в'іў'ц'а) доросла самиця барана; вівця || **баська 1**, **бурька 1**, **дроб'ах**, **дроб'є 2**, **мэрша 1**, **стріжка 1**

- **вівця сі крутит** (в'іў'ц'и с'і кру-тит) про вівцю, хвору на **вертячку**, **мотиліцю** ↔ **мотиличнійк 1**

- **в'одява вівця** (в'од'ава в'іў'ц'а) вівця, хвора на **в'одяніцю**

- **дійна вівця** (д'і'на в'іў'ц'а) ді-йна вівця ↔ **дійка 2**

- **домашна вівце** (домашна в'іў-ц'е) вівця, яка не любить випаса-тися в отарі на полонині

- **домашні вівці** (домашн'і в'іў-ц'і) вівці, які влітку пасуться в селі

- **корнута вівця** (корнута в'іў'ц'а) рогата вівця ↔ **рог'аня 1**

- **молода вівця** (молода в'іў'ц'а) вівця, яка окотилася вдруге ↔ **м'олод'ичка 1**

- **м'шати овець** (м'іш'ити о'вец) формувати отару овець перед ви-ходом на полонину

- **мотилична вівця** (моте'лична в'іў'ц'а) вівця, хвора на **вертячку**

↔ **мотиличнійк 1**

- **передова вівця** (передо'ва в'іў-ц'а) вівця, місце якої спереду ота-ри ↔ **переднійк**

- **полонинські вівці** (поло'нинс'к'і в'іў'ц'і) вівці, які влітку пасуться на полонині

- **рог'ата вівця** (рог'ата в'іў'ц'а) рогата вівця ↔ **рог'аня 1**

- **хрома вівця** (хро'ма в'іў'ц'а) кульгава вівця ↔ **хрімка**

- **чула вівця** (чула в'іў'ц'а) вівця з малими вухами ↔ **чула**

- **шута вівця** (шута в'іў'ц'а) без-рога вівця ↔ **шута 1**

вівці → **вівця**

вівч'а (в'іў'ча) маля вівці незалеж-но від роду; ягня ↔ **ягн'я 1**

вівчаник (в'іў'чаник) **кляг** із шлун-ка ягняти ↔ **кляг 1**

вівчанка (в'іў'чанка) бринза з ове-чого сиру

вівч'арик (в'іў'чарик) молодий пас-тух овець

вівч'арити (в'іў'чарити, в'іў'ч'ерити, в'іў'ч'ирити) випасати овець; вів-чарити || **байт'арити**, **вівч'ерув'ати**, **вівч'ити**

вівч'арний (в'іў'чарний) *ім.* пастух, який часто вівчарить

вівч'арник (в'іў'чарник, в'іў'чар'ник, в'іў'ч'арник) 1. хлів для овець (пе-рев. у селі для зимівлі овець) ↔ **вівч'арня**

2. приміщення для доїння овець ↔ **дійнарька**

вівч'арня (в'іў'чарн'а) приміщення для овець || **вівч'арник 1**

вівч'арство (в'іў'чарство, в'іў'ч'ар-ство, в'іў'ч'ерство) вівчарство

вівч'арський (в'іў'чарс'кий, в'іў-ч'ерс'кий) вівчарський

- **вівч'арська колиба** → **коліба**

- **вівч'арський пес** → **пес**

ВІВЧАРЬ (в'іў'чар', в'іў'ч'ар', в'іў'ч'ер', в'іў'ч'ер', в'іў'чир', в'іў'ч'ир', виў'ч'ер', у'чар') пастух овець; вівчар || **бáча 1, бойтáр 1, пастúрь 2, пастúх 2, чабáн, югáс**

● **ВІВЧЕРÉ ПОМІЧНИК** → **ПОМІЧНИК**
 ● **ЗÁДНИЙ ВІВЧЕРЬ** (задній в'іў'ч'ер') **ПОМІЧНИК** вівчаря ↔ **МÉНШИЙ ВІВЧЕРЬ**

● **МÉНЧИЙ ВІВЧЕРЬ** → **МÉНШИЙ ВІВЧЕРЬ**

● **МÉНЧИЙ ВІВЧЕРЬ** → **МÉНШИЙ ВІВЧЕРЬ**

● **МÉНШИЙ ВІВЧЕРЬ** (менч'її в'іў'ч'ер', менчїї виў'ч'ер', меншїї в'іў'ч'ер') **ПОМІЧНИК** вівчаря || **ВІВЧЕРÉ ПОМІЧНИК, ГÉТЕШ, ЗÁДНИЙ ВІВЧЕРЬ, КÓС-ТОШ, МÉНШИЙ ПАСТУХ, МОЛÓДШИЙ ВІВЧЕРЬ, ПАСТУХ 4, ПОМАГÁЛНИК, ПОМÓЧНИК, ПУСТÉЛНИК, СЛУЖКА**

● **МОЛÓДЧИЙ ВІВЧЕРЬ** → **МОЛÓДШИЙ ВІВЧЕРЬ**

● **МОЛÓДШИЙ ВІВЧЕРЬ** (мо'лодшїї в'іў'ч'ер', мо'лодчїї в'іў'ч'ер') **ПОМІЧНИК** пастуха (перев. овець) ↔ **МÉНШИЙ ВІВЧЕРЬ**

● **НА ВІВЧАРЯ ОВЕЦ** (на в'іў'чар'а овец) отара, яку випасає один вівчар (80–120 овець)

● **ПЕРÉДНИЙ ВІВЧЕРЬ** (передній в'іў'ч'ер') старший вівчар на полонині ↔ **ВАТАГ 1**

● **СТÁРШИЙ ВІВЧЕРЬ** (с'таршїї в'іў'ч'ер') старший вівчар на полонині ↔ **ВАТАГ 1**

ВІВЧАРЬКА (в'іў'чар'ка, в'іў'ч'ер'ка, ву'чар'ка) 1. **КОЛЇБА** для вівчарів на полонині || **ВІВЧАРЬСКА КОЛЇБА**
 2. *рідк.* жінка-пастух овець
 3. собака, яку використовують для охорони отари овець || **ВІВЧЕРЬСЬКИЙ ПЕС, ВІВЧУРЬ, ПЕС ВІД ОВЕЦ**

ВІВЧАРЬНИК → **ВІВЧАРНИК**

ВІВЧЕРИТИ → **ВІВЧАРИТИ**

ВІВЧЕРСТВО → **ВІВЧАРСТВО**

ВІВЧЕРСЬКИЙ → **ВІВЧАРСЬКИЙ**

ВІВЧЕРУВАТИ (в'іўч'ерувати) випасати овець; вівчарити ↔ **ВІВЧАРИТИ**

ВІВЧЕРЬ → **ВІВЧАРЬ**

ВІВЧЕРЬКА → **ВІВЧАРЬКА**

ВІВЧИЙ (в'іўчїи) овечий

ВІВЧИРЬ → **ВІВЧАРЬ**

ВІВЧИТИ випасати овець; вівчарити ↔ **ВІВЧАРИТИ**

ВІВЧНОТА (в'іўчнота) *зб., знев.* вівці || **БИРЬКЇ 2, ВІВЧНІЯ, ДРІБ 1, ДРОБАХЇЇ, ДРОБ'ЄТА 3, ОВИЧАТА**

ВІВЧНЯ (в'іўчн'а) *зб.* вівці ↔ **ВІВЧНОТА**

ВІВЧУРЬ (в'іўчур') собака, яку використовують для охорони отари овець ↔ **ВІВЧАРЬКА 3**

ВІВЧЬІРЬ → **ВІВЧАРЬ**

ВІВЧЬІРИТИ → **ВІВЧАРИТИ**

ВІВЧЯРНИК → **ВІВЧАРНИК**

ВІВЧЯРСТВО → **ВІВЧАРСТВО**

ВІВЧЯРЬ → **ВІВЧАРЬ**

ВІГАНЯТИ:

● **ВІГАНЯТИ РЯДІ** → **РЯД**

ВІДАВАТИ:

● **ВІДАВАТИ РЕДІ** → **РЯД**

ВІДБИРАТИ:

● **ВІДБИРАТИ РЕДІ** → **РЯД**

ВІДВАРОК (в'ідварок) первинна сироватка з овечого молока ↔ **ДЗЕР 1**

ВІДДАВАТИ:

● **ВІДДАВАТИ РЕДІ** → **РЯД**

ВІДПОЛУДНАРЬ (в'ідполуднар') пастух, який випасає овець по обіді || **ПІДСТАРШИЙ**

ВІДРО:

● **МІРЯЛНЕ ВІДРО** (м'ір'алне в'ідро, м'ір'ане в'ідро) посудина місткістю 2 л (рідше 1–1,5 л), якою міряють молоко на полонині під час доїння на *міру* ↔ **МІРЕНКА**

● **МІРЯНЕ ВІДРО** → **МІРЯЛНЕ ВІДРО**
 вил кастрований бик

ВІМ'Є → ВІМНЯ

ВІМНСЕ → ВІМНЯ

ВІМНІ → ВІМНЯ

ВІМНЯ (в'імн'а^с, в'імн'е, в'імн'і, в'імн'и, в'імйе, вимн'і, вимн'е) вим'я || будз 7, ўкра 1, мерўндя 1

ВІМНЯНИЦЯ (в'імн'аниц'а) запалення вимені вівці або корови; маситит ↔ ўкра 3

ВІМНЬИ → ВІМНЯ

ВІПЛАТ (в'іплат) оплата пастухам за випас худоби на полонині (грошима або молокопродуктами) ↔ плáта

ВІР → ВІРЬ

ВІРЬ (в'ір', в'ір, вир', ур') самець кобили; жеребець || гармасáрь, жеребець, кинь, огёр

ВІСІМДЕЦІВКА (в'іс'імдец'іўка) вівця, яка дає на міру 800 г молока

ВІСНИЙ (в'існій) весняний

● ВІСНА БРИНДЗА → брўндза

● ВІСНА МІРА → міра

● ВІСНИЙ РЯД → ряд

ВІСНЬИНКА → ВІСНЯНКА

ВІСНЯНКА (в'існ'анка, в'існ'инка) бринза, виготовлена навесні || вісна брўндза

ВІСТАРЬОВАННЯ (в'істар'уван'а) вистоювання (будзіє)

ВІСТАРЬОВАТИСІ (в'істар'уватис'і, в'істар'уватис'а) вистоюватися (про будзії)

ВІСТАРЬОВАТИСЯ → ВІСТАРЬОВАТИСІ

ВІХІД → ВІХІД

● ВІХІД ПОЛОНИНСЬКИЙ → ВІХІД ПОЛОНИНСЬКИЙ

ВІЦТЯНИК (в'іцт'аник) рідк. закваска для молока, *кляг* на основі оцту

ВІЩЕЧОК (в'іщечок) зменш. ↔ віщок

ВІЩОК (в'іщчок) розрізнявальний знак на вусі вівці (вирізане збоку півколо) || оббра 3, обрник, пічка́, пічка́т, пічка́то

ВКОТИТИСІ (ўко'титис'і, уко'титис'і) народити маля; окотитися (про овець, кіз)

ВОВНА (воўна) вовна з дорослої вівці ↔ руно 1

● СТАРОВИ́ННА ВОВНА (старо'вин:а воўна) вовна з дорослої вівці ↔ руно 1

● КЛІ́ЩАНА ВОВНА (кл'іщчана воўна) овеча вовна з вошами ↔ капушáнка

ВОВНА́НЯ (воў'нан'а) вівця з гарною, густою вовною ↔ вóвня́нка

ВОВНЯ́НКА (воў'нанка, воў'н'енка) вівця з гарною, густою вовною || вовна́ня, вовни́стянка, гу́стововни́ця

ВОВНІ́НКА → вóвня́нка

ВОВНІ́СТИЙ (воў'нистії) який має гарну, густу вовну (про вівцю)

ВОВНІ́СТЯ́НКА (воў'нист'анка) вівця з гарною, густою вовною ↔ вóвня́нка

ВОВНЬИ́НИЙ (воў'ниниї) шерстяний

ВОВНІ́НЬ → вогóнь

ВОВНІ́СТРУПИ НА ДІ́ЙКАХ КО́РІВ ТА ОВЕ́ЦЬ || вогóнь 2

ВОВНІ́СТРУПИ НА ДІ́ЙКАХ КО́РІВ ТА ОВЕ́ЦЬ || вогóнь 2

1. вогóнь
● живі́ий вогóнь (жи'виї во'гон', жи'виї о'ген') *заст.* вогóнь, здобутий тертям, який підтримували до завершення полонинського сезону ↔ живá вáтра

● живі́ий ОГЕ́НЬ → живі́ий вогóнь

2. струпи на ді́йках ко́рів та ове́ць ↔ вогні́

ВОДА́:

● ВОДА́ В ГОЛОВІ́ (во'да ў голо'в'і) вертіж ↔ верті́чка

● ВОДА́ КО́ЛО МÓЗКА ВЕРТІ́Ж ↔ верті́чка

ВО́ДЯВИЙ (в'од'авиї) хворий на *водяни́цю* (про вівцю)

● ВО́ДЯВА ВІВЦЯ́ → вівця́

вóдявити (вод'ав'іти) бути хворим на *водяніцю*

водяніці → *водяніця*

водяніця (вод'а'ниц'а, вод'а'ниц'і) 1. хвороба овець, ознакою якої є утворення водяних пухирців на легенях

2. опух горла тварин

ВОЛАР → *волярь*

ВОЛАРСЬКИЙ:

● ВОЛАРСЬКА КОЛІБА → *коліба*

ВОЛАРЬ (во'лар', во'лар, во'л'ар) 1. пастух волів || *біреш, боварь 2, бовгарь 3*

2. власник волів

ВОЛАРЬКА (во'лар'ка) 1. приміщення чи загін для волів

2. приміщення для пастухів волів на полонині || *волярська коліба*

ВОЛВНЯ (вол'і'н'а) зб. воли

ВОЛОВАРЬКА (воло'вар'ка) *рідк.* жінка-пастух волів ↔ *волярька*

ВОЛОС 1. ниткоподібний черв, який живе у воді і є збудником хвороби

2. захворювання шкіри тварини, збудником якого є ниткоподібний черв || *білий волос, живий волос*

● *білий волос* (б'ілії 'волос) захворювання шкіри тварини ↔ *волос 2*

● *живий волос* (жи'вії 'волос) захворювання шкіри тварини ↔ *волос 2*

ВОЛОСІН (воло'с'ін) ниткоподібний черв, який живе у воді і є збудником хвороби легень || *глиста 1*

ВОЛОСІСТКА (воло'систка) вівця з довгою вовною || *бірька 5, бундана, маціганка 2, румунка*

ВОЛОСЬКИЙ (во'лос'кії) румунський; молдавський

● *вурда волоська* → *вурда*

ВОЛЯРИТИ (во'л'арити) випасати волів

ВОЛЯРЬ → *волярь*

ВОЛЯРЬКА (во'л'ар'ка) *рідк.* жінка-пастух волів || *воловарька*

ВОРИК *пестл.* → *вірь*

ВОРОК невеликий конусоподібний полотняний мішок для витискання сироватки

ВОРОТА ворота в *кошару* || *обгін 1*

● *закладати ворота* зачиняти *кошару*

● *розкладати ворота* відчиняти *кошару*

ВОРОХ отара овець ↔ *ботей 1*

ВОРОШИТИ зганяти овець в отару
ВОРОШИТИ виготовляти сир, переробляти молоко на полонині ||

прятати 2, прятувати сир

ВОРОШИЛНИК (воро'ш'ілник) пастух, який виготовляє сир на полонині; сировар ↔ *ватаг 2*

ВОРОШИНІА оплата пастухам за випас худоби на полонині, яку виплачують власники худоби ↔ *плата*
ВОШ (вош, 'вуша) овеча воша ↔ *капуща*

ВПЕРЕПУСТ (ўпе'репуст, упе'репуст):

● *іти вперепуст* → *іті*

ВПОЛОЖИТИСЯ → *вположитисі*

ВПОЛОЖИТИСІ (ўполо'житис'і, ўполо'житис'и, упо'ложитис'і) отелитися (про корову) || *втелитисі, положитисі*

ВПОРОСИТИСЯ (ўпоро'ситис'і) народити поросят (про свиню)

ВПУСТИТИСЯ:

● *впустівсі золотнік* → *золотнік*

ВТАЛАН (ўталан, уталан):

● *іти вталан* → *іті*

ВТЕЛИТИСЯ → *втелитисі*

ВТЕЛИТИСІ (ўтелитис'і, ўтелитис'и) отелитися (про корову) ↔ *вположитисі*

ВВУРДА (вурда, 'урда) 1. сир, виготов-

лений у результаті вторинної переробки сироватки || **пражанка 2**

● **вурда волоська** (вурда во'лос'ка) вид **вурди**

● **вурда руська** (вурда рус'ка) вид **вурди**

● **пёрша вурда сир**, виготовлений у результаті вторинної переробки сироватки без додавання молока

● **дрўга вурда сир**, виготовлений у результаті вторинної переробки сироватки з додаванням молока ||

вúварка

2. *рідк.* сироватка з молоком для приготування сиру

3. вторинна сироватка ↔ **дзер 1**

4. молоко, яке скипілося, звурдилося ↔ **вурдянка**

5. підігріте кисле овече молоко

6. рідина з молока, яке скипілося

7. густа речовина на поверхні перевареної сироватки

вурдитисі ('вурдитис'і, 'вурдитис'и, 'вурдитис'а, 'урдитис'и) 1. киснути (про молоко) || **дзєріти 1**, **квасніти**

2. скипатися, зсідатися під час кип'ятіння (про молоко) || **дзєріти 2**, **ловітисі**

вурдитисьні → **вурдитисі**

вурдитися → **вурдитисі**

вурдяльний:

● **вурдяльне молоко** → **молоко**

вурдяльник ↔ **вурдянік**

вурдянік (вурд'анік) великий казан для виготовлення **вурди** || **вурдяльник**

вурдянка (вурд'анка) молоко, яке скипілося, **звурдилосі** || **вурда 4**, **сєрбанка 2**

вучарька → **вівчарька**

вуща → **вош**

вчинити:

● **живу ватру вчинити** → **ватра**

Г

гад'ячка (гад'ачка) травма від укусу змії || **укус гадюки**, **укус змії**, **укушення**

гайд'ай (гаїдаї, гаїдеї) 1. пастух ↔ **пастух 1**

2. *заст.* пастух великої рогатої худоби ↔ **бóвг'арь 1**

3. дояр ↔ **доїльник**

гайд'ей → **гайд'ай 2**

гайн'ар (гаїнар, гаїн'ар) *заст.* погонич худоби ↔ **погоніч**

гайн'яр → **гайн'ар**

гайт'аш (гаїташ) *рідк.* погонич худоби ↔ **погоніч**

ганца *знев.* старий кінь або кобила || **ганду́га**, **ме́рша 3**, **шка́па**, **шка́ріпа**

ганчарч'а пастух ягнят, молодий (малий) хлопець

ганч'арь → **янч'арь**

ганч'арька → **янч'арька**

га́рж'і (гарж'і) *знев.* стара корова ↔ **ба́ба**

га́рмас'арь (гарма'сар') самець кобили; жеребець ↔ **вірь**

гач самець свині; **кнур** ↔ **кнур**

ге́рба (герба, герба) *знев.* стара вівця чи корова ↔ **ба́ба**

ге́теш помічник пастуха (перев. овець) ↔ **ме́нший вівча́рь**

ги́ба *знев.* стара вівця чи корова ↔ **ба́ба**

гинч'ай (гин'чай) погонич ↔ **погоніч**

гир'є́га → **гир'лі́га**

гир'лі́га (гир'лига, ги'р'лега, г'ир'лига, кер'л'і́га) довга палиця пастуха із загнутим кінцем ↔ **па́лиці**

гладу́н посудина для зберігання молока; глиняний глечик ↔ **глек**

гладу́нець *зменш.* ↔ **гладу́н**

гладу́нчик *зменш.* ↔ **гладу́н**

глек посудина для зберігання молока || **гладу́н**, **збан**

глѣчик *змени.* ↔ глек
 глѣшчик *змени.* ↔ глек
 глиста́ (гли^сста) (*перев. мн. *глисти*) круглі глисти
 голаня (го^лан'а) обстрижена вівця
 ↔ голіця 2
 голѣчи (го^леч'і) пасовище без трави
 голиця → голіця
 голицьця → голіця
 голиця (го^лиц'а, го^лиц'і, го^лиц'и)
 1. безліса вершина гори
 2. обстрижена вівця || голаня, стріжка 3
 3. безшерста вівця ↔ лупѣха 2
 головѣша вівця, яка має велику голову
 голубаня (голу^бан'и) стара вівця, коза чи корова ↔ баба
 гонітисі (го^нитис'і, го^нитис'а) бути в періоді парування (про корову, вівцю, рідко козу) ↔ бігатисі
 гонитися → гонітисі
 гоніцьця → гоніця
 гоніця (го^ниц'а, го^ниц'и) корова або вівця в період парування ↔ біголя
 гонільник (го^н'ільник) помічник старшого вівчаря, який допомагає пассти овець і наганяє їх для доїння || гонітник, загонільник, загонітник, наганільник
 гонілчити (го^н'ілчити) бути *гонільником*
 гонілщина (го^н'ілшчина) оплата *гонільникові*
 гонітник (го^н'ітник) помічник старшого вівчаря, який допомагає пассти овець і наганяє їх для доїння ↔ гонільник
 горбї *тільки мн.* пасовище в горах
 ↔ полоніна
 горівчаник (го^р'іу^чаник) *рідк.* закваска для молока, *кляг* із горілки

ГОРОДИТИ:

● ГОРОДИТИ кошАру → кошАра
 горячка (го^р'ачка) лихоманка, гарячка; катаральна гарячка овець ↔ бетежняк
 громада 1. стадо великої рогатої худоби ↔ гурт 1
 ● ГРОМАДА корОви стадо корів ↔ гурт 1
 2. багато овець
 ГРУБИЙ:
 ● ГРУБА худОба → худОба
 грунь (грун', грун') пасовище в горах ↔ полоніна
 гукатисі (гу^катис'і) паруватися (про свиней)
 гукачь самець свині; кнур ↔ кнур
 гуркати доїти овець, кіз || цяпати
 гурма отара овець ↔ ботей 1
 гурт 1. стадо великої рогатої худоби || громада, громада корОви, джюрга, колѣда, мішаня 4, отАра 2, стАдо 1, стАдо корОви, стрѣпа, турма 1, чѣрга, чѣредА
 2. отара овець (*перев. на полонині*) ↔ ботей 1
 3. оплата *гурташеві*
 4. оплата пастухам за випас худоби на полонині (*виплачують власники худоби*) ↔ плАта
 гуртАш пастух, який випасає отару, *гурт* овець на полонині || гуртівнік, гуртовік
 гуртівник (гурт'іу^ник) пастух, який випасає отару, *гурт* овець на полонині ↔ гуртАш
 гуртовик пастух, який випасає отару, *гурт* овець на полонині ↔ гуртАш
 гуртувати збирати овець різних господарів в одну отару для випасу на полонині
 *ГУСЕЛНИЦЯ (гуселниц'а) вертіж ↔ вертячка
 гусінниця (гу^с'ін:ица) копитна гниль ↔ дряпАк

ГУСЛЕНКА → ГУСЛЯНКА

ГУСЛІНКА → ГУСЛЯНКА

ГУСЛЯНКА (гусл'анка, гусл'анка, гусл'інка, гусл'енка, гусл'ін'ка, гусл'інка) 1. спеціально заквашене кип'ячене молоко || парена гуслянка, прятане молоко 1, рблене молоко, чинене молоко

2. кисле молоко ↔ кисляк

● ПАРЕНА ГУСЛЯНКА (парена гусл'анка) спеціально заквашене кип'ячене молоко ↔ гуслянка 1

● СИРА ГУСЛІНКА → СИРА ГУСЛЯНКА

● СИРА ГУСЛЯНКА (сира гусл'анка, сира гусл'інка) 1. спеціально заквашене некип'ячене молоко || зер 2

2. кисле молоко ↔ кисляк

● СОЛОТКА ГУСЛЯНКА свіжа гуслянка

ГУСЛЬІНКА → ГУСЛЯНКА

ГУСНИЦІ → ГУСНЯЦІ

ГУСНЯЦІ (гусниц'а, гусниц'і) посудина для гуслянки

ГУСТОВОВНИЦІ (густовоўниц'а) вівця згарною, густою вовною ↔ вівнянка

ГУСЬЛЯНКА → ГУСЛЯНКА

ГУШКАТИ ШТОВХАТИ ГОЛОВОЮ У ВИМ'Я ПІД ЧАС ГОДУВАННЯ (про теля)

Г

ГВАЛЯК (гаўл'ак, гаўл'ик) хворе, кволе теля чи ягня ↔ здохляк 2

ГВАЛЬІК → ГВАЛЯК

ГАЗДА́ 1. власник чи орендар полонини ↔ депутат

● ГАЗДА́ ДО ПОЛОНИН власник чи орендар полонини ↔ депутат

● ГАЗДА́ ПОЛОНИНИ власник чи орендар полонини ↔ депутат

2. власник овець, який дає їх на випас у полонину ↔ мішеник 1

ГАЗДІВЩИНА (газд'іўщина) моло-

копродукти, що належать власникові овець, даних на полонинський випас ↔ ряд

ГАЙДА́ (гайда) *заст.* пастуша сопілка ↔ флоєра

ГАЛАГАН *заст.* металевий дзвінок, який вішають на шию корові ↔ кблбкл

ГАЛАН металевий дзвінок, який вішають на шию корові ↔ кблбкл

ГАМБА *знев.* стара вівця чи корова ↔ баба

ГАНДУГА *знев.* старий кінь або кобила ↔ ганца

ГЕЛЕТА́ (гелета, г'елета, г'ілета, д'елета) 1. дерев'яна бочка для зберігання молокопродуктів, зокрема бринзи ↔ бербенія 1

2. посудина для виготовлення бринзи

3. посудина для виготовлення бұдзу

4. *заст.* одиниця виміру, що дорівнює 25 кг ↔ бербенія 2

ГЕЛЕТКА́ 1. *змениш.* ↔ гелета

2. дійниця ↔ дійниця

ГЕРБА́ → гєрба

ГЕЛЕТА́ → гелета

ГІЙНИЦІ́ → дійниця

ПЛЕТА́ → гелета

ПЛЕТКА́ (г'ілетка) *змениш.* ↔ гелета

ПЛЕТЧИНА́ (г'ілечина) *змениш.* ↔ гелета

ПЛІТКА́ (г'іл'ітка) *змениш.* ↔ гелета

ГЛЕЃ → кляг

ГЛЕГАНІЙ́ → кляганій

ГЛЕГАТИ́ → клягати

ГЛЕГАТИСИ́ → клягатисі

ГЛЕГІВКА́ (гл'єг'іўка) посудина для зберігання клягу ↔ кляговец 1

ГЛЕДЖЕНИЙ́ → гледжіній

ГЛЕДЖІНИЙ́ → кляганій

ГЛЕДЖІТИ́ → клягати

ГЛЕЌ → кляг

ГЛІГА́ТИ 1. → кля́гати

2. виготовляти *будз*

ГЛЫ́К → кляг

ГЛЫ́ГАНИЙ → кля́ганий

ГЛЫ́ГАТИ → кля́гати

ГНУР → кну́р

ГНУРЬ → кну́р

ГО́БЗА → ко́бза

ГО́НДА́ самоць свині; кну́р ↔ кну́р

ГО́НДА́ш *рідк.* пастух свиней ↔ сви́на́р

ГО́РНИК той, хто стежить за полонинським випасом худоби ↔ дозо́рец

ГРАБЛЯ́ → гребло́

ГРА́ЖД → гра́жда

ГРА́ЖДА 1. загін для великої рогатої худоби чи овець на полонині ↔ коша́ра 1

2. *рідк.* загін на полонині для 1–2 тварин

3. стайня для зимового утримання корів, коней ↔ ста́йня

ГРЕБЛО́ металева шітка для чесання вовни на *дря́ні* || грабля́

ГРУ́НЬ → грунь

ГУЛЯ́Р (гу'л'ар) 1. пастух (загальна назва) ↔ пасту́х 1

2. пастух волів і телят

ГУЛЯ́РИТИ (гу'л'арити) випасати корів

ГУЛЯ́Ш (гу'л'аш) 1. пастух корів (на полонині) ↔ ббвга́рь 2

2. *рідк.* старший пастух корів

ГЫ́МЕЛА свиня-самиця; свиноматка ↔ льо́ха

ГЫ́РЕЛІ́ГА → гирлі́га

Д

ДАВА́НСЬ → да́вань 1

ДАВА́НСЬКА (даван'енка) плахта, на якій дають їсти худобі (коням, коровам, вівцям)

ДАВА́НИНА сіно, що залишається на *да́вані*

ДА́ВАНЬ (даван', даван'е) 1. місце годівлі худоби сіном узимку (перев. розчищене від снігу) || да́жба 1, да́нь, те́рло

• ДА́ВАНЬ ТОПТА́ТИ (даван' топтати) утоптувати сніг, щоб можна було вівцям дати їсти

2. сіно, яке дають худобі перед доїнням ↔ басару́нок

3. місце годівлі корів, овець

4. залишки сіна після годування худоби ↔ ме́рва

5. *заст.* час дня, коли взимку давали худобі їсти

ДА́ЖБА 1. місце годівлі худоби ↔ да́вань 1

2. сіно, корм

ДА́НЬ (дан') місце годівлі худоби взимку ↔ да́вань 1

ДА́Т *заст.* 1. оплата, яку власник полонини отримувал молокопродуктами від господарів худоби || барц, де́жма, полониня́к

2. молокопродукти, які одержували власники овець; обіцяна частка бринзи власникам худоби ↔ ря́д

ДА́ТКА розплата молочними продуктами

ДА́Х невелика прибудова, *ста́йня* за будинком || приту́ла

ДА́ШІ́НА частина *да́ху* біля дверей два:

• два вівчарі ове́ц (два в'їчар'і о'веч) отара, яку випасає два вівчарі

ДВА́ГОДА́К дворічний баран || я́рчу́к 2, я́рчу́н

ДВО́ЙКА (д'во́йка) сир із двох надоїв молока (вечірнього і ранішнього)

ДЕ́БРЯ (дебр'а) заросле лісом місце, де пасуть худобу

дѣв'ятьдецівка (дѣв'ят'дец'іўка) вівця, яка дає на міру 900 г молока

дѣгуза відходи в результаті чесання чи обробки вовни || спўза 2, шкам 2, штим 1

дѣдва залишки сіна після годування худоби ↔ мѣрва

дѣджа оплата, яку власник полонини отримував молокопродуктами від господарів худоби ↔ дат

денцівка (денц'іўка) вид пастушої соплілки

день:

- день полонинника (ден' полонин:ика) *заст.* свято з нагоди виходу на полонину ↔ *прѣводи на полонині*

- день тваринника (ден' тварин:ика) *заст.* свято з нагоди виходу на полонину ↔ *прѣводи на полонині*

депутат (депутат, репутат) 1. власник чи орендар полонини; керівник полонинського випасу || бача 3, гáздá 1, газдá до полонін, газдá полонині, завідуючий, завідуючий полонині, завідця, завполонині, ліварѣнт, полонинвѣш 1

депутатовий (депутатові) належний *депутатові*

депутатщина (депутатщина) оплата *депутатові*

дєлѣта → гелѣта

дѣорба (ѣорба) *знев.* стара корова ↔ бáба

дѣомба (ѣ'омба) *знев.* стара вівця чи корова ↔ бáба

дѣурга (ѣ'урга, ѣурга) стадо великої рогатої худоби ↔ гурт 1

дѣар → дѣер

дѣáнок (ѣ'банок) *зменш.* ↔ збан

дѣвинок → дѣвѣник

дѣвинок → дѣвѣник

дѣвѣник (ѣ'воник, ѣви'нок, ѣв'і'нок,

ѣв'і'нок, ѣво'нок) металевий дѣвинок, який вішають на шию корові або вівці (рідко коневі) ↔ кѣлѣкѣл

- клáсти дѣвинкі (к'ласти ѣв'ін'к'и) вішати дѣвинки на шию корові або вівці

дѣер (ѣер, ѣе'р, ѣер', ѣа'р, зер) 1. первинна чи вторинна сироватка з овечого, коров'ячого або мішаного молока; сироватка || бундѣния, відварок, вурда 3, жентѣця, жинтичáк, звáрниця, кваснинá, квасниця 1, ксрлѣба, нѣварка, нѣварок, підбундѣния, прáжнина, прѣварка, прѣварок, сѣрбанка, сѣрватка, стрегáн, цвáйка

2. спеціально заквашене некип'ячене молоко ↔ сирá гўслянка 1

дѣервиний (ѣер'іўний, зер'іўний) який стосується *дѣеру*

- дѣервиний котѣв → котѣл

дѣеріти (ѣер'іти, ѣир'іти) 1. киснути (про молоко) ↔ вурдитисі 1

2. скипатися, зсідатися під час кип'ятіння (про молоко); віділяти *дѣер* ↔ вурдитисі 2

дѣерь → дѣер

дѣіргити → дѣеріти

дѣурга *заст.* → дѣурга

дѣуркáла (ѣур'кала) дзвоник для коня ↔ кінник 4

дѣобѣнька (ѣ'обен'ка) *зменш.* ↔ дѣобня

дѣобліна (ѣ'облина) *зменш.* ↔ дѣобня

дѣоблѣнка (ѣ'обленка) *зменш.* ↔ дѣобня

дѣобля (ѣ'обл'а) сумка пастуха ↔ тѣрба 1

дѣобня (ѣ'обн'а) сумка пастуха ↔ тѣрба 1

дѣомня (ѣ'омн'а) сумка пастуха ↔ тѣрба 1

ДЗЮБЕНЬКА (ʒ'у'бен'ка) зменш. ↔
дзьобня

ДИХАВІЦЬБИ → дихавіця

ДИХАВІЦЯ (диха'виц'а, диха'виц'и)
астма, задуха (у тварин)

ДИХАВІЧНИЙ (диха'вичний) хворий
на *дихавіцю* || діхашливий

● ДИХАВІЧНИЙ КІНЬ → кінь

ДИХАШЛИВИЙ (дихашливий) хворий
на *дихавіцю* (про вівцю) ↔ диха-
вічний

ДІЙКА (д'їйка) 1. дійна корова || дій-
на корова

2. дійна вівця || дійна вівця

3. дійка ↔ дойок

● УРАЖЕНА ДІЙКА (у'ражена д'їй-
ка) пошкоджена дійка вівці чи ко-
рови ↔ змáмчений дойок

4. → дбійка

ДІЙКА́НЯ (д'їйкан'а) вівця з великим
вименем || ікра́ня, ікря́нка, ме-
ринда́ня

ДІЙНА́РКА (д'їнар'ка) *рідк.* 1. при-
міщення для доїння овець || вів-
ча́рник 2, дина́рка, стру́нка 3

2. приміщення для пастухів, які
доять худобу || колі́ба 3

ДІЙНИЙ:

● ДІЙНА́ ВІВЦЯ́ → вівця́

● ДІЙНА́ КО́РОВА́ → коро́ва

ДІЙНИ́К (д'їйник) стадо дійних овець
або корів на полонині || дійня́к,
дбійка

ДІЙНИ́ЦЕ → дійні́ця

ДІЙНИ́ЦІ → дійні́ця

ДІЙНИ́ЦЯ (д'їйниц'а, д'їйниц'е, д'їй-
ниц'и, д'їйниц'і, д'їйн'и'ц'і, г'їй-
ниц'і, д'їйниц'і) посудина для до-
їння худоби (перев. дерев'яна);
дійниця || гелéтка 2

ДІЙНИ́ЦЬБИ → дійні́ця

ДІЙНЯ́К (д'їйн'ак) стадо дійних
овець або корів ↔ дійні́к

ДІЛІ́ТКА (д'їл'ітка) зменш. ↔ гелéта

ДИНА́РКА місце для доїння корів ↔
дійна́рка 1, окі́л 1

ДИ́НИЦІ → дійні́ця

ДО́БРИЙ:

● ДО́БРИЙ НА ІДУ́ (добрий на й'їду)
який багато їсть (про худобу)

ДОВБЕ́НЬКА (доўбен'ка) палиця із
твердої деревини з потовщен-
ням на кінці для розбивання
будзів і втрамбовування бринзи в
бербеніцю ↔ брай

ДОВГА́ЛЬ (доўгал'ь) дзвінок продов-
гуватої форми, який вішають на
шию вівці ↔ кблóкл

ДОВЖЫ́НКА (доўж'инка) висока по-
судина для молока

ДОГОВІ́Р (догов'ір) угода про опла-
ту праці між *депутáтом* і пасту-
хами ↔ згóда

ДОЗÓРЕЦ *рідк.* той, хто стежить за
полонинським випасом худоби ||

гóрник, кірейтів

ДО́ЛНИ́К (до'їлник) той, хто доить
худобу; дояр || гайдáй 3, до́яр, пас-
ту́рь 5, скотáрь 3

ДО́ЙННЯ:

● ДО́ЙННЯ НА МІ́РУ → мі́ра

ДО́ЙТИ:

● ДО́ЙТИ НА МІ́РУ → мі́ра

ДО́ЙКА (до́йка, д'їйка) стадо дійних
овець або корів ↔ дійні́к

ДО́ЙО́К дійка вівці, корови, кози ||
дійка 3

● ЗМÁМЧЕНИЙ ДО́ЙО́К (з'мамчений
дойок) пошкоджена дійка вівці
чи корови || сліпій до́йок, ура́жена
дійка, ура́жений до́йок

● СЛИ́ПІЙ ДО́ЙО́К (сл'їпій до'йок)
пошкоджена дійка вівці чи коро-
ви ↔ змáмчений до́йок

● УРА́ЖЕНИЙ ДО́ЙО́К (у'ражений до-
йок) пошкоджена дійка вівці чи
корови ↔ змáмчений до́йок

ДОМА́РЬ (до'мар'ь) власник овець,

який дає їх на випас у полонину
 ↔ **мішєнік 1**
 домáрька (до'мар'ка) вівця, яка
 влітку пасеться в селі || домáря
 домáря (до'мар'а) вівця, яка влітку
 пасеться в селі ↔ домáрька
 домáшний (до'машний) домашній
 ● домáшна вівце → вівці
 ● домáшні вівці → вівці
 дополу́днáрь (дополу́д'нар') пастух,
 який випасає овець до обіду ||
ста́рший
 до́різати (до'р'ізати) зарізати (худобу,
 яка покалічилася)
 до́янка (до'янка) спеціальний за-
 гін для доїння овець ↔ **о́кл 1**
 до́яр (до'яр) той, хто доїть худобу;
 дояр ↔ до́льник
 до́ярка (до'ярка) *заст.* доярка корів
 || ма́срка, скота́рька 3
 ● підмі́нна до́ярка (п'ід'м'ін:а до-
 йарка) доярка, яка підмінює, за-
 ступає іншу
 драб'є́нка → дроб'є́нка
 дрі́ставка (др'истаўка) діарея; роз-
 лад функції травлення
 дрі́хлавий (др'ихлавий) хворий,
 кволий (про тварин) || дрі́хлий
 дрі́хлий (др'ихлий) хворий, кволий
 (про тварин) ↔ дрі́хлавий
 дрихля́к (др'их'л'як) квола, хвора
 тварина ↔ здохля́к 2
 дрі́б (др'іб) 1. зб. вівці ↔ вівчо́та
 2. зб. дрібна рогата худоба (ві-
 вці і кози) || дроб'є́та 1
 дри́льби → дроб'є́
 дріт (др'іт) навісний розрізняваль-
 ний знак власності на вусі вівці
 ↔ ку́льчик
 дроба́х вівця (часто про кволу тва-
 рину) ↔ вівці
 дроба́хи (дроба'х'и) вівці ↔ вівчо-
 но́та
 дробашо́к *зменш.* ↔ дроба́х

дроб'є́ли ↔ дроб'є́
 дроб'є́ля ↔ дроб'є́
 дроб'є́лятко *зменш.-пестл.* ↔ дроб'є́
 дроб'є́ (дроб'їє, дроб'їи, дроб'їи,
 дроб'їа, др'їб'їи) 1. маля вівці не-
 залежно від роду; ягня ↔ я́гня 1
 2. вівця ↔ вівці
 3. маля кози незалежно від ро-
 ду; козеня ↔ козеня́
 дроб'є́нка (дроб'їєнка, драб'їєнка)
рідк. полиця у *ста́ї* для висушу-
 вання сиру ↔ подуша́ра
 дроб'є́та (дроб'їєта, дроб'їита) зб.
 1. дрібна рогата худоба ↔ дрі́б 2
 2. ягнята і козенята
 3. вівці ↔ вівчо́та
 дроб'ї́ита → дроб'є́та
 дроб'є́лятко (др'об'л'ятко) *зменш.* ↔
 дроб'є́
 дроб'ї́и → дроб'є́
 дро́тик *зменш.* ↔ дрі́т
 дру́гий:
 ● дру́га ву́рда → ву́рда
 ● дру́ге мі́шня → мі́шня 3
 ● дру́ге розлу́чннн → розлу́чннн
 дря́па (др'апа) вид металевої щіт-
 ки, на якій чешуть овечу вовну
гребло́м
 дряпа́к (др'а'пак) копитна гніль ||
 гусі́нниця, дряшпа́к, мосця́нниця,
 мускúнка, на па́пірки, набій, па-
 пірка́ниця, па́пірки, па́пірник 2,
 скала́, хрпа́к 1, хрпа́к 1, шпат,
 штрапа́к
 дряшпа́к (др'аш'пак) копитна гніль
 → дряпа́к
 дуби́ти мати ду́блянку (про корову)
 дубле́ниця корова, яка хворіла на
 ду́блянку
 дубля́нка (дуб'л'анка) сечокрив'я ||
 кров'я́нка
 дур верті́ж ↔ верті́чка
 дурка верті́ж ↔ верті́чка
 дурне́ц верті́ж ↔ верті́чка
 дурне́к → дурня́к

ДУРН'ЯК (дур'н'ак, дур'н'ек) вертіж
↔ вертічка
ДУРН'ЯЧКА (дур'н'ачка) вертіж ↔ вер-
тічка

Є

ЄГНІ́Є → я́гнія
ЄГНІ́ЧИЙ → я́гні́чий
ЄГНІ́ЧКА → я́гні́чка
ЄГНІ́ЦЯ → я́гні́ця
ЄГНІ́ЧНИК *заст.* → я́гні́чник
ЄГНІ́ → я́гнія
ЄГНІ́ТА *мн.* → я́гнія
ЄГНІ́ТКО (йегн'ітко) *зменш.-пестл.*
↔ я́гнія
ЄГН'Я́ → я́гнія
ЄЛЕВНИ́КАРЬ (йелеўни'кар', йел'іўни-
кар') 1. пастух ялових овець ↔
ялочер' 1
2. пастух ялової худоби || б́ов-
га́рь 4, б́овга́рь вид ёлової худоби,
б́овга́рь від ялового, ялівн'ік 3
ЄЛІВКА́ → ялі́вка
ЄЛІВН'І́К → ялі́вн'ік
ЄЛІВНИ́КАРЬ → слевні́карь
ЄЛОВИ́Й → я́ловий
ЄЛОВЕ́ → я́лове
ЄЛОВІ́ТИ → я́ловіти
ЄЛОЧЕ́Р → я́лочер'ь
ЄЛОЧЕ́РЬ → я́лочер'ь
● ЄЛОЧЕ́РЬ від ЯРО́К → я́лочер'ь від
я́рок
ЄРКА́ → я́рка
ЄРО́ЧЬКА → я́рочька
ЄРЧЕ́ → я́рча
ЄРЧІ́ → я́рча
ЄРЧУ́К → я́рчу́к
ЄРЧУ́Н → я́рчу́н
ЄРЧУ́ОК (йерчу'чок) *зменш.-пестл.*
↔ я́рчу́к
ЄРЧ'ЬИ́ → я́рча
ЄРЧ'Ю́К → я́рчу́к
ЄРЧ'ЬИ́ТА → я́рчу́ята

ЄР'КА́ → я́рка
ЄСЛА́ → я́сла

Ж

ЖА́БКА (жаб'ка) *рідк.* вертіж ↔ вер-
тічка
ЖБАТАЛІ́В (жбatal'іў) копістка, ко-
лотилка, якою розмішують, роз-
бивають *глі́джіне* молоко ↔
бателёв
ЖГАМ́ → шкам
ЖГР'Е́БЛО гребінь для чесання ко-
ней, корів
ЖЕНТЕ́ЦІ → женті́ця
ЖЕНТ'І́ЦА → женті́ця
ЖЕНТ'І́ЦІ → женті́ця
ЖЕНТ'І́ЦЯ (жен'тиц'а, жен'ти'ц'а, жен-
т'ица, жен'тиц'і, жен'тец'і, жин-
тица, жин'тиц'а, жин'ти'ц'а, ж'ин-
ти'ц'а, жин'ти'ц'е, жи'н'ти'ц'а,
жин'тиц'и, жин'тец'і, жин'тиц'і,
ж'ін'ти'ца) первинна чи вторинна
сироватка з овечого, коров'ячого
чи мішаного молока ↔ дзер 1
ЖЕРЕБЕ́Ц (жере'бец) самець кобили;
жеребець ↔ вір'ь
ЖЕРЕБИ́ЦЯ (жеребиц'а) самиця же-
ребця; кобила ↔ кобу́ла
ЖЕРЕ́БНА́ яка виношує плід (про ко-
билу)
ЖИВ'І́Й:
● ЖИВА́ ВА́ТРА → ва́тра
● ЖИВ'І́Й ВОГО́НЬ → вогонь
● ЖИВ'І́Й ВОЛО́С → воло́с
ЖИВ'І́НА́ велика рогата худоба ↔
маржі́на 1
ЖИНТ'І́ЦА → женті́ця
ЖИНТ'І́ЦІ → женті́ця
ЖИНТ'Е́ЦІ → женті́ця
ЖИНТ'І́ЦЬИ́ → женті́ця
ЖИНТ'І́ЦЯ → женті́ця
ЖИНТИ́ЧА́К первинна сироватка ↔
дзер 1

жинтіч'яник (жин'тич'яник) посуд для *жинтіці*

жинтівка (жинт'іўка) невелика дерев'яна посудина, у якій *жинтують* сир

жинтувати подрібнювати, розтирати сир

жинтиця → жентіця

жобль → жоблоб

жобльок (жол'ібок) *змени.* ↔ жоблоб
жоблоб (жолоб^а, жол'іб^а) 1. дерев'яне корито для годування та напування худоби || валів, жолбб'я, жолбб'яця 1, коріто, цёбер, чубря, ясла

2. видовбаний стовбур смереки, у якому худобі дають сіль на полонині || валови, жолбб'яця 2

жолоб'ец *змени.* ↔ жоблоб

жолбб'яця (жол'об'яця) дерев'яна посудина для годування та напування худоби ↔ жоблоб 1

жолбб'яця → жолбб'яця

жолбб'яця (жол'об'яця, жол'об'яця) 1. дерев'яна посудина для годування та напування худоби ↔ жоблоб 1

2. видовбаний стовбур смереки, у якому худобі дають сіль на полонині ↔ жоблоб 2

жолббок *змени.* ↔ жоблоб

жолудок (жол'удок, жу'удок) 1. шлунок тварини ↔ ріндзя 1

2. *рідк.* шлунок маленького теляти або ягняти, із якого виготовляють *кляг* ↔ кляг 2

3. захворювання, викликане тим, що ягнята поїдають вовну, унаслідок чого забивається шлунок

жу'удок → жолудок

3

з д'ругим т'ел'ем → т'еля

з п'ершим т'ел'ем → т'еля

з п'ершим я'гнем → я'гня

з рога'ми → ро'ги

зав'атра 1. житло пастухів на полонині ↔ коліба 1

2. місце пастуха-сторожа

зав'іду'ючий (за'в'іду'юч'я, за'в'іду'юч'я) *ім., заст.* керівник полонинського випасу ↔ депутат

• зав'іду'ючий полонини (за'в'іду'юч'я полонини) *заст.* керівник полонинського випасу ↔ депутат

зав'іду'ючий → зав'іду'ючий

зав'ідця (за'в'ід'ця) *заст.* керівник полонинського випасу ↔ депутат

зав'полонини (за'в'полонини) *заст.* керівник полонинського випасу ↔ депутат

зав'ур'дитиси → зав'ур'дитиси

зав'ур'дитиси (за'вур'дитис'я, за'вур'дитис'я) перетворитися на сир

*загар (загар, заг'ір) запалення вимені вівці або корови ↔ ўкра 3

загон'ити загаяти (до *струнки*)

загон'ільник (загон'іль'ник) помічник старшого вівчаря, який допомагає пасти овець і наганяє їх для доїння ↔ гон'ільник

загон'инник (загон'ин'ник) помічник старшого вівчаря, який допомагає пасти овець і наганяє їх для доїння ↔ гон'ільник

загон'ка *рідк.* місце відпочинку худоби біля водойми ↔ т'ерла

*загора запалення вимені вівці або корови; мастит ↔ ўкра 3

загор'ен'як (загор'ен'як) вівця або корова із хворим вименем, яка не дає молока || зв'яжена, мінка 2, надважен'як, уражена

загор'ен'янка (загор'ен'янка) запалення вимені вівці або корови; мастит ↔ ўкра 3

загор'ода 1. загороджене місце, загін для великої рогатої худоби чи

овець на полонині ↔ кошара 1

2. спеціальна загін для доїння

овець на полонині ↔ окіл 1

3. *рідк.* загін на полонині для відпочинку худоби

4. *рідк.* загін для худоби в селі
↔ окіл 4

*ЗАГОРЮВАННЯ запалення вимені вівці або корови; мастит ↔ **укра 3**

ЗАГУС кисле молоко, яке додають у молоко для загущення || загуста

ЗАГУСТА кисле молоко, яке додають у молоко для загущення ↔ загус
ЗАГУСЛИТИ заквасити кип'ячене молоко

ЗАДНИЙ задній

● ЗАДНИЙ ВІВЧЕРЬ → вівчарь

ЗАДНЯК (задн'ак) вівця, місце якої позаду отари

ЗАДРИСТАНКА вівця, яка має *дріставку*

ЗАДУБИТИ захворіти на *дублянку* (про корову)

ЗАЙМІТИ (заїмити) гнати (худобу)

ЗАКЛАДАТИ:

● ЗАКЛАДАТИ КОШЕРУ → кошара

● ЗАКЛАДАТИ ВОРОТА → ворота

ЗАКОМАРНИК *рідк.* полиця у *стайі* для висушування і зберігання сиру ↔ подушара

ЗАЛОЄНИЙ (залоїєні) переогодований (про худобу)

ЗАЛОЇТИ (залоїїти) переогодувати (худобу)

ЗАМИРКОВАТИЙ (замирковатий) худий, змарнілий (про мале теля, козеня, порося чи курча, яке відстає у фізичному розвитку)

ЗАМОТИЛИЧЕНИЙ (замотиличений) хворий на *мотилицю* (про вівцю)

ЗАМОТИЛИЧИТИСІ (замотиличитис'ї, замотиличитис'и) захворіти на *мотилицю* (про овець) || змотиличитисі

ЗАМОТИЛИЧИТИСЬЯ → замотиличитисі

ЗАПАЛІНЯ (запал'ін'я) запалення

● ЗАПАЛІНЯ ВІМНЯ (запал'ін'я в'імн'я) запалення вимені вівці або корови; мастит ↔ **укра 3**

● ЗАПАЛІНЯ ЛЕГКИХ (запал'ін'я легких) запалення легень; пневмонія

● ЗАПАЛІНЯ МЕРИНДИ (запал'ін'я меринд'ї) запалення вимені вівці або корови; мастит ↔ **укра 3**

ЗАПЛАТА оплата пастухам за роботу на полонині (грошима або молокопродуктами) ↔ плата

ЗАПОВШТАНИЙ (запоўштаний) *заст.* скуйовджений (про вовну)

ЗАПУСКАТИ:

● ЖИВУ ВАТРУ ЗАПУСКАТИ → ватра

ЗАПУСТ ліс і пасовище на горі
ЗАРІНОК (за'рін'ок) пасовище біля річки

ЗАРПЛАТА оплата пастухам за роботу на полонині ↔ плата

ЗАСТАЙКА (застайка) 1. житло пастухів на полонині; пастуший курінь ↔ коліба 1

2. навіс для худоби для захисту від дощу на полонині || сáлаш 1, шóпа 2

ЗАСТАЙОК житло пастухів на полонині ↔ коліба 1

ЗАСТАЙЧИНА (застайч'ина) *зменш.* ↔ застайка

ЗАТЕНОК → затинок

ЗАТИНКА → затинок

ЗАТИНОК (зат'инок, зат'енок, зат'інок, затинка) розрізнювальний знак на вусі вівці (вирізаний збоку прямиий кут) ↔ плечé; розрізнювальний знак на вусі вівці (вирізаний збоку трикутник) ↔ пічка́те; розрізнювальний знак на вусі вівці (поздовжній розріз посередині вуха)

ЗАТІНОК → **ЗАТІНОК**
ЗАТРУМБІТАТИ заграти на *трембіті*
ЗБАН посудина для зберігання молока ↔ **ГЛЕК**
ЗБАНОК *змени.* ↔ **ЗБАН**
ЗБАТЕЛІВ (збате́леу) копістка, колотилка, якою розмішують, розбивають *гледжіне* молоко ↔ **БАТЕЛІВ**
ЗВАЖЕНА ім. вівця або корова із хворим вименем ↔ **ЗАГОРЕНЯК**
ЗВАЖЕНИЙ (з'важений) який має хворе вим'я (про корову або вівцю) || **УРАЖЕНИЙ**, **ЩЕРБАТИЙ**
ЗВАРНИЦЯ (з'варниц'а) сироватка (перев. вторинна) ↔ **ДЗЕР 1**
ЗВІНКАТИ (зв'інкати) видавати високий, деренчливий звук (про дзвоник на шії корів або овець)
ЗВІНОК → **ДЗВІНИК**
ЗВОНОК → **ДЗВІНИК**
ЗВОНОЧОК *змени.* ↔ **ДЗВІНИК**
ЗВУРДИТИ перетворити молоко на сир
ЗВУРДИТИСИ (з'вурдитис'і, з'вурдитис'и) перетворитися на сир (про молоко); зсістися
ЗВУРДИТИСЬИ → **ЗВУРДИТИСИ**
ЗГІН (зг'ін) отара овець ↔ **БОТІЙ 1**
ЗГОДА домовленість про оплату праці між *депутатом* і пастухом || **ДОГОВІР**, **ТОКМА**
 ● згода за літо (згода за л'іто) оплата пастухам за випас худоби на полонині (грошима або молокопродуктами) ↔ **ПЛАТА**
ЗГОДИТИСИ (згоди'тиси) домовитися про оплату праці (про *депутата* і пастуха)
ЗГУСТ залишок *зуслянки* на закваску здохля (здохл'и) *знев.* квола, хвора тварина ↔ **ЗДОХЛЯК 2**
ЗДОХЛЯК → **ЗДОХЛЯК**
ЗДОХЛЯК (здохл'ак, здохл'ик) 1. здохла худобина; здохлятина || **МЕРША 2**
 2. *знев.* квола, слаборозвинена

тварина || **БИДЛЯ**, **ГАВЛЯК**, **ДРИХЛЯК**, **ЗДОХЛЯ**, **МЕРШАК**
ЗДУРІНЯ (здур'ін'а) вертіж ↔ **ВЕРТЯЧКА**
ЗЕМЛЕНИЙ земляний; земний
 ● **ЗЕМЛЕНИЙ БОГ** → **БОГ**
ЗЕМНИЙ:
 ● **ЗЕМНИЙ БОГ** → **БОГ**
ЗЕМСКИЙ:
 ● **ЗЕМСКИЙ БОГ** → **БОГ**
ЗЕР → **ДЗЕР**
ЗЕРІВНИЙ → **ДЗЕРІВНИЙ**
 ● **ЗЕРІВНИЙ КОТІВ** → **КОТІЛ**
ЗИМАК свиня, годована протягом зими
ЗИМАРКА (зи'марка, зи'мар'ка) приміщення для утримування худоби (перев. овець) узимку (на полонині) || **ЗИМІВКА**, **ЗИМІВНИК**
ЗИМАРЬКА → **ЗИМАРКА**
ЗИМИВНИК → **ЗИМІВНИК**
ЗИМІВКА (зи'м'іўка) приміщення для утримування овець узимку ↔ **ЗИМАРКА**
ЗИМІВЛЯ (зи'м'іўл'а) утримання та годування худоби взимку || **ЗИМОВАННЯ**
ЗИМІВНИК (зим'іўник, зимиўник) приміщення для утримування худоби (перев. овець) узимку ↔ **ЗИМАРКА**
ЗИМІВЩИНА (зи'м'іўщина) оплата за зимування овець
ЗИМОВАНІЙ (зи'мований) який Perezимував (про ягня чи теля)
ЗИМОВАНЯ (зи'мован'а) утримання та годування худоби взимку || **ЗИМІВЛЯ**
ЗИМУВАТИ доглядати, годувати овець узимку
ЗИМУКА *рідк.* приміщення для перебування пастухів узимку
ЗМАМЧЕНИЙ (змамч'ений) пошкоджений (про дійку вівці або корови)

● **ЗМА́ЧЕНИЙ ДОЙО́К** → **дойо́к**

ЗМІ́ТОК (зм'і́ток) недоношений плід вівці

ЗМОТИ́ЛИЧИТИСІ́ (змоти́личитис'і, змоти́личитис'и) захворіти на **моти́лицю** ↔ **замоти́личитисі́**

ЗМОТИ́ЛИЧИТИСЬІ́ → **змоти́личитисі́**
ЗНАК мітка-знак власності на вусі вівці || **знаме́ня, зна́мне**

● **КЛА́СТИ ЗНАКІ́** (к'ласти зна'к'и°) ставити **знакі́** на вухах овець ↔ **значу́ти**

ЗНАМЕ́НЯ (*перев. мн.* знам'ен'ата) мітка-знак власності на вусі вівці ↔ **знак**

ЗНА́МНЕ (знамн'е) мітка-знак власності на вусі вівці ↔ **знак**

ЗНА́ЧЕНИЙ (значені́й, зна'ч'ени́й) той, хто має **знак** (про вівцю)

ЗНА́ЧНИЙ → **значений**

ЗНА́ЧТИ → **значу́ти**

ЗНАЧИ́ТИ (зна'ч'ити, зна'ч'ети) ставити знаки власності на вухах овець; позначати || **кла́сти знакі́, шти́мплюва́ти**

ЗНА́ЧО́К (зна'ч'ок) *евф.* вогонь

ЗОЛОТНИ́К 1. шлунок ↔ **ру́ндзя** 1

2. хвороба черевної порожнини

● **ВПУСТИ́ВСІ́ ЗОЛОТНИ́К** (ўпусти'ўс'і золот'ник) шлунок корови змістився від надмірної кількості їжі

● **ЗРУ́ШИТИ ЗОЛОТНИ́К** підняти, вправити шлунок корови

ЗРУ́БИ́ *перев. мн.* пасовище на місці зрубано́го лісу

ЗРУ́ШИТИ:

● **ЗРУ́ШИТИ ЗОЛОТНИ́К** → **золотни́к**

ЗУБЕ́Ц залізний або дерев'яний гак, на який вішають котел над вогнищем на полонині ↔ **ку́жба**

ЗУРО́ЧИТИ заворожити (корову) || **навру́чити**

ЗЧЕРЕДУВА́ТИ:

● **ЗЧЕРЕДУВА́ТИ КОРОВУ** → **корова́**

И

І́КРА (ікра, і'кра) 1. вим'я ↔ **ві́мня**

2. вим'я тільної корови, яка не доїться

3. запалення вимені вівці або корови; мастит || **ві́мня́ниця, *зага́р, *заго́ра, заго́реня́нка, *заго́рюва́ня, запа́лі́ня ві́мня, запа́лі́ня ме́рунді, ко́рї́тнице́, мї́нка** 1, сказ, скаже́нця, у́рін, у́рві́ще, хиба́чка

І́КРА́НЯ (ік'ран'а) вівця з великим вименем ↔ **ді́йка́ня**

І́КРА́ТА (ік'раті́й) яка має велике вим'я (про вівцю) || **ме́ренда́тий**

І́КРЯ́НКА (ікр'анка) вівця з великим вименем ↔ **ді́йка́ня**

ІЦІ́ВКА (іц'і́ўка) вівця, яка дає на **мі́ру** 700 г молока

І

І́КРА → **і́кра**

ІЗЛА́З пасовище на луках ↔ **лаз**

ІМА́Ш (і'маш, йі'маш) місце випасання худоби; пасовище ↔ **пасо́висько**
І́ТИ:

● **І́ТИ ВТА́ЛАН** (і'ти ў'талан) випасати овець упродовж цілого дня || **таланува́ти**

● **І́ТИ ВПЕРЕ́ПУСТ** (і'ти ў'перепуст) випасати овець половину дня

І

І́ГНІТА́РЬ → **ягнича́рь**

І́ЛВНИ́К → **ялі́вни́к**

І́ЛОВЕ́ГА → **ялове́га**

І́ЛОЧЕ́РЬ → **ялоча́рь**

І́МА́Ш → **іма́ш**

К

КАВУ́ЛЯ (ка'вул'а) стара вівця чи корова ↔ **ба́ба**

КА́ЙМАН (каїман, 'кал'ман, 'каїмин) помічник у колибі пастухів, який підтримує вогонь, варить їсти,

заготовляє дрова, носить воду, має посуд та стежить за порядком на полонинах ↔ **спуз'арь 1**

каймин → **кайма́н**

кал'атало *рідк.* металевий дзвінок, який вішають на шию корові або вівці ↔ **кбл'ок'іл**

каліки (кал'ик'і) той, хто варить їсти на полонинах ↔ **спуз'арь 1**

калокало глухий саморобний дзвоник на шиї в худоби ↔ **кбл'ок'іл**

кальман → **кайма́н**

кам'арник → **ком'арнік**

каменец кам'яниста полонина

камінь (кам'ін') *рідк.* пасовище в лузі ↔ **луг**

капр'уля (кап'рул'а) доросла саміця цапа; коза ↔ **коза́**

капу́ша (ка'пуша, ка'пуш'і) овеча воша (перев. велика) || **вош**, **кліщ**

капушанка овеча вовна з **капу́ша-ми** || **кліщана** вовна, **кліщанка**

капу́ш → **капу́ша**

карбажі → **карбежі**

карба́жник дерев'яна палиця для позначення кількості здосних на **мірі** овець

карбежі (карбеж'і, карбаж'і) *перев. мн., заст.* зарубки на дерев'яній палиці для позначення кількості овець, даних на літній випас чи здосних на **мірі**; вузли на **мо́тузі** для позначення кількості бринзи, яку потрібно віддати власникам овець ↔ **карбу́**

карбу́ *заст.* зарубки на дерев'яній палиці для позначення кількості чого-небудь (овець, зданих на літній випас; виданих молокопродуктів; надосного на **міру** молока; робочих днів; зрубаного дерева тощо) || **карбежі**, **карбу́ванка**, **раваш 2**

карбу́ванка (*мн.* карбен'к'и) *заст.*

зарубка на дерев'яній палиці для позначення кількості чого-небудь (овець, зданих на літній випас; виданих молокопродуктів; надосного на **міру** молока; робочих днів; зрубаного дерева тощо) ↔ **карбу́**

карбу́ваня (кар'буван'а) нанесення **карбежі**

карбува́ти ставити **карбу́**, зарубки на **раваші** чи на **карба́жнику** ↔ **равашува́ти**

кару́ба відгороджене місце у **ста́йні** для телят ↔ **ца́рок 1**

кастра́тор той, хто каструє худобу ↔ **ва́лах 1**

каструва́ти видаляти статеві залози у тварин; каструвати ↔ **ва́лашити**

катру́ц невелике відгороджене приміщення у **ста́йні**

кацама́й *заст.* перегородка для телят у **ста́йні** або в **коша́рі** || **ца́рок 7**, **штрайба́н**

каш свіжий овечий сир ↔ **будз 3** **квасній** кислий (про молоко)

● **квасне́** молоко́ → **молоко́**

квасни́на первинна чи вторинна сироватка з овечого або коров'ячого молока ↔ **дзер 1**

квасни́ця → **квасни́ця**

квасни́ця (квас'ниц'а, квас'ница) 1. сироватка ↔ **дзер 1**

2. закваска для молока || **квасни́к 2**

3. кисла сметана для заквашування **гу́слянки**

квасни́ти (квас'н'іти) киснути (про молоко) ↔ **вурдитисі 1**

квасни́к (квас'н'ик) 1. кисле молоко ↔ **кисля́к**

2. закваска для молока ↔ **квасни́ця 2**

келяху́ня (кел'у'хан'а) вівця з великим животом

КЕРЛІБА сироватка ↔ дзер 1
 КЕРЛІГА → гирліга
 КІПРИЙ ('кипрій) пористий, м'який
 (про хліб, сир тощо)

● КІПРИЙ СИР → сир

КІПРІТИ (кип'р'іти) ставати пористим, м'яким (про хліб, сир тощо)
 КИПР'ЯК (кип'р'ак) сир високої якості з великими порами || КІПРИЙ сир

КИСЛЯК (кисл'ак, кисл'ик, к'ісл'ик, к'іс'л'ик, к'ісл'ек) кисле молоко || ГУСЛЯНКА 2, квасне молоко, кваснік 1, кісленка, прятане молоко 2, самокіша, сира гусянка 2

КИСЛЬЯК → кисляк

КИСЬЛЯК → кисляк

КІВНА (к'іўна, к'ілна, т'іўна, т'ілна) яка виношує плід (про корову) || ТІВНЯТА

КІЗЛЄ → кізля

КІЗЛЄТКО → кізлятко

КІЗЛІЧКА (к'ізличка, к'ізлич'ка, к'ізлич'ка) коза від ½ до 1 року || ВАТУЙЧЄ 1, ватуля 2, козічка 2, козочка 2, нотка 1

КІЗЛІЧКА → кізличка

КІЗЛЬІ → кізля

КІЗЛЯ (к'іزل'а, к'іزل'е, к'іزل'и) 1. маля кози незалежно від роду; козеня ↔ козеня

2. коза (цапок) від ½ до 1 року || КБЗЯ

КІЗЛЯТКО (к'іزل'атко, к'іزل'етко) зменш.-пестл. ↔ кізля

КІЛНА → ківна

● КІЛНА КОРОВА → корова

КІННИК (к'інник) 1. стайня для коней (у селі або на полонині) || КОНОШНЯ 1, стадарка, стадніця, шталів, шталові

2. загін для коней (на полонині)

|| КОНОШНЯ 2, стадіарка

3. пастух коней ↔ коняр

4. дзвоник для коня || дзуркала, цоркотіла

5. пасовище для коней

КІНЬ (к'ін') самець кобили; жеребець ↔ вірь

● ВАЛАШАНИЙ КІНЬ ('валашаний к'ін') кастрований кінь || ТОВКАНИЙ КІНЬ

● ДИХАВІЧНИЙ КІНЬ (дихавичний к'ін') кінь, хворий на *дихавіцю*

● ТОВКАНИЙ КІНЬ ('тоўканий к'ін') ↔ ВАЛАШАНИЙ КІНЬ

КІРЕЙТІВ (к'ірейт'іў) той, хто стежить за полонинським випасом худоби ↔ дозбрєц

КИСЛЄК → кисляк

КИСЛЕНКА (к'ісл'енка) *заст.* кисле молоко ↔ кисляк

КИСЛЬЯК → кисляк

КІТЛИК (к'ітлик) *зменш.* ↔ котел

КІТНА (к'ітна) яка виношує плід (про вівцю)

КЛАПВІЙ (клапавій) який має великі вуха (про вівцю, барана)

КЛАПАВКА (клапаўка) вівця з великими вухами

КЛАСТИ:

● КЛАСТИ ВАТРУ → ватра

● КЛАСТИ ДЗВІНКИ → дзвоник

● КЛАСТИ ЗНАКІ → знак

КЛЄГАТИСИ (к'легатис'і, г'л'егатис'і") зсідатися за допомогою *клягу* (про молоко)

КЛЕМПУШ (клем'пуш'і) *перев. мн.* дерев'яні колодки, які прив'язують на шию вівці чи корові, щоб обмежити її рух

КЛЄПАЛО металевий чи дерев'яний дзвінок, який вішають на шию худобі; калатало ↔ колбкіл

КЛЄГ → кляг

КЛЄГАНІЙ → кляганий

КЛЄГАТИ → клягати

КЛЄГОВЄЦ → кляговєц

КЛЕК → кляг

КЛІЦА *знев.* стара корова чи коза ↔ баба

КЛІЦ (кл'ішч) овеча воша ↔ *капуша*
кліщаний який має *кліщі*

● КЛІЩАНА ВОВНА → *вовна*

КЛІЩА́НКА (кл'ішч'анка) овеча вовна із *кліщами* ↔ *капушанка*

КЛОПОТА́ЙЛО (клопо'таїло) *рідк.* металевий дзвінок, який вішають на шию корові або вівці ↔ *кбл'ккл*

КЛЫ́Г → кляг

КЛЫ́ГАНИЙ → кляганий

КЛЫ́ГАТИ → клягати

КЛЫ́МПА (кл'импа, кл'ипа) *знев.* стара корова ↔ баба

КЛЫ́ПА → кльімпа

КЛЮКОРО́ГА вівця із *клюкастими* рогами

КЛЯГ (кл'аг, кл'аг, кл'ег, кл'иг, кл'ек, гл'ег, гл'ек, гл'иг) 1. речовина, якою заквашують молоко (із висушеного шлунка та сиру, який у ньому утворився, *плеканчѐти*) || *вівчаник, телячка*

2. висушений (рідко засолений) шлунок *плеканчѐти*, яким заквашують молоко або із якого виготовляють *кляг* || *жолу́док 2, ріндзя 2*

3. *рідк.* заквашене *клягом* овече молоко

КЛЯ́ГАНИЙ (кл'аганіі, кл'еганіі, кл'иганіі, гл'еганіі, гл'иганіі, гл'еж'ініі, гл'еж'еніі) заквашений *клягом*

КЛЯ́ГАТИ (кл'агати, кл'егати, кл'игати, гл'егати, гл'ігати, гл'игати, гл'еж'іти, гл'еж'іти) заквашувати молоко (*клягом*) || *гледжіти*

КЛЯГВНИ́ЦЯ (кл'аг'іў'ниц'а) посудина для зберігання *клягу* ↔ *кляговѐц 1*

КЛЯГОВѐ́Ц (кл'аго'вѐц, кл'аго'вѐц, кл'его'вѐц) 1. посудина для ви-

готовлення та зберігання *клягу* || *гльгівка, клягівни́ця*

2. посудина для виготовлення кислого молока, яке підквашують прокислою бринзою

КНИ́ЖКА:

● МІ́РЯЛНА КНИ́ЖКА книжка, у яку записували кількість надоєного на *мірі* молока для кожного господаря || *міря́лка 2*

КНО́РОЗ самець свині; *кнур* ↔ *кнур*
кнур (*кнур, кнур', гнур, гнур'*) самець свині; *кнур* || *гач, гукачь, гонда, кнóроз*

КНУ́РЬ → *кнур*

КОБѐ́ЛА → *кобу́ла*

КОБИ́ЛА (ко'би'ѐла, ко'бела) самиця жеребця; *кобила* || *жереби́ця, ста́дниця*

КОБИ́ЛЧИНА молода *кобила*

КО́БЗА (ко'бза, го'бза) *знев.* стара вівця чи корова ↔ баба

КОВТО́К (коу'ток) навісний розрізнявальний знак власності на вусі вівці ↔ *ку́льчик*

КОГУТО́К навісний розрізнявальний знак власності на вусі вівці ↔ *ку́льчик*

КОЗА́ доросла самиця цапа; *коза* || *капру́ля*

КОЗА́РИК *зменш.-пестл.* ↔ *коза́рь*

КОЗА́РИТИ *рідк.* випасати кіз

КОЗАРЧУ́К *рідк.* пастух кіз ↔ *коза́рь*
коза́рь (ко'зар') *рідк.* пастух кіз || *козарчу́к*

КОЗѐ́Л самець *кози*; *цап* ↔ *цап*

КОЗЕНЯ́ (козе'н'а, кози'н'а) *маля* *кози* незалежно від роду; *козеня* || *вату́йчѐ 2, вату́льчїтко 2, вату́лька 2, дроб'ѐ 3, кізля 1, ко́зя 1*

КО́ЗЕТКО (коз'етко) *зменш.-пестл.* ↔ *ко́зя*

КОЗИ́НЯ → *козеня́*

КОЗИ́ЧКА (ко'зи'чка, ко'зич'ка) 1. *зменш.-пестл.* ↔ *коза́*

2. коза від ½ до 1 року ↔ кіз-
лічка
 КОЗИЧКА → КОЗИЧКА
 КОЗИ → КЌЗИ
 КОЗОЧКА (козоч'ка) 1. змениш.-пестл.
 ↔ КОЗА
 2. коза від ½ до 1 року ↔ кіз-
лічка
 КОЗЬІ → КЌЗИ
 КОЗЬІЧИЙ → КОЗЬІЧИЙ
 КОЗЯ (коз'а, коз'а^е, коз'і, коз'и) 1.
 маля кози незалежно від роду;
 козеня ↔ КОЗЕНЯ
 2. коза (цапок) від ½ до 1 року ||
 кізля 2
 КОЗЯЧИЙ (коз'ич'ий) козячий
 КОЗЯЧКА (коз'ачка) рідк. 1. бринза
 із сиру, виготовленого з козячого
 молока
 2. *кляг* із шлунка козеняти
 КОЛІНИЦІ → КОЛІНИЦЯ
 КОЛІЧІ (ко'лач'і) вівця із закруче-
 ними рогами || КОЛОЧКОРЌГА, РІЖ-
 КЌЛЬКА, РОГЌЛЯ 2
 КОЛАЧКОРЌГА → КОЛОЧКОРЌГА
 КОЛІБА → КОЛІБА
 КОЛІШНИ → КОЛІШНЯ
 КОЛІШНЯ (ко'лешн'а, ко'лешн'и,
 ко'лешн'і) 1. хлів для худоби (пе-
 рев. у селі) ↔ СТІЙНЯ
 2. рідк. тимчасова споруда, на-
 криття для овець на зиму
 3. *заст.* навіс для худоби (пе-
 рев. у полонині) ↔ ШЌРА
 КОЛІШНЬІ → КОЛІШНЯ
 КОЛІБА (ко'либа, ко'ли^еба, ко'леба) 1.
 житло пастухів на полонині; пас-
 туший курінь || ЗАВАТРА 1, ЗАСТАЙ-
 КА 1, ЗАСТАЙОК, ПАСТЌРЬКА, СТІЙЛО 3,
 СТЌЩЕ 3
 ● ВІВЧАРЬСКА КОЛІБА (в'іу'чарс'ка
 ко'либа, ву'чарс'ка ко'либа) *колі-
ба* для вівчарів на полонині ↔
 ВІВЧАРЬКА 1
 ● ВОЛАРЬСКА КОЛІБА (во'ларс'ка

ко'либа) *коліба* для пастухів во-
 лів на полонині ↔ ВОЛАРЬКА 2
 ● ВУЧАРЬСКА КОЛІБА → ВІВЧАРЬСКА
 КОЛІБА
 ● КЌНЮХОВА КОЛІБА (кон'ухова ко-
 либа) *коліба* для пастухів коней
 на полонині || КЌНЮХАРЬСКА КОЛІБА
 ● КЌНЮХАРЬСКА КОЛІБА (кон'у'хар-
 с'ка ко'либа) *коліба* для пастухів
 коней на полонині ↔ КЌНЮХОВА
 КОЛІБА
 ● ЛІТНА КОЛІБА (л'ітна ко'либа)
коліба для пастухів під час літ-
 нього полонинського випасу ху-
 доби ↔ ЛІТЌКА
 2. рідк. навіс, під яким ночують
 пастухи на полонині
 3. рідк. приміщення, *коліба* для
 доярок на полонині ↔ ДІЙНАРЬКА 2
 4. будівля на полонині
 5. приміщення у *стаї* для ночівлі
 пастухів на полонині
 6. рідк. приміщення у *стаї* для ви-
 готовлення бринзи на полонині
 КОЛІБАРЬ (коли'бар') 1. рідк. той, хто
 робить *коліби*
 2. той, хто живе в *колібі*
 КОЛІБКА (ко'ли'бка) змениш. ↔ ко-
 ліба
 КОЛІБЧИНА змениш. ↔ КОЛІБА
 КОЛІНИЦІ → КОЛІНИЦЯ
 КОЛІНИЦЯ (кол'іниц'а, кол'іниц'і,
 кол'аниц'і, кол'ін:иц'і, кол'ін:и-
 ца) 1. хвороба колін овець
 2. рахіт ↔ КРИВЛЯК
 3. хвороба свиней на передні
 ноги
 КОЛІННИЦА → КОЛІНИЦЯ
 КОЛІННИЦІ → КОЛІНИЦЯ
 КОЛІННИЦЯ → КОЛІНИЦЯ
 КОЛОДА 1. *заст.* стадо великої рога-
 тої худоби ↔ ГУРТ 1
 2. отара овець ↔ БОТІЙ 1
 КОЛОКІЛ (ко'ло'к'іл, ко'локол, ко-

лок'іл', коло'кол', |колот'іл', |коло-
к'ір) металевий дзвінок, який ви-
шають на шию корові або вівці ||
арділун, арділунка, баламбас, бам-
барас, бомболів, брámбора, галаган,
галан, дзвоник, довгаль, калатало,
калокало, клепало, клопотайло,
крицянік 2, кругляк, цоркотало,
шашвар

колоклі́ец (колок'і'лец) *змени.* ↔
кблбккл

колоклі́ець (ко'лок'і'лец') *змени.*
↔ кблбккл

колокль → кблбккл

колокільчик (коло'к'іл'чик) *змени.*
↔ кблбккл

колокір → кблбккл

колокол → кблбккл

колоколáти приглушено дзвонити
(про дзвоник на шиї корів або
овець) ↔ колокотіти

колоко́ль → кблбккл

колоколець (ко'локолець') *змени.*
↔ кблбккл

колоко́льчик (коло'кол'чик) *змени.*
↔ кблбккл

колокотіти приглушено дзвонити
(про дзвоник на шиї корів або
овець) || баламбасити, баламбати,
бамбарасити, колоколáти

колокоша вівця, яка має на шиї
кóлокіл

колотгль → кблбккл

колотни́ця (ко'лотниц'а) розрізню-
вальний знак на вусі вівці (поздов-
жній розріз краю вуха) ↔ рбз-
тинка

колочкоро́га (колочко'рога, колоч'-
ко'рога, колачко'рога) *ім.* вівця із
закрученими рогами ↔ колачі

колочкоро́гий (колочко'рогий, ко-
лоч'ко'рогий) який має закручені
роги (про вівцю, барана)

колочькоро́га → колочкоро́га

колочькоро́гий → колочкоро́гий

коляниці → коліні́ця

комáрник (ко'мар'ник, ка'марник, ко-
м'ір'ник) 1. приміщення у *стаї* для
висушування *будзів* і зберігання
сиру на полонині || комбра 1, ян-
кірь

2. навіс, полиця чи горище у
стаї для висушування *будзів* і
зберігання сиру ↔ подушара

3. частина *коліби*, де зберігають
сир || кормак

4. приміщення для виготовлення
та зберігання сиру на полонині
компрник → комарнік

комора 1. приміщення у *стаї* для
висушування *будзів* і зберігання
сиру на полонині ↔ комарнік 1

2. полиця у *стаї* для висушу-
вання *будзів* і зберігання сиру на
полонині ↔ подушара

конар → коняр

коніще (ко'нищч'е, ко'нищчи)
зруб. ↔ кінь

конище → коніще

конінар *заст.* пастух коней ↔ коняр

конівка (ко'ноўка) дерев'яна по-
судина для зберігання молока чи
бринзи ↔ бербеніця 1

конівочка *змени.* ↔ конівка

конівчина (ко'ноўчина) *змени.* ↔
конівка

контрoл → контро́ль

контро́ль (конт'рол', контрол) кон-
тролер на *мірі*

ко́нюх (кон'ух) пастух коней ↔
коняр

ко́нюхарити (кон'ухарити) випа-
сати коней

ко́нюхарський:

● ко́нюхарська ко́ліба → ко́ліба
ко́нюхарь (кон'ухар') пастух ко-
ней ↔ коняр

ко́нюховий:

● ко́нюхова ко́ліба → ко́ліба
ко́нюшня (ко'н'ушн'а) 1. стайня для

- коней (у селі або на полонині) ↔ кінник 1
2. загін для коней (на полонині) ↔ кінник 2
- ко́няр (ко'н'ар', ко'нар) пастух коней || вакáрь 3, кінник 3, коніна́р, ко́нюх, ко́нюха́рь, стада́рь 1, ста́дник 1, табу́нник
- ко́рдіюк → курдію́к
- ко́ритнице́ (ко'ритн'ице) запалення вимені вівці або корови; мастит ↔ у́кра 3
- ко́рито́ дерев'яна посудина для годування та напування худоби ↔ жо́лоб 1
- ко́рівник (ко'р'і'ї́тник, ко'роу́ник) 1. хлів для корів (у селі) ↔ ко́рвля́ник
2. загін для корів ↔ бо́вга́рька 1
- ко́рма́к частина *стаї́*, де зберігають сир ↔ кома́рні́к 3
- ко́рну́та ім. рогата вівця ↔ рога́ня 1
- ко́рну́тий (ко́рну́тиї, ку́рну́тиї) 1. рогатий (про вівцю, барана) || ко́рну́ті́стий
- ко́рну́та вівця́ → вівця́
 - ку́рну́тий ба́ран → ба́ран
2. який має криві роги (про барана, вівцю)
- ко́рну́тиста́ ім. рогата вівця ↔ рога́ня 1
- ко́рну́ті́стий (ко́рну́ти'стиї) рогатий (про вівцю, барана) ↔ ко́рну́тий
- ко́рня́ла (ко́р'н'ала, по́р'н'ала) вечірній випас овець на полонині після доїння ↔ по́верні́к 2
- ко́рня́ло (ко́р'н'ало) вечірній випас овець на полонині після доїння ↔ по́верні́к 2
- ко́ро́ва корова
- ді́йна ко́ро́ва (д'і́йна ко'рова) дійна корова ↔ ді́йка 1
 - зче́редува́ти ко́ро́ву чаклу́нством відібра́ти мо́локо в ко́рови
- кі́лна ко́ро́ва → ті́лна ко́ро́ва
 - ті́лна ко́ро́ва (т'і́лна ко'рова, к'і́лна ко'рова) ті́льна ко́рова
- ко́ровя́рь (ко́ро'вар') *рідк.* пастух корів ↔ бо́вга́рь 2
- ко́рови́на слабка, кволá корова
- ко́ро́вка *змениш.* ↔ ко́ро́ва
- ко́ро́вля́ник (ко'ро́вл'иник) хлів для корів || ко́ривні́к 1, ко́ровя́рня
- ко́ро́вник → ко́ривні́к
- ко́ровя́рня (ко́ро'в'арн'а) хлів для корів ↔ ко́ро́вля́ник
- ко́са́на корова із загнутими назад рогами
- ко́са́ри́стий (ко́са'ри́стиї) який має роги у формі коси (про вівцю, барана)
- ко́са́ри (ко'са́р'і) вівця з рогами у формі коси || ко́са́рька
- ко́са́рька (ко'са́р'ка) вівця з рогами у формі коси ↔ ко́са́ри
- ко́ст (ко́ст, ко́шт) *зб.* продукти харчування, які на Рахівщині приносять власники овець пастухам на полонину, коли приїжджають по молокопродукти *виби́рати́ ряді́*
- ко́стош помічник вівчаря ↔ ме́нший вівче́рь
- ко́стру́в *знев.* вівця зі скуйовдженою, сплутаною вовною ↔ ку́шля́ня
- ко́стрию́ба́ня (ко́стр'у'ба́н'а) *знев.* вівця зі скуйовдженою, сплутаною вовною ↔ ку́шля́ня
- ко́те́в → ко́те́л
- ко́те́л (ко'те́л, ко'те'л, ко'теу́) котел, казан для кип'ятіння молока та виготовлення сиру || ба́ня́к
- дзе́ривні́й ко́те́в (зе́р'іу́ниї ко'теу́, зе́р'іу́ниї ко'теу́) котел для сироватки, *дзе́ру*
- ко́тя́чани́к (ко́т'ачани́к) *рідк.* *кля́т* із шлунка кошеняти
- ко́черга́ розрі́знюва́льний знак на вусі вівці (ви́ризаний збо́ку пря-

мокутник) ↔ **вілочка**
КОЧОВИНА оплата молоком тим, хто допомагав виганяти навесні овець на полонину ↔ **попла́йщина**
КОША́РА (ко'шара, ко'ш'ира, ко'ши-ра, ко'ш'ера) 1. (тимчасова) загорода для овець, корів чи коней на полонині || **гра́жда 1, за́горбда 1, куча 2, огра́жда, окі́л 3, стая́ 3**
 ● **ГОРОДИТИ КОША́РУ** (горо'дити ко-шару) робити загороду для овець ↔ **заклада́ти кошáру**
 ● **ЗАКЛАДА́ТИ КОША́РУ** (закла'дати ко'шару, закла'дати ко'ш'еру) ро-бити загороду для овець || **горо́ди-ти кошáру**
 ● **ЗАКЛАДА́ТИ КОШÉРУ** → **заклада́ти кошáру**
 ● **ПЕРЕКЛАДА́ТИ КОШÉРИ** (перекла-дати ко'ш'ери) переносити коша-ру з місця на місце, удобрюючи ґрунт ↔ **кошсрува́ти**
 2. за́гін, куди зганяють овець після доїння
 3. *рідк.* за́гін для худоби в селі ↔ **окі́л 4**
 4. *рідк.* місце в полонині, де була кошара ↔ **коше́рище**
 ● **НА КОШАРА́Х** (на коша'рах, на кош'ерах) на добре угносому, удобреному ґрунті
 ● **НА КОШЕРА́Х** → **НА КОШЕРА́Х**
 5. приміщення для овець на по-лонині ↔ **стая́ 3**
 6. *рідк.* приміщення для овець у часі негоди
КОШАРОВИНА молоко, яке давали тим, хто допомагав робити коша-ри на полонині
КОШÉРА → **коша́ра**
КОШÉРИШЕ → **коше́рище**
КОШÉРИЩЕ (ко'ш'еришч'е, ко'ш'ери-ш:'е, ко'ш'иришч'е) місце на по-лонині, де була кошара || **коша́ра 4, кошсрво́ище**

КОШÉРКА (ко'ш'ерка) *зменш.* ↔ **ко-ша́ра**
 ● **КОШÉРКА ДЛЯ ЁГНІТ** (ко'ш'ерка дл'а 'йегн'іт) за́гін для ягнят ↔ **ян-ча́рька 1**
КОШЕ́РОВИЩЕ (кош'еро'вішче) місце в полонині, де була кошара ↔ **ко-ше́рище**
КОШЕ́РУВА́ТИ (кош'еру'вати, кош'и-ру'вати) переносити кошару з місця на місце, удобрюючи ґрунт, а також щоб уникнути захворю-вань ратиць в овець || **кошіра́ти, переклада́ти кошэ́ри**
КОШИ́К *заст.* виплетена з лози годів-ниця для худоби, перев. для ягнят || **сажо́к**
КОШИ́РА → **коша́ра**
КОШИ́ЧОК (кош'ич'ок) *зменш.* ↔ **ко́шик**
КОШІРА́ТИ (кош'ірати) переносити кошару з місця на місце, удобрю-ючи ґрунт ↔ **кошсрува́ти**
КОШТ → **ко́ст**
КОШТУ́Р (кош'тур, куш'тур) довга палиця пастуха із загнутим кін-цем; **ціпок** ↔ **па́лиці**
КОШЬІ́РА → **коша́ра**
КОШЬІ́РИЩЕ → **коше́рище**
КОШЬИ́РУВА́ТИ → **кошсрува́ти**
КРИВУ́ЛІНА (кривул'іна) антисептич-на рідина, яку використовують для лікування ран худоби
КРИВУ́ЛЯТИ (кривул'ати) кульгати ↔ **хра́мати**
КРИВЛЯ́К (криў'л'ак) рахіт овець, кіз || **бб́ла на но́ги 2, колі́нця, *крив-ник, кривня́к, кривуля́к**
***КРИВНИ́К** (криў'ник) рахіт ↔ **крив-ля́к**
КРИВНЯ́К (криў'н'ак) рахіт ↔ **крив-ля́к**
КРИВУ́ЛЯ́К (кривул'ак) рахіт овець, кіз (пов'язаний із порушенням

обміну мінеральних речовин) ↔ **кривляк**
крилянка вівця, місце якої в боковій частині отари ↔ **криляня**
криляня (кри'лан'а) вівця, місце якої в боковій частині отари || **крилянка**
крило бічна частина отари
криловий (крило'вий) місце якого в боковій частині отари (про вівцю, барана)
крицянік (криц'анік) 1. казан, який пастухи використовують на полонині
 2. металевий дзвінок, який вішають на шию вівці ↔ **кбл'окіл**
кривулі (кр'івулі) довга палиця пастуха із загнутим кінцем ↔ **п'алиці**
кров'янка (кроў'янка, кроў'анка) сечокрів'я ↔ **дублянка**
кругляк (круг'ак) дзвінок круглої форми, який вішають на шию вівці ↔ **кбл'окіл**
крутити:
 • **крутити бринзу** → **бріндза**
 • **живої в'атри крутити** → **в'атра**
крутитися 1. вертїтися, обертатися
 2. хворїти на **мотилїцю** (про овець) ↔ **мотилїчитисі**
 • **вівця сі крутит** → **вівця**
крутіж (кру'т'їж, кру'т'їш) вертіж ↔ **вертічка**
крутіня (кру'т'їн'а) вертіж ↔ **вертічка**
крутіш → **крутіж**
крутяк (кру'т'як) *знев.* вівця, хвора на **вертічку**, **мотилїцю** ↔ **мотилїчняк** 1
кряга (кр'ага) дуже велика отара овець
кўжба (к'ужба, к'уж'ба) 1. залізний або дерев'яний гак, на який вішають котел над вогнищем на полонині || **берф'ела** 2, **зуб'ец**

2. *рідк.* спеціальний дерев'яний пристрій для підвішування казана під час виготовлення сиру на полонині ↔ **берф'ела** 1
кўжба → **кўжба**
кул'ешник казан для виготовлення **кул'еші**
кул'чикувати → **кульчикувати**
кул'чик (кул'чик, ку'ч'їк) навісний розрізнявальний знак власності на вусі вівці || **дріт**, **ковт'ок**, **когут'ок**, **кўльчі**
кульникований (кул'чи'кований, ку'ч'їкований) який має **кўльчик** (про вівцю, корову)
кульчикувати (кул'чику'вати, ку'ч'їку'вати, ку'л'чику'вати) пробивати вуха худобі, ставлячи знак господаря; накладати вівцям **кўльчики**
кўльчі (кул'ч'ї) навісний розрізнявальний знак власності на вусі вівці ↔ **кўльчик**
кўльчик → **кўльчик**
кульникований → **кульчикований**
кульчикувати → **кульчикувати**
курдюк (кур'д'ук, кор'д'ук) прищ, болячка на язичку коня
курн'утий → **корн'утий**
кўсанка вівця, яку вкусила змія || **пораже'на**
кутати доглядати (худобу)
кутець (ку'те'ц') *змени.* ↔ **кўча** 1
куцяня (ку'цан'а) вівця з малим хвостом
кўча (куча, к'уч'а, к'уч'ї, к'уч'и) 1. приміщення для свиней (у селі чи на полонині); свинарник ↔ **свинар'ка** 1
 2. *рідк.* загін для овець ↔ **кош'ара** 1
 3. *заст.* приміщення для корови ↔ **стаїня**
кучер'явка (куче'р'аўка) кучер'ява вовна

кучі → куча

кучя → куча

кучьи → куча

кушлавий (кушлавий) кошлатий, скуйовджений (про вовну овець)

кушл'яня (кушл'яня) вівця зі скуйовдженою вовною низької якості || **кбструб, кострюб'яня**

куштур → **кбштур**

Л

лаб'яня (лаб'яня) вівця з великими ногами

лаз пасовище на луках || **лазі, ізлаз** **лазі** *мн.* пасовище на луках ↔ **лаз** **левада** *рідк.* пасовище в полі ↔ **пбле**

лепотарь (лепотарь) пастух, який випасає й доить корів ↔ **ббвгарь** 2

лешаї → **лишаї**

лешай → **лишай**

ливорант → **ліварент**

лизун сіль, яку дають худобі лизати на полонині

лишаї (лишайи, лешайи) *мн.* захворювання шкіри овець, спричинене мікроскопічними хвороботворними грибами ↔ **лишай**

лишай (лишаї, лешай, л'ішаї) захворювання шкіри овець, спричинене мікроскопічними хвороботворними грибами || **лишаї**

ліварент (л'іварент, ливо'рант) власник чи орендар полонини; керівник полонинського випасу ↔ **депутат**

лс'овина (л'ісо'вина) оплата за весняний випас овець ↔ **пасовина** 2

літнар'ка (л'ітнар'ка) загін для худоби, який використовують під час літнього полонинського випасу худоби || **літнівка**

літний (л'ітний) літній

● **літна бріндза** → **бріндза**

● **літна колиба** → **колиба**

● **літна міра** → **міра**

● **літній ряд** → **ряд**

літнина (л'ітнина) оплата вівчарям за випас худоби влітку ↔ **плата** **літнівка** (л'ітн'іўка) загін для худоби, який використовують під час літнього полонинського випасу худоби ↔ **літнар'ка** **літняник** (л'ітн'аник) казан, який улітку пастухи використовують на полонині

літнянка (л'ітн'анка) бринза, виготовлена влітку

літовання (л'ітован'а, л'ітуван'а, л'ітуван'і) літній випас худоби на полонинах || **літвище** 1

літвище (л'ітовишч'е, л'ітовишч'е) 1. літній випас худоби на полонинах ↔ **літовання**

2. отара овець, яку випасають улітку на полонинах

3. місце літнього випасу худоби; літнє пасовище в горах ↔ **полонина**

літвище → **літвище**

літвірка (л'ітр'іўка) вівця, яка дає 1 л молока на **міру**

літувані → **літовання**

літування → **літовання**

літувати (л'ітувати) 1. випасати худобу на полонинах улітку

2. випасатися на полонинах улітку (про худобу)

літука (л'ітука) **коліба** для пастухів під час літнього полонинського випасу худоби || **літна колиба** **ліхирі** (л'іх'іпр'і) *тільки мн.* рани на шкірі в овець та корів

лшай → **лишай**

ловитисі скипатися, зсідатися під час кип'ятіння (про молоко) ↔ **вурдитися** 2

лошак (лошак, лош'ак, лош'ак, лош'ек, л'ош'ек) 1. лоша-самець до 1 року ↔ **лошє**

2. лоша-самець від 1 до 2 років
 лош¹атяник (ло¹шат'аник) *рідк.*
кляг із шлунка лошати
 лош¹е (ло¹ш'е, ло¹ш'і) маля кобили
 незалежно від роду; лоша до 1
 року || лош¹ак 1, стригун
 лош¹ек → лош¹ак
 лош¹етко (ло¹ш'етко) *зменш.-пестл.*
 ↔ лош¹е
 лошиця (ло¹шиц'а) однорічна ко-
 била
 лошич¹ька (ло¹шич'ка) *зменш.-пестл.*
 ↔ лошиця
 лош¹и → лош¹е
 лош¹ітко (ло¹ш'ітко) *зменш.-пестл.*
 ↔ лош¹е
 лош¹ч¹ок (лош¹'іч¹ок) *зменш.-пестл.*
 ↔ лош¹ак
 лош¹ч¹ьок (лош¹'іч'ок) *зменш.-пестл.*
 ↔ лош¹ак
 лош¹як → лош¹ак
 луб'єнка (луб'єнка) загін для те-
 лят із накриттям
 луг пасовище в лузі || камінь
 л¹умера розрізнявальний знак на
 вусі ягняти, вівці, нанесений спе-
 ціальною фарбою || н¹омер, шт¹ім-
 піль
 л¹емерований (л¹уме'рованиї) який
 має л¹умеру (про ягня, вівцю)
 лунч¹ак (лунч¹ак, лунч'ак) 1. баран
 від ½ до 1 року ↔ ярча 1
 2. старий баран (три-, чотири-
 річний)
 лунчина (лунч'ина) минулорічна
 бринза (а також сіно, сало та ін.)
 лунч¹як → лунч¹ак
 луп¹ей (луп¹ей) 1. той, хто здирає
 шкіру з овець ↔ луп¹ірь
 2. безшерста вівця ↔ луп¹еха 2
 луп¹ейка (луп¹ейка) *рідк.* жінка-
 луп¹ей ↔ луп¹ірька
 луп¹ень (лупен') безшерста вівця
 ↔ луп¹еха 2

луп¹еха *знев.* 1. стара вівця чи коро-
 ва ↔ баба

2. безшерста вівця || без¹овниця,
 гол¹иця 3, луп¹ей 2, луп¹ень
 луп¹ірь (луп¹ир') той, хто здирає
 шкіру з овець || луп¹ей 1
 луп¹ірька (луп¹ир'ка) *рідк.* жінка-
 луп¹ей || луп¹ейка
 лупити здирати шкіру з овець
 лупн¹ота *зб., знев.* вівці без шерсті
 || лупн¹я
 лупн¹я (лупн'я) *зб., знев.* вівці без
 шерсті ↔ лупн¹ота
 льоха (л'оха, л'офа) свиня-сами-
 ця; свиноматка || г¹урла, свиня
 льош¹ек → лош¹ак

М

м¹єрка (м¹айерка, м¹айорка) доярка
 корів ↔ доярка
 м¹азанка *заст.* пастуша сорочка, ви-
 варена в топленому овечому мас-
 лі, яку носили протягом усього
 пасовищного сезону || смол¹янка
 м¹айорка → м¹єрка
 малий:

• мал¹а м¹іра → м¹іра
 мал¹іг (мал'іг) *зб.* ягнята, козенята
 чи телята; *заст.* стадо телят чи яг-
 нят || мал¹юг, мал¹юж¹ета, мал¹юж¹нік
 мал¹юг (мал'юг) ↔ мал¹іг
 мал¹юж¹ета (мал'юж'ета) ↔ мал¹іг
 мал¹юж¹нік ↔ мал¹іг
 м¹анна (ман:а) 1. жирне молоко;
 молочні вершки
 2. добра паша
 манниста (ман:и'ста) яка має жир-
 не молоко; яка дає багато молока
 марадик невелика отара овець ↔
 бот¹ей 1
 марадич¹ок *зменш.* ↔ марад¹ік
 марг¹а 1. велика рогата худоба (воли
 і корови) ↔ марж¹іна 1
 2. худоба ↔ марж¹іна 2

МАРЖАЧІЙ (мар'жач'її, мар'ж'еч'її)
який належить худобі, стосується худоби || маржінчин

МАРЖСНА → маржїна

МАРЖЄЧІЙ → маржачїй

МАРЖИНА (мар'жина, мар'ж'ина, мар'ж'ена) 1. велика рогата худоба || бїдло 1, груба худоба, живина, маргá 1, паствó 1, роговá худоба, роговисько, скот, скотїна 1, товáр 1, худоба 1

2. худоба || маргá 2, паствó 2, скотїна 2, товáр 2, товарїга, худоба 2

● мшїсти маржину (м'їш'ети маржину) формувати отару (з овець та великої рогатої худоби) перед виходом на полонину

3. тварина (корова, вівця) ↔ худобїна

МАРЖИНКА зменш. ↔ маржїна

МАРЖИНЧИН ↔ маржачїй

МАРЧУК рїдк. баран, народжений у березні

МАЦИГАНКА → мацїганка

МАЦИГАНКА (мац'їганка, мацїганка, мац'їданка) 1. вівця з короткою вовною || бїрька 4, штимáня

2. вівця з довгою вовною ↔ волосїстка

МАЦІДАНКА → мацїганка

МЄНЧІЙ → мєншїй

● МЄНЧІЙ ВІВЄРЬ → вівчáрь

МЄНШІЙ (меншїй, мєнч'її):

● МЄНШІЙ ВІВЄРЬ → вівчáрь

● МЄНШІЙ ПАСТУХ → пасту́х

МЄРВА (мерва, мєр'ва) залишки сїна після годування худоби; сїно низької якості || давáнь 4, дєдва, óгриси, óгризївля

МЄРЄНДА → мерїндя

МЄРЄДАТІЙ (мере"н'датиї) який має велике вим'я (про вівцю) ↔ икра́тий

МЄРЄНДИ → мерїндя

МЕРИНДЯ́НЯ (мери"ндан'а) вівця з

великим вименем ↔ дїйка́ня

МЕРІНДЕ → мерїндя

МЕРІНДИ → мерїндя

МЕРІНДЬИ → мерїндя

МЕРІНДЯ (мєринд'а, мєринд'ї, мє"ренда", мєренз'ї, мєринд'и, мєринд'е) 1. вим'я (корови або вівці) ↔ вїмня

2. велике вим'я (корови або вівці)

3. плата пастухові молочними продуктами

МЄРША (мєрша, мєрш'и, мєрш'ї) 1. знев. вівця ↔ вівця́

2. здохла тварина ↔ здохля́к 1

3. старий кїнь ↔ гáнца

МЄРШІ → мєрша

МЄРШЬИ → мєрша

МЕРША́К (мєрш'ик) кволий кїнь ↔ здохля́к 2

МЄРЬВА → мєрва

МІНКА 1. запалення вимені вівці або корови; мастит ↔ ўкра 3

2. вівця або корова із хворим вименем ↔ загорєня́к

МІДЯНИ́К (м'їд'а'ник) мідний казан, який пастухи використовують на полонині

МІНЧЕ (м'їнч'е) 1. ягня, яке ще ссе матку ↔ я́гня 1

2. теля, яке ще ссе матку ↔ тєля́ 1

МІНЧЄТКО (м'їнч'єтко) *пестл.* ↔ мінчє

МІРА (м'їра) контрольне доїння худоби для визначення середнього надою молока, яке проводять після виходу на полонину || дої́ння на мїру

● ВЕЛИКА МІРА (вє"лика м'їра) *міра*, яку проводять улїтку ↔ лїтна мїра

● ВІСНА МІРА (в'їсна м'їра) *міра*, яку проводять навесні || малá мїра

● ДОЇННЯ НА МІРУ (до'їн'а на м'їру) ↔ мїра

- доїти на міру (доїи^ити на ^лміру) проводити контрольне доїння худоби для визначення середнього надою молока, яке проводять після виходу на полонину
- літна міра (л^итна ^лміра) міра, яку проводять улітку || велика міра, молочна міра
- малá міра (ма^ла ^лміра) міра, яку проводять навесні ↔ вісна міра
- молочна міра (мо^лочна ^лміра) міра, яку проводять улітку ↔ літна міра
- міре́ц (м^ире́ц) той, хто міряє молоко на мірі || міря́к, міря́ник
- міре́дний (м^ир^едний) який пов'язаний із мірою
- міре́дне молоко → молоко́
- міре́нка (м^ир^енка) посудина місткістю 2 л (рідше 1–1,5 л), якою міряють молоко на полонині під час доїння на міру || мірту́к 2, міря́льне відрó, міря́не відрó
- міро́вище місце, де міряють молоко на мірі ↔ міря́льніще
- мірту́к (м^ир^тук, м^ир^тух) 1. дерев'яна палиця із зарубками (1 зарубка — 1 л), якою на полонині міряють молоко під час першого доїння на міру ↔ бовт 1
- 2. посудина місткістю 1,5–2 л, якою міряють молоко на полонині ↔ міре́нка
- 3. одиниця міри, що дорівнює 1,5–2 л (або 2 кг)
- мірту́х → мірту́к
- міря́к (м^ир^ак) той, хто міряє молоко на мірі ↔ міре́ц
- міря́лка (м^ир^алка) 1. місце, де міряють молоко на мірі ↔ міря́льніще
- 2. книжка, у яку записували кількість надоєного на мірі молока для кожного господаря ↔ міря́льна кни́жка

- міря́льний (м^ир^альний) який пов'язаний із вимірюванням молока
- міря́льна кни́жка → кни́жка
- міря́льне відрó → відрó
- міря́льне молоко́ → молоко́
- міря́льніще (м^ир^альніще) місце, де міряють молоко на мірі || міро́вище, міря́лка 1
- міря́ний:
- міря́не відрó → відрó
- міря́нин (м^ир^анин) учасник міри
- міря́ник (м^ир^аник) той, хто міряє молоко (землю та ін.) ↔ міре́ц
- мі́цка (м^ицка) 1. вовна з першої стрижки ягнят (найм'якша) || мі́цок 1
- 2. вовна з молоді вівці ↔ я́рчати́на 1
- мі́цок (м^ицок) 1. вовна з першої стрижки ягнят ↔ мі́цка 1
- 2. вовна з молоді вівці ↔ я́рчати́на 1
- 3. вовна, зістрижена з одного ягняти ↔ на́стру́г
- 4. нестрижена вовна на ягнятах
- ми́шалка (м^ишалка) загін, у якому утримують овець різних господарів після доїння на міру
- ми́шалник (м^ишалник, м^иш^ил^иник) власник овець, який дає їх на випас у полонину ↔ ми́шник 1
- ми́шанка (м^ишанка) бринза з суміші овечого, козячого та коров'ячого сиру
- ми́шаня (м^ишан^а, м^иш^ан^а, м^иш^ен^е, м^иш^ен^а, м^иш^ен^и, м^иш^ен^и, м^иш^ин^и, м^иш^ин^а) 1. велика отара на полонині, у яку зібрано овець різних господарів || бо-тэ́й 2, ми́шніи ове́ц
- ми́шніи ове́ц (м^иш^ин^и ове́ц) → ми́шаня 1
- 2. рідк. урочистий вигін худоби на полонину, який супроводжу-

ється обрядами ↔ хід полонінський

3. час об'єднання овець різних господарів в одну отару

● **ДРУГЕ МІШНЯ** (друге 'м'іш'ін'а) змішування овець у **літ'овице**

4. *рідк.* стадо рогатої худоби ↔ **гурт 1**

міш'ати (м'іш'ети, м'іш'ити) змішувати овець різних господарів в одну отару перед виходом на полонину

● **міш'єти маржину** → **марж'іна**

● **міш'ити ов'єц** → **вів'ця**

мішені → **міш'аня**

мішенє → **міш'аня**

міш'єник (м'іш'єник, 'м'іш'ін:ик)

1. власник овець, який дає їх на випас у полонину || **б'ача 4, в'а-таг 4, г'азд'а 2, дом'арь, міш'алник, цембр'аш**

2. господар, який допомагає гнати на полонину овець, зібраних для випасу

мішені → **міш'аня**

мішеня → **міш'аня**

міш'єти → **міш'ати**

мішенє → **міш'аня**

мішині → **міш'аня**

мішинник → **міш'єник**

мішиньи → **міш'аня**

мішня → **міш'аня**

мішка ('м'ішка) колотилка, яку використовують під час приготування **вурди**

міш'ильник → **міш'алник**

міш'ити → **міш'ати**

міш'юк (м'іш'ч'ук) *рідк.* шматок полотна чи мішечок для відтискання сиру ↔ **будзівнік**

мняков'івний (мн'ак'ов'оўній) який має м'яку вовну (про вівцю)

мняков'івниця (мн'ак'ов'оўниц'а) вівця, яка має м'яку вовну

молодій (моло'дії) який не дає мо-

лока (про молоду корову, вівцю) ↔ **яловий**

● **МОЛОДА ВІВЦЯ** → **вів'ця**

МОЛОДЧКА (молод'ічка) 1. вівця, яка окотилася вдруге || **молода вів'ця**

2. корова, яка отелилася вдруге || з **д'ругим т'єлєм, н'єлітка 8**

МОЛОДНЄК (молод'н'єк) зб. сукупність молодих тварин

МОЛОДШИЙ:

● **МОЛОДШИЙ ВІВЧ'ЄРЬ** → **вівч'арь**

МОЛОДЯ ('молод'а) ягня, яке народилося пізніше за інших

МОЛОДЯЧКА (молод'ачка) вівця, яка окотилася пізніше за інших

МОЛОКО:

● **ВУРДЯНЕ МОЛОКО** молоко, із якого виготовляють **вурду** (після доїння на **міру**)

● **КВАСНЕ МОЛОКО** кисле молоко ↔ **кисляк**

● **МІР'ЄДНЕ МОЛОКО** (м'ір'єдне молоко) молоко, надосне на **мірі** ↔ **мір'яне молоко**

● **МІР'ЯНЕ МОЛОКО** ('м'ір'яне молоко) молоко, надосне на **мірі** || **мір'єдне молоко**

● **ПР'ЯТАНЕ МОЛОКО** (п'р'атане молоко, п'р'етане молоко, п'р'итане молоко) 1. спеціально заквашене кип'ячене молоко ↔ **г'услянка 1**

2. кисле молоко ↔ **кисляк**; кисле молоко, підігріте й заправлене сметаною або свіжим молоком

● **Р'ОБЛЕНЕ МОЛОКО** спеціально заквашене кип'ячене молоко ↔ **г'услянка 1**

● **СЕРБ'АЛНЕ МОЛОКО** молоко, яке залишають вівчареві після доїння на **міру**

● **СИРОВ'Є МОЛОКО** молоко, із якого виготовляють сир (після доїння на **міру**)

● **СОЛОТКЕ МОЛОКО** свіже молоко

- **ХЛЕПТА́ЛНЕ МОЛОКО́** молоко, яке залишають псам після доїння на *міру*
- **ЧИНЕ́НЕ МОЛОКО́** спеціально за-квашене кип'ячене молоко ↔ **ГУ́слянка 1**
- МОЛО́чаник** невеликий казан для кип'ятіння молока
- МОЛО́чанка** вівця, яка дає багато молока ↔ **МОЛО́чніця**
- МОЛО́чарник** *заст.* відповідальний за зберігання молока на полони-нах
- МОЛО́чний:**
 - **МОЛО́чна міра** → *міра*
- МОЛО́чниця** (мо'лочниц'а) корова, вівця, яка дає багато молока || **МОЛО́чанка, прудьо́ха**
- МОСЦЯ́ниця** (мосц'а'ниц'а) копитна гниль ↔ **ДРЯПА́к**
- МОТЕ́лиця** → **МОТИ́лиця**
- МОТИ́лиця** → **МОТИ́лиця**
- МОТИ́лице** → **МОТИ́лиця**
- МОТИ́лиці** → **МОТИ́лиця**
- МОТИ́лицьи** → **МОТИ́лиця**
- МОТИ́лиця** (моти'лиц'і, моти'лиц'и, моти'лиц'е, моти'лиц'а, моти'л'иц'а, моти'лица, моте'лиц'а) 1. вертіж; цинуроз ↔ **ВЕРТЯ́чка**
- 2. псевдо-вертіж; естро́з
- 3. інфекційна хвороба печінки худоби (перев. овець, рідко ко-рів); *фастіольоз*
- МОТИ́личитисі** (моти'личитис'і) хво-ріти на *моти́лицю* (про овець) || **КРУТІ́тисі 2**
- МОТИ́личний** (моти'личний) хворий на *моти́лицю* (про вівцю)
- **МОТИ́лична вівця** → **ВІВЦЯ́**
- МОТИ́личняк** (мотилич'н'ак) 1. ві-вця, хвора на *моти́лицю* || **ВІВЦЯ́** сі **КРУ́тит, КРУТЬО́к** **МОТИ́лична вівця**
- 2. сильні напади *моти́лиці*
- МО́туз** *заст.* шнур, на якому за до-

- помогою вузлів (*карбежі́в*) по-значали кількість бринзи, яку по-трібно віддати власникам овець
- МУСКІ́нка** (мус'кинка, муск'інка, муст'інка, муст'інка, муст'ан-ка) копитна гниль ↔ **ДРЯПА́к**
- МУСКЫ́нка** → **МУСКІ́нка**
- МУСТІ́нка** → **МУСКІ́нка**
- МУСТЫ́нка** → **МУСКІ́нка**
- МУСТЯ́нка** → **МУСКІ́нка**
- МРА́зниця** (м'разниц'а) 1. поле біля села, на якому восени випасають овець після повернення з поло-нини
- 2. *заст.* болотисте місце в лісі *мох знев.* вовна, шерсть ↔ **РУ́но 1**

Н

НА:

- **НА ВІВЧА́РЯ ОВЕ́ц** → **ВІВЧА́рь**
- **НА ПА́прки** → **ПА́прка**
- НАБІ́й** (на'б'ї) копитна гниль ↔ **ДРЯПА́к**
- НА́верка** → **НЕ́варка**
- НАВРО́чити** заворожити (корову) ↔ **ЗУРО́чити**
- НАГА́нільник** (нага'н'їл'ник) поміч-ник старшого вівчаря, який до-помагає пасти овець і наганяє їх для доїння ↔ **ГО́нїльник**
- НАГРІ́ти:**
 - **КОЛЬКІ́ НАГРІ́ли** → **КО́лька**
- НАДВА́женяк** (надваже'н'ак) вівця або корова із хворим вименем ↔ **ЗАГО́ренняк**
- НАЗИ́мку́л** (назим'кул'ї) корова за 2 місяці до отелення
- НА́зимок** 1. однорічне теля || **БУ́зі-вок, О́зімок 1, ТАБЗУ́к**
- 2. теля, народжене *взимку* || **О́зі-мок 2**
- НАСТРІ́г** вовна з однієї вівці || **МІ́чок 3, РУ́нва, РУ́но 3, СТРІ́жка 2, ТУШІ́ра 2**
- НАТЕНИ́НА** → **НАТИ́ніна**

НАТЄРТИ:

- живу́ вАТРУ НАТЄРТИ → вАтра
- НАТИ́НИНА (нат'и'нина, нат'и'н'ина, нате'нина) вовна із другої стрижки овець (1–1,5-річних овець, яких стрижуть навесні) || нат'у́на, ту-ш'у́ра 1, туш'у́р
- НАТЬИ́НА (нат'ина) вовна із другої стрижки овець ↔ НАТИ́НИНА
- НАТЬИ́НИНА → НАТИ́НИНА
- НА́ЧИНЄ → НА́ЧИ́НЯ
- НА́ЧИНИ → НА́ЧИ́НЯ
- НА́ЧИ́НЯ (нач'ин'а, нач'ин'е, начин'і) зб. посуд, який використовують у полонинському господарстві
- НЕВА́РКА (неварка, не^aварка, наверка) первинна сироватка з овечого молока ↔ ДЗЕР 1
- НЕВА́РОК первинна сироватка з овечого молока ↔ ДЗЕР 1
- НЕЛІ́МКА → НЕЛІ́ТКА
- НЕЛІ́ПКА → НЕЛІ́ТКА
- НЕЛІ́ПОЧКА (нел'іпочка) *пестл.* ↔ НЕЛІ́ПКА
- НЕЛІ́ПЧА (нел'іпча) *пестл.* ↔ НЕЛІ́ПКА
- НЕЛІ́ТКА (нел'ітка, не^л'ітка, нел'іпка, не^л'іпка, нил'іпка, не^л'імка)
 1. вівця, яка окотилася на першому році життя || нечасу́нка, но́тка 2, покритен'я, по́криточ'ька, я́рка 2
 2. вівця, яка окотилася вперше ↔ ПЕРВІ́СТКА 2
 3. вівця, яка вперше окотилася на другому році життя || перш'у́нка 4, часу́нка 1, я́рка 4
 4. коза, яка окотилася вперше ↔ ПЕРВІ́СТКА 3
 5. коза, яка вперше окотилася на другому році життя || перш'у́нка 5, часу́нка 2, я́рка 5
 6. корова, яка отелилася передчасно
 7. корова, яка вперше отелилася на другому році життя ↔ ПЕРВІ́СТКА 4

- 8. корова, яка отелилася вдруге ↔ МОЛОДІ́ЧКА 2
 - НЕПРО́СТИЙ (непростиї) *ім.* той, хто лікує немедичними засобами, замовляннями; знахар ↔ БАЙЛІ́НИК
 - НЕЧА́СУ́НКА (неч'ісунка, неч'и'сунка) вівця, яка окотилася на першому році життя ↔ НЕЛІ́ТКА 1
 - НЕЧА́СУ́НКА → НЕЧА́СУ́НКА
 - НЕЧЫ́СУ́НКА → НЕЧА́СУ́НКА
 - НИЛІ́ПКА → НЕЛІ́ТКА
 - НИ́ЧНА́Р'ЬКА (н'іч'нар'ка) *рідк.* загін для ночівлі овець
 - НИ́ЧНЕ́ (н'іч'не) *ім.* нічне чергування біля ягнят
 - НИ́ЧНИ́К (н'іч'ник) *заст.* пастух, який стереже овець уночі
 - НО́МЕР (*перев. мн.* номе́ра) розрізнювальний знак на вусі вівці, нанесений спеціальною фарбою ↔ ЛУ́МЕРА
 - КЛА́СТИ НОМЕ́РА розтинати вуха овець *номе́рами*
 - НОРЕ́Ц самець вівці; баран ↔ БАРА́Н
 - НО́ТЕНКА → НО́ТИ́НКА
 - НО́ТИ́НКА (нотинка, нотен'ка) 1. *пестл.* ↔ НО́ТИ́НЯ
 - 2. коза, яка окотилася вперше ↔ ПЕРВІ́СТКА 3
 - НО́ТИ́НЯ (нотин'а) вівця, яка окотилася вперше ↔ ПЕРВІ́СТКА 2
 - НО́ТКА (нот'ка) 1. коза від ½ до 1 року; молода коза, яка ще не котилася ↔ КІЗЛІ́ЧКА
 - 2. вівця, яка окотилася на першому році життя ↔ НЕЛІ́ТКА 1
 - НУ́ТЕР кастрований баран ↔ ТОВКА́НИЙ БАРА́Н
- О**
- ОВБ́ОРА (об'ўора) розрізнювальний знак на вусі вівці (дірка, вибита *обі́рником*) ↔ ОБІ́РКА
 - ОБГІ́Н (обг'ін) 1. *заст.* ворота в *коши́ру* ↔ ВОРБ́ТА

2. незагороджене місце, куди виганяють овець після доїння; місце відпочинку худоби ↔ **обліг 1**
- ОБ'ЕРКА** → **обірка**
- ОБЕРТАТИ** (обертате^н) каструвати худобу (зокрема биків) ↔ **в'алашити**
- ОБИРКА** → **обірка**
- ОБИРНИК** → **обірни́к**
- ОБ'ІРКА** (об'ірка, оборка, оберка, обирка) розрізнувальний знак на вусі вівці (дірка, вибита **обірни́чкóм**) || **обв'ора**, **обірни́к 1**, **об'ора 3**, **об'орник**, **остр'о́ка**
- ОБИРНЕЧ'ОК** → **обірни́чóк**
- ОБИРНИ́К** (об'ірни́к, обир'ник) 1. розрізнувальний знак на вусі вівці (дірка, вибита **обірни́чкóм**) ↔ **обірка**
2. прилад для вибивання **обірок** на вухах овець || **острі́чник**
- ОБИРНІЧ'ОК** (об'ірни́ч'ок, об'ірне-ч'ок) *зменш.* ↔ **обірни́к**
- ОБИРНІЧ'О́К** → **обірни́чóк**
- ОБЛІГ** (обл'іг, обл'іх, обл'і'х, обл'аг) 1. незагороджена частина пасовища поблизу **стаї**, яка слугує місцем відпочинку худоби або місцем ночівлі корів || **обгін 2**
2. *рідк.* тимчасовий загін для худоби на пасовищі
- ОБЛІХ** → **обліг**
- ОБЛЯГ** → **обліг**
- ОБ'ОРА 1.** загорода біля хліва для худоби
2. приміщення для худоби; хлів ↔ **ста́йня**
3. розрізнувальний знак на вусі вівці (дірка, вибита **обірни́кóм**) ↔ **обірка**; розрізнувальний знак на вусі вівці (вирізане збоку півколо) ↔ **віщок**
- ОБ'ОРКА** → **обірка**
- ОБ'ОРНИК** (об'орне^к) розрізнувальний знак на вусі вівці (дірка, вибита **обірни́кóм**) ↔ **обірка**; розрізнувальний знак на вусі вівці (вирізане збоку півколо) ↔ **віщок**
- ОБ'ОРА 2.** кволі, хворі вівці
- ОВЕЧКА** (овечка, овеч'ка) 1. *зменш.* ↔ **вівця**
2. вівця від одного до двох років
- ОВИЧ'ИТА** → **овеч'ата**
- ОВЕЧ'КА** → **овеч'ка**
- ОГЕ́НЬ** → **вого́нь**
- ОГІ́РЬ** → **огі́р**
- ОГО́НЬ** → **вого́нь**
- ОГРИЗИ** *тільки мн.* залишки сіна після годування худоби ↔ **ме́рва**
- ОГРИЗІВЛЯ** (огриз'іўл'а) *зб.* залишки сіна після годування худоби ↔ **ме́рва**
- ОГ'Я** (ог'яйа, о'дайа) *заст.* 1. приміщення для худоби на полонині
2. місце, де випасають лише корів
3. загорода для доїння корів на полонині
- ОГ'ЕР** (ог'ер, ог'ір, огир, огир', од'ір) *самець* кобили; жеребець ↔ **вірь**
- ОГІ́Р** → **огі́р**
- ОГІ́Р** → **огі́р**
- ОГ'РА́ЖДА** *рідк.* загін для великої рогатої худоби чи овець на полонині ↔ **коша́ра 1**
- ОДА́Я** → **ога́я**
- ОДИНА́ЧКА** вівця, яка народила одне ягня
- ОДИНЕ́Ц** сир, виготовлений з одного надою молока
- ОДНОРО́ГА** *ім.* вівця чи коза зі зламаним рогами ↔ **безро́га**
- ОДНОРО́ГИЙ** (одно'рогий) який має зламаний ріг (про вівцю, козу, корову) ↔ **шу́тий 2**
- ОДНОРІ́ЖКА** (одно'р'іж^шка, одно'р'ішка) вівця чи коза зі зламаним рогами ↔ **безро́га**
- ОДНОРІ́ШКА** → **однорі́жка**

озимківка (озимк'ївка) 1. одноріч-
на телиця → **бузівка**
2. корова, яка не дає молока витку
озимий (озимий) який народився
взимку (про в'їня, теля)
озимок 1. однорічне теля → **нази-
мок** 1
2. теля, в'їня, народжене взимку
→ **назимок** 2
окая (окая) вівця з великими
очима
оків → **оків**
оків (ок'їл, ок'їл) 1. загін для до-
їння овець та корів || **говарька** 3,
вакарка 2, **діварка**, **дівка**, **заго-
рба** 2, **стринка** 2
2. загодова для овець перед
стринкою
3. загін для великої рогатої ху-
доби чи овець на полонині →
говарька 1, **кошара** 1
4. загін для худоби в селі || **за-
горба** 4, **кошара** 3
5. отара овець → **ботей** 1
окорма сіно, яке дають коровам
перед доїнням, щоб було більше
молока → **басарьнок**
окуп вогнище з тілок, трави, листя
або сирих дров для обкурювання
коней та корів від мух
опад отара овець → **ботей** 1
опадка мішок або торова для годів-
лі коней у дорозі (не розпрятую-
чи) || **торба** 3, **футерторба**
опаристий (опаристий) заражений
кліщами (про худобу)
опар (опар) 1. *тільки мн.* рани на
дівках овець, корів
опас місце для випасання худоби;
пасовище → **пасовисько**
опікт (опк'їт) період окоту овець
осенарька (осенар'ка) приміщен-
ня чи загін для худоби, який ви-
користовують під час осіннього
випасу худоби || **осенівка** 3

осенити 1. випасати худобу на по-
лонинах восени → **осенувати** 1
2. випасатися на полонинах во-
сени (про худобу) → **осенувати** 2
осенівка (осен'ївка, осин'ївка) 1.
груповий осінній випас худоби
після повернення з полонин →
осенівання
2. отара овець, яку випасують
восени → **осенівшище** 2
3. приміщення чи загін для ху-
доби, який використовують під
час осіннього випасу худоби →
осенарька
осенівання (осеніван'я) осінній
випас худоби на полонинах ||
осенівка 1, **осенівшище** 1
осенівшище (осенівшище) 1. осінній
випас худоби на полонинах →
2. *pidk* отара овець, яку випаса-
ють восени || **осенівка** 2
осенувати (осенувати, осинувати)
1. випасати худобу на полонинах
восени || **осенити** 1
2. випасатися на полонинах во-
сени (про худобу) || **осенити** 2
осинівка → **осенівка**
осинувати → **осенувати**
осінка (ос'їнка) вівця, яка дає мо-
локо до пізньої осені
осінній:
● **осінній ряд** → **ряд**
осинька (ос'їн'янка) бринза, ви-
готовлена восени
осстричка (остр'їчка) *зменш.* → **ос-
тровка**
осстричник (остр'їчник) прилад для
вбивання **осстричок** на вухах
овець → **обістрик** 2
островка розрізновальний знак на
вусі вівці (дівка, вівця **осстрич-
ник**) → **обістрик**
отара 1. отара овець → **ботей** 1
2. стадо корів → **гурт** 1

озімківка (o'zimk'іўка) 1. однорічна телиця ↔ **бузівка**

2. корова, яка не дає молока влітку
озімий (o'zимиї) який народився взимку (про ягня, теля)

озімок 1. однорічне теля ↔ **назімок** 1

2. теля, ягня, народжене взимку ↔ **назімок** 2

оканя (o'kan'a) вівця з великими очима

оків → **окіл**

окіл (o'k'іл, o'k'іў) 1. загін для доїння овець та корів || **бовгáрька** 3, **вака́рка** 2, **діна́рка**, **до́янка**, **заго́рда** 2, **стру́нка** 2

2. загорода для овець перед **стру́нкою**

3. загін для великої рогатої худоби чи овець на полонині ↔ **бóвгáрька** 1, **коша́ра** 1

4. загін для худоби в селі || **загорда** 4, **коша́ра** 3

5. отара овець ↔ **боте́й** 1

окóрма сіно, яке дають коровам перед доїнням, щоб було більше молока ↔ **басару́нок**

окур вогнище з гілок, трави, листя або сирих дров для обкурювання коней та корів від мух

опад отара овець ↔ **боте́й** 1

опалка мішок або торба для годівлі коней у дорозі (не розпрягаючи) || **то́рба** 3, **фу́терто́рба**

опáристий (o'паристиї) заражений кліщами (про худобу)

опари (o'пар'і) *тільки мн.* рани на дійках овець, корів

опас місце для випасання худоби; пасовище ↔ **пасови́сько**

опкіт (o'пк'іт) період окоту овець

осенáрька (o'сe'нар'ка) приміщення чи загін для худоби, який використовують під час осіннього випасу худоби || **осенівка** 3

осеніти 1. випасати худобу на полонинах восени ↔ **осенувáти** 1

2. випасатися на полонинах восени (про худобу) ↔ **осенувáти** 2

осенівка (o'сe'n'іўка, o'сe'n'іўка) 1. гуртовий осінній випас худоби після повернення з полонин ↔ **осенóвання**

2. отара овець, яку випасають восени ↔ **осенóвище** 2

3. приміщення чи загін для худоби, який використовують під час осіннього випасу худоби ↔ **осенáрька**

осенóвання (o'сe'нован'a) осінній випас худоби на полонинах || **осенівка** 1, **осенóвище** 1

осенóвище (o'сe'новишче) 1. осінній випас худоби на полонинах ↔ **осенóвання**

2. *рідк.* отара овець, яку випасають восени || **осенівка** 2

осенувáти (осенувати, осинувати)

1. випасати худобу на полонинах восени || **осеніти** 1

2. випасатися на полонинах восени (про худобу) || **осеніти** 2

осинівка → **осенівка**

осинувáти → **осенувáти**

осінка (o'c'інка) вівця, яка дає молоко до пізньої осені

осінньий:

• **осінньий ряд** → **ряд**

осінянка (o'c'ін'анка) бринза, виготовлена восени

острічка (o'c'тр'ічка) *змени.* ↔ **острóка**

острічник (o'c'тр'ічник) прилад для вибивання **острічок** на вухах овець ↔ **обірни́к** 2

острóка розрізнявальний знак на вусі вівці (дірка, вибита **острічником**) ↔ **обірка**

отара 1. отара овець ↔ **боте́й** 1

2. стадо корів ↔ **гурт** 1

П

падіж (пад'іж) пошесть на худобу
 ↔ слабина́

па́лиця (палиц'і) довга палиця пас-
 туха із загнутим кінцем || бовга́р-
 ська па́лиця, бункош, гирле́га, кбш-
 тур, криву́лі

- бовга́рська па́лиця (боў'гарс'ка
 палиц'і) довга палиця пастуха із
 загнутим кінцем ↔ па́лиця

па́пірка (пап'ірка) 1. роговий на-
 ріст на копиті; ратиця || па́пірок

2. тільки *мн.* копитна гниль ↔
 дряпа́к

- на па́пірки копитна гниль ↔
 дряпа́к

папіркани́ця (пап'ірканиц'а) ко-
 питна гниль ↔ дряпа́к

па́пірник (пап'ірник) 1. той, хто
 навесні обчищає вівцям *па́пірки*

2. копитна гниль ↔ дряпа́к

па́пірок (пап'ірок) ратиця ↔ па́-
 пірка 1

па́рений (парений) кип'ячений (про
 молоко)

- па́рена гу́слянка → гу́слянка

па́рінка → па́рянка

парши́вка (пар'шиўка) 1. погана,
 рідка вовна

2. вівця з поганою, рідкою вов-
 ною ↔ рідкововни́ця

парши́к (пар'ш'ик) *знев.* худоба,
 яка не росте

па́рянка (пар'анка, пар'інка) ки-
 п'ячене молоко

па́сіка (пас'іка) місце випасання
 худоби; пасовище ↔ пасо́висько

паскiвни́к → пастiвни́к

пасло́ місце випасання худоби; па-
 совище ↔ пасо́висько

пасови́на 1. місце випасання худо-
 би; пасовище ↔ пасо́висько

2. оплата за весняне випасання
 овець || лісови́на

пасо́висько → пасо́висько

пасо́висько (пасовис'ко, пасовис-
 ко) місце випасання худоби; па-
 совище || іма́ш, па́сіка, пасло́, па-
 сови́на 1, пасо́вище, па́ша 1

пасо́вище (пасовишче) місце ви-
 пасання худоби; пасови́ще ↔
 пасо́висько

паство́ 1. велика рогата худоба ↔
 маржу́на 1

2. худоба ↔ маржу́на 2

пастеро́чка пастушка

пасте́рь → пасту́рь

пасті́р → пасту́рь

пасті́рь (паст'ир', паст'ир, паст'ер',
 паст'ер) 1. пастух (загальна наз-
 ва) ↔ пастух 1

2. пастух овець; вівчар ↔ вів-
 ча́рь

3. пастух великої рогатої худо-
 би ↔ бовга́рь 1

4. пастух, який випасає одну
 корову

5. дояр ↔ до́лник

пастир'я́ (паст'ир'ка) приміщен-
 ня для пастухів на полонині ↔
 колу́ба 1

пастiвни́й (паст'іўни́й) придатний
 для випасу

пастiвни́к (паст'іўник, паст'іўник,
 паск'іўник) 1. обгороджене пасо-
 вище біля хати || присади́би

2. *рідк.* пасовище в лісі ↔
 полі́на

3. загін чи приміщення для хво-
 рих овець на полонині || хліве́ць 2,
 ца́рок 3

4. загін для худоби

пастiвщи́на (паст'іўщина) оплата
 пастухам ↔ пла́та

пасту́х 1. пастух (загальна назва) ||
 гайда́й 1, гуля́р 1, пасту́рь 1, по́гар 1,
 скотар'я́ 1, стада́рь 2

2. пастух овець; вівчар ↔ вівча́рь

- МЕНШИЙ ПАСТУХ (меншії пас-тух) помічник пастуха (перев. овець) ↔ МЕНШИЙ ВІВЧЕРЬ
- ПІДМІННИЙ ПАСТУХ (п'ід'м'ін:ії пас'тух) пастух, який *перепускає* ↔ помічник *ватага*
- 3. пастух великої рогатої худоби ↔ *ббвгáрь 1*
- 4. помічник пастуха ↔ *мєншіий вівчєрь*
- 5. пастух худоби в селі
- ПАСТУЩИНА (пас'тушчина) оплата пастухам ↔ *плáта*
- ПАЦУНА ім. поросна свиня
- ПАЦЬІ (па'ц'и) поросля ↔ *поросє*
- ПÁША (пáша, пáш'и) 1. пасовище, місце випасання худоби ↔ *пасб-висько*
- 2. пасовище в горах ↔ *полоніна́*
- ПЕРША ПÁША ягнята й телята, які перезимували і вперше вийшли на полонину
- 3. невисока густа трава, придатна для випасання худоби; корм, трава
- ПЕПСІН (пєп'с'ін) порошок-закваска для молока (використовували, коли полонини належали колгоспам)
- ПЕРВА́ЧКА 1. корова першого отелення
- 2. вівця першого окоту
- ПЕРВІСКА → *пєрвістка*
- ПЕРВІСОЧКА (пєрв'ісочка, пєрв'ісоч'ка) *пєстл.* ↔ *пєрвістка*
- ПЕРВІСОЧЬКА → *пєрвісочка*
- ПЕРВІСТКА (пєрв'істка, пєрв'іска, пєрв'ітка) 1. корова, яка отелилася вперше || з *пєршим тєлєм, першійнка 1, першійнка 1*
- 2. вівця, яка окотилася вперше || з *пєршим я́гнім, нєлітка 2, нбгіння, першійнка 2, першійнка 2*
- 3. коза, яка окотилася вперше || *вату́ля 3, нєлітка 4, нбгінка 2, першійнка 3, першійнка 3*
- 4. корова, яка вперше отелилася на другому році життя || *нєлітка 7*
- ПЕРВІТКА → *пєрвістка*
- ПЕРЕГОРОДА *рідк.* відгороджене місце у хліві для молодих тварин
- ПЕРЕДНІЙ → *пєрєдній*
- ПЕРЕДНІЙ ВІВЧЕРЬ → *вівчáрь*
- ПЕРЕДНІЙ (пєрєдн'її, пєрєднії) місце якого спереду отари (про вівцю, барана)
- ПЕРЕДНЯ́К (пєрєдн'ак) вівця, місце якої спереду отари || *пєредовá вівця, пєредовб́жа*
- ПЕРЕДОВІЙ:
- ПЕРЕДОВА́ ВІВЦЯ → *вівця*
- ПЕРЕДОВО́ЖА вівця, місце якої спереду отари ↔ *пєредня́к*
- ПЕРЕЄ́М (пєрєїєм) винагорода за знайдену вівцю, яка заблукала || *пєрєїємне*
- ПЕРЕЄ́МНЕ (пєрєїємне) ↔ *пєрєїєм*
- ПЕРЕЇ́Д (пєрєїїд) швороба шлунка овець через неправильне годування || *пєрєїєдєня*
- ПЕРЕЇ́ДЕНЯ (пєрєїїєдєн'а) швороба шлунка овець через неправильне годування ↔ *пєрєїїд*
- ПЕРЕПУСКА́ТИ заміняти, заступати один одного (про вівчарів, які випасають овець почергово)
- ПЕРЕПУСТИТИ ЧЕРЕЗ СТРУ́НКУ → *стру́нка*
- ПЕРЕПУСТО́К вівчар, який згідно з чергою був вихідний
- ПЕРЕХІ́ДНИЦЯ (пєрєх'їдниц'а) вівця, яка не може доносити ягняти || *помітка*
- ПЕРЕХІ́ПКА (пєрєх'їпка) вівця, яка рік не народжувала ягнят
- ПЕРЧ (пєрч, пєр'рч, пирч) самець кози; цап ↔ *цап*
- ПЕРЧУ́К *зменш.* ↔ *пєрч*
- ПЕРШІ́Й:
- ПЕРША ПÁША → *пáша*

- з ПЕРШИМ ЯГНІМ → ЯГНЯ
 - з ПЕРШИМ ТЕЛЕМ → ТЕЛЯ
- ПЕРШІНКА 1. корова, яка отелилася вперше ↔ ПЕРВІСТКА 1
2. вівця, яка окотилася вперше ↔ ПЕРВІСТКА 2
3. коза, яка окотилася вперше ↔ ПЕРВІСТКА 3
- ПЕРШУНКА 1. корова, яка отелилася вперше ↔ ПЕРВІСТКА 1
2. вівця, яка окотилася вперше ↔ ПЕРВІСТКА 2
3. коза, яка окотилася вперше ↔ ПЕРВІСТКА 3
4. вівця, яка вперше окотилася на другому році життя ↔ НЕЛІТКА 3
5. коза, яка вперше окотилася на другому році життя ↔ НЕЛІТКА 5
- ПЕС:
- ПЕС ВІД ОВЕЦЬ (пес в'ід о'вец) собака, яку використовують для охорони отари овець ↔ ВІВЧАРЬКА 3
 - ВІВЧЕРСЬКИЙ ПЕС (в'іўч'ерс'к'иї пес) собака, яку використовують для охорони отари овець ↔ ВІВЧАРЬКА 3
- ПЕЦЮК (пе'ц'ук) розрізнявальний знак на носі вівці, випечений гарячим залізом ↔ ПЕЧАТЛО
- ПЕЧАТАТИ (пе'ч'атати, пе'ч'етати) випалювати ПЕЧАТЛО на носі, чолі чи вухах вівці
- ПЕЧАТЛО (печат'ло, печ'ет'ло, печ'ит'ло) розрізнявальний знак на носі чи чолі вівці, випечений гарячим залізом || ПЕЦЮК
- ПЕЧЕТАТИ → ПЕЧАТАТИ
- ПЕЧЕТЛО → ПЕЧАТЛО
- ПЕЧТЛО → ПЕЧАТЛО
- ПІДМІННИЙ → ПІДМІННИЙ
- ПІДПОЛОНИНА → ПІДПОЛОНИНА
- ПІЛЕНЕ (п'иле"н'е) залишки вовни, які випадають із РУНА 3
- ПИРЧ → ПЕРЧ
- ПІВБЕРБЕНИЦІ (п'іўбербениц'і) рідк. посудина для зберігання та перевезення молокопродуктів місткістю 8 кг
- ПІВБРИНДЗЕНКИ (п'іўбриң'з'енки) заст. дерев'яний посуд місткістю від 6-ти до 8-ми МІРТУКІВ
- ПІВЛІТРІВКА (п'іўл'іт'р'іўка) вівця, яка дає на МІРУ 500 г молока
- ПІВТОРА ВІВЦІ (п'іўто'ра в'іўц'і) заст. вівця і ягня
- ПІВТОРА КОРОВИ (п'іўто'ра ко'рови) заст. корова і теля
- ПІВТОРІВКА (п'іўто'ріўка) заст. БЕРБЕНИЦІ місткістю 24 МІРТУКІ, яку використовують для приготування ЗУСЛЯНКИ
- ПІДБУДЗЕНІ → ПІДБУДЗИНЯ
- ПІДБУДИНА → ПІДБУДЗИНЯ
- ПІДБУДИНИ → ПІДБУДЗИНЯ
- ПІДБУДЗИНЯ (п'ід'бузин'а, п'ід'бузин'і, п'ід'бузен'і, п'ід'бузина) первинна сироватка (утворюється під час виготовлення БУДЗУ) ↔ ДЗЕР 1
- ПІДДАШЕ (п'ід'аш'е) рідк. навіс, дашок у КОШАРІ
- ПІДМІННИЙ (п'ід'мін'и:її, п'и'д'мін'и:її) 1. який ПЕРЕПУСКАЄ (про пастуха, доярку та ін.)
- ПІДМІННИЙ ПАСТУХ → ПАСТУХ
 - ПІДМІННА ДОЯРКА → ДОЯРКА
2. ім. пастух, який ПЕРЕПУСКАЄ ↔ ПОМОЧНИК ВАГАГА
- ПІДОКІЛ (п'ідок'іл) вхід до ОКІЛУ
- ПІДПАСАЧ (п'ід'пасач, п'ід'пасич) помічник пастуха великої рогаатої худоби
- ПІДПАСИЧ → ПІДПАСАЧ
- ПІДПОЛОНИНА (п'ід'полони'на) місце в горах, куди може заїхати машина, далі — на полонину — ведуть вузькі стежки
- ПІДСВИНОК (п'ід'свинок) поросля від ½ року
- ПІДСТАРИЙ (п'ід'старшиї) ім. пас-

- тух, який випасає овець по обіді
 ↔ **відполуднарь**
- пштрыйк** (п'істр'ик) чорний від-
 росток на вимені або дійках ху-
 доби
- пштолінниця** (п'іткол'ін:иц'і) хво-
 роба колін овець
- пшчкá** (п'іч'ка) розрізнявальний
 знак на вусі вівці (вирізане збоку
 півколо) ↔ **віщок**; розрізняваль-
 ний знак на вусі вівці (вирізаний
 збоку прямокутник) ↔ **прокѐто**;
 розрізнявальний знак на вусі вів-
 ці (вирізаний збоку трикутник ку-
 том до краю) || **пшчкáт, сокúрка**
- пшчкáт** (п'іч'кат, п'іч'кат) розріз-
 нювальний знак на вусі вівці (ви-
 різане збоку півколо) ↔ **віщок**;
 розрізнявальний знак на вусі вів-
 ці (вирізаний збоку трикутник
 кутом до краю) ↔ **пшчкá**; роз-
 різнювальний знак на вусі вівці
 (вирізаний збоку трикутник) ↔
пшчкáте
- пшчкáтий** (п'іч'катиї) який має на
 вузі знак **пшчкá** (про вівцю)
- пшчкáте** (п'іч'кате) *ім.* розрізню-
 вальний знак на вусі вівці (ви-
 різаний збоку трикутник) || **зáти-
 нок, пшчкáт, сокúрка**
- пшчкáто** (п'іч'като) *ім.* розрізню-
 вальний знак на вусі вівці (вирі-
 зане збоку півколо) ↔ **віщок**
- пшчкáт** → **пшчкáт**
- пшáчка** (пшáйчка) *змени.* ↔ **пшáй**
- пшáчóк** (пшáйчóк) *змени.* ↔ **пшáй**
- пшáй** (пшáй) широка гірська стежка,
 якою худоба йде на полонину
- пшáта** оплата пастухам за роботу
 на полонині (грошима або мо-
 локопродуктами) || **вплат, воро-
 шнинá, гурт 4, заплáта, зарплáта,**
згóда за літо, лшгнина, пастівщина,
пастúщина, сембрула 1, фураж 1
- пшéканче** (пшéканч'е) 1. ягня, яке
 ще ссе матку ↔ **ягня́ 1**
 2. теля, яке ще ссе матку || **тэ́ля 1**
пшкáрька (пшкáр'ка) **кошáра** для
 вигодовування ягнят
пшкáти (пшкáти, пшкáти) году-
 вати маля (про тварину)
пшкотóря (пшкóтор'я) вівця,
 яка не може доносити ягняти;
 вівця, яка народила мертве ягня
 (так її називають усе літо) ↔
помітка
- пшччэ** розрізнявальний знак на ву-
 сі вівці (вирізаний збоку прямий
 кут) || **зáтино́к, сокúрка**
- пштка** затвердіння вимені **ялівки**
 на перших трьох місяцях вагіт-
 ності
- пш́ки** (пш'ік'и) *зб.* ягнята ↔ **бирькú 1**
- пшоскáня** (пшос'кан'а) вівця із
 пласким животом
- пшвернік 1.** загороджене пасови-
 ще для овець, яких випасають
 там після вечірнього доїння ||
погірнік 2
 2. вечірній випас овець на по-
 лонині після доїння || **корня́ла,**
корня́ло, погірнік 1
- пшврхнік** (пш'ірх'ник) дашок над
стрúнкою
- пшгáнка** лихоманка, гарячка (го-
 стра інфекційна хвороба) ↔
бетежняк
- пшгар** (пшгар, пшгар') *заст.* 1. пас-
 тух (загальна назва) ↔ **пастух 1**
 2. пасовище для дійних овець
 ↔ **погірнік 3**
- пшгарь** → **пшгар**
- погрнік** (пог'ір'ни'к) 1. вечірній
 випас овець на полонині після
 доїння ↔ **повернік 2**
 2. пасовище біля **стáї** для овець,
 яких випасають там після вечір-
 нього доїння ↔ **повернік 1**
 3. *заст.* пасовище для дійних
 овець || **пшгар 2**

- погоди́ти домовитися із *депутá-
том* про *плáту* за випас худоби
на полонині (про пастуха)
- погоні́ч погóнич худоби || гайна́р,
гайтáш, гинча́й
- подава́льник той, хто на *мі́рі* подає
овець до *стру́нки*
- по́дина 1. пасовище в горах ↔ по-
лоні́на
2. рівне місце в горах
- по́дра → по́дря
- по́дрє → по́дря
- по́дри → по́дря
- по́дря (подр'а, подра, подр'і, под-
р'е) полиця або горище в *ста́ї*
для висушування *будзі́в* і збері-
гання сиру ↔ подуша́ра
- подуша́ра (подуш'ара, подуш'ера,
подуш'ер, подуш'ер', подуш'ера,
подуш'ер'а, подуш'ар, подушир,
подуш'ир, подуш'ір) полиця або
горище в *ста́ї* для висушуван-
ня *будзі́в* і зберігання сиру ||
дроб'є́нка, закома́рник, кома́рник 2,
кома́ра 2, по́дря, по́лат 1, полі́ця
- подуше́ра → подуша́ра
- подуше́р → подуша́ра
- подуше́ра → подуша́ра
- подуше́ря → подуша́ра
- подуше́рь → подуша́ра
- подуше́рька (подуш'ер'ка) *зменш.*
↔ подуша́ра
- подушир → подуша́ра
- подуші́р → подуша́ра
- подуші́яр → подуша́ра
- подуші́яр → подуша́ра
- по́корм їжа для худоби під час до-
їння
- поко́те́льщина (поко'тел'шчина) оп-
лата молоком за позику посудин
- покрите́ня (покрите'н'а) вівця, яка
окотилася на першому році жит-
тя ↔ не́літка 1
- по́криточка (покриточ'ка) вівця,
яка окотилася на першому році
життя ↔ не́літка 1
- по́криточька → по́криточка
- по́лат *заст.* 1. полиця у *ста́ї* для
висушування сиру ↔ подуша́ра
2. сховок для *будзі́в*, хліба, солі
тощо, який будують на палях
або на деревах біля колиби на
полонині
- по́ле пасовище в полі || лова́да
- по́лена (по'л'ена) пасовище в лісі ||
пасті́вник 2, прилу́ка, рі́жа, рі́жина
- по́ленка (по'л'енка) *зменш.* ↔ по-
ле́на
- по́лиці → полі́ця
- по́лиця (по'ли'ця, по'лиц'і) *рідк.*
полиця в *ста́ї* для висушування
сиру ↔ подуша́ра
- полі́тковáти → полі́ткува́ти
- полі́ткува́ти (пол'ітку'вати, пол'іт-
ко'вати) 1. брати землю (зокрема
полонину) на літо в тимчасове
користування для випасання ху-
доби, косіння, землеробства
2. наймати на літо (зокрема для
випасу худоби)
- полі́ток (по'л'іток) земля, яку на
літо дають чи беруть у тимчасове
користування для випасання ху-
доби, для косіння, землеробства
- положи́тиси → положи́тисі
- положи́тиси (поло'житис'і, поло-
житисі) отелитися (про корову)
↔ впло́житисі
- поло́ненá → полони́на
- полони́на (поло'ни'на, поло'не'на)
пасовище в горах || бе́рег, горбу́,
грунь, літковище, по́дина 1, па́ша 2
- полонинво́ш (полонин'вош, поло-
ни'н'ош) 1. керівник полонин-
ського випасу худоби ↔ депутáт
2. старший вівчар на полонині
↔ ва́таг 1
- полони́нка 1. *зменш.* ↔ полони́на
2. вівця, яка влітку пасеться на
полонині

3. (перев. мн. поло'нинк'и) полонинська коломийка (обрядова пісня)
- поло'нинник (поло'нин:ик) пастух, який випасає худобу на полонині
- поло'нинський (поло'нинс'киї) який випасає худобу на полонині (про пастуха)
- віхід поло'нинський → віхід
 - поло'нинська весна → весна
 - поло'нинський бук → бук
 - поло'нинський схід → схід
 - поло'нинські вівці → вівці
 - поло'нинські принадле́жності → принадле́жності
 - поло'нинський хід → хід
- поло'ниняк (полони'н'ак) оплата, яку власник полонини отримувачав молокопродуктами від господарів худоби ↔ дат
- помагáльник помічник пастуха (перев. овець) ↔ мѐнший вівчѐрь
- помѐтáти док. передчасно народити (про корову, вівцю)
- помітка (пом'ітка) вівця, яка не може доносити ягняти; вівця, яка народила мертвий плід || перехідни́ця, плекотóрія
- помітувати передчасно народити (про корову, вівцю)
- помічник:
- вівчѐре помічник (в'іч'єр'є пом'ічник) помічник пастуха (перев. овець) ↔ мѐнший вівчѐрь
- помóчник (по'мочник, по'мошник) помічник пастуха (перев. овець) ↔ мѐнший вівчѐрь
- помóчник вáтага пастух, який *перепускає* || підмінний, підмінний пастух, помóчник стаї
 - помóчник стаї (по'мочник'стайі) пастух, який *перепускає* ↔ помóчник вáтага
- помóшник → помóчник
- пóпас 1. годування худоби дорогою на полонину
2. місце дорогою на полонину, де зупиняються, щоб відпочити і підгодувати овець || **припочівало**
- пóпасáти пастися на ходу, по дорозі на полонину (про худобу)
- пóпасом пасучись на ходу; попаски
- поплáйщина (поплáйщина) оплата молоком тим, хто допомагав виганяти навесні овець на полонину || **кочовіна**
- поражѐна ім. вівця, яку вкусила змія ↔ **кусанка**
- порняла *заст.* → **корняла**
- поробóтиця (поробóтиц'а) оплата за роботу молоком
- поросѐ (порос'є, порос'і) порося || **паць**
- поросі → **поросѐ**
- пóшерсть → **пóшєсть**
- пóшєсть ('пошєст', 'пошерст') пошєсть на худобу ↔ **слабинá**
- пóшик → **пóшшік**
- пóшшік (пош':ік, 'пошик) знак-доказ про вівцю, яка пропала (шкіра вівці, на якій обов'язково має бути мітка власника) || **шкóбла**
- пράдійкáня (прад'і'кан'а) вівця, яка має **пράдійки**
- пράдійки (п'радїїки, пред'їїки, прег'їїки) п'ята і шоста дійки (менші, ніж інші)
- пράжанка (п'ражанка, п'раж'інка)
1. бринза із сиру, виготовленого з коров'ячого молока
 2. сир, виготовлений у результаті вторинної переробки сироватки ↔ **вурда 1**
- пράжений (п'ражений) підігрітий (про кисле молоко для виготовлення сиру)
- пράжия (п'ражин'и) сироватка ↔ **дзер 1**

- ПРА́ЖИТИ** підігрівати кисле молоко для виготовлення сиру
- ПРА́ЖИНКА** → **пра́жанка**
- ПРЕГІ́ЙКИ** → **пра́дійки**
- ПРЕДІ́ЙКИ** → **пра́дійки**
- ПРЕ́ЛУКА** → **пру́лука**
- ПРЕ́СТАТИ** → **прятати**
- ПРІ́БІК** (п'риб'ік) бік колиби
- ПРІВА́РКА** молоко, яке додають до сироватки, виготовляючи *вурду*
- ПРИГО́ЛОВНИК** (приго'лоўник) деревина біля узголів'я в *колібі*
- ПРІДА́ВОК** сіно або свіжоскошена трава, яку дають коровам перед доїнням, щоб було більше молока ↔ **басару́нок**
- ПРИКЪ́МАК** → **притьма́к**
- ПРІ́ЛУКА** (п'ри'лука, п'ре'лука) пасовище в лісі ↔ **пол'єна**
- ПРИМИ́НДА** сіно або свіжоскошена трава, яку дають коровам перед доїнням, щоб було більше молока ↔ **басару́нок**
- ПРИМІ́ВНИК** (при'м'іўник, при'моўник) той, хто лікує немедичними засобами, замовляннями; знахар ↔ **ба'льник**
- ПРИМІ́ВНИЦІ** → **примівни́ця**
- ПРИМІ́ВНИЦЯ** (при'м'іўниц'а, при'м'іўниц'і) та, яка лікує немедичними засобами, замовляннями; знахарка ↔ **ба'ля**
- ПРИМОВ'́ЄТИ** → **примовля́ти**
- ПРИМОВ'́ЙТИ** → **примовля́ти**
- ПРИМОВ'́ЯТИ** (примов'їєти, примов'їйти) заклинати, зашіптувати хворобу
- ПРИМОВ'́НИК** → **примівник**
- ПРИНАДЛІ́ЖНОСТІ:**
- **ПОЛОЇ́НСЬКІ ПРИНАДЛІ́ЖНОСТІ** (поло'їнс'к'і принад'їєжності) зб. посуд, який використовують у полоїнському господарстві
- ПРІПЛУ́СТКА** (п'рипл'устка) *рідк.* приміщення для великої рогатої худоби ↔ **ста́йня**
- ПРИПО́ЧИВАЛО** місце дорогою на полонину, де зупиняються, щоб відпочити і підгодувати овець ↔ **по́пас 2**
- ПРИСА́ДИБИ** (приса'диб'и) обгороджене пасовище біля хати ↔ **пас-тівну́к 1**
- ПРИТ'́ЄТЕ** (при'т'єте) *ім.* розрізнувальний знак на вусі вівці (відрізаний край вуха) ↔ **притьма́к**
- ПРИТ'́УЛА** невелика прибудова, *ста́йня* за будинком ↔ **дах**
- ПРИТЬМА́К** (при'т'мак, при'к'мак, при'т'мак) розрізнувальний знак на вусі вівці (відрізаний край вуха) || **прит'єте, прок'єто**
- ПРО́ВАРКА** первинна сироватка з овечого молока ↔ **дзер 1**
- ПРО́ВАРОК** первинна сироватка з овечого молока (використовують як закваску для приготування *вурди*) ↔ **дзер 1**
- ПРОВО́ДИ:**
- **ПРОВО́ДИ НА ПОЛОЇ́НІНУ** свято з нагоди виходу на полонину || **день полоні́нника, день тварі́нника, полоні́нска весна́**
- ПРОК'́ЄТО** (про'к'єто) *ім.* розрізнувальний знак на вусі вівці (відрізаний край вуха) ↔ **притьма́к**; розрізнувальний знак на вусі вівці (вирізаний збоку прямокутник) || **пічка́, розко́лена, стрі́лочка, ўкета**
- ПРОП'́АСНИЦЕ** (про'пасниц'є) лихоманка, гарячка ↔ **бетежні́к**
- ПРОСТРІ́В** → **прострі́л**
- ПРОСТРІ́Л** (простр'їл, простр'їў) 1. хвороба худоби; епілепсія
2. вертіж → **верті́чка**
- ПРОТИНА́ТИСИ** починати киснути (про молоко)
- ПРОТИ́НЬИНКА** молоко, яке почало киснути

прохідний (прох'ід'ній) який швидко ходить в отарі (про вівцю, барана)

прохідниця (прох'ідниц'а) вівця, яка швидко ходить в отарі || прохідяк

проходяк (проход'ак) вівця, яка швидко ходить в отарі ↔ прохідниця

пруд'оха (пруд'оха) корова, яка дає багато молока ↔ мол'очниця

прятаний:

● пр'єтане молоко → пр'ятане молоко

● пр'ятане молоко → молоко

● пр'ятане молоко → пр'ятане молоко

пр'ятанка (пр'ятанка) дерев'яна посудина для виготовлення сиру

пр'ятати (пр'ятати, пр'єтати) 1. заквашувати (молоко) для виготовлення сиру

2. збирати сир із підквашеного молока в одну груду

3. збирати молоко протягом кількох днів для виготовлення сиру

4. виготовляти сир, переробляти молоко на полонині ↔ вор'бшити

5. *рідк.* збирати молоко на зиму

● пр'ятати бриндзу → бріндза

пр'ятник (пр'ятник) пастух, який виготовляє сир на полонині; сировар ↔ в'атаг 2

пр'ятувати:

● пр'ятувати сир → сир

пс'ячаник (п'с'ачаник) *рідк.* *кляг* зі шлунка цуценяти

п'уга *рідк.* довгий прут, яким пастухи наганяють худобу

пуст'єльник помічник пастуха (перев. овець) ↔ м'єнший в'івч'єрь

пуст'опаш дозволене випасання худоби на чужому полі восени після сінокосів

п'ўтера дерев'яна посудина місткістю 10–15 л для виготовлення чи зберігання молочних продуктів

п'ўтерчина *зменш.* ↔ п'ўтера

п'ўтина (п'утина, п'ут'іна) дерев'яна бочка для виготовлення чи зберігання молочних продуктів

п'утинька (п'утин'ка) *зменш.* ↔ п'ўтина

п'ўтирка *зменш.* ↔ п'ўтера

п'ўтина → п'ўтина

п'ўтня (п'утн'а) бляшане відро чи дерев'яна діжка для переробки молокопродуктів

Р

рав'аш (ра'ваш, ра'ваш', ре'ваш) *заст.*

1. дерев'яна палиця для позначення кількості овець, зданих на літній випас; кількості виданих молокопродуктів; надоеного на *міру* молока; робочих днів; зрубаного дерева тощо

2. зарубки на дерев'яній палиці для позначення кількості чогоньбудь (овець, зданих на літній випас; виданих молокопродуктів; надоеного на *міру* молока; робочих днів; зрубаного дерева тощо) ↔ карб'ї

равашув'ати ставити *карб'ї*, зарубки на *раваші* || карбув'ати

рав'ашь → рав'аш

раг'аш (ра'таш, ра'каш) *заст.* вузька гірська стежка, яку витоптали вівці ↔ чоп'аш

раг'ашик *зменш.* ↔ раг'аш

рад'ільник → ряд'ільник

рак'аш → раг'аш

ранен'я (ранен'а) ягня, яке народилося раніше за інших

рев'аш → рав'аш

регія (рег'ія) *заст.* паспорт для худоби, яка йде з полонини

РЕНДЗА → ріндзя

РЕНДЗИ → ріндзя

РЕПУТАТ → депутат

РЕД → ряд

РЕДАШ → рядаш

РЕНДЗА → ріндзя

РИНДЗА → ріндзя

РИНДЗИ → ріндзя

риндзіох (ринз'ух) 1. шлунок теляти або ягняти ↔ ріндзя 1

2. очищений шлунок теляти, у якому зберігають *кляг*

ріндзя (ринз'а, р'е^анз'а^е, ринз^а, ринз'и^е, ринз'і, ренз'і, ре^нз^а) 1. шлунок тварини (перев. *плеканчѐти*) || бурдюг 1, жолудок 1, золотнік, ріндзіох

2. висушений (рідко засолений) шлунок *плеканчѐти*, яким заквашують молоко або із якого виготовляють *кляг* ↔ кляг 2

ріндзьи → ріндзя

РІГАК (р'ігак) рогатий баран ↔ курнутий баран

рідкововниця (р'ідковоўниц'а) вівця з поганою, рідкою вовною ↔ паршівка 2

РІЖА (р'іжа, р'іж'и) пасовище в лісі; поляна в лісі ↔ полѐна

РІЖИНА (р'іжина) пасовище в лісі ↔ полѐна

РІЖКУЛЬКА (р'іжкул'ка) вівця із закрученими рогами ↔ колáчі

РІЖЬИ → ріжа

РІЧНѐК → річняк

річняк (р'іч'н'ак, р'іч'н'ек) однорічний бичок ↔ богаѐц

РОБИТИ:

● РОБИТИ РОСКІВ → рóзкіл

РОБЛЕНИЙ:

● РОБЛЕНЕ МОЛОКО → молоко

РОГАНИ → рогáня

РОГАНЬИ → рогáня

рогáня (роган'а, роган'і, роган'и)

1. рогата вівця, корова, коза || бiур-

ка 6, з рога́ми, корну́та, корну́та вівця́, корну́тиста, рога́та 1, рога́та вівця́, рогу́ля 1

2. вівця із великими рогами || рогáчка

рога́та 1. рогата вівця ↔ рогáня 1

2. корова із загнутими назад рогами

РОГА́ТИЙ:

● РОГА́ТА ВІВЦЯ́ → вівця́

рога́чка (рогáчка) вівця́ із великими рогами ↔ рогáня 2

РО́ГИ:

● з рога́ми рогата вівця ↔ рогáня 1 роговий:

● РОГОВА́ ХУДО́БА → худóба

рогóвисько (рогóвис'ко) зб. велика рогата худоба ↔ маржу́на 1

рогу́ля (рогул'а) 1. рогата вівця ↔ рогáня 1

2. вівця із закрученими рогами ↔ колáчі

роділка (роділка, ро́д'ілка) приміщення, де корови чи вівці народжують малят

РОДІЛКА → роділка

розда́вання (роздаван':а) *рідк.* роздавання худоби господарям після осіннього випасу на полонині || дру́ге розлу́чення

розда́вати відділяти по одній тварин з отари, віддаючи господарям після літнього випасу на полонині || розлу́чатисі

ро́зкіл (розк'іл, ро́ск'іў) 1. повернення худоби з полонини, яке супроводжується обрядами ↔ полонинський схід

2. розподіл овець після спільного випасу на полонині; роздавання худоби господарям ↔ розлу́чення 2

● РОБИТИ РО́СКІВ (ро́бити ро́ск'іў)

роздавати господарям худобу після літнього випасу на полонині

3. розрізювальний знак на вусі вівці (поздовжній розріз краю вуха) ↔ **рбзтинка**

4. невелика загорода, яку ставлять посеред *кошари* на **розлúчiня**

РОЗКЛАДА́ТИ:

● РОЗКЛАДА́ТИ ВОРО́ТА → **воро́та**

РОЗКО́ЛЕНА *ім.* розрізювальний знак на вусі вівці (вирізаний збоку прямокутник) ↔ **прокёто**

РОЗКОЛÍПИНА (розкол'іпина) розрізювальний знак на вусі вівці (поздовжній розріз краю вуха) ↔ **рбзтинка**

РОЗЛУЧА́ТИСІ відділяти по одній тварин з отари, віддаючи господарям після літнього випасу на полонині ↔ **роздава́ти**

РОЗЛУЧÉНЕ → **розлúчiня**

РОЗЛУЧÍНЕ → **розлúчiня**

РОЗЛУЧÍНИ → **розлúчiня**

РОЗЛУЧÍНЬИ → **розлúчiня**

РОЗЛУЧÍНЯ (розлúч'ин'а, розлúч'ин'і, розлúч'ен'е, розлúч'ин'и, розлúч'ин'і, розлúч'ин'е) 1. повернення худоби з полонини, яке перев. супроводжується обрядами ↔ **полонинський схід**

2. роздавання худоби господарям після літнього випасу на полонині || **рбзкіл 2**

● ДРУ́ГЕ РОЗЛУЧÍНЯ (друге розлúч'ин'а) роздавання худоби господарям після осіннього випасу на полонині ↔ **розда́вання**

3. гостина, приурочена поверненню з полонини

РОЗЛУЧÍНИ → **розлúчiня**

РОЗПУСКА́ТИ повертати власникам худобу після літнього випасання на полонині

РБЗТИ́НКА (розтинка, ростинка) розрізювальний знак на вусі вівці (поздовжній розріз краю вуха) ||

колбти́ця, рбзкіл 3, розколíпина
РБЗТРИ́Ч (роз'тр'іч, ростр'іч) розрізювальний знак на вусі вівці (форма вирізування невідома)

РО́СКІВ → **рбзкіл**

РО́СТИНКА → **рбзтинка**

РО́СТРИ́Ч → **рбзтри́ч**

РУБА́ТИ вирізати знак-мітку на вусі вівці

РУМУ́НКА вівця з довгою (кучерявою) вовною ↔ **волосі́стка**

РУ́НА → **ру́но**

РУ́НВА вовна з однієї дорослої вівці ↔ **настрíг**

РУ́НО (руно, руна) 1. вовна з дорослої вівці || **во́вна, мох, старинá, старовíна, старовíнна во́вна**

2. вовна з молоді (однорічної) вівці ↔ **я́рчатина 1**

3. зістрижена з однієї дорослої вівці вовна, що тримається вку́пі, не розпадається ↔ **настрíг**

РУ́НОК вовна з молоді вівці ↔ **я́рчатина 1**

РУ́СЬКИЙ:

● ВУ́ДА РУ́СЬКА → **вурда**

РЬИ́Д → **ряд**

РЬИДУВА́ТИ → **рядува́ти**

РЯ́Д (р'ад, р'ед, р'ид) кількість молокопродуктів, що належать власникові худоби, даної на полонинський випас || **газдíвшина, дат 2, рядíвшiна**

● ВИБИРА́ТИ РЕ́ДИ → **вибира́ти рядí**

● ВИБИРА́ТИ РЯ́ДИ (виби́рати р'е'ди, в'iби́рати р'е'ди) забирати молочні продукти під час полонинського випасу (про власників худоби) ↔ **рядíти**

● ВИБИРА́ННЯ РЯ́ДУ (в'iби́ран'а р'е'ду) встановлена черга для власників худоби на молокопродукти під час полонинського випасу

● ВИГАНЯ́ТИ РЯ́ДИ (в'iган'ати р'а'ди) видавати належні молокопродук-

ти власникам худоби під час полонинського випасу ↔ **видава́ти ряді́**

● **видава́ти ряді́** (в'ідавати р'єди) видавати належні молокопродукти власникам худоби під час полонинського випасу || **виганя́ти ряді́, відда́вати ряді́**

● **вбига́ння рѣду** → **вбига́ння ря́ду**

● **вбига́ти рѣди́** → **вбига́ти ряді́**

● **вбига́ти рѣди́** → **вбига́ти ряді́**

● **вбига́ти рѣди́** → **вбига́ти ряді́**

● **вбига́ти рѣди́** (в'ідби́рати р'єди) забирати молочні продукти під час полонинського випасу (про власників худоби) ↔ **ряди́ти**

● **віддава́ти рѣди́** → **віддава́ти ряді́**

● **віддава́ти рѣди́** → **віддава́ти ряді́**

● **віддава́ти рѣди́** (в'ід:авати р'їди) видавати належні молокопродукти власникам худоби під час полонинського випасу ↔ **видава́ти ряді́**

● **вісний ряд** (в'існій р'ад) молокопродукти, які видають власникам худоби за весняний випас худоби

● **забига́ти рѣд** → **забига́ти ряд**

● **забига́ти ряд** (заби́рати р'єд) забирати молочні продукти під час полонинського випасу (про власників худоби) ↔ **ряди́ти**

● **літний ряд** (л'ітн'їі р'ад) молокопродукти, які видають власникам худоби за літній випас худоби

● **осінний ряд** (о'с'ін'їі р'ад) молокопродукти, які видають власникам худоби за осінній випас худоби

ряда́ш (р'адаш, р'єдаш) власник овець, який виходить на полонину **вбига́ти ряд** || **ряді́льник**
ряди́ти (р'адити) забирати молочні

продукти під час полонинського випасу (про власників худоби) || **вбига́ти ряді́, відбига́ти ряді́, забига́ти ряд, рядува́ти**

рядівщина (р'ад'ї'шчина) *рідк.* кількість сиру та молока, що належать власникові худоби, даної на полонинський випас ↔ **ряд**
ряді́льник (р'ад'і́льник, ра'д'і́льник) власник овець, який виходить на полонину **вбига́ти ряд** ↔ **ряда́ш**
рядува́ти (р'адувати, р'идувати) забирати молочні продукти під час полонинського випасу (про власників худоби) ↔ **ряди́ти**
рѣдува́ти → **рядува́ти**

С

сажо́к виплетена з лози годівниця для худоби ↔ **ко́шик**

са́лаш (са'лаш, ха'лаш) 1. тимчасове приміщення або накриття для худоби на полонині для захисту від дощу чи спеки ↔ **за́стайка** 2

2. тимчасове приміщення або накриття для пастухів на полонині для захисту від дощу

3. полонинська пастуша зупинка; місце нічлігу для овець та вівчарів ↔ **ста́я** 1

сама́ня (са'ман'а) вівця, яка не любить ходити в отарі

самоке́с *заст.* → **самоку́ша**

самоке́ша → **самоку́ша**

самоку́ша (само'киша, само'киш'ї, само'к'иш'ї, само'к'є'ша, саму'к'иш'ї, само'к'иш, само'кес) кисле молоко (без сметани) ↔ **кисля́к**

самоку́ш → **самоку́ша**

самоку́йш → **самоку́ша**

самоку́йш → **самоку́ша**

самуку́йши → **самоку́ша**

свина́р (сви'нар, сви'нар') *заст.* пастух свиней || **гонда́ш, свинопáс**

СВИНА́РКА (сви'нарка, сви'нар'ка) 1. приміщення для свиней; свинарник || **ку́ча 1**, **свина́рник 1**, **свині́нець 1**

2. загорода для свиней || **свина́рник 2**, **свині́нець 2**

СВИНА́РНИК (сви'нарник) 1. приміщення для свиней у селі; свинарник ↔ **свина́рка 1**

2. загорода для свиней із навесом ↔ **свина́рка 2**

СВИНА́РЬ → **свина́р**

СВИНИ́НЕЦ 1. приміщення для свиней; свинарник ↔ **свина́рка 1**

2. загорода для свиней ↔ **свина́рка 2**

СВИНА́РЬКА → **свина́рка**

СВИНОПАС пастух свиней ↔ **свина́р**
СВИНЯ́ (сви'н'а) свиня-самиця; свиньоматка ↔ **льо́ха**

СВИТЬО́ХА (с'вит'о́ха) *рідк.* обрядова назва худоби в період Різдвяних свят

СЕМБРИ́ЛА (се'мб'рила, се'мб'рил'а, си'мб'рил'а) 1. оплата, яку пастухи отримували молокопродуктами за випас худоби на полонині ↔ **пла́та**

2. *заст.* нагорода пастухам за рік праці; заробіток у наймах (перев. пастухом)

СЕМБРИ́ЛЯ → **сембри́ла**

СЕРБА́ВКА *вурда* зі сироваткою

СЕРБА́ДЗЕНКА (серба'з'енка, серба'з'инка) 1. молоко, яке ще не скисло повністю

2. скисле молоко

СЕРБА́ДЗЬИ́НКА → **сербадзénка**

СЕРБА́ЛНИЙ:

● **СЕРБА́ЛНЕ МОЛОКО́** → **молоко́**

СЕРБА́НКА 1. вторинна сироватка з овечого молока ↔ **дзер 1**

2. молоко, яке скипілося, *звурдилося* ↔ **вурдя́нка**

СИМБРИ́ЛЯ → **сембри́ла**

СИР (сир, си'р):

● **КИ́ПРИЙ СИР** (киприї сир) сир високої якості з великими порами ↔ **кипрі́як**

● **ПРЯ́ТУВАТИ СИР** (пр'етува́ти се'р) виготовляти сир, переробляти молоко на полонині ↔ **воро́шити**

СИ́РВАТКА (сирватка, с'і'рватка) сироватка ↔ **дзер 1**

СИ́РИЙ (си'рії):

● **СИ́РА ГУ́СЛІНКА** → **си́ра гу́слянка**

● **СИ́РА ГУ́СЛЯНКА** → **гу́слянка**

СИСУ́Н 1. ягня-самець, яке ще ссе матку ↔ **баранчик 2**

2. теля-самець, яке ще ссе матку ↔ **бурч 4**

СИ́РВАТКА → **сирватка**

СКАЖЕ́НИЦЯ (скаже'ниц'а) запалення вимені вівці або корови; мастит ↔ **у́кра 3**

СКА́З запалення вимені вівці або корови; мастит ↔ **у́кра 3**

СКАЛА́ (ска'ла, шка'ла) копитна гниль ↔ **дряпа́к**

СКІ́С (ск'іс) розрізнювальний знак на вусі вівці (очевидно, навскіс обрізане вухо) ↔ **скоса́к**

СКІ́СТЬ (ск'іст') розрізнювальний знак на вусі вівці (навскіс обрізане вухо) ↔ **скоса́к**

СКОЛНІ́ЧИТИСІ (скол'іничитис'і) захворіти на **коліні́ці** (про вівцю, свиню)

СКОПИ́ЛИЧИТИСІ окотитися передчасно, на першому році життя (про вівцю)

СКОСА́К розрізнювальний знак на вусі вівці (навскіс обрізане вухо) || **скіс**, **скість**

СКОТ велика рогата худоба ↔ **маржу́на 1**

СКОТА́РИТИ 1. випасати велику рогату худобу ↔ **бовга́рити**

2. бути дояркою
СКОТА́РЬ (ско'тар') 1. пастух (загальна назва) ↔ **пастух** 1
 2. пастух великої рогатої худоби ↔ **бóвга́рь** 1
 3. дояр ↔ **дої́льник**
СКОТА́РЬКА (ско'тар'ка) 1. приміщення для пастухів великої рогатої худоби на полонині
 2. *рідк.* жінка-пастух великої рогатої худоби ↔ **бóвга́рька** 4
 3. доярка ↔ **доя́рка**
 4. випасання худоби
СКОТÉНА → **скоті́на**
СКОТІ́НА (ско'ти'на, ско'т'ена) 1. велика рогата худоба ↔ **маржу́на** 1
 2. худоба ↔ **маржу́на** 2
СЛАБІНА́ пошесть на худобу || **бола́**
 2. **паді́ж**, **пошесть**, **слабі́сть** 2, **хворота́**
СЛАБІ́НДЯ (сла'б'інд'а) вівця, яка дає небагато молока ↔ **цяплі́вка**
СЛАБІ́СТЬ (сла'б'іст') 1. хвороба тварин || **бетéга**, **беті́г**, **бола́** 1, **хорóба**
 2. пошесть на худобу ↔ **слабінá**
СЛПІ́Й:
 • **слпій дойóк** (сл'іпії до'йок) → **дойóк**
СЛУ́ЖКА помічник пастуха (перев. овець) ↔ **ме́нший вівче́рь**
СМОЛЯ́НКА (смо'л'анка) *рідк.* пастуша сорочка, виварена в теплом овецьому маслі, яку носили протягом усього пасовищного сезону ↔ **ма́занка**
СНІГОВА́НЬ (с'н'іго'ван') місце годівлі худоби взимку на снігу (якщо снігу мало)
СОКÉРКА → **соку́рка**
СОКИ́РКА (со'кирка, со'керка, со'к'ирка) розрізнувальний знак на вусі вівці (вирізаний збоку прямий кут) ↔ **плече́**; розрізнувальний знак на вусі вівці (вирізаний збоку трикутник кутом до краю) ↔ **пічка́**; розрізнувальний знак на вусі вівці (вирізаний збоку трикутник) ↔ **пічка́те**
СОКЬІ́РКА → **соку́рка**
СОЛІ́ШШЕ → **со́лище**
СОЛІ́ЩЕ ('солишче, 'солишч'е, 'солиш'е, 'сол'ішче, 'сол'ішче', 'солишч'і) місце в полонині, де худобі дають лизати сіль
СОЛІ́ЩЕ → **со́лище**
СОЛІ́ЦІ → **со́лище**
СОЛІ́ЩЕ → **со́лище**
СОЛÓДКИЙ (со'лодкий, со'лоткий) свіжий (про молоко, **гу́слянку**)
 • **СОЛÓТКЕ МОЛОКО́** → **молоко́**
 • **СОЛÓТКА ГУ́СЛЯ́НКА** → **гу́слянка**
СОЛÓТКИЙ → **солóдкий**
СПА́СТИ *тільки док.* проковтнути разом із травою (про корову, вівцю)
СПУДЗÁРЬ → **спу́зарь**
СПУ́ЗА 1. попіл, порох
 2. відходи в результаті чесання чи обробки вовни ↔ **дегу́за**
СПУ́ЗАРЬ (спу'зар', с'пузар') 1. помічник у колибі пастухів, який підтримує вогонь, варить їсти, заготовляє дрова, носить воду, миє посуд та стежить за порядком на полонинах || **ватра́к** 1, **вате́рник** 1, **ка́йман**, **ка́ликі**
 2. *рідк.* помічник бринзороба
 3. (спу'зар) палиця, якою підгортають вогонь; кочерга ↔ **ватра́ль**
СТАДА́Р → **стада́рь**
СТАДА́РКА стайня для коней на полонині ↔ **кі́нник** 1
СТАДА́РНЯ (ста'дарн'а) *рідк.* стайня для коней (у селі або на полонині) ↔ **кі́нник** 1
СТАДА́РЬ (ста'дар', ста'дар) 1. пастух коней ↔ **ко́няр**
 2. пастух (загальна назва) ↔ **пасту́х** 1
СТАДНА́РКА загін для коней на поло-

Словник лексики пастухування гуцульського говору

- нині ↔ кінник 2
- СТАДНИК 1. пастух коней ↔ коняр
2. пастух корів ↔ б'овгáрь 2
- СТАДНИЦА самиця жеребця; кобила
↔ кобу́ла
- СТАДНИ́ЦЯ (стад'ниц'а) загін для коней на полонині ↔ кінник 1
- СТА́ДО 1. стадо великої рогатої худоби ↔ гурт 1
● СТА́ДО коро́ви стадо великої рогатої худоби ↔ гурт 1
2. табун коней ↔ табу́н
3. отара овець ↔ ботей 1
- СТАСНКА (стайенка) зменш. ↔ ста́йня
- СТА́І → ста́я
- СТА́ЙКА (ста́йка) зменш. ↔ ста́я
- СТА́ЙНС → ста́йня
- СТА́ЙНИ → ста́йня
- СТА́ЙНЯ (ста́йн'а, ста́йн'е, ста́йн'і) хлів для худоби (коней, корів, овець) у селі або на полонині || гра́жда 3, колéшня 1, кúча 3, оборо 2, пріплюстка, хлів, фо́єники, шта́лів 1
- СТА́РИЙ:
● СТА́РЕ СТО́ІШШІ → сто́їще
- СТАРИ́НА вовна з дорослої вівці ↔ ру́но 1
- СТАРОВИ́НА вовна з дорослої вівці ↔ ру́но 1
- СТАРОВИ́ННИЙ:
● СТАРОВИ́ННА во́вна → во́вна
- СТА́РШИЙ (ста́ршиї) ім. пастух, який випасає овець до обіду ↔ дополу́днáрь
- СТА́РШИЙ вівче́рь → вівча́рь
- СТА́Я (ста́яа, ста́яа, ста́яі) 1. полонинська пастуша зупинка в горах (будівлі і пасовище) || са́лаш 3, ста́йло 2, сто́їще 1
2. тимчасова будівля на полонині для виготовлення молочних продуктів, приготування їжі, відпочинку пастухів
3. *рідк.* загін чи приміщення для овець на полонині || коша́ра 1, 5
4. *рідк.* отара овець або кіз ↔ ботей 1
- СТЕ́Я → ста́я
- СТА́ЙЛО (ста́й'іло, ста́й'іло) 1. місце відпочинку худоби ↔ сто́їще 2
2. полонинська пастуша зупинка (будівлі і пасовище) ↔ ста́я 1
3. житло пастухів на полонині ↔ колу́ба 1
- СТА́ЙЛО → ста́йло
- СТО́ВКАНИЙ (стоу́каниї) кастрований (про худобу) ↔ то́вканий
- СТО́ВКА́ТИ (стоу́кати) каструвати (волів, кабанів, коней, баранів) за допомогою *товкача́* ↔ ва́лашити
- СТО́ІШШЕ → сто́їще
- СТО́ІШШІ → сто́їще
- СТО́ІШШЕЧЕ → сто́їще
- СТО́ІШЧЕ (стойішче, стойіш'че, сто́йіш'ч'е, стойіш'е, стойіш'і) 1. полонинська пастуша зупинка (будівлі і пасовище) ↔ ста́я 1
● СТА́РЕ СТО́ІШШІ (ста́ре сто́йіш'і) *заст.* місце попередньої пастушої зупинки
2. місце відпочинку худоби || ста́йло 1
3. *заст.* житло пастухів на полонині ↔ колу́ба 1
- СТО́ІШЧЕ → сто́їще
- СТРЕ́ГАН сироватка ↔ дзер 1
- СТРИ́ГАЛЬ (стри́гал', стри́жал') той, хто стриже овець || стри́гáльник, стри́га́рь, стри́жа́ч, стри́жі́льник
- СТРИ́ГА́ЛЬКА (стри́гал'ка, стри́жал'ка) *рідк.* жінка-стри́га́рь || стри́га́рька, стри́жа́чка, стри́жі́льничка
- СТРИ́ГА́ЛЬНИК (стри́гал'ник) той, хто стриже овець ↔ стри́гáль
- СТРИ́ГА́РЬ (стри́гар', стри́жар') той, хто стриже овець ↔ стри́гáль
- СТРИ́ГА́РЬКА (стри́гар'ка, стри́жар'ка) *рідк.* жінка-стри́га́рь ↔ стри́га́лька

СТРИГ'УН лоша-самець до 1 року ↔ лóше

СТРИГАТ сироватка, якою заквашують молоко, якщо немає *клягу*

СТРИЖАЛЬ → стригаль

СТРИЖАЛЬКА → стригалька

СТРИЖАРЬ → стригарь

СТРИЖАРЬКА → стригарька

СТРИЖАЧ той, хто стриже овець ↔ стригаль

СТРИЖАЧКА *рідк.* жінка-стригарь ↔ стригалька

СТРИЖАЧИЙ (стрижачий) овечий

СТРИЖЕНЬКА (стрижен'ка) *зменш.* ↔ стріжка 1

СТРИЖЕЧКА *зменш.* ↔ стріжка 1

СТРИЖІЛНИК (стриж'ільник) той, хто стриже овець ↔ стригаль

СТРИЖІЛНИЧКА (стриж'іличка) *рідк.* жінка-стригарь ↔ стригалька

СТРИЖКА (стрижка, стрішка) 1. вівця ↔ вівці

2. вовна, зістрижена з однієї вівці ↔ настриг

3. обстрижена вівця ↔ голіця 2

СТРІЧИ стригти (овець) || тушерувати, туширати

СТРІШКА → стріжка

СТРІВКА → стрілка

СТРІЛКА (стр'ілка, стр'іўка) різниювальний знак на вусі вівці (вирізаний з нижнього краю трикутник)

СТРІВОЧКА → стрілочка

СТРІЛОЧКА (стр'ілочка, стр'іўочка) *зменш.* ↔ стрілка; *рідк.* різниювальний знак на вусі вівці (вирізаний збоку прямокутник) ↔ прокєто

СТРІПА *заст.* стадо великої рогатої худоби ↔ гург 1

СТРУНГА → струнка

СТРУНГАРЬ (струн'гар', струн'кар, струн'кар') помічник вівчаря,

який заганяє овець для доїння до *струнки* || струнгаш

СТРУНГАШ помічник вівчаря, який заганяє овець для доїння до *струнки* ↔ струнгарь

СТРУНКА (струнка, струнга) 1. вузький прохід у кошарі, через який по одній женуть овець для доїння

- ПЕРЕПУСТИТИ ЧЕРЕЗ СТРУНКУ порахувати (овець), пропустивши через *струнку*
- 2. спеціальний загін для доїння овець ↔ окіл 1
- 3. приміщення для доїння овець ↔ дійн'арька 1
- 4. *рідк.* відгороджене місце в кошарі для доїння овець
- 5. *заст.* відгороджене місце у хліві для доїння овець

СТРУНКАР → струнгарь

СТРУНКАРЬ → струнгарь

СТРУНКУВАТИ заганяти овець для доїння до *струнки*

СУДНИК посуд пастухів (перев. дерев'яний)

СХІД:

- <ГІ> на сходи (на с'ходи^е) повертатися з худобою з полонини після закінчення літнього випасу; сходити з полонини
- ПОЛОНИНСЬКИЙ СХІД (полонинський сх'ід) повернення худоби з полонини, яке супроводжується обрядами || рбзкіл 1, розл'учіня 1, схід з полонини
- СХІД З ПОЛОНИНИ (сх'ід з полони'ни) повернення худоби з полонини, яке супроводжується обрядами ↔ полонинський схід

СХОДИТИ:

- СХОДИТИ З ПОЛОНИНИ (с'ход'ити з полони'ни) повертатися з худобою восени з полонини

Т

ТАБЗУ́К однорічне теля ↔ **на́зимок 1**
 ТАБІ́Р (таб'і́р) отара овець ↔ **ботей 1**
 ТАБУ́Н табун коней || **ста́до 2**
 ТАБУ́ННИК (табу́н:ик) пастух коней
 ↔ **ко́няр**
 ТАЙ́СТРА (тай́стра, тра́йстра) вовня-
 на сумка пастуха ↔ **то́рба 1**
 ТАЙ́СТРИ́НА (тай́стри́на) *зменш.* ↔
та́йстра
 ТАЛАНТОВИ́Й (алант'ови́й) *ім.* пас-
 тух, який випасає овець упро-
 довж цілого дня ↔ **талантові́к**
 ТАЛАНТОВИ́К пастух, який випасає
 овець упродовж цілого дня || **та-
 ланто́вий**
 ТАЛАНУВА́ТИ випасати овець упро-
 довж цілого дня ↔ **іту́ вталі́н**
 ТАНИ́СТРА (тан'і́стра) сумка пастуха
 ↔ **то́рба 1**
 ТЕ́ЛЕГ *заст.* місце випасання худоби;
 пасовище ↔ **пасови́сько**
 ТЕЛÉЧЬКА (тел'еч'ка, те^ал'е^ач'ка)
зменш.-пестл. ↔ **телу́ца**
 ТЕ́ЛЕ → **те́ля**
 ТЕ́ЛЕТКО → **те́лятко**
 ТЕЛÉТНЕК → **телстні́к**
 ТЕЛÉТНИ́К (тел'ет'ник, тел'ет'нек, те-
 л'ит'нек) 1. пастух телят || **теле-
 че́р 1**
 2. приміщення чи загорода для
 телят (на полонині) || **телече́р 2**
 ТЕЛÉТНИ́ЦА (тел'ет'ни́ця) *рідк.* жін-
 ка-пастух телят
 ТЕЛÉЧÉР (тел'е'чер, тел'и'ч'ир') 1.
заст. пастух телят ↔ **телстні́к 1**
 2. хлів для телят ↔ **телстні́к 2**
 ТЕЛСЧИ́Й (те^ал'е'чий, ти^л'е'чий) теля-
 чий
 ТЕ́ЛИЦА (тели́ца, те́лиц'е) телиця
 від ½ до 1 року; молода корова,
 яка ще не телілася || **те́ля 2**
 ТЕ́ЛИЦЕ → **телу́ца**

ТЕ́ЛИЧА́РЬКА (те^али'чар'ка) примі-
 щення для пастухів телят на по-
 лонині
 ТЕ́ЛИЧКА *зменш.-пестл.* ↔ **телу́ца**
 ТЕ́ЛИЧЬКА (те^али'ч'ка, те^алич'ка)
зменш.-пестл. ↔ **телу́ца**
 ТЕ́ЛЫ́Й → **те́ля**
 ТЕ́ЛЫ́ТКО → **те́лятко**
 ТЕ́ЛЫ́ТНЕК → **телстні́к**
 ТЕ́ЛЫЧЫ́РЬ → **телече́р**
 ТЕ́ЛЯ (тел'а, тел'е, тел'и, т'іл'е,
 тил'е, тил'и) 1. теля, яке ще ссе
 матку; маля корови незалежно
 від роду || **мінче 2, плéканче 2**
 ● з ПЕРШИМ ТЕ́ЛЕМ (з^е першим тел'
 ем) корова, яка отелилася впер-
 ше ↔ **пéрвістка 1**
 ● з ДРУГИМ ТЕ́ЛЕМ (з д'ругим тел'ем)
 корова, яка отелилася вдруге ↔
мо́лодічка 2
 2. телиця (бичок) від ½ до 1
 року || **бичо́к, бурч 2, телу́ца**
 ТЕ́ЛЯТКО (тел'атко, тел'етко, тел'е^а-
 тко, тел'итко) *зменш.-пестл.* ↔
те́ля
 ТЕ́ЛЯТНИ́ЧИТИ (тел'ат'ничити) випа-
 сати телят
 ТЕ́ЛЯЧКА (тел'ачка) *кляг* із шлунка
 теляти ↔ **кляг 1**
 ТЕРКІ́ЛА (терк'іла, терт'іла, тер'ти-
 ла) 1. *зб.* речі, спорядження для
 пастуха, який іде на полонину
 2. *рідк.* навантажена торба,
беса́гу, у яких на коні перево-
 зять вантажі на полонину; ван-
 таж, який везуть конем із поло-
 нини ↔ **терх 1**
 3. *зб.* посуд, який використовують
 у полонинському господарстві
 ТЕ́РЛА *рідк.* місце відпочинку худо-
 би біля водойми || **заго́нка**
 ТЕ́РЛО спеціально підготовлене місце
 годівлі худоби, розчищене від сні-
 гу (якщо снігу багато) ↔ **да́вань 1**

ТЕРТІЛА → теркіла

ТЕРТІЛА → теркіла

ТЕРХ (терх, тер'х) 1. вантаж, який кладуть на коня; вантаж, який везуть конем із полонини || теркіла 2

2. міра ваги (бринзи, молока), що дорівнює 30–32 кг, двом *бербеніцям* (по 16 кг кожна), які везуть верхи на коні || терхівка 2

ТЕРХАР той, хто перевозить із полонини в село молокопродукти, а із села на полонину — сіль, кукурудзяне борошно, необхідний господарський посуд; перевізник ↔ терхачь

ТЕРХАТИ (терхати, тер'хати) вантажити (на коня)

ТЕРХАЧЬ (тер'хач') той, хто перевозить із полонини в село молокопродукти, а з села на полонину — сіль, кукурудзяне борошно, необхідний господарський посуд; перевізник || терхяр, терьшник

ТЕРЬХ → терх

ТЕРЬХАТИ → терхати

ТЕРЬХІВКА (тер'х'іўка) 1. посудина для перевезення молокопродуктів із полонини в село ↔ бербеніця 1

2. міра ваги (бринзи, молока), що дорівнює 30–32 кг двом *бербеніцям* (по 16 кг кожна), які везуть верхи на коні ↔ терх 2

ТЕРЬШНИК (тер'шник) той, хто перевозить із полонини в село молокопродукти, а з села на полонину — сіль, кукурудзяне борошно, необхідний господарський посуд; перевізник ↔ терхачь

ТИЛЄ → теля

ТИЛЄЧИЙ → телєчий

ТИЛЬИ → теля

ТІВНА → ківна

ТІВНЯТА (т'іўн'ата) *заст.* яка виношує плід (про корову) ↔ ківна

ТІЛЄ → теля

ТІЛНА → ківна

● ТІЛНА КОРОВА → корова

ТОВАР 1. велика рогата худоба ↔ маржіна 1

2. худоба ↔ маржіна 2

ТОВАРЕ (то'вар'е) *зменш.* ↔ товар

ТОВАРИТА (товар'і'та) худоба ↔ маржіна 2

ТОВКАЛЬНИК (тоў'кал'ник) той, хто каструє биків ↔ валах 1

ТОВКАНИЙ (тоўканий) кастрований (про худобу) || стівканий

● ТОВКАНИЙ БАРАН → баран

● ТОВКАНИЙ КІНЬ → кінь

ТОВКАТИ каструвати (волів, кабанів, коней, баранів) за допомогою *товкача* ↔ валашити

ТОВКАЧ (тоў'кач) 1. той, хто каструє биків, кабанів, коней ↔ валах 1

2. дерев'яний стрижень, яким каструють худобу

ТОВЧИ каструвати закритим способом (барана, жеребця) ↔ валашити

ТОКМА *заст.* угода про оплату праці між *депутатом* і пастухами ↔ згбда

ТОЛОКА пасовище поблизу села (перев. громадське)

ТОНАГ дерев'яна посудина для молока та молокопродуктів, зокрема бринзи ↔ бербеніця 1

ТОРБА 1. сумка пастуха || дзьобля, дзьобня, дзьобня, тайстра, таністра

2. (*тільки мн.* тор'би) шерстяні або полотняні мішки, з'єднані між собою, які кладуть на коня, для перевезення бринзи з полонини в село ↔ бесаги

3. мішок або торба для годівлі коней у дорозі (не розпрягаючи)

↔ бпалка
 ТОРБИНА (тор'бина, тор'би'на) *зменш.*
 ↔ тóрба 1
 ТРАЙСТРА → тайстра
 ТРАПАШ (тра'паш, тро'паш) вузька гірська стежка, яку витоптали вівці ↔ чопаш
 ТРЕМБЕТА → трембіта
 ТРЕМБЕТАШ (трембе'таш, трумбе'таш, трумб'іташ) той, хто грає на *трембіті* ↔ трембітáрь 1
 ТРЕМБІТА (трем'б'іта, трим'б'іта, трем'бета, т'рум'бета) гуцульський духовий музичний інструмент (труба завдовжки 3 м зі смерекового дерева, обмотана березовою корою); довга пастуша труба
 ТРЕМБІТАННИК (тремб'ітан:ик) той, хто грає на *трембіті* ↔ трембітáрь 1
 ТРЕМБІТАРЬ (тремб'ітар', трумб'ітар') 1. той, хто грає на *трембіті*
 || трембетáш, трембітанник, трембітáчь
 2. той, хто робить *трембіти*
 ТРЕМБІТАТИ (тремб'ітати, тремб'ітати, трумб'ітати) грати на *трембіті*
 ТРЕМБІТАЧ → трембітáчь
 ТРЕМБІТАЧЬ (тремб'іта'ч', тремб'іта'ч) той, хто грає на *трембіті*
 ↔ трембітáрь 1
 ТРИ:
 ● ТРИ ВІВЧАРІ ОВЕЦЬ (три в'іўча'р'і о'вец) отара, яку випасає троє вівчарів ↔ тритяк 2
 ТРИДЕЦІВКА (триде'ц'іўка) вівця, яка дає на *міру* 300 г молока
 ТРИМБІТА → трембіта
 ТРИТЯК (три'т'ак) 1. трирічний баран
 2. отара, яку випасає троє вівчарів || три вівчарі овець
 ТРИТЯЧКА (три'т'ачка) *рідк.* вівця, яка народила ягнят-трійнят || трійнячка

ТРОЙНИЦЯ (трої'ниц'а) *рідк.* ягня-самиця із трійнят
 ТРОЙНИЧКА (трої'н'ичка) *зменш.* ↔ трійняця
 ТРОЙНЯ (трої'н'а) *рідк.* ягнята-трійнята
 ТРОЙНЯК (трої'н'ак) *рідк.* ягня-самець із трійнят
 ТРОЙНЯЧКА (трої'н'ачка) *рідк.* вівця, яка народила ягнят-трійнят ↔ тритячка
 ТРОЙНЯЧОК (трої'н'а'чок) *зменш.* ↔ трійняк
 ТРОМБЕТАТИ → трембітáти
 ТРОПАШ → трапаш
 ТРУМБЕТАТИ → трембітáти
 ТРУМБЕТА → трембіта
 ТРУМБЕТАШ → трембетáш
 ТРУМБІТАШ → трембетáш
 ТРУМБІТАРЬ → трембітáрь
 ТУРМА 1. стадо великої рогатої худоби ↔ гурт 1
 2. отара овець (перев. велика) ↔ ботей 1
 ТУШЕРКА коротка, підстрижена вовна для шиття кептарів
 ТУШЕРУВАТИ стригти (овець) ↔ стрічи
 ТУШЕРАТИ → туширáти
 ТУШІРА (ту'ш'ира) 1. вовна із другої стрижки овець ↔ натиніна
 2. вовна, зістрижена з однієї вівці ↔ настрійг
 ТУШИРАТИ (туши'рати, туш'є'рати, туш'і'рати) 1. стригти (овець) ↔ стрічи
 2. зістригати *тушур*
 ТУШІР → тушур
 ТУШИРАТИ → туширáти
 ТУШУР (ту'шур, ту'ш'ір) *заст.* вовна із другої стрижки овець ↔ натиніна

У

УДУРІНЯ (уду'р'ін'а) вертіж ↔ вер-

тячка

уїмати (уїмати) *тільки док.* 1. зменшити (надій молока)

2. позбавити корову молока за допомогою чарів

у́кета (ук'ета) *ім.* розрізнявальний знак на вусі вівці (вирізаний збоку прямокутник) ↔ прокѐто
укотитисі → вкотитисі

уку́с:

● уку́с гадіоки (у'кус гад'уки) травма від укусу змії ↔ гадя́чка

● уку́с змії (у'кус зм'її) травма від укусу змії ↔ гадя́чка

уку́шення (у'кушен':а) травма від укусу змії ↔ гадя́чка

УПЕРѐПУСТ → вперѐпуст

УПОЛОЖИТИСІ → вположитисі

УРА́ЖЕНА *ім.* вівця або корова із хворим вименем ↔ загореня́к

УРА́ЖЕНИЙ (у'ражений) із хворим вименем (про корову або вівцю) ↔ зва́жений

● УРА́ЖЕНА дійка → дійка

● УРА́ЖЕНИЙ дойок → дойок

У́РВА *рідк.* стежка, якою виганяють худобу з кошари на пасовище

УРВА́НИЦЯ (урваниц'а) частина овець, яка відбилася від отари

У́РДА → вурда

У́РДИТИСЬЯ → вурдитисі

УРИ́Н *рідк.* запалення вимені вівці або корови; мастит ↔ у́кра 3

УРОВИ́ЩЕ (у'ров'ішч'е) запалення вимені вівці або корови; мастит ↔ у́кра 3

УРЬ → вірь

УТАЛА́Н → вталан

УЧА́РЬ → вівчарь

Ф

ФА́ЛКА 1. невелика отара овець

2. частина овець, яка відбилася від отари

ФА́РБА:

● КЛА́СТИ ФА́РБУ позначати фарбою *знакі* на вухах овець

ФЛО́ЕРА (фл'ойера, фл'ойера, фл'ойира, фл'уйера, фл'уйера, флу'яара, фу'яара, фо'яара, фро'йера) вид пастушої сопілки || га́йда, фрѐла
ФЛОСРА́Ш (флойе'раш, флуйе'раш) той, хто грає на *флосрі*

ФЛО́ЄРКА (фл'ойерка) *зменш.* ↔ флосра́

ФЛО́ЙИРА → флосра́

ФЛУ́ЄРА → флосра́

ФЛУЄРА́ТИ (флуйе'рати) грати на *флосрі*

ФЛУЄРА́Ш → флосра́ш

ФЛУ́ЯРА → флосра́

ФЛЬО́ЄРА → флосра́

ФЛЮ́ЄРА → флосра́

ФЛЮЄ́РКА (фл'уйерка) *зменш.* ↔ флосра́

ФОСНИ́КИ (фо'йеники) *заст.* приміщення для худоби ↔ ста́йня

ФОСТА́НЯ (фостан'а) вівця з великим хвостом

ФО́ЯРА → флосра́

ФРЕ́ЛА вид пастушої сопілки (без денця) ↔ флосра́

ФРІ́ЛКА (фр'ілка) *зменш.* ↔ фрѐла

ФРО́ЄРА → флосра́

ФУРА́Ж (фу'раж^м) 1. *рідк.* оплата за випас худоби в полонині ↔ плáта

2. *заст.* сіль і зерно, які господарі виносять влітку на полонину для своєї худоби

3. *заст.* недобір бринзи на полонині через малі надої молока

4. *заст.* складчина на покриття недобору бринзи (напр., через посуху чи дощову погоду)

ФУРА́Ж сухий корм для худоби (овес, ячмінь)

ФУ́ТЕРТО́РБА (футер'торба, ф'утер-торба, футир'торба) мішок або

торба для годівлі коней у дорозі

↔ бпалка

ФУТИРТОРБА → ФУТЕРТОРБА

ФУЯРА → флюєра

Х

ХАЛАШ → сáлáш

ХАРАШЕТИ ('хара'ш'ети, 'хара'ш'іти, 'хараш'іти, 'хараш'чити) каструвати (кабанів, биків, коней, кабана) ↔ валáшіти

ХАРАШІВНИК → хараші́лник

ХАРАШІЛНИК (хара'ш'і́лник, хара'ш'і́ўник, хара'шойник, хоро'ш'і́лник, хара'шч'і́ўник) той, хто каструє биків, кабанів, коней ↔ вáлах 1

ХАРАШНИЙ → хáрашени́й

ХАРАШІТИ → хáраше́ти

ХАРАШОЙНИК → хараші́лник

ХАРАШЬТИТИ → хáраше́ти

ХАРАЩЕНИЙ ('хараш'чени́й, 'хараш':і́ний) кастрований (про самців тварин)

ХАРАЩИТИ → хáраше́ти

ХАРАЩІВНИК → хараші́лник

ХВОРОБА → хорóба

ХВОРОТА́ пошесть на худобу ↔ сла́бинá

ХЕЖЕЛКА (х'е'ж'елка) *рідк.* навіс для худоби в полонині ↔ шу́ра

ХИБА́ЧКА запалення вимені вівці або корови; мастит ↔ у́кра 3

ХІД (х'ід'т) перший вихід худоби на полонину, який супроводжується обрядами ↔ хід полоні́нський

● хід полоні́нський → хід полоні́нський

● хід полоні́нський → хід полоні́нський

● хід полоні́нський → хід полоні́нський

● хід полоні́нський (х'ід поло'нинс'ки́й, х'ід поло'нински́й, х'ід поло'нин'ск'и́й, поло'нинс'ки́й х'ід,

х'ід'т поло'нинск'и́й, х'ід поло'нинцки́й, х'іт поло'нинцки́й) урочистий вихід худоби на полонину, який супроводжується обрядами || ві́хід полоні́нський, ві́хід на полоні́ну, мішаня 2, хід

ХЛЕПТА́ЛНИЙ:

● ХЛЕПТА́ЛНЕ МОЛОКО́ → молоко́

ХЛІВ (хл'і́ў) приміщення для худоби (коней, корів, овець) перев. у селі ↔ ста́йня

ХЛІВЕ́Ц → хліве́ць

ХЛІВЕ́ЦЬ (хл'і́вец', хл'і́вец) 1. *змениш.*

↔ хлів

2. загін чи приміщення для хворих овець на полонині ↔ пасті́вни́к 3

ХЛІВЧИ́К (хл'і́ўчик) *змениш.* ↔ хлів

ХОРЕ́АК вертіж ↔ верті́чка

ХОРО́БА (хво'роба) хвороба тварин

↔ сла́бість 1

ХОРОШІ́ЛНИК → хараші́лник

ХРАМА́РНИК (хра'марник, хро'мал'ник) загін чи приміщення для кульгавих овець на полонині || хримáк, хромани́ця

ХРА́МАТИ кульгати (про овець, кіз) || кривуля́ти, хромі́ти, хромуля́ти

ХРАМУ́ЇТИ → хромуля́ти

ХРАПА́К (хра'пак) 1. копитна гниль ↔ дряпа́к

2. вертіж (інфекційна хвороба овець чи кіз) ↔ верті́чка

ХРИМА́К загін чи приміщення для кульгавих овець на полонині ↔ храмáрник

ХРІ́МКА (хр'і́мка) кульгава вівця, рідше коза || хромá вівця́, хромáк, хромáня, хрому́ля

ХРИ́МКАР (хр'і́мкар) пастух кульгавих овець || хромáльник 1, хромáрь

ХРОМА́К (хро'мак, хро'мака) кульгава вівця чи коза ↔ хрі́мка

ХРОМА́КА → хромáк

ХРОМА́ЛЬНИК (хро'мал'ник) 1. пас-

тух кульгавих овець ↔ **хрімка́р**
 2. → **храма́рник**
хромáниця (хро'манец'а) загін чи приміщення для кульгавих овець на полонині ↔ **храма́рник**
хромáня (хро'ман'а) кульгава вівця → **хрімка**
хромáрь (хро'мар') пастух кульгавих овець ↔ **хрімка́р**
хромий (хро'миї) кульгавий (про вівцю, козу)
 • **хромá вівця** → **вівця́**
хроміти (хро'мі'іти) кульгати (про овець, кіз) ↔ **хра́мати**
хрому́лети → **хрому́ляти**
хрому́л → **хрому́ля**
хрому́ля (хро'мул'а, хро'мул'і) кульгава вівця чи коза ↔ **хрімка**
хрому́ляти (хрому'л'ати, хрому'л'ети, храму'л'іти) кульгати (про овець, кіз) ↔ **хра́мати**
хрopáк (хро'пак) 1. копитна гниль ↔ **дряпа́к**
 2. вертіж ↔ **вертя́чка**
худі́бка (ху'д'ібка) *зменш.-пестл.* ↔ **худба́**
худоба́ 1. велика рогата худоба ↔ **маржу́на 1**
 • **груба́ худоба́** велика рогата худоба ↔ **маржу́на 1**
 • **рогова́ худоба́** велика рогата худоба ↔ **маржу́на 1**
 2. худоба ↔ **маржу́на 2**
 3. *рідк.* вівці та барани
худобина (худо'бина) тварина (корова, вівця) || **бидлу́на, бідло 2, маржу́на 3**

Ц

цап самець кози; цап || **козе́л, перч**
цапо́к козеня-самець; козел від ½ до 1 року || **ярку́к 3**
ца́рина пасовище (далеко від хати)
ца́ринка *зменш.* ↔ **ца́рина**

ца́ро́к 1. відгороджене місце у *ста́йні* для худоби, для молодих тварин та ін. || **кару́ба**
 2. загін для овець після *розлу́чення*
 3. *рідк.* відгороджене місце у хліві для хворих тварин ↔ **пастівни́к 3**
 4. загін для ягнят ↔ **янча́рька 1**
 5. обгороджене місце на полонині для зберігання молокопродуктів
 6. відгороджене місце в хаті, де взимку утримують молодих тварин чи зберігають овочі
 7. перегородка у хліві для поросят або телят ↔ **кацама́й**
цва́йка (ц'ва́йка) сироватка ↔ **дзер 1**
цебе́р дерев'яна посудина для гудування, напування чи доїння худоби ↔ **жо́лоб 1**
це́брик *зменш.* ↔ **це́бер**
це́мбра́ш власник овець ↔ **міше́ник 1**
це́гáя → **ци́гáя**
ци́га́йка (ци'га́йка, ц'и'га́йка) вівця із м'якою вовною
ци́га́я (ц'і'га́йа, ц'е'га́йа) вівця з короткою м'якою вовною
ци́ді́вко (ц'і'ди'уко) *зменш.* ↔ **ци́ді́ло**
ци́ді́лка (ц'і'дилка) *зменш.* ↔ **ци́ді́ло**
ци́ді́лко (ц'і'дилко) *зменш.* ↔ **ци́ді́ло**
ци́ді́льник (ц'і'дилник) засіб для проціджування молока ↔ **ци́ді́ло**
ци́ди́ло (ц'і'ди́ло, ц'і'ди'ло) засіб для проціджування молока чи відтискання сиру || **ци́ді́льник**
цорко́тало дзвоник, калатало ↔ **кбо́лкіл**
цорко́то́ля (цорко'тол'а) дзвінок круглої форми для коней ↔ **кінник 4**

ЦУРКА́НКА вівця з тонкорунною вівною

ЦУРКОТА́ЛО → цуркотоб́ля

ЦЬПА́ТИ → ця́пати

ЦЯ́ПАТИ (ц'япа́ти, ц'япа́ти) до́йти овець, кіз (якщо мало молока) ↔ гурка́ти

ЦЯПЛИ́ВКА (ц'япли́ўка) вівця з малим вименем, яка дає небагато молока || сла́біндя

ЦЯРЕН́КА (ц'яре́нка) загороджене місце біля хати, де пасуться телята чи ягнята

Ч

ЧАБА́Н (ча'бан, ч'а'бан, ч'о'бан, чо'бан) *заст.* пастух овець; вівчар ↔ вівча́рь

ЧАБА́НИСТИЙ (чаба'нисти́й) який має великі роги (про барана)

ЧАПА́Ш → чопаш

ЧАРВА́К → черва́к

ЧАСУ́НКА (ч'і'сунка, ч'и'сунка) 1. вівця, яка вперше окотилася на другому році життя ↔ нелі́тка 3

2. коза, яка вперше окотилася на другому році життя ↔ нелі́тка 5

3. корова перед отеленням

ЧЕРВА́К (чер'вак, ч'ер'вак, чар'вак) 1. стрічковий глист, личинки якого, потрапляючи в мозок овець, викликають вертіж

2. вертіж ↔ вертя́чка

● ЧЕРВА́К у голові (чер'вак у голов'і, ч'ер'вак ў голов'і) вертіж ↔ вертя́чка

● ЧЕРВА́К у носі (чер'вак у нос'і) вертіж ↔ вертя́чка

● ЧЕРВА́К в ніздрях (чер'вак ў н'іздр'ах) вертіж ↔ вертя́чка

ЧЕРГА́ стадо великої рогатої худоби ↔ гурт 1

ЧЕРЕДА́ стадо великої рогатої худоби ↔ гурт 1

ЧЕРЕДА́РЬ (чере'дар') пастух великої рогатої худоби ↔ бовга́рь 1

ЧЕРЕДА́Ш 1. черговий пастух

2. пастух великої рогатої худоби ↔ бовга́рь 1

ЧЕРЕДІ́ЛНИК (чере'д'ілник) той, хто лікує немедичними засобами, замовляннями; знахар; чаклун, який відбирає у корів молоко ↔ ба́льник

ЧЕРЕДІ́ЛНИЦЬИ → череді́лниця

ЧЕРЕДІ́ЛНИЦЯ (чере'д'ілниц'а, чере'д'ілниц'и) та, яка лікує немедичними засобами, замовляннями; знахарка; відьма, яка відбирає у корів молоко ↔ ба́ля

ЧЕРЕДІ́ННИК (чере'д'ін:ик) той, хто лікує немедичними засобами, замовляннями; знахар, чарівник ↔ ба́льник

ЧЕРЕДІ́ННИЦІ → череді́лниця

ЧЕРЕДІ́ННИЦЯ (чере'д'ін:иц'а, чере'д'ін:иц'і) та, яка лікує немедичними засобами, замовляннями; знахарка, чарівниця ↔ ба́ля

ЧЕТВЕРТА́К чотирирічний баран

ЧЕРВА́К → черва́к

● ЧЕРВА́К в голові → черва́к у голові

ЧИМКУ́ЛИ → чимку́ля

ЧИМКУ́ЛЯ (чим'кул'а, чим'кул'і) корова, яка не може виносити телят

ЧИНЕ́НИЙ:

● ЧИНЕ́НЕ МОЛОКО́ → молоко́

ЧІСУ́НКА → часу́нка

ЧОБА́Н → чаба́н

ЧОЛКО́ безрогий баран ↔ шу́тий баран

ЧОПА́Ш (чо'паш, ча'паш) вузька гірська стежка, яку витоптали вівці || вага́ш, рага́ш, трапа́ш

ЧОРА́ЛЬ (чо'рал') закуток у *ста́йні*, відгороджений для телят (нижчий, аніж *ца́рок*)

ЧОТИРИДЕЦІВКА (чо'тиридец'іўка) вівця, яка дає на *міру* 400 г молока

ЧУБЕРКА *змени.* ↔ **чўбря**

ЧУБРИ → **чўбря**

ЧУБРЯ (ч'убр'а, ч'убр'і) дерев'яна посуда для годування, напування худоби чи доїння худоби ↔ **жболоб 1**

ЧУВКА → **чўлка**

ЧУЛА (чула, ч'ула, чул'а) *ім.* вівця або коза з малими вухами || **чўла вівця, чўлка 1**

ЧУЛИЙ (чулії, ч'улії) 1. який має малі вуха (про вівцю, козу, барана)

- **ЧУЛА ВІВЦЯ** → **вівця**
- 2. безрогий (про вівцю, козу, барана) ↔ **шўтий**

ЧУЛКА (чулка, ч'улка, чул'ка, ч'ул'ка, чуўка) 1. вівця або коза з малими вухами ↔ **чўла**

2. безрога вівця або коза ↔ **шўта 1**

ЧУЛЬКА → **чўлка**

ЧУЛЯ → **чўла**

ЧЬИСУНКА → **часўнка**

ЧЬОБАН → **чаббан**

ЧЮБЕРКА (ч'у'бер'ка) *змени.* ↔ **чўбря**

ЧЮЛА → **чўла**

ЧЮЛИЙ → **чўлий**

ЧЮЛКА → **чўлка**

ЧЮЛЬКА → **чўлка**

ЧЯБАН → **чаббан**

Ш

ШАШВАР (шашвар, шашварь) великий дзвінок циліндричної форми, який вішають на шию вівцям ↔ **кблбкіл**

ШАШВАРЬ → **шашвар**

ШЕЛЕСТ кулеподібна краса на коня з металевою кулькою всередині

ШЕЛЕСТНИЦЕ → **шелестніця**

ШЕЛЕСТНИЦІ → **шелестніця**

ШЕЛЕСТНИЦЯ (ше'лестни'ц'а, шелестни'ц'е, шелестни'ц'і) 1. лихоманка, гарячка (гостра інфекційна хвороба) ↔ **бетежнік**

2. стан непритомності від удару (у корів)

ШПЧИНА (ш'іп'чина) *змени.* ↔ **шбпа**

ШІСТЬДЕЦІВКА (ш'іст'дец'іўка) вівця, яка дає на *міру* 600 г молока

ШКАЛА → **скалала**

ШКАМ (шкам, жгам) 1. *заст.* тонка вовна

2. відходи з вовни під час ткання ↔ **дегуза**

3. дрібна вовна, яка випадає з *руна 3* || **шкамўтя**

ШКАМЎТЯ дрібна вовна, яка випадає з *руна 3* ↔ **шкам 3**

ШКАПА *знев.* старий кінь або кобила ↔ **ганца**

ШКАРІПА (шкар'іпа) *знев.* старий кінь або кобила ↔ **ганца**

ШКОДА знак-доказ про вівцю, яка пропала (шкіра вівці, на якій обов'язково має бути мітка власника) ↔ **пбшик**

ШБПА 1. тимчасове приміщення для худоби || **шўра 2, шурь**

2. *рідк.* накриття для худоби від дощу та снігу ↔ **застайка 2**

3. *рідк.* дашок над *стрўнкою*

ШПАТ копитна гниль ↔ **дряпак**

ШТАЛІВ (штал'іў, шталиў) 1. приміщення для худоби; хлів ↔ **стайня**

2. стайня для коней ↔ **кіннік 1**

ШТАЛІВ → **шталів**

ШТАЛОВИ стайня для коней ↔ **кіннік 1**

ШТЕРЕГА вівця, яка не дає приплоду ↔ **яловєга 2**

ШТИМ 1. *заст.* відходи в результаті чесання або обробки вовни ↔ **дегуза**

2. коротка вовна

штима́ня (шти'ман'а) вівця з короткою вовною ↔ маціга́нка 1
штѣмпль (шт'тимп'іл') розрізнувальний знак на вусі ягняти, нанесений спеціальною фарбою ↔ лүмера

штѣмплюва́ти (шт'тимп'у'вати) позначати ягнят за допомогою шпѣмпля ↔ значі́ти

штѣрба вівця́ (ш'тѣрба в'іў'ц'а) стара, уже не плідна вівця

штѣря́ (шт'тѣр'а) корова, яка не дає приплоду ↔ ялове́га 2

штрайба́н (штраї'бан) перегородка у хліві ↔ кацама́й

штряпа́к (штр'а'пак) копитна гніль ↔ дряпа́к

шү́ра 1. навіс для худоби в полонині || колѣшня́ 3, хсже́лка

2. тимчасове приміщення для худоби ↔ шю́па 1

шурь (шур') тимчасове приміщення для худоби ↔ шю́па 1

шут вівця чи коза зі зламаним рогом ↔ безро́га

шү́та (шута, шут'а, ш'ута) ім. 1. безрога вівця, коза || чу́лка 2, шү́та вівця́

2. вівця чи коза зі зламаним рогом ↔ безро́га

3. вівця чи коза з малими рогами

шү́тий (шутіі, ш'утіі) 1. безрогий (про вівцю, барана, козу) || чу́лий 2

● шү́та вівця́ → вівця́

● шү́тий БАРА́Н → бара́н

2. який має зламаний ріг (про вівцю, барана) || одноро́гий, щєборо́гий

3. який має малі роги (про вівцю, барана, козу)

шү́тя → шү́та

шю́та → шү́та

шю́тий → шү́тий

Щ

щєрба́тий (щчєр'батиі) який має хворе вим'я (про корову або вівцю) ↔ зв'я́жений

щєборо́га (шч'єбо'рога) ім. вівця або коза зі зламаним рогом ↔ безро́га
щєборо́гий (шч'єбо'рогий) який має зламаний ріг (про вівцю, козу, корову) ↔ шү́тий 2

щєбу́ршка (шч'єбу'р'ішка) вівця, коза або корова зі зламаним рогом ↔ безро́га

щѣба́ти (шчч'бати) ламати (роги)
щѣщний (ш'ччшч'іній) кастрований
● щѣщний вєпє́рь → вєпє́рь

Ю

ю́гас (йугас) рідк. пастух овець; вівчар ↔ вівча́рь

Я

я́гне́ → я́гня́

я́гнє́тко → я́гня́тко

я́гнє́чий (йаг'н'єчіі, йєг'н'єчіі) ягнячий

я́гнї́ця (йаг'ниц'а, йаг'ниц'и, йаг'ниц'і, йєг'ниц'а) 1. вівця від ½ до 1 року; молода вівця, яка ще не дозріла до парування || я́рча 1

2. я́гня-са́миця до ½ року

я́гнї́чка (йаг'ничка, йаг'не'ч'ка, йєг'ничка) *пестл.* ↔ я́гнї́ця

я́гнї́чка → я́гнї́чка

я́гнї́ці → я́гнї́ця

я́гнї́цьи → я́гнї́ця

я́гнї́чє́рь (йаг'ни'ч'єр', йїг'н'ї'тар') пастух ягнят || я́гнї́чник 1, я́гнї́тник 1, я́нча́рь 2, я́нча́рь 2

я́гнї́чник (йаг'ничник, йєг'ничник) 1. *заст.* пастух ягнят ↔ я́гнї́чє́рь

2. отара ягнят

я́гнї́и → я́гня́

я́гнї́ята *мн.* → я́гня́

я́гня (йагн'а, йагн'е, йагн'и, йегн'а, йегн'е, йегн'і) 1. ягня, яке ще ссе матку; маля вівці незалежно від роду || **ба́ська 2, бі́рька 2, вату́льчітко 1, вівча́, дроб'е́ 1, мі́нче 1, плéканче 1, я́рча 2**

● з **пéршим я́гнім** (з^с першим йагн'ім) вівця, яка окотилася вперше ↔ **пéрвістка 2**

2. вівця (баран) від ½ до 1 року ↔ **я́рча 1**

я́гнятко (йагн'атко, йагн'етко) *зменш.-пестл.* ↔ **я́гня**

я́гнятник (йагн'атник) 1. *заст.* пастух ягнят ↔ **ягничéрь**

2. загін для ягнят ↔ **янча́рька 1**
я́гнячка (йагн'ачка) вівця, яка окотилася

я́лівка (йал'іўка, йалоўка, йел'іўка) 1. молода корова, вівця, яка не дає молока

2. вівця, корова, яка не дає приплоду ↔ **яловéга 2**

3. корова, яка не доносила маля

4. вівця, корова, яка тимчасово не дає молока; вівця, корова, яка перестала давати молоко || **яловéга 3**

5. телиця, яка готується народити теля

я́лівник (йал'іўник, йел'іўник, йіл'іўник) 1. отара недійних овець або корів; ялова худоба || **яло́ха 3**

2. *заст.* загін, **коша́ра** на полонині для ялової худоби || **ялочéрь 2**

3. пастух ялової худоби ↔ **слевника́рь 2**

я́лове (йалове, йелове) *зб.* недійні вівці або корови; ялова худоба
яловéга (йало'вега, йіло'вега) *знев.*

1. стара корова ↔ **ба́ба**

2. корова або вівця, яка не дає приплоду || **штерéга, штúря, я́лів-**

ка 2, яловúца, я́рка 3

3. корова, яка тимчасово не дає молока ↔ **я́лівка 4**

я́ловий (йаловіі, йеловіі) 1. який не дає молока (про молоду корову, вівцю) || **молодúй**

2. який не дає приплоду (про корову, вівцю)

● **я́ловий БАРА́Н** (йаловіі ба'ран) ↔ **барáн**

я́лови́ца (йало'вица, йало'виц'и) корова, вівця, яка не дає приплоду ↔ **яловéга 2**

я́лови́цьи → **яловúца**

я́ловіти (йало'в'іти, йело'в'іти) ставати яловою (про вівцю, корову)

я́ловка → **я́лівка**

я́ло́ха (йало́ха) 1. ялова вівця

2. пастух ялової худоби ↔ **ялочéрь 1**

3. отара недійних овець; ялова худоба ↔ **ялівник 1**

я́лоха́рь (йало'хар') пастух ялових овець ↔ **ялочéрь 1**

я́лочéрь (йало'чер', йало'ч'ір, йалу'чер', йе'ло'чер', йело'ч'ер, йело'ч'ер', йіло'чер') 1. пастух недійної, ялової, худоби (перев. овець) || **слевника́рь 1, ялочéрь від я́рбк, яло́ха 2, ялоха́рь, янча́рь 1, ярча́р**
● **ялочéрь від я́рбк** (йе'ло'чер' в'ід йа'рбк) пастух недійної, ялової худоби ↔ **ялочéрь 1**

2. *заст.* загін, **коша́ра** на полонині для ялової худоби ↔ **ялівнік 2**

я́лочі́р → **ялочéрь**

я́лучéрь → **ялочéрь**

я́нкі́рь (йан'к'ір') приміщення для висушування **будзі́в** і зберігання сиру на полонині ↔ **кома́рнік 1**

я́нча́рити (йан'чарити, йан'ч'ерити, йан'ч'ирити) випасати ягнят

я́нча́рщина (йан'чаршчина) оплата **янчарéви**

я^нч^ар^ь (й^ан[']ч^ар['], й^ан[']ч[']ер['], й^ан[']ч[']ир['], й^ан[']ч[']ір['], ган[']ч[']ар[']) 1. пастух ялових овець ↔ я^лоч^ер^ь 1

2. пастух ягнят ↔ я^гни^че^рь

я^нч^ар^ьк^а (й^ан[']ч[']ар[']ка, й^ан[']ч[']ар[']ка, й^ан[']ч[']ер[']ка, й^ан[']ч[']ир[']ка, й^ан[']ч[']ир[']ка, ган[']ч[']ар[']ка) 1. загін для ягнят || ко^ше^рка для є^тні^т, ца^ро^к 4, я^гня^тник 2

2. приміщення для пастухів ягнят на полонині

я^нч^ер^ити → я^нч^ар^ити

я^нч^ер^ь → я^нч^ар^ь

я^нч^ер^ьк^а → я^нч^ар^ьк^а

я^нч^ир^ьк^а → я^нч^ар^ьк^а

я^нч^ир^ь → я^нч^ар^ь

я^нч^ьи^ри^ти → я^нч^ар^ити

я^нч^ьи^рь → я^нч^ар^ь

я^нч^ьи^рьк^а → я^нч^ар^ьк^а

я^нч^яр^ьк^а → я^нч^ар^ьк^а

я^рк^а (й^ар[']ка, й[']ар[']ка, й[']ер[']ка, й[']ер[']ка)

1. вівця від ½ до 1 року; молода вівця, яка ще не котилася; однорічна вівця ↔ я^рч^а 1

2. вівця, яка окотилася на першому році життя ↔ н^ел^іт^ка 1

3. вівця, яка не дає приплоду ↔ я^лов^ег^а 2

4. вівця, яка вперше окотилася на другому році життя ↔ н^ел^іт^ка 3

5. коза, яка вперше окотилася на другому році життя ↔ н^ел^іт^ка 5

я^роч^ка (й[']ароч[']ка, й[']ароч[']ка, й[']ероч[']ка) 1. з^мени^ш-п^ест^л. ↔ я^рк^а

2. вівця від ½ до 1 року

я^роч^ьк^а → я^роч^ка

я^рч^а (й[']арч[']а, й[']арч[']е, й[']арч[']е^а, й[']арч[']и, й[']арч[']і, й[']ерч[']е, й[']ерч[']і, й[']ерч[']и) 1. вівця (баран) від ½ до 1 року || ба^ра^нчик 3, ба^ранч^іо^к, ба^рані^ок, ба^раня, бурч 1, вату^ля 1, лу^нч^ак 1, я^гні^ця 1, я^гня 2, я^рк^а 1, я^рч^ук 1

2. маля вівці незалежно від роду; я^гня || я^гня 1

я^рч^ар (й[']арч[']ар) пастух ялових овець ↔ я^лоч^ер^ь 1

я^рч^ат^ин^а (й[']арч[']ат[']ина, й[']арч[']і[']т[']ина, й[']арч[']ит[']ина) 1. вовна з молоді вівці (твердіша, ніж м^іц^ка) || м^іц^ка 2, м^іц^ок 2, р^уно 2, р^унок

2. м'ясо молоді вівці

я^рч^е → я^рч^а

я^рч^ит^ин^а → я^рч^ат^ин^а

я^рч^і → я^рч^а

я^рч^іт^ин^а → я^рч^ат^ин^а

я^рч^ук (й[']арч[']ук, й[']ерч[']ук, й[']ерч[']ук) 1.

баран від ½ до 1 року ↔ я^рч^а 1

2. дворічний баран ↔ дв^аго^дак

3. р^ід^к. козел від ½ до 1 року ↔ ца^по^к

я^рч^ун (й[']арч[']ун, й[']ерч[']ун) дворічний баран ↔ дв^аго^дак

я^рч^уч^ок (й[']арч[']уч[']ок) з^мени^ш-п^ест^л. ↔ я^рч^ук

я^рч^ьи → я^рч^а

я^рч^ьи^та (й[']арч[']и[']та, й[']ерч[']и[']та) я^гня^та ↔ би^рьк^і 1

я^рьк^а → я^рк^а

я^сл^а (й[']ас[']ла, й[']ас[']л[']і, й[']ес[']ла) де^ре^в'я^на посудина для годування та напування худоби ↔ ж^бло^б 1

я^сл^і → я^сл

УМОВНІ СКОРОЧЕННЯ

б.м.з. – без місця запису
б.н.п. – більшість населених пунктів
в.н.п. – всі населені пункти
ВРХ – велика рогата худоба
див. – дивись
діал. – діалектне
дієсл. – дієслово
ДО – диференційна ознака
док. – доконаний вид
евф. – евфемізм
ж.р. – жіночий рід
заст. – застаріле
згруб. – згрубіле
зменш. – зменшуване
знев. – зневажливе
ім. – у значенні іменника
ін. – інше
к. – карта
кк. – карти
ком. – коментар
літ. – літературне

ЛСГ – лексико-семантична група
мн. – множина
МО – мотиваційна ознака
напр. – наприклад
нм. – некартографовані матеріали
н.п. – населений пункт
н.п.п. – населені пункти
одн. – одна
перев. – переважно
пестл. – пестливе
пор. – порівняй
рідк. – рідковживане
СМ – семантична мікрогрупа
СМР – семантичний мікроряд
СП – семантична підгрупа
СР – семантичний ряд
с.р. – середній рід
табл. – таблиця
ТГЛ – тематична група лексики
тс. – те саме (значення)
ч.р. – чоловічий рід

Скорочення мов і діалектів

ав. – авестійська
аз. – азербайджанська
алб. – албанська
бойк. – бойківський
віз.-гр. – візантійсько-грецька
гуц. – гуцульський
двн. – давньоверхньонімецька
днім. – давньонімецька
дтюрк. – давньотюркська
закарп. – закарпатський
і.-є. – індоєвропейські
італ. – італійська
кирг. – киргизька
к.укр. – карпатоукраїнські
кумик. – кумикська
лат. – латинська
лемк. – лемківський
мак. – македонська
молд. – молдавська
(скорочення подано за цитованими джерелами [Корчмарь 1989; ЕСУМ])
нвн. – нововерхньонімецька
ног. – ногайська

пгерм. – прагерманська
перс. – перська
покут. – покутський
пол. – польська
поліс. – поліський
псл. – праслов'янська
рум. – румунська
свн. – середньоверхньонімецька
слов. – слов'янські
слц. – словацька
срб. – сербська
ср.наддніпр. – середньонаддніпрянський
ст. – старо...
степ. – степовий
тат. – татарська
тур. – турецька
уг. – угорська
узб. – узбецька
уйг. – уйгурська
укр. – українська
хрв. – хорватська
чес. – чеська
чув. – чуваська

ПЕРЕЛІК

ОБСТЕЖЕНИХ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТИВ І ЇХ СКОРОЧЕНЬ

Перелік за нумерацією

- 1 – Битьків Надвірнянський р-н Івано-Франківська обл.⁴⁷
- 2 – Надвірна Надвірнянський р-н Івано-Франківська обл.
- 3 – Пнів Надвірнянський р-н Івано-Франківська обл.
- 4 – Пасічна Надвірнянський р-н Івано-Франківська обл.
- 5 – Зелена Надвірнянський р-н Івано-Франківська обл.
- 6 – Зелениця-Зелена Надвірнянський р-н Івано-Франківська обл.
- 7 – Бистриця Надвірнянський р-н Івано-Франківська обл.
- 8 – Дора-Яремча Яремчанська міськрада
- 8^a – Лосва Яремчанська міськрада⁴⁸
- 9 – Яремча обл. підпорядкування
- 9^a – Луг Яремчанська міськрада
- 10 – Ямна-Яремча Яремчанська міськрада
- 11 – Делятин Надвірнянський р-н Івано-Франківська обл.
- 12 – Чорний Потік Надвірнянський р-н Івано-Франківська обл.
- 12^a – Молодятин Надвірнянський р-н Івано-Франківська обл.
- 13 – Марківка Коломийський р-н Івано-Франківська обл.
- 14 – Печеніжин Коломийський р-н Івано-Франківська обл.
- 15 – Коломия Коломийський р-н Івано-Франківська обл.
- 16 – Верхній Вербіж Коломийський р-н Івано-Франківська обл.
- 17 – Білі Ослави Надвірнянський р-н Івано-Франківська обл.
- 18 – Чорні Ослави Надвірнянський р-н Івано-Франківська обл.
- 19 – Слобода Коломийський р-н Івано-Франківська обл.
- 19^a – Ключів Коломийський р-н Івано-Франківська обл.

⁴⁷. До аналізу залучено також говірки, які дослідники визначають як перехідні, це, зокрема: Битьків (1), Надвірна (2), Коломия (15), Дебеславці (22), Водиця (74), Кобилецька Поляна (75), Верхнє Водяне (80), Великий Бичків (81), Луг (82), Виженка (87), Берегомет (87^a), Долішній Шепіт (91).

⁴⁸. Деякі з населених пунктів не входять до мережі укладених карт, тому в тексті їх позначено так: 8^a – Лосва Яремчанська міськрада, 9^a – Луг Яремчанська міськрада, 12^a – Молодятин Надвірнянський р-н Івано-Франківська обл., 19^a – Ключів Коломийський р-н Івано-Франківська обл., 26^a – Джурів Косівський р-н Івано-Франківська обл., 28^a – Вороненка Яремчанська міськрада, 29^a – Підлісне Косівський р-н Івано-Франківська обл., 33^a – Татарів Косівський р-н Івано-Франківська обл., 44^a – Бабинопілля Косівський р-н Івано-Франківська обл., 48^a – Бережниця Верховинський р-н Івано-Франківська обл., 64^a – Явірник Верховинський р-н Івано-Франківська обл. (із джерела: [Janów 2001]); 84^a – Ділове Рахівський р-н Закарпатська обл. [Вакалюк; Вакалюк 2003] та 87^a – Берегомет Вижицького р-ну Чернівецької обл. [БГ].

Перелік обстежених населених пунктів і їх скорочень

- 20 – Мишин Коломийський р-н Івано-Франківська обл.
- 21 – Спас Коломийський р-н Івано-Франківська обл.
- 22 – Дебеславці Коломийський р-н Івано-Франківська обл.
- 23 – Микуличин Яремчанська міськрада
- 24 – Стопчатів Косівський р-н Івано-Франківська обл.
- 25 – Ковалівка Коломийський р-н Івано-Франківська обл.
- 26 – Рожнів Косівський р-н Івано-Франківська обл.
- 26^a – Джурів Косівський р-н Івано-Франківська обл.
- 27 – Рибне Косівський р-н Івано-Франківська обл.
- 28 – Яблуниця Надвірнянський р-н Івано-Франківська обл.
- 28^a – Вороненка Яремчанська міськрада
- 29 – Кременці Яремчанська міськрада
- 30 – Нижній Березів Косівський р-н Івано-Франківська обл.
- 29^a – Підлісне Косівський р-н Івано-Франківська обл.
- 31 – Верхній Березів Косівський р-н Івано-Франківська обл.
- 32 – Текуче Косівський р-н Івано-Франківська обл.
- 33 – Ворохта Яремчанська міськрада
- 33^a – Татарів Косівський р-н Івано-Франківська обл.
- 34 – Космач Косівський р-н Івано-Франківська обл.
- 35 – Прокурава Косівський р-н Івано-Франківська обл.
- 36 – Брустурів Косівський р-н Івано-Франківська обл.
- 37 – Шешори Косівський р-н Івано-Франківська обл.
- 38 – Пистинь Косівський р-н Івано-Франківська обл.
- 39 – Химчин Косівський р-н Івано-Франківська обл.
- 40 – Косів Косівський р-н Івано-Франківська обл.
- 41 – Вербовець Косівський р-н Івано-Франківська обл.
- 42 – Кобаки Косівський р-н Івано-Франківська обл.
- 43 – Річка Косівський р-н Івано-Франківська обл.
- 44 – Яворів Косівський р-н Івано-Франківська обл.
- 44^a – Бабинопілля Косівський р-н Івано-Франківська обл.
- 45 – Бабин Косівський р-н Івано-Франківська обл.
- 46 – Старі Кути Косівський р-н Івано-Франківська обл.
- 47 – Кути Косівський р-н Івано-Франківська обл.
- 48 – Верховина Верховинський р-н Івано-Франківська обл.
- 48^a – Бережниця Верховинський р-н Івано-Франківська обл.
- 49 – Криворівня Верховинський р-н Івано-Франківська обл.
- 50 – Буковець Верховинський р-н Івано-Франківська обл.
- 51 – Краснолілв Верховинський р-н Івано-Франківська обл.
- 52 – Великий Рожин Косівський р-н Івано-Франківська обл.
- 53 – Розтоки Косівський р-н Івано-Франківська обл.
- 54 – Верхній Ясенів Верховинський р-н Івано-Франківська обл.
- 55 – Білоберізка Верховинський р-н Івано-Франківська обл.
- 56 – Бистрець Верховинський р-н Івано-Франківська обл.
- 57 – Замагорів Верховинський р-н Івано-Франківська обл.
- 58 – Перехресне Верховинський р-н Івано-Франківська обл.
- 59 – Устеріки Верховинський р-н Івано-Франківська обл.
- 60 – Хороцево Верховинський р-н Івано-Франківська обл.
- 61 – Голови Верховинський р-н Івано-Франківська обл.

Перелік обстежених населених пунктів і їх скорочень

- 62 – Полянки Верховинський р-н Івано-Франківська обл.
- 63 – Довгопілля Верховинський р-н Івано-Франківська обл.
- 64 – Зелена Верховинський р-н Івано-Франківська обл.
- 64^a – Явірник Верховинський р-н Івано-Франківська обл.
- 65 – Черемошна Верховинський р-н Івано-Франківська обл.
- 66 – Яблуня Верховинський р-н Івано-Франківська обл.
- 67 – Гринява Верховинський р-н Івано-Франківська обл.
- 68 – Пробійнівка Верховинський р-н Івано-Франківська обл.
- 69 – Чорна Тиса Рахівський р-н Закарпатська обл.
- 70 – Ясіня Рахівський р-н Закарпатська обл.
- 71 – Лазещина Рахівський р-н Закарпатська обл.
- 72 – Кваси Рахівський р-н Закарпатська обл.
- 73 – Білин Рахівський р-н Закарпатська обл.
- 74 – Водиця Рахівський р-н Закарпатська обл.
- 75 – Кобилецька Поляна Рахівський р-н Закарпатська обл.
- 76 – Рахів Рахівський р-н Закарпатська обл.
- 77 – Розтоки Рахівський р-н Закарпатська обл.
- 78 – Богдан Рахівський р-н Закарпатська обл.
- 79 – Луги Рахівський р-н Закарпатська обл.
- 80 – Верхнє Водяне Рахівський р-н Закарпатська обл.
- 81 – Великий Бичків Рахівський р-н Закарпатська обл.
- 82 – Луг Рахівський р-н Закарпатська обл.
- 83 – Росішка Рахівський р-н Закарпатська обл.
- 84 – Косівська Поляна Рахівський р-н Закарпатська обл.
- 84^a – Ділове Рахівський р-н Закарпатська обл.
- 85 – Костилівка Рахівський р-н Закарпатська обл.
- 86 – Вижниця Вижницький р-н Чернівецька обл.
- 87 – Виженка Вижницький р-н Чернівецька обл.
- 87^a – Берегомет Вижницький р-н Чернівецька обл.
- 88 – Розтоки Путильський р-н Чернівецька обл.
- 89 – Дихтинєць Путильський р-н Чернівецька обл.
- 90 – Путила Путильський р-н Чернівецька обл.
- 91 – Долішній Шепіт Вижницький р-н Чернівецька обл.
- 92 – Киселиці Путильський р-н Чернівецька обл.
- 93 – Сергії Путильський р-н Чернівецька обл.
- 94 – Плоска Путильський р-н Чернівецька обл.
- 95 – Шепіт Путильський р-н Чернівецька обл.
- 96 – Бродина Сучавщина (Румунія)
- 97 – Молдова-Сулиця Сучавщина (Румунія)

Перелік за абеткою

- Бабин Косівський р-н Івано-Франківська обл. (45)
- Бистрець Верховинський р-н Івано-Франківська обл. (56)
- Бистриця Надвірнянський р-н Івано-Франківська обл. (7)
- Битьків Надвірнянський р-н Івано-Франківська обл. (1)
- Білин Рахівський р-н Закарпатська обл. (73)

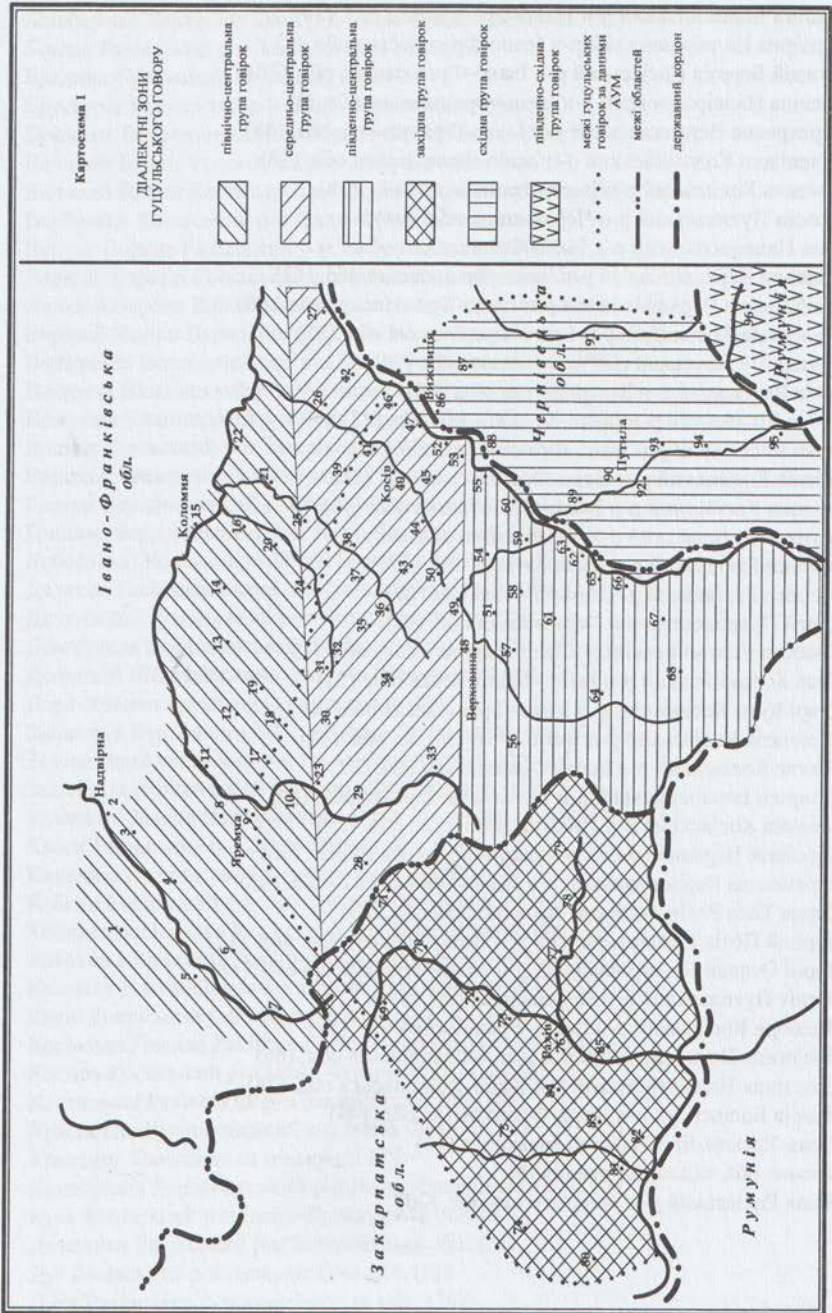
Перелік обстежених населених пунктів і їх скорочень

- Білі Ослави Надвірнянський р-н Івано-Франківська обл. (17)
Білоберізка Верховинський р-н Івано-Франківська обл. (55)
Богдан Рахівський р-н Закарпатська обл. (78)
Бродина Сучавщина (Румунія) (96)
Брустурів Косівський р-н Івано-Франківська обл. (36)
Буковець Верховинський р-н Івано-Франківська обл. (50)
Великий Бичків Рахівський р-н Закарпатська обл. (81)
Великий Рожин Косівський р-н Івано-Франківська обл. (52)
Вербовець Косівський р-н Івано-Франківська обл. (41)
Верхнє Водяне Рахівський р-н Закарпатська обл. (80)
Верхній Березів Косівський р-н Івано-Франківська обл. (31)
Верхній Вербіж Коломийський р-н Івано-Франківська обл. (16)
Верхній Ясенів Верховинський р-н Івано-Франківська обл. (54)
Верховина Верховинський р-н Івано-Франківська обл. (48)
Виженка Вижицький р-н Чернівецька обл. (87)
Вижиця Вижицький р-н Чернівецька обл. (86)
Водиця Рахівський р-н Закарпатська обл. (74)
Ворохта Яремчанська міськрада (33)
Голови Верховинський р-н Івано-Франківська обл. (61)
Гринява Верховинський р-н Івано-Франківська обл. (67)
Деблявці Коломийський р-н Івано-Франківська обл. (22)
Делятин Надвірнянський р-н Івано-Франківська обл. (11)
Дихтинець Путильський р-н Чернівецька обл. (89)
Довгопілля Верховинський р-н Івано-Франківська обл. (63)
Долішній Шепіт Вижицький р-н Чернівецька обл. (91)
Дора-Яремча Яремчанська міськрада (8)
Замагорів Верховинський р-н Івано-Франківська обл. (57)
Зелена Верховинський р-н Івано-Франківська обл. (64)
Зелена Надвірнянський р-н Івано-Франківська обл. (5)
Зелениця-Зелена Надвірнянський р-н Івано-Франківська обл. (6)
Кваси Рахівський р-н Закарпатська обл. (72)
Киселиці Путильський р-н Чернівецька обл. (92)
Кобаки Косівський р-н Івано-Франківська обл. (42)
Кобилецька Поляна Рахівський р-н Закарпатська обл. (75)
Ковалівка Коломийський р-н Івано-Франківська обл. (25)
Коломия Коломийський р-н Івано-Франківська обл. (15)
Косів Косівський р-н Івано-Франківська обл. (40)
Косівська Поляна Рахівський р-н Закарпатська обл. (84)
Космач Косівський р-н Івано-Франківська обл. (34)
Костилівка Рахівський р-н Закарпатська обл. (85)
Краснолів Верховинський р-н Івано-Франківська обл. (51)
Кремінці Яремчанська міськрада (29)
Криворівня Верховинський р-н Івано-Франківська обл. (49)
Кути Косівський р-н Івано-Франківська обл. (47)
Лазецька Поляна Рахівський р-н Закарпатська обл. (71)
Луг Рахівський р-н Закарпатська обл. (82)
Лути Рахівський р-н Закарпатська обл. (79)
Марківка Коломийський р-н Івано-Франківська обл. (13)

Перелік обстежених населених пунктів і їх скорочень

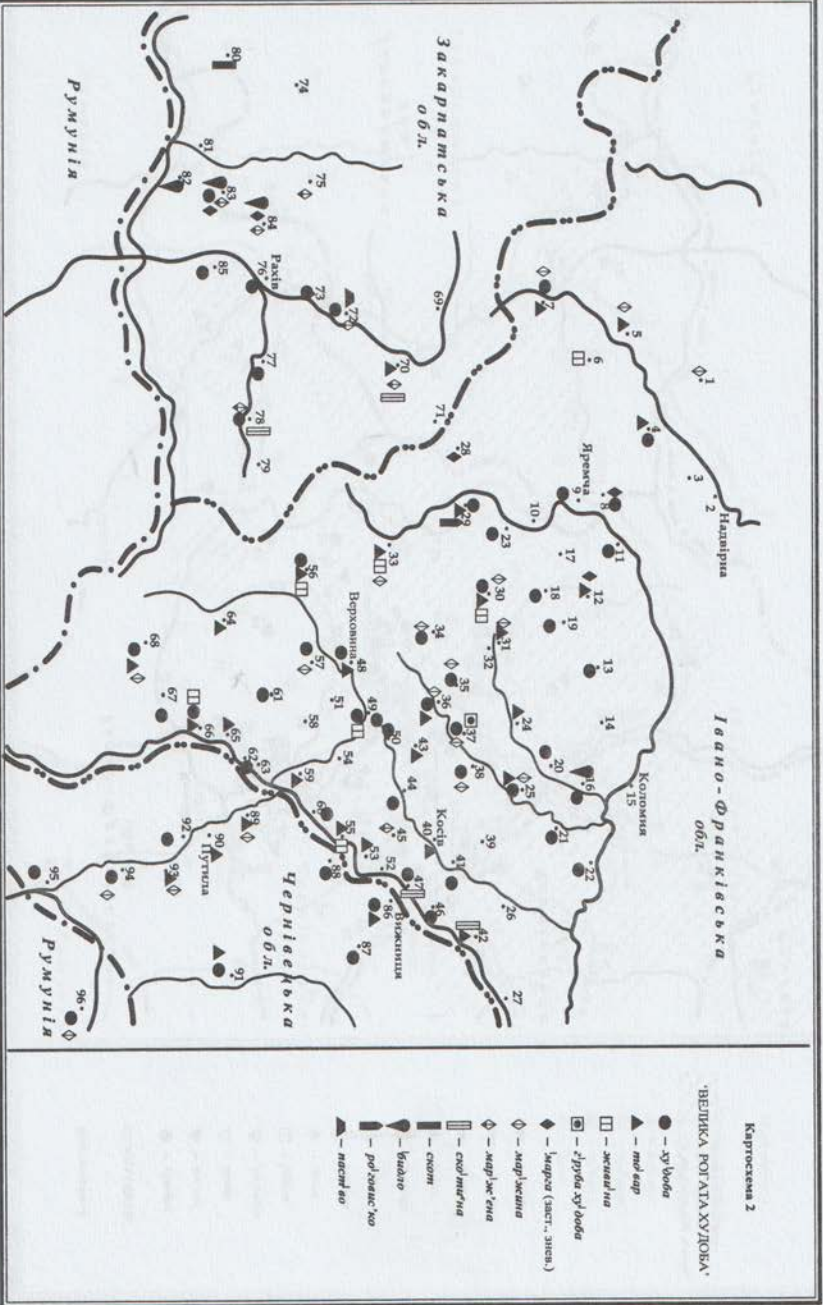
- Микуличин Яремчанська міськрада (23)
Мишин Коломийський р-н Івано-Франківська обл. (20)
Надвірна Надвірнянський р-н Івано-Франківська обл. (2)
Нижній Березів Косівський р-н Івано-Франківська обл. (30)
Пасічна Надвірнянський р-н Івано-Франківська обл. (4)
Перехресне Верховинський р-н Івано-Франківська обл. (58)
Печеніжин Коломийський р-н Івано-Франківська обл. (14)
Пистинь Косівський р-н Івано-Франківська обл. (38)
Плоска Путильський р-н Чернівецька обл. (94)
Пнів Надвірнянський р-н Івано-Франківська обл. (3)
Полянки Верховинський р-н Івано-Франківська обл. (62)
Пробійнівка Верховинський р-н Івано-Франківська обл. (68)
Прокурава Косівський р-н Івано-Франківська обл. (35)
Путила Путильський р-н Чернівецька обл. (90)
Рахів Рахівський р-н Закарпатська обл. (76)
Рибне Косівський р-н Івано-Франківська обл. (27)
Річка Косівський р-н Івано-Франківська обл. (43)
Рожнів Косівський р-н Івано-Франківська обл. (26)
Розтоки Косівський р-н Івано-Франківська обл. (53)
Розтоки Путильський р-н Чернівецька обл. (88)
Розтоки Рахівський р-н Закарпатська обл. (77)
Росішка Рахівський р-н Закарпатська обл. (83)
Сергії Путильський р-н Чернівецька обл. (93)
Слобода Коломийський р-н Івано-Франківська обл. (19)
Спас Коломийський р-н Івано-Франківська обл. (21)
Старі Кути Косівський р-н Івано-Франківська обл. (46)
Стопчатів Косівський р-н Івано-Франківська обл. (24)
Текуче Косівський р-н Івано-Франківська обл. (32)
Устеріки Верховинський р-н Івано-Франківська обл. (59)
Химчин Косівський р-н Івано-Франківська обл. (39)
Хороцево Верховинський р-н Івано-Франківська обл. (60)
Черемошна Верховинський р-н Івано-Франківська обл. (65)
Чорна Тиса Рахівський р-н Закарпатська обл. (69)
Чорний Потік Надвірнянський р-н Івано-Франківська обл. (12)
Чорні Ослави Надвірнянський р-н Івано-Франківська обл. (18)
Шепіт Путильський р-н Чернівецька обл. (95)
Шешори Косівський р-н Івано-Франківська обл. (37)
Яблуниця Верховинський р-н Івано-Франківська обл. (66)
Яблуниця Надвірнянський р-н Івано-Франківська обл. (28)
Яворів Косівський р-н Івано-Франківська обл. (44)
Ямна-Яремча Яремчанська міськрада (10)
Яремча обл. підпорядкування (9)
Ясіня Рахівський р-н Закарпатська обл. (70)

Лінгвістичні карти

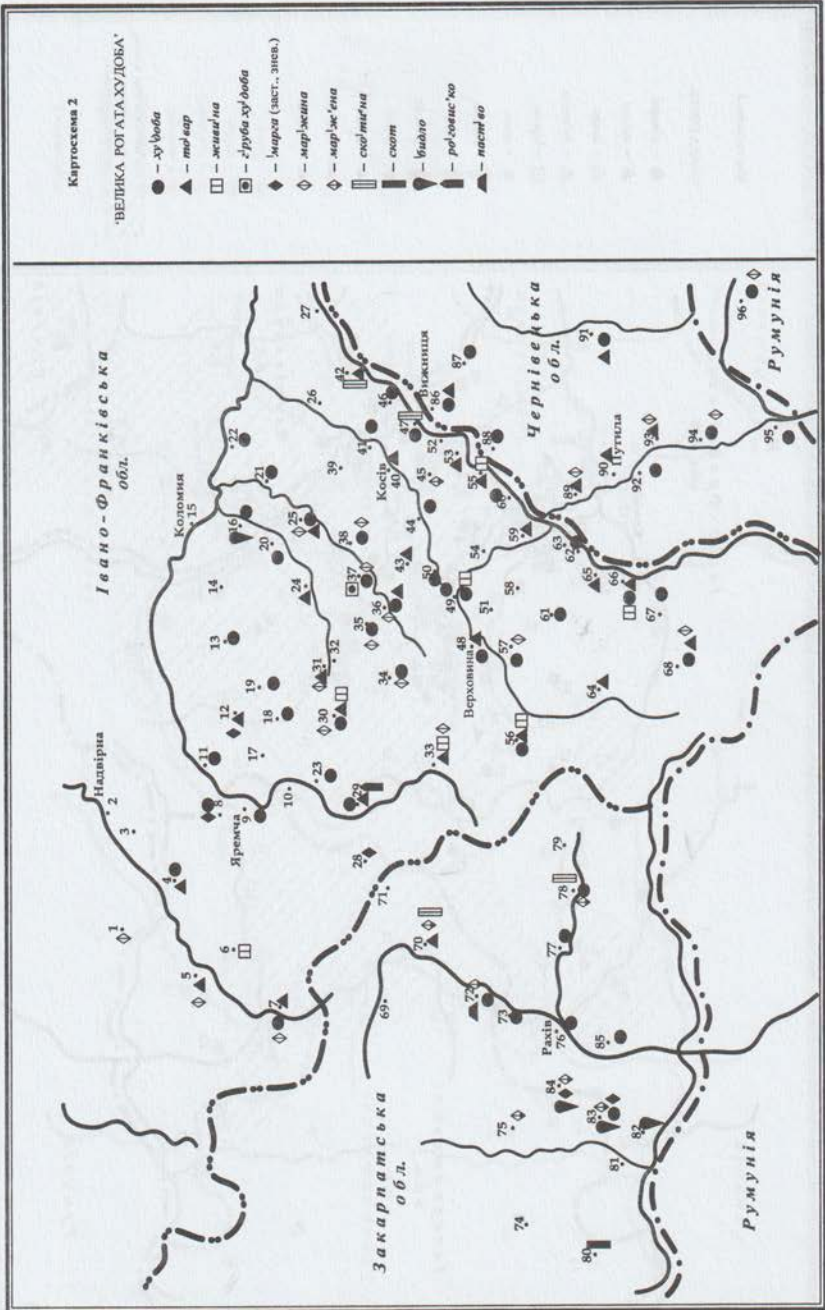


Картограмма 2

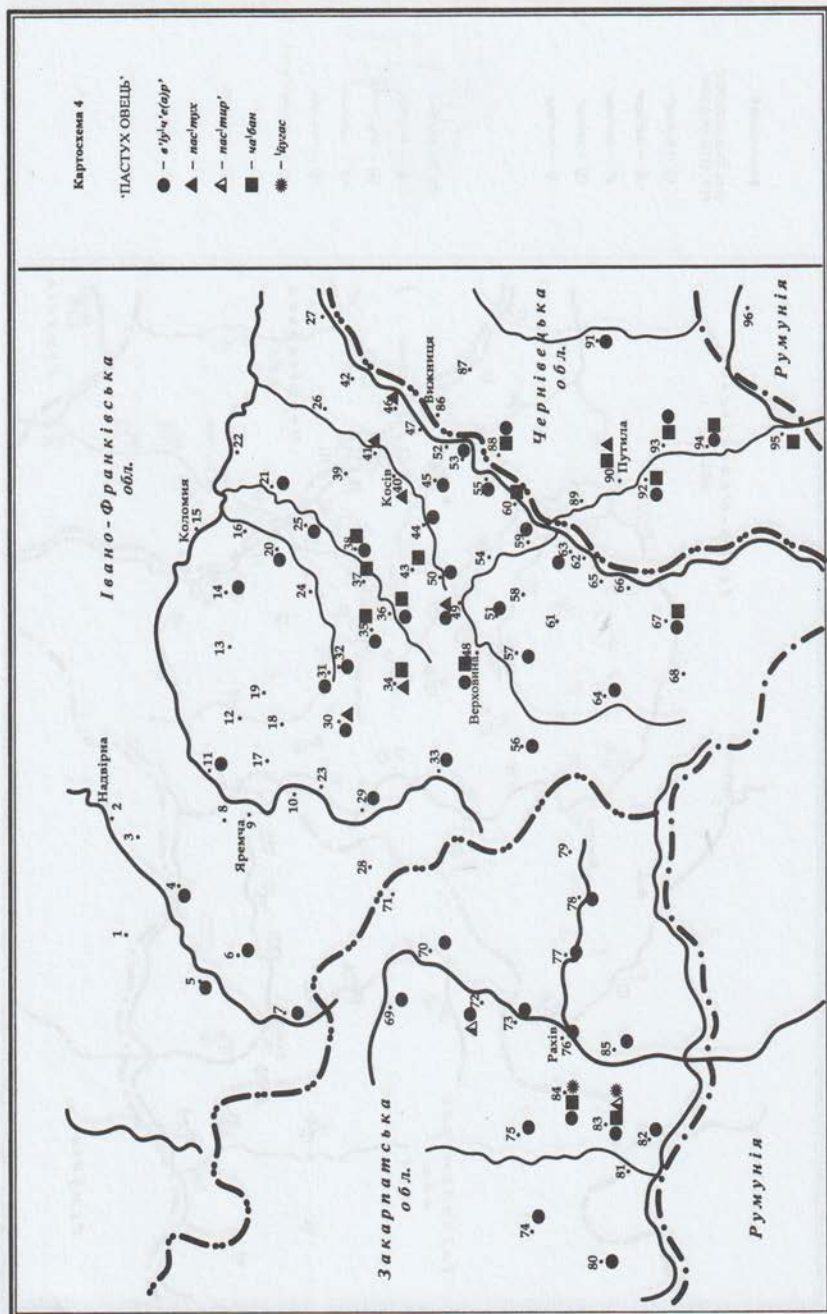
«ВЕЛИКА РОІТА ХУЛОБА»



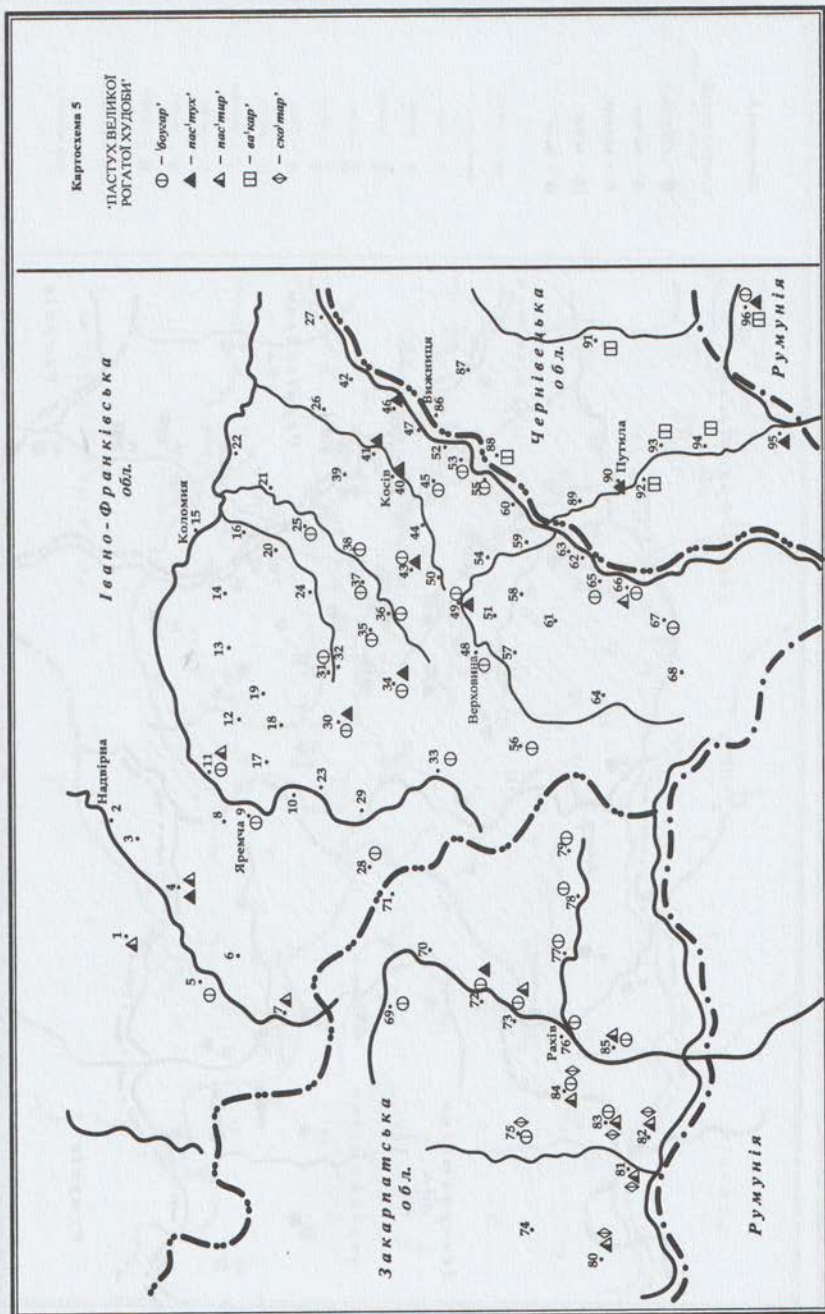
Лінгвістичні карти



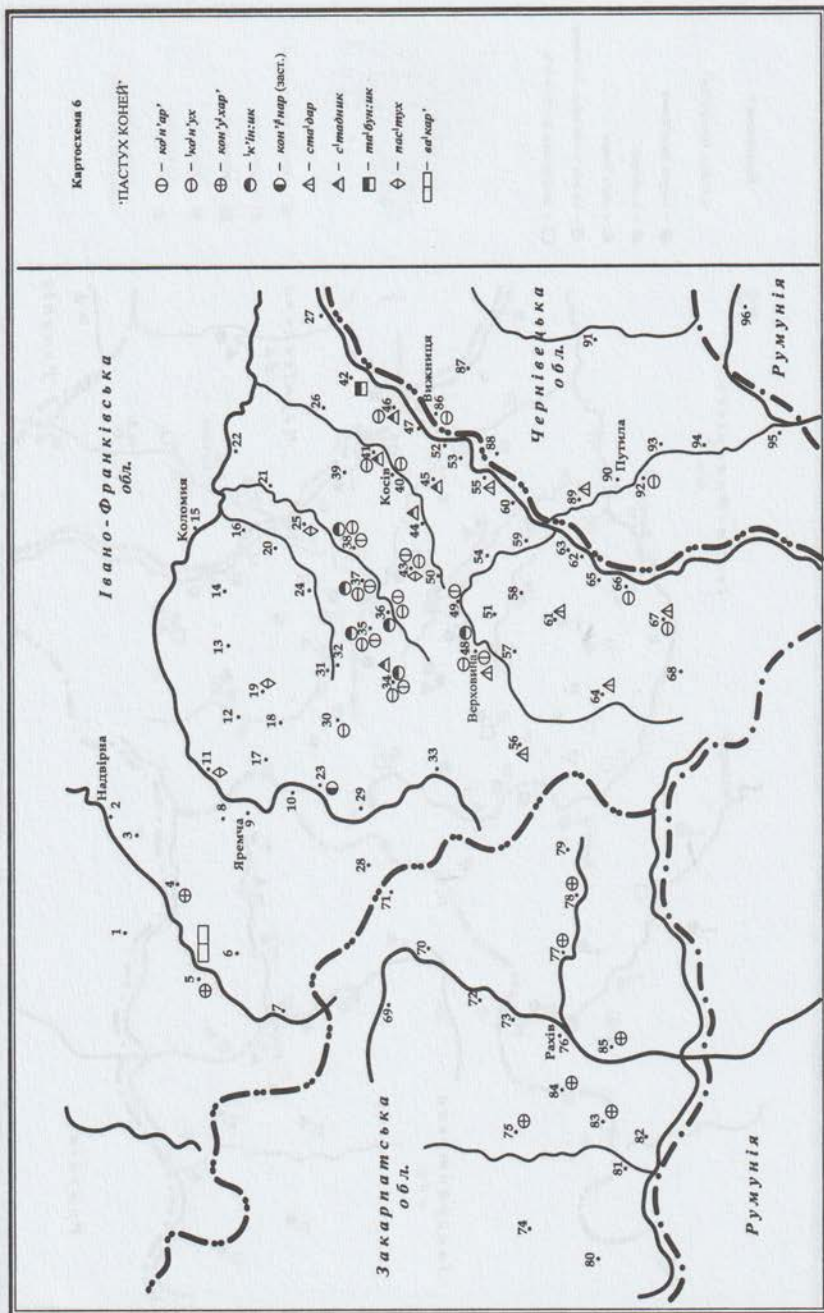
Лінгвістичні карти

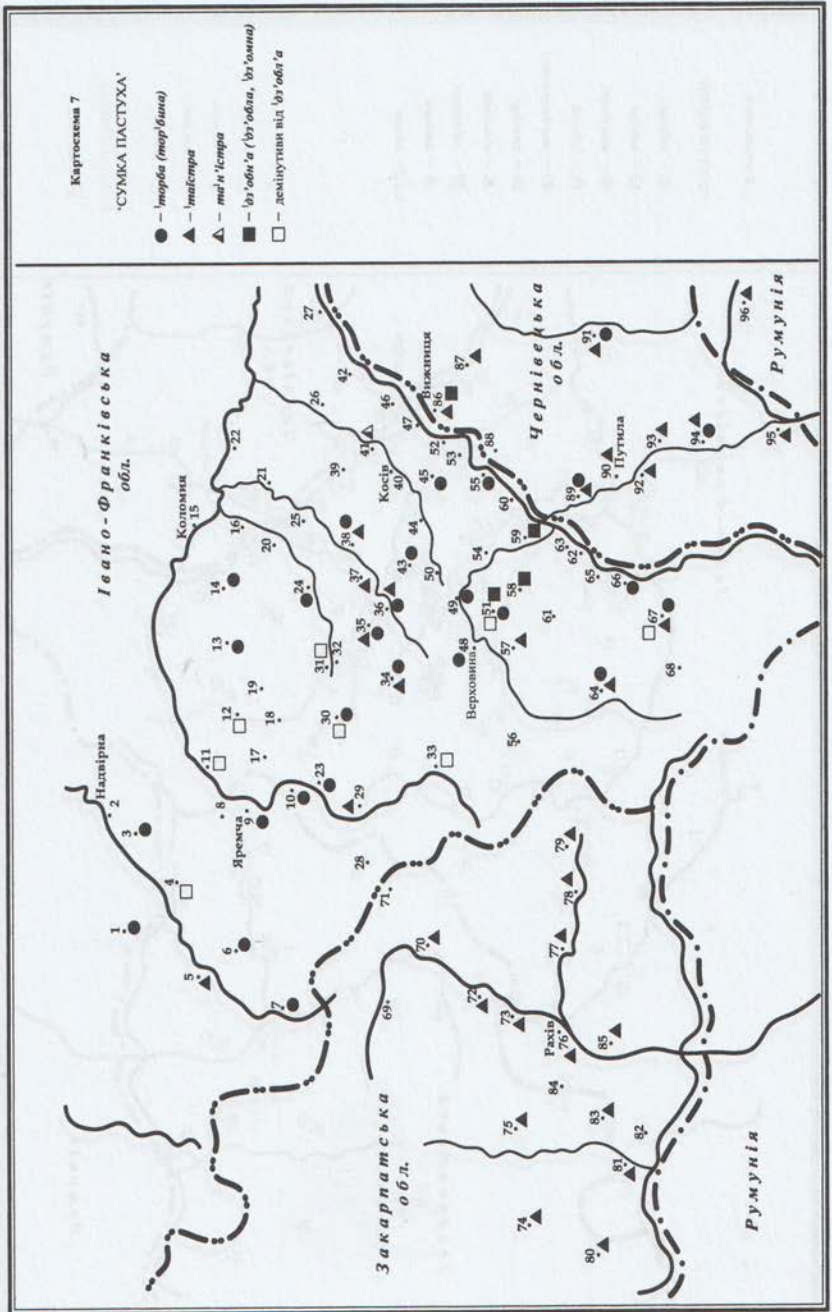


Лінгвістичні карти



Лінгвістичні карти



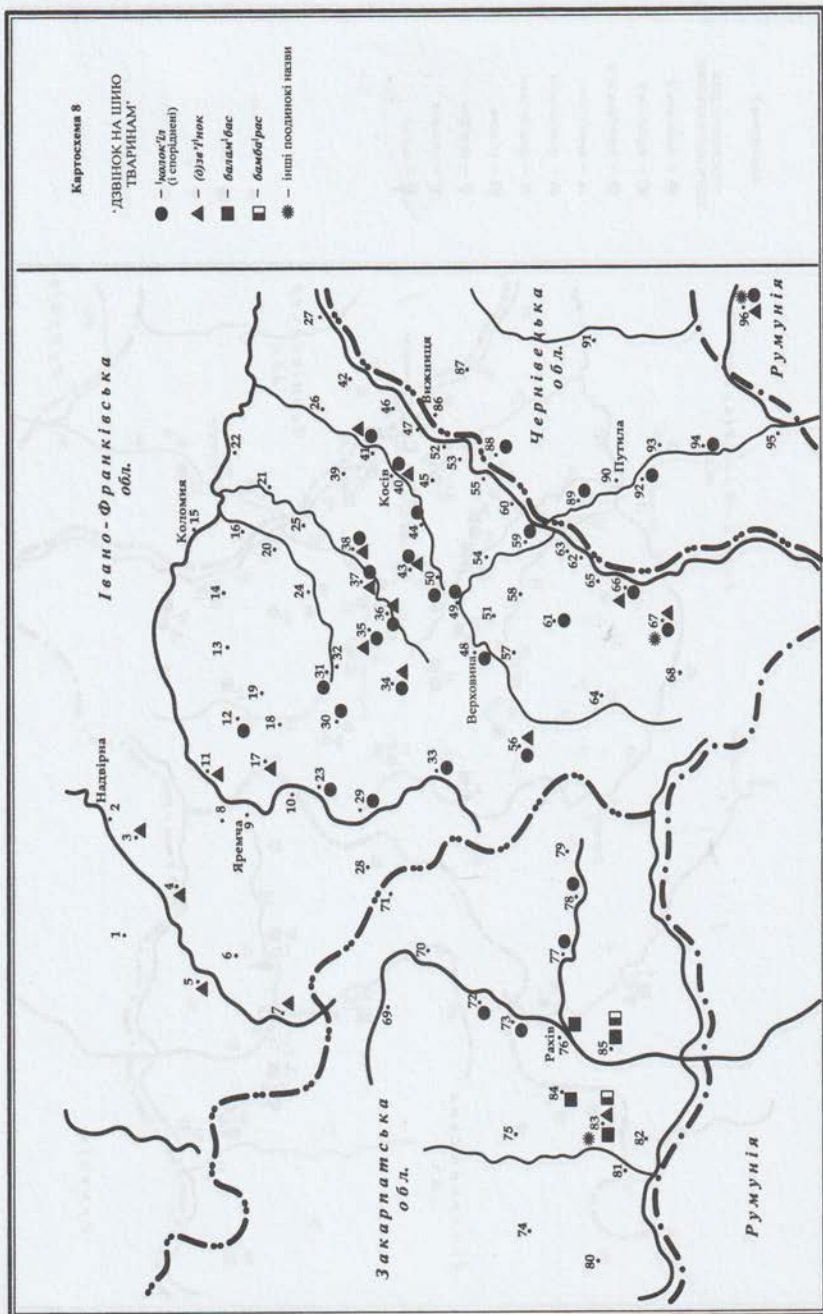


Лінгвістичні карти

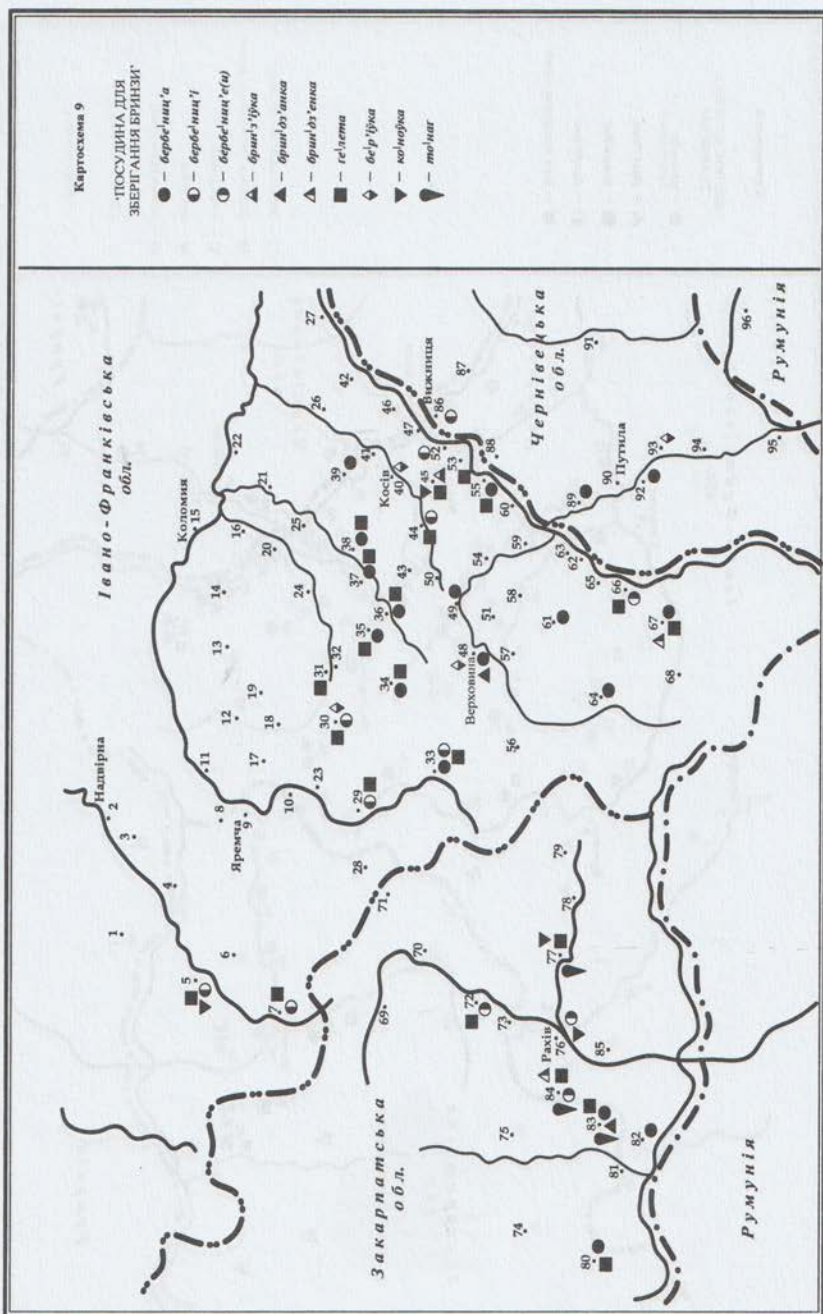
Карта 8

‘ДВІНОК НА ШИО
ТВАРИНАМ’

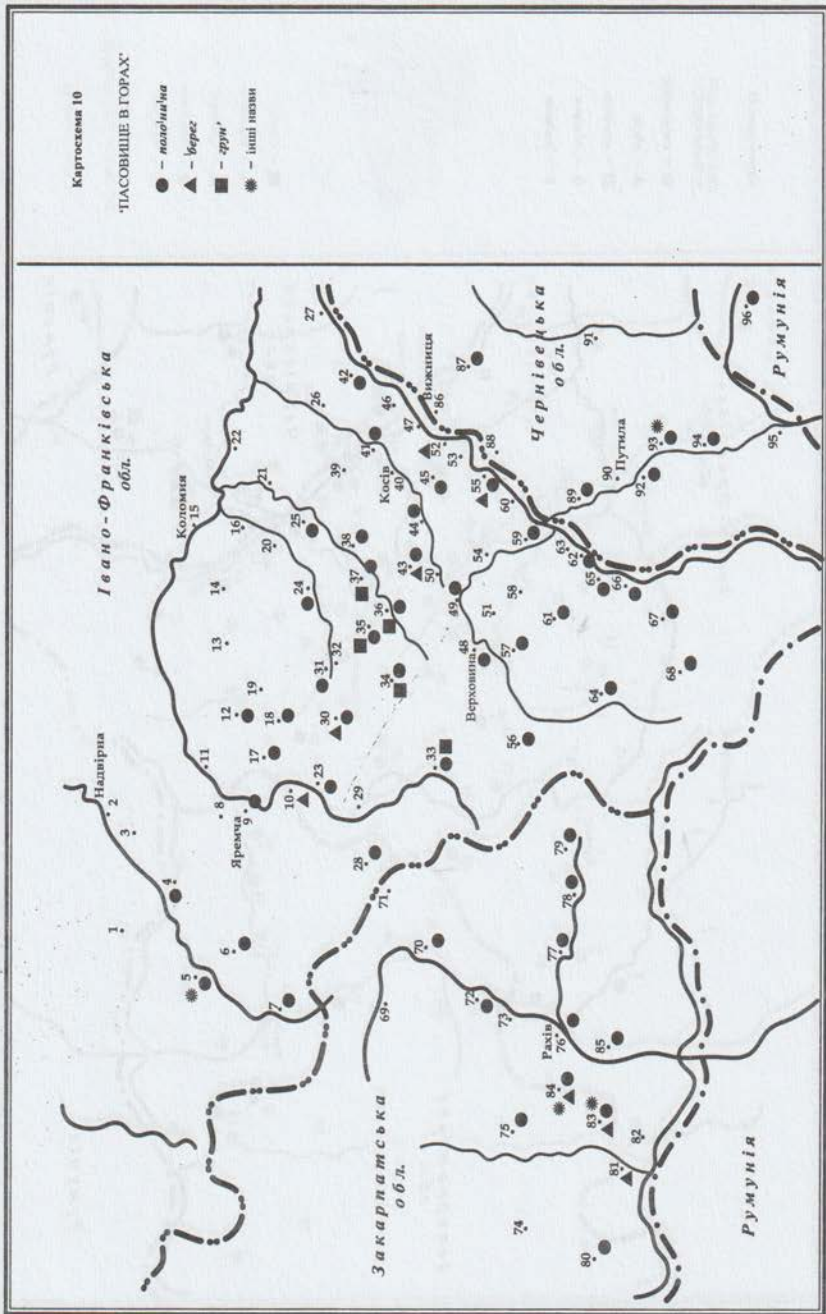
- — *комок/га*
(сприщел)
- ▲ — *(О)ва/’рук*
- — *балак/бас*
- — *бальб/’рас*
- ✱ — інші поодинокі назви



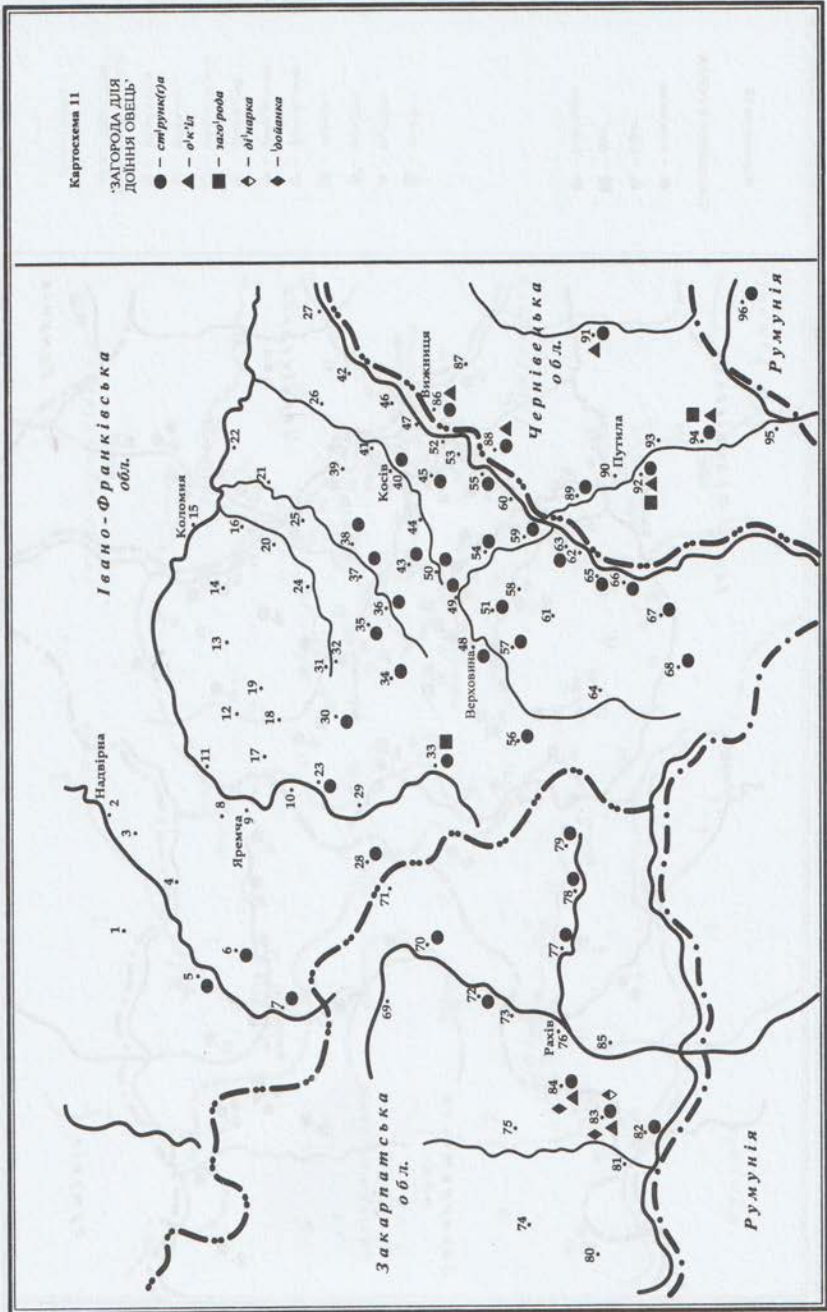
Лінгвістичні карти



Лінгвістичні карти



Лінгвістичні карти

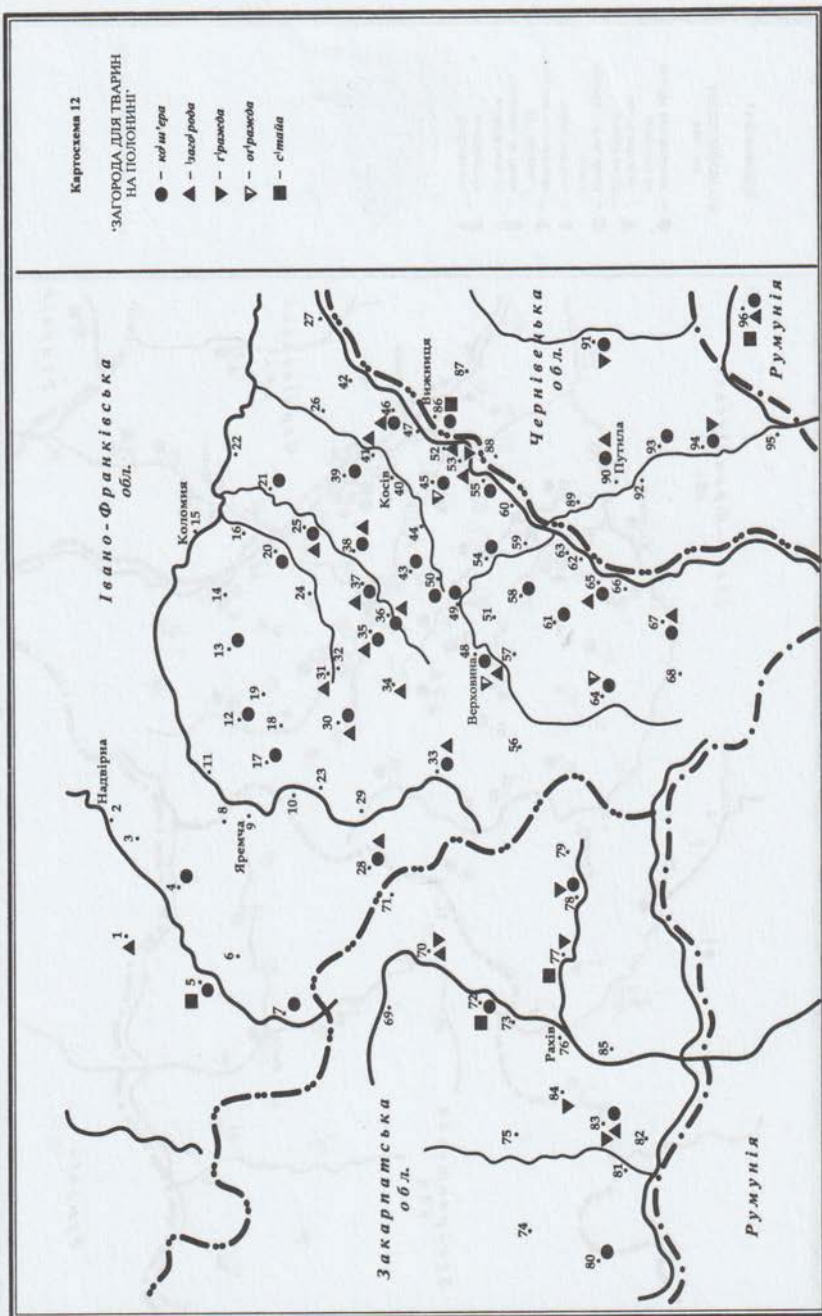


Лінгвістичні карти

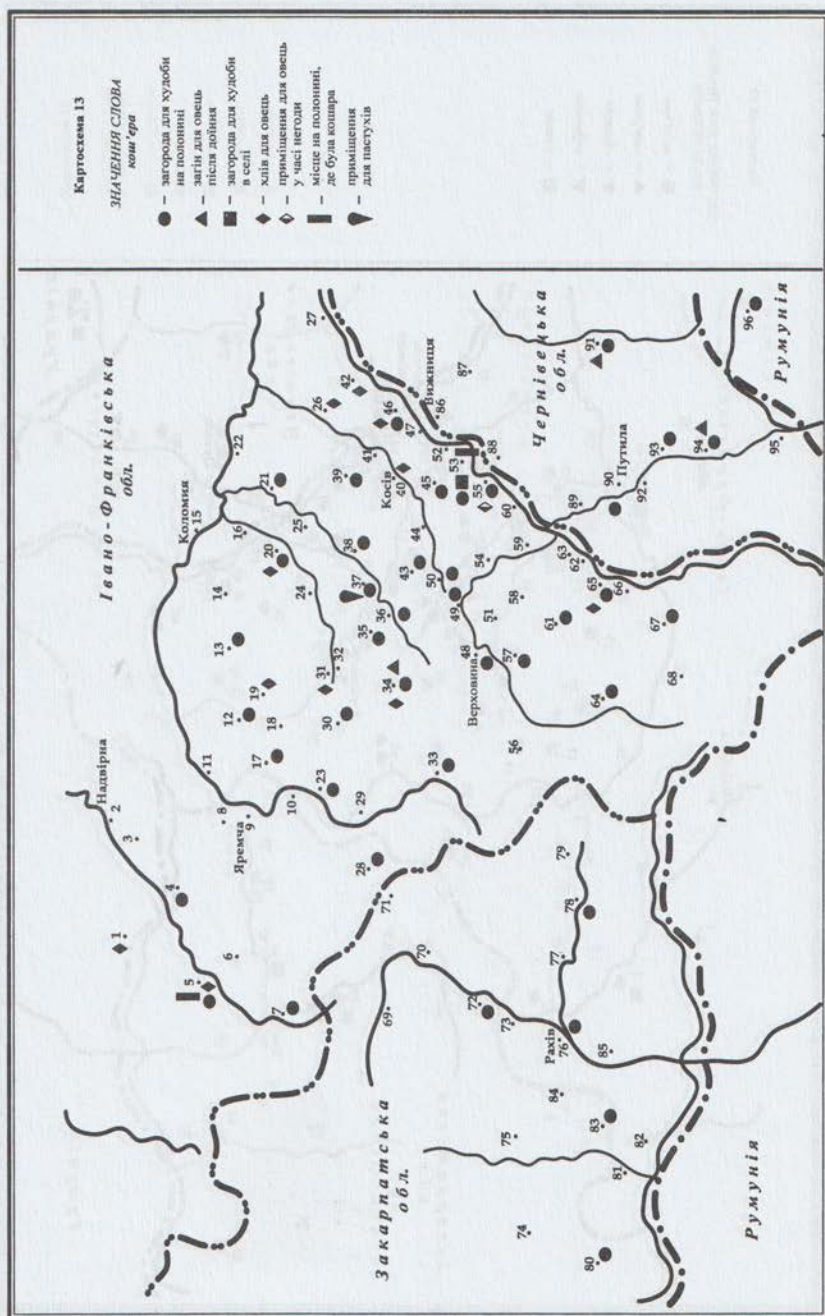
Картошма 12

ЗАГОРОДА ДЛЯ ТВАРИН
НА ПОЛОВІНІ

- — *кош'єра*
- ▲ — *ласої рода*
- ▼ — *Гразода*
- ▽ — *отражова*
- — *с'тала*



Лінгвістичні карти

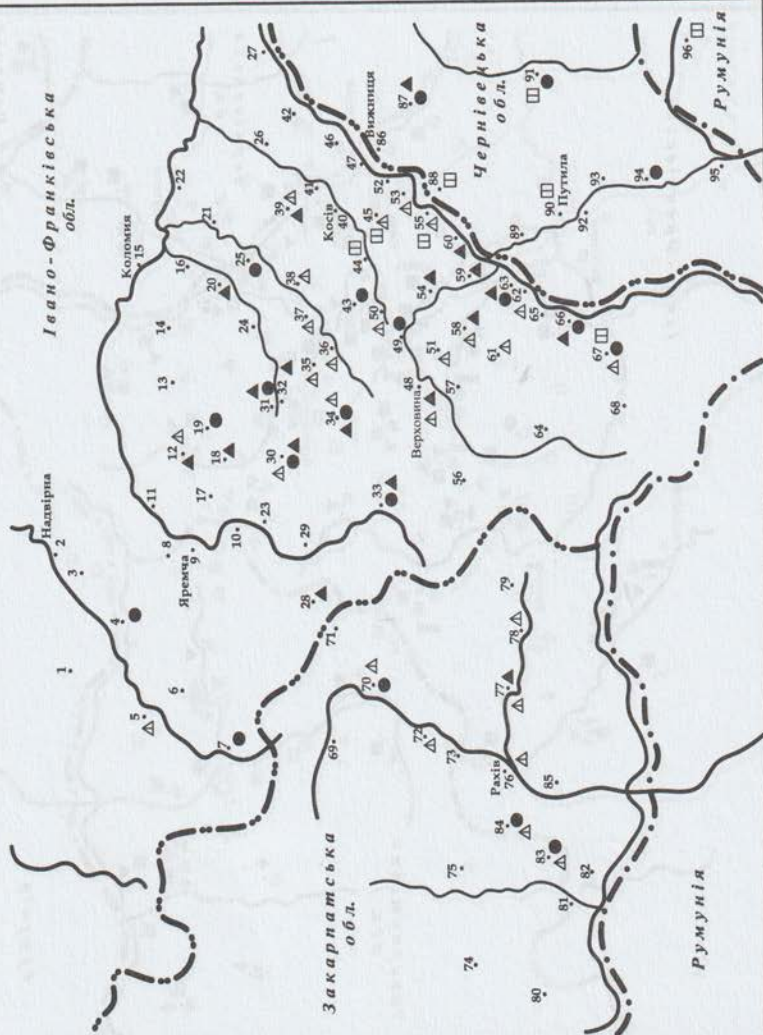


Лінгвістичні карти

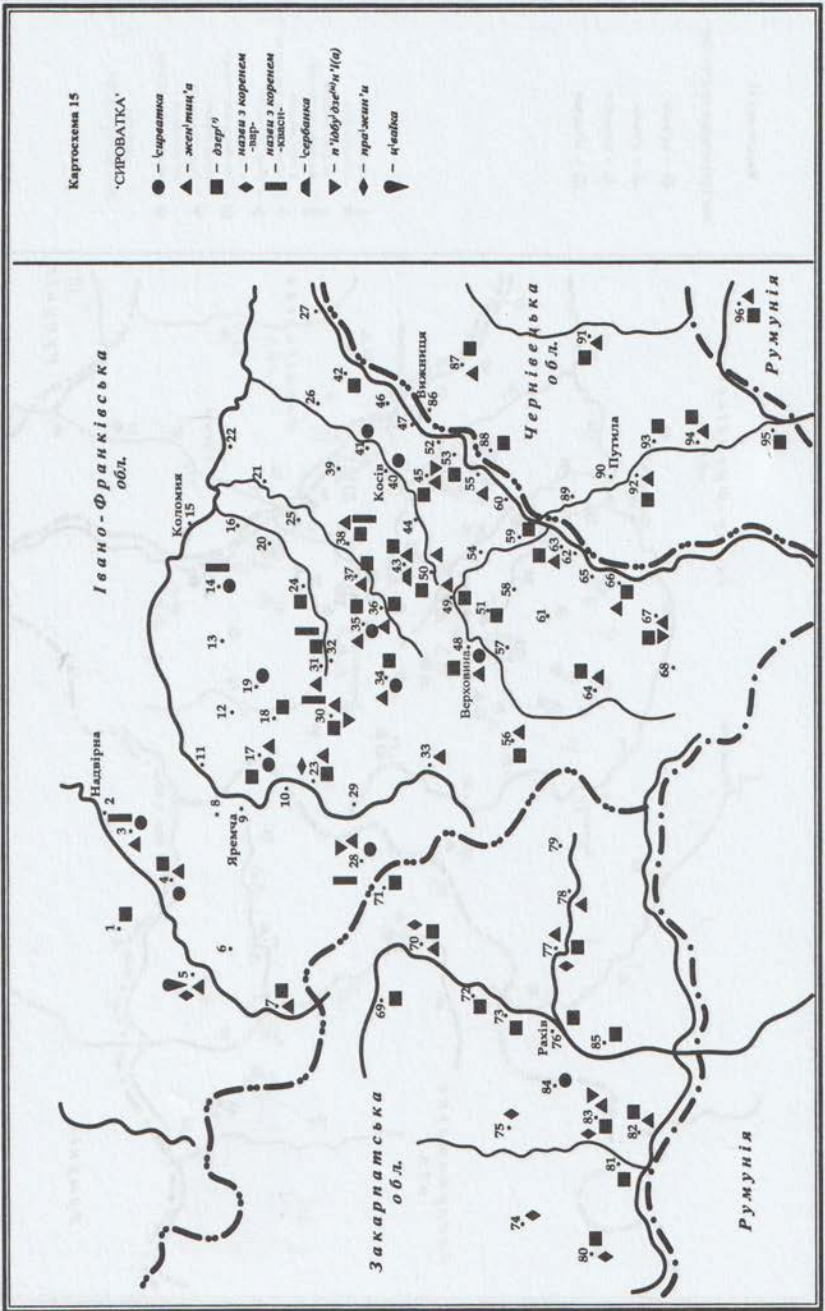
Картохема 14

'МІСЦЕ НОЧІВЛІ ПАСТУХІВ'

- - колімба
- ▲ - с'їтїва
- △ - бастїаба
- - зї'їтїра



Лінгвістичні карти

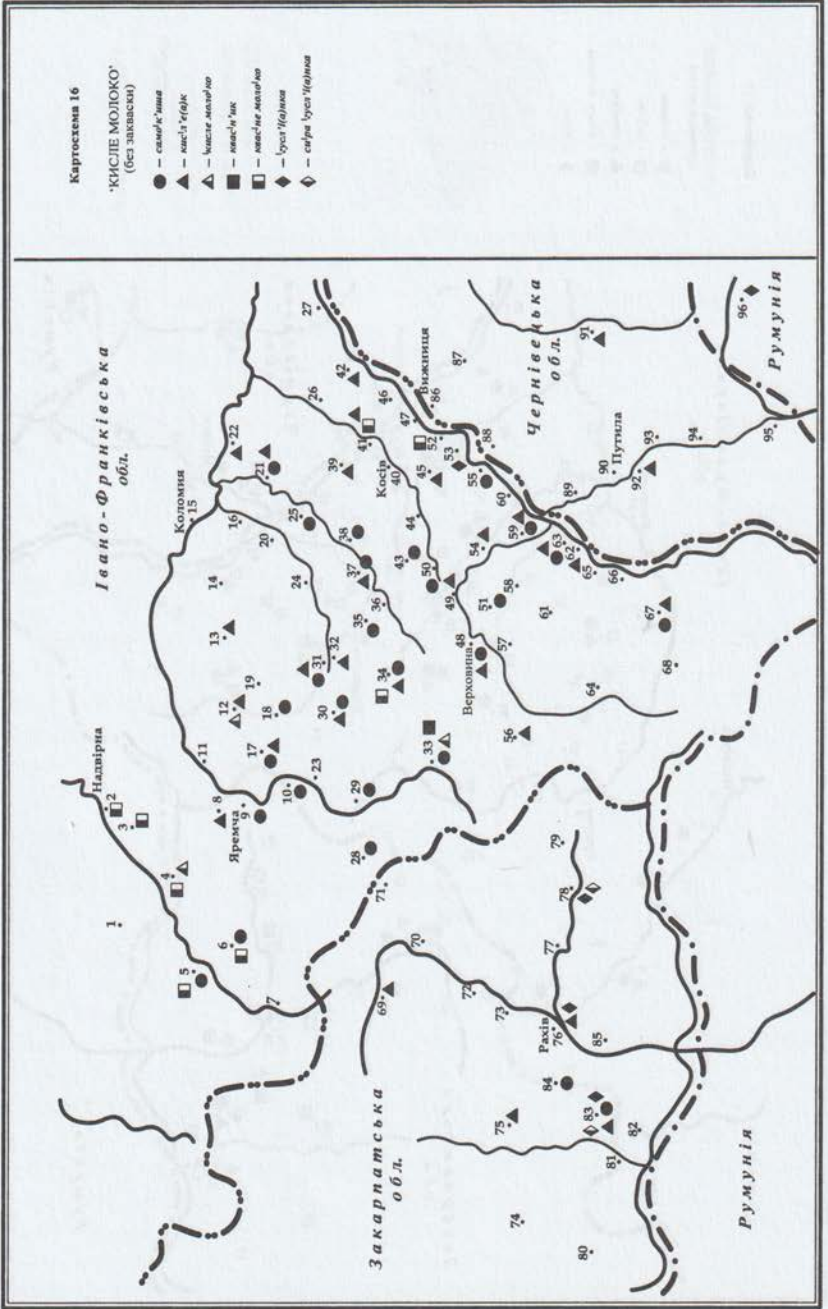


Лінгвістичні карти

Картограф 16

'КИСЛЕ МОЛОКО'
(без заправки)

- — сільце, шаш
- ▲ — кис'я єр/а/к
- △ — кисля матор/о
- — кис'я/к
- — кис'я матор/о
- ◆ — бусь/а/о/а
- ◇ — сиря бусь/а/о/а

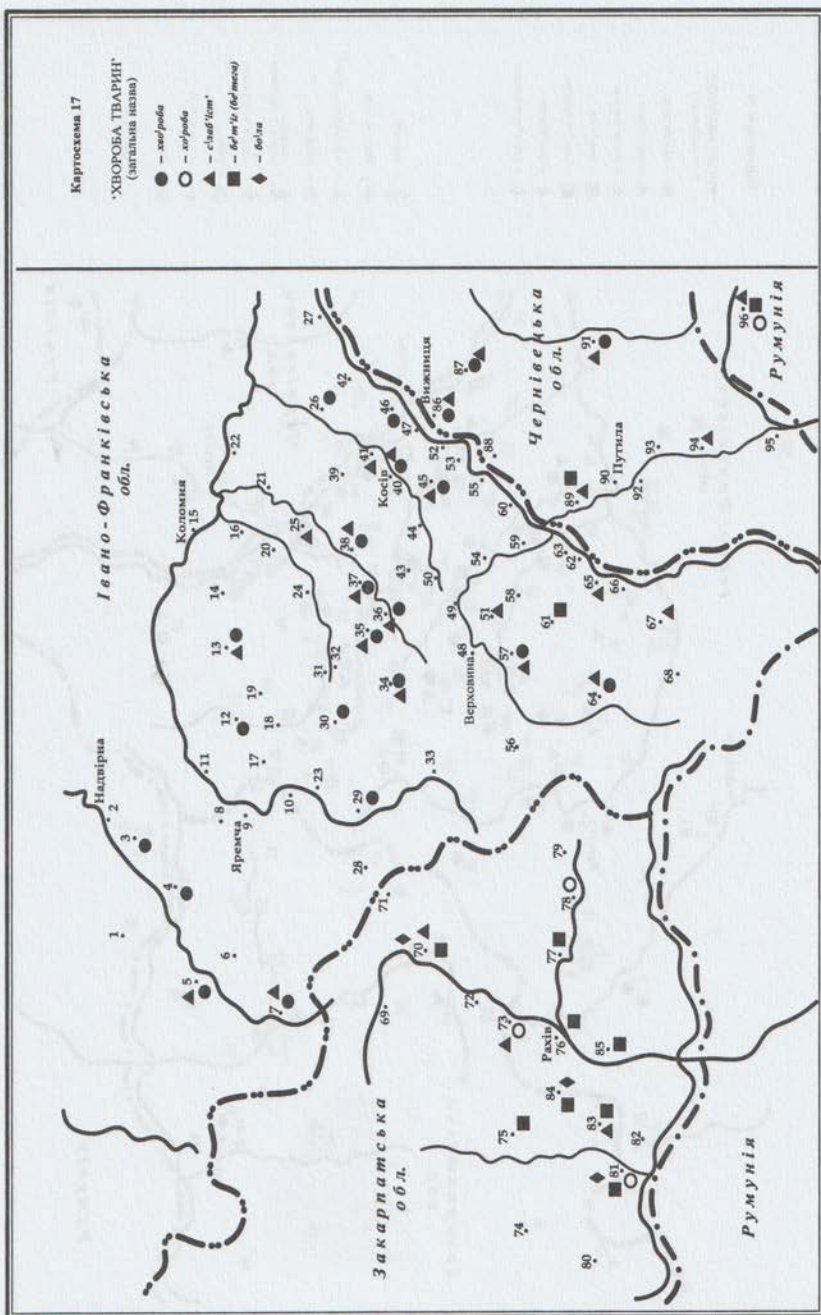


Лінгвістичні карти

Картоцхема 17

‘ХВОРОБА ТВАРИН’
(загальна назва)

- — хві’роби
- — хі’роби
- ▲ — с’ваб’їст’
- — бє’м’їє (бє’мєсо)
- ◆ — бє’ї’я



Лінгвістичні карти

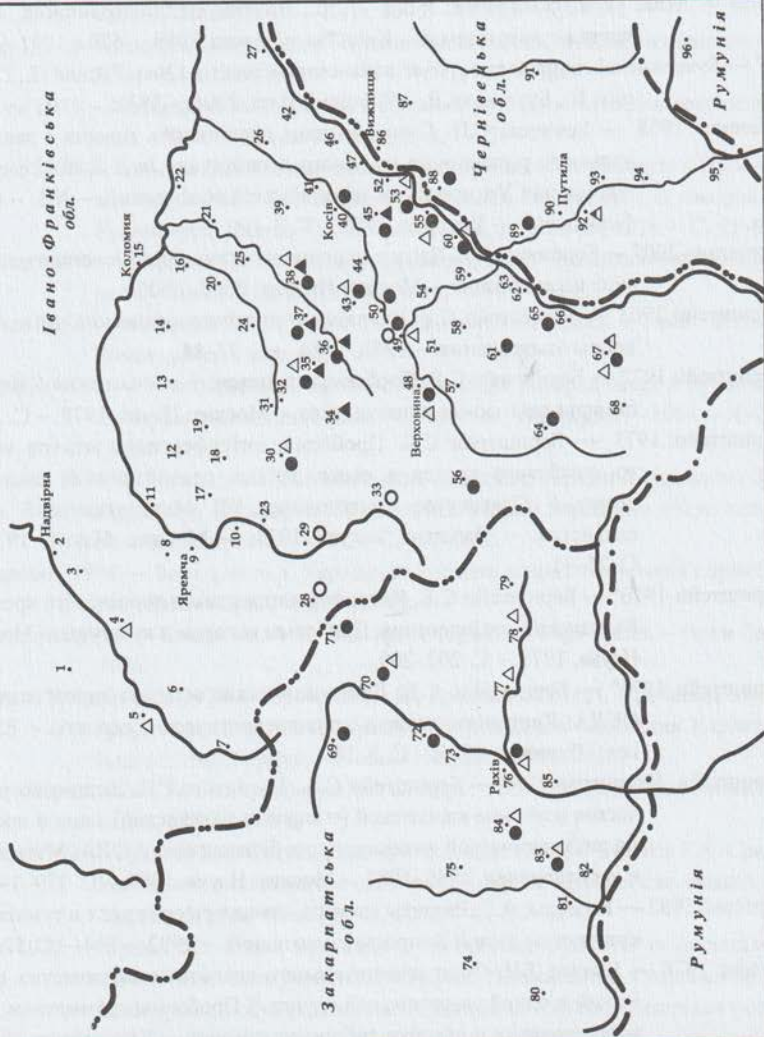
Картоschema 18

· ВИХІД НА ПОЛОНИНУ ·

- — *подолянець* 'од' 'од' (вихід на поле йому) (шаршата)
- — *м'як'як'як'*

· СХІД ІЗ ПОЛОНИНИ ·

- ▲ — *подолянець* 'од' 'од' (вихід з поліської намі)
- △ — *роділорч'як'як'*
- △ — *братч'як'як'*



ЛІТЕРАТУРА І ДЖЕРЕЛА

- Аркушин 2000 — Аркушин Г. Словник західнополіських говірок: У 2 т. — Луцьк: Вежа, 2000.
- Аркушин 2004 — Аркушин Г. Іменний словотвір західнополіського говору. — Луцьк: Вежа, 2004. — 764 с.
- АУМ — Атлас української мови: У 3 т. — Т. II.: Волинь, Наддністрянщина, Закарпаття і суміжні землі. — Київ: Наук. думка, 1988. — 520 с.
- БГ — Буковинські говірки: хрестоматія діалектних текстів / Укл. Руснак Н., Гуйванюк Н., Бузинська В. — Чернівці: Рута, 2006. — 383 с.
- Бевзенко 1958 — Бевзенко С.П. Стан вивчення карпатських говорів і завдання дальшого розгортання наукового дослідження їх // Доповіді та повідомлення Ужгородської міжвузівської конференції. — №3. — Серія філологічна. — Ужгород, 1958. — С. 3–10.
- Березович 2007 — Березович Е.Л. Язык и традиционная культура: Этнолингвистические исследования. — Москва: Индрик, 2007. — 600 с.
- Бернштейн 1963 — Бернштейн С.Б. Карпатский диалектологический атлас // Вопросы языкознания. — 1963. — №4. — С. 72–84.
- Бернштейн 1972 — Бернштейн С.Б. Проблемы карпатского языкознания // Карпатская диалектология и ономастика. — Москва: Наука, 1972. — С. 3–16.
- Бернштейн 1973 — Бернштейн С.Б. Проблемы интерференции языков карпато-дунайского ареала в свете данных сравнительной диалектологии // Славянское языкознание. VII Международный съезд славистов. — Варшава, август 1973. — Москва: Наука, 1973. — С. 25–41.
- Бернштейн 1976^a — Бернштейн С.Б. Интерференция языков карпатского ареала // Балканские исследования. Проблемы истории и культуры. — Москва: Наука, 1976. — С. 202–209.
- Бернштейн 1976^b — Бернштейн С.Б. Лингвистические аспекты карпатистики // ОКДА: Лингвистические и этнолингвистические аспекты. — Кишинев: Штиинца, 1976. — С. 5–10.
- Бернштейн, Клепикова 1989 — Бернштейн С.Б., Клепикова Г.П. Лингвогеографическое изучение карпатской (= карпато-балканской) зоны и проблема диахронической интерпретации балканизмов // ОЛД: Материалы и исследования. 1985–1987. — Москва: Наука, 1989. — С. 129–147.
- Бертельс 1982 — Бертельс А.Е. Разделы словаря, семантические поля и тематические группы слов // Вопросы языкознания. — 1982. — №4. — С. 52–63.
- Бытёва 1978 — Бытёва Т.И. Опыт сравнительного анализа семантических отношений в одной тематической группе // Проблемы грамматики, словообразования и лексики сибирских говоров. — Красноярск: Изд-во Красноярского гос. пед. ин-та, 1978. — С.110–122.

Література і джерела

- Бичко 1997 — Бичко З. Діалектна лексика Опілля. — Львів: Фенікс, 1997. — 160 с.
- Бігусяк 1997 — Бігусяк М. Лексика традиційних сімейних обрядів у гуцульському говорі: Автореф. дис. ... канд. філол. наук. — Івано-Франківськ, 1997. — 17 с. + 2 карти.
- Бігусяк 2000 — Бігусяк М. Із спостережень над весільною лексикою гуцульського говору // Гуцульські говірки: Лінгвістичні та етнолінгвістичні дослідження. — Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2000. — С. 125–148.
- Білоусенко 1996 — Білоусенко П.І. З історії іменникового суфікса -а // Культура слова. — Вип. 46–47. — Київ, 1996. — С. 159–162.
- Бланар 1971 — Бланар В. О внутренне обусловленных семантических изменениях // Вопросы языкознания. — 1971. — №1. — С. 3–22.
- Блинова 1975 — Блинова О.И. Введение в современную региональную лексикологию. — Томск: Изд-во Томск. ун-та, 1975. — 257 с.
- Блинова 1978 — Блинова О.И. Мотивационные отношения слов диалекта // Проблемы грамматики, словообразования и лексики сибирских говоров. — Красноярск: Изд-во Красноярского гос. пед. ин-та, 1978. — С. 91–98.
- Блинова 1984^a — Блинова О.И. Явление мотивации слов: Лексикологический аспект. — Томск: Изд-во Томск. ун-та, 1984. — 191 с.
- Блинова 1984^b — Блинова О.И. Русская диалектология. Лексика. — Томск: Изд-во Томск. ун-та, 1984. — 134 с.
- Богатырев 1964 — Богатырев П.Г. Проблемы изучения материальной и духовной культуры населения Карпат // Советская этнография. — 1964. — №4. — С. 126–135.
- Богатырев 1971 — Богатырев П.Г. Магические действия, обряды и верования Закарпатья // Богатырев П.Г. Вопросы теории народного искусства. — Москва: Искусство, 1971. — С. 167–296.
- Болтарович 1994 — Болтарович З. Українська народна медицина: Історія і практика. — Київ: Абрис, 1994. — 319 с.
- Бошнякович 1985 — Бошнякович Ж. Пастирська термінологія Срема. — Нови Сад, 1985.
- Бромлей, Грацианская 1976 — Бромлей Ю.В., Грацианская Н.Н. Проблемы этнографического изучения культурной общности населения Карпат // Карпатский сборник. — Москва: Наука. — 1976. — С. 7–15.
- БРС — Бернштейн С.Б. Болгарско-русский словарь. — Москва: Советская энциклопедия, 1966. — 768 с.
- Будагов 1963 — Будагов Р.А. Система языка и значение слова // Будагов Р.А. Сравнительно-семасиологические исследования (романские языки). — Москва: Изд-во Моск. ун-та, 1963. — С. 157–184.
- Булик 1972 — Булик З.В. Назви народних музичних інструментів та їх деталей в мові населення українських Карпат (Бойківщина, Гуцульщина) // Культура та побут населення Українських Карпат: Матеріали респ. наук. конф., присвяч. 50-річчю утворення СРСР: Тези доповідей. — Ужгород, 1972. — С. 115–117.

Література і джерела

- Бурячок 1985 — Бурячок А.А. Принцип моделювання семантичних полів лексики (на матеріалі східнослов'янських назв політичних відносин) // Мовознавство. — 1985. — №4. — С. 41–47.
- Бухтий 1981 — Бухтий Н.В. Овцеводческая лексика говорів Херсонщини: Автореф. ... канд. філол. наук. — Днепропетровск, 1981. — 16 с.
- Вагилевич 1842 — Вагилевич И. Гуцулы, карпатские горцы // Сын Отечества. — 1842. — Кн. 3. — С. 3–31.
- Вагилевич 1855 — Вагилевич И. Гуцулы — жители восточной отрасли карпатских гор // Пантеон. — Санкт-Петербург, 1855. — Т. 2. — С. 17–56.
- Вакалюк — Матеріали до словника говірок Закарпатської обл., зібрані Я.Ю. Вакалюк/Рукопис. Зберігається в Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України (Львів).
- Вакалюк 1974 — Вакалюк Я.Ю. Лексика народної медицини українських говорів Прикарпаття (на матеріалах говорів Івано-Франківської обл.): Автореф. дис. ... канд. філол. наук / Ужгородський державний університет. — Ужгород, 1974. — 26 с.
- Вакалюк 1982 — Вакалюк Я.Ю. Весільна лексика в українських говорах Прикарпаття // Структура українських говорів. — Київ: Наук. думка, 1982. — С. 126–128.
- Вакалюк 2003 — Назви захворювань овець та кіз (упорядник Г. Дидик-Меуш) // Діалектологічні студії. 1: Мова в часі і просторі. — Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2003. — С. 304–310.
- Васильев 1971 — Васильев Л.М. Теория семантических полей // Вопр. языкознания. — 1971. — №5. — С. 105–113.
- Вашек 1976 — Вашек А. Лингвистическая карпатология // Вопр. языкознания. — 1976. — №2. — С. 17–23.
- Ващенко 1966 — Ващенко В.С. Словник полтавських говорів. — Харків: Вид-во Харк. ун-ту, 1966. — Вип. 1. — 107 с.
- Верхратський 1899, 1901 — Верхратський І. Знадоба до пізнання угорсько-руських говорів. — Ч. I: Говори з наголосом джигимим. — Львів, 1899. — 276 с.; Ч. II: Говори з наголосом сталим. — Львів, 1901. — 280 с.
- Верхратський 1902 — Верхратський І. Про говір галицьких лемків // Збірник філологічної секції Наукового товариства ім. Шевченка. — Львів, 1912. — С. 23–86.
- Вільперт 2003 — Вільперт Х. Німецькі запозичення в гуцульських говірках // Діалектологічні студії. 1: Мова в часі і просторі. — Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2003. — С. 282–290.
- Вільперт 2005 — Вільперт Х. Die Eingliederung deutscher Lehnwörter in das huzulische am Beispiel von *вінкіль*, *шмита* und *фештир* // Слово і доля: Збірник на пошану Уляни Єдлінської. — Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2005. — С. 233–239.
- Вінценз 1997 — Вінценз С. На високій полонині (Правда старовіку). — Львів: Червона калина, 1997. — 451 с.

Література і джерела

- Вовк 1995 — Вовк Хв. Студії з української етнографії та антропології. — Київ: Мистецтво, 1995. — 336 с.
- Войтик 1972 — Войтик Л.С. О системной организации лексико-семантической группы наименований животных // Иностранный язык (сборник статей аспирантов и соискателей). Вып. V. — Алма-Ата: Мин-во высшего и среднего спец. образования Казахской ССР, 1972. — С. 51–59.
- Войтила-Свежовска 1989 — Войтила-Свежовска М. Терминология аграрной обрядности как источник изучения древней славянской духовной культуры (на польском материале) // Славянский и балканский фольклор. Реконструкция древней славянской духовной культуры: источники и методы. — Москва: Наука, 1989. — С. 207–214.
- Войтів 1991 — Войтів Г.В. Назви жіночого поясного одягу // Гуцульщина: Лінгвістичні етюди. — Київ: Наукова думка, 1991. — С. 58–61.
- ВРС — Венгерско-русский словарь / Под. ред. В.В.Рудаша. — Москва: ОГИЗ, 1946. — 384 с.
- Вялкина 1975 — Вялкина Л.В. Из истории слов-терминов времени (на материале письменных памятников XI–XVI века) // Древнерусский язык. Лексикология и словообразование. — Москва: Наука, 1975. — С. 69–93.
- Габинская 1987 — Габинская О.А. Омонимические отношения как проявление системности лексики // Слово в системных отношениях на разных уровнях языка. — Свердловск: Гос. пед. ин-т, 1987. — С. 3–9.
- Габовштяк 1965 — Габовштяк А. Пастушеская терминология в Общеславянском лингвистическом атласе // ОЛА. Материалы и исследования. — Москва: Наука, 1965. — С. 109–116.
- Габовштяк 1985 — Габовштяк А. Лексемы *cap* и *kozol* в славянских языках // Общеславянский лингвистический атлас. Материалы и исследования. 1982. — Москва: Наука, 1985. — С. 29–40.
- Гак 1972 — Гак В.Г. К проблеме семантической синтагматики // Проблемы структурной лингвистики. 1971. — Москва: Наука, 1972. — С. 367–395.
- Ганич, Олійник 1985 — Ганич Д.І., Олійник І.С. Словник лінгвістичних термінів. — Київ: Вища школа, 1985. — 360 с.
- ГГ — Гуцульські говірки. Короткий словник / Відп. ред. Я.В. Закревська. — Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 1997. — 232 с.
- Герман 1972 — Герман К.Ф. Семантичні типи та способи утворення лексики різьбярства в східнокарпатських говірках української мови // Культура та побут населення Українських Карпат: Матеріали респ. наук. конф., присв. 50-річчю утворення СРСР: Тези доповідей. — Ужгород, 1972. — С. 121–123.
- Герман 1995 — Герман К.Ф. Атлас українських говірок північної Буковини: Фонетика, фонологія. — Чернівці, 1995. — 408 с.
- Герман 1998 — Герман К.Ф. Атлас українських говірок північної Буковини. — Т. II: Словозміна. Службові слова. — Чернівці, 1998. — 215 с.
- Гладкий 2007 — Гладкий М. Традиційне скотарство Середнього Полісся другої половини XIX – першої третини XX ст.: Історико-етнологічне дослідження. — Дрогобич, 2007. — 198 с.

Література і джерела

- Гнатюк 1910^a — Гнатюк В. Словарець // Етнографічний збірник. — Львів: Видання етнографічної комісії НТШ, 1910. — Т. 26. — С. 331–342.
- Гнатюк 1910^b — Гнатюк В. Народні оповідання про опришків // Етнографічний збірник. — Львів: Видання етнографічної комісії НТШ, 1910. — Т. 26. — 354 с.
- Гнатюк 1917 — Гнатюк В. Причинки до пізнання Гуцульщини // Записки Наукового товариства ім. Шевченка. — Львів, 1917. — Т. 123–124. — С. 1–58.
- Гнатюк 1923 — Гнатюк В. Гуцулы // Подкарпатська Русь. — 1923. — №1. — С. 19–23; №2. — С. 43–50.
- Говори 1977 — Говори української мови: Збірник текстів / Упор.: С. Довгопол, А. Залеський, Н. Прилипка. — Київ, 1977. — 590 с.
- Головацкий 1878 — Головацкий Я. Карпатская Русь // Головацкий Я. Народные песни Галицкой и Угорской Руси. — Москва, 1878. — Ч. I. — С. 685–712.
- Головацкий 1982 — Головацкий Я.Ф. Материалы для словаря малорусского наречия / Дзендзелівський Й.О., Гануздель З. Словник української мови Я.Ф. Головацького // Науковий збірник Музею української культури у Свиднику. — Пряшів, 1982. — Т. 10. — С. 311–612.
- Головацкий 1976 — Головацкий Я. Мандрівка по Галицькій та Угорській Русі // Жовтень. — 1976. — №6. — С. 49–94.
- Горбач 1969 — Горбач О. Діалектичний словник північно-добруджанської говірки с. Муругиль над Дунаєм // Записки Наукового товариства ім. Шевченка. — Т. CLXXXV. — 36. Філологічної Секції. — Т. 34. — Нью-Йорк; Париж; Торонто, 1969. — С. 59–83.
- Горбач 1993^a — Горбач О. Марамороська говірка й діалектний словник с.Поляни над р.Русковою (Румунія) // Горбач О. Зібрання статей. V. Діалектологія. — Мюнхен, 1993. — С. 176–323.
- Горбач 1993^b — Горбач О. Південна буковинсько-покутська говірка с. Милешовець бл. Радовець // Горбач О. Зібрання статей. V. Діалектологія. — Мюнхен, 1993. — С. 324–373.
- Горбач 1993^c — Горбач О. Південнолемківська говірка й діалектний словник с. Красний Брід бл. Меджилаборець (Пряшівщина) // Горбач О. Зібрання статей. V. Діалектологія. — Мюнхен, 1993. — С. 524–658.
- Горбач 1997 — Горбач О. Південнобуковинська гуцульська говірка й діалектний словник с.Бродина, повіту Радівці // Горбач О. Зібрання статей. VIII. — Мюнхен, 1997. — С. 123–275.
- Горнунг 1959 — Горнунг Б. О характере языковой структуры // Вопр. языкознания. — Москва: Наука, 1959. — №1. — С. 34–48
- Горпинич 1998 — Горпинич В.О. Українська словотвірна дериватологія. — Київ, 1998.
- Горпинич 1999 — Горпинич В.О. Сучасна українська літературна мова: Морфеміка. Словотвір. Морфологія. — Київ: Вища школа, 1999. — 207 с.
- Грицак 1966 — Грицак М.А. Румунські лексичні запозичення в говірці с.Росішка Рахівського р-ну Закарпатської обл. // Восточнославянские и восточнороманские языковые, литературные и фольклорные связи: Тезисы

Література і джерела

- докл. и сообщ. межвузовской науч. конференции 11–16 октября 1966 года. – Черновцы: Чернов. гос. ун-тет, 1966. – С.12–15.
- Грицак 1971 — Грицак М.А. Назви гідрорельєфу в говірці с. Ясіня Закарпатської обл. // Питання гідроніміки. Мат-ли III Респ. ономастичної (гідронімічної) наради. – Київ: Наук. думка, 1971. – С. 74–80.
- Грицак 2008 — Грицак М. Скарби гуцульського говору: Росішка (вівчарство в текстах). – Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2008 (Серія “Діалектологічна скриня”). – 319 с.
- Гриценко 1980^a — Гриценко П.Е. Генезис и семантическая структура сельскохозяйственной лексики западнестеповых говоров: Автореф. ... дис. канд. филол. наук. – Київ, 1980. – 27 с.
- Гриценко 1980^b — Гриценко П.Ю. Структурна організація назв свійських тварин (на матеріалі західностепових говірок) // Мовознавство. – 1980. – №2. – С. 49–58.
- Гриценко 1982 — Гриценко П.Ю. Тваринницька лексика українських західностепових говірок. Питання організації тематичної групи // Структура українських говірок. – Київ: Наук. думка, 1982. – С. 142–170.
- Гриценко 1984^a — Гриценко П.Ю. Моделювання системи діалектної лексики. – Київ: Наук. думка, 1984. – 228 с.
- Гриценко 1984^b — Гриценко П.Ю. Дослідження лексики українських говірок // Мовознавство. – 1984. – №5. – С. 22–30.
- Гриценко 1985 — Гриценко П.Ю. Діалектна лексика з конкретним значенням // Структурні рівні українських говірок. – Київ: Наук. думка, 1985. – С. 91–120.
- Гриценко 1987 — Гриценко П.Ю. Лексична система говірок і картографування // Українська діалектна лексика. – Київ: Наук. думка, 1987.– С. 10–20.
- Гриценко 1990 — Гриценко П.Ю. Ареальне варіювання лексики. – Київ: Наук. думка, 1990. – 272 с.
- Гриценко 2003 — Гриценко П. Тексти як джерело дослідження українських говірок Румунії // Павлюк М., Робчук І. Українські говори Румунії: Діалектні тексти. – Едмонтон; Львів; Нью-Йорк; Торонто, 2003. – 784 + XV с.
- Гриценко 2008 — Гриценко П.Е. Carpatho-balkanica в свете “Общекарпатского диалектологического атласа” // Карпато-балканский диалектный ландшафт: Язык и культура (Памяти Галины Петровны Клепиковой). – Москва: Институт славяноведения РАН, 2008. – С. 26–57.
- Грищенкова 1979 — Грищенкова Т.А. Лексико-семантическая группа наименований лиц, занимающихся скотоводством в истории русского языка (на материале памятников письменности XI–XVII вв.) // Організація тексту (Грамматика і стилістика). – Київ: Наук. думка, 1979. – С. 73–80.
- Грінченко 1907–1909 — Словарь української мови / За ред. Б. Грінченка. – Т. 1–4. – Київ, 1907–1909.
- Гумецька 1958 — Гумецька Л.Л. Нарис словотворчої системи української актової мови XIV–XV ст. – Київ, 1958.
- Гуцульщина 1987 — Гуцульщина: Історико-етнографічне дослідження. – Київ: Наук. думка, 1987.– 471 с.

Література і джерела

- Гуцульщина 1991 — Гуцульщина: Лінгвістичні етюди. — Київ: Наук. думка, 1991. — 307 с.
- Десницкая 1976^a — Десницкая А.В. К интерпретации балканизмов в карпатской лексике // ОКДА. Лингвистические и этнографические аспекты. — Кишинев: Штиинца, 1976. — С. 15–27.
- Десницкая 1976^b — Десницкая А.В. О некоторых вопросах балканистики в связи с изучением карпатского лингвистического ареала // Вопр. языкознания. — 1976. — №3. — С. 35–46.
- Дзендзелівський 1958 — Дзендзелівський Й.О. Словник специфічної лексики говірок Нижнього Подністров'я // Лексикографічний бюлетень — Вип. VI. — Київ: Вид-во АН УРСР, 1958. — С. 36–54.
- Дзендзелівський 1959^a — Дзендзелівський Й.О. Вівчарська лексика говорів Закарпатської обл. // Доповіді та повідомлення Ужгородського ун-ту. — Ужгород, 1959. — №4. — С. 107–112.
- Дзендзелівський 1959^b — Дзендзелівський Й.О. До питання про мадяризми в говорах Закарпатської обл. // Наукові записки Ужгородського ун-ту. Доповіді та повідомлення. Серія філологічна. — Ужгород, 1959. — №4. — С. 61–64.
- Дзендзелівський 1959^c — Дзендзелівський Й.О. До питання про румунізми в говорах Закарпатської обл. // Наукові записки Ужгородського ун-ту. Доповіді та повідомлення. Серія філологічна. — Ужгород, 1959. — №4. — С. 57–60.
- Дзендзелевский 1984 — Дзендзелевский И.А. Запреты в практике карпатских овцеводов // Славянский и балканский фольклор. — Москва: Наука, 1984. — С. 256–277.
- Дзендзелівський 1965 — Дзендзелівський Й.О. Назви молочних продуктів вівчарства в закарпатських українських говорах // Територіальні діалекти і власні назви. — Київ: Наук. думка, 1965. — С. 80–89.
- Дзендзелевский 1965 — Дзендзелевский И.А. Овцеводческая лексика закарпатских говоров // Общеславянский лингвистический атлас. Материалы и исследования. — Москва: Наука, 1965. — С.117–132.
- Дзендзелівський 1955 — Дзендзелівський Й.О. Спостереження над термінологією народної метрології говірок Закарпатської обл. // Наукові записки Ужгородського ун-ту. — Т. XIV. — Львів, 1955. — С. 81–139.
- Дзендзелівський 1969 — Дзендзелівський Й.О. Українсько-західнослов'янські лексичні паралелі. — Київ: Наук. думка, 1969. — 211 с.
- Дидик-Меуш 2008 — Дидик-Меуш Г. Українська медицина. Історія назв. — Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2008. — 400 с.
- Довідник — Довідник лікаря ветеринарної медицини/ За ред. П.І. Вербицького, П.П. Достоевського. — Київ: Урожай, 2004. — 1277 с.
- Долгих 1973 — Долгих Н.Г. Теория семантического поля на современном этапе развития семасиологии // Филологические науки. — 1973. — №1. — Москва: Высшая школа. — С. 89–98.

Література і джерела

- Дудаш 2002 — Дудаш А.В. Азбука ветеринарної медицини. — Ужгород: Вид-во В. Подоляка, 2002. — 229 с.
- ЭССЯ — Этимологический словарь славянских языков / Под ред. О.Н.Трубачева. — Вып. 1–31. — Москва: Наука, 1974–2005.
- ЕСУМ — Етимологічний словник української мови: У 7 т. — Т. 1–5. — Київ: Наук. думка, 1982–2006.
- Жегуц 2001 — Жегуц І. Вибрані тексти з гуцульського говору в Закарпатті. — Мюнхен, 2001. — 87 с.
- Жегуц, Піпаш 2001 — Жегуц І., Піпаш Ю. Словник гуцульського говору в Закарпатті. — Мюнхен, 2001. — 180 с.
- Желехівський, Недільський 1885–1886 — Желехівський Є., Недільський С. Малоруско-німецький словарь. — Т. I–II. — Львів, 1885–1886.
- Жеребецький 1991 — Жеребецький Є.П. Метрологічна лексика (міра довжини *п'ядь*) // Гуцульщина: Лінгвістичні етюди. — Київ: Наук. думка, 1991. — С. 43–49.
- Жилко 1971 — Жилко Ф.Т. Про семантичні поля української мови // Українська мова і література в школі. — 1971. — №12. — С.25–32.
- Журавлев 1994 — Журавлев А.Ф. Домашний скот в поверьях и магии восточных славян. — Москва: Индрик, 1994. — 254 с.
- Журавлев 1978 — Журавлев А.Ф. Из русской обрядовой лексики: “живой огонь” // ОЛА. Материалы и исследования. 1976. — Москва: Наука, 1978. — С. 204–228.
- Журавлев 1977 — Журавлев А.Ф. К ареальной характеристике восточнославянской скотоводческой охранительной магии (обряды при эпизоотиях) // Ареальные исследования в языкознании и этнографии. — Ленинград: Наука, 1977. — С. 227–232.
- ЗА — Записи автора.
- Заворотная 1970 — Заворотная Т.П. Названия, связанные с животноводством // Совещение по ОЛА: Тезисы докладов. — Москва, 1970. — С. 40–41.
- Закревська, Черняк 1985 — Закревська Я.В., Черняк В.С. Лексикологічне та лексикографічне дослідження гуцульського говору // Українська історична та діалектна лексика. — Київ: Наук. думка, 1985. — С. 80–87.
- Закревська 1991 — Закревська Я. Гуцульські говірки та їх місце на діалектологічній карті української мови // Гуцульщина: Лінгвістичні етюди. — Київ: Наук. думка, 1991. — С. 6–15.
- Закревська 1976 — Закревська Я.В. Нариси з діалектного словотвору в ареальному аспекті. — Київ: Наук. думка, 1976. — 163 с.
- Закревська 1982 — Закревська Я.В. Процеси інтерференції в українських говорах карпатського ареалу в світлі даних лінгвістичної географії // Лексика української мови в її зв'язках з сусідніми слов'янськими і неслов'янськими мовами: Тез. доп. — Ужгород, 1982. — С. 83–84.
- Захарків 1985 — Захарків О.Т. Назви осіб за родом діяльності, пов'язаної з тваринництвом // Українська історична та діалектна лексика. — Київ: Наук. думка, 1985. — С. 94–99.

Література і джерела

- Зінченко 1997 — Зінченко І. Номінація вишивальних технік у гуцульських та сусідніх з ними говірках: Автореф. дис. ... канд. філол. наук / Ін-т укр. мови НАН України. — Київ, 1997. — 17с.
- Иванов, Топоров 1965 — Иванов Вяч. Вс., Топоров В.Н. Славянские языковые моделирующие семиотические системы. — Москва: Наука, 1965. — 146 с.
- Иллич-Свитыч 1960 — Иллич-Свитыч В.М. Лексический комментарий к карпатской миграции славян // Изв. АН СССР. — ОЛЯ. — 1960. — Т. XIX. — Вып. 3. — С. 222–231.
- Казанский 1958 — Казанский Б. В мире слов. — Ленинград, 1958. — 264 с.
- Кайндль 2000 — Кайндль Р.Ф. Гуцули: їх життя, звичаї та народні перекази. — Чернівці: Молодий буковинець, 2000. — 208 с.
- Календарные обычаи 1977 — Календарные обычаи и обряды в странах зарубежной Европы конца XIX– начала XX в. Весенние праздники. — Москва: Наука, 1977. — 358с.
- Календарные обычаи 1983 — Календарные обычаи и обряды в странах зарубежной Европы конца XIX – начала XX в. Исторические корни и развитие обычаев. — Москва: Наука, 1983. — 221с.
- Календар гуцулський — Календар гуцулський на рік 1935; 1937; 1939. — Накладом т-ва приятелів Гуцульщини.
- Канделаки, Самбутова 1969 — Канделаки Т.Л., Самбутова Г.Г. Вопросы моделирования систем значений упорядоченных терминологий // Современные проблемы терминологии в науке и технике. — Москва: Наука, 1969. — С. 3–31.
- Караулов 1976 — Караулов Ю.Н. Общая и русская идеография. — Москва: Наука, 1976. — 355 с.
- Караулов 1972 — Караулов Ю.Н. Структура лексико-семантического поля // Филологические науки. — 1972. — №1. — С. 57–68.
- Карпіловська 1999 — Карпіловська Є.А. Суфіксальна підсистема сучасної української мови: Будова та реалізація. — Київ, 1999.
- Карпова 1970 — Карпова В.Л. Назви тварин та слова на позначення пов'язаних з ними понять у мові пам'яток XIV–XV ст. // Питання історії української мови. — Київ, 1970. — С. 26–52.
- Каспришин 1989 — Каспришин З.О. Складні випадки словотвірного аналізу// Українська мова і література в школі. — 1989. — №11. — С. 53–58.
- КГ — Картотека “Словника говірок Закарпатської обл.” М.А. Грицака / Зберігається в Інституті української мови НАН України (Київ).
- КДА — Бернштейн С.Б. и др. Карпатский диалектологический атлас.— Москва: Изд-во АН СССР, 1987. — 271 с.
- Кирчів 1985 — Кирчів Р.Ф. Релікти юрійської обрядовості в українських Карпатах // Народна творчість та етнографія. — 1985. — №2. — С. 38–43.
- КІС — Картотека “Словника української мови XVI – I пол. XVII ст.” / Зберігається в Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України (Львів).
- Клепикова 1968 — Клепикова Г.П. Из карпато-балканской терминологии высоко-

Література і джерела

- горного скотоводства. I. *Urda* // Этимология. 1966. Проблемы лингвогеографии и межъязыковых контактов. – Москва: Наука, 1968. – С. 62–80.
- Клепикова 1971 — Клепикова Г.П. Про вивчення скотарської термінології в підкарпатських говорах // Праці XII Республіканської діалектологічної наради. – Київ: Наук. думка, 1971. – С. 310–318.
- Клепикова 1972 — Клепикова Г.П. Функционирование и генезис пастушеской терминологии в славянских языках карпатского ареала // Культура та побут населення Українських Карпат. – Ужгород, 1972. – С. 111–112.
- Клепикова 1973^a — Клепикова Г.П. Об изучении лексических заимствований из румынского языка в карпатоукраинских говорах // Советское славяноведение. – 1973. – №6. – С. 72–80.
- Клепикова 1973^b — Клепикова Г.П. Из карпато-балканской терминологии высокогорного скотоводства. II. *Vatra* // Балканское языкознание. – Москва: Наука, 1973. – С. 149–170.
- Клепикова 1974^a — Клепикова Г.П. Славянская пастушеская терминология (ее генезис и распространение в языках карпатского ареала). – Москва: Наука, 1974. – 258 с.
- Клепикова 1974^b — Клепикова Г.П. К вопросу об изучении балкано-карпатской терминологии горного пастушества (*strunga* и родств.) // ОЛА. Материалы и исследования. 1972. – Москва: Наука, 1974. – С.182–201.
- Клепикова 1975 — Клепикова Г.П. Функционирование и генезис терминологии горного пастушества в славянских диалектах карпатского ареала // Славянское и балканское языкознание. Проблемы интерференции и языковых контактов. – Москва: Наука, 1975. – С. 161–201.
- Клепикова 1976 — Клепикова Г.П. Балканские элементы в карпатской терминологии горного пастушества // Балканские исследования. Проблемы истории и культуры. – Москва: Наука, 1976. – С. 209–216.
- Клепикова 1983 — Клепикова Г.П. Карпатская лексика и ее отношение к лексике иных зон славянского мира // Славянское и балканское языкознание. – Москва: Наука, 1983. – С. 216–229.
- Клепикова 1985 — Клепикова Г.П. К проблеме взаимоотношений языков центральной и периферийной зон Балкано-Карпатского ареала // ОЛА. Материалы и исследования. 1982. – Москва: Наука, 1985. – С. 68–99.
- Клепикова 1999 — Клепикова Г.П. К истории изучения славянской диалектной семантики (метод “семантического поля” Н.И. Толстого) // Вопр. языкознания. – 1999. – №5. – С. 64–72.
- Кміт 1934–1939 — Словник бойківського говору / Укл. Кміт Ю. // Літопис Бойківщини. – Т. III–XI. – Самбір, 1934–1939.
- Кобилянський 1928 — Кобилянський Б.В. Гуцульський говір і його відношення до говору Покуття // Український діалектологічний збірник. – Київ, 1928. – Кн. 1. – С. 1–92.
- Кобилянський 1960 — Кобилянський Б.В. Діалект і літературна мова. (Східнокарпатський і покутський діалекти, їх походження і відношення до української літературної мови). – Київ: Рад. школа, 1960. – 275 с.

Література і джерела

- Кобилянський 1967 — Кобилянський Б.В. Деякі східнокарпатські архаїзми та історизми української мови // Мовознавство. — 1967. — №6. — С. 41–56.
- Кобилянський 1969 — Кобилянський Б.В. До історичних зв'язків лексики української мови східнокарпатського ареалу (про деякі лексичні відповідності східнокарпатських і південнослов'янських говорів) // XIII респ. діал. нарада: Тез. доп. — Київ, 1969. — С. 50–52.
- Кобилянський 1981 — Кобилянський Б.В. Лексико-семантичні паралелі балканокарпатизмів // Мовознавство. — 1981. — №6. — С. 41–52.
- Кобилянський 1965 — Кобилянський Б.В. Лексичні зв'язки українських (східнокарпатських) і південнослов'янських говорів // 39 Наук. конф., присвячена підсумкам наук.-дослід. роботи ун-ту за 1964: Тез. доп. (Філологія, журналістика). — Львів, 1965. — С. 61–62.
- Кобилянський 1966 — Кобилянський Б.В. Лексичні зв'язки східнокарпатських говорів з румунською та молдавською мовами // 40 Наук. конф., присвячена підсумкам наук.-дослід. роботи ун-ту за 1965: Тез. доп. (Філологія, журналістика). — Львів, 1966. — С. 31.
- Кобилянський 1971 — Кобилянський Б.В. Лексичні паралелізми в говорах української і південнослов'янської мов // Праці XII Респ. діалектол. наради. — Київ: Наук. думка, 1971. — С. 429–440.
- Ковалик 1958 — Ковалик І. Питання слов'янського іменникового словотвору. — Львів, 1958.
- Коготкова 1971 — Коготкова Т.С. К вопросу о производственно-профессиональной лексике говора и соотношений ее с терминологической лексикой литературного языка // Диалектная лексика. 1969. — Ленинград: Наука, 1971. — С. 3–20.
- Кодухов 1955 — Кодухов В.И. Лексико-семантические группы слов. — Ленинград: ЛГУ, 1955. — 28 с.
- Колева 1981 — Колева Т. Гергьовден у южните славани. — София, 1981. — 211 с.
- Коннова 1974 — Коннова В.Ф. Славянские лексико-семантические изоглоссы, связанные с названием скота // ОЛА. Материалы и исследования. 1972. — Москва: Наука, 1974. — С. 139–162.
- Коржинський 1894–1896 — Коржинський В. Малий словарець уживаних слів гуцульських зібраних в Жабю Слупійці. 1894–1896 / Рукопис. Зберігається в НБ ім. В. Стефаніка НАН України у Львові, ф.1 (НТШ), спр. 530.
- Корзонюк 1987 — Корзонюк М.М. Матеріали до словника західно-волинських говірок // Українська діалектна лексика. — Київ: Наук. думка, 1987. — С. 62–267.
- Корчмарь 1989 — Корчмарь В.В. Молдавская пастушеская терминология. — Кишинев: Штиинца, 1989. — 159 с.
- Корчмарь 1976 — Корчмарь В.В. О иерархии значений слова в программе “Общекарпатского диалектологического атласа” // ОКДА. Лингвистические и этнографические аспекты. — Кишинев, 1976. — С. 62–66.
- Корчмарь 1978 — Корчмарь В.В. Славянские элементы молдавской пастушеской

Література і джерела

- терминологии // Славяно-волошские связи (Сборник статей). – Кишинев: Штиинца, 1978. – С. 239–241.
- Кочерган 2000^a — Кочерган П. Парадигматичні зв'язки // Українська мова: Енциклопедія. – Київ, 2000. – С. 545.
- Кочерган 2000^b — Кочерган П. Синтагматичні зв'язки // Українська мова: Енциклопедія. – Київ, 2000. – С. 423.
- Коць-Григорчук 2002 — Коць-Григорчук Л. Лінгвістично-географічне дослідження українського діалектологічного простору. – Нью-Йорк; Львів, 2002. – 267 с.
- Кравченко 1987 — Кравченко М.В. Словотвірний аналіз дериватів із суфіксом -ин(а) і його похідними формантами // Українська мова і література в школі. – 1987. – №9. – С. 24–31.
- Красножан 1985 — Красножан Ж.В. Синтаксичний спосіб термінотворення в професійній лексиці // Дослідження з словотвору та лексикології. – Київ: Вища школа, 1985. – С. 78–81.
- Кривченко 1973 — Кривченко Е.Л. К понятию “семантическое поле” и методам его изучения // Филологические науки. – 1973. – №1. – Москва: Высшая школа. – С. 99–103.
- Кровицька 2002 — Кровицька О. Назви осіб в українській мовній традиції XVI–XVIII ст.: семантика і словотвір. – Львів, 2002.
- КСГГ — Картотека “Словника гуцульських говірок” / Зберігається в Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України (Львів).
- КТ — Картотека “Історичного словника українського язика” Є.Тимченка / Зберігається в Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України (Львів).
- Кубійович 1935 — Кубійович В. Пастушество Буковини // Праці географічної комісії Наукового товариства ім. Шевченка. – Львів, 1935. – Вип. I. – С. 25–76.
- Кубрякова 1977 — Кубрякова Е.С. Теория номинации и словообразование // Языковая номинация (Виды наименований). – Москва: Наука, 1977. – С. 129–221.
- Кузнецова 1963 — Кузнецова А.И. Понятие семантической системы языка и методы ее исследования. – Москва: Изд-во МГУ, 1963. – 59с.
- Куриленко 1978 — Куриленко В.М. Із термінології тваринництва у волинсько-поліських говірках // Проблеми дослідження діалектної лексики і фразеології української мови: Тез. доп. – Ужгород, 1978. – С. 35.
- Куриленко 1983 — Куриленко В.М. Животноводческая лексика Полесья в ареальном аспекте // Полесский этнографический сборник. – Москва: Наука, 1983. – С. 190–198.
- Куриленко 1984 — Куриленко В.М. Лексика животноводства в полесских говорах: Автореф. дис. ... канд. филол. наук. – Ужгород, 1984. – 23 с.
- Куриленко 1987 — Куриленко В.М. Карпато-поліські паралелі на діалектологічній карті Полісся: До проблеми лексичної специфіки посеймських говірок // Українське мовознавство. – Київ, 1987. – Вип. 14. – С. 111–115.
- Куриленко 1991 — Куриленко В.М. Лексика тваринництва поліських говорів. – Суми: Мрія, 1991. – 124 с.

Література і джерела

- Куриленко 2004 — Куриленко В.М. Атлас лексики тваринництва в поліських діалектах. — Глухів: РВВ ГДПУ, 2004. — 260 с.
- Кухаренко 1862 — Кухаренко Я. Вівці и чабани в Черноморії // Основа. — 1862. — №5 (травень). — С. 29–39.
- ЛАЗО — Дзензелівський Й.О. Лінгвістичний атлас українських говорів Закарпатської області УРСР. — Ч. 1–3. — Ужгород, 1958–1993.
- Лесюк 2008 — Лесюк М. Мовний світ сучасного галицького села (Ковалівка Коломийського району). — Івано-Франківськ: Нова зоря, 2008. — 327 с.
- Лизанець 1970^a — Лизанець П.М. Атлас лексичних мадяризмів та їх відповідників в українських говорах Закарпатської області УРСР. — Ч. I // Лизанець П.М. Угорсько-українські міжмовні контакти (на матеріалі українських говорів Закарпаття). — Ужгород, 1970. — С. 119–208.
- Лизанець 1970^b — Лизанець М.П. Основні шляхи проникнення лексичних мадяризмів в українські говори Закарпаття // Слов'янсько-угорські міжмовні та літературні зв'язки. Науково-тематичний збірник. — Ужгород, 1970. — С. 99–112.
- Лизанець 1976 — Лизанець П.Н. Венгерские заимствования в украинских говорах Закарпаття: Венгерско-украинские межъязыковые связи. — Будапешт, 1976. — 683 с.
- Лизанець 1982 — Лизанець М.П. Лінгвогеографічне дослідження лексико-семантичних сходжень карпато-балканського мовного ареалу // Лексика української мови в її зв'язках з сусідніми слов'янськими і неслов'янськими мовами: Тез. доп. — Ужгород, 1982. — С. 132–133.
- Лимаренко 1958 — Лимаренко В.С. Лексика лісосплаву в гуцульських і буковинських говірках // Доп. і повідом. Ужгород. ун-ту. — 1958. — №3. — С. 32–33.
- Лисенко 1972 — Лисенко П.С. Словник поліських говорів. — Київ: Наук. думка, 1972. — 260 с.
- Литвиненко, Хобзей 2003 — Литвиненко С., Хобзей Н. Гончарство в мові і культурі // Діалектологічні студії.2: Мова і культура. — Львів: Інститут українознавства ім. І.Крип'якевича НАН України, 2003. — С. 81–96.
- Ломацький 1959 — Ломацький М. Країна чарів і краси. — Париж, 1959.
- Лукьянова 1975 — Лукьянова Н.А. Системные отношения в лексике говоров как отражение связей между явлениями объективной действительности // Проблемы лексикологии, фразеологии, лексикографии сибирских говоров. — Красноярск: Изд-во Красноярского гос. пед. ин-та, 1975. — С. 10–21.
- Мазур 2000 — Мазур Г. Найменування великоднього хліба в українських говірках Карпат // Гуцульські говірки: Лінгвістичні та етнолінгвістичні дослідження. — Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2000. — С. 157–178.
- Максимова 1972 — Максимова Г.В. Основные проблемы изучения лексико-семантических групп (на материале существительных современного английского языка) // Сборник научных трудов. Вопросы романо-гер-

Література і джерела

- манской филологии. – Вып. 70. – Москва: МГПИИЯ им. М. Тореза, 1972. – С. 90–99.
- Мандибура 1972 — Мандибура М.Д. Гуцульское полонинское хозяйство второй половины XIX – начала XX вв. // Карпатский сборник. – Москва: Наука, 1972. – С. 7–19.
- Мандибура 1978 — Мандибура М.Д. Полонинське господарство Гуцульщини другої половини XIX–30-х років XX ст. – Київ: Наук. думка, 1978. – 191 с.
- Мандибура 1983 — Мандибура М.Д. Тваринництво // Бойківщина: Історико-етнографічне дослідження. – Київ: Наук. думка, 1983. – С. 104–113.
- Манिवчук 1977 — Манивчук В.В. Лексика лесоразработок в украинском языке (на материале говоров карпатского ареала): Автореф. дис. ... канд. филол. наук / АН УССР. Ин-т языкознания им. А.Потебни. – Київ, 1977. – 24 с.
- Мартынов 1971 — Мартынов В.В. Анализ по семантическим микросистемам и реконструкция праславянской лексики // Этимология. 1968. – Москва: Наука, 1971. – С. 11–23.
- МДС — Мотивационный диалектный словарь (говоры Среднего Приобья): В 2 т. / Ред.: О.И. Блинова. – Томск: Изд-во Томского ун-та, 1982–1983.
- Мельничук 1952 — Мельничук О.С. Словник специфічної лексики говірки с. Писарівки Кодимського р-ну Одеської обл. // Лексикографічний бюлетень. – Вип. II. – Київ: Вид-во АН УРСР, 1952. – С. 67–98.
- Мехнецова 2001 — Мехнецова К.А. Пастушьї традиции Новгородской и Тверской областей // Мужской сборник. – Вып. 1. Мужчина в традиционной культуре. – Москва: Лабиринт, 2001. – С. 184–193.
- Милла 2008 — Милла Л. Назви дзвінків для великої та малої рогової худоби в українських говорах Східної Словаччини // Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства: Зб. наук. праць. – Вип. 12: Українська діалектна лексика як об'єкт словникарства та лінгвогеографії (До 100-річчя М.А. Грицака). – Ужгород: Говерла, 2008. – С. 152–154.
- Михаил 1989 — Михаил З. Этнолингвистические методы изучения народной духовной культуры // Славянский и балканский фольклор. Реконструкция древней славянской духовной культуры: источники и методы. – Москва: Наука, 1989. – С. 174–191.
- ММАГ 1975 — Матеріали, зібрані за Квестіонаром для збирання матеріалу для мовного атласу Галичини // Studia nad dialektologią ukraińską i polską (z materiałów W. Katedry języków ruskich UJ) / Oprac. M. Karas. – Kraków; Warszawa: PWN, 1975. – 245 s.
- Могытыч 1972 — Могытыч И.Р. Жилье и хозяйственные постройки на полонинах Гуцульщины // Карпатский сборник. – Москва, 1972. – С. 28–38.
- Могитич 1987 — Могитич И.Р. Полонинське будівництво // Народна архітектура Українських Карпат XV–XX ст. – Київ, 1987. – С. 126–161.
- Можаева 1975 — Можаева И.Е. Вопросы интерференции языков и диалектов карпатского ареала в освещении советских ученых // Славянское и балканское языкознание. Проблемы интерференции и языковых контактов. – Москва: Наука, 1975. – С. 249–254.

Література і джерела

- Мойсієнко 2003 — Мойсієнко В. Золотник — поліський варіант ангела-хранителя // Діалектологічні студії.2: Мова і культура. — Львів: Інститут українознавства ім. І.Крип'якевича НАН України, 2003. — С. 145–149.
- Мораховская 1975 — Мораховская О.Н. Критерии сопоставимости лексико-семантических групп слов в диалектном языке // ОЛА. Материалы и исследования. 1973. — Москва: Наука, 1975. — С. 3–21.
- Мораховская 1983 — Мораховская О.Н. Способы наименования жеребят в начальные периоды жизни // Русские народные говоры. Лингвогеографические исследования. — Москва: Наука, 1983. — С. 121–132.
- Мораховская 1989 — Мораховская О.Н. Лексика // Русская диалектология / Под ред. Л.Л. Касаткина. — Москва: Просвещение, 1989. — С.149–173.
- Мораховская 1994 — Мораховская О.Н. Основные направления исследований в области диалектной лексикологии // Проблемы сучасної ареалогії. — Київ: Наук. думка, 1994. — С. 225–234.
- Мораховская 1996 — Мораховская О.Н. Крестьянский двор. История названий усадебных участков. — Москва: Наука, 1996. — 200 с.
- Москаленко 1958 — Москаленко А.А. Словник діалектизмів українських говірок Одеської області. — Одеса: Одеський держ. пед. ін-ту імені К.Д. Ушинського, 1958. — 78 с.
- Мосора 1885–1896 — Мосора М. Словар гуцульський, зібраний Михайлом Мосорою 1885–1896 / Рукопис. Зберігається в архіві І. Франка у Києві. — №3/100.
- Негрич 2008 — Негрич М. Скарби гуцульського говору: Березові. — Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2008 (Серія “Діалектологічна скриня”). — 224 с.
- Нефедова 1983 — Нефедова Е.А. О гипонимических отношениях в группе микологической диалектной лексики // ОЛА. Материалы и исследования. 1976.– Москва: Наука, 1983. — С. 186–203.
- Никитевич 1978 — Никитевич В.М. Словообразование и деривационная грамматика. — Ч. 1: Словообразование и номинативная деривация. — Алмата, 1978. — 64 с.
- Никитевич 1982 — Никитевич В.М. Словообразование и деривационная грамматика. — Ч. 2: Словообразовательные единицы и семантика производных разной структуры. — Гродно, 1982. — 94 с.
- Никончук 1979 — Никончук М.В. Матеріали до лексичного атласу української мови: Правобережжя Полісся. — Київ: Наук. думка, 1979. — 314 с.
- Німчук 1992 — Німчук В.В. Давньоруська спадщина в лексичі української мови. — Київ: Наук. думка, 1992. — 414 с.
- Німчук 1962 — Німчук В.В. Питання про взаємозв'язки закарпатських українських закарпатських говірок з південнослов'янськими мовами // Тези доп. V Міжвузівської респ. славіст. конференції. — Ужгород, 1962. — С. 91–93.
- Новоселова 1972 — Новоселова Т.И. Об изучении тематических групп лексики // Русский язык в школе. — 1972. — №1. — С. 61–65.
- НРС — Немецко-русский словарь / Под ред. В.В. Рудаша. — Москва: ОГИЗ, 1947. — 607 с.

Література і джерела

- Огоновський 1879 — [Огоновський Й.] Слова з Гуцульщини // Правда. — Львів, 1879. — Вип. 1 (січень). — С. 52–56. — Підп.: *И. О-й*
- ОКДА — Общекарпатский диалектологический атлас. — Т. 1–7. — Т. 1. — Кишинев, 1989; Т. 2. — Москва, 1994; Т. 3. — Warszawa, 1991; Т. 4. — Львів, 1993; Т. 5. — Bratislava, 1997; Т. VI. — Budapest, 2001; Т. VII. — Нови Сад, 2003.
- ОЛА — Общеславянский лингвистический атлас. — Вип. 2: Животноводство/ Ред. Б. Фалинская, Я. Сятковский, А. Ковальская. — Варшава, 2000; Вип. 8: Профессии и общественная жизнь/ Ред. Я. Басара, Я. Сятковский, А. Басара. — Варшава, 2003.
- Олійник 2002 — Олійник М. Фразеологія гуцульських говірок: Автореф. дис. ... канд. філол. наук. — Львів, 2002. — 21 с.
- Онишкевич 1967 — Онишкевич М.Й. До питання про українсько-румунські мовні зв'язки (на матеріалі даних бойківського діалекту) // Структура і розвиток слов'янських мов. — Київ: Наук. думка, 1967. — С. 38–44.
- Онишкевич 1984 — Онишкевич М.Й. Словник бойківських говірок. — Ч. 1–2. — Київ: Наук. думка, 1984.
- Онищук 1912^a — Онищук А. Народний календар у Зелениці Надвірнянського повіту (на Гуцульщині) // Матеріали до української етнології. — Львів, 1912. — Т. 15. — С. 1–61.
- Онищук 1912^b — Онищук А. Останки первісної культури у Гуцулів // Матеріали до української етнології. — Львів, 1912. — Т. 15. — С. 159–177.
- Онищук 1912^c — Онищук А. З народного життя Гуцулів // Матеріали до української етнології. — Львів, 1912. — Т. 16. — С. 90–158.
- Орел 1983 — Орел В.Э. Балканские этимологии. 2–4. // Славянское и балканское языкознание. — Москва: Наука, 1983. — С. 210–215.
- Орос 1966 — Орос В.І. Про українсько-румунські мовні контакти в східних районах Закарпаття // Восточнославянские и восточнороманские языковые, литературные и фольклорные связи: Тезисы докл. и сообщ. межвузовской науч. конференции 11–16 октября 1966 г. — Черновцы: Чернов. гос. ун-тет, 1966. — С. 54–55.
- Осташ 2003 — Осташ Р. Суфікс *-к(о)* в українській антропонімії першої половини XVII ст.: лінгвогеографічний погляд // Діалектологічні студії. 1: Мова в часі і просторі. — Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2003. — С. 84–110.
- Павел 1983 — Павел В.К. Лексическая номинация. — Кишинев: Штиинца, 1983. — 231 с.
- Павлюк, Робчук 2003 — Павлюк М., Робчук І. Українські говори Румунії. — Едмонтон; Львів; Нью-Йорк; Торонто: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАНУ, 2003. — 784 + XV с.
- Панцьо 2003 — Панцьо С. Словотвірна структура деад'єктивів зі значенням предметності в лемківському діалекті // Діалектологічні студії. 1: Мова в часі і просторі. — Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2003. — С. 238–247.

Література і джерела

- Панькевич 1937 — Панькевич І. Відношення південнокарпатських говорів української мови до всіх інших українських говорів, і передовсім до північно-карпатських. — Львів, 1937. — 19 с.
- Панькевич 1938 — Панькевич І. Українські говори Підкарпатської Русі і сумежних областей. — Ч.1. — Прага: Орбіс, 1938. — 549 с. + 5 карт.
- Панько, Кочан, Мацюк 1994 — Панько Т.І., Кочан І.М., Мацюк Г.П. Українське термінознавство. — Львів: Світ, 1994. — 215 с.
- Пашкова 2000 — Пашкова Н.І. Назви одягу в українських говорах Карпат (структурно-семантична, генетична та ареальна характеристика): Автореф. дис. ... канд. філол. наук. — Київ, 2000. — 19 с.
- Піпаш, Галас 2005 — Піпаш Ю., Галас Б. Матеріали до словника гуцульських говірок (Косівська Поляна і Росішка Рахівського р-ну Закарпатської області). — Ужгород: УНУ, 2005. — 266 с.
- Плотников 1984 — Плотников Б.А. Основы семасиологии. — Минск: Высшая школа, 1984. — 223 с.
- Подоляк 1961 — Подоляк Я. Конференция по изучению карпатского пастушества // Carpathica. — 1–2. II. — 1961. — Bratislava, 1961. — S. 1–7.
- Покровский 1959 — Покровский М.М. Избранные работы по языкознанию. — Москва: Изд-во АН СССР, 1959. — 382 с.
- Поріцький 1964 — Поріцький А.Я. Етнографічне дослідження Карпат // Народна творчість і етнографія. — 1964. — №4. — С. 21–24.
- Поспелов 1964 — Поспелов Е.Н. Географическая терминология в микропонимии Восточных Карпат // Микропонимия: Тез. совещ. — Москва, 1964. — С. 9–10.
- Потебня 1968 — Потебня А.А. Из записок по русской грамматике. — Москва: Просвещение, 1968. — Т. 3 — 550 с.
- Прилипка 1978 — Прилипка Н.П. Вигуки, якими кличуть та відганяють овець у говорах української мови (лінгвогеографічна характеристика) // Проблеми дослідження діалектної лексики і фразеології української мови: Тез. доп. — Ужгород, 1978. — С. 53–54.
- Пуїо 1977 — Пуїо И.Ю. Венгерские наслонения в пастушьей лексике украинских говоров района Карпат // Исследование финно-угорских языков и литератур в их взаимосвязях с языками и литературами народов СССР: Тез. докл. Всесоюзного науч. совещания финно-угроведов 27–30 октября. — Ужгород, 1977. — С. 60.
- Пуїо 1983^б — Пуїо Й.Ю. Визначення ізоглос тваринницької лексики українських говорів району Карпат у зв'язку з етнічним складом краю і суміжних областей // Структура і розвиток українських говорів на сучасному етапі. XV Респ. діал. нарада: Тез. доп. і повід. — Житомир, 1983. — С. 102–103.
- Пуїо 1983^а — Пуїо И.Ю. Иноязычные элементы в скотоводческой лексике украинских говоров района Карпат // Славянское и балканское языкознание. — Москва: Наука, 1983. — С. 241–247.
- Пуїо 1978 — Пуїо Й.Ю. Розподілення ізоглос лексики пастівництва українських говорів району Карпат // Проблеми дослідження діалектної лексики і фразеології української мови: Тез. доп. — Ужгород, 1978. — С.57–58.

Література і джерела

- Пуїо 1981 — Пуїо И.Ю. Скотоводческая лексика украинских говоров района Карпат: Автореф. дис. ... канд. филол. наук. — Київ, 1981. — 24с.
- Пшеп'юрська-Овчаренко 2007 — Пшеп'юрська-Овчаренко М. Мова українців Надсяння. — Перемишль, 2007. — 300 с.
- Реєстр 1649 — Реєстр Війська Запорозького 1649 року: Транслітерація тексту / Підгот. до друку Тодійчук О.В., Осташ Р.І. та ін. — Київ: Наук. думка, 1995. — 589 с.
- Рігер 2000 — Рігер Я. Ян Янів як дослідник гуцульських говірок // Гуцульські говірки: Лінгвістичні та етнолінгвістичні дослідження. — Львів: Інститут українознавства ім. І.Крип'якевича НАН України, 2000. — С. 38–47.
- Родніна 1979 — Родніна Л.О. Суфіксальний словотвір іменників у сучасній українській мові // Словотвір сучасної української літературної мови. — Київ, 1979. — С. 57–118.
- Рот 1973 — Рот А.М. Особенности взаимодействия языков и диалектов карпатского ареала. — Ужгород: Изд-во Ужгор. ун-та, 1973. — 127 с.
- Рот 1967 — Рот О.М. Особливості взаємин мов та діалектів південнокарпатського ареалу та роль українських елементів у їх розвитку // Мовознавство. — 1967. — №6. — С. 11–22.
- Сабадош 1996 — Сабадош І. Формування української ботанічної номенклатури. — Ужгород, 1996. — 190 с.
- Сабадош 1997 — Сабадош І. Лісосплавна лексика українських говорів Карпат // Український діалектний збірник. — Київ: Довіра, 1997. — Кн. 3. — С. 343–397.
- Сабадош 2000 — Сабадош І. Із спостережень над ізоглосами гуцульських ботанічних назв // Гуцульські говірки. Лінгвістичні та етнолінгвістичні дослідження. — Львів: Інститут українознавства ім. І.Крип'якевича НАН України, 2000. — С. 99–111.
- Сабадош 2008 — Сабадош І. Словник закарпатської говірки села Сокирниця Хустського району. — Ужгород: Ліра, 2008. — 480 с.
- Саяхова 1979 — Саяхова Л.Г. Лексика как система и методика ее усвоения. — Уфа: Изд-во Башкирского ун-та, 1979. — 88 с.
- СБГ — Словник буковинських говірок/ За заг. ред. Н.В. Гуїванюк. — Чернівці: Рута, 2005. — 688 с.
- Свенцицкій (Свенціцкий) 1899 — Свенцицкій И.С. Слова уживаныи въ Косовскомъ и Коломыйскомъ повѣтахъ: Собрано въ Космачѣ и Лючѣ въ 1897 // Временникъ Ставропигійского ин-та. — Львів, 1899. — С. 138–140.
- СД — Славянские древности: Этнолингвистический словарь/ Под ред. Н.И. Толстого: В 5т. — Т. 1–2. — Москва: Международные отношения, 1995–1999.
- Сеньків 1995 — Сеньків І. Гуцульська спадщина. — Київ: Українознавство, 1995. — 512 с.
- Сисько — Сисько А.Т. Словник діалектної лексики говірок сіл південно-східної Полтавщини. — Дніпропетровськ, 1990. — 100 с.
- СЛУМ — Словник української мови XVI – I пол. XVII ст. — Вип. I–XIII. — Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАНУ, 1994–2007.

Література і джерела

- Смирницкий 1956 — Смирницкий А.И. Лексикология английского языка. — Москва: Изд-во иностранной литературы, 1956. — 260 с.
- Соколова 1979 — Соколова В.К. Первый выгон скота — Егорьев день // Соколова В.К. Весенне-летние календарные обряды русских, украинцев и белорусов XIX—начала XX в. — Москва: Наука, 1979. — С. 155–184.
- Сороколетов 1978 — Сороколетов Ф.П. К вопросу о системных отношениях в лексике народных говоров // Диалектная лексика. 1975.— Л.: Наука, 1978. — С. 14–24.
- Способы номинации 1982 — Способы номинации в современном русском языке. — Москва: Наука, 1982. — 296 с.
- Срезневский 1893–1903 — Срезневский И.И. Материалы для словаря древнерусского языка. — Т. 1–3. — СПб, 1893–1903.
- ССУМ — Словник староукраїнської мови XIV–XV ст. — Ч. 1–2. — Київ: Наук. думка. — 1977–1978.
- СУЛМ 1969 — Сучасна українська літературна мова: Морфологія / За заг. ред. І.К. Білодіда. — Київ, 1969.
- СУМ — Словник української мови: В 11 т. — Т. I–XI. — Київ: Наук. думка, 1970–1980.
- Сюсько 1982 — Сюсько М.І. Наслідки міжмовних та міждіалектних взаємодій в українському зооніміконі району Карпат // Дослідження лексики і фразеології говорів Українських Карпат (Тематичний збірник, присвячений IX Міжнар. конгресу славистів). — Ужгород, 1982. — С. 97–109.
- Телия 1977 — Телия Т.В. Вторичная номинация и ее виды // Языковая номинация. Виды наименований. — Москва: Наука, 1977. — С. 129–221.
- Тиводар 1986 — Тиводар М.П. Традиційні форми випасу худоби в українських Карпатах II половини XIX — середини 40-их рр. XX ст. // Народна творчість та етнографія. — 1986. — №6. — С.26–32.
- Тиводар 1987 — Тиводар М.П. Тваринництво // Гуцульщина: Історико-етнографічне дослідження. — Київ: Наук. думка, 1987.— С. 97–108.
- Тиводар 1988 — Тиводар М.П. Обов'язки та оплата пастухів в українських Карпатах (кінець XIX — середина 40-их рр. XX ст.) // Народна творчість та етнографія. — 1988. — №3. — С. 23–29.
- Тиводар 1992 — Тиводар М.П. Історичні та господарсько-культурні передумови формування традиційного скотарства в українських Карпатах // Карпатіса.— Вип.1. — Ужгород, 1992. — С. 47–74.
- Тиводар 1994 — Тиводар М. Традиційне скотарство українських Карпат II половини XIX ст. — I половини XX ст. — Ужгород, 1994. — 534с.
- Тимченко 1930–1932 — Історичний словник українського языка / За ред. Є. Тимченка. — Харків — Київ: ВУАН, 1930–1932. — Т. 1. — Вип. 1–2.
- Ткач 2007 — Українська літературна мова на Буковині в кінці XIX — на початку XX століття. — Ч. II: Джерела і соціокультурні чинники розвитку. — Чернівці: Книги — XXI, 2007. — 704 с.
- Токарев 1973 — Токарев С.А. Народные обычаи календарного цикла в странах зарубежной Европы // Советская этнография. — 1973. — №6. — С. 15–30.

Література і джерела

- Толстая 1982 — Толстая С.М. Вариативность формальной структуры обряда (Купала и Марена) // Труды по знаковым системам. XV. Типология культуры. Взаимное воздействие культур. — Тарту. Ученые записки Тартуского государственного университета. Вып. 576. — Тарту, 1982. — С. 72–89.
- Толстая 1989 — Толстая С.М. Терминология обрядов и верований // Славянский и балканский фольклор. Реконструкция древней славянской духовной культуры: источники и методы. — Москва: Наука, 1989. — С. 215–229.
- Толстой 1963 — Толстой Н.И. Из опытов типологического исследования славянского словарного состава // Вопр. языкознания. — 1963. — №1. — С. 29–45.
- Толстой 1966 — Толстой Н.И. Из опытов типологического исследования славянского словарного состава. II. // Вопр. языкознания. — 1966. — №5. — С. 16–36.
- Толстой 1969 — Толстой Н.И. Славянская географическая терминология. — Москва: Наука, 1969. — 262 с.
- Тројановић 1930 — Тројановић С. Ватра у обичајима и животу српског народа. — Београд, 1930. — 328 с.
- Трубачев 1959 — Трубачев О.Н. Лингвистическая география и этимологические исследования // Вопр. языкознания. — Москва: Наука, 1959. — С. 16–33.
- Трубачев 1960 — Трубачев О.Н. Происхождение названий домашних животных в славянских языках (Этимологические исследования). — Москва: Изд-во АН СССР, 1960. — 114 с.
- Удлер 1983 — Удлер Р. Значения слова *salasi* в говорах карпатского региона и смежных территорий // Структура і розвиток українських говорів на сучасному етапі. XV Респ. діал. нарада: Тез. доп. і повід. — Житомир, 1983. — С. 38–41.
- Удлер 1996 — Удлер Р. Значения слова *vatra* в говорах мов балкано-карпатського ареалу // Мовознавство. — 1996. — №4–5. — С. 63–69.
- УМ — Українська мова: Енциклопедія. — Київ: Українська енциклопедія ім. М. П.Бажана, 2000. — 752 с.
- Усачева 1976 — Усачева В.В. Этнографические аспекты в программе ОКДА // ОКДА. Лингвистические и этнолингвистические аспекты. — Кишинев: Штиинца, 1976. — С. 131–136.
- Уфимцева 1968 — Уфимцева А.А. Лексикология // Теоретические проблемы советского языкознания. — Москва: Наука, 1968. — С. 232–256.
- Уфимцева 1962 — Уфимцева А.А. Опыт изучения лексики как системы. — Москва: Наука, 1962. — 287 с.
- Уфимцева 1961 — Уфимцева А.А. Теории “семантического поля” и возможности их применения при изучении словарного состава языка // Вопросы теории языка в современной и зарубежной лингвистике. — Москва: Изд-во АН СССР, 1961. — С. 30–63.
- УХСС — Менац А., Коваль А.П. Українсько-хорватський або сербський словник. — Загреб: СНЛ, 1979. — 687 с.
- Фасмер — Фасмер М. Этимологический словарь русского языка. — Т. I–IV / Пер. с нем. и доп. О.Н.Трубачева. — Москва: Прогресс, 1964–1973.

Література і джерела

- Фекета 1983 — Фекета І.І. Географія лексичних західнослов'янізмів в українських говорах карпатського регіону XVI–XVIII ст. // Структура і розвиток українських говорів на сучасному етапі. XV Респ. діал. нарада: Тез. доп. і повід. — Житомир, 1983. — С. 65–66.
- Филин 1936 — Филин Ф.П. Исследование о лексике русских говор. — Москва; Ленинград.: Изд-во АН СССР, 1936. — 208 с.
- Филин 1982 — Филин Ф.П. О лексико-семантических группах слов // Филин Ф.П. Очерки по теории языкознания. — Москва: Наука, 1982. — С. 227–238.
- Фодов 1977 — Фодов Ш.Л. Наблюдения над овцеводческой терминологией венгерских говор. р-на верхней Тиссы (Закарпатье) // Исследование финно-угорских языков и литератур в их взаимосвязях с языками и литературами народов СССР: Тез. докл. Всесоюзного науч. совещания финно-угроведов 27–30 октября. — Ужгород, 1977. — С. 79–80.
- Хобзей 1995 — Хобзей Н.В. Міфологічна лексика українських говорів карпатського ареалу: Дис. ... канд. філолог. наук. — Львів, 1995. — 182 с.
- Хобзей 2002 — Хобзей Н. Гуцульська міфологія: етнолінгвістичний словник. — Львів, 2002. — 216 с.
- Хобзей 2005 — Хобзей Н. Український діалектний словник нового сторіччя // Діалектна лексика: лексикологічний, лексикографічний та лінгвогеографічний аспекти. — Глухів, 2005. — С. 148–154.
- Хобзей, Ястремська 2008^a — Хобзей Н., Ястремська Т. Березівська говірка на карті Гуцульщини // Негрич М. Скарби гуцульського говору: Березіву. — Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2008 (Серія “Діалектологічна скриня”). — С. 6–17.
- Хобзей, Ястремська 2008^b — Хобзей Н., Ястремська Т. Діалектний словник: автор і читач // Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства: Зб. наук. праць. — Вип. 12: Українська діалектна лексика як об'єкт словникарства та лінгвогеографії (До 100-річчя М.А. Грицака). — Ужгород: Говерла, 2008. — С. 203–205.
- Чабаненко 1992 — Чабаненко В.А. Словник говірок Нижньої Наддніпрянщини: У 4 т. — Запоріжжя, 1992.
- Черкес 1995 — Черкес Н.Д. Збірні назви рослин в українських говірках карпатського ареалу // Українська історична та діалектна лексика. Зб. наукових праць. — Вип.2. — Київ: Наук. думка, 1995. — С. 117–131.
- Чернейко 1978 — Чернейко Л.О. Понятие лексико-семантической парадигмы и его использование при описании диалектных систем (на материале архангельских говор.) // Филологические науки. — 1978. — №6. — С. 85–96.
- Черняк 1982 — Черняк В. З історії української діалектної лексикографії (Малий словарець уживаних слів гуцульських, зібраних в Жаб'ю Слупійці Володимира Коржинського) // Структура українських говорів. — Київ, 1982. — С. 182–191.
- Черняк 1989 — Черняк В. Гуцульські говірки за даними рукописних джерел // Studia z filologii polskiej i słowiańskiej. — Warszawa, 1989. — Т. 25. — S. 73–77.
- ЧРС — Чешско-русский словарь: В 2 т. / Под. ред. Л.В. Копецкого, Й. Филипца и О. Лешки. — Москва; Прага, 1976.

Література і джерела

- Чубинський 1993 — Чубинський П.П. Календарь народных обычаев и обрядов. — Київ: Музична Україна, 1993. — 80 с.
- ЧУС — Чесько-український словник: У 2 т. / Гол. ред. В.М. Русанівський. — Київ: Наук. думка, 1988.
- Шаповалова 1974 — Шаповалова Г.Г. Егорьевский цикл весенних календарных обрядов у славянских народов и связанный с ним фольклор // Фольклор и этнография. Обряды и обрядовый фольклор. — Л.: Наука, 1974. — С. 125–135.
- Шекерик-Доників 2007 — Шекерик-Доників П. Дідо Иванчік. — Верховина: Гуцульщина, 2007. — 495 с.
- Шеремета 2000 — Шеремета Н.П. Південноволинсько-подільське діалектне порубіжжя (за матеріалами тваринницької лексики): Автореф. дис. ... канд. філол. наук. — Київ, 2000. — 19 с.
- Шерех 1951 — Шерех Ю. Нарис сучасної української літературної мови. — Мюнхен, 1951.
- Шляхов 1977 — Шляхов О.М. Народні назви одягу в говірках Івано-Франківщини // XIV Респ. діалектол. нарада: Тез. доп. — Київ: Наук. думка, 1977. — С. 117–118.
- Шмелев 1964 — Шмелев Д.Н. Очерки по семасиологии русского языка. — Москва: Просвещение, 1964. — 244 с.
- Шмелев 1971 — Шмелев Д.Н. О третьем измерении лексики // Русский язык в школе. — 1971. — №2. — С. 6–11.
- Шмелев 1973 — Шмелев Д.Н. Проблемы семантического анализа лексики (на материале русского языка). — Москва: Наука, 1973. — 279 с.
- Шмелев 2002 — Шмелев Д.Н. О третьем измерении лексики // Шмелев Д.Н. Избранные труды по русскому языку. — Москва, 2002. — С. 60–71.
- Шур 1974 — Шур В.В. Животноводческая лексика в говорах мозырского Полесья: Автореф. дис. ... канд. філол. наук. — Минск, 1974. — 18 с.
- Шухевич 1899–1908 — Шухевич В. Гуцульщина. — Ч. I–V. — Львів, 1899–1908.
- Щерба 1974 — Щерба Л.В. Языковая система и речевая деятельность. — Ленинград: Наука, 1974. — 428 с.
- Шур 1974 — Шур Г.С. Теории поля в лингвистике. — Москва: Наука, 1974. — 255 с.
- Ястремська 2003^a — Ястремська Т. До функціонування румунізмів у гуцульських говірках: лексика пастухування. 1 // *Język ukraiński – współczesność i historia*. — Lublin, 2003. — S. 127–150.
- Ястремська 2003^b — Ястремська Т. До функціонування румунізмів у гуцульських говірках: лексика пастухування. 2 // *Діалектологічні студії*. 3: Збірник пам'яті Ярослави Закревської. — Львів, 2003. — С. 384–402.
- Ястремська 2003^c — Ястремська Т. Гуцульська пастуша лексика як основа прізвищевих назв // *Діалектологічні студії*. 1: Мова в часі і просторі. — Львів: Інститут українознавства ім. І.Крип'якевича НАН України, 2003. — С. 111–120.
- Ястремська 2005 — Ястремська Т. Дослідження пастуших агентивів у площині епідигматики // *Діалектологічні студії*. 5: Фонетика, морфологія, словотвір. — Львів: Інститут українознавства ім. І.Крип'якевича НАН України, 2005. — С. 221–232.

Література і джерела

- AGB — Rieger J. Atlas gwar bojkowskich. — T. 1–7. — Wrocław; Warszawa; Kraków; Gdańsk: Wyd. PAN, 1981–1986.
- AJDŁ — Atlas językowy dawnej Łemkowszczyzny. — Z. I–VIII. — Łódź, 1958–1964.
- Brückner 1957 — Brückner A. Słownik etymologiczny języka polkiego. — Kraków, 1957. — 806 s.
- Brzezina 1992 — Brzezina M. Stylizacja huculska. — Kraków, 1992. — 286 s.
- Crânjălă 1938 — Crânjălă D. Rumunské vlivy v Karpatech. — Praha, 1938. — 564 s.
- Dobrowolski 1960 — Dobrowolski K. The Pastoral Culture of the Carpathians and the Balkans as a Subject for International Scientific Cooperation // *Carpatica*. 1. — Bratislava, 1960. — S. 7–11.
- Doroszewski 1962 — Doroszewski W. *Nomina loci* jako kategoria słotwórcza // *Słavia*. — 1962. — R. 31. — №3. — S. 242–247.
- Drozdowski 1961 — Drozdowski A. Owczarstwo podhalańskie i jego rozwój // *Pasterstwo Tatr Polskich i Podhala*. — Wrocław – Kraków – Warszawa, 1961. — T. III. — S. 41–99.
- Gregorowicz 1880 — Gregorowicz J. Słownik wyrazów huculskich // *Pamiętnik Towarzystwa Tatrzańskiego*. — Kraków, 1880. — T. 5. — S. 26–35.
- Habovštiak 1961 — Habovštiak A. O výskume pastierskej terminológii // *Slovenský národopis*. — R. IX. — 1961. — Č. 4. — S. 653–658.
- Holowacký 1841–1942 — Holowacký J. Česta po Halické a Uherské Rusi. Sdelene v listech od J. F. H. // *Časopis Českého Museum*. — 1841. — №2–4. — S. 475–498; 1842. — №1.
- HPR — Benešić J. Hrvatsko-poljski rječnik. — Zagreb: NZH, 1949. — 1314 s.
- Hrabec 1950 — Hrabec S. Nazwy geograficzne Huculsczyzny. — *Slavia*. — 1951. — R. 20. — №2–3. — Kraków, 1950. — S. 430–438.
- Indeks SGPA — Indeks alfabetyczny wyrazów z kartoteki “Słownik gwar polskich”. — T. 1–2. — Kraków, 1999. — 525+641 s.
- Janów 1929 — Janów J. Uwagi o gwarach huculskich, śladach ich stosunków z polszczyzną oraz o pierwotnej ludności Ziemi Czerwieńskiej // *Sprawozdania Towarzystwa Naukowego we Lwowie*. — Vol. VIII. — Z. 2. — Lwów, 1928. — R. 8. — S. 51–59.
- Janów 1936 — Janów J. Słowniczek huculski sprzed stulecia // *Sprawozdania Towarzystwa Naukowego we Lwowie*. — Lwów, 1936. — R. 16. — S. 257–266.
- Janów 1938 — Janów J. Wpływ słownictwa rumuńskiego na Podkarpacie, osobliwie na gwara huculską. II. Pochodzenie Huculów w świetle zapożyczeń // *Slavia orientalis*. — №4. — 1993. — T. 42. [Передрук статті з 1938 р.]
- Janów 2001 — Janów J. Słownik huculski / Opracował i przygotował do druku J. Rieger. — Kraków: Wydawnictwo naukowe DWN, 2001. — 292 s.
- Karkoszka 1961 — Karkoszka W. Organizacja wypasu i gospodarki na hali // *Pasterstwo Tatr Polskich i Podhala* / Red. W. Antoniewicz. — Wrocław – Kraków – Warszawa, 1961. — T. III. — S. 7–39.
- Kolberg 1970 — Kolberg O. Ruš Karpacka. — Cz. 1: Dzieła wszystkie. — T. 54. — Wrocław – Poznań: Polskie T-wo Ludoznawcze, 1970. — 339 s.
- Kopczyńska-Jaworska 1962 — Kopczyńska-Jaworska B. Gospodarcze i społeczne podstawy pasterstwa Tatrzańskiego // *Pasterstwo Tatr Polskich i Podhala*

Література і джерела

- Red. W. Antoniewicz. – Wrocław – Kraków – Warszawa, 1962. – T. IV. – S. 107–162.
- Machek 1957 — Machek V. Etymologický slovník jazyka českého a slovenského. – Praha, 1957. – 628 s.
- LAHD — A Lexical Atlas of the Hutsul Dialects of the Ukrainian Language / Compiled by J. Rieger. – Warszawa: Semper, 1996. – 390 s.
- Podolák 1961 — Podolák J. Poznátky z výskumu karpatského pastierstva v Rumunsku // Slovenský národopis. – Bratislava, 1961. – R. IX. – S. 119–137.
- Podolák 1966 — Podolák J. Poloninské hospodárstvo Huculov v Ukrajinských Karpatach // Slovenský národopis. – Bratislava, 1966. – №2. – S. 193–292.
- Podolák 1982 — Podolák J. Tradičné ovčiarstvo na Slovensku. – Bratislava: Veda, 1982. – 232 s.
- Rebuşapcă 1977 — Glosar dialektal Ucrainean din comuna Rona de Sus (Maramures) / Întocmit I. Rebuşapcă. – Unversitatea din Bucureşti, 1977. – 32s.
- Rieger 2001 — Rieger J. Zasady redakcyjne i uwagi dla korzystających ze *Słownika: Ważniejsze cechy gwar huculskich* // Janów J. Słownik huculski / Opracował i przygotował do druku J. Rieger. – Kraków: Wydawnictwo naukowe DWN, 2001. – S. XVIII–XIX.
- Rosiński 1998 — Rosiński S. Pasterstwo owcze huculskich połonin // Народознавчі зошити. – 1998. – №3 (21). – С. 290–295.
- Rudnyc'kyj — Rudnyc'kyj J. An Etymological Dictionary of the Ukrainian Language. – V. I. – P. 1–10. – Winnipeg, 1962–1972; V. II (P.1–11). – Ottawa, 1982.
- Siatkowski 2004 — Siatkowski J. Studia nad wpływami obcymi w Ogólnosłowiańskim atlasie językowym. – Warszawa, 2004. – 178 s.
- Scheludko 1927 — Scheludko D. Rumänische Elemente im Ukrauschen // Balkan-Archiv. – B. 2. – Leipzig, 1927.
- Schnajder 1901 — Schnajder J. Z kraju Huculów. Słowniczek // Lud. – Lwów, 1901. – T. 7, Z. 4. – S. 65–73; S. 169–176; S. 259–272.
- SEJP — Boryś W. Słownik etymologiczny języka polskiego. – Kraków, 2005. – 861 s.
- SGPA — Słownik gwar polskich / Pod ker. M. Karasia. – Wrocław; Warszawa; Kraków; Gdańsk, 1977–2007. – T. 1–7.
- SGP — Karłowicz J. Słownik gwar polskich. – T.1–6. – Kraków, 1900–1911.
- Siatkowski 2001 — Siatkowski J. Słowiańskie nazwy 'pastucha' w świetle materiałów Atlasy ogólnosłowiańskiego // Українське і загальне мовознавство. Міжнародна конференція на честь 80-річчя професора Й.О. Дзензелівського. – Вип. 4. – Ужгород: Ужгородський національний університет, 2001. – С. 504–509.
- SJP — Słownik języka polskiego. – T. I–III. – Warszawa: Wydawnictwo naukowe PWN, 1996.
- SJPD — Słownik języka polskiego. – T. 1–9 / Pod red. W. Doroszewkiego. – Warszawa, 1958–1969.
- SŁ — Rieger J. Słownictwo i nazewnictwo Łemkowskie. – Warszawa: Semper, 1995. – 253 s.
- Sławski 1974 — Sławski F. Zarys słowotwórstwa prasłowiańskiego // Słownik prasłowiański. – T. 1. – Wrocław; Warszawa; Kraków; Gdańsk, 1974. – S. 43–141.

Література і джерела

- SSJ — Słownik slovenského jazyka. — T.1–6 / Vedecký redaktor dr. Š. Peciar. — Bratislava: SAV, 1959–1968.
- Stieber, Hrabec 1974 — Stieber Z., Hrabec S. Przyczynki do słownictwa gwar ukraińskich w Karpatach // Stieber Z. Świat językowy Słowian. — Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1974. — S. 479–488.
- SW — Słownik języka polskiego. — N. 1–8 / Pod red. J. Karłowicza, A. Kryńskiego i S. Niedzwiedzkiego. — Warszawa, 1900–1927.
- SWJP — Słownik współczesnego języka polskiego. — Warszawa: Wilga, 1996. — 1393 s.
- Szyfer 1962 — Szyfer A. Słownictwo pasterskie Tatr i Podhala // Pasterstwo Tatr Polskich i Podhala / Red. W. Antoniewicz. — Wrocław, 1962. — T. IV. — S. 163–193.
- Štika 1962 — Štika J. Bádání o karpatském salašnictví a valašské kolonizaci na Moravě // Pasterstwo Tatr Polskich i Podhala / Red. W. Antoniewicz. — Wrocław; Kraków; Warszawa, 1962. — T. IV. — S. 513–548.
- UČS — Kurimský A., Šišková R., Savický N. Ukrajinsko-český slovník. — T. 1–2. — Praha: Academia, 1994–1996.
- Vincenz 1980 — Vincenz S. Na wysokiej poloninie. — Warszawa, 1980.
- VSRS — Vel'ký slovensko-ruský slovník. — T. 1–6. — Bratislava: Veda, 1979–1995.
- Vahylevič 1838–1839 — Vahylevič J. Huculové, obyvatelé východního pohorí Karpatského // Časopis Českého Museum. — 1838. — №4. — S. 475–498; 1839. — №1. — S. 45–68.
- Wilpert 2003 — Wilpert Ch. Die deutschen Lehnwörter im Huzulischen / Wissenschaftliche Arbeit zur Erlangung des Akademischen Grande einer "Magistra Artium" (M.A.). — Würzburg, 2003. — 95 s.+XXXV s.
- Witwicki 1863 — Witwicki S. Rys historyczny o Huculach. — Lwów, 1863. — 134 s.

ІНДЕКС НАЗВ

- ард'ілуи 95, 96, 205, 275
 ард'ілуица 95, 96, 275
 ард'ілуица 275
- баба 29, 40, 275
 бабана 33, 275
 бабус'а 29, 40, 275
 байати 82, 276
 баїб'ір' (бамб'ір') 82, 87, 204, 209, 275
 баїб'ірник (бамб'ірник) 82, 275
 баїб'ірити (бамб'ірити) 82, 275
 байіл'а 82, 275
 байіл'ник 82, 85, 88, 275
 байіл'ниц'а 82, 275
 баїтарити 58, 275
 байур (байор) 91, 96, 97, 275, 276
 баламбан'а 95, 275
 баламбас 93, 94, 98, 205, 275, 357
 баламбасити 95, 275
 баламба'сишче 95, 275
 баламба'с'іул'а 95, 275
 баламбати 95, 275
 бамбарас 93, 94, 205, 275, 357
 бамбарасити 95, 275
 бамбара'сишче 95, 275
 бамбара'с'іул'а 95, 275
 банда 76, 275
 баи'ак (баи'ек) 105, 112, 113, 203, 208, 212, 275
 баіран 26, 41, 44, 45, 203, 205, 207, 214, 275
 бара'наршина 100, 103, 205, 276
 бара'нар' 19, 44, 59, 60, 84, 88, 208
 бара'нар'ка 44, 141, 146, 150, 151, 153, 211, 212, 214, 276
 бара'нар'и'а 44, 141, 150, 151, 153, 276
- бара'ничка 44, 65, 86, 276
 бара'нишче 276
 баіран'ічиі 276
 баіран'ічка 44, 276
 бара'и:ота 24, 44, 276
 баран'чад' 24, 44, 276
 баран'чар' (баран'ч'ир') 44, 59, 60, 83, 276
 баіранч'(')ик (баіранч'ік) 27, 40, 202, 276
 баран'ч'ук 27, 40, 276
 бара'и'ук 27, 40, 276
 бара'и'а 27, 38, 276
 бара'и'ачка 44, 65, 86, 276
 барц 100, 103, 276
 баса'рунок (баса'ринок) 276
 бас'ка 25, 26, 27, 39, 43, 276
 бас'ко 25, 27, 39, 43, 276
 бателеў 110, 114, 276
 бач 58, 77, 276
 бача 59, 63, 76, 87, 89, 206, 276
 без'воўниц'а 37, 276
 без'рога 35, 40, 43, 277
 бербениц'а (бербениц'е, бербениц'и, бербениц'і) 83, 106, 107, 112, 200, 206, 277, 358
 бербеничар' 19, 83, 84, 88, 277
 бербеничка 106, 277
 бербеничник 106, 277
 бербеничнота 106, 277
 бербен'а 106, 277
 берег (бер'іг) 119, 151, 202, 214, 277, 359
 бери'воч'(')ка 277
 бериў'чина 277
 бер'іўка (бир'іўка, бер'иўка, берилка) 106, 112, 114, 209, 277

Індекс назв

- бер'фела (бе'р'фела, бе'р'фела, ба-
 р'фела, бер'фело, бер'фел, бер-
 'фел') 111, 112, 114, 200, 277
 бе'саги (би'саги) 90, 91, 96, 98, 200,
 208, 277
 бетежн'ак 173, 178, 212, 277
 бе'т'іг (бе'тега) 168, 178, 179, 205,
 207, 277, 366
 бид'лина 25, 39, 277
 'бидло 23, 25, 42, 209, 277, 351
 бид'л'а 25, 277
 бик (бе'к) 26, 41, 201, 207, 277
 'биреш (бир'іш) 70, 204, 277
 бир^(*)ка (бе^(*)рка) 25, 26, 27, 35, 36,
 37, 38, 39, 43, 45, 52, 53, 54, 201,
 202, 206, 210, 277–278
 бир'ки 24, 278
 бир'кун 37, 38, 40, 278
 бир'кунка 37, 38, 39, 278
 бир'ч'ита 24, 200, 278
 'бир'а 37, 38, 278
 'бити бринзу 278
 би'ч^(*)ок (б'і'ч'ок) 27, 40, 202, 207,
 278
 б'ігатис'і (б'ігатис'а) 31, 278
 б'ігол'а 20, 31, 40, 42, 278
 'б'іка 26, 41, 204, 207, 278
 'б'ілії 'волос 174, 179, 278
 близ'нец 93, 157, 167, 278
 близ'ниц'і 93, 202, 278
 близ'ниц'а 31, 39, 93, 278
 близ'ничка 31, 39, 93, 278
 близн'ук 31, 40, 93, 157, 167, 278
 близн'учка 31, 39, 40, 278
 близн'у'чок 31, 40, 278
 б'лизн'а 31, 93, 278
 близн'ачка 31, 39, 43, 93, 205, 278
 бл'аша'ник 19, 20, 105, 113, 114, 278
 бо'вар' 67, 278
 боў'гаї 67, 278
 боў'гарити 278
 боў'гарн'и 146, 151, 153, 278
 боў'гарс'ка 'палиц'і 92, 97, 278
 'боў'гар' 66, 67, 71, 83, 86, 89, 151,
 207, 278–279, 354
 'боў'гар' вид 'йелової худоби 70,
 86, 279
 'боў'гар' в'ід 'йалового ('боў'гар' в'ід
 'йелового) 70, 86, 204, 213, 279
 'боў'гар^(*)ка 71, 89, 129, 142, 146,
 151, 153, 279
 боўт 186, 279
 бога'їец 26, 39, 202, 279
 'бо'зик 279
 'бод'нар^(*) 19, 82, 83, 84, 88, 89, 203,
 206, 279
 бод'нарити 279
 'бодн'а ('бодн'и) 279
 бої'тар 58, 59, 69, 71, 87, 279
 бої'тар'чук 65, 279
 бої'тар'ка 71, 279
 бої'теї 279
 бо'ла 168, 205, 206, 210, 279, 366
 'бола на 'ноги 176, 179, 213, 279
 бо'лото 177, 179, 279
 бо'лото мо'розне 177, 179, 279
 бомбо'л'іў 95, 98, 279
 'бота 'отара' 46, 47, 53, 204, 279, 352
 'бота 'грудка' 156, 279
 'бота 'палиця' 92, 279
 бо'теї (бу'теї) 46, 47, 50, 53, 54, 58, 59,
 86, 203, 206, 214, 279–280, 352
 бо'теїчик 280
 бо'тери 46, 47, 53, 280, 352
 бо'чаїка 280
 бо'ч'ілка 280
 браї 110, 280
 б'рамбора 95, 280
 брин'за (бринза, бри'нза, бри-
 нз'а, бринз'и, бринз'і, бренз'а,
 бренз'а', бренз'і) 106, 154, 167,
 201, 202, 203, 206, 209, 280
 брин'зарн'а (брин'зарн'а) 106, 146,
 151, 153, 280

Індекс назв

- б'ри^нзити 106, 280
 б'рин^зити б'рин^зу 154, 280
 брин^з'іўка 106, 112, 113, 114, 154, 212, 280, 358
 брин^з'у'вати 106, 154, 280
 брин^з'анії 154, 280
 брин^з'аник (б'рин^з'иник) 27, 88, 106, 113, 114, 154, 280
 брин^з'анка (б'рин^з'енка, бр'ин^з'инка) 106, 112, 113, 114, 154, 280, 358
 бугаї 26, 42, 44, 203, 280
 бугаївурда 44, 158, 167, 213, 280
 бугаїка 44, 158, 168, 281
 бугаїник (бо'гаїник) 44, 151, 153, 211, 212, 281
 бугаїнога 24, 44, 281
 бугаїн'а 24, 44, 281
 будаха (будака) 105, 205
 бу^з (буц, бун^з) 110, 155, 156, 167, 206, 208, 281
 бу^зан'а 110, 113, 114, 281
 бу^зик 156, 281
 бу^з'іўник 110, 113, 114, 281
 бузоў'йаз (бузоў'йез, бузоў'йес) 110, 112, 200, 201, 213, 281
 бу^зок 281
 бу^зуманч'ік 156, 281
 бу^зун 156, 281
 бу^з'ук 156, 281
 бу^з'у'чок 156, 281
 бу^з'іўка 27, 28, 29, 41, 207, 210, 281
 бу^з'івок 28, 41, 210, 281
 бук 91, 96, 97, 214, 281
 бундан'а 36, 38–39, 41, 43, 281
 бун^зин'а 156, 281
 бункош 91, 97, 205, 207, 281
 бурд'уг (бурд'уг, борд'уг) 107, 112, 114, 281
 бурд'ужок 281
 бурс'учаник 163, 167, 168, 281
 бурч^(°) 27, 38, 43, 202
 бурч'е 27, 38, 281
 бурчик 27, 40, 281
 бу^тури 104, 114, 281
 бучин'е 29, 281
 бу'чок 91, 96, 97, 186, 209, 281
 ва'гаш 124, 150, 151, 204, 282
 ва'кар^(°) 66, 68, 71, 83, 86, 89, 205, 208, 282, 354, 355
 ва'карка (ва'гар^(°)ка) 129, 142, 151, 153, 282
 валах 80, 87, 206, 282
 вала'хар' (вала'шар') 80, 83, 210, 282
 вала'шаїник (вала'ш'іўник, вала'ш'іл'ник, вала'шал'ник, вала'шул'ник) 80, 83, 84, 85, 210, 282
 валашанії (валаш'інії, валаш'ч'инії) 26, 282
 валашанії к'ін' (валаш'ч'инії к'ін') 26, 282
 валашити (валаш'іти) 282
 валити 282
 вал'іў (вал'иў) 109, 114, 207, 282
 вал'іўчик 109, 113, 282
 вал'іўч'і 109, 282
 вало'вец 109, 113, 282
 валови 109, 282
 ватаг (ватах) 62, 64, 66, 76, 77, 83, 201, 203, 204, 206, 208, 282
 ватагу'вати 62, 282
 ватажити 62, 282
 ватаж'ін'е 62, 282
 ватажка 62, 282
 ватажство 62, 282
 ватаман 63, 87, 89, 204, 208, 282
 ватерка 184, 282
 ватерник (ватар'ник) 79, 83, 84, 184, 200, 212, 282–283
 ватерничок 184, 283
 ватра 15, 183, 184, 206, 283
 ватрак 79, 83, 85, 88, 89, 184, 204, 212, 283
 ватрал' 79, 184, 283

- вагришче (вагришчи) 184, 200, 283
 вагровина 101, 103, 184, 283
 ватру накласти 184
 ватуїник 44, 52, 53, 54, 139, 151, 153, 204, 212, 283
 вауїч'є 25, 38, 40, 200, 283
 ва'тул'ка (ва'туїка) 27, 28, 30, 37, 38, 41, 44, 207, 283
 ва'тул'ч'ітко 25–26, 39, 283
 ва'тул'а (ва'тул'і) 27, 38, 45, 283
 ве'лика м'іра 185, 192, 193, 211, 283
 ве'пер' (ве'пир') 26, 41, 44, 45, 200, 211, 283
 ве'прик 26, 39, 283
 ве'прина 44, 284
 ве'ркл'уг (вертл'уг, вертл'ух, вартл'ух) 111, 112, 200, 201, 283–284
 вер'т'ачка (вер'т'ичка) 169, 178, 179, 200, 284
 вес'нар' 17, 18, 19, 66, 84, 284
 вес'нар'ка 17, 19, 20, 102, 103, 142, 151, 153, 191, 192, 214, 284
 вес'нован'а (вес'нован'є, вес'нуван'а) 20, 191, 192, 193, 201, 284
 вес'но'вишче 19, 20, 52, 53, 54, 284
 вес'нол'а 17, 20, 28, 40, 43, 284
 весну'вати (весену'вати) 20, 191, 284
 весн'аник 19, 20, 105, 113, 114, 205, 284
 ветери'нар' 81, 87, 284
 ве'гл'ікар' 81, 86, 201, 213, 284
 веш'тал'ка 284
 виби'рати р'єди (в'іби'рати р'єди) 188, 193
 виварка 157, 167, 284
 вилочка 194, 196, 199, 214, 284
 в'ипол'іткувати 284
 вих'ід на поло'ни'ну 182, 192, 193, 213, 285, 367
 вих'ід поло'нинс'киї *див.* х'ід поло'нинс'киї
 в'іби'ран':а р'єду 101, 187, 188, 192, 213, 285
 в'іў'ц'а (в'іў'ц'є, в'іў'ц'и, виў'ц'а) 26, 37, 41, 44, 45, 89, 200, 201, 203, 205, 207, 285
 в'іў'ц'и с'і к'рутит 169, 285
 в'іў'ч'а 27, 40, 285
 в'іў'чаник 44, 163, 167, 168, 285
 в'іў'чанка 44, 155, 167, 168, 285
 в'іў'чарик 65, 285
 в'іў'чарити (в'іў'ч'ерити, в'іў'ч'ирити) 57, 89, 285
 в'іў'чарниї 58, 86, 214, 285
 в'іў'чарник (в'іў'чар'ник, в'іў'ч'арник) 44, 141, 150, 151, 153, 202, 208, 285
 в'іў'чарн'а 44, 141, 150, 151, 153, 285
 в'іў'чарство (в'іў'ч'арство, в'іў'ч'єрство) 57, 285
 в'іў'чарс'ка колиба (в'у'чарс'ка колиба) 146, 151, 285
 в'іў'чарс'киї (в'іў'ч'єрс'киї) 285
 в'іў'чар' (в'іў'ч'ар', в'іў'ч'єр', в'іў'ч'єр', в'іў'чир', в'іў'ч'ир', виў'ч'єр', у'чар') 19, 44, 50, 57, 59, 64, 66, 83, 84, 88, 89, 200, 201, 203, 206, 208, 286, 353
 в'іў'чар'ка (в'іў'ч'єр'ка, в'у'чар'ка) 65, 89, 146, 151, 153, 212, 286
 в'іў'ч'єр'є пом'іч'ник 64, 86, 213
 в'іў'ч'єрс'к'иї пес 285
 в'іў'ч'єру'вати 57, 89, 286
 в'іў'чиї 286
 в'іў'чити 286
 в'іў'ч'нота 24, 44, 286
 в'іў'ч'н'а 24, 44, 286
 в'іў'чур' 286
 в'іган'ати р'ади 188, 286
 в'іда'вати р'єди 188, 193, 286
 в'ідби'рати р'єди 286
 в'ідварок 158, 160, 167, 286
 в'ід'авати р'єди (р'іди) 188, 193, 286

Індекс назв

- в'ідопуднар' 65, 84, 88, 205, 286
 в'ідро 108, 203, 286
 в'іл 26, 41, 44, 203, 286
 в'імн'а^с (в'імн'е, в'імн'і, в'імн'и,
 в'імйе, вимн'і, вимн'е) 36, 201,
 203, 287
 в'імн'аниц'а 172, 178, 179, 203, 287
 в'іплат 99, 102, 103, 212–213, 287
 в'ір' (в'ір, вир', ур') 26, 42, 73, 201,
 203, 287
 в'іс'імдец'іўка 34, 39, 43, 287
 в'існа брин'за 155, 167, 213, 287
 в'існа м'іра 185, 192, 213, 287
 в'існий 287
 в'існий р'ад 188, 192, 193, 211, 213,
 287
 в'існ'анка (в'існ'инка) 155, 167,
 168, 213, 287
 в'істар'уван':а 287
 в'істар'уватис'і (в'істар'уватис'а)
 287
 в'іцт'аник 163, 167, 168, 287
 в'ішчечок 196, 197, 199, 287
 в'ішчок 196, 197, 199, 208, 287
 воўна 164, 166, 203, 206, 208, 287
 воўнан'а 36, 38, 43, 45, 287
 воўниста 36, 287
 воўнист'анка 36, 39, 287
 воўн'иниї 287
 воўн'анка (воўн'енка) 38, 39, 45,
 211, 287
 вогн'і 178, 287
 вогон' (воген', огон', оген') 178,
 179, 214, 287
 вода ў голов'і 170, 178, 213, 287
 вода коло мозка 170, 178, 214, 287
 вод'ава в'іўц'а 177, 179, 287
 вод'авиї 177, 287
 вод'ав'іти 177, 287
 вод'а'ниц'а (вод'а'ниц'і) 176, 178,
 179, 212, 288
 вол'(^с)ар(^с) 19, 44, 70, 84, 88, 206,
 208, 288
 вол'(^с)ар(^с)ка 44, 71, 89, 142, 151,
 153, 211, 212, 288
 воларс'ка ко'либа 146, 151, 288
 волик 39
 вол'іўн'а 24, 44, 288
 воловар'ка 71, 288
 волос 174, 179, 288
 волос'ін 174, 288
 волосистка 36, 39, 43, 288
 волос'ка вурда 157, 167, 213, 288
 волос'киї 288
 вол'арити 288
 ворик 73, 288
 ворок 110, 209, 288
 ворота 288
 ворох 46, 50, 52, 53, 54, 100, 204,
 207, 212, 214, 288, 352
 ворочок 208
 воро'шити 50, 77, 288
 воро'шити 288
 воро'ш'ільник 77, 85, 88, 288
 ворошни'на 100, 103, 288
 вош (вуша) 178, 201, 206, 288
 вурда (урда) 157, 167, 203, 209,
 288–289
 вурдитис'і (вурдитис'и, вурди-
 тис'а, урдитис'и) 158, 289
 вурд'алне моло'ко 154, 289
 вурд'алник 105, 289
 вурд'аник 105, 113, 114, 205, 289
 вурд'анка 157, 209, 289
 гад'ачка 176, 178, 179, 289
 гаїдаї (гаїдеї) 69, 71, 77, 89, 289
 гаїнар (гаїн'ар) 71, 289
 гаїташ 71, 88, 207, 289
 ганца 29, 41, 289
 ганчар'ча 65, 289
 ган'чар' 60, 83, 289
 ган'чар'ка 141, 289

Індекс назв

- 'гарж'і 29, 289
 гарма'сар' 26, 41, 203, 207, 289
 гач 26, 289
 'герба (герба) 29, 43, 45, 207, 289
 'гетеш 64, 87, 289
 'гиба 29, 41, 206, 289
 гин'чаі 71, 88, 289
 гир'лига (ги'р'лега, г'ир'лига, ке-
 р'л'іга) 92, 96, 97, 206, 209, 289
 гла'дун 105, 112, 203, 289
 гладу'нец^(?) 105, 112, 113, 289
 гла'дунчик 105, 113, 289
 глек 105, 112, 203, 289
 г'лечик 112, 290
 г'лешчик 105, 113, 290
 гли'ста (гли'сти) 177, 290
 го'лан'а 37, 38, 39, 43, 290
 го'леч'і 121, 290
 го'лиц'а (го'лиц'і, го'лиц'и) 37, 38,
 39, 212, 290
 голо'веша 36, 290
 голу'бан'и 29, 39, 290
 го'нитис'і (го'нитис'а) 31, 290
 го'ниц'а (го'ниц'и) 31, 39, 42, 208,
 290
 го'н'ілник 64, 66, 206, 290
 го'н'ілчити 64, 290
 го'н'ілшчина 100, 103, 205, 290
 го'н'ін:ик 64, 208, 290
 гор'би 120, 151, 214, 290
 гор'і'учаник 163, 167, 168, 290
 горо'дити ко'шару 130, 290
 гор'ачка 173, 178, 179, 203, 290
 гро'мада 51, 52, 53, 214, 290
 гро'мада ко'рови 51, 53, 54, 213,
 290
 г'руба ху'доба 23, 41, 66, 213, 290,
 351
 г'рун' (г'рун') 119, 151, 152, 204,
 214, 290, 359
 гу'катис'і 290
 гу'кач' 26, 39, 42, 290
 гур'кати 290
 'гурма 46, 48, 52, 53, 54, 214, 290,
 352
 гурт 46, 48, 51, 53, 54, 100, 103,
 204, 208, 214, 290, 352
 гур'таш 54, 58, 85, 88, 205, 290
 гурт'і'ўник 54, 58, 84, 205, 212, 290
 гурто'вик 58, 88, 290
 гурту'вати 290
 гуселни'а 214, 290
 гу'с'ін:ица 175, 202, 290
 'гусл'анка (гус'л'анка, 'гусл'інка,
 'гус'л'енка, 'гусл'и'н'ка, 'гусл'ин-
 ка) 161, 167, 168, 200, 207, 212,
 291, 365
 'гусниц'а (гусниц'і) 107, 291
 'густо'воўниц'а 36, 40, 43, 45, 213,
 291
 'гущкати 291
 гаў'л'ак (гаў'л'ик) 38, 200, 291
 'газда 75, 83, 86, 87, 89, 204, 291
 газда до поло'нин 75, 86, 89, 291
 газда полони'ни 75, 86, 89, 204,
 291
 газд'і'ўшчина 103, 188, 291
 'гаїда 93, 96, 97, 207, 291
 гала'ган 93, 95, 97, 291
 гал'ан 93, 95, 97, 291
 'гамба 29, 43, 291
 ган'дуга 29, 43, 291
 'гелета (г'елета, г'ілета, д'елета)
 106, 107, 112, 114, 208, 291, 358
 гелетка (г'ілетка, г'іл'ітка) 106,
 107, 108, 206, 291
 'г'ирла 26, 292
 г'ілеч:ина 208, 291
 гл'е'г *див.* кл'аг
 гл'е'гати (гл'ігати) 163, 291–292
 гл'е'г'іўка (гл'а'г'іўка) 107, 112, 113,
 114, 212, 291
 гон'да 26, 41, 44, 201, 203, 207, 292

Індекс назв

- гондаш 44, 73, 87, 207, 292
горник 76, 84, 88, 205, 212, 292
г'ражда 131, 133, 134, 151, 206, 214,
292, 361
греб'ло 292
гул'ар 55, 68, 88, 89, 292
гул'арити 89, 292
гул'аш 68, 71, 87, 89, 206, 292
- даван'енка 125, 292
даванина 125, 292
даван' (даван'е) 125, 126, 151, 153,
211, 292
даван' топ'тати 126
дажба 126, 292
дан' 126, 151, 153, 292
дат 100, 103, 188, 213, 292
датка 101, 292
дах 292
дашина 292
два в'іучар'і о'вец 53, 54, 205, 213,
292
д'ваго'дак 29, 40, 43, 213, 292
д'воїка 156, 157, 168, 205, 292
дебр'а 122, 151, 214, 292
де"в'іат'де'ц'іўка 34, 39, 43, 293
дегуза 166, 293
дедва 293
дежма 100, 103, 293
ден'ц'іўка 93, 96, 212, 293
ден'чиўка 93, 96, 293
ден'чинка 93, 96
ден'поло'нин:ика 181, 192, 213, 293
ден'тва'рин:ика 181, 192, 213, 293
депутат (репутат) 74, 86, 87, 89,
98, 203, 207, 214, 293
депутатові 293
депутатщина 100, 103, 293
жорба 29, 293
ж'урга 49, 51, 53, 54, 293
ж'омба 29, 43, 293
ж'банок 105, 113, 293
- ж'воник (ж'в'інок, ж'в'інок, зв'інок,
звон'ок) 93, 94, 96, 293, 357
ж'вонити (ж'в'ен'іти) 94
жер (ж'ер, ж'ер', ж'ар, зер) 158, 159,
160, 167, 168, 200, 203, 208, 293,
364
жер'іўні (жер'іўні) 160, 293
жер'іўні ко'теу (жер'іўні ко'теу)
105, 112, 293
ж'ер'іти (ж'ир'іти) 160, 293
ж'урга (ж'урга) 202, 293
жур'кала (жур'кало) 95, 96, 98, 293
ж'обен'ка 90, 96, 293, 356
ж'обленка 90, 96, 293, 356
ж'облина 90, 96, 293, 356
ж'обл'а 90, 96, 293, 356
ж'обн'а 90, 91, 96, 205, 293, 356
ж'омн'а 90, 96, 293, 356
ж'убен'ка 90, 96, 208, 294, 356
диха'виц'а (диха'виц'и) 177, 178,
212, 294
диха'вичні 177, 294
диха'вичні к'ін' 177, 294
дихашлива 177, 179, 294
д'їка (доїка) 34, 36, 40, 44, 51, 52,
53, 173, 294
д'їкан'а 36, 38, 43, 45, 204, 294
д'їна 34, 40, 214, 294
д'їна в'іўц'а 34, 41, 294
д'їна ко'рова 34, 41, 294
д'їнар'ка 129, 150, 151, 153, 294
д'їник 44, 51, 52, 54, 204, 212, 294
д'їниц'а (д'їниц'е, д'їниц'и,
д'їниц'і, д'їн'и'ц'і, г'їниц'і,
д'їниц'і) 108, 113, 114, 201, 294
д'їн'ак 51, 52, 53, 212, 294
д'їл'ітка 106, 294
д'їнарка 129, 294, 360
добри на й'їду 294
доўбен'ка 110, 113, 114, 201, 294
доўгал' 95, 96, 98, 294
доўж'инка 105, 113, 114, 294

Індекс назв

- дого'в'ір 99, 103, 104, 212, 294
 до'зорец 76, 85, 88, 205, 294
 'дойанка 129, 295, 360
 'дойар 77, 295
 до'йарка 77, 203, 295
 до'йл^(*)ник 77, 85, 88, 294
 до'їн':а на 'м'іру 192, 213, 294
 до'йти на 'м'іру 294
 'дойок 36, 173, 294
 до'мар^(*) 19, 75, 84, 86, 88, 214,
 294–295
 до'мар'ка 37, 39, 43, 45, 211, 212, 295
 до'мар'а 37, 39, 295
 до'машна в'і'ўц'е 37, 41, 213, 295
 до'машн'і в'і'ўц'і 37, 41, 295
 допoлуд'нар' 65, 84, 88, 202, 205,
 295
 до'р'ізати 295
 д'ристаўка 173, 178, 179, 295
 д'р'ихлавіі 295
 д'р'ихліі 295
 др'их'л'ик 38, 295
 др'іб 24, 38, 40, 42, 207, 208, 295
 др'іт 199, 295
 дро'бах 295
 дроба'х'и 23, 295
 дробашок 295
 дроб'іе (дроб'ійи, д'робл'и, д'робл'а,
 др'ібл'и) 25, 37, 38, 201, 295
 дроб'іенка (драб'іенка) 148, 150, 295
 д'роб'іета (дроб'ійита) 24, 37, 38,
 39, 42, 206, 295
 д'робл'атко 25, 39, 295
 д'ротик 199, 295
 д'руга 'вурда 157, 167, 213, 288–289
 д'руге 'м'іш'ін'а 182, 192, 213, 295
 д'руге розлуч'ін'а 190, 192, 213, 295
 д'р'апа 295
 др'а'пак 175, 178, 179, 295
 др'аш'пак 175, 295
 ду'бити 295
 дубле'ниц'а 173, 179, 295
 'дубл'анка 173, 179, 295
 дур 170, 178, 295
 'дурка 170, 178, 295
 дур'нец 170, 178, 295
 дур'н'ак (дур'н'ек) 170, 178, 212,
 295, 296
 дур'н'ачка 170, 296
 'жаб'ка 170, 205, 209, 296
 жбата'л'іў 110, 296
 жг'ребло 296
 жен'тиц'а (жен'ти'ц'а, жен'т'ица, жен'
 'тиц'і, жен'тец'і, жин'тица, жин'
 'тиц'а, жин'ти'ц'а, ж'ин'ти'ц'а, жин'
 'ти'ц'е, жи'н'ти'ц'а, жин'тиц'и, жин'
 'тец'і, жин'тиц'і, ж'ін'ти'ца) 15,
 158, 159, 167, 168, 200, 202, 206,
 208, 296, 364
 жере'бец^(*) 26, 39, 207, 296
 жере'биц'а 26, 38, 207, 296
 же'реб'на 32, 35, 40, 214, 296
 жи'ва 'ватра (ж^(*)'е'ва 'ватра) 184,
 192, 213, 296
 жи'віі во'гон' 184, 192, 213, 296
 жи'віі 'волос 174, 179, 207, 296
 живи'на 23, 39, 43, 207, 296, 351
 жи'войі 'ватри кру'тити 184
 жи'ву 'ватру ўчи'нити 283
 жи'ву 'ватру запус'кати 184, 283
 жи'ву 'ватру на'терти 184, 283
 жинти'чак 158, 159, 167, 296
 жин'тич'иник 104, 297
 жинт'іўка 104, 113, 114, 205, 297
 жинту'вати 297
 жол'ібок 109, 113, 297
 'жолоб^(*) ('жол'іб^(*)) 109, 112, 201, 203,
 297
 жоло'бец 109, 113, 202, 297
 жо'ло'биц'а 109, 112, 297
 жо'лоб'ниц'а (жо'лоб'ниц'і) 109, 112,
 113, 297
 жоло'бок 109, 113, 297

Індекс назв

- жо^ллудок (жу^ллудок) 177, 179, 214, 297
 з д^ругим ^лтел'ем 31, 213, 297, 333
 з ^лпершим ^лйагн'ім 30, 45, 320, 342
 з ^лпершим ^лтел'ем 30, 320, 333
 з ро^гами 34, 45, 297
 заби^рати р'ед 188
 за^ватра 144, 151, 153, 184, 204, 297, 363
 за^в'іду^йучій полони^ни 74, 297
 за^в'іду^йуч'и^ї (за^в'іду^йушч'и^ї) 74, 86, 202, 214, 297
 за^в'ідц'а 74, 85, 88, 89, 297
 за^ўполони^ни 74, 86, 213, 297
 за^вурдитис'і (за^вурдитиси) 297
 загар (за^г'ір) 172, 173, 178, 179, 203, 297
 заго^нити 297
 заго^н'іл'ник 64, 83, 85, 88, 297
 заго^н'ін:ик 64, 297
 за^гонка 125, 153, 297
 загора 173, 297
 загоре^н'ак 34, 38, 173, 179, 297
 загоре^н'анка 173, 297
^лзаго^рода 127, 131, 132, 133, 150, 151, 153, 203, 207, 214, 297–298, 361
 загор'уван'а 173, 179, 298
^лзагус 161, 167, 213, 298
 загус^лити 298
 за^густа 161, 298
^лзадній в'і^уч'ер' 64, 86, 211, 213, 298
 зад^н'ак 37, 38, 43, 45, 211, 212, 298
 зад^ристанка 39, 173, 179, 298
 заду^бити 173, 298
 за^їмити 298
 закла^дати во^рота 298
 закла^дати ко^шару (закла^дати ко^ш'еру) 130, 298
 зако^марник 146, 151, 153, 298
 зало^їеніи 298
 зало^їити 298
 за^мирковати 298
 замоти^личеніи 171, 298
 замоти^личитис'і (замоти^личитис'и) 171, 298
 за^пал'ін'а в'імн'а 173, 178–179, 213, 298
 за^пал'ін'а ^ллегких 176, 179, 213, 298
 за^пал'ін'а ме^ринд'і 173, 179, 213, 298
 за^плата 99, 102, 103, 298
 за^поуштаниі 298
^лзапуст 298
 за^р'інок 122, 151, 214, 298
 зар^плата 99, 103, 104, 213, 298
^лзаста^їка 141, 144, 151, 153, 204, 298, 363
 зас^тайок 144, 298
 заста^їч'ина 202, 298
^лзат'інок (зат'інок ^лзат'інок, ^лзатинка) 195, 197, 199, 201, 298
 затрумб'ітати 299
 збан (^збан) 105, 112, 114, 203, 299
 з^банок 105, 299
 зба^теле^ў 110, 299
 з^важена 31, 173, 179, 299
 з^важеніи 299
 з^варниц'а 158, 160, 168, 299
 зв'ін^кати 94, 299
 зво^нок 96, 299
 зво^ночок 94, 96, 299
 з^вурдити 157, 299
 з^вурдитис'і (з^вурдитис'и) 299
 зг'ін 46, 50, 52, 53, 54, 202, 204, 208, 212, 299, 352
 з^года 99, 103, 104, 299
 з^года за ^лл'іто 99, 103, 299
 зго^ди^тиси 299
 згуст 162, 299
 здох^л'и 299
 здох^л'ак (здох^л'ик) 38, 299
 здур'ін'а 170, 178, 299
 земл'єніи бог 82, 86, 279

Індекс назв

- зем'ний бог 82, 86, 279
 земс'кий бог 82, 86, 279
 зи'мак 28, 299
 зи'мар^(?)ка 17, 19, 66, 143, 150, 153, 201, 299
 зи'м'іўка 19, 66, 143, 150, 151, 153, 211, 299
 зи'м'іўл'а 192, 299
 зим'іўник (зимиў'ник) 143, 150, 151, 153, 212, 299
 зи'м'іўщина 100, 103, 299
 зи'мованії 28, 299
 зи'мован^(:)а 29, 66, 192, 193, 201, 299
 зимувати 20, 299
 зи'мука 19, 146, 299
 з'мамченії до'жок 173, 300
 з'мамч'енії 173, 202, 299
 з'м'іток 32, 300
 змоти'личитис'і (змоти'личитис'и) 171, 300
 знак 194, 203, 300
 знам'ен'ата 194, 300
 з'намн'е 194, 300
 з'нахар 88, 300
 з'наченії (знач'енії) 194, 202, 300
 знач'ити (знач'ети) 194, 300
 знач'ок 194, 202, 300
 золот'ник 177, 179, 214, 300
 з'руби 121, 151, 214, 300
 з'рушити золот'ник, 300
 зубец 112, 113, 114, 300
 зурочити 300
 зчередувати ко'рову 82, 300
 і'кра (і'кра) 36, 172, 179, 201, 203, 209, 214, 300
 ик'ран'а 36, 38, 43, 201, 300
 ик'рата 36, 38, 40, 43, 204, 214, 300
 ик'р'анка 39, 300
 и'ц'іўка 34, 39, 43, 201, 212, 300
 із'лаз 152, 300
 і'маш (йі'маш) 119, 152, 300
 і'ти ўпе'репуст 65, 300
 і'ти ўта'лан 65, 300
 і'ти на с'ходи^е 189, 300
 йаг'н'ечий (йег'н'ечий) 341
 йаг'ниц'а (йаг'ниц'и, йаг'ниц'і, йег'ниц'а) 27, 39, 44, 203, 212, 214, 341
 йагни'ч'ер' (йігн'і'тар') 19, 44, 59, 60, 66, 84, 88, 341
 йаг'ничка (йаг'не'ч'ка, йег'ничка) 27, 39, 341
 йаг'ничник (йег'ничник) 44, 52, 53, 54, 60, 212, 214, 341
 йаг'н'а (йаг'н'е, йаг'н'и, йег'н'а, йег'н'е, йег'н'і) 25, 27, 37, 38, 41, 45, 200, 203, 207, 342
 йаг'н'атко (йаг'н'етко) 27, 39, 342
 йаг'н'атник (йаг'н'итник) 44, 60, 141, 151, 153, 214, 342
 йаг'н'ачка (йег'н'е'чка) 30, 39, 202, 342
 йал'іўка (йалоўка, йел'іўка) 33, 34, 39, 42, 45, 201, 209, 342
 йал'іўник (йел'іўник, йіл'іўник) 24, 37, 38, 40, 42, 44, 52, 53, 54, 142, 204, 209, 212, 342
 йалове (йелове) 24, 37, 38, 40, 42, 44, 214, 342
 йало'вега (йіло'вега) 29, 33, 34, 39, 42, 45, 342
 йаловії (йеловії) 30, 33, 342
 йаловії ба'ран 26, 45, 276, 342
 йало'вица (йало'виц'и) 33, 39, 45, 212, 342
 йало'в'іти (йелов'іти) 342

Індекс назв

- йало́ха (йе́лоха) 24, 33, 38, 40, 42, 44, 52, 53, 59, 342
- йало́хар' 44, 59, 60, 342
- йало́ч(')ер' (йало́ч'ір, йалу́чер', йе́ло'чер', йело́ч'ер, йело́чер', йіло́чер') 19, 44, 59, 60, 84, 88, 142, 201, 342
- йало́чер' в'ід йа́рок 59, 342
- йанк'і́р' 147, 153, 342
- йанча́рити (йанч'е́рити, йанч'и́рти) 342
- йанча́рщина 100, 103, 342
- йанча́р' (йанч'е́р', йанч'и́р', йанч'і́р', ганча́р') 60, 83, 84, 151, 343
- йанча́рка (йанч'а́рка, йанч'е́рка, йанч'и́рка, йанчир'ка, ганча́рка) 141, 150, 151, 153, 211, 212, 213, 343
- йа́рка (йа́рка, йе́рка, йе́рка) 27, 28, 31, 33, 39, 40, 43, 44, 45, 206, 207, 343
- йа́рочка (йа́роч'ка, йе́роч'ка) 27, 40, 202, 343
- йа́рча (йа́рч'е, йа́рч'е, йа́рч'и, йа́рч'і, йе́рч'е, йе́рч'і, йе́рч'и) 25, 27, 37, 40, 43, 343
- йа́рча́р 44, 59, 60, 343
- йа́рчати́на (йа́рч'і́тина, йа́рчати́на) 44, 165, 167, 168, 343
- йа́рч(')и́та (йе́рч'и́та) 24, 37, 200, 343
- йа́рчу́к (йе́рчу́к, йе́рчу́к) 27, 28, 29, 38, 40, 45, 343
- йа́рчу́н (йе́рчу́н) 29, 38, 40, 343
- йа́рчу́чок 28, 40, 343
- йа́сла (йа́сл'і, йе́сла) 109, 112, 203, 343
- йеле́ўнікар' (йел'і́ўнікар') 54, 59, 66, 296
- йе́рчу́чок 296
- йу́гас 57, 205, 207, 341, 353
- каву́л'а 29, 43, 300
- каза́н 105, 114, 203
- ка́йма́н (ка́л'ма́н, ка́йми́н) 79, 83, 87, 89, 204, 206, 300
- ка́латало 93, 95, 96, 98, 206, 209, 301
- ка́л'и́кі 80, 301
- ка́локало 93, 96, 301
- каме́нец 202, 301
- ка́м'и́н' 121, 202, 204, 301
- кап'ру́л'а 26, 41, 301
- ка́пуша (ка́пуш'і) 177, 179, 203, 301
- капу́шанка 178, 179, 301
- ка́рба́жник 187, 301
- ка́рбе́ж'і (ка́рба́ж'і) 187, 200, 301
- ка́р'би 187, 301
- ка́рбова́нка 301
- ка́рбова́н'а 201, 301
- ка́рбу́вати 187, 301
- ка́руба 136, 301
- ка́ст'ра́тор 81, 301
- ка́стру́вати 81, 301
- ка́тру́ц 136, 301
- каца́маі 136, 301
- каш 301
- квас'не мо́локо 154, 161, 167, 213, 301, 365
- квас'ни́й 301
- квас'ни́на 167, 168, 160, 206, 301
- квас'ни́ц'а (квас'ни́ца) 158, 160, 161, 167, 168, 202, 301
- квас'н'и́к 36, 38, 43, 204, 211, 301, 365
- квас'н'і́ги 161, 301
- кел'у́хан'а 36, 38, 43, 204, 211, 301
- к'е́рлиба 161, 302

Індекс назв

- киприї 302
 киприї сир 157, 167, 213, 302
 кипр'іти 302
 кипр'ак 157, 167, 168, 205, 212, 302
 кис'ле моло'ко 161, 167, 213, 365
 кис'л'ак (кис'л'ик, к'іс'л'ик, к'іс'-
 л'ик, к'іс'л'ек) 161, 167, 212, 302,
 365
 к'ізли'чка (к'ізли'чка, к'ізли'ч'ка)
 27, 39, 202, 302
 к'ізл'а (к'ізл'е, к'ізл'и) 25, 27, 38,
 302
 к'ізл'атко (к'ізл'етко) 25, 27, 39, 302
 к'ілна *див.* т'ілна
 к'ілна ко'рова *див.* т'ілна ко'рова
 к'ін:ик 44, 84, 89, 95, 96, 98, 121,
 142, 151, 153, 212, 214, 302, 355
 к'ін' 26, 41, 44, 203, 207, 214, 302
 к'ірейт'іў 76, 87, 205, 302
 к'ісл'енка 161, 302
 к'ітлик 302
 к'ітна 32, 40, 207, 214, 302
 кла'павіі 302
 кла'паўка 36, 39, 43, 45, 302
 кла'сти *зв'інк'іе* 94, 302
 кла'сти зна'к'іе 194, 302
 кле'гатис'і (гл'егатис'і) 302
 клем'пуш'і 302
 кле'пало 93, 95, 96, 98, 204, 206,
 302
 кл'импа (кл'ипа) 29, 303
 кл'іца 303
 кл'ішч 178, 303
 кл'ішчана во'ўна 178, 179, 303
 кл'ішчанка 178, 179, 303
 клопо'таїло 93, 95, 97, 303
 кл'уко'рога 35, 303
 кл'аг (кл'аг, кл'ег, кл'иг, кл'ек,
 гл'ег, гл'ек, гл'иг) 107, 162, 163,
 167, 168, 201, 203, 206, 208, 303
 кл'аганіі (кл'еганіі, кл'иганіі,
 гл'еганіі, гл'иганіі, гл'еж'ініі,
 гл'еж'еніі) 163, 303
 кл'агати (кл'егати, кл'игати, гл'е-
 гати, гл'ігати, гл'игати, гл'еж'и-
 ти, гл'еж'іти) 163, 303
 кл'аг'іўниц'а 107, 112, 303
 кл'аго'вец (кл'а'го'вец, кл'его'вец)
 107, 112, 113, 163, 303
 к'нороз 26, 41, 203, 207, 303
 кнур (кнур', гнур, гнур') 26, 37, 41,
 45, 201, 203, 207, 211, 303
 ко'бза (го'бза) 29, 43, 201, 303
 ко'би'ла (ко'бела) 26, 37, 41, 203,
 207, 303
 кобил'чина 303
 коў'ток 198, 199, 201, 203, 208, 214,
 303
 когу'ток 198, 199, 203, 208, 214,
 303
 ко'за 41, 203, 303
 ко'зарик 73, 303
 ко'зарити 303
 козар'чук 73, 85
 коз'і'ар 19, 44, 303
 ко'зел 41, 203, 303
 козе'н'а (кози'н'а) 25, 27, 39, 303
 коз'етко 27, 39, 303
 коз'ич'іі 304
 кози'ч'і'ка 27, 39, 303
 козоч'ка 27, 304
 коз'а (коз'ае, коз'і, коз'и) 25, 26,
 27, 44, 304
 коз'ачка 44, 155, 163, 167, 304
 ко'лач'і 35, 43, 304
 ко'леї 46
 ко'лешн'а (ко'лешн'и, ко'лешн'і)
 140, 151, 214, 304
 ко'либа (ко'ли'ба, ко'леба) 144, 145,
 146, 152, 201, 206, 304, 363

Індекс назв

- колибар' 19, 83, 84, 88, 304
 колиб'ка (ко'липка) 201, 304
 колибчина 304
 кол'іниц'а (ко'л'іниц'і, ко'л'аниц'і,
 ко'л'ін:иц'і, ко'л'ін:ица) 176, 178,
 179, 212, 304
 ко'лода 50, 210, 304
 'колок'іл ('колокол, 'колок'іл', ко-
 ло'кол', 'колот'іл', 'колок'ір) 93,
 94, 96, 207, 304, 357
 ко'лок'ілец^(?) (ко'локолец') 94, 96,
 202, 305
 колок'іл'чик (коло'кол'чик) 94, 96,
 305
 колоко'лати 94, 305
 колоко'тити 94, 305
 'колокоша 94, 305
 ко'лотниц'а 195, 196, 199, 305
 колочко'рога (колоч'ко'рога, колач-
 ко'рога) 35, 40, 43, 202, 214, 305
 колочко'рогії (колоч'ко'рогії) 305
 ко'мар'ник (ка'марник, ком'ір'ник)
 146, 147, 152, 203, 206, 305
 ко'мора 146, 148, 305
 ко'н^(?)ар^(?) 19, 44, 72, 83, 84, 88, 89,
 203, 206, 306, 355
 ко'нишч'е (ко'нишчи) 305
 кон'інар 72, 305, 355
 ко'ноўка 105, 114, 305, 358
 ко'новочка 105, 305
 ко'ноўчина 105, 113, 305
 кон'трол^(?) 77, 85, 88, 212, 305
 'ко'н'ух 44, 72, 83, 85, 305, 355
 кон'у'харити 305
 кон'у'харс'ка ко'либа 305
 кон'у'хар' 72, 84, 305, 355
 'кон'ухова ко'либа 146, 151, 305
 ко'н'ушн'а 142, 151, 153, 305
 ко'ритн'іце 173, 203, 306
 ко'ри^(?)то 109, 203, 306
 ко'р'іўник (ко'роўник) 44, 141, 150,
 151, 306
 кор'мак 306
 кор'нута (кур'нута) 34, 35, 38, 41,
 45, 206, 306
 кор'нута в'іўц'а 35, 45, 306
 кор'нутії (кур'нутії) 306
 кур'нутії ба'ран 35, 41, 213, 276, 306
 кор'нути^(?)ста 35, 38, 40, 45, 214,
 306
 корну'ти'стії 306
 кор'н'ала (пор'н'ала) 123, 152, 202,
 210, 306
 кор'н'ало 123, 306
 ко^(?)рова 26, 41, 44, 201, 203, 207,
 306
 коро'вар^(?) 19, 44, 70, 84, 88, 201,
 206, 208, 306
 коро'вина 306
 ко'роўка 306
 ко'роўл'иник 141, 306
 ко'роўник 150, 153, 208, 212, 306
 коро'в'арн'а 44, 141, 150, 151, 153,
 211, 306
 ко'сана 35, 306
 ко'сар'иста 35, 40, 43, 214 306
 ко'сар'і 35, 39, 43, 306
 ко'сар'ка 35, 39, 43, 212, 306
 ко'ст (кошт) 100, 102, 103, 207, 306
 'костош 64, 85, 205, 306
 'коструб 37, 38, 306
 костр'у'бан'а 37, 38, 39, 43, 306
 ко'тел (ко'те'л, ко'теў) 105, 112, 202,
 203, 306
 ко'т'ачаник 163, 167, 168, 306
 кочер'га 194, 196, 199, 214, 306–307
 кочо'вина 101, 103, 307
 ко'шара (ко'ш'ара, ко'ш'ира, ко'ши-
 ра, ко'ш'ера) 130, 131, 150, 152,
 200, 202, 203, 206, 208, 210, 307,
 361, 362

Індекс назв

- коша|рoвина 101, 103, 307
 ко|ш'єришч'є (ко|ш'єриш: 'є, ко-
 |ш'єришч'є) 130, 307
 ко|ш'єрка 130, 307
 ко|ш'єрка дл'а |єгн'іт 141, 151,
 213, 307
 кош'єров'ішче 130, 307
 кош'єру'вати (кош'єру'вати) 130, 307
 |кошик 109, 112, 214, 307
 |кош'єч'ок 109, 307
 кош'єрати 130, 307
 |кош'єтур (куш'єтур) 91, 92, 98, 201,
 209, 307
 кри'єл'ак 176, 307
 кри'єник 176, 178, 307
 кри'єн'ак 176, 178, 212, 307
 кривул'ак 176, 307–308
 кривул'ати 307
 крил'янка 37, 39, 43, 308
 крилан'а 37, 39, 43, 308
 крило 37, 308
 крило'виї 308
 криц'яник 19, 20, 95, 96, 98, 105,
 113, 114, 308
 кр'євул'і 92, 96, 98, 208, 308
 кров'янка (кров'янка) 173, 178,
 179, 201, 308
 кругл'ак 95, 96, 98, 212, 308
 крут'єк 38, 169, 308
 крут'єти бринзу 308
 крут'єтис'і 169, 308
 крут'єж (крут'єш) 169, 178, 201,
 308
 крут'єн'а 169, 178, 179, 308
 к'р'яга 50, 53, 205, 308
 |кужба (куж'ба) 111, 112, 114, 209,
 308
 кулешник 105, 113, 114, 205, 212,
 308
 |кул'чик (кул'ч'ік) 198, 199, 202,
 203, 214, 308
 кул'ч'єкованії (кул'ч'єкованії)
 198, 308
 кул'ч'єку'вати (кул'ч'єку'вати, кул-
 |ч'єку'вати) 198, 308
 |кул'ч'єі 198, 308
 кур'єл'ук (кор'єл'ук) 174, 178, 206,
 208, 308
 |кусанка 39, 176, 308
 |кутати 308
 ку'єт'єц' 139, 308
 куцан'а 36, 39, 43, 45, 204, 211, 308
 |куча (куч'а, |куч'єі, |куч'єи) 135, 139,
 203, 206, 208, 308
 кучєр'яўка 308
 |кушлавії 309
 кушлан'а 36, 37, 39, 43, 309
 кушн'єр 81, 87, 89, 203

 лабан'а 36, 38, 43, 205, 309
 лаз 122, 309
 лази 122, 309
 лєвада 121, 151, 214, 309
 лепотар' 69, 87, 309
 лизун 127, 309
 лишаїі (лєшаїі) 174, 178, 309
 лишаї (лєшаї, л'єшаї) 174, 178,
 206, 309
 л'єварєнт (ливовант) 74, 87, 89,
 202, 204, 309
 л'єсовина 100, 103, 309
 л'єтна бринза 155, 167, 213, 309
 л'єтна колиба 146, 151, 213, 309
 л'єтна |м'єра 185, 192, 213, 309
 л'єтнар'ка 142, 150, 17, 19, 66, 142,
 150, 151, 153, 309
 л'єтн'єўка 19, 142, 150, 151, 153,
 211, 309
 л'єтн'єї р'яд 188, 192, 193, 211, 213,
 309

Індекс назв

- л'ітнина 100, 103, 309
 л'ітн'аник 19, 20, 105, 113, 114, 309
 л'ітн'анка 155, 167, 168, 309
 л'ітован':а (л'іту'ван':а, л'іту'ван'і)
 20, 66, 190, 192, 193, 201, 309
 л'ітовишче (л'ітовишч'е) 19, 20,
 52, 53, 54, 123, 190, 192, 202, 214,
 309
 л'іт'р'іўка 34, 39, 43, 212, 309
 л'ітувати 20, 191, 309
 л'ітука 19, 146, 213, 309
 л'іх'ір'і 174, 309
 ло'витис'і 309
 ло'шак (ло'ш'ак, ло'ш'а'к, ло'ш'ек,
 л'о'ш'ек) 27, 38, 40, 309–310
 ло'шат'аник 44, 163, 168, 310
 ло'ш'е (лош'і, лош'и) 25, 27, 37,
 38, 41, 44, 203, 207, 310
 ло'ш'етко (ло'ш'ітко) 25, 27, 39, 310
 ло'шиц'а 26, 27, 39, 212, 310
 ло'шич'ка 27, 310
 ло'ш'ітко 25, 310
 лош'іч'ок 27, 310
 луб'йенка 135, 153, 310
 луг 121, 310
 лумера 197, 205, 310
 лумеровані 310
 лун'чак (лун'ч'ак) 27, 29, 43, 202, 310
 лунч'ина 155, 167, 168, 204, 310
 лупеї 37, 38, 39, 42, 81, 84, 85, 88,
 310
 лупеїка 81, 310
 лупен' 37, 38, 39, 42, 310
 лупеха 29, 37, 38, 39, 42, 310
 лупир^(*) 81, 84, 85, 88, 310
 лупир'ка 81, 310
 лупити 81, 310
 луп'нога 310
 лупн'а 310
 л'оха (л'офа) 26, 42, 203, 207, 310
 майерка (майорка) 77, 83, 87, 203,
 207, 310
 ма'занка 89, 90, 96, 98, 212, 310
 ма'ла м'іра 185, 192, 193, 211, 310
 ма'л'іг (ма'л'уг) 24, 38, 39, 40, 42,
 310
 мал'уж'ета 24, 38, 39, 42, 310
 мал'уж'ник 38, 40, 42, 212, 310
 ма'на 310
 ма'н'и'ста 310
 ма'ра'дик 49, 53, 54, 207, 310
 ма'ради'чок 49, 310
 ма'рга 23, 24, 41, 206, 310, 351
 ма'р'жач'іі (ма'р'ж'еч'іі) 311
 ма'р'жина (ма'р'ж'и'чна, ма'р'ж'ена)
 23, 25, 37, 39, 66, 203, 311, 351
 ма'р'жинка 311
 ма'р'жинчин 311
 ма'р'чук 28, 40, 311
 мац'і'ганка (маци'ганка, мац'і'дан-
 ка) 36, 202, 311
 ме'нч'іі в'іў'ч'ер' (ме'нч'іі в'іў'ч'ер',
 ме'нш'іі в'іў'ч'ер') 64, 86, 311
 ме'нш'іі пас'тух 64, 86, 311
 ме'рва (ме'р'ва) 201, 208, 311
 ме'ре'н'дата 36, 40, 43, 214, 311
 ме'рин'дан'а 36, 38, 43, 311
 ме'ринд'а (ме'ринд'і, ме'р'и'нда,
 ме'рен'з'і, ме'ринд'и, ме'ринд'е)
 36, 99, 102, 103, 203, 311
 ме'рша (ме'рш'и, ме'рш'і) 26, 29, 311
 ме'рш'ик 38, 311
 ми'ло'ваті 157
 ми'л'ак 157, 168, 205, 212
 ми'нка 41, 173, 179, 209, 311
 м'ід'а'ник 19, 20, 105, 113, 114, 205,
 311
 м'інч'е (м'інч'йе) 38, 42, 311
 м'інч'етко 25, 38, 39, 311

- м'іра 76, 88, 185, 192, 206, 213, 311–312
 м'ірець 77, 85, 205, 312
 м'ір'едне моло'ко 154, 186, 312
 м'ір'едний 312
 м'ір'енка 108, 112, 113, 186, 212, 312
 м'ір'иник 77, 312
 м'іровище 186, 312
 м'іртук (м'іртух) 108, 113, 186, 312
 м'ір'ак 77, 85, 88, 186, 205, 212, 312
 м'ір'алка 186, 312
 м'ір'ална к'нижка 186, 312
 м'ір'алне в'ідро 108, 112, 186, 312
 м'ір'алне моло'ко 154, 186, 312
 м'ір'алний 312
 м'ір'алнище 186, 312
 м'ір'ане в'ідро 108, 112, 186, 312
 м'ір'анин 76, 85, 88, 312
 м'іц^(а)ка 164, 165, 168, 206, 312
 м'іцок 164, 165, 312
 м'ішалка 137, 153, 312
 м'ішалник (м'іш'ил'ник) 75, 84, 88, 183, 312
 м'ішанка 155, 167, 168, 205, 212, 312
 м'ішан'а (м'іш'а'н'а^а, м'іш'ен'е, м'іш'ен'а, м'іш'ен'і, м'ішен'і, м'іш'ін'і, м'іш'ін'е, м'іш'ін'и, м'іш'ін'а) 46, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 182, 192, 193, 200, 201, 206, 211, 214, 312–313, 352, 367
 м'іш^(а)еник (м'іш'ін:ик) 75, 84, 85, 183, 204, 212, 313
 м'іш'ети (м'іш'ити) 75, 183, 313
 м'іш'ети мар'жину 75, 183, 313
 м'іш'ити о'вец 75, 183, 313
 м'іш'ін'и о'вец 50, 53, 54, 213
 м'ішка 110, 113, 114, 313
 м'іш'ч'ук 110, 113
 мн'ако'воўниц'а 37, 40, 43, 213
 моло'да в'іў'ц'а 30, 41, 213
 м'олод'ічка 30, 39, 42, 313
 молод'н'ек 24, 29, 39, 42, 212, 313
 мо'лодший в'іў'ч'ер' (мо'лодчий в'і-ў'ч'ер') 64, 86, 211, 313
 м'олод'а 31, 38, 42, 45, 204, 211, 313
 молод'ачка 30, 39, 42, 204, 313
 моло'ко 154, 203, 206, 208, 313–314
 мо'лочаник 19, 20, 105, 113, 114, 314
 мо'лочанка 34, 39, 314
 мо'лочарник 78, 84, 88, 205, 314
 мо'лочна м'іра 185, 192, 193, 314
 мо'лочниц'а 34, 39, 43, 314
 мосц'а'ниц'а 175, 314
 мотел'ична в'іў'ц'а 171, 179, 314
 моти'лиц'і (моти'лиц'и, моти'лиц'е, моти'лиц'а, мотил'иц'а, моти-лица, мотел'иц'а) 170–172, 178, 201, 202, 203, 206, 209, 212, 314
 моти'личитис'і 171, 314
 моти'личний 171, 314
 моти'личн'ак 170, 171, 314
 м'отуз 186, 314
 мох 164, 167, 314
 м'разниц'а 122, 153, 204, 207, 314
 мус'кинка (мус'к'инка, муст'инка, муст'інка, муст'анка) 175, 178, 208, 314
 на в'іў'чар'а о'вец^(а) 50, 53, 54, 205, 213, 314
 на коша'рах (на кош'е'рах) 130, 307
 на пап'ірки 175, 314
 наб'іі 175, 178, 179, 314
 наў'рочити 314
 нага'н'іл'ник 64, 83, 84, 314
 надваже'н'ак 34, 38, 173, 179, 314

Індекс назв

- назим'кул'і 32, 40, 43, 314
 на'зимок 17, 20, 28, 40, 41, 43, 207, 314
 наст'риг 166, 167, 168, 213, 314
 наг'ина 167, 315
 нат'инина (нат'и'н'ина, нате'нина) 165, 167, 168, 314, 315
 нач'ин'а (нач'ин'е, начин'і) 104, 113, 114, 315
 неварка (не'варка, наverka) 158, 160, 167, 168, 207, 315
 неварок 158, 160, 167, 315
 нел'іпочка 31, 40, 315
 нел'іпча 31, 40, 315
 нел'ітка (не'л'ітка, нел'іпка, не'л'іпка, нил'іпка, не'л'імка) 30, 31, 37, 38, 39, 40, 42, 45, 200, 203, 206, 209, 315
 неп'ростий 82, 86, 214, 315
 неч'ісунка (неч'ісунка) 31, 40, 43, 315
 н'іч'нар'ка 65, 143, 151, 153, 315
 н'іч'не 65, 315
 н'іч'ник 65, 84, 88, 212, 315
 номер 197, 315
 но'рець 26, 43, 45, 211, 315
 нотинка (нотен'ка) 30, 38, 41, 45, 315
 нотин'а 30, 38, 45, 207, 315
 нот(')ка 30, 31, 38, 209, 315
 нутер 26, 45, 209, 211, 315
- обг'ін 151, 153, 315–316
 обернутиї 26
 обернутиї к'ін' 26
 обертате 81, 316
 об'ірка (оборка, оберка, обирка) 194, 196, 199, 316
 об'ірник (обир'ник) 194, 196, 316
 об'ірнич'ок (об'ірне'ч'ок) 194, 199, 202, 316
- обл'іг (обл'іх, обл'і'х, обл'ар) 125, 150, 151, 153, 201, 316
 о'бора (об'юра) 135, 151, 194, 197, 199, 206, 210, 214, 315, 316
 о'борне'к 194, 196, 197, 199, 316
 ове'чата (ови'ч'ита) 24, 39, 202, 316
 о'вечка (о'веч'ка) 26, 39, 202, 316
 о'гризи 316
 огриз'іул'а 316
 о'гайа (о'дайа) 129, 141, 152, 316
 о'г'ер (о'г'ір, о'гир, о'гир', од'ір) 26, 42, 203, 206, 209, 316
 о'гражда 131, 133, 134, 316, 361
 оди'начка 31, 39, 40, 43, 205, 316
 оди'нец 167, 168, 205, 316
 одно'р'іж'шка (одно'р'ішка) 35, 201, 316
 одно'рога 35, 40, 43, 214, 316
 одно'рогий 35, 316
 о'зимий 28, 317
 о'зимк'іўка 28, 34, 39, 212, 317
 о'зимок 28, 40, 43, 317
 о'кан'а 36, 38, 43, 205, 317
 о'к'іл (о'к'іў) 127, 129, 135, 150, 151, 202, 214, 317, 360
 о'корма 317
 о'кур 317
 о'пад 46, 48, 53, 202, 317, 352
 о'палка 90, 96, 208
 о'паристий 178, 317
 о'пар'і 317
 о'пас 118, 317
 оп'к'іт 32, 201, 317
 осе'нар(')ка 66, 142, 317
 осе'нити 66, 317
 осе'н'іўка (осин'іўка) 19, 20, 52, 53, 54, 142, 151, 153, 191, 192, 200, 317
 осе'нован'а 20, 66, 191, 193, 317
 осе'новишче 19, 20, 52, 53, 54, 191, 192, 317

Індекс назв

- осену^вати (осину^вати) 20, 66, 192, 317
- о^с'інка 17, 20, 34, 39, 43, 155, 317
- о^с'ін':иї р'ад 188, 193, 211, 317
- о^с'ін'анка 167, 168 317
- остр'ічка 197, 199, 317
- остр'ічник 194, 317
- острока 196, 197, 317
- о'тара 46, 51, 53, 54, 204, 207, 317, 352
- па^д'іж 168, 178, 179, 318
- п'алиц'і (палиц'а) 91, 96, 98, 203, 318
- пап'ірканиц'а 175, 178, 179, 203, 318
- п'ап'ірки 179, 214, 318
- п'ап'ірник 81, 84, 88, 175, 178, 212, 318
- п'ап'ірок 208, 318
- п'арена г'усл'анка 162, 213, 318
- п'арениї 318
- пар'шиўка 36, 39, 43, 45, 211, 318
- пар'ш'ик 318
- п'ар'анка (п'ар'інка) 318
- п'ас'іка 118, 318
- пасло 118, 150, 151, 153, 318
- пасо'вина 100, 103, 118, 150, 151, 153, 318
- па'совис(°)ко 117, 150, 151, 153, 206, 318
- па'со'вищче 117, 150, 151, 153, 203, 208, 318
- пас'тайа 118
- паст'во 23, 40, 42, 318, 351
- пасте'рочка 318
- пас'тир' (пас'тир, пас'тер', пас'тер)
55, 56, 59, 64, 66, 69, 71, 77, 83,
85, 88, 89, 206, 318, 353, 354
- пас'тир'ка 146, 151, 153, 318
- п'аст'іў'ниї 318
- паст'іў'ник (паст'іў'ник, паск'іў'
ник) 120, 121, 135, 137, 150, 153,
208, 318
- паст'іўщина 100, 103, 318
- паст'ух 55, 56, 59, 64, 66, 71, 72, 85,
88, 89, 206, 208, 318–319, 353,
354, 355
- пастушка 208, 319
- пастушчина 100, 103, 319
- па'цуна 32, 40, 319
- па'ц'а (па'ц'и) 25, 207, 319
- п'аша (паш'і) 118, 120, 319
- пеп'с'ін 319
- пер'вачка 30, 39 40, 43, 209, 319
- п'ерв'ісочка (п'ерв'ісоч'ка) 30, 31,
40, 319
- п'ерв'істка (п'ерв'іска, п'ерв'ітка)
30, 31, 39, 40, 43, 45, 206, 209, 319
- п'ерегорода 133, 150, 153, 319
- п'ередниї в'іў'ч'ер' 63, 86, 211, 319
- п'ередн'ії (п'ередниї) 37, 319
- передн'ак 37, 38, 43, 45, 211, 212,
213, 319
- передо'ва в'іў'ц'а 37, 41, 213, 319
- передо'вожа 37, 319
- перейем 102, 103, 213, 319
- перейемне 102, 103, 214, 319
- п'ерейід 177, 178, 179, 213, 319
- перейіден'а 177, 178, 179, 319
- перекла'дати ко'ш'ери 130
- перепус'кати 65, 319
- п'ерепуст 85, 212, 319
- перепустити ч'ерез ст'рунку 127,
319, 332
- п'ерепусток 65, 319
- перех'ід'ниц'а 32, 40, 42, 319
- п'ерех'іпка 33, 39, 42, 319
- перч (п'ерч, пирч) 26, 37, 319
- пер'чук 26, 319

Індекс назв

- 1перша 1вурда 157, 167, 213, 289
 1перша 1паша 28, 40, 214, 319
 пер1шинка 30, 39, 45, 320
 пер1шунка 30, 31, 40, 43, 45, 320
 пес в'ід о'веч 320
 пец'ук 198, 199, 202, 203, 320
 печат'ло (печ'ет'ло, печ'іт'ло) 198,
 199, 203, 320
 печ'атати (печ'етати) 320
 1пиле"н'е 166, 320
 1п'іўберебениц'і 106, 112, 213, 320
 п'іўбрин'з'енки 320
 пі'ўл'іт'р'іўка 34, 39, 212, 320
 п'іўто'ра в'іўц'і 29, 216, 320
 п'іўто'ра ко'рови 29, 216, 320
 п'іўто'р'іўка 106, 113, 114, 320
 п'ідбузин'а (п'ідбузин'і, п'ід-
 бузен'і, п'ідбузина) 158, 160,
 167, 320, 364
 п'ід:аш'е 320
 п'ідм'ін:а до'йарка 77, 86, 213
 п'ідм'ін:ії (п'ід'д'м'ін:ії) 66, 86,
 214, 320
 п'ідм'ін:ії пас'тух 320
 п'ідок'іл 320
 п'ідпа'сач 71, 83, 85, 88, 320
 п'ідпа'сич 71, 83, 85, 88, 320
 п'ідполони'на 119, 151, 153, 320
 1п'ідсвинок 25, 40, 203, 207, 320
 1п'ідстаршиї 65, 86, 88, 214, 320–
 321
 п'іст'р'ик 321
 п'ітко'л'ін:иц'і 176, 321
 1п'ічка 195, 196, 199, 208, 321
 1п'іч^(*)кат 195, 196, 197, 199, 321
 п'іч'кате 195, 196, 321
 п'іч'катиї 321
 п'іч'като 195, 196, 321
 1плайечка 124, 321
 плаї 123, 152, 203, 206, 208, 321
 пла'йї'чок 124, 321
 п'лата 99, 102, 103, 321
 п'леканч'е 25, 40, 42, 45, 321
 пле'кар'ка 135, 151, 153, 321
 пле'кати (пла'кати) 32, 321
 плеко'тор'іа 32, 321
 пле'че 194, 196, 199, 214, 321
 п'литка 321
 п'л'ік'и 24, 25, 201, 321
 плос'кан'а 36, 39, 43, 205, 211, 321
 повер'ник 123, 202, 321
 пов'ір'х'ник 321
 по'ганка 173, 178, 179, 321
 1погар^(*) 55, 123, 201, 321
 пог'ір'ни'к 123, 321
 пого'дити 322
 пого'нич 71, 85, 88, 322
 пода'валник 77, 84, 88, 205, 322
 1подина 120, 151, 204, 322
 1подр'а (1подра, 1подр'і, 1подр'е) 148,
 203, 208, 322
 поду'шара (поду'шера, поду'ш'ер,
 поду'ш'ер', поду'ш'ера, поду-
 ш'ер'а, поду'ш'ар, поду'шир,
 поду'ш'ир, поду'ш'ір) 148, 149,
 150, 152, 203, 322
 поду'ш'ер'ка 150, 322
 1покорм 322
 поко'тел'шчина 101, 322
 покритен'а 31, 39, 42, 322
 1покриточ'ка 31, 40, 322
 1полат 148, 153, 204, 322
 1поле 121, 322
 пол'ена 121, 322
 пол'енка 121, 322
 поли'ц'а (поли'ц'і) 91, 150, 322
 пол'ітку'вати (пол'ітко'вати) 322
 пол'іток 322
 поло'житис'і (поло'житиси) 322

Індекс назв

- поло'ни^ана (поло'не'на) 119, 150, 201, 206, 322, 359
- поло'нин'вош (поло'ни'н'ош) 74, 85, 88, 89, 204, 322
- поло'нинка 37, 39, 43, 45, 211, 213, 322
- поло'нин:ик 55, 84, 88, 212, 323
- поло'нинс'ка вес'на 181, 192, 213, 323
- поло'нинс'киї 55, 86, 202, 214, 323
- поло'нинс'киї бук 91, 97, 281, 323
- поло'нинс'киї сх'ід *див.* сх'ід з поло'ни'ни
- поло'нинс'киї х'ід *див.* х'ід поло'нинс'киї
- поло'нинс'к'і 'в'іўц'і 37, 41, 213, 323
- поло'нинс'к'і принад'лежности 104, 112, 323
- полони'н'ак 100, 103, 212, 323
- пома'гал^(о)ник 64, 84, 88, 323
- поне'гати 323
- по'м'ітка 32, 39, 42, 323
- по'м'ітувати 323
- по'мочник (по'мошник) 64, 84, 88, 323
- по'мочник 'ватага 66, 86, 204, 213, 323
- по'мочник с'тайі 66, 86, 204, 213, 323
- по'пас 151, 153, 323
- попа'сати 127, 323
- по'пасом 127, 323
- поп'лаїшчина 101, 323
- пора'жена 176, 323
- пор'н'ала *див.* кор'н'ала
- поро'ботиц'а 323
- поро'с'е (поро'с'і) 25, 323
- по'суд (по'суда) 104, 112, 114, 323
- пошест' (пошерст') 168, 323
- 'пош':ік ('пошик) 102, 103, 323
- прад'і'кан'а 36, 38, 43, 323
- п'радіїки (п'ред'іїки, п'рег'іїки) 36, 208, 323
- п'ражанка (п'раж'інка) 155, 167, 212, 323
- п'раженіі 323
- п'ражин'и 158, 167, 168, 323, 364
- п'ражити 324
- п'р'етати б'ре'ндзу 325
- п'р'етувати се'р 325
- п'риб'ік 324
- п'риварка 158, 324
- приго'лоўник 324
- п'ридавок 324
- п'рилука (п'релука) 121, 151, 324
- п'риминда 324
- п'рим'іўник (п'римоўник) 82, 83, 324
- п'рим'іўниц'а (п'рим'іўниц'і) 82, 324
- примов'їети (примов'їити) 324
- п'рипл'устка 141, 204, 324
- припочивало 126, 151, 153, 324
- приса'диб'и 120, 151, 153, 324
- п'рит'ете (п'рик'ете) 195, 196, 199, 324
- п'ритула 324
- п'рит'мак (п'рик'мак, п'рит*'мак) 195, 196, 199, 324
- п'рoварка 158, 160, 167, 324
- п'рoварок 158, 160, 167, 168, 324
- п'рoводи на поло'нину 181, 192, 213, 324
- прок'ето 195, 199, 214, 324
- про'пасниц'а (про'пасниц'е) 173, 178, 324
- прост'р'іл (прост'р'іў) 170, 178, 179, 202, 213, 214, 324
- проти'натис'і 324
- п'ротин'інка 324

Індекс назв

- прох'іднії 325
 прох'ідниц'а 37, 40, 42, 325
 прох'ід'ак 37, 38, 42, 325
 пруд'оха 34, 40, 42, 325
 пр'атане моло'ко (п'ратане моло'ко, пр'итане моло'ко) 154, 162, 167, 213, 325
 пр'атанка 104, 113, 114, 212, 325
 пр'атати (п'ратати) 77, 162, 325
 пр'атник 77, 84, 88, 325
 п'с'ачаник 163, 167, 168, 325
 пуга 92, 96, 98, 207, 325
 пустелник 64, 88, 325
 пустопаш 325
 п'утера 104, 112, 325
 п'утерчина 104, 112, 113, 325
 п'утина (п'уг'іна) 105, 114, 325
 п'утин'ка 105, 112, 113, 208, 325
 п'утирка 104, 112, 113, 325
 п'утн'а 105, 114, 208, 325

 ра'ваш (ра'ваш', ре'ваш) 186, 192, 325
 равашу'вати 325
 ра'гаш (ра'каш) 124, 151, 152, 205, 325
 ра'гашик 325
 ране'н'а 31, 39, 43, 45, 204, 211, 325
 рег'іа 102, 103, 325
 ринз'ух 164, 326
 ринз'а (р'енз'а, ринза, ринз'и, ринз'і, ренз'і, ре'нза) 163, 164, 167, 168, 200, 326
 р'ігак 34, 326
 р'ідковоўниц'а 36, 40, 43, 45, 213, 326
 р'іжа (р'іж'и) 122, 151, 153, 326
 р'іжина 122, 151, 153, 326
 р'іж'кул'ка 35, 38, 326
 р'іч'н'ак (р'іч'н'ек) 28, 38, 43, 210, 212, 326

 ро'бити роск'іў 326
 роблене моло'ко 154, 162, 326
 роган'а (роган'і, роган'и) 34, 35, 38, 43, 45, 213, 326
 ро'гата 34, 35, 38, 40, 43, 45, 214, 326
 ро'гата в'іўц'а 34, 45, 213, 326
 ро'гачка 35, 38, 39, 326
 ро'г'ва ху'доба 23, 41, 213, 326, 351
 ро'говис'ко 23, 40, 43, 326, 351
 ро'гул'а 34, 35, 38, 40, 43, 45, 326
 ро'дилка (ро'д'ілка) 326
 роз'даван'(:)а 190, 192, 326
 розда'вати 190, 326
 розк'іл (роск'іў) 190, 192, 193, 195, 202, 213, 326–327, 367
 розкла'дати во'рота 327
 роз'колена 195, 196, 327
 розко'л'іпина 195, 196, 199, 327
 розлу'чатисі 190, 327
 розлу'ч'ін'а (розлу'ч'ін'і, розлу'ч'ен'е, розлу'ч'ін'и, розлу'ч'ин'і, розлу'ч'ін'е) 189, 190, 192, 193, 201, 206, 211, 327, 367
 розпо'с'кати 190, 327
 ро'зтинка (ростинка) 195, 196, 199, 327
 ро'зтр'іч (ростр'іч) 197, 327
 роск'ете 196, 199, 214, 327
 рубати 327
 ру'мунка 36, 327
 рунва 167, 327
 ру'но (руна) 164, 165, 166, 167, 203, 207, 327
 ру'нок 327
 рус'ка вурда 157, 167, 213, 327
 р'ад (р'ед, р'ид) 76, 88, 187, 192, 327–328
 р'а'даш (р'е'даш) 76, 85, 88, 328

Індекс назв

- р'а'дити 188, 328
 р'ад'і'уш'чина 103, 188, 328
 р^(о)'ад'і'лник 76, 85, 328
 р'аду'вати (р'иду'вати) 88, 188, 328
 са'жок 109, 112, 214, 328
 са'лаш (ха'лаш) 115, 117, 139, 140, 150, 151, 328
 са'ман'а 37, 39, 328
 само'киша (само'киш'і, само'к'иш'і, само'к'е'ша, самук'иш'и, само'к'иш, само'кес) 161, 167, 200, 201, 206, 213, 328, 365
 сви'нар^(о) 19, 44, 73, 84, 88, 328
 сви'нар^(о)ка 142, 150, 151, 153, 212, 329
 сви^енарник 142, 150, 151, 153, 329
 сви'нинец 142, 150, 151, 153, 329
 свино'пас 73, 86, 213, 329
 сви'н'а 41, 44, 203, 207, 329
 с'віт'оха 25, 40, 43, 329
 се^м'брил^(о)'а (си^м'брил'а) 99, 102, 103, 206, 329
 се'рба'ўка 329
 се'рба'ў'енка (се'рба'ў'инка) 162, 167, 212, 329
 се'рбалне моло'ко 154, 329
 се'рбанка 154, 158, 160, 162, 212, 329, 364
 сир (си^р) 154, 203, 206, 208, 329
 си'ра гусл'анка (си'ра гусл'інка) 161, 162, 213, 329, 365
 си'рватка (с'і'роватка) 158, 208, 329, 364
 сиро'ве моло'ко 154
 си'сун 25, 40, 42, 45, 206, 329
 скаже'ниц'а 173, 178, 212, 329
 сказ 173, 178, 213, 329
 ска'ла (шка'ла) 175, 329
 ск'іс 195, 196, 199, 329
 ск'іст' 195, 196, 199, 329
 скол'і'ничитис'і 176, 329
 скопи'личитиси 31, 329
 ско'сак 195, 196, 199, 208, 329
 скот 23, 42, 44, 88, 89, 204, 329, 351
 ско'тарити 68, 89, 329
 ско'тар^(о) 44, 55, 66, 69, 71, 77, 88, 89, 206, 208, 330, 354
 ско'тар'ка 68, 71, 77, 88, 146, 212, 330
 ско'тина (ско'т'ена) 23, 39, 204, 330, 351
 слаби'на 168, 330
 слаб'інд'а 179, 203, 330
 слаб'іст' 168, 179, 203, 330, 366
 сл'іпий до'йок 173, 330
 сл'ужка 64, 85, 88, 330
 смо'л'анка 90, 96, 98, 212, 330
 с'н'іго'ван' 126, 151, 205, 211, 330
 со'кирка (со'керка, со'к'ирка) 195, 196, 199, 214, 330
 со'лишче (солишч'е, со'лиш':е, со'л'ішче, сол'ішче', солишч'і) 127, 151, 153, 206, 330
 со'лодкий (со'лоткий) 330
 со'лотка' гусл'анка 162, 167, 213, 330
 со'лотке моло'ко 330
 спасти 330
 сп'уза 166, 167, 330
 сп'узар^(о) 19, 78, 83, 84, 88, 89, 204, 207, 330
 ста'дар^(о) 19, 54, 72, 83, 84, 88, 89, 203, 330, 355
 ста'дар^(о)ка 142, 151, 153, 330
 ста'д'нарка 142, 330–331
 ста'дник 72, 83, 84, 88, 202, 203, 212, 331, 355
 ста'дница 43, 331

Індекс назв

- стад'ниц'а 26, 39, 142, 331
 с'тадо 46, 47, 51, 52, 53, 203, 206, 207, 331, 352
 с'тадо ко'рови 51, 53, 54, 213, 331
 с'тайа (с'тейа, с'тайі) 46, 48, 49, 52, 53, 65, 115, 118, 135, 143, 144, 146, 204, 206, 207, 331, 352, 361, 363
 ста'йенка 138, 331
 с'тайка 118, 331
 с'тайн'а (с'тайн'е, с'тайн'і) 138, 204, 207, 208, 331
 старе с'тойіш':і 115, 151, 331
 стари'на 166, 167, 331
 старо'вина 166, 167, 168, 331
 старо'вин:а во'уна 166, 331
 с'таршиї 65, 86, 88, 214, 331
 с'таршиї в'ї'ч'ер' 63, 86, 89, 211, 213, 331
 с'т'і'гло (с'т'іло) 115, 117, 124, 125, 150, 151, 153, 209, 331
 с'тоўканиї 331
 стоўкати 331
 с'тойішче (с'тойіш'че, с'тойіш'ч'е, с'тойіш':е, с'тойіш':і) 115, 117, 124, 150, 151, 153, 207, 331
 стре'ган 161, 331
 стрігал' (стріжал') 81, 83, 85, 88, 331
 стрігал'ка (стріжал'ка) 81, 331
 стрігал'ник 81, 84, 331
 стрігар' (стріжар') 81, 83, 84, 331
 стрігар'ка (стріжар'ка) 81, 331
 стрігун 27, 332
 стрігат 163, 204, 332
 стріжач 81, 83, 85, 332
 стріжачії 332
 стріжачка 81, 332
 с'тріжен'ка 332
 с'тріжечка 332
 стріж'ільник 81, 84, 85, 332
 стріж'іличка 81, 332
 с'тріжка (с'трішка) 26, 37, 39, 42, 166, 167, 168, 204, 207, 332
 с'тр'ілка (с'тр'іўка) 194, 196, 199, 202, 214, 332
 с'тр'ілочка (с'тр'іўочка) 194, 196, 202, 332
 с'тропа 51, 53, 332
 струн'гар' (струн'кар^(?)) 64, 83, 88, 209, 332
 струн'гаш 64, 332
 с'трунка (с'трунга) 15, 64, 127, 128, 150, 152, 206, 208, 209, 332, 360
 струнку'вати 64, 332
 суд'ник 104, 112, 113, 114, 212, 332
 сх'ід з поло'ни'ни 189, 192, 193, 211, 213, 332, 367
 с'ход'ити з поло'ни'ни 332
 таб'зук 29, 333
 таб'ір 46, 53, 333, 352
 табун 51, 53, 54, 207, 333
 табун:ик 54, 72, 73, 88, 89, 333, 355
 таїстра (траїстра) 90, 96, 97, 204, 208, 333, 356
 таїс'трина 90, 96, 333
 талан'товії 65, 86, 214, 333
 таланто'вик 65, 333
 таланувати 65, 333
 та'н'істра 90, 97, 333, 356
 телег 118, 333
 тел'еч'ка (те'ле'ч'ка) 333
 тел'ет'ник (тел'ет'нек, тел'ит'нек) 44, 70, 71, 83, 84, 86, 88, 142, 151, 153, 206, 211, 212, 333
 тел'етн'іца 71, 86, 333
 тел'е'ч^(?)ер (тел'и'ч'ир') 19, 44, 70, 83, 84, 201, 333

Індекс назв

- те^лл'ечий (тил'ечий) 333
 те^ллица (те^ллиц'е) 27, 39, 212, 333
 те^лличар'ка 146, 151, 153, 212, 333
 те^ллич'ка (те^ллич'ка) 27, 333
 те^лич'кар' 71, 333
 тел'а (тел'е, тел'и, т'іл'е, тил'е, тил'и) 25, 27, 37, 41, 44, 45, 200, 203, 207, 333
 тел'атко (тел'етко, тел'е^тко, тел'итко) 25, 27, 39, 333
 тел'ат'ничити 333
 тел'ачка 44, 163, 167, 168, 333
 тер'к'іла (тер'т'іла, тер'тила) 90, 96, 97, 103, 333
 терла 125, 333
 терло 126, 152, 208 210, 333
 тер'х 78, 97, 201, 334
 тер'хар 19, 78, 84, 334
 тер'хати 334
 тер'хач' 78, 85, 88, 334
 тер'х'іўка 107, 115, 212, 334
 тер'шник 78, 84, 212, 334
 т'іўн'ата 32, 334
 т'ілна (к'ілна, к'іўна, т'ілна, т'іўна) 32, 37, 201, 40, 202, 207, 214, 302, 334
 т'ілна ко'рова (к'ілна ко'рова) 32, 334
 то'вар 23, 38, 42, 206, 209, 334, 351
 това'р'і'та 23, 38, 334
 тоў'кал'ник 81, 83, 84, 88, 334
 тоў'каниї 26, 334
 тоў'каниї ба'ран 26, 41, 45, 213, 276, 334
 тоў'каниї к'ін' 26, 334
 тоў'кати 81, 334
 тоў'кач 81, 83, 85, 88, 334
 тов'чи 81, 334
 токма 99, 103, 334
 то'ло'ка 120, 121, 203, 208, 334
 то'наг 105, 205, 334, 358
 торба 90, 91, 96, 97, 98, 204, 208, 334, 356, 356
 тор'би'на 90, 96, 335
 трапаш (тропаш) 124, 204, 335
 трембе'таш (трумбе'таш, трумб'і'таш) 83, 84, 88, 335
 тремб'і'та (тримб'і'та, трембета, т'румбета) 92, 96, 97, 207, 335
 тремб'і'тан:ик 83, 84, 88, 335
 тремб'і'тар' (трумб'і'тар') 83, 84, 88, 335
 тремб'і'тати (тромбе'тати, трумбе'тати) 335
 тремб'і'тач' 83, 84, 88, 335
 три в'іўчар'і о'вец 53, 54, 205, 213, 335
 триде'ц'іўка 34, 39, 43, 335
 три'т'ак 29, 38, 43, 50, 52, 53, 54, 205, 212, 335
 три'т'ачка 31, 39, 43, 335
 трої'ниц'а 31, 39, 335
 трої'н'ичка 31, 39, 43, 335
 трої'н'а 31, 39, 43, 335
 трої'н'ак 31, 38, 335
 трої'н'ачка 31, 39, 43, 335
 трої'н'ачок 31, 335
 тро'па о'веча 124, 151
 турма 46, 47, 48, 51, 53, 54, 204, 206, 209, 335, 352
 ту'шерка 165, 335
 тушеру'вати 335
 туш'і'ра 165, 335
 туши'рати (туш'е'рати, туш'і'рати) 165, 335
 ту'шур (ту'ш'і'р) 165, 168, 335
 удур'ін'а 170, 178, 335
 уї'мити 336
 ук'ета 195, 196, 199, 214, 336

Індекс назв

- у'кус гад'уки 176, 179, 336
 у'кус зм'іи 176, 179, 336
 у'кушен':а 176, 178, 179, 336
 у'ражена 34, 173, 179, 336
 у'ражена |д'їка 173, 336
 у'раженіи 173, 336
 у'раженіи до'юк 173, 336
 |урва 124, 151, 204, 214, 336
 урва'ниц'а 50, 52, 54, 336
 |урда *див.* |вурда
 |урин 172, 336
 у'ров'ішч'е 172, 336
- |фалка 50, 51, 53, 54, 204, 207, 336
 фл'ойера (фл'ойера, фл'ойира,
 фл'уйера, фл'уйера, флу'яра,
 фу'яра, ф'ойара, ф'ойера) 93,
 96, 97, 206, 336
 фл'ойераш (флу'йераш) 83, 88, 336
 фл'ойерка 336
 флу'йерати 336
 фл'уйерка 336
 ф'ойеники 141, 336
 фос'тан'а 36, 38, 43, 45, 204, 211,
 336
 ф'рела 93, 96, 97, 206, 336
 ф'р'їлка (ф'релка) 93, 96, 336
 фу'раш* 101, 103, 336
 |футер'торба (|ф'утерторба, |фугир-
 |торба) 91, 97, 200, 208, 213,
 336–337
- |хара'ш'ети (|хара'ш'їти, |хара'ш'ити,
 |хара'ш'чити) 80, 337
 хара'ш'їльник (хара'ш'їўник, хара'шої-
 ник, хоро'ш'їльник, хара'шч'їўник)
 80, 84, 85, 88, 209, 337
 |хара'ш'чении (|хара'ш':їнии) 26, 80,
 337
- хвороба (хо'роба) 168, 178, 179, 337,
 366
 хворота 168, 178, 179, 337
 х'е'ж'елка 141, 337
 хи'бачка 173, 178, 337
 х'їд (х'їд') 182, 213, 337
 х'їд поло'нинс'кии (х'їд поло'нин-
 скии, х'їд поло'нин'ск'їи, поло'нин-
 с'кии х'їд, х'їд' поло'нинск'їи, х'їд
 поло'нинцкии, х'їт поло'нинцкии)
 182, 189, 192, 193, 211, 213, 285,
 323, 337, 367
 хл'еп'талне моло'ко 154, 337
 хл'їў 138, 139, 204, 208, 337
 хл'ї'вец' (хл'ї'вец) 138, 202, 337
 хл'їўчик 138, 337
 хор'бак 179, 214, 337
 хра'марник (хро'мал'ник) 136, 137,
 150, 151, 337
 х'рамати 337
 хра'пак 170, 175, 337
 хри'мак 137, 150, 337
 х'р'їмка 60, 176, 179, 337
 х'р'їмкар^(?) 19, 59, 60, 66, 84, 88,
 204, 337
 хро'ма |в'їў'а 337
 хро'мак (хро'мака) 38, 43, 60, 176,
 179, 337
 хро'мал'ник 60, 84, 150, 337–338
 хро'маниц'а 137, 338
 хро'ман'а 39, 43, 176, 338
 хро'мар' 59, 60, 204, 338
 хро'мїи 338
 хро'м'їти 338
 хро'мота 175, 178, 179, 338
 хро'мул'а (хро'мул'ї) 40, 176
 хромул'ати (хромул'ети, храму-
 л'їти) 338
 хро'пак 170, 175, 179, 203, 212, 338

Індекс назв

- ху/д'ібка 338
ху/доба 23, 24, 43, 202, 203, 207, 338
худо/бина 25, 39, 338
- цап 26, 42, 203, 206, 338
ца/пок 26, 27, 40, 203, 338
ца/рина 120, 150, 152, 210, 338
ца/ринка 120, 338
ца/рок 136, 137, 152, 203, 206, 208, 338
ца/вайка 158, 160, 338, 364
це/бер 109, 338
це/брик 109, 113, 338
цем/б'раш 76, 338
ци/гайка (ц'и'гайка) 37, 38, 338
ц'і'гайа (ц'е'гайа) 37, 38, 338
ц'і'дилка 110, 112, 113, 338
ц'і'дилко (ц'і'диўко) 110, 112, 113, 202
ц'і'дило (ц'і'ди'ло) 110, 113, 114, 203, 208
цор/котало (цур/котало) 96, 97, 338
цорко/тол'а (цурко/тало) 96, 98, 338
цур/канка 37, 339
ц'апати (ц'ипати) 339
ц'ап/лиўка 34, 36, 39, 43, 45, 204, 339
ц'а/ренка 120, 339
- ча/бан (ч'а'бан, ч'о'бан, чо'бан) 57, 59, 64, 89, 202, 339, 353
чаба/нистії 35, 339
чер/вак (ч'ер'вак, чар'вак) 170, 178, 179, 202, 214, 339
чер/вак ў н'ізд'рах 170, 178, 213, 339
чер/вак у голов'і (ч'ер'вак ў голо-
в'і) 170, 178, 213, 339
чер/вак у нос'і 170, 178, 213, 339
ч'ерга 51, 53, 204, 214, 339
- ч'ере/да 51, 52, 53, 204, 296, 207, 339
ч'ере/дар' 54, 69, 84, 88, 206, 339
ч'ере/даш 69, 85, 88, 339
ч'ере/д'ілник 82, 85, 339
ч'ере/д'ілниц'а (ч'ере/д'ілниц'и) 82, 86, 339
ч'ере/д'ін:ик 82, 85, 88, 339
ч'ере/д'ін:иц'а (ч'ере/д'ін:иц'і) 82, 86, 339
четвер/так 29, 38, 43, 212, 339
чим/кул'а (чим/кул'і) 32, 40, 202, 339
чи/нене моло/ко 154, 339
ч'і'сунка (ч'и'сунка) 31, 40, 43, 339
чол/ко 35, 39, 43, 45, 205, 339
чо/паш (ча/паш) 124, 150, 152, 204, 339
чо/рал' 136, 339
чо/тириде/ц'іўка 34, 39, 43, 340
ч⁽²⁾/у/бер⁽²⁾'ка 109, 340
ч'убр'а (ч'убр'і) 109, 340
ч'ула (ч'ула, ч'ул'а) 36, 41, 202, 340
ч'ула в'іўц'а 36, 41, 340
ч'улиї (ч'улиї) 35, 340
ч'улка (ч'ул'ка, ч'ул'ка, ч'ул'ка, ч'у-
ўка) 35, 36, 39, 41, 45, 340
- шпашвар⁽²⁾ 95, 205, 340
ш'елест 96, 97, 340
ш'елестни'ц'а (ш'елестни'ц'е, ш'е-
лестни'ц'і) 173, 178, 203, 340
ш'іп'чина 140, 340
ш'іст'де/ц'іўка 34, 39, 43, 340
шкам (жгам) 166, 168, 340
шка/мут'а 166, 340
ш'капа 340
шка/р'іпа 29, 43, 340
ш'кода 102, 340
ш'опа 140, 153, 203, 207, 208, 340
шпат 175, 340

Індекс назв

- шп'ір'ігускл'аг 167, 213, 340
шта'л'іу (ш'талиу) 141, 205, 340
шта'лови 141, 340
ште'рега 32, 39, 43, 45, 340
штим 166, 168, 209, 340
шти'ман'а 197, 205, 341
шт'имп'іл' 197, 205, 341
штимп'л'увати 341
шт'ир'а 32, 43, 45, 341
штраї'бан 136, 341
штр'а'пак 175, 341
'шура 141, 152, 208, 341
шур' 141, 341
шут 35, 341
ш^(°)ут^(°)а 35, 37, 206, 341
'шута в'іу'ц'а 35, 41, 341
ш^(°)утиї 35, 206, 209, 341
'шутіі ба'ран 35, 41, 213, 276, 341
шчер'бата 34, 40, 43, 214, 341
шч'ебо'рога 35, 38, 40, 43, 201,
214, 341
шч'ебо^(°)рогиї 35, 341
шч'ебур'ішка 35, 38, 201
шчи'бати 35, 341
ш'чишч'інії 41, 341
ш'чишч'інії ве'пер' 26, 41, 213,
283, 341
ш'тирба в'іу'ц'а 32, 41, 341

ТЕМАТИЧНИЙ ПОКАЖЧИК ТЕКСТІВ

Про тварин

назви овець 229, 255, 256, 257, 268
назви корів 256, 257, 268
назви самиць, які виношують плід 256–257

Про характер та поведінку овець

“натура” овець 257
що могло стати з вівцею, яка загубилася в лісі 257

Про отари

назви отар овець 229, 238–239
розміщення овець в отарі 238

Про власників овець

назви власників овець 228, 241

Про колектив пастухів

vátag та його обов'язки 219, 226, 244, 246, 258
deputát і його обов'язки 223, 228, 241, 258
жінки, які випасають худобу 228, 242
молоді хлопці, які допомагали пастухам 227, 259
назви пастухів різних видів худоби 219, 223–224, 227, 241–242, 243, 259, 270
особа, яка каструвала баранів 231, 245
особа, яка підтримує вогонь у *стаї* 232, 242
особи, які виготовляють посуд, *бербеніці* 244
про перевізників 228

Про життя та побут пастухів на полонині

взуття та одяг пастухів 220, 236, 243
життя пастухів на полонині 220, 228
пастуша їжа 228–229, 243, 265
пастуші палиці, торби 229, 243, 244
чи брали на полонину *трембіти*, *флосри* 243
як перевозили *тєрьхи* на конях 243–244

Про дзвінки для тварин

назви дзвінків 222, 230, 254, 265

Про розрахунки й оплати

відшкодування за вівцю, яка загинула 233–234, 271

домовленість між *депутатом* і пастухами 220, 228, 241, 244

оплата пастухам 220–221

про *карбування* 240

про *мóтуз* 240

розрахунок із власниками овець 229, 268, 270

як колись робили *равáш* 240

Про полонинський посуд

посуд для худоби 255

посуд для виготовлення та зберігання молокопродуктів 225, 231, 244

Про пастушу зупинку

доїння у *стру́нці* 244

місце випасання худоби 238, 254

місце ночівлі пастухів на полонині 220, 229, 253, 261, 270

місце ночівлі худоби на полонині 229, 248, 253, 262, 270

місце утримування тварин узимку 254

назви доріг, стежок, якими худоба йшла на полонину 238

полонинські будівлі 225, 229, 270

про *берфéлу* 245

про *давань* 230, 255

про *обліг* 230, 254

про *стаю* 262, 270

про *сто́йце* 253

Про виготовлення молокопродуктів

виготовлення *вурди* 230, 247, 264

виготовлення *гуслянки* 247

виготовлення *брінди* 230, 245–246, 263–264, 269, 271

види *брінди* 247

перероблення молока на полонині 222

про *кляг* 230, 245

Про вовну

гребінь, яким чесали вовну 256

назви овечої вовни 222, 255, 265, 269
стриження овець 222, 230

Про захворювання овець

назви кульгавих овець 253, 263
про *мотиліцію* 263
ураження дійок 231, 232, 251
хвороби овець 221, 231, 250–252
хто лікував овець на полонині 231, 263
чи могла вівцю вкусити змія 253

Про пастуші обряди та звичаї

вибирання *рядів* 222, 224, 233, 249–250
доїння *на міру* 222, 224, 232, 250, 260–261, 270
роздавання худоби 233, 248, 261
розпалювання *живої ватри* 232, 250, 262
свята, пов'язані з виходом на полонину 219
схід із полонини, *розлучіння* 218–219, 224, 233–234, 248, 267–268
хід полонинський, вихід на полонину 218, 231–232, 237, 247–248, 260, 267

Про забобони

чи примовляли вівчарі від нечистої сили 253
чи можна коровам *молоко відібрати* 221, 253, 262–263
чому не можна, щоб молоко крапало в вогонь 232, 250

Про таврування тварин

випалювання *знаків* ягнятам 240
кількість дірок у вухах овець 240
кульчики, які чіпляють коровам 249, 260
мітки-знаки, які ставлять вівцям 219, 232, 239–240, 260, 266

Про випасання худоби на полонинах

випасання овець навесні 219, 232
випасання овець восени 219, 224, 248, 262
випасання телят і ягнят 243
випасання худоби на Гуцульщині та на Закарпатті 225, 233, 261
зимування овець 221, 262, 269
літування на полонині 229, 261
обчищення вівцям ратиць 252, 263

про *політок* 222, 254

собаки, які допомагали вівчарям 239

тварини, яких випасають на полонинах 227, 238, 242, 258

чи давали вівцям на полонині лизати сіль 222, 229, 255, 265

Про причини занепаду вівчарства

чи справді пастуша традиція занепадає 234, 259, 265–266

чому почало занепадати вівчарство 237, 266

Про походження традиції полонинського випасання

коріння традиції полонинського пастухування 237, 259

ББК Ш 141.4-51
УДК 811.161.2'282
Я 856

Тетяна Ястремська. Традиційне гуцульське пастухування. – Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2008 (Серія “Діалектологічна скриня”). – 424 с.

У монографії вперше введено до наукового обігу лексику відгінного пастухування гуцульського говору як структурно організовану цілість, подано монографічний опис семантики, мотивації, географії цих лексем, наведено історичні й етимологічні довідки для більшості аналізованих назв. Додатком до монографії є “Словник пастушої лексики гуцульського говору”, лінгвістичні карти та діалектні тексти.

Комп'ютерна верстка — Наталя Хобзей
Обкладинка — Михайло Москаль

Надруковано у поліграфічному центрі
Видавництва Львівської політехніки
вул. Ф. Колесси, 2, Львів, 79000